

EN EL ORIGINAL EXISTEN
FRECUENTES ERRORES
DE PAGINACIÓN.

TAMBIEN HAY PÁGINAS
TRASTOCADAS POR ERROR
DE ENCUADERNACIÓN

CENSURA ACADEMIAE
Complutensis.

DE Regij Senatus decreto perlegimus hos tres libros à domino Ferdinando de Mendoza conscriptos de Concilio Illiberitano ad Clementem IIX. Pontificem Maximum, in quibus nihil inuenimus quod Fidei Catholicae, aut bonis moribus aduerfetur: quin potius nobis vifum est hoc opus & magno ingenio elaboratū, & multiplici eruditione, fingulariq; pietate perfectum. Atque ita multis nominibus dignū admodū censemus, vt typis mandetur ad asserendam catholicam huius sacri Concilij doctrinam & auctoritatem. In cuius rei testimonium omnes infra subscriptimus, quibus ab Academiae Complutensis Rectore eiusdem operis iudicium commissum est. Compluti IV. Idus Iulij. Anno Domini CIO. ID. XCIV.

Doctor Viroz.

Rector.

Doct̃or Franciscus
Martinez.

D. Ludonicus
Montesino.

El Doct̃or de
la Camara.

Fr. Franciscus de Men
doza Magister.

D. Ludonicus de Tena Vespertinae Ca
thedrae in Theologia publicus Professor.

EGO Ludonicus de la Serna, publicus Apostolica auctoritate Notarius, insignis Vniuersitatis Complutensis Toletanae dioecesis Secretarius & adscriptus in Archivo Romano die quarto mensis Iulij, anni nonagesimi secundi Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris et Domini nostri Domini Clementis diuina prouidentia P.P. Octauis, quia praemissis omnibus et singulis una cum Rectore & grauisissimis praenominatis Doctoribus, quibus à Claustro facultatis Theologiae praedictae Vniuersitatis Complutensis praedictum iudicium commissum fuit: ideo hoc publicū instrumentū manu aliena fideliter scriptum, et subscriptum et roboratū à domino Doctore D. Ioan. Viroz, dictae Vniuersitatis Rectore et Doctoribus D. Frãisco Martinez Primariae Cathedrae, D. Gregorio de la Camara Sacrarū Scripturarum, Ludovico Montesino Scoti, Ludovico Tena Vespertinae, D. fratre Francisco de Mendoza Sãcti Thomae in sacra Theologia publicis Professoribus. Subscripsi signaui in fidem attestatorum praemissorum rogatus et requisitus.

Ludouicus de la Serna,
Not. & Secretarius.

FILOSOFIA Y LETRAS A

A-3-39

Summa priuilegij.

*PHILIPPI II. Hispaniarum & Indiarum
Regis Catholici lege singulari cautum est, ne
quis libros hos tres Ferdinandi de Mendozæ de
Confirmando Concilio Illiberitans ad Clemen-
tem II. ante decennium absque auctoris licen-
tia imprimere audeat: qui secus faxit, amissione
librorum multatur & poenis alijs ex eiusdem le-
gis sanctione, quam pleniores literae ab eius maiestate impetratae
continent. Dat. in Coenobio Sancti Laurentij VI. Kal. Sept. Anno
CLO. ID. XC IV.*

Subscriptit

*Ludouicus de Salazar
à Secretis.*

P

DE CONFIR-
MANDO CONCILIO
ILLIBERRITANO, AD
CLEMENTEM IIX.

SANCTAE ROMANAE ET CAT HO-
licae Ecclesiae Pont. Opt. Max.

FERDINANDI DE MENDOZA
LIBER I.

DE CONCILII ILLIBERRITANI
nomine, & urbe in qua habitum est. CAP. I.

S

S V Maccepissem, Clemens Pater Sanctissime, inter eas curas, quas multas & graues praec te fert amplissima haec sancti tui muneris functio; in eam Te potissimum incumbere, vt ad restituendam Ecclesiasticam disciplinam, & extirpandas praesentis, & antiqui seculi haereses; diuini vtriusque Testamenti codices quam emendatissimi ederentur, & sacrorum Conciliorum exemplaria, multorum studijs & lucubrationibus emendata, illustrataque prodiret: vidissemque Beatitudinem Tuam, tam acri iudicio, quam summa diligentia, & religione alterum perfecisse: alterum vero vt perficiatur, pari pietate, studio, & labore conari: an Concilij Hispanici antiquitatem, velut senio iam & verustate caducam vir Hispanus renouare deberet, Hispanorumque Episcoporum religionem, & externis & domesticis telis, aut tormentis potius oppugnari defendere, & a multorum calumnijs vindicare, an vero praetermittere vtrumque satius foret, saepe ac diu mecum ipse cogitavi. Constituti cursus ingressum impediabat ingenij tenuitas, optimarum artium exigua supellex, & tantae rei magnitudo, quam non modò facultate consequi, sed nec cogitatione completi, vix posse eum arbitrabar, qui vereretur reprehensionem doctorum atque prudentum. Impeditum tamè & vacillantem animum graui hac & ancipiti difficultate, vel iacentem potius, erigebat patriae studium, pietatis ratio, religionis zelus; erectum firmabat sanctissimi & prudentissimi antecessoris tui Gregorij XIV. fidei & religionis graue testimonium, quo reuocatos in dubium huius Concilij canones, non solum illata iniuria eripi defendique voluisse; sed ad honestum hoc, pium & sanctum tutandae religionis officium, Hispanorum studium, operam, **A** diligentiam,

diligentiam, labores, & sanctitate Pontificis & amore parentis requisivisse accepimus. Illud autem spe certa confirmare coepit, & auxiliumque polliceri, honoris nostri, communis, & patriae conseruandi; & recuperandae eius pristinae dignitatis, quod tractandis Ecclesiasticae Reipublicae gubernaculis cum coelesti munere praefectum sciam, cuius singularis & spectata clementia, cum diuinae quam obtinet, auctoritati par esse praedicetur, non patienti solum animo, sed iucundo & grato munus vi detur susceptura, per exiguum satis & leuidente (sator) si doctrinae, & auctoritatis nostrae pretio aestimetur, religiosum tamen & magnum, si rerum tractandarum grauitate & dignitate pensetur. Agendum est enim, non solum de antiqua Illiberritanae vrbs magnitudine, & celebritate, vt tam praeclara & recenti Clementis recordatione illustrior multo, quam si Gothorum, & Arabum irruptionibus obscurata, deletaque non fuisset, videatur: agendum non tantum de Concilij antiquitate, vt dignitatem primi Ecclesiae eorum quae exstant post Hierosolymitana, Concilij, canescentis aut canae iam aetatis proprio iure debitam, quorundam tamen Catholicorum extenuatam incuria, & haeticorum iniuria sublatam, tua benignitate in futura Conciliorum editione, quasi postliminio recipiat, nec agendum modo de rutanda Hispanica religione, quae multorum calumnijs debilitata, cupit aequitate tua recreari, nec de vita tandem, moribus & doctrina sanctorum Hispaniae Episcoporum, qui ne infeliciter Christiana periret, felicitate ipsi perierunt: sed de Galliae praeterea, Germaniae, Angliae, Graeciae, & quod pluris facio, de Romanae & Catholicae Ecclesiae auctoritate, cuius Legatos huic sacro Concilio interfuisse, in actis Suesionensis apud sanctum Medardum legimus; canones autem & decreta, saepe postea ab ea repetita, laudata saepe, saepe probata & confirmata cernimus. Agendum de Sanctorum meritis, de Sacramentorum virtute, de vana superstitione idolorum, de sacro Dei cultu, & reliquis Religionis nostrae mysterijs, quibus Christus dilectam sponfam suam militantem Ecclesiam instituit, erudiuit, ornauit, & tanquam quibusdam religionis sepimentis, aduersus mundi rectores & principes tenebrarum harum singulari sapientia & bonitate suffulsit. Vt inde igitur oratio nostra proficiatur, vnde caput harum rerum duci debet: Illiberritanae vrbs & Concilij in ea habiti tanta est vetustas, vt proprium vtriusque nomen temporis diuturnitate & iniuria exesum pene sit, atque obliteratum: quo fit, vt alij alijs id appellent nominibus. Quidam enim Libertinum vocant, quidam Liberinum, alij Hiberitanum, nec desunt, qui Elibertinum, Eliberinum & Eliberinum, nonnunquam Heliberritanum, vt Rabanus, alij Elibertanum, & Elibertanum vt Burchardus, Iuo, & Gratianus, & ante hos Concilium Colonienfe sub Carolo III. Imp. cognomento Crasso, Suesionense sub Carolo Rege, Moguntinum sub Ludouico, & alterum Moguntinum sub Arnulpho. Mihi verò vetus ciuitatis nomen inscriptis tot, & temporis, & dominorum saecula plagis fugitiuum adhuc reuocare cupienti, Illiberritanum dici magis placet. De Eliberi enim vetusti Geographi

Concil. Arelatē.
apud Burchardū
lib. 17. de decr. c.

55.

Rabanus in Poeniten. lib.

Burchardus, Iuo,
& Gratia in decretorum collectionibus, quae proprijs locis postea referentur.

Concil. Colonienfe can. 6.

Concil. Suesion. apud sanctū Medardum ad finem sextae actionis, quae exstat in actis eiusdem.

Concil. Mogunt. sub Ludouico.

can. 22.

Concil. Moguntinum sub Arnulpho. can. 25.

Cur Concilium hoc Illiberritanum nuncupandum.

mentio-

P

S

F

P mentionem nunquam fecerunt, faciunt tamē de Illiberi non semel, sed bis: duplicem enim Illiberrim constituit Ptolemaeus, & Plinius in emē datis codicibus, tamen negligentia exscriptorū ex gemino rr. quod in nimis antiquis & vetustis lapidum Illiberris Baeticae inscriptionibus exstat, alterū omitatur, aut siciliēi saltē apicis nota. Docet enim D. Ifidorus veteres duplicibus literis non fuisse aliquando vsos, sed supra literā, siciliū addidisse, quo admoneretur lectores, literā in pronuntiatione gemināndā. Quod hodie nō obseruatur. Vnam Illibetim refert in Gallia Narbonensi Ptolemaeus, nō procul à Ruscinone, in ora Illiberis fluiui, à quo forsā vrbi nomen inditū: quod & indicat Strabo. De qua Plinius agens. [Oppida (inquit) Illiberis, magnae quondā vrbs tenue vestigiū: Alterā Ptolemaeus in Turdulis, nō procul ab Acci Bastitanorū, de qua Plinius. [Celeberrima inter hūc, (Baetim fluiuiū intelligit) & Oceani orā in Mediterraneo, Segeda, quae Augurina cognominatur, Iulia, quae Fidentia, Virgao, quae Alua, Ebura, quae Cerealis, Illiberi, quatio Liberini, Illipula, quae Laus, Artigi, quod Iulieses, Vesci quod Fauētia.] Antiquae huius vrbs sitū hodie retinent Granatenfes, eos intelligo, qui incolūt ciuitatem Granatam nobile Regni Granatensis caput; nec regni titulo solū, sed iuridico totius Baeticae conuētū celeberrimam. Ab hac Illiberrim antiquā septimo lapide distat, publica mihi fide cōstat regij in eādem ciuitate mensuris. Exstat enim nunc (quod de Illiberi Narbonensi Plinius, & Mela scripserūt) antiquae Baeticae Illiberris & magnae quondam vrbs tenue vestigiū: rudera enim dirūtā vel cadauera potius defunctae ciuitatis & parietinarū Ecclesiae, in qua Conciliū hoc habitum est, visuntur in collē, qui vulgō Mons Elbirac appellatur, qui sicut antiquae vrbs, ita & nominis non obscurum retinet vestigium. Mons ergo de Elbira, & Porta ciuitatis Granatae ab incolis nuncupata de Elbira, (quod per eam iter fit ad Illiberrim) etymon antiquae ciuitatis retinere, perspicuē videntur. Cui & consentanea est origo nominis ciuitatis Granata, quam ex sparsis illius cineribus ortam, natura loci, & maiorum traditione cognouimus. Non enim sic dicta est à malo punico hianse (vt à multis creditur) sed à Granata barbara voce, quae illius gentis idiomate horreorum domus intelligitur, peruis illius sermonis sic interpretantibus, ad id peruetustam, huc historiam, quae fabellam recentibus de principe quadam foemina antiquae Illiberris incola, quae sua illic frumenta solita esset recondere. Quid verò caulae sit, qua ciuitatem hanc Illiberritanam, tam diuersis nominibus veteres appellauerint, eam reddi posse arbitror: quōd diuersae Gentes, diuerso vrentēs idiomate, in ea dominatae sūt: A Criticis & politioribus Latinae linguae studiosis, Illiberris, praecedente I. & sequentibus duplici ll. & rr. antiqua: Hispanorūm & Romanorum lingua, hodie nuncupari debet, gemino enim rr. in vrbum & locorum nominibus saepissime vsi sunt: ne noua vel dura haec Illiberris pronuntiatio quibusdam videatur. Vrbiū in Hispania haec occurrunt exempla, Laberris, Turriga, Biguēra, Gracurris,

Ptolem in 2. Europae tabula Plin. lib. 3. c. 1. & 4.

D. Isidor. lib. 1. etym. cap. 20. qu. Sicilicam apicem dictum ait, quod in Sicilia inuētus sit eius vsus. Stral. o. lib. 3. de situ orbis.

Plinius. lib. 3. c. 3. Baetim fluiuium Guadaluquiu Arabum vocedicitur.

De voce Granata haec ex Arabibus refert Aluarus Gomecius lib. 2. de gestis Francisci Ximenij. Orthographiae rationē semper habendam, neq; B. (inquit) pro V. neque V. pro B. neque O. pro V. & sic alias, crebro docet Casiodor. lib. de diuin. lectio. c. 15. & 30.

Haec exempla exstat in Ptolemaeo, Plinio, Mela, Aronino & vetustis lapidum Hispaniae inscriptionibus.

Ambros. Morales in antiquit. Hisp. cap. 1.
Franciscus Tarapha de origine ac rebus gestis Regum Hispaniae, in Rege Hispano.
Vassaeus in Chron. Hisp. cap. 20.
& plures alij.
Martyrol. Rom. Idibus Maij.
D. Hieronymus in Catalogo scrip. Ecclesiasticorum in Gregorio Baetico.
Sunt aedes in vrbis regione quam vulgò Parochiam de S. Nicolas vocant.

Gracurris, Calagurris, Veturris, Tarraco, Arruci, Arriaca, Sigarra, quibus Plinius adiungit Cerretanos populos & Arruacos: Seuirros Ptolemaeus, & alios his similes. I L L I quoque nomen, veteres Hispanos, Baeticos praesertim pro oppido vlturpasse, sunt qui censent: coniectura sumpta, quod ab ea dictione multa Baeticae provinciae oppida initium habent, vt Illiturgis, Illiberis, Illipa, Illipula, ne plura complectar, quamuis non desint alij; qui vt Hispaniam a Rege quondam Hispano cognominè; sic & Illiberim ab eiusdem Regis sorore cognomine Illiberia, fundamenta iacta & nomen honoris gratia susceptu contendat: adeo perhibetur vetusta vrbis incunabula. Ab Hispanis ergo & Romanis sic olim vocatam, non Eliberim, tamen si dissentiant recentiores, ex Martyrologio Romano apparet, quod cum meminisset Caecilij primi huius ciuitatis Episcopi, Illiberi eum in Domino quiescisse refert, & ex D. Hieronymo, qui de Gregorio Baetico sermone instituto, Illiberi Episcopum fuisse recenset: sed clarius multo ex antiquis inscriptionibus quorundam lapidum, quos Granatae nuper repertos renuntiavit mihi Iacobus Luzerus iudicandis silitibus in Granatesi praetorio praefectus regius, cum honestarum artium, tum iuris vtriusque studijs apprimè eruditus: primum ait, in vico quodam eius ciuitatis (Arabum voce Alcazuta dicitur) erutum esse ex aedibus Sebastiani de Môtealegre, cum hac inscriptione.

FVRIAE · SABINIAE · TRANQVIL ·
 LINAE ·

AVG ·

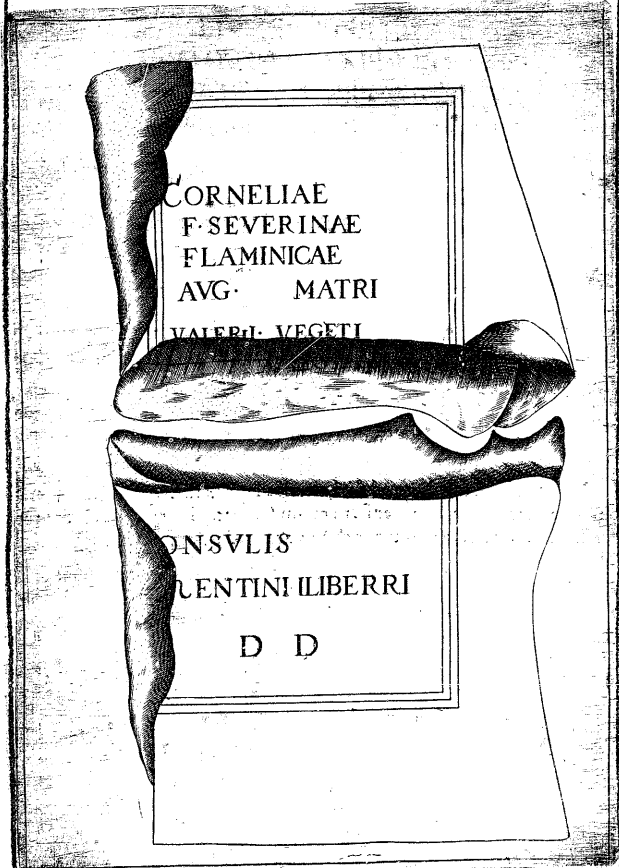
CONIVGI · IMP · CAES · M · AN ·
 TONI · GORDIANI · PII · FEL ·
 AVG · ORDO · M · FLOR · ILLIBER ·
 RITANI · DE · VOTVS · NVMINI ·
 MAIESTATI · QVE · SVMP · TV ·
 PVBLICO · POSVIT ·

D · D

P

Alterius lapidis duo adhuc existere fragmenta in aedibus Christofori de Palacios cum hac inscriptione retulit.

Sunt illae in eadem urbis regione.

S

F

In earundem aedium rudibus inuentus est alter lapis cum inscriptione his literis exarata & lineis inducta.

B

M.A.
 II . VI . CORNE IIIII
 IIIII NICIPI FLORENTINI
 ILIBERRITANI DEVOTVS
 ORDO NVMINI MAIESTATI
 QVE SVMP TVPVBLCO
 POSVIT .

Probat adhuc magis quod dixi, alterius lapidis inscriptio (& his meri-
 to fides habenda est) quae extare etiam Granatae in regia quae dicitur
 Alhambra, in latere eius turris quae vocatur de Comares, accepi.

IMP. CAES. M. AVRELIO.
 PROBO. PIO. FELICI. INVI
 CTO. AVG. NVM. MAGE ST.
 QVE. DEVOTVS. ORDO.
 ILIBER. DEDICAT.
 D . P.

P Post Gothorū autē aduentū Eliberrim vel Eliberinū nūcupari animad-
 tuerto idq; cōfirmāt veterū numismatū inscriptiones Suinthilae & Sife-
 buti Regū Gothorū. In illius nūmo ex parte vna, haec legitur, S V I N-
 T H I L A R E X. ex altera, PIVS ELIBER. In huius, S I S E B V T V S
 R. E. ex altera PIVS ELIBERRI. eorūdemq; Gothorū lingua, huius ciui-
 tatis Episcopū Elibertanū vel Eliberritanū dictū, in vetustis CC. MS. &
 in edicis Cōcilioſū Hispalēsum, & Toletanorū subscriptionibus: vnde
 mutuatū vidētur Colonienſis, Sueſionēſis, & Moguntinae Synodi Patres
 citari superius. Cuius forſan ea cauſa fuit, quod Gothis eſſet familiare. i.
 in. e. trāſſerre, vt Ileridā, in Elerdā, Igeditaniā, in Egiditaniā; Illipulā, in
 Eleplā; & ſic aliās. Quōd ſi Arabū ingreſſum cōſideres, Illiberrim dictā
 Ilbiriā eiūſdē gentis more, portāq; de Ilbiriā, & montē de Ilbiriā ipſi trā-
 diderūt, nos verō lenioris gratia pronūtiationis, poſtquā eā ciuitatē Fer-
 dinādi & Eliſabethae Catholicorū Regū virtute recuperauimus, motē
 de Elbira & Portā de Elbira appellamus. Narbonēſem autē Illiberim,
 Eliberim Pōponius Mela nūcupat, ni mauiſ locū corruptū, & pro. e. i. re-
 ſponēdū; nā praeter Ptolemaū & Pliniū, eā Illiberim, praecedēte. i. ſequē-
 te gemino. ll. & ſimplici. r. (in quo haec differt à Baetica) crebrō nūcupat
 Liuius, loquēs enim de Hānibalīſ exercitu, cū Hispaniā per Pyrenaeū
 ſaltū traduci coepit. [Carpenanos quoque (ait) ab ſe dimiſiſ ſimulās, in-
 de, ne mora atq; otii animos ſolicitarēt, cū reliquis copijs Pyrenaeū trāſ-
 greditur, & ad oppidū Illiberim caſtra locat.] Poſt addēs. [Oratores ad
 Rēgulos eorū miſit, colloqui ſemetipſum velle cū his, & vel illi propius
 Illiberim accederēt, vel ſe Ruſcinonē proceſſurū.] Et mox. [Vt verō Re-
 guli Gallorū caſtris ad Illiberim exēplo motiſ, haud grauātē ad Poenū
 venerunt.] Qui autē Eliberim cū Mela ſcripſerūt, cauſam dēderūt alijs,
 vt Cōciliū Elibertanū nūcupauerint, putantes in ea ciuitate, nō procul
 à Ruſcinonē id Cōciliū coactū: eā nunc Salfes dici volunt: ſed neutrum
 idoneo ſatis argumēto. Nā ea Illiberiſ (ſic malo eā nūcupare Ptolemaei,
 Liuij, & Plinij, qui Caefarū procurator fuit in Hispania, certiorē fidē ſe-
 quutus) non potuit eſſe quā nunc Salfes vocant, nā Mela qui de Illiberi
 priūſ, de ea quā Salfes dicit, egit itē poſterioriſ. [Lacus (inquit) accipit eū
 Rubreſus nomine, ſpatioſus admodū, ſed qua mare admittit tenuiſ aditū.
 Ultra eſt Leucata, littoriſ nomē, & Salfulae fons, nō dulcibuſ, ſed ſal-
 ſioribuſ, quāmarinae ſint aquae deſluens.] Veriuſ eſt ergo, quā Prole-
 maeuſ, & Pliniuſ Illiberim, Coplibre nūc dicit, iuxta Ruſcinonē, Perpiñā
 noſtri nūcupat, caput Comitatuſ Roſſilioniſ. Caucoliberim cōpēdiſ gra-
 tia, & hodie, & olim vocatā ex Martyrologio Romano cōperio, in quo
 fit mētio de Vincentio Martyre Catalaunēſi, qui ciuitate Caucoliberi
 martyrij palmā eſt adeptuſ: dictā ſic arbitror, quaſi Caucorū Illiberim,
 vt diſtingueretur à Baetica Illiberi; Cauceſeſ enim populuſ ad eā partē
 Hispaniae Tarraconēſiſ Pliniuſ reſert. In qua Cōciliū hoc habitū, mihi
 nec veriſimile apparet, nedū vetū, quāuis diſſideant plureſ nec inerudi-
 ti, nec indocti huiuſ ſeculi ſcriptoreſ, quia nō ſolūm Cōſtānini aetū, quo
 Cōciliū hoc ipſi coactū volunt, ſed & antiquiore Pōp. Melae & Plinij,

Pōponiuſ Mela.
lib. 2. cap. 5.

Narbonenſiſ Il-
liberriſ, ſimplici
R. Baetica gemi-
no, ſcribi debet.
Liui. lib. 21.

Ex Io. Poldo. &
alijs.

Pliniuſ Iunior in
epiſt. ad Caeci-
lium.
Mela. lib. 2. c. 5.
Martyrol. ſc. m.
19. Aprilis.

Ex Ioanne Epiſ-
copo Gerundenſi.
In ſuſ. i. in chro-
nic. Hiſpaniae. 2. o
Stephanuſ Gar-
bay in Epitome
hiſt. Hiſp. lib. 7.
cap. 48. Illeſcaſ
in vna Syueſtri
2. P. & plureſ
alijs.

*Dimius lib. 3. nar-
turalis hist. c. 3.*

*Pomp. Mel. lib.
2. c. 5.*

*Concil. Hispal. 2.
cap. 1.*

*Diuisio est quam
Vnambae accep-
tam refert Rex
Alfonfus deci-
mus in hist. Hisp.
general. par. 4. c.
52.*

ea diruta fuisse, certu est. Plinius sic ait: [Oppida Illiberis, magnae quodam vrbis tenue vestigiū.] Melá [Colonia Ruicino, vicus Elibeti, magnae quondam vrbis, & magnarū opū tenue vestigiū.] In deserta eueriamq; ciuitate aut vicū Episcopos Hispaniae conuenisse difficile dictu credituq; est, Episcopos praesertim Toletanae, Baeticae, & Lusitaniae prouinciae, quos huic adfuisse Cōcilio docēt ipsorum et subscriptiones: subscripserunt enim Felix Episcopus Accitanus, Aeci uigō Guadix in Baetica: Sabinus Episcopus Hispalēsis: Pardius Episcopus Metelā nō: Metelā Mōrejo dicitur in Baetica: Melathius Episcopus Toletanus: Vincētius Episcopus Ossonobēsis, in Lusitania est Ossonoba, in extremis regni Algarbiorū litoribus, à Faro nō lōge: Succesus Episcopus Eliocrotēsis, est Eliocrota, Lorca in Baetica: Patricius Episcopus Malacitanus, Malaca, nostri Malaga: Osius Episcopus Cordubētis: Camerinus Episcopus Tuccitanus, Tucci Martos hodie, nō procul à Granata: Secūdinus Episcopus Castulonēsis (sic enim legi debet, nō ut in editis Cōciliōrū codicibus Catalunēsis) Castulo in Baetica est, Cazlona la vieja. Liberius Episcopus Emeritanus, Emerita in Baetica, hodie Merida: Ianuarius Episcopus Salariaēsis (si nō de Fiblaria, sed de Salaria legamus) Salariam in Algarbiorū regno, trito prouinciae sermone Alcazar de la sal dictā alij cōtendūt, sed Siruelā Baeticae Prouinciae, aut Cazorlá alij: Quintianus Episcopus Elborēsis, Eborā in Lusitania: Eutychnus Episcopus Bastitanus (sic enim, nō Basteranus, nec Basitanus, ut in excusis) Basti in Baetica est, Baza dicitur. Ex vnde viginti Episcopis, qui huic Cōcilio interfuerunt, si quindecim (ut Plautū Illiberritanū interim omittamus) fuerūt, tū ex Toletana & Baetica: tū ex Lusitania Prouincijs, si quattuor & viginti presbyteri (de quorū subscriptionibus paulō post agēdū est, ne lōgior & molestior nūc progrediatur disputatio) ex eādē Baetica prouincia fuere, cui obsecro, fiet verisimile, nō illos potius in Baetica, quā in Gallia Narbonēsi Synodū coēgisse: si animaduertat praecipuē is Theodulphi Malacitani Episcopi querelā in Cōcilio Hispalēsi II. qua dolere reculit. [Antiquā eiusdē vrbis parochiā siue dioecēsim, militaris quondam hostilitatis discrimine (Concilij verbis loquor) fuisse decisam, & ex parte aliqua, ab Ecclesijs, Astigitana, Eliberritana, atq; Agabrēsi retineri:] Quarū Ecclesiarū termini confines planē (ni fallor) pleneq; ostendunt Illiberritanam in Baetica fuisse prouincia, nō verò Narbonēsi. Quibus suffragatur vetus sententia & finū regendorū iudiciū, quod Vvāba Rex de singulis Hispaniarū Ecclesiarum dioecēsimbus Cōciliij Toletani decreto fieri stabilitiq; voluit: in quo cū terminos Ecclesiae Malacitanae Patres praescriberēt, ab vltimis Ecclesiae Malacitanae Illiberritanos exorū sunt, & ab vltimis Illiberritanae Astigitanos. [Malaga (aiūt) teneat de Data, vsq; Maleocā (sic enim legi debet, non Malexcā, ut in alijs CC. MS.) de Tenna vsque Sedes Cāpo; Eliberris teneat de Maleoca vsq; Sorellā, de Almica vsque Sedile; Astigi teneat de Sotella, vsq; Parietē, de Lueca vsq; Raucā.] Intellexit hoc ipsum & docuit Rex Alfonso X. quē praeclarum sapientiae studiū praeclaro Sapiētis titulo decorauit. Inter sedes enim Archiepiscopo

P copo Hispaniæ subiectas, quinto loco Illiberritanâ cōmemorat his verbis. [El Obispado de Elibere, esta es Granada; tēga desde Malaga fasta Sotela, & de Almica fasta la Possada.] Quare in Cōcilio Hispaniæ II. prouincia tātūm Bæticae subscriptis Bisinus in Christi nomine Illiberritanæ Ecclesiæ Episcopus. D. præterea Gregoriū olim Illiberritanū Episcopū à Clemētiō Gētili Cōstatij in Bætica Præfecto Vicario Cordubâ deductū, & ab Ofio Episcopo Cordubēsi dānatū, apud Isidorū Theodiscus ex Marcellino descripsit. Nec prætermittendū adhuc quod canone XXXIII. huius Cōcilij decernitur, mēsis singulis ieiuniū esse indicēdū [exceptis duobus, Iulio & Augusto, ob eorū infirmitatem] quod magis feruido & aestuati Solis ardori Bæticae prouinciæ, quā Gallia Narbonēsis (quæ tēperatior est) tribui & potest & debet. In cuius Illiberi seu Caucoliberi Episcopi Cathedrâ cōstitutā, nec vidimus, nec legimus, nec reperita omnium seculorū memoriā tale quidquā agnouimus. Tres enim extāt satis vetustæ Episcopatuū Hispaniæ & Gallia Narbonēsis diuisiones; quarū prima Cōstatino Imperatori; altera Theodemi ro Regi Sueuorū, postrema Vvabæ Regi Gothorū accepta refertur: in nulla harū Episcopum reperio Caucoliberis. Nā eorū qui subiiciūtur Archiepiscopo Narbonēsi, octo sedes sunt, Beterris, Carcasona, Tolosa, Agata, Lateua, Magalona, Nemausus, Elna, cui Caucoliberis paruit sēper & parer, & de cuius cathedrâ filuerūt Rodericus Archiepiscopus Toletanus, & Rex Alfonso X. Hispanicarū antiquitatū accuratissimus inuestigator, & cū his reliqui fideles, ornati & graues prisca æui, vel scriptores, vel testes, neutiquā omisuri, si in ea prouincia vel vrbe is esset Episcopus institutus. Qua de causa manuscriptis quibusdā codicibus D. Laurentij, Ecclesiæ Toletanæ & Ouetēsis, qui referētes antiquā Episcopatuū Hispaniæ diuisionē ab Vvabæ Rege factam, Caucoliberim inter sedes subiectas Archiepiscopo Narbonēsi cōmemorant, hac in parte nō satis acquieuerō. Nā in alijs manuscriptis (quos habeo eximie vetustatis, & si dei dignitate venerabiles) nullæ aliæ Episcopatuū sedes recēsentur, præter eas quas Rex Alfonso expressit in hūtoria Hispaniæ generali: ideoq; citatos codices ab exscriptoribus esse deprauatos, eō magis nō temere diuinare, sed satis probē conijcere licebit; Toletanos quidē & Ouetēses, quōd cū reliquarū sedium terminos, ab Oriēte ad Occidētē, à Septentrione ad Meridiē præscriberēt, Caucoliberis proprios nō attingūt; nec cui sit illa cōfinis, adsignant: nec simpliciter Caucoliberim recēsent, sed Tolosam, aut Caucoliberim, sub disunctione: manifestū ignoratiæ exscriptoris iudiciū, qui Tolosam appellari etiā Caucolibiū (sic enim illam nuncupat, non Caucoliberim) se scire, aut ignorare potius significauit: quod & factitauit, cū Elnæ meminit: nā illā Elenā vocauit vel Elnā, hæc quo eā nomine appellare debuisset: Codicē autē diui Laurētij, qui dicitur Hispaniæ, quōd omnē Tolosæ memoriā omiserit, & eius loco substituerit Caucoliberim, cū Tolosam sit certū Episcopatus sedē ab ipsis Apostolorum temporibus nobilem semper habuisse: & Caucoliberim ea sēper caruisse, multo certius. In tā exiguo enim intervallo,

Ex Marcellino Theodiscus apud D. Isidorū, in principio lib. de scriptoribus Ecclesiasticis in vita Ofij Episcopi Cordubēsis.

In Illiberi Narbonēsi nec Concilium hoc habitum, nec Episcopi Cathedrâ cōstituta vnquam est.

*Priscus lib. 3. c. 3.
Mela lib. 2. c. 5.*

Hieronymus Surita lib. 1. de rebus gestis Regum Aragoniae.

Ioannes Episcopus Gerundensis, Vassaeus, Stephanus Garibay, Illescas ubi supra.

Abdera antiqua seu Abdaravri Prolemaeus, nunc Almeria. Charidamum Promontorium, hodie Cabo de Gates.

Leue mēdū tollitur à Con. Tole. 3. in subscriptione Petri Episcopi Illiberritani: pro quo reponēdū Abderitani.

D. Gregorius lib. 3. dialogorum. ca. 31. & lib. 7. registri. in dictione. 2. epistola. 126. ad Reccardum. D. Isidorus in histo. Gothorum, Alfonso Rex in generali, utraque in vna Leouigildi. Rodericus in hist. gener. Hist. lib. 2. c. 43.

quo distat ab Elna Caucoliberis (vix enim abest IV. M. P.) duas Episcoporum Cathedras Regē Vvambā constituisse, hāud facile adducar, vt credam: cum reliquae omnes multo maiori spatio interiecto, & ab ipso & maioribus semper constitutae fuerint. Quā tandē sententiam inde conprobauerim, quod nō solum Plinij & Pēponij Melae tēpore (vt vterq; affirmat) nec Cōstātini & Vvabae, sed & multo post, vsq; ad aetate Lotharij Regis Frācorū ea Illiberis diruta fuerit. Vvifredus enim Ruscinōnis Comes, à quo Ruscinonēses Comites fluxere, eiusdem Lotharij Frācorū Regis permissu, Caucoliberim oppidū, desertū, euerit, prostratū, restituendū, quinimo condēdū denuo curauit: cui annuit Lothari^{us} Rex, illiq; & posteris eius regia liberalitate oppidū cōdonauit, quod situs accessu, & portus appulsu Ruscinonibus esset cōmodissimū; quod actū est aīno Domini CCIO. XXCI. vt Hieronymus Surita, Aragonicae & totius Hispaniae antiquitatum literatē peritus testatur.

Nec pluris refert, quod recentiorum plures nō solum in Illiberi Narbonēsi sedē Episcopale cōstituerint, sed Cōcilium hoc in ea coactū cōstater asseuerauerint. Nā in re vetusta & graui, antiquorū, quā recētorum auctoritas maiorē mihi fidē facit, cui historia praesertim Regis Alfonso X. à qua antiquorum Episcopatuū sedes & vrbes illi reperierūt; de Episcopo Illiberitano Narbonēsi, nullā (vt dixi superius) mētionē fecerit. Quod autē notarūt quidā ex subscriptionibus Toletani Cōcilij tertij, in quo est vna Stephani Illiberritani, altera Petri Eliberitani, vtriusq; (vt putat) Illiberis Episcoporū, nō satis apud me pōderis habet: nā in melioribus Codicibus, Petrus nō Illiberritanus, sed Abderitanus Episcopus legitur. Fuisse autē Abderitanum Episcopatū in ea parte Baeticae provinciae maritima nō procul à Charidamo promontorio, quā hodie Almeriā vocant, inter nostros cōuenit; eiusq; ciuitatis primū Episcopū fuisse sanctum Cithesiphōtē Beati Iacobi Apostoli discipulū. At Petrum, non Illiberritanum, sed Abderitanum Episcopum fuisse, cōuincit Cōcilium Hispalēse. Lex eiusdē provinciae Hispalēsis Episcopis cōuocatum, quod eodē ferē anno, quo Toletanum tertium, habitum est; in quo exstat scriptio eiusdē Petri Episcopi Abderitani, & altera eiusdē Stephani Eliberitani. Nec est cōsentaneum, Stephanum aut Petrum, ex Gallia Narbonensi aduentasse, vt interesset Cōcilio Hispalēsi, in quo nulli alij praeter suffraganeos Hispalēsis Ecclesiae interfuisse leguntur. Interfuerunt enim Leander Hispalēsis, Ioannes Agabrensis, Agappius Cordubensis, Stephanus Eliberitanus, Basilus Illipensis, Velatus Tuccitanus, Petrus Abderitanus, Sintitius Italicensis.

Sed quamquā Petrum, nō Abderitanum, sed Illiberritanum Episcopum fuisse permittam; nō tamen inde in Illiberi seu Caucoliberi Episcopum fuisse mihi persuadēbo: quod à Gregorio Magno, à D. Isidoro, ab Alfonso Rege, & Roderico Archiepiscopo Toletano perceperim, Leouigildum Gothorum Regē, ante indictionem illius Cōcilij, Arrianae impietatis infectum errore, graue & acerbam in Christianos exercuisse persecutionem, & Episcopos Catholicos suis sedibus exturbasse, alijs

P alijs Arrianis in eorum locum successit. Paulo autem post, cum singulari Dei providentia defuncto Leouigildo, Reccaredus Rex primus eius filius, abiurata haeresi Arriana, diuinarum personarum aequalitate, & reliqua Catholicae Religionis mysteria catholice amplecteretur; pauci, & religiosa tam ipsius, quam Leodri Hispanensis Episcopi sollicitudine, Gothorū gēs tota eadem Arrii impietate (qua tredecim annis supra ducentes infecta fuerat) primum abijceret: opus tunc fuit ad abiurationem erroris inueterati (abiurarunt enim illi in Cōcilio, Episcopi, presbyteri, & diaconi Arriani respiscētes, & omnes proceres Gothorum seculares, eiusdem antea erroris sectatores, ut apparet ex eorū abiuratione principio eiusdem Cōcilij Toletani III. praefixa) & ad cōfessionem Catholicae fidei exprimendam, Conciliū (ut vocat) Nationale ex omnibus Hispaniarum prouincijs cōuocari, & in eo Episcopos omnes adesse, tam haereticos, quam Catholicos, ut adfuerūt hac ipsa de causa Dertosanæ Ecclesiae duo Episcopi, Iulianus, & Froisclus: Valentinae alij duo, Vigilanus & Celsinus: (Muriā verò, quae eiusdem Ecclesiae tertium Episcopū adiungunt editi codices, & quidam alij MS. Palentinae Ecclesiae fuit, non Valentinae, ut alij MS. emendatores testantur, quibus consentit D. Ildefonsus,) Tudensis Ecclesiae Beccila & Nitigisius, et si pro Nitigisio Panthardus Bracarensis subscripserit: ut quosdam alios Arrianos omittamus. A quibus ut discerni & internosci possent in omnē posteritatem Catholici, solebant Episcopi Hispani cum subscribebant Concilijs, sanctae se vel catholicae Ecclesiae Episcopos, addito Ecclesiae Vrgelitanae, Bracarensis, aut aliarum nomine, subscribere: non quod putarent Ecclesias Hispaniae, Catholicae, hoc est vniuersalis auctoritate praestare (iciebāt quippe hoc Tuae Sedi solum referuasse Christum) sed ut Catholicae fidei cultores, & Catholicarum Ecclesiarum Episcopos, non Arrianorum se esse piē & catholice profiterentur; quod & in sepulchrorum monumentis incidi inscribique volebant. Ad conuentus autem Ecclesiarum quod attinet, & subscriptiones in decretis, non ignorabant Episcopi Hispani Toletano Concilio conuocati canonem Concilij Nicaeni duos in eadem vrbe Episcopos, aut esse, aut vocari prohibentis; ideoque non posse in eodem Concilio duos eiusdem vrbis Episcopos adesse, & subscribere, Arrianum praefertim vnum, & alterum Catholicum: sed pacis & vnitatis Christianae gratia, illud in Hispania Catholici Arrianis Episcopis permittebant: quemadmodum in Africa Donatistis Catholici. In conuentibus enim publicis (collationes illi vocabant) conueniebant omnes & subscribebant tam haeretici, quam Catholici: cum, quia causae publicae erant, & ab omnibus aequē tractari, ut ab omnibus aequē acceptarentur, aequum videbatur: tum ut experirentur, an sana doctrina, an mansuetudine & pietate Catholicorum Episcoporum ad vnitatem Ecclesiae, haeretici tandem Episcopi, & suo exemplo reliqui reuocarentur. Quod ut facilius consequi possent, non recularunt Catholici Donatistis aequiorē & vtiliorē aliquādo deferre cōditionē: obtulerunt enim illis in collatione, se dignitate abdicaturos, si cōuincerentur: sin aut

Leue medi tollitur a C6c. Tolet. 3. in subscriptione Muriā Episcopi: non fuit Ecclesiae Valentinae Episcopus, ut CC. quidam MS. habet, nec Amalensis, ut gratior mendo exstat apud Surium & alios, sed Palentinae Ecclesiae ex emendationibus MS.

D. Ildefonsus de Viris Illustribus in Vita Conantij Palentini Episcopi, ait: Conantius, qui post Muriā nem, Ecclesiae Palentinae sedē adeptus est. Dixit Maurianē idioma te Gothico, nam omnia finitima in obliquis casibus terminant in emi: ut Egicanē, Vmbanem, &c.

Cur sanctas & Catholicae Ecclesiae Episcopos, se Hispani aliquando nunc pauerint in Concilio Toletano 2. 3. & 7. Hispanensis. Emeritē si & Narbonensis, quod eodē tempore Reccare di Regis habitū est, nondum editum manuscriptum apud nos. Cōcil. Toletani 1. 2. can. 4. huius canonis meminit: exstat integer apud Alfonsum Pisani. lib. 3. de actis. Concil. Nicaeni. can. 1. 2.

Donatistas subscripsisse in Col

lationibus, auctor est D. Augustinus. post collationem. ca. 11. ne proprijs ipsorum literis consignata decreta auferent postea inficiari, & inficiates proprijs possent reuincibus descriptionibus.

D. Augustin. in breuiculo collationum in princip.

cap. 5.

Episcopi Africanis in Concilio quod vocat Africanum. can. 35.

D. Aug. in epist. 162. ad Glorium & Eleusum.

Concilij Nicaeni. can. 8 sed vberius c. 18. eorum quos ex Arabica lingua in Latinam conuertit Alfonso Pisanus. lib. 3. de actis Concilij Nicaeni.

Socrat. lib. 5. in st.

Ecclesiast. cap. 5.

Nicephor. lib. 12.

c. 3. Sozomeli. 7.

cap. 3.

D. August. in li.

de gestis cum Emerito.

rito.

té vinceret, permitturos & gratia facturos Donatistis resipiscētibus, vt eūdē Pōtificij muneris honorē & dignitatē cū ipsis retinēt, vt in eādē Ecclesia duo tolerarētur Episcopi tāquā collegae, vt & olim Romae Cōsules: ita tamē vt esset inter eos, velut ius quoddā accrescēdi, vt qui prior decederet, sociū relinqueret in solidū suae dignitatis haerēdem, auctore Augustinō. Remediū id tūc salutare visum est, vt Episcopi Donatistis, quos ambitio retinebat, spes aliqua honoris, si resipiscēt, objiceretur, detrahereturq; timor infamiae & ignominiosae abdicacionis futurae, si ad Ecclesiā Catholicā redirēt, vt Episcopi Africanī testātur. Quorū iudiciū non displicuisse Militiā Romanae vrbis & orbis Episcopo refert Augustinus. Cū enim ex sentētia suorū collegarū Militiās Donatū vt auctor ē tanti schismatis dānasset, Donatistis resipiscētibus sic cū pepercisse ait Augustinus, vt sanitatis recuperadae optionē liberā eis faceret, paratus cōmunicatorias literas mittere, etiā his, quos a Maiorino ordinatos esse cōstaret: ita vt quibuscūq; locis duo essent Episcopi, quos disscntiō geminasset, eū cōfirmari veller, qui fuisset ordinatus prior: alteri autē toti plebs alia regēda cōmitteretur. De qua sententia loquēs Augustinus, exclamat: [Quā innocēs, quā integra, quā protida, atq; pacifica! O virū optimū! O filiū Christianae pacis! O patrē Christianae plebis!] Ipsi quoque Nicaeni Cōcilij Patres cū agerēt de Nouatianis, idē tribui posse confessi sunt. Arrianis, qui iā aliquot annis Ecclesiae gubernationē in Oriente occupauerāt, & de ea possessione (si seriō reduci nollēt) decedere a Theodosio iubebātur, nō dissimilis cōditio fuit oblata. Quo tēpore Meletius, quē Arriani primū suarū partiū esse cōfidebāt, cum ab Eudoxio Antiochia Episcopū institutum, repēte praeter spē Arrianorū, Nicaeni Cōcilij decreta amplecteretur, eorū dē iuasū a Valēte Imperatore in exiliū missus est: post verō, cū illo exulāte, Lucifer Caracallorū Episcopus Romanae Sedis Legatus Antiochiā venisset, vt ciuiū fedatē dissidia, in eaq; Paulinū Episcopū secūdū creasset, quōd Meletij institutionē, vt ab haereticis factā, vanā & irritā esse duceret, regnāteq; Gratiano, Meletius ab exilio reuocaretur, grauissimi tumultus duorū Episcoporū imperio in ciuitate & Ecclesia excitati sunt, quos similis pacatū cōcordia: cōuētum enim est inter eos, vt societate eiusdē Episcopatus ambo retinerēt, ea lege, vt altero mortuo, alter qui superstes esset, in solidū manerēt Episcopus, vt Socrates tradit, Nicephorus, Sozomenus & alij.

Nec liberalē hanc honoris, Pontificiaeque dignitatis cōmunionē soliti sunt Episcopi Catholici haereticis deferre, sed & alterā aliquando addiderunt, nō relatu tātūm, sed ex p̄lo & imitatione dignissimā, quā idē Augustinus recenset. Aurelij enim Syluani, & Catholicorū Episcoporū epistolā, cū ad Marcellinū referret, haec ad finē cōmemorat. [Quod si fortē populi Christiani singulis delectātur Episcopis, & duorū cōfortiū intusitatē rerū facie tolerare nō possūt: vtriq; de medio discedamus, & Ecclesijs singulis dānata schismatis causa, in vnitate pacifica cōstitutis, ab his singulis in Ecclesijs, singulis annuētibus vnitati factae per loca necessaria, singuli cōstituātur Episcopi. Augustin⁹ Episcop⁹ dixit: Dicā caritati vestrae,

P

S

F

P veltrae, & eōmemorem ré dulcissimā, & suauissimā, quā Dño adiuuāte, sumus experti: cū ante ipsam collationē inter nos aliqui fratres de hac colloqueretur, quia pro pace Christi Episcopi debet esse aut debet nō esse: quod vobis fatēdū est, circūspiciētes omnes fratres & coepiscopos nostros, nō facile nobis occurrebant, qui hoc vellent suscipere, & de hac humilitate Dño sacrificare: dicebamus, vt fieri solet, ille potest, ille non potest, ille cōsentit hoc, ille nō tolerat: loquentes magis pro suspitionibus nostris, qui corda illorū minimē videre poteramus. Quando autem vētū est, vt hoc palām fieret, in Cōcilio vniuersorū tā frequētī penē trecentorū Episcoporū, sic placuit omnibus, sic exarserūt omnes, vt parati essent Episcoparū pro Christi vnitātē deponere, & nō perdere, sed Deo tutius cōmendare: duō ibi vix inuētī sunt, quibus displiceret, vnus annosus senex, qui hoc etiā dicere liberius ausus est, alter volūtātē suā tacito vultu significauit: sed postea quā, illū senē liberius hoc dicētē obruit omniū fraterna correptio, illo mutante sententiam, vultum etiā ille mutauit.] Haec Augustinus. Quae ideo lubentiū recitauit, quod non praclarum tantū & illustre praebent exemplum modestiae & caritatis Christianae, sed in primis vtile, quoties de Pontificatu certetur, & ambitio contententium perturbandae Ecclesiae causam dederit.

S Fuit & altera eligēdi secundū in eadē ciuitate Episcopū ratio, vt priorē aetate, morbo, vel debilitate cōsectū, cōsilio leuaret, auctoritate foueret, & auxilio cōfirmaret. In Africa enim D. Augustinū, Valerij Episcopi Hipponensis collegā & coepiscopū creatū esse quis nesciat: et si ignotū sibi canonē Cōcilij Nicaeni ille postea a seuerasset. Ea q; de causa Possidius narrat, eū cum Episcopus esset, publicē recitari saepius canones Nicaenos voluisse, dedisseq; operā, vt cū clerici, vel Episcopi ordinarentur, decreta Conciliorū eis ab Episcopis ordinatoribus repeterentur: quod statutum est Cōcilio Carthaginēsi III. sancta & docta Augustini ignorātia decreto causam dante, & propria deinde auctoritate confirmante.

Ex quibus palām cōsequitur, nec documētū certum, nec coniecturam probabilem ex subscriptionibus Concilij Toletani III. crui posse, ad probandum Illiberis Narbonēsis Episcopatum: quod duplex in illo sit Episcopi Illiberitani subscriptio. Quod animaduerti & obseruari cupio, ad eam ambiguitatem tollendam, quam duplices huius, & aliorum Conciliorum subscriptiones doctis aliquando hominibus pepererunt.

Quod si acrius instēt, vrgeantq; subscriptionē Orōtij Eliberitani Episcopi in Cōcilio Tarraconēsi, existimātes, illum Narbonēsis Illiberis nō Baeticae Episcopū fuisse, q; in Cōcilio prouinciali Tarraconēsi Episcopū Baeticus interesse nō posset: nihilo magis impediatur: q; Conciliū illud ex alijs quā suffraganeis prouinciae Tarraconēsis coactū, ipsius Orōtij Illiberitani Episcopi subscriptio prōbet, & cōfirmet. Inter sedes enim subiectas Archiepiscopo Tarraconēsi, Illiberis aut Caucoliberis mēto nō fit. Illae enim sunt, Dertosa, Caesaraugusta, Turiafo, Calagurris, Auce, Pápilo, Vusca, Ilerda, Barcino, Egara, Ausa, Gerunda, Emporiae, Vrgelum. In vetusto Codice manuscripto adduntur Ictosa, & Insulae Balea-

Possidius in Vita
D. Aug. c. 8.
D. Aug. epistola
110.
Possidius ibidem
cap. 8.

Conci. Carthag. 3.
can. 3.

Cur in Concilio
Tarraconēsi Illi
beritanus Episcopus
interfuerit, & alijs
Concilij, ex diuersis
prouincijs alij.

res, Maiorica, Minorica, Formétera, Vzetica; Illiberis auté, vel Caucoliberis memoria nulla. Quinimo ijdé qui Episcopatu in ea Illiberi fuisse cōtédūt, subiectū Narbonési Archiepiscopo, nō Tarraconési asseuerāt. Vt cūq; ergo sit, cōstat sané, Tarraconése illud Conciliū, ex cuiusdē solum prouinciat Episcopis cōuocatū nō fuisse: cū Hector Episcopus Carthaginési Metropolis in illo pariter subscripserit: quē paruissē Tarraconési, aut Narbonési nemo erudit^r affirmauerit. Quare auté Hector, & Orōti^r diuersarū prouinciarū Episcopi Tarraconensi interfuerint, expedita ratio est. Cū Gothorū enim, Sueuorū, wadalorū, vel quod grauius fuit po-
 l. eā, Arabū irruptionibus vrbes Hispaniae & Ecclesiae euerterentur, remanebāt Episcopi eis ante praefecti, & qui denuo creabatur, nomine tenus & titulo insigniti; cūq; propriae dioeceseos finibus exterminarētur, cogebātur interdū vagari, Regū & aliorū Principū Ecclesiasticorū patrociniiū requirentes; a quibus singulari beneuolētia, humanorū, & ciuili cultu peregrinos Episcopos suscipiendos, antiqua fuit & benigna satis Osij Episcopi Cordubensis sententia vniuersi Concilij Sardicēsis cōsensu, & auctoritate cōprobata: quā cū pari humanitate in Hispania nostrates Episcopi, vt à Christo primū, & ab Hispano postea Episcopo traditā recepissent, omnia pietatis officia peregrinis Episcopis sēper exhiberūt, & si in ipsorū Ecclesijs Cōcilia interim cogerētur, ad consultationē, & sententiā ferendā ipsos titulares Episcopos nō nunquā inuitabāt, quorū vtrūq; testatur Rodericus Archiepiscopus Toletanus: recēns enim eos qui ad cōsecrandā Ecclesiā sancti Iacobi cōuenerāt, & qui interfuerūt Quetenſi Cōcilio, ea de causa & pluribus alijs coacto, haec ait. [Rex itaq; uisus epistolis, gaudio est gauisus, & cōstituit diē, in qua cōuenerent nobiles, & Magnates, & Pōtiffices, qui Ecclesiā beati Iacobi dedicarēt, & celebrata dedicatione, omnes cū gaudio ad propria redierūt, & fuerūt ibi in dedicatione multi Episcopi, Vincētius Legionēsis, Gomellus Astoricēsis, Hermegildus Ouetēsis, Didacus Tudēsis, Egila Auriēsis, Sisnandus Iriēsis, Reccaredus Lucēsis, Theodosius Britoniensis: horū ciuitates iā per Dei gratiā à Christianis possidebātur. Fuerūt ibi alij Episcopi, quorū ciuitates aliquae desertae, aliquae ab Arabibus tenebātur, Ioānes Aucēsis, Dulcidius Salmaticēsis, Iacobus Cauriēsis, Faustus Coimbricēsis, Ardimirus Lanecēsis, Theodemirus Vifensius, Guimagus Portugalensis, Ardimirus Bracarēsis, Heleca Caesaraugustanus: horū vrbes, etſi aliquando Asturiarum Reges obtinuerūt, propter impotentiā retinēdi, ab Arabibus occupatae, aut retētae, aut dirutae remāserunt vsq; ad tēpora Aldefonsi, qui cepit Toletū. Et earum Episcopi ad Asturias fugiētes tā in ciuitate, quā in dioecēsi Ouetēsi, partitis sibi territorijs, vt poterāt, victitabāt. Vnde in aliquibus libris antiquis Ouetū dicitur ciuitas Episcoporū; & trāsaētis autē XI. mensibus, praedictus Rex vna cū vxore, & filijs, Episcopis, Comitibus, & Magnatibus auctoritate Dñi PP. Ioānis Ouetū ad celebrādam Cōciliū cōuenerunt: in quo cum vniuersali cōuenientia, ciuitas Ouetēsis dignitate Metropolitanica insignitur, & Hermigildus in Archiepiscopū sublimatur, quia Hispania captiuatis quinq; sedibus Metropoliticis,

*Osus in Concilio
Sardicensi. can.
21.*

*Rodericus Ar-
chiepiscopus To-
let. lib. 4. histor.
Hisp. c. 18.*

*Cur Ouetum di-
cūt Ciuitas Epil-
coporum.
Episcopos etiā
peregrinos ab
Episcopis eius ci-
uitatis ad quam
uenissent, inuita-
ri ad concionan-
dū, & consecran-
dam oblationē,
antiqua fuit Ec-
clesiae consuetu-
do Concil. Car-
thagin. 4. confir-
mata can. 33.*

P

S

F

P ticus, fitebat officio Metropolitico destituta. Incurfantium enim hostilitate fugati intra Asturiarum angustias Praelati, qui gladium effugerat, cogerunt, & ut tanta angustia tolerabar, antiqua Toletani Concilij instituta sollicitate cotuentes, Ouetesem Ecclesiam, & caeteras, quibus iam ut Metropolis praefinebar, ordinabat, iuxta canonum sanctiones, multisq; secundum Deum utiliter ordinatis, soluto Concilio, ad propria redierunt. Quod si nomine simul & dignitate Episcopi poteretur, solebat aliquando vel cura & solitudine negotiorum Ecclesiae, vel exilij ab Arrianis indicti causa, ab Ecclesijs proprijs abesse, & in alijs commorari, temporum vicissitudini, & graui rerum necessitati cedentes. Si vero Concilia in his indicebantur, ut eis interessent, a Metropolitanis rogari solebat, hi praesertim qui pietate, prudentia, & literis praestitissent. Qua de causa in Concilio Toletano II. coacto ex eiusdem solum prouinciae Episcopis, subscripsisse Maracinum Episcopum hac formula comperimus. [Maracinus in Christi nomine Episcopus, ob causam fidei Catholicae, in Toletana vrbe exilio deputatus, sanctorum fratrum meorum constitutionibus interfui, relegi, & subscripsi, die & anno quo supra.] Cum exule Maracino subscripsisset Nibridius, & Iustus, alter, Egarensis, alter Vrgellitanae Ecclesiae Episcopus. Nibridius sic: [Nibridius in Christi nomine Ecclesiae nostrae Egarensis Episcopus, hac constitutione sacerdotum meorum in Toletana vrbe habitam, cum post aliquantum temporum aduenissem, salua auctoritate prescorum canonum relegi, probaui & subscripsi.] Iustus autem sic: [Iustus in Christi nomine Ecclesiae Catholicae Vrgellitanae Episcopus, hanc constitutionem confacerdotum meorum in Toletana vrbe habitam, cum post aliquantum tempus aduenissem, salua auctoritate prescorum canonum relegi, probaui & subscripsi.] Qui Egarensis, & Vrgellitanae Ecclesiae Episcopos Tarraconensis Metropoli sciens subiectos, & exilij, vel negotiorum causa a proprijs Ecclesijs absentes, Concilio Prouinciali Toletano interfuisse legitur, cur miretur Tarraconensi Concilio, & Gerundensi Orontium adfuisse Illiberritanum: cum idem Nibridius Egarensis qui adfuit Tarraconensi, huic II. Toletano non multo post interfuerit: neq; in reliquis Concilijs Tarraconensis prouinciae, Illiberis aut Caucoliberis Episcopum subscripsisse, aut interfuisse obseruo: nec in his quae in Gallia Narbonensi coacta sunt. Si in Caucoliberi enim Episcopatus fuisset institutus, non ne Concilijs Agraphensibus, Lugdunensibus, Valentinis Galliae, Martificensibus, Arausicanis, vel Arelatensibus saltim, aliquando eius Antistes interfuisent: cum non ex proximis Tarraconensis, aut Narbonensis, sed ex vltimis Baeticae, & Lusitaniae prouinciae finibus illis interfuisse sciamus: ex Emerita Liberium Episcopum, Florentinum diaconum, ex ciuitate Orcellis Naialae presbyterum, Ceterium diaconum: ex Baetica Sabinum presbyterum, ut omittamus ex Corduba Osiu, & ex alijs prouincijs alios, quos praesentes fuisse primo Arelatesi, auctor est Augustinus. Omnia igitur vetera antiquitatis monumeta, quae Illiberi Narbonensi honore huius Concilij, aut sedis Episcopalis auctoritate non obscure denegant, eadem profecto Illiberi Baeticae apertissime illa deferunt, tribuunt, concedunt, confirmant.

DE

Ex subscriptionibus Conc. Arelae. secundae, quae primo etiam restituentur sunt.

D. August. lib. 1. contra epistol. Parmen. cap. 4.

DE TEMPORE CONCILII

Illyberitani. CAP. II.

SOLE nonnunquam nimia celebritas rebus maximis obliuionem inducere, quod illas cōsignare literis, tanquam vulgò notissimas, eius aetatis scriptores contemnant, putantes illustrem & egregiam rerum gestarum memoriam, in fixam hominum animis sempiternam fore, nullaq; temporis diuturnitate delendam. An autem tempus ea de causa in hoc Concilio praetermissum fuerit, an verò Episcoporum, notarij ve scriptoris aut exscriptoris notanda negligentia, an data opera prudentiq; consilio, ne ethnicis Imperatoribus, & hos sacros conuentus sub graui poena interdicerentibus notum foret ex temporis adiectione, decreta non antiqua, sed recens edita fuisse: facile non dixerim. Vt cumque res habeat, illud sanè constat, de tempore huius Concilij, vt de re multis vetustatis tenebris inuoluta, scriptores adhuc non immeritò dubitasse: quod profectò eruditus non mirabitur, qui nouit, nec ipsos Romanos olim de annis Urbis conditae inter se ipsos consentire potuisse, veroque esse consentaneum, quod inter Gētes scripsit ille, solos Deos neque aetate senescere, neque mori, reliqua omnia tempore obrui, consumi, atque perire. Magdeburgenses omnes, tam vero impietatis crimine damnandi, quam falso eruditionis nomine gloriosi, (adeò enim de communi, & propria eruditione, antiquo Gnosticatorum more gloriantur, vt vetustissima omnia Ecclesiae monumenta è tenebris reddidisse luci, vanissimè se venditent, & impudenter) tempus huius Concilij, teste Arnaldo Pontacho Episcopo Vafetensi, ad annum Domini DCC. referunt, non dispari (vt opinor) impietatis, quam inscitiae errore obcaecati. Dolentes enim, & diuinas, & Apostolicas traditiones (quas grauiter ipsi impugnant, & insectantur) vnus huius Concilij, vtpote antiquissimi, auctoritate defendi & confirmari: vt eleuata veneranda antiquitatis maiestate, diuinarum etiam traditionum vetustatem dignitateque eleuarent, annos CCCC. & his & illi impiissimè substulerunt. Angli tandem callidiorè vsu mendacio, dignitati & vetustati Concilij densiores tenebras conantur offundere. Asserunt enim, Patres hos Illyberitanos quadringētis abhinc annis vita defunctos, vt nongentorum spatium ex debita summa temporis detraherent. Sed adeò crassus & putidus vterque hic error est in historia, adeò indignus, vel vnus, nedum multorum lubricationibus, vt proprio mihi iure postulare videatur, non qui verbis reprehendat, sed Heraclitum potius aliquem, vel Democritum, quorum hic illorum rideat impudentiam, ille deploret inscitia: vt ex his quae mox sunt tradēda, vel ipsi Angli & Magdeburgenses, si ignorant, addiscant, si nō ignorant, erubescētes forsan agnoscent. Inter Catholicos non etiam desunt, qui vt incertū Concilij nomen, sic tempus incertum, auctoritatem incertam, & incertam

D. Aug. refert in libro vno ad Doctissimas, post collationem. ca. 17. in quibusdā Conciliorum codicibus, diem & Cōsules desiderari, exscriptorū magis, quam Episcoporum negligentia.

Arnaldus Pontachus in Chronographia, sub anno Christi DCC. XCIV.

Alanus Copus Anglus dialogo 4. de Anglis id testatur.

P

S

F

tam

P tam tandem scribant religionem. Quae omnia nos, & coelestis numinis, & clementiae tuae auxilio, certiora paulò & rationibus & argumentis certioribus, vel euincere, vel indicare saltè conabimur. In antiquis Conciliorum editionibus & recentiori Veneta, nullum tēpus certum praefertur, sed habitū solum refertur circa tempora Concilij Nicaeni, an antè, vel post, omititur. Ambrosius Morales ex duobus exemplaribus Toletanis MS. Era CCC. LXII. coactū affirmat, quod incidit in annū Domini CCC. XXIV. Antonius Augustinus ad annū Christi CCC. XXV. plus minusve rejicit: sed neutrum satis probauerim: Nam Conciliū Nicaenū, cui praefuit, postquā interfuit huic Osius Episcopus Cordubēsis, coeptum fuisse Coss. Paulino, & Iuliano: tum ex ipsius principio, tum ex Concilio Chalcedonenſi testatum est. Dum enim Nicaenum, fidei symbolum referret, haec ex illo desumpsit. [Consulatu Paulini, & Iuliani virorum clarissimorum Coss. anno post Alexandrum sexcentesimo trigesimo sexto, mensis secundum Graecos Desij, die nono decimo, quod est tertio decimo Kalen. Iuliarū, in Nicæa Metropoli prouinciae Bithyniae, Credimus in vnum Deum, &c.] finitum verò Syluestro Pontifice, ex eiusdem rescripto ad Synodum Nicaenum, quo decretis subscripsit V. Kalēd. Nouēb. liquidò perspicitur. Vt hinc praeterea notetur antiquorum scriptorum in inquirenda rerum, & temporū notitia perexiguum studium, dum Sozomenus, Nicephorus, Phorius, Beda, & hunc sequitur Gratianus, Concilium Nicaenum habitum dicant, sub Iulio Papa primo, qui post Syluestrū & Marcum Ecclesiae praefuit Romanae, Constantino IIX. (sic enim legi debet, non VII.) & Constantio Caesare IV. Coss. Quia cum Constantius IV. fuit Consul, iam VII. consularum impleuerat Constantinus cum eodem Constantio, anno Domini CCC. XXVI. Cum verò Constantius IIX. & Constans IV. fuere Consules, annus Domini agebatur CCC. XXIX. Osius autem non potuisse adeste Concilio Illiberritano, anno vno, vel duobus ante Nicaenū, inde non colligi tantum, sed probari contenderim, quod ante Nicaenam Synodum, & ante Arrianam haeresim, illum & praesentem, & maximè familiarè habuerit Constantinus Magnus, auctore Socrate: & eodem ferè tempore constitutionem de manumissionibus in Ecclesia, ad Osiū Episcopum direxerit, datā XIV. Kalend. Maij, Crispo II. & Constantino I I. Coss. Eos autē Consules fuisse anno Domini CCC. XXI. factorum scriptores fidè faciunt. Multo etiā antè, cum contentio inter Arrium, & Alexandrum Episcopum Alexandrinum de aequalitate Filij cū Patre, excitata esset, anno Domini CCC. XVII. ad eam sedandam, tum & illam quae inter Orientales orta fuerat de Paschae celebratione, missus Osius est à Constantino, eodem Socrate teste, Sozomeno, & Nicephoro. Missum autē Osiū anno Domini CCC. XIIX. opinor, quod in epistola Constantini ad Alexandrū, & Arriū (quam recenset Eusebius) nuntios de dissidijs Alexandri, & Arrii tunc ad se adfirmet aduentasse, cum iter & profectioem ad Orientem pararet: at profectioem illam paratam eo anno, quo extincto Licinio imperij copetitore, summa

C

totius

Ambros. Moral.
lib. 10. hist. Elisp.
cap. 37.

Antonius Aug.
in epistola ad Eusebium
vonymum Blancam
verum Ara-
goniae scriptorē
quae subditur il-
lius historiae.
Con. Chalcedon.
act. 11.

De tempore Cō-
cilij Nicaeni.
Sozomenus lib. 1
hist. Ecclesiastica.
16.

Nicephorus lib. 8.
cap. 14.

Phorius in lib. de
sept. in Concilij.
Beda de temporibus.
c. 65.

Gratianus in c.
Sexta Synodus
16. distinct.

Socrates lib. 5. hist.
Ecclesi. c. 4.
Constitutio Con-
stantini ad Osiū
exstat in C. Theo-
dos. lib. 4. tit. 7. de
manumissionibus
in Ecclesia.

Sozomenus lib. 5.
c. 15.

Niceph. lib. 8. c.
12.

Eusebius lib. 2. de
vita Constantini
cap. 63.

S

F

*Eusebii lib. 2. de
vita Constanti. c. c.
25. Ique ad. c. 41
D. Athanasius, 2.
apolog.*

Causa haec Eccle-
siastica ad Con-
stantinum saepe,
tam à Donatistis
quam Catholici-
s delecta est, nò
iure ordinario: nò
Constantinus, &
Principes omnes
seculares omni
potestate, & iurif-
dictione carere Ec-
clesiastica, vt do-
cet D. Athan. in
epistola ad solita-
rià vità agere: sed
extraordinario &
singulari ex èplo
ob tēporis iniqui-
tatē & necessitatē,
quae non sine
lege, lege carere
dicitur: deoq; ab
haereticis hodie
ad exemplū tra-
hi non debet,
quod ex eodem
Cōstantino Aug.
refert lib. 3. cō-
tra Cresc. c. 61. &
epist. 162. scribit,
idem Aug. Con-
stantinum Imp.
Arelatense iudi-
cium, aliorū vide
licet Episcoporū
dedisse: non quia
iam necesse erat,
sed Donatistarū
peruersitatibus
cedente, & omni
modo cupiente
tantam impu-
dentia cohibere.
Quod & ipse Cō-
stantinus palam te-
stis est, cū post
sententiā à Mil-
tiade l. c. à Dona-
tistis rescipserit:
O rabida furoris
audacia: Et rur-
sus: Petitis à me
in seculo iudiciū,
cū ego ipse Chri-
sti iudicium ex-

totius Reipub. ad solum Cōstantinum delata est (quod in illud tempus incidit) ipse Constantinus est auctor, in edicto misso ad prouinciales Pa-
laestinae relato ab Eusebio. Seditionē ergo sedare conatus est Osius, Cō-
cilio generali Alexandriae conuocato, vt D. Athanasius testatur. Sed eā
cū sedare venerabilis senex nō potuisset, reuerius est ad Constantinū,
quem de statu in quo res erant, edocuit. Constantinus autem, re cum
Syluestro Pontifice Romano communicata, Episcopis vniuersis Con-
cilium Nicaenum in sequentem annum ex illius auctoritate indixit.
Nec eo tempore tantū, sed multo antea, ab Hispania Osiū abfuisse
constat. Cū enim Caecilianus Episcopus Carthaginensis, & Dona-
tus à Caisis Nigris haereticus, & schismaticus, de causa librorū, & schis-
mate contendere; causamque perlatam ad Constantinum per Annu-
linum Africae Proconsulem ad Miltiadem Episcopum Urbis Romae
Imperator remitteret; eaque in fauorem Caeciliani contra Donatum
desineretur in Concilio Romano sub Miltiade, appellauit Donatus ad
Constantinum: Constantinus verò, vt vel hac ratione lite terminata,
pax redderetur Ecclesiae, Cōcilium congregari curauit in ciuitate Are-
latensi; ad quam ducentos, & eo amplius, Episcopos, Hispanos, Gallos, &
Italos confluxisse cum Episcopis Africanis, qui partes Donati, & Caeci-
liani sequebatur, & quos adesse Cōcilio Imperator Constantinus praee-
perat, ex Augustino repeto, lib. 1. cōtra epistolā Parmeniani. Cap. IV. Et
eā aliquando putari fuisse causam absentiae Osiij ab Hispania, & Cordu-
bēsi Episcopatu: accersitū enim eū à Cōstantino Magno ad causam Caec-
cilianii discutiedam desinendāq; cum reliquis Episcopis Gallis, Italis, &
Africanis erat verisimile: nisi ante causae huius exordia Osiū cū Im-
peratore fuisse ex Nicephoro cōperissem; vt mox ostendam: cū Afros
etiā transacto Gaditano freto, iusserit Imperator per Baeticam, & Tarra-
conensem in Galliā Narbonensem proficisci, vt ex epistola illius ad A Ela-
sium, quam refert Massonus in Miltiade, compertum habeo. Cū Osiō
praeterea ex Hispania alios euocatos fuisse, indicat querela Parmenia-
ni generalis aduersus Hispanos, quā D. Augustinus dicit lib. 1. cōtra Par-
menianū recēset. Nisi dicamus sicut Caecilianum ab Afris, sic Osiū ab
Hispanis, vel de traditione librorum, vel de fauore praestito Caecilia-
no, vel de alio simili crimine falsō accusatū fuisse, nā inibi eius causam,
sicut alterā Caecilianii finitā, scribit in eodē libro & cōqueritur D. Au-
gustinus. [Quod enim (ait) de Osiō dicitur Cordubensi quodā Catholico
Episcopo, flagitandū est, vt probent, non solū talem illum fuisse, qua-
lem dicunt, sed quod talis fuerit manifestum illis fuisse, quibus eum cō-
municare asserunt, hoc enim nisi probauerint, frustra dicunt se scisse
qualis fuerit, quia nesciētibus obesse nō potuit, à quibus se isti innocen-
tes separando, propter ipsam separationis sacrilegā iniquitatē, innocē-
tes esse nō possunt: hoc enim magis credibile est, si tamē Osius ab His-
panis dānatus, à Gallis est absolutus, sic fieri potuisse, vt falsis criminatio-
nibus Hispani circumuenti, & callida insidiarum fraude decepti, contra
innocentē ferrent sententiā, & postea pacifice in humilitate Christiana,
cederent

P

S

F

P cederent sententiae collegarum, quibus illius innocentia comprobata est: ne peruicaci & animosa peruersitate, priores suas sententias defendendo, in sacrilegiū schismatis, quod omnia scelera supergraditur, cacitate impietatis irruerent, sicut isti miseri fecerunt, & nec serò saltem toties diuisi atque concisi sentiunt, quod fecerunt.] Hispanos autem, qui Osium accusauerant, celsisse Concilij Arelatenſis iudicio, Osium, aequè ac Caecilianum absoluentis, addidit ipse Augustinus, contra Parmenianum: [Nusquam isti se tam aperte indicarunt (loquitur de Donatistis) cur nec separati corrigi uoluerunt, quàm cum detestantur Hispanos, quòd post sententias suas aliter prolaras, collegarum discussione, posteriorique iudicio cesserunt; quàm enim hoc factum est de mansuetudine Christiana; tam illud de contentione diabolica, & ideo non mirum, quòd ista humilitate pax custodita est, illa elatione dirupta.] Quod autem fauisset Osius Caeciliano, testatur ipse Augustinus: [Cum enim diceret (ait aduersus Parmenianum) per Osium Hispanum, adiutorium praestitum Caeciliano, ut ad eorum communionem, sanctorum & illibatorum numerus cogeretur; & huic impietati fidem seruatorum Dei integram restitisse: vtrò falsus est suos ipsos adisse Constantinū.] Haec de Osio absoluto à Gallis, Augustinus receset, accusato prius ab Hispanis, & ob accusationem multa mala perpeſso. Quare cum de Osio mentionem faceret Sozomenus, eo tempore, quo ad sedandam seditionem Arrii à Constantino Imperatore missus est, illum ob fidei confessionem superioribus annis multa perpeſsum esse, ob idque admodum nobilitatum narrat: quod ad accusationem Hispanicam (communia erant multa, & crimina, & virtutes tunc Hispanis cum Afris) cum Dariani crudelitate coniunctam, referri posset. Tandem ergo cum in Concilio Arelatenſi, ut in Romano, Patres Donatum damnassent, absoluisſentque Caecilianum, appellauit iterum Donatus ad Constantinum, qui causa cognita, Caecilianum innocentem pronuntiauit, comprobatoque & Romani, & Arelatenſis Concilij iudicio, Donatū eiusque fautores improbissimos iudicauit; praecceptūque ab eo coquestus est Parmenianus, auctore D. Augustino, quod [victi apud Ecclesiasticos iudices, ne apud ipsum, quae dicebant, probare potuissent; ad campū, hoc est ad supplicium duceretur: hoc enim eum tanquā immaniter iuſſiſſe, Hispano Osio suggerente criminabatur, suspicionibus videlicet suis, sicut semper dānando inauditos.] Erat ergo Osius cum Constantino tempore sententiae prolatae, nec cum eo tantum, sed ab eius consilio; nullā enim Ecclesiae causam, absque cōsultatione & iudicio Osij decernebat Imperator: quare ab eodem Osio persuasum, leniorem quàm mererentur, tulisse in Donatistas sententiam, Augustinus his verbis commemorat. [Quasi verò non humanius, ac probabilius alius crediderit, Osio tanquam Episcopo suggerente, potius factum, ut in leniorem coercionem, quamuis immanissimi sceleris, id est sacrilegi schismatis, sententiam flecteret Imperator.] Hanc autem Constantini sententiam, qua damnauit Donatū (etsi illum gratia corruptum fuisse conqueſtus fuerat Parmenianus, uti

peccē Aug. d. E. pistola, & Opta. lib. 1. contra Parmen.

D. Aug. dict. c. 4.

D. Aug. in eodem lib. contra Parmen. c. 5.

Sozomenus lib. 1. his. Ecclesiastic. c. 35.

Aug. lib. 1. contra Parmen. c. 3.

*D. August. ubi supra
c. 6.*

*D. August. in lib.
contra Donatistas
cap. 33.*

*Constantinus Inti
per. in l. i. tit. i. de
accusation. lib. 9.
C. Theodosian.*

*Opratus lib. i. con-
tra Parmenian.
Nicephorus lib. 7.
Hist. Eccles. c. 42.*

*Onufrius in Fa-
stis Pontificū &
Imperatorum an
no 313.*

refert idem Augustinus, sicut in Miltiadem à quo in Cōcilio Romano damnatus fuerat, traditionis crimen simili pertinacia, & errore contulerat) latam quarto Idus Nouembris, Sabino & Ruffino Coss. memoriae prodidit Augustinus, quorum consulatum ad annum Domini CCCXVI. rejicit Onufrius: anno autem sequenti, constitutionem misit ex Oriente Constantinus ad Octavianum Comitem Hispaniarum, quae data fuit Sardicae, pridie Non. Decemb. accepta autem Cordubae V. Non. Mártias, Gallicano & Basso Coss. in qua decreuit Imperator communi Osij Episcopi Cordubensis (vt solebat) consultatione, vt omnes qui tam Cordubae, quam in reliquis Hispaniae urbibus (volebat patriae rectè fore consultum Osius) quacumque dignitate, vel nobilitate illustres deliquissent; poena statim sequeretur: neque ad eū relatio mitteretur: neque vterentur illi fori praescriptione: quod idèò Constantinum Magnum verae virtutis, & aequitatis laude ornatissimū edixisse autumarim, ne ipso absente, tam longis, & difficilibus ex Occidente ad Orientem itineribus punitio criminum, aut differretur aut omitteretur. Concilium ergo Illiberritanum, cui Osius adfuit, cogi non potuit anno Domini CCCXXIV. cum iam eo tempore, & antea in Asia fuisset, cum Constantino, vel in Africa, & Alexandriae ad componendum Arij schisma & controuersiam Orientalium. Nec eo tempore tantum Osium, cum Constantino vixisse certum est, sed & antequam Caeciliani causam Donatus ad Imperatorem detulisset, quod factum est anno Domini CCCXIII. vt colligitur ex Oprato, antea enim Osium in comitatu Imperatoris fuisse probat Nicephorus, hanc Constantini Imperatoris constitutionem, quam numero quartam dicit, referens.

CONSTANTINVS AVGVSTVS
Caeciliano Episcopo Carthagini.

QVANDO QUIDEM visum nobis est, per prouincias omnes Africae, Numidiae, & Mauritaniae, certis quibusdam ministris legitimae & sacrosanctae Catholicae religionis aliquid ad sumptus tolerandos largiri: literas ad Vrsūm Catholicum Africae dedi, eique significauī, vt ter mille pholes dinumerandos tibi curaret. Quapropter, vbi, quam diximus pecuniae summam recipendam mandaueris, omnibus eis, qui in breui ad te ab Osio misso designati sunt distribui cam iubeto. Post hanc quartam constitutionem, quintam adijci cap. sequenti, de causa Caeciliani Nicephorus. Si ergo ante causam intentae accusationis Caeciliano (quod cura etiam illi commissa distribuendi munera in causis pijs demonstrat) Osius cum Constantino erat, illaq; anno Domini CCCXIII. agitari caepit, constabit planè, anno illo Conciliū hoc, cui Osius adfuit, peragi minimè potuisse. Vt hinc etiam obseruemus, verū non esse quod scripsit Onufrius, eodè videlicet anno CCCXIII. Cōciliū hoc habitū fuisse: minūsq; probabile sit, quod Petrus

Gre-

P Gregorius Tolofanus scripsit, cum ad aetatem Constantini Magni & Iulij PP. Synodum hanc reiecit, ad annum nimirum Domini CCCXXXVI. multoque minus, quod Vassae. Ait enim Imperatorem Constantinum in Hispaniam tunc aduentasse, magnis copijs adductis; vt barbaras nationes, quae Galloeciam, Baeticam, atque omnem oram maritimam vatri occupauerant; expelleret; atque Hispanos in montibus & inaccessibilibus loca profugos, sedibus suis restitueret, quod vt effectus, ad componendas res Ecclesiasticas animum adiunxisse, iussisseque celebrari Concilium hoc Illiberritanum à XIX. Episcopis, in ea Illiberi, quae est in radicibus Pyrenaei, non in ea, quae fuit prope Granatam: cui Concilio interfuisse ait Helenam, Magni Constantini matrem, cum Constante nepote, ac tandem in eo Concilio diuisam fuisse Hispaniam in quinque prouincias, Tarraconensem, Carthaginensem, Baeticam, Lusitaniam & Galloeciam, & singulis prouincijs assignatos fuisse Episcopos Metropolitanos: quae vt ait, à Ioanne Episcopo Gerundenfi desumpsit, & ab his plures alij recentiores: ea tamen nec veri specimen habent: quia Constantinum Magnum Hispaniae fines ingressum, à nullo antiquorum scriptorum memoriae proditum est; nec ab his, qui recensendis, quae ille singulis antihægesit, insignem nauarunt operam. Et vt omitamus externos, à quibus illud fortasse negligi potuit, diuus Isidorus, cum in historia Gothorum Constantini Magni memoriam celebrat, aduentum illius in Hispaniam miro silentio praeterijt, vt & Lucas Episcopus Tudenfis, & Rodericus Archiepiscopus Toleranus, ac postremo Paulus Orosius Hispanus, qui non multos annos post Constantinum vixit: non equidem omisuri (vt verisimile est,) si ille in Hispaniam venisset, & in hoc Concilio de tanti momenti rebus egisset, quales à Ioanne Episcopo Gerundenfi, & à Vassaeo, magnifica hac & gloriosa ostentatione repraesentari videmus. Nec illum eo anno in Hispania, sed nec in Gallia, Europa, Asia, vel Africa fuisse inde liquido cernitur, quod Nicomediae celebritatis Pentecostes extremo fere die, vita defunctum ad coelites commigrasse, Kalendis Iunij, anno Domini CCCXXXVII. Feliciano & Ticiano COSS. comprobent cum Socrate, Rufinus, Sozomenus, Eutropius, & alij. Quod verò quidam fingunt, Castellum Helenae vulgò vocatum Euna, seu Helena, ab Helena cum filio Constantino in eo aduentu aedificatum fuisse, incerta res est: certa autem, illud à Constante Imperatore filio Constantini, in gratiam auiae constructum, & in eo occisum esse tertio decimo imperij anno. Quod si tandem ad vinum refecare conemur tempus, quo Osius abfuit ab Hispania primò, & absentiae ratione exquire re (abfuit enim bis) in re tam obscura vix diuinare poterò: in metem tamen venit, quod ex epistola eiusdem Osi ad Constantinum Imp. Arrianum apud Athanasium legi. Inter alia enim haec addit: [Ego confessionis munus expleui, primùm cum persecutio moueretur ab auo tuo Maximiano: quod si tu quoque persecutionem moues, etiam nunc ad quiduis potius sustinendum paratus sum.] Prae caeteris namque Diocletiani

Petrus Grego. Tolosan. lib. 2.7. Synagmat. cap. 13. num. 12.
Vassaeus in Chronico Hispaniae sub anno Domini, 338.

Stephanus Garibayus lib. 7. copendij Historiae Hispaniae. cap. 48.
Gilbertus Genebrardus in Chronographia general. & alij.

Rufinus. lib. c. ap. 11.
Sozom. lib. 2. cap. fin.
Eutropius. li. 10.
Carolus Sigonius. lib. 4. de Imperio Occidentali, ad finem.
Onofrius Paninus in fastis Pontificum & Imperatorum.
Osi epistolam refert Athanasius in sua ad solitarii vitam agentes.

*Damasus in Vita
Marcellini.
Nicephorus li. 7.
hystor. Ecclesiast.
cap. 6.*

*Euseb. lib. 8. ca. 2.
Orosi. lib. 7. c. 27.
Niceph. li. 7. c. 3.
Et Ado. 6. etate
sui chronici.*

*D. Athanasius in
epistola ad solita-
riam vitam agen-
tes.*

*Damasus in Mar-
cellino & Mar-
cello.*

*Nicephorus lib. 8.
hystor. Ecclesiast.
cap. 14.*

*Notas seu stigma-
ta Confessorū &
Martyrum fron-
tibus insigendi
pœnæ & igno-
miniae causa. Ve-
tus mos cōstat ex
Pontio, in Vita D.
Cypriani, & ex
Gregorio Cedre-
no in compendio
hystor. in Theo-
philo.*

*Constantinus in
l. 3. C. Theodos. de
poenis.*

*Prudentius in Ve-
rificatione, hym-
no in laudem san-
cti Vincētiij Mar-
tyris, & altero de
laude sanctorum
decē & octo Mar-
tyrum Caesaraug-
ustanorum.*

& Maximiani persecutio diffusior locis, immanior cruciatibus, annisq; diuturnior fuit: Diocletiano enim in Oriēte, & Maximiano in Occiden- te saeculentibus, triginta dierum spatio per diuersas prouincias, decem & septē millia hominum vtriusque sexus martyrio coronata fuisse, prae- ter eos qui in Insulas sunt relegati, vel ad metallum damnati, (quorum infinita prope multitudo habita est) scribit Damasus. Nicephorus au- tem viginti millia Christianorum, nocte Natalis Christi combusta ob fi- dei confessionem commemorat. Inter alia autem, quae eorū persecutio- ne patrata sunt, libros sacros incensos, desolatas Ecclesias, earum Anti- stites, vel cōiectos in vincula, vel relegatos, Christianos omnes vel afflic- tos, vel interfectos, si idōlis Gentium sacra non facerent, Eusebius, Oro- sius, Nicephorus & Ado testes locupletissimi sunt. Huius persecutionis maiorem Hispania, quā reliquis orbis prouincijs, laudē deberi, aucto- ritate possem, & exemplis multis demonstrare, eorum, qui pro tutā se- mel suscepta Christi fide, aduersus Imperatorum edicta, Datiani Praefi- dis tunc in Hispania saecuntia & crudelitate, acerbissimo, sed glorioso martyrio decorati sunt. Inter alios autem, qui ea persecutionis tempe- state, ob confessionem fidei in exilio vel tormentis factam, nobile & il- lustre Confessorum uomen sibi pepererunt, Osius vnus est, vt ipse de se testatur, scribens ad Constantium Imperatorem, & D. Athanasius ad soli- tariam vitam agentes: dum ait Osium, eo tempore sexagesimum annū à confessione sua egisse, & eo amplius, quod incidit in tempus persecu- tionis Maximiani, de qua postea. Tunc ergo relegatum Osium ab His- pania mihi persuadeo, quod dijs sacrificare nollēt. Si pagani Marcellinū Romanae Ecclesiae Episcopum idōlis sacrificare coegerūt, Marcellum- que tētavit Maxentius, & illum recusantem damnauit in catibulum, vt à Damaso traditum est, cur non Osium Ecclesiae Cordubensis Episco- pum cogere tētassent? Illum tentasse Datianū Hispaniae Praefidē, mihi est probabile, sed id assequi nō potuisse, multo probabilius, ob eāq; cau- sam, vel quod sacros libros tradere noluisse, ab Episcopatu Cordubēsi relegatum, nec relegatū modō, sed stigmatibus & noris insignitum Ni- cephorus tradit, & propter illas Constantino Magno fuisse carissimum: quae forsā causa fuit, vt lege lata hanc notarum inscriptionē in fronte idem Constantinus sustulerit. Vincentium etiam Diaconum, quod dijs sacrificare nollēt, nec libros tradere sacros, à Datiano Praefide tormen- tis affectum, ac tandem praecleara sanguinis & vitae profusione admira- bilem martyrij coronam percepisse, eleganter cecinit Prudentius. Mo- uet praeterea, eo tempore, vel paulō antē, Concilium hoc habitum, quod sanctae Rufinae Martyris Hispalensis corpus Datiani iussu tunc in amphi teatro combustum à venerabili Sabino Episcopo eiusdem ciuitatis, in coemeterio suburbij Hispalensis subscriptio in principio huius Concilij exstat, post Felicem Episcopum Accitanum. Confirmat tandem eādem sententiam confessio sanctae Leocadiae, quā passam sci- mus eādem persecutione, Toletanam Ecclesiam Melantio Episcopo gu- bernante:

P bernante. Sed multo magis obitus sancti Valerij Episcopi Caesaraugustani, quem in eiusdem persecutionis initio, quod dijs sacrificare & libros sacros tradere noluisset, relegatum traditur; ab eodem Datiano Diocletiani in Hispania Praefide. A quo dura illa & insolens exilio Valerij adiecta conditio est, vt in ciuitatibus oppidisve, plusquã viginti domos habentibus, nec morari posset, nec ingredi. Verũ quò maior Datianae impietatis fuit impudẽtia, eo maior sanctitas Valerij, patientia & obedientia fuit; eaq; de causa primũ in hortulo quodã, non procul à Valentia habitare coepit, illum à Mauris vocatum Ruzafa testatur Antonius Beuter, in eoq; exstare templum tanto Martyri dicatũ: postea autẽ ad aliud opidulum (vulgo dictum Anedo) non procul à ripa Cincae Fluumj se contulit, à quo nõ discesse, sed in eo extremum diem obijisse, per clarã nominis celebritate & praeteritae confessionis gloria, ex annalibus Aragoniae & Valentiae, quos summa diligentia collegit idem Beuter adfirmat: quod mihi sanẽ probatur, nec Valerium Caesaraugustam, vel Illiberrim ingredi postea potuisse. Acedit postremò Innocentius PP. I. perspicuẽ docẽs ante Diocletiani persecutionẽ (vt contẽdo) Concilium hoc habitum fuisse: dũ renovata acitẽ eius memoria & poenae quae canone huius Concilij VII. continetur, sic scribit ad Exuperium Episcopũ Tolosanũ, quẽ primũ Hispaniarum praefecturam gessisse, & post ad trãquillioris vitae portũ secessisse testatur Aufonius Gallus, & inter diuos tande relatu celebrat Ecclesia. [Et hoc quacsitũ est, (ait Innocẽtius) quid de his obseruari oporteat, qui post baptismũ omni tẽpore incontinẽtia voluptatibus dediti, in extremo fine vitae suae poenitentia simul & recõciliationẽ cõmunionis exposcũt. De his obseruatio prior, durior; posterior; interueniẽte misericordia inclinatio est. Nã cõsuetudo prior tenuit, vt cõcederetur poenitentia, sed cõmunio negaretur. Nã cum illis tẽporibus crebrae persecutiones essent, ne cõmunionis cõcessa facilitas homines de recõciliatione securos non reuocaret à lapsu, negata meritò cõmunio est, cõcessa poenitentia, ne totũ penitus negaretur: & duriozem esse remissionẽ fecit tẽporis ratio. Sed postea Dñs noster pacẽ Ecclesijs suis reddidit, iã depulso errore, cõmunionẽ dari obeuntibus placuit, & propter Dñi misericordiã, &c.] Si priorẽ ergo huius poenae seueritatem (quae nullo tũc alio Ecclesiae decreto praeter hoc Illiberritanum, à quo acceperat Exuperius, sancita erat) Innocẽtius PP. adseuerat, cõmuni Ecclesiae vsu receptã, nõ modò ante restitutã Ecclesiae pacem, sed tempore quo crebrae grassabatur Gentiu persecutiones in Ecclesia: consequitur planẽ nõ solũ ante Constantini imperium & pacẽ, Innocẽtium PP. faueri, Conciliũ hoc peractũ fuisse, sed & ante postremam Diocletiani & Maximiani persecutionẽ: cum post illã, nec crebris nec raris afflictã Ecclesia à Constantio Constantini patre sit certũ. His etiã certiozem addunt adstruẽtq; fidẽ ipsius Cõcilij canones, in quibus de Flaminijs ethnicorũ, de coronis sacerdotũ, de literis Martyrũ & Confessorũ, quas lapsis illi impartiri solebat, de domesticis laribus, & de his qui cõstringentes idola Gentiu occiderẽtur, speciatim decernitur: quae ante Constantini & Constantij

S

F

Anton. Beuter in
hist. Hispaniae.
part. c. 25.

Innocent. PP. I.
in epistola ad Exu-
perium Episcopũ
Tolosanũ. c. 11.

Aufonius Gall. epi-
gram. in commemo-
rior. profes. 18.
Martyrologium
Rom. 28. Septemb.

Canon. 1. 3. & 4.
2. 41. 55. 60.

*D. Isidorus. lib. 6.
Erymolog. ca. 15.
Refertur à Grat.
in cap. canones Cō
ciliorum 15. dist.*

*Isidor. apud Gra
tiam. in ca. prima
adoratio 16. di
stinctione.*

*Prudentius in Pe
rystephano, hym
no: in laudem san
cti Vincētij Mar
tyris.*

stantij aetate flagrante adhuc persecutione peractū cōprobare videtur. Quibus etiam apparet verū esse non posse, quod eruditū quidam recentiores scripserūt, Conciliū hoc habitū paulō post Nicaenū: cū in Cōcilio hoc nihil de Nicaeni memoria, nihil de Arrij impietate, nihil de Eustachij sordibus, nihil tandē de haeresibus eo tēpore iam enatis decretum, actū, vel insinuatū legant. Quod autem D. Isidorus scripsit: [Canones Conciliorum, à tēporibus Constantini Imperatoris coeperunt: nam in praecedentibus annis persecutione feruente, docendarum plebium minime dabatur facultas.] de Generalibus intellexit, vt ex subsequenti- bus eiusdem Isidori verbis fit manifestum. [Sub hoc enim sancti Patres in Concilio Nicaeno, de omni orbe terrarum conuenientes, iuxta fidem Euangelicam, & Apostolicam, secundum post Apostolos symbolum tradiderunt: inter caetera autem Concilia, quatuor sunt venerabiles Synodi, quae totam principaliter fidem complectuntur, quasi quatuor Euangelia, vel totidem paradisi flumina. Harum prior Nicaena Synodus CCC. XIX. Episcoporum Constantino Augusto Imperante peracta.] Sed multo clariùs ex his, quae in eiusdem libri exemplari & in praefatione Conciliorū scripsit. [Canones (inquit) Generalium Cōcilio- rum, à temporibus Constantini coeperunt, in praecedentibus namque annis.] Nec in tota historia Conciliorum subsequenti, nisi de Generalibus meminit Isidorus. Sed cū verbum illud (Generalium) parum fideliter ab Isidoro abstulissent scriptores; dederunt ipsi, non Isidorus de vetustate huius Concilij dubitandi occasionem: quam restituto verbo (Generalium) ex originali, & manuscriptis, constat certò sublatam. Cū autem de Prouincialibus egit Isidorus (si Isidori ea praefatio est) non sensit modò, sed docuit apertis in eā alia Nicaeno fuisse priora: [Pri- ma annotatio (inquit) Ancyrae Synodi, quae ante Nicaenā fertur fuisse, sed propter auctoritatem maiorem postponitur: in qua Patres XIX. statuerunt canones XXIV. quorum auctor maximè Vitalis Antiochenus Episcopus exstitit. Secunda Neocaesariensis, quae post Ancyranam, & ante Nicaenam legitur fuisse, in qua Patres sexdecim statuerunt canones XIV. quorū auctor maximè Vitalis Episcopus Salaminius.] Sed siue Isidori ea praefatio sit, siue alterius cuiuscumque scriptoris, liquet ex ea Ancyranam & Neocaesariensem ante Nicaenam acta fuisse: quod Isidorus diffiteri non potuit. Quicumque autem ille auctor fuerit, Illiberritanum Concilium omisit, quòd illi perspicuum non foret, quā illud aetate esset peractum: maluit enim Concilium celebre & Hispaniae Generale omittere, quā in re sibi incerta, aliquid certi adfirmare. Tem- pus autem illius, ideo incertū fuit semper, quòd ab Episcopis Hispanis praetermissum fuisset, ea forsā (vt dixi) ratione, ne Imperatorum edicta & leges iudicarentur violasse, quibus illi sacros hos conuentus ante Con- stantini imperium acerbissimis poenis interdixerant. Quod si omis- sum tempus ab Episcopis Hispanis non fuit, ea Concilij pars perijt, cum bellum atrox à Diocletiano & Maximiano libris sacris indictum scribit Prudentius; vel haereticorum impietate est intercepta. Nam eos solitus

P in proprijs ipsorum Concilijs Consules temporis indices expungere, ne de tempore Conciliorum constaret, sed antiqua, vel recentiora pro tempore conditione interpretantes, in aliqua fraude non possent facile deprehendi D. Augustinus recenset.

Codices manuscriptos D. Laurentij, in quibus coactum hoc Concilium dicitur eodem tempore, quo Nicaena Synodus habita est, & alios duos Toletanae Ecclesiae, in quibus additur habitum esse eodem tempore, quo Nicaena, Era CCC.LXII. non moror, certo persuasus, tempus additum ab exscriptoribus Gothis, seu Longobardis, quorum characteribus ea exemplaria transcripta sunt. Vetustum codicem D. Laurentij, qui dicitur Vigilanus, à Vigila Monacho Alueldensi, Era CIO. XIV. exscriptum esse apparet, vt & secundum, qui vocatur Hispalensis, quòd Hispali conscriptus sit, anno Domini CCIO.LXII. à quodà Velsasco quem Episcopum postea fuisse ferunt: tertium denique nuncupatum Lucensem caeteris antiquiorem (etsi de tempore nil certi sit) deficiptum fuisse opera Aystrulphi aut Michaelis Denis, aut Gothum redolet, vel Gothum fuisse exscriptorem, aut Gothicis characteribus vsu necesse est. Nam acta & scripturae omnes siue publicae, siue priuatae ante Alfonsum V. Regem, qui Toletum recuperauit à Mauris, characteribus Gothicis exaratae sunt: quae verò post Alfonsum, nò Gothicis, sed Gallicis sunt consignatae: quia in Concilio Hispaniae tempore eiusdem Alfonsi Regis, Legione praecipua regni vrbe habito, cui praefuit Raynerius ex Cluniacensi monacho presbyter Cardinalis & Apostolicae Sedis Legatus, cum Bernardo Archiepiscopo Toletano, & alijs Episcopis Hispaniae sancitum est, vt vsus Gothicorum characterum quos Gulfilas Gothorum Episcopus, antequàm illi in Hispaniam venissent, primùm excogitauerat, defuetudine in posterum aboleretur: receptis in vsu Gallicis solum: quod praeter manuscriptorum codicum certam fidem, testantur Lucas Episcopus Tudensis & Rodericus Archiepiscopus Toletanus. His ergo codicibus diui Laurentij & Ecclesiae Toletanae vt integram in hac temporis notatione fidem habeam, multis impediatur. In primis enim eo tempore, & multò post, in prouincijs Populo Romano subiectis, annos à COSS. numerari, non ab Imp. commune erat. In Concilio Mileuitano decretum est, vt ab Episcopis ordinati literas accipiant propria ordinatorum manu scriptas, non Imperatorem, sed diem & Consulem continentes. Quinimo cum interdum Consules non essent, vel ordinarij, vel suffecti, tempus designari solebat à COSS. iam officio defunctis, & cum Concilium literis mandabatur, addebant: post consulatum. NN. vt eiusdem Concilij Mileuitani Patres sanxerunt. Quod antea fuisse in vsu Ecclesiae probat Concilium Agrippinense seu Colonienae paulò post Nicaenum, tempore Iulij Papae, sic enim incipit. [Post Consulatum Amantij & Albini IV. Idus Maias, cum consedisent, &c.] Diuiso autem Imperio, cum alter Constantinopoli, alter Romae Consul designaretur, cum de altero nondum constaret, in temporis notatione, designati

D Cor-

D. August. in col
lat. 3. de i. c. 15.

Characteru Gothicorum vsus quado coeptus, quado sublatus sit.

Lucas Tudensis
Episcopus in hist.
Hispan. manus-
cripta.
Rodericus Ar-
chiep. Tolet. lib. 6.
hist. Hispan. c.
30.
Concil. Mileuita.
can. 14.

Idem can. 20.

L. fin. C. Theod. de haeret. & nouella. I. C. Theod. de Theodosiani Codicis auctoritate, & nouella 2. de confirmatione legum nouellarū D. Theodosij.

D. Isidor. in praefatione Conciliorum, vel Anselmus, vel quicumque is sit auctor apud Grat. in c. prima adnotatio 16. distin. D. Athanas. in epist. ad solitariā vitam agentes.

Idē in eadē epist.

Consulis nomen exprimi, cum hac additione: Et qui fuerit nuntiatu: ex multis liquet iuris sanctionibus.

Qua de causa non solum in Carthaginensibus, Mileuitano, Hippo-
nensibus, Cirtensibus, & reliquis Africae Prouincialibus Concilijs, sed
in reliquis Orientis & Generalibus Ecclesiae Consulium nomina praefi-
gebantur. Nicaenum enim, cui Constantinus Augustus interfuit, &
cui is honor à Concilio tam iustis, quam multis de causis tribui pote-
rat: omisso eius imperio, consulari Paulini & Iuliani conuocatum dit-
tur, confirmatum verò Constantino II. & Constantio Caesare
IV. Coss. Quòd si Osium, & reliquos Episcopos Hispaniae Con-
stantini imperatoris amor allexit, vt eius imperium adderent initio
Concilij, non ne imperij annos sibi fat cognitos addidissent, vt po-
steriori Gothorum imperio additos in Concilijs Toletanis, Hispalen-
sibus, Bracarensibus, & reliquis Hispaniae Prouincialibus legimus: aliter enim quam distinguere contendebant, & illustrare temporum rationem, multò magis obscurassent. Huc & illud facit: nam Osius & reliqui Hispani Episcopi si dixerunt indictum hoc Concilium tempore, quo Nicaena Synodus est habita: aut intellexerunt de anteriori, aut eodem, quo Nicaena coacta est, aut posteriori: nam quartum aliud adijci non potest. Si de anteriori & eodem, illud repugnat, quòd Osium in Gallia, Africa & Asia fuisse non paulò tantum, sed multò ante Nicaenam repetita iam altius antiquitatis memoria doceamur. Si paulò post Nicaenam habitum dicamus; repugnat etiam, quòd Osius absoluto Concilio Nicaeno, profectus fuerit in Paphlagoniam, vt adesset Concilio Gangrensi, in quo adfuisse, & subscripsisse, ipsius Concilij epistola, Osij nomine & reliquorum conscripta ad Episcopos Armeniae probat. Concilium autem Gangrésē factum post Nicaenum, ex eodem Gangrésē apparet; & ex D. Isidoro vel Anselmo cõprobat Gratianus. Nec Osium in Hispaniam reuersum, ante Constantini obitum, mihi adhuc compertum est. Quinimò ex diuo Athanasio didici, eum mortuo iam diu Constantino Imp. tempore Constantij Arrianam impietate & Constantij lenocinia desertante, ad patriam & Ecclesiam Cordubensem rediisse. Nec fit profectò verisimile, eundē Osium Nicaeni Concilij nomē in principio Illyberritani praefixisse; Nicaenum autē fidei Symbolum, (cuius formulam, Athanasio teste, ipse Osius condiderat) & reliqua eiusdem Concilij Nicaeni decreta tanta obliuione obruisse. Illud praeterea maioris adhuc momenti est, quòd Concilium hoc habitum dicatur post Nicaenum, Era CCC. LXII. cum Nicaenum referatur in omnibus codicibus habitum anno sequenti Era CCC. LXIII. Fateantur ergo oportet, aut Concilij Nicaeni Era falsò additam: quod est probatu difficile: nam Erae computatio (quam vt propriam Hispaniae ab Hispano Episcopo Osio concilij praefide adiectam, coniectura dixerim non improbabili) congruit cum Consulari Paulini & Iuliani; idque eo magis verum iudicari, quòd Eusebius Caesariensis, grauis & locuples rerum ea tempestate gestarum testis, prodit habitum

anno

P anno Domini CCC. XXIV. quod congruit etiam cum Erae adiectione CCC. LXIII. aut concedant necesse est, eam quae exstat in duobus manuscriptis Toletanis, exscriptorum arbitratu suppositam fuisse: quod adstruunt etiam non Olij solum, sed Melanthis, Sabinique subscriptio, & sancti Valerij exilium & mors. At si non diuum Valerium hunc, qui in persecutione Diocletiani exilio multatus obiit, sed secundum alium Valerium fuisse obijciant, illud facile refutarim, quod Osius antiquitate ordinationis ante secundum hunc Valerium recens creatum sexto loco subscribere debuisset; at Osium vndecimo subscripsisse in editis exemplaribus cernimus. Quod si manuscriptorum se fide tueantur, in quibus Osius II. loco post Felicem Accitanum dicitur subscripsisse, Valerius verò vndecimo, ordinem censeo inuersum esse in MS. nec D. Valerium vixisse post Concilium Nicaenum, nec secundum Valerium fuisse Era CCC. LXII. sed multo post, vt in subscriptione Valerij explicabo.

S Ex longa igitur hac disputatione illud primum ad huius Concilij antiquitatem comprobendam, commodum est obseruare; Concilium Arelatense I. decem, & eo amplius annos ante Nicaenum fuisse, nam cum illud coactum fuerit ad causam Caeciliani, & Donati definiendam, & ea post Concilium hoc iterum definita fuerit à Constantino, anno Domini CCC. XVI. (ad eum enim à Concilio appellauit Donatus) conficitur profectò, decem (vt dixi) annos, & eo amplius fuisse ante Nicaenum: nec verum esse posse, quod principio illius refertur, congregatum fuisse tempore Syluestri Papae, & Constantini, circa annum Domini CCC. XXVI. cum verius sit, illud habitum paulò post Militiadis obitum, à cuius sententia prouocauit Donatus, accusato prodicionis Militiade, repetitòque Constantini Imperatoris iudicio: à quo Concilium illud Arelatense fuisse coactum, in locis iam citatis saepe Augustinus commemorat, constatque ex praefatione eiusdem Concilij, cuius meminit Papirius Massonus in vita Syluestri Papae, & Episcopi in illo coacti fatentur. Fuisse autem Concilium illud, quod Constantini consilio indictum, & habitum est, ad causam Afrorum Caeciliani, & Donati, quod fuit initio Pontificatus Syluestri, canon IIX. abunde declarat, in quo agitur de Afris; sic enim legi debet, vt in vetustis & emendatis codicibus: non, Arrianis, vt perperam in communibus, & in decreto Gratiani, non antiquo tantum, sed in recentiori Gregoriano legitur, quod emendandum est. Nam quamuis Arriani, rebaptizationes admiserint, vt ipsius decreti censores ex Augustino scitè & literatè annotarunt; tempore Concilij Arelatenfis, Arrij haeresis non modò in Gallia, sed nec Alexandriae, in qua orta primum est, agnosci potuit, nedum coërceri, & puniri: causam autem dissidij inter Alexandrum, & Arrium anno Domini CCC. XV. vel vt alij volunt CCC. XVII. ortam esse, superius memini. Donatus verò vt ex diuo Augustino liquet, multò antea rebaptizationem in Africa admiserat, & ante Donatum, diuus Cyprianus, & ante Cypria-

Quando per actū
Concilium Arelatense 1.

Emendatur canon 8. Concilij Arelaten. 1. qui etiā exstat apud Grat. in. c. de Arrianis. de consecrat. dist. 4. D. August. de haeresibus, ad Quod uult deum. cap. 46.

Vincentius Lirinensis aduersus profanas haeresum nouation.

num, Agrippinus Carthaginensis Ecclesiae Episcopus. Is enim primus fuit omnium mortalium (vt auctor est Vincentius Lirinensis) qui contra diuinum canonem, contra vniuersalis Ecclesiae regulam, contra sensum omnium sacerdotum, contra morem, atque instituta maiorum, rebaptizandum esse censebat in Africa, à quo postea multa Ecclesiae pars contaminata est. Quem errorem refutare voluit primum Concilium Arelatense, vt acriori sententia & grauiori tot Episcoporum iudicio damnaretur Donatus Afer, qui pertinaciùs in eo persistebat. Sed multò clariùs id perspicuum redditur ex canone XIII. in quò causa Caeciliani & Donati acta, [Tamen his (inquit) qui scripturas sanctas tradidisse dicuntur, vel vasa Dominica, vel nomina fratrum suorum, placuit nobis, vt quicumque eorum ex actis publicis fuerit detectus, non verbis nudis, ab ordine cleri amoueat.] Haec enim omnia propria sunt schismatis Donati, & controuersiae illius cum Caeciliano, sicut & reliqua, quae in fine illius canonis, & in canone XIV. sequuntur: pertinent enim ad accusationem quam Donatus Caeciliano & Felici Aprungitano Episcopo illius ordinatori obiecerat, quam saepe tentans tam in iudicio Miltiadis, quam in eodem Concilio Arelatensi, probare non potuit. Haec ergo Synodus Arelatensis prima, eadem prorsus est cum illa, quam Constantinus Magnus ad causam Caeciliani, & Donati in Gallia tunc coëgit. Indictam fuisse ad Kalendas Augusti, scribit Eusebius, & ex rescripto ad Ablaium, annum integrum post sententiam Miltiadis, Volusiano & Anniano Coss. quod incidit in annum Domini CCC. XIV. In ea minimè praefuisse Syluestrum (vt quidem volunt) ex principio ipsius Concilij apparet, in quo summam totius Marimum Episcopum Arelatensem, & reliquos Episcopos in eo coactos, ad Syluestrum Papam misisse refertur: quod ex vetusto etiam codice profert Papirius Massonus, idque nos latius in commentarijs illius Concilij sumus comprobaturi.

Euseb. lib. 10. c. 5.

Papirius Massonus in vita Syluestri.

Quod secundo loco ex superioribus obserauerim, illud est: Concilium hoc Illiberritanum non solum Nicaeno, sed & Arelatensi primo, temporis antiquitate praestitisse, ideoque non posteriori, vt in collectionibus Conciliorum solet, sed priori loco constitui debere, cum Ofius Episcopus Cordubensis, & Liberius Emeritensis multa ex hoc in primum Arelatense transfulerint, vt transfuisse in Sardicense Ofium mox indicabo. In Arelatensi enim exstat canon IV. de agitatoribus, V. de Theatris, VI. de his, qui in infirmitate credere volunt, VII. de his, qui Magistratus Gentilium gerunt, IX. de literis Confessorum, XI. de matrimonio infidelium, XXII. de apostatis, quos omnes desumptos fuisse ex hoc Illiberritano tam manifestè ipsimet testatur, vt nullus nisi veritatis expers illud possit inficiari. Si quis autem certiore adhuc à me huius rationem exigat, dicatque Arelatense prius Illiberritano esse potuisse, & canones praecedentes potius Illiberritanum ab Arelatensi, quam Arelatense ab Illiberritano mutuatum, illud respon-

P respondendum videbitur : Osum, qui Concilio Illiberritano interfuit, accusatum ab Hispanis fuisse, & absolutum à Gallis, vti diuus Augustinus recenset : quod esse non potuit, nisi in eo Concilio Arelarenfi, in quo & Osi, & Caecilianus agitata definitaque causa est; posteaque secutum fuisse Osum comitatum Constantini, & Alexandriam missum ad componendam dissensionem inter Arrium, & Alexandrum : indeque praefuisse in Bythinia Concilio Nicaeno, & post Nicaenum interfuisse Gangrensi in Paphlagonia, ac tandem Sardicensi ipostea in Thracia. Non potuit igitur Concilium hoc cui Osius adfuit, & Valerius; non modo ante Arelatense, sed & ante persecutionem Diocletiani, & Maximiani non cogi: cum in illa certum sit diuum Valerium perijisse. Persecutionem autem factam Diocletiano VII. & Maximiano VII. COSS. in quodam venerandae antiquitatis chronicorum libello incerti auctoris se reperisse dicit Cuspinianus, quod verum esse non potest: nam duobus annis nondum integrè elapsis, eisdem deposuisse imperium repetit saepe Eusebius in sua historia: at vsque ad Consulatum Constantij V I. & Maximij VI. quibus illos se abdicasse imperio liquet, tres annos intercedere ipsa Consulatum nomina, quae Calsiodorus, & Cuspinianus referunt docent apertissimè. Alij ex Damaso^o cot. ndunt, persecutionem referendam ad Consulatum IX. Diocletiani, & Maximiani IIX. quod & D. Augustinus sensisse antea videtur, sed nec horum sententiam probonam Damafus, & Augustinus non initium persecutionis, sed progressum attigerunt: ille enim, cum tempus vitae Marcellini Papae vellet perscribere, haec ait: [Marcellinus natione Romanus, ex patre Proiecto, sedit annos IX. menses XI. dies XVI. Fuit autem temporibus Diocletiani IX. & Maximiani IIX. quo tempore fuit magna persecutio, ita vt intra XXX. dies, XVII. millia hominum permiscui sexus, per diuersas prouincias martyrio coronarentur,] hic autem, cum collationem Donatistarum cum Catholicis referret, illis negantibus tempore persecutionis Concilium cogi potuisse, quo coactum fuerat Cirtense: vt palam fieret, quo anno persecutio facta esset, gesta Martyrum eius persecutionis à notarijs collecta, lecta sunt; quibus ostendebatur persecutionis factae tempus fuisse Consulibus Diocletiano IX. & Maximiano IIX. pridie Idus Februarias: gesta autem Episcopalia decreti Cirtensis, post eorumdem Consulatum, III nonas Martias, ac per hoc tredecim menses interesse inueniuntur inquit, plures vtrique quam vndecim, quos prius Catholici minus diligenter computando responderant,] tradit ergo Augustinus non initium persecutionis, sed progressum, martyria videlicet collecta à notarijs facta iisdem Consulibus: non tamen negat antea persecutionem coepisse, neq; si initium referret, pluris intererat, quòd narraret initium persecutionis consecutae in Numidia, Cirtensem enim ciuitatem in Numidia constituit Plinius, Ptolemaeus & Strabo: Numidia autè, cum interior pars Africae sit,

D. August. d. lib. 1. cōtra Parmenianum.

Cuspinian. in Casiodori Consulibus.

Damafus in Vita Marcellini.

D. Aug. in Breuiculo collat. 3. d. 1. cap. 5.

Plinius lib. 5. c. 3. Ptolemaeus & Strabo lib. 1. titim.

*D. August. lib. 3.
contra Cresconiu.
Euseb. lib. 8. c. 2.
Calsiod. Tripart.
lib. 10. c. 3. litem.
Cuspinia. in Cas-
siodori Consules.
Onusfrus in falsis
Oprat. Mileuit.
lib. 1. aduersus
Gentes.*

*Caes. Baron. 2. to
mo Annal. Eccl.
Ant. Beut. 3. par.
hist. Hisp. c. 25.*

*In Concil. Tolera.
4. c. 3.*

*D. Isidor. de mo-
do celebrandis Co-
cilia.
Concil. Toler. 4.
can. 4.*

mirum non est, si statim ad eius intima persecutio non penetrauerit, nec tantopere laeuerit, vt saeuire maxime anno sequenti. Verius est ergo, quod scribit diuus Augustinus, persecutionem inceptam Diocletiano IIX. & Maximiano VII. Coss. cum Dominicae festum salutaris Pasionis iam pro foribus esset, addidit Eusebius: in ipso die Pasionis Christi, Calsiodorus: quod incidere in annum Domini CCC. VI. ait Cuspinianus: sed magis placet, quod scribit Onusfrus, eos Consules in annum Domini CCC. III. reijciens. Adducor etiam ex Optato Afro, Mileuitano, cuius tempore cum persecutio Diocleriani & Maximiani iam in Africa & Numidiae perua-
gata esset, vt colligitur ex eius libro, dum de traditis & accensis libris diuinis verba facit, in eodem sic ait, [Trecenti sunt anni minus, vel plus aliquid, ex quo coepimus esse Christiani, & terrarum in orbe ceteri,] quod ad eum annum referendum censuerim probabilius. Concilium igitur hoc cum ante persecutionem Diocletiani & Maximiani habitum sit, non potuit non anno Domini CCC. vel CCC. I. cogi, nam posteriori Diocletiani, & Maximiani aetate cogi potuisse; vel quod minus est probabile, Constantij & Gallerij successorum Imperio, vt Caesar Baronius contendit: vel ante pacem Ecclesiae a Constantino redditam, & eiusdem imperio vt sensisse videtur Antonius Beuter, & Concilij Suefionensis apud S. Medardum notarius in actis eiusdem, ipsa rerum antea gestarum historia, Datiani Praefidis immanitas, Vincentij diaconi martyrium, Valerij exilium & mors, Olij confessio & stigmata, ipsiusque tandem Concilij Illiberritani canones & decreta omnino repugnare videntur.

Haec de anno quo Concilium habitum est, si non quae volui, debuique, saltem quae potui. De mense autem quod certi affirmem, nihil habeo, silentibus Codicibus editis & M. S. diui Laurentij, & Ecclesiae Toletanae. In vetusto solum Ecclesiae Vrgelensis reperio, habitum Idibus Maiarum, quod ferè congruit cum eo, quod omnibus Concilijs Prouincialibus cogendis praescripserunt postea Hispaniae Episcopi in Concilio Toletano IV. [Quinto decimo (aiunt) Kalendarum Iuniarum, congreganda est in vnaquaque prouincia Synodus propter vernale tempus, quando herbis terra vestitur, & pabula germinum inueniuntur.] Quo tempore coacta sunt plura Hispaniae Concilia. Hora autem prima diei ante Solis ortum inchoandum, ordine & forma ab eisdem expressa, Isidorus docet, & Concilium Toletanum IV. quam antea etiam obseruasse nostri Concilij

Episcopos, non est
improbabile.

(?)

P AN OMNIVM HISPANICAE ET
Catholicae Ecclesiae Conciliorum, Illiberritanum fuerit
antiquissimum. Cap. III.

ONCILIVM Illiberritanum, vetustissi-
mū adeò semper mihi visum, vt reliqua omnia,
quae non in Hispania modò, sed in reliquis pro-
vincijs coacta sunt, antiquitate vincat. Non de-
fuerunt tamen, qui non primū quidem, sed quin-
tum fuisse adfirmant, eorum, quae ad id vsque
tempus Hispania conuocauit. Inter eos Ambro-
sius est Morales, quem honoris causa nomino,
quòd historiam Hispaniae, peritè quidem meo iudicio & diligenter cõ-
scripserit. Ait enim, epistolam Antheri Papae ad Episcopos prouinciae
Baeticae & Toletanae, rescriptam esse ad eorundem consultationem;
quam fieri non potuisse dicit, nisi coacta Synodo omnium vtriusque
prouinciae Episcoporum. Quae quidem non satis idonea ratio est: nam
adhuc certò non constat, eam epistolam Antheri Papae fuisse: quini-
mo illi falsò adscriptam suspicor. Nam, vt omittamus Episcopatus His-
paniae in Baeticam, Toletanam & reliquas prouincias tunc non fuisse
ea forma diuisos, vt suo loco probabitur; si Antherus eam restri-
bit ad Episcopos Baeticae, & Toletanae prouinciae, vt ex epistola appa-
ret, dum in principio ait, [De mutatione ergo Episcoporum, vnde san-
ctam Sedem Apostolicam consulere voluistis, scitote, eam communi
utilitate atque necessitate fieri licere, sed non libitu cuiusquam, aut
dominatione.] quò fieri potest, vt vno mense, quo ille in Ponti-
ficatu vixit (statim enim glorioso martyrio eximiam vitae aeternae co-
ronam consequutus est, auctoribus Eusebio, Nicephoro, & alijs) quò (in-
quam) fieri potest, vt Episcopi prouinciarum Baeticae & Toletanae pro-
uinciae, ad illum scripserint, & ille rescribere potuerit: nonne antequam
in ea persecutionum tempestate, fama de electione Antheri ad aures
Episcoporum Toletanae & Baeticae prouinciae peruenire potuisset,
integer Pontificatus Antheri labi potuit? eo praesertim tempore, quo
in vsu priuatorum non erant Hispaniae stationes veredorum, vt hodie.
Nec satis consonat, tempore quo tyranni Imperatores, tam audacter &
temerè grassabantur in Ecclesias, in Episcopos, in sacerdotes, in cle-
ricos, in omnes tandem Christianos, potuisse Episcopos vtriusque pro-
uinciae nullis armatorum militum praesidijs munitis, nullis certis ad
sumptus faciendos in itinere adiutos opibus, nullo Praesidium & Praeco-
sulum Gentilium fauore priuato vel publico innixis, relictis sedibus in
tam distantibus locis positis, in vnum commigrasse, ad eam solùm rela-
tionem mittendam Pontifici, vnde certiores Gentes redderetur, de causis
Ecclesiae, de Christianorum conuentibus, quos illi pro viribus conaban-
tur interdiceret: Et si tam de leuib. causis Hispani Episcopi Sedem Ro-
manam Apostolicam consuluerunt: quare tam breui tempore, causa
F grauiori

Ambros. Moral.
lib. 9. hist. Hisp.
cap. 42.
Antherus in epi-
stola ad Episcopos
Baeticae & Tole-
tanae prouinciae

Lib. 3. cap. 42.

Euseb. li. 6. c. 22.
Niceph. li. 5. c. 26.
Onofrius in fa-
stis.
Papius Masso-
nus & Baronijs
in eius vita.

D. Cyprian. epist. 64. ad Felicem presbyterum & plebes consistentes ad Legionem, & Afluricam: item ad Lelium diaconum & plebē Emeritensem.

Marcellus Papa I. in epist. 2. ad Maxentium.

Ambros. Moral. lib. 9. c. 44. Epist. Antheri. c. 3. 5. & 6. ex alyis Calixti, Cornelij & Felicis descripta videntur.

D. Cyprian. in epistola 58.

Damasus in Pōtiscalij, in Cornelij vita.

Euseb. lib. 7. hist. Eccles. c. 1. & 2. Nicep. lib. 6. c. 34.

Maffonus in vita Stephani Papae. Onufrius in Falsis Pont. Pamel. in vita D. Cyprian.

graviori exorta, de depositione Episcoporum Astoricensis & Emeriten-
sis, Basilidis, & Martialis crimine idololatriæ contaminatorum, ad se-
dem Carthaginensem, & eius Episcopum Cyprianum recurrerunt, nō
autem ad Romanum: ex qua & illud constat, non solum eos deposuif-
se Basilidem, & Martialem, sed eorum loco substituisse Sabinum atque
Felicem sine aliqua tunc Apostolica sedis relatione; quōd iterum for-
san difficultatibus, & Praefectorum ethnicorum metu impeditur: et si
ipse Basilides ad illam postea confugerit. Suppositam ergo episto-
lam fuisse necesse est, aut alij Pontifici tribuendam. Quōd si ea verē fuif-
set Antheri, causae nostrae quidquam non obesser: nam quamvis Epif-
copi tunc vnā conuenissent ad scribendum Pōtifici de dubijs quaestio-
nibus in Hispania excitatis (concedamus interim hoc Ambrosio Mora-
les) is tamen conuentus Concilium propriē dici non posset; quia nihil
in eo, vel de fide, vel moribus decernebant. Oportet enim ad hoc, vt
Concilij nomen congregatio sustinere possit, vt in ea aliquid vel ad fi-
dem, aut mores spectans decernatur. Quōd si nihil decernitur nisi rela-
tio ad Pontificem, congregationis potius, quā Concilij nomen forti-
ri debet, vt fatis dilucidē Marcellus Papa I. docuit, ad Maxentium, his
verbis: [Synodum ergo absque huius Sanctae Sedis auctoritate Epif-
coporum (quamquam quosdam Episcopos possitis congregare) non pote-
ris regulariter facere.]

Concilium secundum Hispaniae ait idem Ambrosius Morales, tem-
pore Lucij Papae coiuiffe, quia ab illo epistola in forma rescripti missa
exstat ad Episcopos Galliae, & Hispaniae. Sed huius me auctoritas non
magis premit, quā quam praefecit Antheri: video enim illorum coag-
mentatam esse ex fragmentis, quae nomine Calixti, Cornelij & Felicis
circumferuntur. Quōd si Lucius statim ab ordinatione sua missus est in
exilium, Decij Galli & Volufiani persecutione, vt attestatur D. Cyprianus
ad eundē Lucium; cur fratres & coepiscopos Hispanicae Ecclesiae,
& Gallicanae, Lucium Papam persecutione afflictum, & in exilio deli-
tescentem, consulere voluiffe dicamus, neq; de suo exilio & calamitate,
quidquam in epistola pietatis & cōmiserationis Christianae gratia me-
minisse? Quōd si post reditum Lucij, consultationem factam, & rescrip-
tum missum velimus confingere, Gallo iam & Volufiano Imperato-
ribus fraude AEmiliani interfectis, obstabit temporis eiusdem episto-
lae conscriptae nota, eisdem Gallo & Volufiano Coss. Illud autem im-
posturae suspicionem auget multō magis, quōd epistola scripta dicatur
Kalendis Aprilis, Gallo & Volufiano Coss. cū in confesso sit, Corne-
lium Papam Lucij antecessorem martyrio affectum XIIX. Kalendas
Octobris. At siue Lucius Papa IIX. vix menses egerit in Pontificatu,
vt ex magni illius & illustris Alexandrini Episcopi Dionysij episto-
lis, in quibus quasque suo tempore & illo praefertim gestas singulatim
commemorauit, auctore Eusebio, Nicephoro, & alijs, siue annum
vnum, menses tres, dies quatuordecim, vt Onufrio & Pamelio placuit:
& dies quinque & triginta, vel sexaginta sex à martyrio Cornelij Sedes
Romana

P Romana vacauit ante electionē Lucij, vt scribit Damasus, quī fieri potest, vt Kalendis Aprilis epistolam scriptam possint verē adfirmare: Si enim eiusdem anni rationem faciant, occurret non Aprilī mense, vt in epistola dicitur, sed Decembri Lucium electum PP. fuisse: sin verō sequentis anni tempus obseruent, obstabunt Consulū nomina: nam eo consulatum non gesserunt Gallus & Volusianus, sed Volusianus & Valerius Maximus, vt fasti Consulares testantur. Siue ergo Consules creati tur eo tempore principio mensis Martij, siue Ianuarij, quod verius est, quidquid eorum malint affirmare, tempus obstat Cornelij obitus, & electio Lucij, sed multo magis martyrium ipsius Lucij, quod ad quartum diem Martij referunt Martyrologium Romanum, & reliqua, Bedae, Vsuardi, Adonis & Pontificalis Damasi. Quatuor vel quinque dies antequam epistola haec scripta dicitur, vel confingitur, lucis vsura priuatus est Lucius; non potuit ergo ab homine mortuo epistola rescribi. Quod si verē illa à Pontifice scripta est, alium cum fuisse cogimur necessariō fateri.

Tertium affirmat idem Morales tempore Stephani PP. indictum, ad depositionem Basilidis Asturicensis Episcopi, & Martialis Episcopi Emeritensis, de quorum crimine idololatriae & blasphemiae, & depositione cum confulerent diuum Cyprianum Carthaginensem in Africa Episcopum, virum ea aetate, literis, prudentia & sanctitate insignem, Felix presbyter, & Laelius diaconus, & plebs Legionis Asturicae, & Emeritae, & alius Felix Episcopus Caesaraugustanus, illis super ea depositione respondit diuus Cyprianus, Clerum & Plebem earum prouinciarum laudans, quod in locum eorum Sabinum & Felicem legitima electione substituisent, quos ad eundem Cyprianum, vt legationem obirent, miserant. At quamuis Ambrosius Morales, adeo placuerit eo tempore Concilium habitum, vt Hispaniae Generale esse & dixerit & postea saepe inculcarit: quo id argumento probet, non video: nam si in Concilio Generali Hispaniae depositio Martialis & Basilidis facta fuisset (quod etiam fat esse non poterat, vt ex cōgregatione, Concilij nomen posset mereri si alia decreta edita non sunt, vt dixi) non ne Concilium vniuersum, Cyprianum confuleret, & in nomine Concilij relatio Cypriano proponeretur, & Cyprianus vniuerso Concilio rescriberet? At vtrumque deesse comperio, nam Concilium nec habitum perhibetur, nec nomine Concilij epistola ad Cyprianum missa est, sed nomine Felicis presbyteri, & Laelij diaconi, & plebium Legionis, Asturicae, & Emeritae. Nec Concilio respondit D. Cyprianus, sed illis tantum à quibus fuerat consultus.

Quartum, idem censet habitū tempore Miltiadis PP. quod ad omnes Episcopos Hispaniae literas dederit, de diuersis causis Ecclesiasticis, vt pote de iudicijs Episcoporum, siue de maioribus Ecclesiae causis ad Sedē Romanā deferendis, & de sacramento Baptismi & Confirmationis, de ieiunio Dominici diei, & quintae feriae: nō inde tamē colligitur, Generale fuisse Hispaniae Conciliū: nec si cōuenissent Episcopi ad proponendū

Docuit August. lib. 3. de Civitate Dei. cap. 16. Plutarch. Proble. 18. Tullius contra Pa. Seruilium Rulu. de lege Agraria, in principio, oratione 1.

Morales. c. 45.

Quae omnia existant in epist. 68. D. Cypriani.

Morales dicto libro 10. cap. 30.

Cap. 2. superiori.

eam relationem Miltiadi, inde probare liceret, Concilium fuisse Hispaniae Generale, si alia decreta de fide aut moribus in illo edita non sint. Consequitur ergo ex his, Illiberritanum omnibus Hispaniae Concilij temporis antiquitate praeflare, si memoria praesertim teneamus, Concilium hoc (vt nuper dicebam) non solum tempore Syluestri, (vt sibi persuasit Morales) sed ante Syluestrum & Miltiadem conuocatum: quocirca quamuis ad mittendam relationem Miltiadi Concilium habitum fuisset, illo tamen hoc Illiberritanum antiquius esse, rerum antea gestarum historia manifestè satis comprobatur. Nò tamè inficias eo, ante hoc Concilium saepe inter se Episcopos Hispaniae cõuenisse, vt de causis pro tempore emergentibus alios consulerent, vt constat ex epistola superiori Cypriani & Miltiadis: vel ipsi inter se quod sentirent, exponerent, & oprato sine exequerentur.

Nec omnium Hispaniae tantum antiquissimum hoc Concilium arbitror, sed & reliquorum quae in Ecclesia, vel Latina, vel Graeca, adhuc exstant. Excipio semper quae Hierosolymis de abroganda lege Moysis, de sanguine, suffocato, & scortatione & idolothyis prohibendis, exordio religionis Christianae Apostoli celebrarunt. Nam etsi multa ante hanc Diocletiani & Maximiani persecutionem, habitata fuisse Ecclesiastici scriptores tradiderint, vt Caesariense I. in Palaestina, sub Aelio Pertinace à Theophilo eiusdem ciuitatis Episcopo, & à Narcisso Episcopo Hierosolymorum, de die Paschatis; Romanum sub Victore PP. aliud Episcoporum Ponti, sub Palma, Gallicanum sub Irenaeo; Achaicum sub Bachilo Corinthiorum Episcopo, de eadem controuersia; & alia quae eodem tempore per varias Christianae religionis prouincias acta sunt, vt Eusebius & Nicephorus tradunt, Romanum scilicet sexaginta Episcoporum, & totidem presbyterorum ad condendum Nouatum ex epistola Cornelij PP. ad Fabium Episcopum Antiochenum tempore Aureliani Imp. & Dionysij PP. contra Paulum Samosatenum, ex Eusebio; & aliud Carthaginense Concilium, ni maus Conciliabulum, sub Cypriano eiusdem ciuitatis Episcopo, actum tempore Stephani PP. tria; postea, vt à Pamelio notatum est: haec & alia quae in reliquis Christianis prouincijs, eo tempore & anteriori peracta sunt, nihil huius Concilij ueritati officiant, vel detrahunt dignitati, partim quòd illa non exstant, vel edita non sint in illis decreta; partim etiam quia quaedam erroribus fuere conspersa grauissimis, vt de Carthaginensibus D. Augustinus, Opratus Mileuitanus, Stephanus PP. & alij attestantur. Et ex his tandem fit, Concilium hoc Illiberritanum, Nicaeno, Arelatenfibus, Ancyrano, & Neocaesariensi, Romano & reliquis, si quae sunt, quae modò ante hoc recentiores Ecclesiasticae historiae scriptores prodiderint, in ordine Conciliorum esse praeponendum: & hoc ipsum superiora (ni me opinio propria, aut patriae, aut negotij suscepi fallat amor) satis dilucidè uidentur comprobasse.

Eusebius. lib. 5.
histor. Ecclesiast.
cap. 22. & 23.
Niceph. lib. 4. ca.
36. & 37.
Ex Eusebio lib. 7.
cap. 23. & 25.
Niceph. lib. 6. ca.
28. & 29.
Pamelus in uita
D. Cypriani.

DE AVCTORITATE CONCILII ILLIBERRITANI. CAP. IV.

IRANDVM fanè, vel dolèdù potiùs est, Pater Beatissime, eò rē redijisse, vt augustam & sanctam huius Cōcilij auctoritatē, nō Caluinus solū, non Balthasar Hiemairus, nō Angli, nō Magdeburgenses, & haeretici alij, quos referre pudet; euentis erroribus; sed & Catholicis etiā, & inter Catholicos, qui eā maximè suspicere deberēt, vel propria falsaq; ducti opinatione, vel solo aliorū praecudio eādē minuant, eleuet, infringāt. Bartholomaeus

Carrāza, Archiepiscopus postea Toletanus, summae Conciliorū cōpulator, quē Christiana modestia, patriae amor, religionis cultus, cura & studiū, quo in colligendis Conciliorum canonibus se elaborasse, & insudasse praefatur, nō mouere tātum, vt curreret, sed currentē (vt aiunt) possent acrius incitare; vt fidē illius labefactatā ab alijs erigeret, erectā defenderet, defensamq; vt sacrosanctā veneretur, quo nā pacto munus expleuerit, quae ad Cōcilij principiū praefixit, indicabūt. [A multis (inquit) reuocatur in dubiū, & meritò, aliqui canones huius Concilij, vt XXXIV. XXXV. XXXVI. & LX. trigésimū sextum, qui prohibet vsum imaginū, nō recipit Ecclesia Catholica: vnde necesse est, Patres in Cōcilio prouinciali errasse; quod & alijs tātae auctoritatis scimus cōtigisse: aut rectē ab eis definita, ab haeticis deprauata sunt, quod nec nouū est, nec mirandū.] Carrāzae auctoritatē magis quā Cōcilij (quod doctis hominibus & nouū videri posset & mirandum) secuti sunt alij, asseuerantes, Conciliū hoc tāquā multis conspersum erroribus, ab Ecclesiastico sacrorum Cōciliorū canone reijciendū. Inter plures autē quos ante & post huic opinionationi adhaesisse video, primus est Melchior Canus Episcopus Canariensis, vir inter nostros & acumine ingenij, & multiplici literarū cognitione clarus: agēs enim de auctoritate Cōciliorū, docet, Conciliū prouinciale sine Pontificis auctoritate coactū, nec cōfirmatū, errare posse, post alia exēpla, illud adiecit. [Illa rursus nō imprudētè modò, verū etiā impie à Cōcilio Elibertino lata est de tollendis imaginib⁹ lex, can. XXXVI.] Et post alia. [Nec mihi Conciliū Elibertinū obijcias, nā in ea parte qua errauit, semper à Catholicis explosum est.] Post hos, recēiores alij, quoniam XXXIV. XXXV. XXXVI. & LX. dānatos esse ab Ecclesia Catholica liberius multo, quā par esset, affirmāt. Si ab Hispanis, quorum intere rat, Hispanici Cōcilij & Hispanorū omniū antiquissimī auctoritatē saram rectā custodiri, vt suspectam improbari legimus: nouum certē videri non potest, si exteri scriptores in idem intemperantiū inuecti sint. Nostra enim aetate Caesar Baronius, in illustrandis Ecclesiasticis annalibus praeclarē versatus, agens de sanctarum imaginum picturis, contra obiecit canonem XXXVI. Cōcilij Illiberritani, & postquā illud vt per-

De Caluino restatur Robertus Belarminus. tomo 1. de controversijs Christianae fidei.

Hiemairus lib. quem aduersus imaginum cultum rescripsit, vt auctor est Sixtus Senensis, lib. 5. Bibliothecae sanctae, annotatio. 247.

De Anglis testatur Alanus Copus dialog. 4.

De Magdeburgensibus testis est Arnaldus Pontanus in chronographia. Melch. Can. li. 5. de locis Theologic. c. 4.

Idem ibidem in sexta Conclusione.

Pineda secundaecundae partis Monarch. Ecclesiast. c. 14. § 4. Franciscus Padilla in Chronographia Conciliorum.

Caesar Baronius 1. tomo annalium Ecclesiasticorum, sub anno Christi. 57.

Can. 1. 2. 6. 8. 12.
17. 18.

Can. 3. & 7.

Can. 34. & 37.
Hieronymus ad-
uers. Vigilantiū.
Ioan. Aurelianē.
in præfat. com-
men. in Claud. &
lib. 1.

Thomas Bozius
de signis Ecclesie
Dei, tom. 2. li. 15.
cap. 1.

exigui momenti aduersus Ecclesie vniuersalis decreta in sancto imagi-
nū vſu esse dixisset, hæc adiecit. [Porro, Concilium illud in multis esse
irritū, multa sunt quæ manifestè declarant: pleraque enim in eo sunt,
quæ sinceris Ecclesie Catholice dogmatibus aduersari videntur, dum
eis, qui capitalia quaedam crimina perpetrassent, nec in fine commu-
nionem esse dandam pluribus canonibus statuitur. Sapere hæc hæresi-
m Nouatianam, qui Cypriani & aliorum de ea re scripta legerint, fa-
cilè cognoscunt: ab Ecclesie enim Catholice vſu, illud omnino alie-
num esse reperitur, quod in eo statutum est, vt nec in fine communi-
cet, qui post poenitentiam moechatus fuerit.] Et post alia: [Sed non tan-
tūm (inquit) ex iam dictis adducor, vt existimem, Concilium illud in his
irritum factum esse, sed eo maximè, quod canonum antiquissimi colle-
ctores, Fernandus Diaconus, Dionysius cognomēto Exiguus, & Cresco-
nius, quantumlibet egregiam nauarint operam, vt omnes tam Græcos,
quàm Latinos canones colligerent, nullus tamen ipsorum huiusmodi
Concilij Eliberini canonis, vel saltem nomine tenus meminit. Itaque
suspicio in illo canone imposturam. Qui etenim fieri poterit, vt cum
non tantūm complures Orientalium, sed & Occidentalium turmae ad-
uersus sacras imagines bellum mouerent, & ad eas impugnandas, arma
vndique compararent, à potissimo omnium telo, si extitisset, abstinuiss-
sent? Anne latuit huiusmodi decretum Concilij Vigilantium, & ipsum
Hispanum, sacrorum rituum Ecclesiasticorū euersorem, qui, cum quæ
erant Ecclesiasticæ oeconomiae, peruertebat antiquas consuetudines,
tacuisset ne, in sacras imagines potissimum inuchi, si aliqua præterſa sal-
tem Ecclesiasticorum virorum auctoritate id posse efficere cōspexisset?
An non saltem vnus, vel alterius eiusdem Synodi canonis auctoritate
sua validare, ac roborare potuisset, vt quæ ipse primus de non incen-
dendis cereis in Ecclesia ausus est affirmare? An etiam præterijt canon
ille Claudium itē Hispanum presbyterum, inde verò Episcopum Tau-
rinentem maximum Iconoclastam Felicis Vrgelitani discipulum? Equi-
dè dum hæc paulò consideratiùs apud meipsum perpendo, in eā suspic-
tionem adducor, vt aliquis ex Claudij prædicti discipulus atq; sectator
(quod propriū est hæreticorū partus supponere) eiusdè canonis auctor
fuerit, & talis imposturæ egregius concinnator: nec quidem, qui hæc
mecum accuratè peruiderit, me falsum coniectorem temerè arguet. Sed
esto, absit fraus & impostura, quam tandem fides meretur tam pauco-
rum Episcoporum canon, quem totius Catholice Ecclesie vſu con-
trarius continuò aboleuit, & antequam nasceretur extinxit.] Hæc Ce-
sar Baronius. Post Baronium, eiusdem instituti & Congregationis Ora-
torij collega Thomas Bozius, cum de sacrarum imaginum cultu age-
ret, non similia tantūm, sed eadem & grauiora, his quæ Baronius ad la-
befactandam huius Concilij auctoritatē scripsit. [Quocirca (ait) & Con-
ciliū quoddā, quod haud ita pridem prodijt in lucem, Eliberinum, Epif-
coporum nouem, nullo modo audiendum: nam Fernandus Diaconus,
Dionysius Exiguus, & Cresconius, qui diligentissimè canones omnes
colle-

P

S

F

P collegerunt, eius nihil omnino meminere. Quid? quod neque Vigilantius, qui omnia, quae aduersus Sanctorum reliquias in vnum confert, cum sit Hispanus, Hispanici tamen huius Concilij nullam mentionem fecit, neque Claudius similiter Iconomachus Hispanus. Adde, in illo esse No uatianorum decretum, cum negat communionem quibusdam. Nulla igitur illius fides. Robertus etiam Bellarminus, non nihil de auctoritate huius Concilij detraxit, dum disputatione de Ecclesia Triumphate, differens de imaginibus, ait: Concilium hoc fuisse Prouinciale, & in alijs decretis videri errasse, praesertim cum in plurimis casibus, ne in articulo quidem mortis poenitentem velit absolui. Sed tandem maiori irreuerentia, ne dicam audacia, Concilium hoc nunquam ab Ecclesia receptum ob canonem XXXVI. & forte etiam ob XXXIV. (sic ille loquitur) scripsit, & principio huius Concilij praefixit nescio quis, qui recentem Concilioꝝ editionem Venetam parauit. A quo & reliquis grauiora in Concilium dici vix potuerunt, etiam si illius auctores, vel certo fuissent haeretici, vel illius decreta ut suspecta & apocrypha, Tua beatusdam damnauerit, aut maiores tui Catholicae Ecclesiae Episcopi. Sed quia haec postea fufius proprijs in locis sum tractaturus, huiusmodi labore nunc superferre debeo, si prius illud monuerim, grauem atq; eximiam huius Concilij auctoritatem, multo pluris habendam esse, atque aestimandam. Est enim in primis merito veneranda magna eius, ac longaeua vetustitas, quippe quod mille & trecentos fere ante nos annos Concilioꝝ habitu non diximus nos modo, sed fidissimi antiquitatis testes, ex veterum animalium monumentis excitati, superius luculenter (mea quidem sententia) disserteq; comprobant. Quod si non scriptas Ecclesiae traditiones obreuerendam earum antiquitatem magnificiunt, idque iure optimo quotquot sunt Catholicae Ecclesiae Doctores: non equidem video, cur his decretis, quae publicis sunt literis commendata, eandem fidem auctoritatemque negemus: cum illa praesertim sint tam singulari pietate condita, tam praeclara doctrinae sanctitate conspersa, tam praestanti Episcoporum fide firmata, ut non solum communem, & publicam mereri possint approbationem, sed videri, & haberi dignissima; quibus nec iacturam temporum iniquitas, nec perniciem haeticorum audacia, nec obliuionem afferre debeat vnquam posteritas. Quod enim (si singula expendamus attentius) officium est hominis ciuilibus, quod munus viri Christiani, quod ij non descriperint? Quae clericorum, & presbyterorum honestas, quae vita Episcoporum, quae sanctitas, quam hic non expresserint? Quae matrimonij fides, quae leges, quas hic non tradiderint? Quae Baptismi, & Confirmationis, quae Poenitentiae, & Communionis sacrae, quae Ordinis, & reliquorum sacramentorum Ecclesiae ratio, quae vis, quam hic non retulerint? Quae Circi Hispanici immanitas, quae impudicitia theatri, quae scenae turpitude & infamia, quam hic non eluerint? Quae idolorum vanitas, quam hic non detexerint? Quae tela haeticorum, quae hic non retulerint? Quae Christianae doctrinae, quae diuinae religionis praec-

Robertus Bellar.
1. sumo de contra
uersys Christianae
fidei, contro
uer. 7. lib. 2. c. 9.

cepta, aut ab heroicis Apostolorum tēporibus, aut posteriori hominū aetate in reliquis Ecclesiae Concilijs edita, quae ab Hispanis Episcopis expressa non sint hīc, aut saltem adumbrata. Ferē omnia enim, quae à Deo Patre Christus, à Christo Apostoli, ab Apostolis ipsi, aut ore proprio, aut communi discipulorum traditione acceperunt, eadem ad concordem Ecclesiae Catholicae pacem, & ciuili Christianaeq; politicae cōseruationem, non solum piē constituerunt, religiose auxerunt, & sanctē conferuarunt, sed singulari prudentiae laude ad sempiternam hominū memoriam publicis monumentis consignata, ad posteros transmiserūt. Tam pias igitur & sanctas Hispanorum Episcoporum constitutiones, nec explorata decretorum veritate, nec contestata auctoribus lite, nec citatis idoneis vetustatis testibus, nec adhibito tandem grauioris alicuius sententiae praecūdicio damnare quis tam consilij, rationis, & pietatis expers audebit: Si repetat praesertim animo, quod in simili alio Hispaniae Cōcilio Nationali, Reccaredus Rex Catholicus sensit, dixit, praedicauit. [Credo (ait) beatam sanctae Trinitatis diuinitatem, huic sancto interesse Concilio, & idēo tanquā ante conspectum Dei, ita in medio vestri fidem meam protuli.] Quem sanctum & diuinum Spiritum, omnibus Concilijs Prouincialibus adesse, si nō certis documentis (vt in Generalibus) iustus tamen & probabilibus argumentis conijci, intelligi, & credi à pijs omnibus & religiosis dignissimum est. Deus enim suorum sacerdotum Concilio tunc interesse credendus est, (ait Concilium Toletanum IV.) cū tumultu omni abiecto, sollicitē atque tranquillē Ecclesiastica negotia terminantur. Quod certius multō, firmissq; redditur fa cra illa diuinae pollicitationis memoria, qua Christus primus Cōciliorum institutor, auctor atque magister, Episcopos in sancto eius nomine, & Spiritu conuenientibus, non solum opem, & patrociniū praestitutum; sed se ipsum adfuturum singulari benignitate promisit. [Vbi fuerint (inquit) duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ego sum in medio eorum.] Itemque: [Si duo ex vobis consenserint super terrā, de omni re, quamcūq; petierint, fiet illis à Patre meo.] ni forsā hi velint, gratiam sancti Spiritus (vt cum Africanis Patribus loquar) reliquarum Prouinciarum Episcopis, non Hispanis esse promissam; vel eius iustitiam duobus aut tribus tantū concessam: decem verō & nouem Episcopis, & triginta sex presbyteris denegatā: quae quidem cogitatio in nullius sapientis, pii, aut religiosi animum cadere potest. Nam si illud culpandū docuit D. Augustinus (sic ille loquitur) cū vel de Deo indignum aliquid creditur, vel de homine facile creditur: qui de Deo quodammodo, & mirabili eius prouidentia, & de hominibus, non dicam facile, sed temerē & sine causā, turpissimam opinionem, vel suspicionem haerefeos mouit, iniecit, auxit, firmavit, qua culpa non erit dignus? Nec homines, qui huic Concilio interfuerunt (si homines nūc pādi sunt) leuis fuisse literaturae, aut vulgaris exiustimationis constat: quinimo doctrina illorum insignis, suspicienda grauitas, mira innocentia, seruens religio, ac denique incomparabilis vitae sanctitas, in hac sententia nos est confirmatura.

Concilium Toletanum. 3. in princ.

Concilium Toletanum. 4. can. 4. in fine.

Matth. 18.

In epistola ad Caeslestimum Papam quae exstat in eo Con. quod vulgo Africanum dicitur. c. 105. D. Aug. lib. 1. de Nilitate credendi cap. 11.

P

S

F

P matura. Praeter alios enim, Osiū Episcopū Cordubensem in eo adfuisse, satis superq̄ scimus; de cuius fidei integritate, de moribus, de literarū cognitione, de prudentia, de auctoritate Athanasius praedicator, & testis est eiusdem aetatis locupletissimus. [De maximo autem (aic) & g. quidam mae aetatis viro, eodemque Confessore Osiō, qui verē Osius est, id est sanctus, superfluum arbitror mentionem facere: cū nullus fortasse sit, qui non cognitum habere, cum ab istis quoque in exilium missum esse: non enim quidquam latere potest in viro illo tantae claritudinis. In qua enim Synodo ille non dux & antesignanus fuit: quem non ille recta tuēdo, in sententiam suam pertraxit: quae Ecclesia illius praesidentiae non pulcherrima monumenta retinet: quis illū moestus adijt, vt non laetus abierit: quis indignus ab eo postularit, quin postulatū obtinuerit.] Nec Athanasij solum de auctoritate Osiij tam graue extat iudicium, sed & trecentorum decem & octo Episcoporum, qui in Nicaeano Synodum conuenerunt. Ab his enim Osius beatus, & sanctus Episcopus, non semel est nuncupatus, & alijs praeclaris suae virtutis, doctrinae, & pietatis ornatus testimonijs. Quod si de his Episcopis, quos Synodus Nicaena, vel reliqua Generalia probarunt, quid sentire necesse sit, placeat spectare, audiamus Gregorium Magnum ad Ioannem Episcopum Constantinopolitanum his verbis scribentem: [Cunctas verò quas praefata veneranda Concilia personas respiciunt, respicio; quas venerantur, amplector: quia dum vniuersali sunt consensu cōstituta, se & nō illa destruit, quisquis praesumit, aut soluere quos religant, aut religare quos soluerunt: quisquis ergo aliud sapit, anathema sit.] Nicaenis Paribus accedunt Sardicenses, quos trecentos quadraginta & quatuor fuisse scribit Athanasius; hi enim de Osiō mentionem faciunt non minus honorificā. [Et non semel (aiunt) non secundo, sed etiam frequēter citati vocationibus obedire noluerunt (tractant de haereticis) congregatis videlicet in Cōcilio Osiō longaeuo, qui propter aetatem, atque confessionem, tantūque laborem omni honore dignus apparuit.] Praeclaram fidei confessionē ab Osiō factam Diocleriani persecutione, quod libros sacros tradere, & dijs sacrificare noluisse, intelligit Concilium: de qua & antea actum est. Ea enim adeo beneuolum reddidit Osiū Cōstantino Imperatori religioso, & religionis, fideique auctori Christo Deo, vt grauiore omnes Christianae Reipublicae causas, auctore Osiō, impulfore, vel tractatore, non solum agitas prudenter, sapienter grauiterq̄; defensas, sed expeditas feliciter, peractas, obtentas cum aeterna nominis sui memoria omnis cōntestetur vetustas. Illum siquidem ad definiendam exortam inter Caecilianum, & Donatum causam ordinationis grauisissimam, & ad detegendos Donati errores Concilio primo Arelatenfi interfuisse, & eius primū consilio, pietate, & prudentia sententiam damnationis in Donatum, & Donatitas laram a Constantino Imperatore, Augustinus recenset. Paulò autem post ad tollendum Arij schisma, & sedandam Orientalium controuersiam, primū omnium Alexandriam missum, deinde verò remissum in Bythiniam, vt Cōcilio Generali

*Athana. Apologia
de fuga.*

*Patres Nicaeni,
vt referunt lib. 2.
de actis Concilij
Nicaeni apud A.
fonsium Pisanū.*

*D. Greg. lib. 1. in
diēt. 9. epist. 24.*

*D. Athana. 2.
Apolog.
Sardicenses Pa-
tres in epistola ad
omnes Episcopos.*

Superius, c. 2.

*D. Aug. lib. 1. cō-
tra epistolā Par-
meniani, cap. 4.*

F

nerali Nicaeno, loco Syluestri Papae praefect, ad eiusdem Arrij haeresim, & Nouatianorum errores confutandos, probat ipsius Osiij epistola, qua ille cum Vito, & Vincentio Cologatis Concilij confirmationem ab eodem Syluestro postulauit: post Nicaenum Gangras Paphlagoniae profectum aduersus Eustachij monachi sordes, deinde in Thraciã ad restituendam in Concilio Sardicensi Generali Athanasio sedem, & extinguendas Arrianorum reliquias, certis annalium veterum monumentis testatum est; quae certè Episcopo extero, nisi ob summam illius religionem, cum antiquitate ordinationis, cum vitae integritate, & literarum cognitione coniunctam, à pio & prudentissimo Imp. doctissimo sanctissimoq; Pontifice, tuto non possent committi, ni pluribus ille, quam Concilij interfuit, antecessisset virtutibus: ob quarum exitium splendorem, & praeclaræ confessionis gloriam, tanti olim & à Catholicis & ab haereticis habitum accepimus, vt Arriani illum Synodorum principem dixerint, & Nicaeni Symboli formulam concepisse prodidit D. Athanasius. Quod si ab Osiio error aliquis in religione admissus, confirmatus vè fuisset, nonne Donatistae, & Parmenianus, qui Constantinum Magnum ab Osiio Episcopo persuasum fuisse conquesti sunt, vt feueriorem in eos sententiam proferret; nonne illum erroris in imagines quouis quaesito colore accusassent, vt accularunt etiam falsò Militiadem PP. de traditione librorum, & Constantinum, gratia corruptum? Omiserunt sanè Donatistae hanc erroris notam, & labem Osiio impingere, non dissimili ratione & consilio, ab eo, quo Vigilatius, & Claudius haeretici, decreta huius Concilij citare omiserunt ad infringendum venerabilem sacrarum imaginum cultum, & pium cereorum vsum, quem conabantur inuertere: quòd haeretici illi tanquam canes sagaces, astuti, & callidi prudenter subolferent, sanctissimis huius Concilij decretis elidi, & capi se posse potius à Catholicis, quam contra Catholicos vtile quidquam venari.

D. Athan. in epistola ad solitarii vitam agentes: D. Aug. lib. 1. contra epistolam Parmeniani c. 7.

Romanum Martyro. 28. Ianuarij De Vincèntio Martyre Martyrolo. Rom. 22. Ianuarij Existit & de ipsius passione praeclarae laudis apud B. Leonem PP. sermone vltimo, quem aliqui parum rectè tribuunt D. Augustino, & apud Aug. in alijs duobus quos edidit de ipso. Acta de eodè v. in centio Martyre. D. Ambrosij, lib. 3. de fide, cap. 7.

Nec Osiij auctoritate solum, fide, & religione, huius Concilij digni. atè tuebor: cū in illo etiã adfuerit D. Valerius Caesaraugustanus Episcopus, & Cōfessor, cuius vitae sanctitas, & mirabilis in perferendo martyrio cōstantia, illum & factis Martyrum coelestiumq; numero inferuit, vt Romani Martyrologij, & reliquorum certissima fide cōstat, & cum ipso (vt est verisimile) D. Vincentius Martyr exitum, ob religionis, & sacrarum literarum cognitionem perpetuus Valerij comes, & ob eiusdem linguae impedimentum interpres fidelissimus: qui cum obeundis praeclare certaminibus admirabile studium, singularem animi propensionem pro fide, pro regno Dei, pro cultu religionis, pro conseruandis sacris codicibus, aduersus impia Imperatorum edicta, & facuissimam Praefectorum immanitatem, cōstantissimè declarassent, diuina morte, diuinae victoriae praemium, diuinitus reportarūt. Quomodo igitur, vt docet Ambrosius, illorum fidem iuste negare audebimus, quorum gloriosas victorias iustissimè praedicamus? Praedicamus inquam, Sanctissime Clemēs, gratiaq; & iucunda diuinarum laudum commemoratione admiramur: aut

quis

P quis ille tam demens (vt Lirinenſis vtar ſermone) qui eos erſi adſequi non valeat, ſequi tamen non exoptet, quos à deſenſione fidei maiorum nulla vis depulit, non minae, non blandimenta, non vita, non mors, non palatium, non ſatellites, non Imperator, non homines, non daemones, quos, inquam, pro religionis veritate tanto munere Dominus dignos iudicauit, vt per eos proſtratas repararet Eccleſias, extinctos ſpirituales viuificaret, deiectas ſacerdotum coronas reponeret, neſarias illas nouellae impietatis non literas, ſed lituras inuſo caelitibus Episcopis fidelium lacrymarum fonte deleret, vniuerſum poſtremò iam penè mundum propriae idololatriae, & alienae haereſeos tempeſtate perculſum ad Apoſtolicam fidem ab idolorum perfidia, ad veram ſanitatē, à nouitatis veſania, ad antiquam lucē à nouitatis caecitate reuocaret. Neque enim fas eſt, vt eos intelligamus in ſumma pacelapſos, & coram Romanae tuae Eccleſiae Legatis, vnius aut duorum haereticorum profanas, cōtrariaſq; ſentētias, abiecta omni vera religione approbaſſe, qui turbulentisſimis perſecutionum fluctibus excitatis, omni ſanctae Eccleſiae ſacerdotum, Catholicae & Apoſtolicae veritatis decreta conſtatiffimè glorioſeq; ſectantes, maluerūt ſemetipſos publice proderē, quàm verae fidei vetuſtatē, & vetuſtae vniuerſaris fidei priuatim deſerere, aut aliquo alio modo labefactare. Sed vt omittamus tadē quae de Melathio dici poſſūt, quae de Sabino piſſimo Hiſpalenſi Epifcopo, quae de Flavio Illiberritano, & reliquis tredecim Episcopis, qui illi Concilio cū ſex & triginta preſbyteris, & pluribus alijs diaconis interſuerint, quorū omniū, vel ſola memoria & recordatio deberet efficere, vt Hiſpaniae, vel Deo potius Opt. & Max. rerum, & bonorum omnium liberaliſſimo largitori, quātas maximas mens noſtra capere poſſet, gratias redderemus, quòd à principio Eccleſiae profugatis lupis rapacibus, eos dederit Hiſpanicis Eccleſiis paſtores, quibus nec rerū Eccleſiaſticarū vſu peritiores, nec doctrinae celebritate clariores, nec vitae ſanctitate meliores ipſae tūc optare potuerint cogitādo, vt omittamus, in quā, haec, quae ad tutadā huius Cōcilij auctoritatē, vt reliquorū Cōciliorū Prouincialium facere ſatis poterāt: nonne illam confirmant etiam antiqui Decretorum collectores, non Gratianus modò in ſua diſcordantiū canonū Concordia, nō Anſelmus, non Ioannes Gallenſis, in prima epiftoſarum Pontificū, & Conciliorū collectione, ſed & Iuo doctus & ſanctus Carnorum Epifcopus, & in Epitome (quā Panormiam vocant) & in libro, cui ille Decretorum nomen inſcripſit, & ante Iuonē, Burchardus Epifcopus Vormaciēſis: In ſuis enim cōſtitutionum, & canonū collectionibus, nullum ferē eorū, quos huius Concilij Patres condiderunt, omittunt, vt varia quae cōplexi ſunt argumenta, horum ope, & ſubſidio firmiūs praemunirent. Nec eos tantum illi acceptos referūt, ſed & altos diuerſorū Conciliorū, quibus, vt maior auctoritas accederet, nomē huius Cōcilij vel ipſi, vel an re ipſos alij praefixerūt, vt deinceps dicturi ſumus. Dyoniſiū verò cognomēto Exiguū, Ferandū Diaconū, & Creſconiū haec omiſiſſe, nō vrget, quòd magis ad Graecorū, quàm Latinorū Cōciliorū cōpilationem illi

F
F
aſpirauerint,

Vincenſis Lirinenſis aduerſus profanas haereſiū nouationes.

Quos canones huius Concilij recitarint hi auctores, proprijs locis dicemus.

Cap. 8. huius lib. 1.

*D. Athanasius in
libro de Synodis
Arimini, & Se-
leuciae & in epi-
stola ad Episco-
pos in Africa.
Idem in epist. ad
Marcū Papam.*

*Concilium Car-
thagin. 6. can. 4.*

*Concilium Vvor-
maci. can. 39.*

*Concilium Mogū-
tinum sub Raba-
no Archiepisco-
po. can. 21.*

aspirauerint: & si aliquando de Latinis meminere, omiserunt alia multa, quae fortasse ad eorum manus non potuerunt peruenire: quod mirū esse non debet, in tanta quanta olim erat, codicum & librorum inopia; ob eam enim de causam, tam Prouincialium quam Generalium Conciliorum exemplaria communia esse deserunt. Nicaenum enim primum, in quo vniuersus (vt Athanasius loquitur) coactus est orbis, quamuis Constantinus Magnus transcriptis codicibus multis, per omnes prouincias diuulgari fecerit, idque summē conatus fuerit; non tamen potuit efficere, vt intra breuissimum annorum spaium, non in AEGYPTO solum de Concilio Nicaeno, eodem Athanasio teste, sed & in AFRICA tota de numero canonum illius fuerit dubitatum, eaque ratione exemplaria fuisse necesse, à Romana Ecclesia, Alexandrina, & Constantinopolitana mutuari, vt Concilij Carthaginensis Patres testantur. Quod si Generalia omnibus nationibus ob codicum penuriam, cum Arrianorum impia tyrannide coniunctam communia esse non poterant: quid de Prouincialibus censendum, & his praesertim, quae in vltimis ferè Hispaniae finibus coacta sunt: cum in his omnibus colligendis Cresconium, Ferrandum, & Dyonisium Exiguum nullum lapidem mouisse cōstiterit. Quod si acres, seueriq; cesores (vt mollissimè loquar, nihil enim temerè, & intemperanter dicere hic velim) Hispanorū Episcoporum auctoritatē iudicio Itolorum, Gallorum, & Germanorū confirmatam (ex his enim prouincijs oriūdi sunt Ioānes Gallensis, Gratianus, Iuo, Burchardus, & reliqui) parui duxerint, quod animi potius gratia priuatim, quam publica alicuius Pontificis id fecerint auctoritate, & quingentorū annorum tempus rem nimis recentem dixerint, nihil nocuerit, quod facile possim auctoritatem huius Concilij altius multò repetere. In Concilio enim Vormaciensi, sub Ludouico Rege, anno Domini CC CIO. LXIIX. Germani Patres canonem huius Concilij, verbis eisdem nullo mutato transtulerunt. [Si qua foemina (inquiunt) furore zeli accensa, flagris verberauerit ancillam suam, ita vt intra tertium diē, animam cū cruciatu effundat; eo quod incertum sit, voluntate, an casu occiderit, si voluntate, septem annos; si casu, per quinque annorum tempora legitimam peragat poenitentiam.] Hunc autem canonem à quinto huius Concilij totidem verbis desumptum, liquidò apparet. Sed clariùs multò Concilium Moguntinum, sub Rabano Archiepiscopo, quod non solum huius Concilij testimonio libentissimè frequentissimèq; vitur, sed integra adhuc decreta ab hoc repetiuit expressè & deriuauit. [De mulieribus (ait) quae fornicat, & partus suos necant, vel quae agunt secū, vt vtero conceptus excutiant, antiqua quidem definitio, vsque ad exitū vitae, eas ab Ecclesia remouet: humanius autem nunc definimus, vt eis decē annorum tempus secundum praefixos gradus poenitentiae largiatur. Item in Concilio Eliberitano, Cap. LXIII. scriptum est de his, quae filios ex adulterio necant: Si qua per adulterium cōceperit, idque post facinus occiderit, placuit nec in fine ei dandam esse communem, eo quod geminauerit scelus.] Et post alia: [Si quis seruum propriū

fine

P sine conscientia iudicis occiderit, excommunicatione, vel poenitentia biennij reatum sanguinis emendabit. Item in Concilio Eliberitano, cap. V. scriptum est de domina, quae per zelum ancillam suam occiderit. Si qua foemina furore zeli accensa flagellis verberauerit ancillam suam, ita vt intra tertium diem animam cum cruciatu effundat, eo quod incertum sit, voluntate, an casu occiderit: si casu per quinquennij tempora, acta legitima poenitentia ad communionem placuit admitti. Quod si vero intra tempora constituta, fuerit infirmata, accipiat communionem. Concilium etiam aliud Moguntinum sub Arnulpho, quod anno illius primo, & Incarnationis Domini CC CIO. XXC. IIX. habitum est, canonem XIII. huius ad verbum descripsit: post alia enim, sic inquit. [Quod si à proposito deuiauerint (viduae scilicet factimoniales) canonicae institutionis censura corrigantur: quod & de virginibus, si moechatae fuerint, statuimus, sicut in Concilio Eliberitano Cap. XIII. scriptum est: Virgines quae se Deo dedicauerunt, si pactum prodiderint virginitatis, atque eidem libidini seruièrunt, non intelligentes, quod amiserint, placuit nec in sine dandam eis esse communionem. Quod si semel persuasae ad infirmi corporis vitia lapsae, toto tempore vitae suae eiusmodi foeminae egerint poenitentiam, vt abstineant se à coitu, placuit, eas nec in sine communionem accipere debere.] Eundem canonem, & verbis iisdem, citato nominatim hoc Concilio Illiberritano, retulerat etià & confirmauerat antea Concilium Colonienſe sub Carolo III. Imperatore, cognomento Crasso, & ante illud Rabanus Maurus Archiepiscopus Moguntinus in suo poenitentium libro: à quo pleraque alia huius Concilij expropta sunt, vt à Theodoro Graeco: quae exstant in suo poenitentiali, & alia multa in illo, quod Romanum nuncupatur. Non renuit Concilium Arelatenſe huius Concilij canones renouare. [Mulieres quaedam (inquit) vt audiimus, quae ex fornicatione concipientes, metuentes, ne scelus, quod occultè perpetrauerunt, manifestum fieret, infantes, quos pepererunt, occiderunt, & terrae congerie operuerunt, aut in aquas proiecerunt: quod quantum nefas sit, canones Ancyрани, Eliberitani, atque Ilerdenſis Concilij testes sunt: his itaque vix in sine dandam esse communionem decernunt, sed humaniùs tractantes, post decennem poenitentiam, tales placuit ad communionem recipi.] Ancyрани est canon XX. Illiberritani LXIII. Ilerdenſis II. Nōne Patres etià Sueſionenſes in Concilio apud Sanctum Medardum tempore Caroli Regis, anno Domini CC CIO. LIII. ad definiēdā causam grauem subortam inter Hincmarum Rhemerum Archiepiscopum, & quosdam alios, subsidium à canone LXXV. huius Concilij inuocasse his verbis, asserit Synodi notarius: [Vnde & iſdem fratres, qui felle amaritudinis maiores natu criminati sunt, quorumque vox muta fore est iudicata, iuxta canonicam auctoritatem secundum Concilium Eliberitanum, quod actum est tempore Constantini, cum Misis Apostolicae sedis, Cap. LXXV. Si quis, inquit, Episcopum, vel presbyterum siue diaconum falsis criminibus appetierit, & probare non potuerit, nec in

S

F

Concilium Moguntinum sub Arnulpho cano. 26.

Concilium Colonien. sub Carolo 3. Imp. cognomēto crasso, can. 6. Rabanus Maurus in poenitentium lib. 4. c. 4. & alijs. Haec, quod multa sint, suis locis Concilij referenda reſeruamus.

Concilium Arelatenſe apud Burchar. lib. 17. decret. c. 53. Iuon. 9. parte decret. c. 103. Poenitentia le Rom. apud An. to. Aug. tit. 1. c. 27.

Concilium Sueſionenſe in actus sextae actionis, quae exstant ad finem canonum vltimi.

Concilium Tolet.
 11. can. 13.
Concil. Illiberit.
 can. 29.
Cōc. Nicaen. can.
 1. apud *Alfonsum*
Pis. lib. 3. de actis
eiusdem.

Concilium Sardi.
 conse can. 14.

fine dandam ei esse communionem.] Canonem XXIX. de Energumenis, ne in Ecclesia ministrent, nonne laudauit, noningentis ab hinc annis, & eo amplius Concilium Toletanum vndecimum, sub Vvamba Rege Gothorum? [Bene siquidem (ait) maiorum regulis definitum est, vt daemonijs, alijsque passionibus irretitis mysteria sacra tractare non liceat.] Maiorum regulis definitum, dixerunt Toletani Concilij Patres, quod hoc Illiberitano prius, Nicaeno deinde, & alijs postea decretum est. Ante hos omnes mille fere ab hinc annis D. Isidorus Archiepiscopus Hispalensis in vetusta canonum, & Conciliorum compilatione, nonne plura huius Concilij decreta probauit, vt & Martinus Papa, siue Episcopus Bracarenfis in Graecorum, & Latinorum collectione? Ante hos Patres, & Concilia, auctoritatem huius Illiberitani, nonne mille, & ducentos ante nos annos sacrosanctam fuisse adhuc in Graecia ipsa ex Concilio Sardicensi Generali comperimus: quod Constantii Imperatoris suasu, vt sua Ecclesia Athanasio restitueretur indictum est? In illius enim canone XIV. Osius Episcopus Concilij Praeses, cum de residentia Episcoporum ageret, haec post alia adiecit. [Memini autem (inquit) superiore Concilio fratres nostros constituisse, vt si quis laicus, in ea in qua commoratur ciuitate, tres Dominicas dies, id est, per tres septimanas, non celebrasset conuentum, communionem priuaretur: si ergo haec circa laicos constituta sunt, multo magis Episcopo nec licet, nec decet.] Superius autem Concilium, in quo haec fratres suos constituisse dicit (vocat fratres suos Hispanos Episcopos) de hoc Illiberitano esse intelligendum non is inficiabitur, qui canonem vigesimum primum huius Concilij, vel leuiter tantum perlegerit. [Si quis (inquit) in ciuitate positus, tres Dominicas Ecclesiam non accesserit, tanto tempore abstineat, vt correptus esse videatur.] Nec decretum huius canonis solū, sed & alia, eundem Osium proposuisse, & in eis reliquos omnes Episcopos mirè acquieuisse, satis liquet. Canonem enim XVI. de excommunicatis non absolueudis, nisi à proprio Episcopo excommunicante, acceptum ab hoc Illiberitano indicat eorundem verborum similis contextus, & suadet principium canonis, quod habet: [Osius Episcopus dixit.] Et in fine: [Hoc omnibus placet.] Ante Sardicense, Nicaenum primum Generale, Osio Episcopo Praesidente, canonem III. de subintroductis mulieribus, V. de excommunicatis, à proprio Episcopo reconcilian dis, X. de haereticis ordinandis, & ordinatis deponendis, XIII. de catechumenis peccantibus, XIIX. de clericis vsuras accipientibus, nonne ex hoc nostro Illiberitano tanquam à fonte accepit, hausit, expressit? Ante Nicaenum, Arelatensis primi Concilij Patres, & postea secundi, non vnum, aut alterum, sed omnes ferè canones, ex hoc in illo totidem penè verbis descripserunt. Quae omnia licet cumulate, abundèque sufficerent, ad obruendam falsam Concilio huic impositam calumniam, ne quid tamen amplificandae excellenti eius dignitati deesse videatur, adijciam postremo, geminam Apostolicae sedis auctoritatem: vnam Adriani Papae: alteram Innocentij (vt faciamus missos Romanae Ecclesiae

P Ecclesiae Legatos, quos huic Concilio interfuisse ex actis Concilij Suetionensis apud sanctum Medardum notum est.) Adrianus enim PP. huius nominis primus, in ea collectione decretorum, quam ad tuitionem suae causae ex Graecorum & Latinorum Conciliorum canonibus collegit, canonem LII. huius Concilij non est dedignatus perscribere. [Si qui (inquit) inuenti fuerint, libros famosos legere vel cantare, excommunicentur.] Et antea retulerat canonem LXXV. [Si quis Episcopum (ait) aut presbyterum, aut diaconum falsis criminibus appetierit, & probare non potuerit, nec in fine dandam ei esse communionem.] Multis ante Adrianum annis, Innocentius primus canonem VII. huius Concilij non retulit modo, sed suo tempore ut utilem iustissimumque probauit, et si postea lenitate sedari oportere dixerit, ad D. Exuperium scribens Episcopum Tolosanum. [Et hoc quaesitum est (ait) quid de his obseruari oporteat, qui post baptismum, omni tempore incontinentiae voluptatibus dediti, in extremo fine vitae suae, poenitentiam simul & reconciliationem communionis exposcunt. De his obseruatio prior, durior: posterior, interueniente misericordia inclinatio est. Nam consuetudo prior tenuit, ut concederetur poenitentia, sed communio negaretur. Nam cum illis temporibus crebrae persecutiones essent, ne communionis concessa facilitas, homines de reconciliatione securos, non reuocaret a lapsu, negata merito communio est, concessa poenitentia, ne totum penitus negaretur: & durior esse remissionem fecit temporis ratio: sed postea Dominus noster pacem Ecclesijs suis reddidit, iam depulso errore, communionem dari obeuntibus placuit: & propter Domini misericordiam, quasi viaticum profecturis, & ne Nouatiani haeretici negantis veniam, asperitatem & duritiam subsequi videamur. Tribuitur ergo cum poenitentia extrema communio, ut homines huiusmodi, vel in superis suis, permittente Salvatore nostro, a perpetuo exitio vindicentur.] Haec Innocentius quibus expressè firma habuit & rata, quae canone VII. huius Concilij continentur. [Si quis fortè fidelis (inquit) post lapsum moechiae, post tempora constituta, acta poenitentia, denuò fuerit fornicatus, placuit, eum nec in fine habere communionem.] Hanc enim priorem Ecclesiae obseruationem, dixit Innocentius persecutionis Ecclesiae tempore lata: quia tempore huius Concilij, iam octo, ni maius nouè persecutionibus afflictà Ecclesiam, à Nerone primùm, à Domiciano postea, à Traiano, ab Antonino, à Seuero, à Maximino, à Decio, Valeriano, & Aureliano affirmant hi, qui rerum eo tempore gestarum historiam Ecclesiasticam monumentis tradiderunt. Quòd si horum omnium Tyrannorum leges, si Tyberij, Caligulae vel Heliogabali constitutiones, vel alterius cuiuscunque Principis secularis (ut Iustinianus ait) placita intemerata, augusta, religiosa, & sacrosancta visa sunt semper omnibus; cur decreta grauissimi huius sanctissimi que senatus, non iudicio vnus, aut alterius ethnici, vel Tyranni, sed vnde uiginti Episcoporum sapientia, pietate, religione & martyrio consecrata, insequentium Conciliorum decretis repetita, & expressis Romanorum Pontificum constitutionibus confir-

F

Adrianus PP. I. in collectione decretorum, ca. 60. & 61.

Innocentius I. in epistola II. ad Exuperium Episcopum Tolosanum. cap. 2.

Iustinianus in auctoritate de ordinatione clericorum collatione 10.

Martianus Imperator in Concilio Chalcedonensi.

Innocent. III. in Concilio Lateranensi. cap. 12.

mata, cur, inquam, leuissima, profana, superstitiosa, & impia adeò temerè cēsentur, & praedicātur? Si iuxta pij Imperatoris Martiani iudiciū, quae semel Synodis iudicata sunt, & rectè disposita, & disputando non licet reuoluere: quòd illud nihil sit aliud, quàm post veritatem repertam mēdaciū quaerere: impiusq̄ue & sacrilegus habeatur ille, qui post tot sacerdotum sententiam, opinioni suae aliquid tractandum seu inquirendum relinquit: quo illi nomine, quo sermonis pōdere, qua censurae grauitate redargui possunt & debent, qui illata hac vna dignissimo Hispanicae Ecclesiae Cōcilio, indignissima sanè, cōtumelia dixerim potiùs quàm iniuria, plures simul inferunt, non diaconis tantum, nō sacerdotibus, nō Episcopis, nō Confessoribus & Martyribus Hispaniae (quorum illustri vita & morte gloriosa illustratā huius Cōcilij, & Ecclesiae dignitatem fatentur & agnoscūt omnes) sed Gallorum, Germanorū, & quod grauisimū est, Romanorū Ecclesiae: quod omnia penè (vt dixi) huius Cōcilij auctoritate cur magis, quàm de reliquis Hispaniae, Galliae, Germaniae, & Graeciae Concilijs dubitemus, sed tanto pluris aestimandā se curiùs pronuntiabimus, quanto reliqua & temporis antiquitate, & Episcoporum, qui illi interfuerunt, doctrina, religione, & sanctitate, communiq̄ue Conciliorum & Pontificum approbatione antecellit. Nam si testes illos, qui fama, vel auditione aliquid à suspectis perceperant, absurdum fore si admitterētur, quorum repelli possent auctores, docuit Innocentius III. in Concilio Lateranēsi Generali: multo quidē magis, tam ab OEcumenicis, & prouincialibus Concilijs, quàm à Pontificibus summis, id maturè praecauendum fuisset, pieq̄, & sapienter obseruandum in recipiendis, probandisq̄ue eius Concilij decretis, cuius auctores, vel suspicione notabiles, vel errorum grauisimorum & haereseos turpitudine cēsuissent infames. Neque à decretis tantum referendis, & confirmandis, sed ab ipsa Concilij memoria omnino abstinuissent. Quod cū hactenus non solum non fecerint, sed plura, aut omnia ferè eius decreta, vt certa, rata, firma, fixa, sana & religionis plena habuerint, retulerint, probauerint: cur tantam Concilij auctoritatem, vt sacrosanctam non venerabimur: si reuocemus praesertim in memoriā acta Concilij Suesionensis apud sanctum Medardum, quibus traditum est, Tuae sedis Legatos plenario huic Hispaniae Concilio praesedisse: quod indicat, & demonstrat summum antiquorum Hispaniae Episcoporum in inquirenda Catholica veritate studium, in retinēda vera religione constantiam, in recognoscenda Romanae Sedis amplitudine iudicium: cū decreta de fide & moribus Ecclesiae Sedis amplitudine inchoare voluerint. Quod si Legatorū praesentia haec, & assensus, vel cōsensus potiùs, augusta & sacrosancta Tuae Sedis potestate suffultus, plenum fidei pondus & auctoritatem integrā Concilio huic eo tempore nō tribuit: hanc fausta & felici Tuae Beatitudinis aetate Sabinus Episcopus Hispanensis, ob insignem hominis pietatem in colligendis, sepeliendis & honorandis Marty-

P Martyrum reliquijs; hanc sanctus Valerius Caesaraugustanus Episcopus & Confessor, ob exilium & mortem pro Christi gloria constantissime & iucundissime toleratam; hanc D. Vincentius Martyr illius diaconus, ad compensationem tormentorum & sanguinis, pro conferuandis diuinarum literarum codicibus gloriose profusi; hanc Osius Episcopus & Confessor, ob stigmata religionis ergo fronti impressa, à Tua Sanctitate obnixius exposcunt; hanc Illiberritana Sedes ex Hispanicis Ecclesijs in religione antiquissima, cum Sancto Caecilio, cum Flauio, cum D. Gregorio eiusdem Sedis Episcopis summe precatur: & horum deniq; praclaris meritis, exiguas nostra protecta, atque suffulta, eam etiam à benignitate tua supplices deprecatur, sperat, expectat. Quis enim à Clementis admiranda clementia, quae pertinent ad confirmandam sanctorum Conciliorum auctoritatem, ad comprobendam nascentis religionis disciplinam, ad exornandam Romanae Sedis amplitudinem, ad amplificandum Catholicae religionis cultum, ad compescendam recetium haereticorum impudentiam, ad tutandam Hispanorum Episcoporum existimationem, impetrare dubitauerit?

DE CANONIBVS VERIS CONCILII
Illiberritani. CAP. V.

S VNT nonnulli qui Concilio huic partim incertos canones ad augendam eorum dignitatem affingunt: partim ob suspectam Patrum religionem germanos & certos detrahunt: idcirco nò abs re me facturum putavi, si primùm de veris quos in vetustis & probatae fidei exemplaribus in hoc cum editis consentientibus deprehendi, seorsum egerim: & alios deinde huic Concilio falsò adscriptos suis Concilij restituerim. In veris autem emendandis iuxta vetusta exemplaria MS. qualemcumque à me operam nauarim proprijs locis indicabo.

CUM

CVM CONVENISSENT
Sancti & religiosi Episcopi in Ecclesia
Eliberina, hoc est:

Felix Episcopus Auxitanus.	Aquitanus.
Sabinus Episcopus Spalensis.	Hispalensis.
Smagius Episcopus Bigerrensis.	Bigertensis.
Pardius Episcopus Mentefanus.	
Catonus Episcopus Corsicanus.	
Valerius Episcopus Caesaraugustanus.	
Melanthius Episcopus Toletanus.	
Vincentius Episcopus Ossonabensis.	
SUCCESSUS Episcopus Eliocrocensis.	
Patricius Episcopus Malacitanus.	
Ofius Episcopus Cordubensis.	
Camerinus Episcopus Tuccitanus.	
Secundinus Episcopus Catra-leucensis.	
Flavius Episcopus Eliberinus.	
Liberius Episcopus Emeritanus.	
Decentius Episcopus Legionensis.	
Ianuaris Episcopus Sibariensis.	Salariensis.
Quintianus Episcopus Elborensis.	
Eutyrianus Episcopus Basitanus.	

RESIDENTIBVS ETIAM XXXVI.
presbyteris, adstantibus diaconibus &
omni plebe, vniuersi Episcopi
dixerunt.

CAN. I.

Cap. I. De his, qui post baptismum idolis sacrificant.

Placuit, vt quicumque, post fidem baptismi salutaris, adulta aetate ad tēplum idōli idolatraturus, accefferit, & fecerit, quod est crimen capitale, nec in fine eum ad communionem suscipere.

Cap. II. De sacerdotibus Gentium, qui post baptismum immolauerunt.

Flamines, qui post fidem lauacri & regenerationis sacrificauerint, eò quòd geminauerint scelera, accedente homicidio, vel triplicauerint facinus, cohaerēte moechia, placuit, eos nec in fine accipere communionem.

Cap. III. De eisdem, si idolis tantum munus dederint.

S Item, flamines qui non immolauerunt, sed munus tantum dederunt, eò quòd se à funestis abstinerunt sacrificijs, placuit, in fine eis praestare communionē, acta tamen legitima poenitentia. Item, ipsi si post poenitentiam fuerint moechati, placuit, vltteriùs eis non esse dandam communionem, nè lusisse de dominica communionem videantur.

Cap. IV. De eisdem, si catechumeni adhuc immolant, quando baptizabuntur.

Item, flamines, si fuerint catechumeni, & se à sacrificijs abstinerunt, post triennij tempora, placuit, ad baptismum admitti debere.

Cap. V. Si domina per Zelum ancillam occiderit.

F Si qua foemina, furore zeli accensa, flagellis verberauerit ancillā suam, itā vt intra tertium diem animā cum cruciatu effundat, eò quòd incertum sit, voluntate, an casu, occiderit: si voluntate, post septem annos: si casu, per quinque annorum tempora acta legitima poenitentia, ad communionem placuit admitti. Quòd si infratempora constituta, fuerit infirmata, accipiat communionem.

Cap. VI. Si quicumque per malitiam hominem interfecerit.

Si quis verò maleficio interficiat alterum, eò quòd sine idololatria perficere scelus non potuit, nec in fine impartiendam esse illi communionem.

Cap. VII. De poenitentibus moechiae, si rursus peccauerint.

Si quis fortè fidelis, post lapsum moechiae, post tempora constituta, acta poenitentia, denuò fuerit fornicatus, placuit, cum nec in fine habere communionem.

Cap. IIX. De foeminis, quae adulteros maritos relinquunt, et alijs nubunt.

Item, foeminae, quae nulla praecedente causa reliquerunt viros suos, & alteris se copulauerunt, nec in fine accipiant communionem.

Cap. IX. De foeminis, quae relictis viris suis, alijs nubunt.

Item, fidelis foemina, que adulterum maritum reliquerit fidelem, & alterum duxerit, prohibeatur, nè ducat. Si autem duxerit, non prius accipiat communionem, quam is quem reliquit, de seculo exierit, nisi necessitas infirmitatis dare compulerit.

Cap. X. De relictâ catechumeni, si alterum duxerit.

Si ea, quam catechumenus reliquit, duxerit maritum, potest ad fontem lauacri admitti. Hoc & circa foeminas catechumenas erit obseruandum. Quòd si fuerit fidelis, quae ducitur ab eo, qui vxorem inculpam reliquit, & cum cluerit illum ab vxore, quam sine causa reliquit, placuit, huiusmodi in fine dari communionem.

Cap. XI. De relictâ catechumeni, si grauiter aegrotauerit.

Intra quinquennij autem tempora, catechumena si grauiter fuerit infirmata, dandum ei baptismum, placuit, non denegari.

Cap. XII. De mulieribus, quae lenocinium fecerint.

Mater, vel parentes, vel quaelibet fidelis, si lenocinium exercuerit, eò quòd alienum vendiderit corpus, vel potiùs suum, placuit eam nec in fine accipere communionem.

Cap. XIII. De virginibus Deo sacratis, si adulterauerint.

Virgines, quae se Deo dedicauerunt, si pactù perdididerint virginitatis, atque eidem libidini seruièrint, non intelligentes, quid admiserint, placuit, nec in fine dandam eis esse communionem. Quòd si semetipsas poenituerint, quòd infirmitate corporis lapsae fuerint, & toto tempore vitae suae huiusmodi foeminae egerint poenitentiam, & abstinerint se à coitu, eò quòd lapsae potiùs videantur, placuit, eas in fine communionem accipere debere.

Cap. XIV. De virginibus secularibus, si moechatae fuerint.

Virgines, quae virginitatem suam non custodièrint, si eosdem, qui eas violauerunt, duxerint & tenuerint maritos, eò quòd solas nuptias violauerint, post annum sinè poenitentia reconciliari debebunt. Vel si alios cognouerint viros, eò quòd moechatae sint, placuit, per quinquennij tempora, acta legitima poenitentia, admitti eas ad communionem.

Cap. XV. De coniugio eorum, qui ex Gentilitate veniunt.

Propter copiam puellarum, Gentilibus minimè in matrimonium dandae sunt virgines Christianae, nè actas in flore tumens, in adulterio resoluatur animae.

Cap. XVI. De puellis fidelibus, nè infidelibus coniungantur.

Haereticis, qui errant ab Ecclesia Catholica, nec ipsis Catholicas dandas puellas, sed neque Iudaeis, neque haereticis dari, placuit, eò quòd nulla possit

esse societas fidelis cum infideli . Si contra interd-
ctum fecerint parentes,abstinere per quinquennium
placet.

*Cap. XVII. De ijs, qui filias sacerdotibus
Centilibus coniungunt.*

Si qui fortè sacerdotibus idolorum filias suas iun-
xerint, placuit, nec in fine eis dandam esse commu-
nionem.

Cap. XIX. De sacerdotibus et ministris, si moechati fuerint.

Episcopi, presbyteri, diacones, si in ministerio po-
siti, detecti fuerint quòd sint moechati, placuit, &
propter scandalum, & propter nefandum crimen,
nec in fine eos communionem accipere debere.

*Cap. XIX. De clericis, negocia vel nundinas
sectantibus.*

Episcopi, presbyteri, & diaconi, de locis suis
negociandi causa non discedant, nec circumeun-
tes prouincias, quaestuosas nundinas sectentur. Sa-
nè, ad victum sibi conquirendum, aut filium, aut
libertum, aut mercenarium, aut amicum, aut quem-
libet mittant: & si voluerint negociari, intra pro-
uinciam negocientur.

*Cap. XX. De clericis & laicis
& furarijs.*

Si quis clericorum detectus fuerit vsuras acci-
pere, placuit, degradari & abstinere. Si quis etiam
laicus accepisse probatur vsuras, & promiserit cor-
reptus, se iam cessaturum, nec vltèrius exacturum,
placet, ei veniam tribui. Si verò in ea iniquita-
te durauerit, ab Ecclesia sciat se esse proijcien-
dum.

Cap.

DE CONFIRM. CONCIL. ILLIBERRIT.

*Cap. XXI. De his, qui ad Ecclesiam tardè
accedunt.*

Si quis in ciuitate positus, per tres Dominicas Ecclesiam non accesserit, pauco tempore abstineat, vt correptus esse videatur.

*Cap. XXII. De Catholicis in haeresim transeuntibus,
si non reuertuntur.*

Si quis de Catholica Ecclesia ad haeresim transitum fecerit, rursusque ad Ecclesiam recurrerit, placuit, huic poenitentiam non esse denegandam, eò quòd cognouerit peccatum suum, qui etiam decem annis agat poenitentiam, cui post decem annos praestari communitio debet. Si verò infantes fuerint transducti, quòd non suo vitio peccauerint, incunctanter recipi debent.

*Cap. XXIII. De temporibus
ieiuniorum.*

Ieiunia seu abstinentias per singulos menses placuit celebrari, exceptis diebus duorum mensium Iulij & Augusti, ob eorundem infirmitatem.

*Cap. XXIV. De his, qui peregrè baptizantur, vt ad
clerum non veniant.*

Omnes qui peregrè fuerint baptizati, eò quòd eorum minimè sit cognita vita, placuit, ad clerum non esse promouendos in alienis prouincijs.

*Cap. XXV. De epistolis communicatorijs
confessorum.*

Omnia qui attulerit literas confessorias, sublato nomine confessoris, eò quòd sub hac nominis gloria partim eocutiant simplices, communicatoriae ei dandae sunt literae.

*Cap. XXVI. De hoc, vt omni Sabbatho
ieiunetur.*

Errorem placuit corrigi, vt omni sabbathi die ieiuniorum superpositionem celebremus.

AD CLEMENTEM IIX. LIB. I.

Cap. XXVII. De clericis, ut extraneam mulierem
in domo non habeant.

Episcopus, vel quilibet clericus alius, aut sororem,
aut filiam virginem dicatam Deo, tantum secum ha-
beat: extraneam verò nequaquam secum habeat.

Cap. XXVIII. De oblationibus eorum, qui non
communicant.

Episcopum, placuit, ab eo qui non communicat,
munera accipere non debere.

Cap. XXIX. De energumenis, qualiter habeantur.

Energumenum, qui ab erratico spiritu exagitur,
huius nomen neque ad altare cum oblatione esse re-
citandum, neque permittendum, ut sua manu in Ec-
clesia ministret.

Cap. XXX. De his, qui post lauacrum moechati fuerint, ut
nec subdiacones fiant.

Subdiaconem, eum ordinari non debere, qui in
adolescencia sua fuerit moechatus, eò quòd postmo-
dum per subreptionem ad altiorem gradum non sit
promouendus. Si autem aliqui sunt in praeteritum
ordinati, amouentur.

Cap. XXXI. De adolescentibus, qui post lauacrum
moechati fuerint.

Adolescentes, qui post fidem lauacri salutaris, fue-
rint moechati, cum duxerit vxores, acta legitima poe-
nitentia, placuit ad communionem eos admitti de-
bere.

Cap. XXXII. De excommunicatis presbyteris, ut in necessitate
communionem dent.

Si quis graui lapsu in ruinam mortis inciderit,
placuit, agere poenitentiam non debere sine Episco-
pi consultu, sed potius apud Episcopum agat, cogen-
te tamen infirmitate. Non est presbyterorum aut dia-
conorum, communionem talibus praestare debere,
nisi eis iusserit Episcopus.

Cap.

sentant, nec quidem poenitentiam agere quaerunt, & postea infirmitate arrepti petunt communionem, placuit non dandam eis cōmunionem, nisi reuelauerint eorundem rectā fidem, & egerint fructus dignos poenitentiae.] Neq; hunc esse huius Concilij canonem apparet, quod de his apostatis, qui Ecclesias non frequentabant, peculiaris tractatio instituta & poena haec eadē in Concilio Arrelatēsi I. fit, can. 23. cui decretū hoc restituendum est, & pro verbo, reuelauerint, reualuerint, legendū.

Cum conuenissent.

Cum confedissent.

DE UTILITATE CONCILIORVM.
CAP. VII.

QUOT ex Ecclesiasticis Episcoporum & sanctorum Patrum comitijs Christiana Respublica percipiat fructus, vel ex his incommodis admonemur, quae illorum parit intermissio: ea autem Iustinianus Catholicus, & religiosus Imp. recenser. [Sanē (ait ad Petrum Magistrum officiorum) multos ex eo maxime deprehendimus in peccata fuisse prolapsos, quod non sint factae Synodi sanctissimorum sacerdotum, iuxta ea quae à sanctis Apostolis, & Patribus definita sunt: si enim hoc fuerit obseruatum, quilibet metuens grauem in Synodo accusationem, studuisset vtique, & sacras ediscere lyurgias, & téperanter viuere: ne condemnationi diuinorū codicū subiaceret.] Sacris enim his Ecclesiae Cōcilijs Christianae Reipublicae splendorem sancti & religiosi Episcopi tuentur, his morbis nascentibus occurrunt, his natis mædētur, his densas ignorantiae tenebras depellunt, his fidei controuersias dirimunt, his religionis praecepta confirmant, his pauperum tutelam suscipiunt, his Christianorū animos ad virtutem excitant, Ecclesiasticorum ad capeffendum integrius vitae institutum exacuunt, his tādē velut remis impulsa Catholicae Ecclesiae nauis, non modò vastissimi, & saeuissimi maris fluctus euadit, sed & infanientium haereticorum quasi furentium ventorum procellis obstitit, Scyllas deuitat, & superatis denique diuino auxilio inundantium errorū gurgitibus, portum pacis, & tranquillitatis felicissimè appellit. De his nō ineptè dici possēt, quod de Imperatoria maiestate olim scripsit Seneca. Illud (inquit) est vinculū, per quod Respublica cohaeret: ille est spiritus vitalis, quē tot millia hominū trahunt, illa est mens, qua subtracta, nihil aliud potest esse Respublica, nisi onus & praeda; si mens illa Imperij subtrahatur. Docuerunt nos hoc olim Apostoli, dū spiritu afflati diuino, bis in anno Episcoporum Concilia celebrari instituerunt, vt inter se (inquiunt) iniuicem dogmata pietatis explorent, & emergētes Ecclesiasticas contentiones amoueant. Docuit hoc Gregorius Magnus, dum rescribens

Iustinianus Imperator in nouella constituit. 137. collatione, 10.

Seneca lib. de Clementia.

*Canon Apostolorum 38.
D. Gregor. epistola. 112. ad Siagriū,
Asteriū, & alios
Episcopos Galliarum lib. 7. indicē.
2.*

P rescribens ad Siagram, Acterium, & alios Episcopos Galliarum. [Equidem (ait) quia de habendo bis in anno Concilio Patrum sit regulis statutum, non laet, sed ne forte aliqua impleri hoc necessitas non permittat, semel tamen in anno, sine excusatione aliqua decernimus congregari: ut expectatione Concilij, nihil prauum, nihil praesumat illiciturum. Nam plerumq; & si non amore iustitiae, metu tamen examinis abstinere ab hoc, quod omnium notum est posse displicere iudicio.] Intellexerunt, hoc etiam Barbarae gentes à religione nostra maxime abhorrentes, nã vt vberimo hoc fructu Catholica careret Ecclesia, conuentus omnes sacros grauissimis poenis interdixerunt, sed caeca hac, & detestanda eorum Barbarorum inuidia, maior Hispaniae affulsit diuinae prouidentiae benignitas, qua nixi Episcopi nostri omnem timorem deposuerunt, Imperatorum ethnicorum atrocitatem spreuerunt, imminetia pericula neglexerunt, graues itinerum labores susceperunt, vt deiectis antiquae superstitionis idòlis; Christianae doctrinae semina propagarent, & quibus poterant neruis, & viribus, Ecclesiae nascentis honorem, & dignitatem tutarentur. Quod aded videntur feliciter consequuti, vt in his, quos ad posteritatis memoriam nobis de fide, de religione, de moribus canones reliquerunt, sanctos illos, & augustos diuorũ Caecilij, Eufrafij, Secundi, Indaleccij, Torcati, Hefichij, Cthesiphòtis maiorũ suorum spiritus liceat agnoscere, & primitiuae Apostolicae Ecclesiae, non adumbratae, sed expressam politamq; effigiem velut in speculo splendidissimo liceat intueri. In CC. MS. cum confedissent legitur, quod magis probo, quia testimonio suo ob signauit notarius ordinẽ Concilij, cum promulgaretur publice in Ecclesia, iam abfoluto: non autẽ cum secretò haberetur, & quia conuenire in Ecclesia dicitur, confidere in Ecclesia.

De Maximinò,
idestatur Euse-
bius lib. 9. histor.
Eccles. c. 2. & Ni-
cephor. lib. 7. c. 23

Sancti et religiosi Episcopi.

Sancti & religiosi Episcopi.

EPISCOPOS, SANCTOS, ET ROMANVM

Pont. sanctissimum, ab initio Ecclesiae appellari.

CAP. IIX.

PISCOPOS compelladi Sanctos, Sanctissimos, Reuerendissimos, Benedictos, Beatos, Beatissimos, Religiosos, & alijs titulis eximio honore plenis, in primitiua Ecclesia vetus mos: quod eorum vitae integritati, & sanctimoniae coguerent. Non igitur feces est nuncupatio, vt Gnostici quidam volunt, qui qua maledicendi cupiditate laborant, cum vident sanctos Episcopos vocari, vel Romanum Pontificem Sanctissimum, aut Beatissimũ Patrem, exclamant statim & vociferatur, nos protinus adulatoros vocitantes. At si ipsi Illustrissimos Senatores appellat obscurosimos, & e media faece plebis

F

plebis defumptos, homines venalities medijs in officinis natos & alitos; & clarissimum, & Illustrissimum Senatum, hominū mercaturis, vsuris, tabernis rem sibi miserè quaerentium, quid hoc est, si blandiri non est: & his blandiri, quos nec alloquio dignos, honestiores paulò iustissimè arbitrentur. Nos verò à primordijs Ecclesiae Romanos Pontifices Sanctissimos dicimus, & alios Episcopos sanctos solemus etiā nūcupare: tum quòd personam gerant Christi, omnis bonitatis & sanctitatis auctoris: tum vt tam praeclaro & nobili titulo nūcupati, beatum atque incorruptum sanctitatis nomen (vita cum titulo mirificè congruente) & consequi, & retinere continuò admoneantur.

In Ecclesia Elberina.

In Ecclesia Illiberritana.

**IN ECCLESIIS CONCILIA SEMPER AGI
consueuisse, et cū omissum, qua id de causa.**

CAP. I X.

ECCLESIAE, & religionis negocia in Ecclesia tractari consentaneum est: vt loci dignitate, & reuerentia, eorum qui conueniunt animi ad maiorem religionem excitetur. Non ergo recès hoc Christianae Reipublicae institutum, in consecratis locis conuentus agere, sed antiquissimū perpetua Ecclesiae consuetudine receprum. Nā est si aliquando Concilium habitum in domo Urbani Donati ab Augustino sit traditum: id tamen factum fuisse, quòd Basilicae in persecutione Diocletiani, & Maximiani euerfae, nondum essent restituae, rectissimè est additum ab Oprato Mileuitano eandem historiam narrante. Institutum praeterea hoc Romani veteres custodierunt, nec alibi nisi in templis Senatusconsulta habuisse, Varro docuit, & Gellius: qua ratione Vestalium aedes, vel templum, erat sine consecratione, ne apud eas Senatus haberetur auctore Seruio. Et vt maiori religione sententiam dicerent, & perinde quisque eorum animum intenderet, ac si censendum magis, quàm assentiendum esset, Octavius Augustus sanxit, vt prius quàm consideret Senator, thure ac mero supplicaret, apud aram eius Dei, in cuius templo coiretur, vt tradit Suetonius. At Episcopi nostri verae religionis cultum, Vni, Vero Deo, et Optimo, & Maximo tribuentes, soliti sunt sacrificium Spiritui sancto supplices offerre, vt depulsis errorum tenebris, & accepta diuini numinis luce, quod magis è Christiana Republica fideq; sua videatur, decernant. Ecclesia haec Elberina Gothicè dicitur, Illiberritana Latine.

*D. August. lib. 3.
contra Cresconi.
cap. 27.*

*Opratus Mileuit.
lib. 1. contra Parmena.*

*Gellius lib. 14.
Noctium Atticorum. c. 7.*

*Seruus lib. 8.
Aeneidos. in verbo:
Est ingens gelidum lucus, &c.
Suetonius in Octauii
vita. c. 35.*

Hoc est. Felix.

| Hoc est. Felix.

CVR NOMINA EPISCOPORVM INITIO

*Concilij praefigantur; et Consulum nomina, vel alia temporis nota
omissa sint. CAP. X.*

SOLLENNE fuit in Romanorum Republica, vt scripto Senatusconsulto, primùm eorum, qui interfuissent, nomina adscriberentur. Caecilius ad Ciceronem. [Senatusconsultum factum, auctoritateque perscriptae pridie Kal. Octobris in aede Apollinis scribendo affuerunt. L. Domitius Cn. F. Aenobarbus. Q. Caecilius. Q. Fabius. Metellus. Pius Scipio. L. Iulius. L. F. Pomp. Annalis.

C. Septimius. T. F. Quirina. C. Lucius. C. F. Pup. Hirrus. C. Scribonius. C. F. Pop. Curio. L. Atteius. L. F. An. Capit. M. Oppius. M. F. Terentina.] Cicero. [Cum omnes Pontifices, qui erant huius ordinis, adessent, cumque alij, qui honoribus populi Romani antecedeabant, multa de collegij iudicio verba fecissent, omnesque iidem scribendo adessent.] Et alibi. [Ne quis decerneret, ne disputaret, ne loqueretur, ne pedibus iret, ne scribendo adesset.] Lampridius de Heliogabalo. [Vbi primum diem Senatus habuit, matrem suam in Senatu rogari iussit, quae cum venisset, rogata ad Consulum subsellia, scribendo adfuit, id est Senatusconsulti conficiendi testis.] Prisci etiam Ecclesiae Patres in vetustis Ecclesiae Concilijs, eorum, qui adfuissent, nomina in principio Conciliorum referre consueverunt. Sed si Concilij habitus dies, si ordinaria Consulum memoria, si Principis regnantis Imperium, vel, quod maioris erat momenti, Romani Pontificis nomen, principio huius Concilij affigeretur, non tantam nobis molestiam negotiorumque; faceretur, incensum indagandae eius vetustatis desiderium. Haec tamē, vt alia multa in reliquis Orientis, & Occidentis Ecclesiae Concilij temporum iniuria interdidisse non ambigo.

Sed vereor iam, ne dum ingenue fateor, Consules huic Concilio deesse, insultent denud aduersarij nostri, vel oriantur alij, qui nimia antiquitatis, vel religione, vel superstitione nobis litem intendant, & ex diei, vel Consulum silentio controuersiam faciant, quod velut solennem iuris formulam, eorum adiectionem in legibus, & constitutionibus Constantini Magni requisierit, ad Hispanos nostros Lusitanos rescribēs. [Si qua post haec edicta, siue constitutiones, sine die & Consule fuerint deprehensa, auctoritate careant.] Ad quam Annianus, antiquus earum interpreter. [Quaecumque leges sine die, & Consule fuerint prolatae, non valeant.] At cum vera quaeque libet, & aequo animo profiteor, inanibus, & falsis cauillis veritati fieri praedudicium feram iniquo, vel potius non feram. In edictis igitur, in legibus, & Constitutionibus Principum secularibus, eam formulam obseruari Constantinum voluisse quis neget? Sed in Ecclesiasticis Pontificum, & Episcoporum, vel voluisse, vel potuisse

Caecilius ad Ciceronem in epistola 8. lib. 8. epistola famil.

Cicero de Aruspicum responsis. Idem in oratione post reditum suum. Lampridius in Heliogabalo.

Probat id Concilium Arelat. 1. Romani 1. sub Syluestro, & alina, sub Iulio, Agrippinense, sub Maximino Treuerorum Episcopos, & alij.

Constantinus. 1. 1. tit. 1. C. Theod. de consir. Princ.

se, quis affirmet? Agnoscebat profectò pius Imperator, quae Caesaris, sibi, quae Dei & Ecclesiae, Ecclesiae & Deo reddi oportere, & Episcoporum, atque Pontifici iudicio illa debere reservari. Verùm nec illud adhuc continuò in Principi seculari legibus Constantinus perpetuò esse voluit; sed in beneficijs, & privilegijs personalibus, ne vllus fraudi relinqueretur locus. Sic enim ex autographo Constantini (vt verisimile est) Iustinianus Imperator deprompsit, vel illud recenti sua interpretatione voluit intelligi, dum eandem legem suo Codici inferens, ait. [Si qua beneficia personalia, sine die & Consule fuerint deprehensa, auctoritate careant.] Alias verò leges generaliter etiam prolatas, sine die, & Consule, non ideò minùs valere, idem Iustinianus crebrò docuit. [Et si quae earum (intelligens constitutiones) sine die, & Consule in tribus veteribus Codicibus, vel in quibus nouellae constitutiones receptae sunt, inueniantur; ita ijs ponendis, nullaque dubitate super generali earum robore ex hoc oriunda.] Et rursus. [Nulla dubitate emergenda, vel eo quòd sine die, & Consule quaedam compositae sunt.] Hac ipsa de causa cum multis retrò seculis quaereretur, an epistola quaedam, vel cautio, qua pignus contrahebatur, valeret, quòd nec dies praescriptus, nec Consules additi, nec tabulae signatae fuissent: Ceruidio Scaeuolae rectè placuit, non ideò minùs, vel epistolam, vel cautionem valuisse, quòd sine die scripta esset, & Consule.] Cumque aliquando in Ecclesia Africana olim in collationibus Donatistarum, Episcopi Catholici rescripta quaedam, vel constitutiones eiusdem Constantini Imp. referrent; contràque vrgerent aduersarij, illa sine die, & Consule auctoritate carere; Marcellinù Honorij Imperatoris Notarium huic causae principali constitutione praefectum, sic interloquutum tradit Augustinus. [Euidētissimis legibus definitum esse, Imperialia constituta, etiam si Consules non legerentur, in dubium non vocari.] Adijciam postremò, hanc vel alia Constantini lege Episcopos nostros (vt mittamus reliqua) nullo modo vinciri potuisse: quòd annis multis ante Constantini ortum, ipsi non orti modò; sed mortui sint. Diocletiani enim & Maximiani Imperatorum constitutiones, sine die & Consule occurrent frequenter. Leges autem, & constituta omnia, non praeteritis calumniam facere, sed futuris regulam imponere, Imp. Valentianus, Theodosius, & Arcadius scripserunt.

Nec alienum à proposito hoc esse putarim antiquam Ecclesiae reseruariam, quam diuus Athanasius à maioribus receptam, & obseruatam commendat, in decretis fidei edendis, eos Consulium nomina neglexisse: ne primordia Catholicae fidei, angustijs assignati temporis finibus terminare viderentur. Quare cum Vrsatius, Valens, & Germanius Eusebiani, nouandarum rerum cupidissimi, in proprijs illorum conciliabulis, diem & Consules in decretis fidei assignarent, acerbè illos his verbis insectatur Athanasius.

Iustinianus l. 4. de diuersis rescriptis.

Iustinianus ad Senatum vrbis Constantinop. l. vna: §. quibus de nouo C. faciendo.

Idem in l. vna §. hinc iugur. de Iustinian. C. confir.

Scaenola l. 34. de pignorijs.

D. Aug. in Breuiulo collationum terrij diei.

Hoc lib. 1. c. 2. l. 4. de iure ff. ci. l. 3. de conueniēdis ff. ci. debet. l. 2. de decur. lib. 10. Valent. Theodos. & Arcad. in l. 3. C. Theod. de Constitutionibus Princip.

D. Athanas. de Synodis Armini. et Seleucia in prim.

P [Quid enim defuit Catholicae Ecclesiae ad pietatem, ut nunc de fide quaerendum videretur: quin verbis suis de fide Confules adscribunt, sub quibus res acta est. Visitatus enim & Valens Germiniusque, cum caeteris suis gregalibus id fecere, quod antea nec factum, nec auditum est apud Christianos. Cum enim scripsissent eam fidem, quam voluerunt, addiderunt, & Consulem, & mensis diemque eius temporis, ut omnibus prudentibus palam facerent, non olim, sed nunc deinde eorum fidem sub Constantio initium accepisse.]

Sed eisdem ignorantiae admonitos, vel iam resipiscentes formulam hanc à decretis subtulisse, idem Athanasius commemorat. [Haec ubi misissent (ait) denuò mutata sententia composuerunt eam fidem, quã quia cù Cõsulibus edidissent, multo pudore, & probro perfusi sunt, eiusque exemplaria curauere, ut quum suo more sententiam mutassent, ab his qui ea tenebant, per notarium Marcianum furriperentur.]

Docet praeterea Augustinus, & diem, & Consules olim cura Episcoporum singulari in Concilii suis additos, exscriptorum negligentia sublatos. Quod si Augustini aetate illud praedicatur de Afris, de Gothis antiquis exscriptoribus id iure potiori affirmare, nedum suspicari licebit; quòd arnis, & bellis multò magis, quàm studijs, & paci fuerint dediti.

Narrat etiam idem Augustinus, Donatistas, diem & Consules mira solertia, vel summa potius improbitate expunxisse à Concilio, ne certa temporis notatione in aliqua postea fraude sua quaeque ipsi affirmare volentes, possent deprehendi. Quod vulnus inflictum Concilio huic ab haereticis, non ille mirabitur, qui eximia Concilij vetustate, qui grauisimorum Patrum praeiudicijs, qui sanctarum constitutionum decretis ipsos vinci posse, & expugnari attentè considerarit.

Nec aliam porrò insignem eorundem haereticorum fraudem aequius dissimulabo; sed tantò fero, feramque semper molestius, quantum magis interest Concilij, Romanae sedis auctoritate, quam diei & Consulium notatione; dignosci, fuleiri, & ornari. Romanae enim Sedis Legatos huic Concilio interfuisse, antiquissima Concilij Sufionensis, apud sanctum Medardum acta testantur, quorum Legatorum subscriptiones, cum die, & Consulibus ab haereticis exordio huius Concilij callidè improbeque sublatas, ut sanctissimis decretis Pontificiam auctoritatem detraherent, non sine grauisimo, & maximo animi dolore refero; iustè tamen conceptum, iustissima solatur spes, qua Te Orbi vniuerso ostensurum confido, quanti doctrinam, auctoritatem & sanctitatem defunctorum Episcoporum facias, qui tanti ipsi viuètes Romanae Sedis amplitudinem, & Legatorum eius dignitatem fecerunt.

I. Felix Episcopus Aquitanus. | I. Felix Episcopus Accitanus.

Idem Athanasius in eodem lib. de Synodis Arimini, & Seleucia.

D. Aug. in libro vno contra Donatistas post collationem. c. 15.

D. Aug. in breuiculo collationum 3. diei. c. 15.

*Ex his Ambrosii
Maral. lib. 9. hist.
Hispan. c. 3.*

NALIIS codicibus, Auxitanus, in alijs, Auccitanus: vtrumq; mendosè. Accitanus legi debet. Vt in MS, Hispanensi & S. AEmiliani. Olim Acci ciuitas, Guadix hodie, nomine à Mauris indito: cuius ciuitatis Episcopū primū D. Torquatū, D. Petri discipulū referūt Hispaniae annales, in eaq; prima omnium, hunc & reliquos Apostolos à diuo Petro missos in Hispaniā à pia foemina, Lupatia nomine, hospitio receptos: quod Accitanae Ecclesiae auget dignitatem. Lectionē hanc magis probarim, quod Acci propinquior sit Illiberri, & de eius ciuitatis Episcopis, ipsorumq; sedis antiquitate celebrior sit memoria, quam Aucac; quae maximo etiam locorum interuallo distat ab Illiberri Baetica, in qua Concilium hoc conuocatum magis placuit. Subest hodie Accitanus Episcopus Archiepiscopo Illiberritano, siue Granatensi.

Quod si lectio, Auxitanus, alijs arriserit, ijs notandum est, quod in diuisione Episcopatum, quam Vvamba Rex in Concilio Toletano fieri, & confirmari voluit, inter sedes Episcoporum Tarraconensi Archiepiscopo subiectas, post Tirassonam (vt vocat) Atcam posuit; vt & Rasis auctor Arabs, in ea diuisione Episcopatum, quam Constantino acceptam refert. Aucam enim, & illius Episcopum subiectum dicit Archiepiscopo Tarraconensi. Aucac ciuitatis vestigia supra Burgos monstrant, nunc circiter millia passuum in monte Iubeda; vt ait Nebriffensis: ab ea montes Aucenses, vulgò montes de Oca: sedes Episcopalis fuit Hispaniae antiquissima. Terminos illius praescripsit diuisio Regis Vvambae. [Auca (ait) teneat de Platena, vsque Amayam, de Villa Inferno, vsque Pedem Moram.] Confinis erat Turiaffonensi Episcopatu; nam huius terminos, vsque ad Platenam extendit eadem Vvambae diuisio. [Tirassona (ait) teneat de Sparga vsque Platenam, de Altomonte vsque Millosam.] Arterij vel Litorij Episcopi Aucensis subscriptio existat in Concilio Toletano III. Amanungi in V. Domnini in VII. & si parū rectè Auxitani legatur, Goricini in IIX. De Ioanne Aucensi Episcopo meminit Rodericus Archiepiscopus Toletanus, dum de eis Episcopis verba facit, qui conuenerant ad celebrandam dedicationem Ecclesiae sancti Iacobi, & si eo tempore Auca in potestate esset Sarracenorum. Illa tamen ab Alfonso VI. primū ad oppidum Gamonal, paulō post ad ciuitatem Burgensem, auctoritate Urbani II. translata est, anno Domini CIO. XCVI. Primum Burgenfis Ecclesiae Episcopum Simeonē fuisse (qui prius fuerat Aucensis) peruetusta demonstrat memoria eiusdem Ecclesiae Burgenfis, in diuae Catherinae Sacello, in quo omnium Episcoporum Burgenfium imagines depictae sunt: quarum prima est cum hac inscriptione. [Simeon, translata Episcopali sede ab Auca, sedit primus Burgis Episcopus annis viginti tribus: obiit autem die XVII. Aprilis, anno Domini CIO. XXXII.] Burgensem hunc Episcopum idem Alfonso VI. (quod

Rodericus Archiepiscopus Toletanus. lib. 5. hist. Hispan. c. 18.

P

S

F

P (quod Burgēsis ciuitas caput sit regni Castellae,) inter reliquos Castellae Episcopos principem locum voluit obtinere, exemptum iam ab Archiepiscopo Tarraconensi, & pro illo regiam constitutionē edidit, reni tēte Bernardo Archiepiscopo Toletano. Hodie illa Archiepiscopo proprio gaudet, quod primum à Gregorio XIII. Philippum II. impetrasse, icitum est: primus illius Archiepiscopus, D. Franciscus Pachieus Cardinalis.

Docet prima Felicis Accitani Episcopi subscriptio, & quae sequuntur, Archiepiscoporum, Metropolitanorum & Primatum nomen Hispaniae tunc fuisse inauditum: quod postea vberius probabitur. Nec id de nomine notasse sat pūro: nisi admonuerō etiam, illo aeuo in Hispania Episcoporum sedes suis quasque finibus terminatas, Episcoposque earum sedium vnum, & supremum agnouisse: hunc autem illum tunc fuisse arbitror, nō qui maiori praeesset ciuitati, sed qui ordinationis antiquitate, caeteris anteiret: huic enim si Metropolitanus impedimentis iultis adstrictus sit, curam cogendi Concilia Prouincialia demandat, (antiquo iure renouato) Concilium Tridentinum. Qua ratione cum D. Gregorius Episcopus Illiberritanus in Cordubensem vrbem Principis decreto traheretur, quod Osio communicare noller, iniecta suspicione, quod Arrianae impietati Osio consensisset: Osium commotum ferunt Clementio gentili Constantij Praefecto Vicario in Baetica suggessisse, vt mitteret illum in exilium, at cum Clementius respondisset, se nō audere Episcopū exilio multare, nisi prius ab Episcopatu deiceretur, sentētiam retasse proferre Osium Isidorus vel Theodiscus ex Marcellino refert, ni diuina prouidentia impediretur: qua sententia, cum se suamque causam laedi Gregorius conspiceret, non ad Archiepiscopos, non ad Primates Hispaniae appellauit, sed ad Deum ipsum: quod Gregorius non fecisset, si iniuriam sibi ab alio Episcopo illatam, adeo facile posset appellatione ad Archiepiscopum delata repellere. Quocirca primum omnium Felicis Accitani Episcopi nomen praescriptum huic Concilio haud probabili coniectura cenfeo. Eundem morē cōstanter Ecclesiā semper retinuisse, ex Gregorio Magno apparet. [Episcopos (inquit ad Syagrū Episcopū Augustodunensem) secundū ordinationis suae tēpus, siue ad confidendum in Concilio, siue ad subscribēdum, vel in qualibet alia re, sua attendere loca decernimus, & suorum sibi praerogatiuam ordinum vin dicare.] Hoc & in Hispania olim obseruatum, ex Concilio Bracarenfi I. colligitur: vbi tamen excipit Metropolitanorū sedem, quod iam eo tempore essent Metropolitani in Hispania. [Item placuit (ait) vt conseruato Metropolitani Episcopi primatu, caeteri Episcoporum secundum suae ordinationis tempus, alius alij sedendi deferat locum.] D. Isidorus ordinem docens celebrandi Concilia: [Hora (inquit) diei prima ante Solis ortum reiiciantur omnes ab Ecclesia, obseratisque foribus cunctis, ad vnam ianuam, per quam sacerdotes ingredi oportet, ostiarii stabunt, & conuenientes omnes Episcopi, pariter introibunt; secundum ordinationis suae tempus residebunt. Id etiam in Africa constitutum est Con-

Lib. 3. cap. 42.

Concilium Tridē
tinum, sess. 2. 4. de
reformat. ca. 2.
Non ideo haec
à nobis de Osio
narratio refer-
tur, quod vera
sit, sed quod vera
in hoc confic-
ta ad veteris in-
stituti rationem.
Ex Marcellino
apud D. Isidorum
Theodiscus, in lib.
de scriptoribus
Ecclesiae, in prin-
cipio.

D. Gregor. in epi-
stola ad Syagrū
Episcopum Au-
gustodunensem,
lib. 7. indict. 2. epi-
stola 112.
Concil. Braca. 1.
can. 24.

D. Isidor. in prin-
cipio lib. de modo
celebrandi Con-
cilia.

Concil. Milenit.
can. 13.

Di. Augustin. in
epistola 217. ad
Victorinum.

Alfonfus Rex in
hisor. Hispan.
generali. 1. par.
c. 101.

cilio Milenitano, saluo etiam iure Primatus Numidiaë & Mauritaniae. Primatum autem sedes idè in hoc Concilio Mileuitano, & Bracarenfi excepta est, quòd illo tempore, iam in Africa, & Hispania Primates essent, quorum iudicio stabant in multis reliqui Episcopi suffraganei, etiam si ordinatione essent posteriores. Hac ipsa de causa D. Augustinus de falsitate suspectam habuit eam tractoriã, qua Victorinus Episcopus iure Primatus eundem Augustinum & alios Episcopos ad futurum Concilium conuocabat: quòd in illa eius nomen tertio loco esset scriptum: cum secundum suae ordinationis tempus, multo posterius (vt ipse ait) feribi debuisset. Quòd si fuisse Metropolitanos tempore huius Concilij alij instantius affererent, ostendant (quaeſo) Cathedras eorum primas, expriment locorum sedes, probent Episcoporum successiones, assignet Ecclesias suffraganeas, indicent saltem vel nomina, & elatis in album vetustis antiquitatis monumentis confirmet, huius Concilij indicationem à sola illius auctoritate manasse, vel in iudicijs Episcoporum forensibus, ordinariae Ecclesiae, & priuatorum causas iure appellationis, ad eius tribunal deferri; nam in re tam antiqua & graui, fidem meam illis temerè & sine certo (vt dicitur) pignore non praestabo. Constantinum Magni auctoritate Syluestri Pontificis, vt credi par est, singulas dioceses Hispanicarum Ecclesiaru suis finibus postea terminasse, & ex his Toletanam, Hispalensem, Emeritensem, Bracarensem & Tarraconensem erexisse in Metropolitanas, Alfonso Rex tradidit & Rasis Arabs.

Ius autem primae sedis Episcopis antiquitate ordinationis delatum inter ipsos Metropolitanos Ecclesijs iam Metropolitanis erectis obseruari solebat: nam qui eorum primus erat ordinatione, in Concilij sedebat primus, subscribebat primus. In Toletano IV. subscripsit primo loco Isidorus Episcopus Hispalensis, I. Salua Narbonensis Metropolitanus, III. Stephanus Emeritensis, IV. Iustus Toletanus, V. Iulianus Bracarensis, VI. Audax Tarraconensis, omnes isti Metropolitanis: & post illos reliqui Episcopi. In Concilio Toletano VI. subscripsit solum Eugenius Toletanus, quia suae ipsius tantum provinciae, non regni Generale Concilium, sed in VII. Toletano, quod Generale Hispaniae fuit, subscripsit primo loco Salua Narbonensis Metropolitanus, II. loco Iulianus Bracarensis, III. Eugenius Toletanus, IV. subscripsit Honoratus Hispalensis. In Concilio Toletano IIX. subscripsit primus Oronius Emeritensis, II. Antonius Hispalensis, III. Eugenius Toletanus, IV. Potamius Bracarensis. Nec tunc Primates totius Hispaniae seu Metropolitanoru omnium principes fuisse comperio, vt hodie est Archiepiscopus Toletanus, Vrbanus secundi priuilegio, vt hodie est Archiepiscopus Toletanus, Gelasij, Innocentij II. Caelestini, Lucij, Alexandri, Honorij, Gregorij IX. ac tandem Martini V. auctoritate roborato.

II. Sabinus Episcopus Spalensis.

II. Sabinus Episcopus Hispalensis.

N Felicitas Accitani Episcopi nomine primum referendo editi CC. & MS. consentiunt, dissentiunt in reliquis. Sabinum II. loco editi, Lucensis & Hispalensis III. constituunt. In re tam antiqua non datur diuinationi locus: quod ex ordinationis antiquitate ille prior aut posterior deferretur. Haec tamen, etsi leuiuscula sint, non contemnemus: singula suis locis adnotabimus, ordinem editorum Codicum sequentes.

Hispalensium Episcoporum primum ferunt, CC. Hispalenses, Marciolum seu Martianum fuisse: secundum hunc, de quo agimus Sabinum, quem ut singulari pietate & religione praeditum Breuiarium Eboresense commendat, praesertim quod in persecutione Diocletiani & Maximiani, quae hoc Concilium consequuta est, corpus Beatae Iustae ex altissimo eduxerit puteo, in quo fuerat proiectum, & ossa Beatae Rafinae combusta in Amphitheatro collegerit, & in coemeterio suburbij Hispalensis vtriusque reliquias sepelierit. Sabinus quidam ex Baetica subscripsit Concilio Arelatensi II. presbyteri, non Episcopi nomine. Hispalensi Ecclesiae olim paruisse ut suffraganeas, Italicam, Afsidoniam, Eleplam, Malacam, Eliberrim, Altigi, Cordubam, Agabrum & Tucci, vetusti Codices referunt: hodie autem Malaca subest & Gaditana.

III. Smagius Episcopus Biguerrensjs.

III. Synagius Episcopus Agabrensis.

ANAGIVM alij MS. Synagium Lucensis & Hispalensis, non III. loco, ut in editis, sed V. Bignariam constituit Ptolemaeus in Contestanis non procul a Salaria. Antonius Beuterus ait, ciuitatem Hispaniae esse, hodie Vejar, caput Ducatus de Vejar. Sed displicet, quod in ea fuisse Episcopatum, nusquam legerim. Epagrensem referunt CC. MS. Lucensis & Hispalensis. Ipagrum autem

Antonino Pio a Gadibus versus Cordubam ponitur, sed Agabrensis, aut Egabrensis (ut in alijs CC. MS.) legendum mihi magis placet, quod in subscriptionibus presbyterorum (quas statim referemus) Victorinum ab Agabro huic etiam Concilio interfuisse videamus. Subscriptionem praeterea Ioannis & Sophronij Episcoporum Agabrensum in Concilio Toletano III. legimus. Alterius tacito nomine exstat in IV. In IIX. subscripsit Baucada Episcopus Agabrensis, & in IIX. Selua. In Hispalensis II. canone I.V. & IIX. fit mentio de Ecclesia & Episcopo Agabrensi, & ex coe questione Theodulfi Episcopi Malacitani, canone I. liquet Agabrensem Ecclesiam non longe abfuisse a Malacitana: nam eius terminos ab Episcopo Agabrensi, Illiberritano & Altigitano usurpari conqueustus est

*Rex Alfons. in
hista. Hispan. ge-
neral. 2. par. c. 51.*

est olim in diuisione wambae Regis, Egabrensem Episcopum constat subiectum Archiepiscopo Hispalensi: illius terminos hos constituit. [Egabro teneat de Vbeta vsq; Malam Sayam, de Carta vsque Suetam.] Hanc eandem esse putem cum illa, quae Cabra nunc dicitur: quod confirmat Rex Alfonsus X. referens enim eandem diuisionem Episcopatum wambae Regis, inter subiectas sedes Archiepiscopo Hispalensi, septimo loco Agabrensem enumerat his verbis. [El Obispado de Agabro, esta es Cabra fasta Vbeda, & desde Vbeda fasta Malafaxa, & desde hi fasta Certama.]

*IV. Pardius Episcopus Men-
tesanus.*

IV. Pardius Episcopus Men-
tesanus.

ARDVS in Lucensi & Hispalensi, VII. loco refertur. Mentisa legitur apud Ptolemaeum & alios, non rectè. Métesa restituendum ex Plinio & vetustis lapidibus, quorum hae duae inscriptiones leguntur apud Syriacum Anconitanum: Prioris haec.

DEO. TV TELAE. GENIO.
MENTESANI.

Alterius haec:

DEO. MANIVM. CALFVRNIAE. L. F.
SCANTVRAE.
HVIC. ORDO. MENTESANVS. FVNDVM. PA-
TRIAE. PVBLICVM. OB MERITA.
D E D E R A T.

In emendatis etiam CC. MS. Conciliorum Hispaniae Mentefanus dicitur: quare itinerarium Antonini emendari necesse est; dum recensens oppida à Tarracone in Carthaginem Spartariam; & à Carthagine in Castulonem; post Viniolim, Mentefastiam commemorat. M. P. XX. ad Castulonem: cum legendum sit, Mentefa, & Basti; quae ut illi adiuncta est, sic & disiungi oportet, & Mentefa ac Basti separatim legendum. Clusius Mentefam eam dixit quae nunc Jaen. Sed repugnat, quod scripsit Rodericus Archiepiscopus Toletanus: de Hispaniae enim generali expugnatione loquens, narrat Tariph duce, cum grandi exercitu venisse Mentefam prope Giennium; & ciuitatem funditus dissipasse. Diuersa ergo vrbs est Mentefa à Giennio. R. E. scidius & Vassaeus ciuitatem Baeticae provinciae vulgò Montejo, non procul à Cazorla esse aiunt; quod & mihi placet. Inter subiectas Episcoporum sedes Archiepiscopo Toletano, Montogian, seu Mentefam Rafis Arabs comemorat, & wamba Rex in diuisione Episcopatum, ante Accitanum constituit Mentefanum, vtrumque subiectum Archiepiscopo Toletano, posteaquàm Mentefani Episcopatus terminos posuisset. [Mentefa (inquit) teneat de Ecija vsque

*Rodericus Ar-
chiepiscopus To-
letan. lib. 3. hista.
Hispan. c. 22.*

P vsque Securam; de Lila vsque Pulicenam. Mentisam Hispanè vocavit Rex Alfonso X. referens enim diuisionè wambae, inter subiectas sedes Archiepiscopo Toletano, III. loco Mentisanam recepit his verbis. [El Obispado de Mentisa, tenga desde Ezija fasta Segura; & de Lilia fasta Puligena.] Ioanis Episcopi Mentefani subscriptio exstat in Concilio Toletano III. & Iacobi in IV. V. & VI. Froylae in IIX. expugnata verò Mentesa à Taric Arabù duce, nullà in Concilijs Hispaniae Episcopi Météfani subscriptionè reperio, oppidù nunc Gienensi Episcopo paret.

Diuisio Wambae apud hist. gener. Alfonso Regis X. par. 2. cap. 51.

V. *Catonus Episcopus Corsicanus.*

V. *Cantonius Episcopus Virgitanus.*

CANTONIUS in Lucensi & Corsutano, & nono loco: Corsicanus alij. Corsicae insulae Episcopus fuisse tunc, & ex ea in Hispaniam venisse ad hoc Concilium Catonum, auctor est Vassaeus; sed MS. fide non proba; in Corsica enim insula tunc fuisse Episcopum apud melioris notae auctorem legi neminem. In Codice Hispanensi & alijs MS. non Corsicanus, sed Virgitanus nuncupatur: quos probo, quia inter subscriptiones presbyterorum, XVI. loco Ianuarii ab Vrce cernitur, quem comitem Cantonij huius Episcopi fuisse purarim. Virgi oppidi meminit Pomponius Mela: [In illis oris (inquit agens de Baetica) ignobilia sunt oppida, & quorum mentio tantum ad ordinationem pertinet. Virgi in sinu quem Virgitanum vocant: Plinius sinum Virgitanum, sed reponenda est litera I. ut legatur Virgitanum. Quidam volunt esse oppidum Aragoniae in confinibus regni Navarrae, quod hodie Verga appellatur. Ambrosius Morales Vera nunc dicit esse, vel Veja in Baetica, non procul ab Almeria: sed ego potius crediderim ipsam Almeriam fuisse, quod munita vastiori sinu, a quo Virgitanum appellari scripsit Mela. Facit pro hac sententia Rex Alfonso X. qui inter sedes subiectas Archiepiscopo Toletano, sexto loco Vrcitanam refert his verbis. [El Obispado de Virgi, esta es Almeria, tenga desde Costan fasta Carthagena, & de Castro fasta Midam.] In Concilio Toletano V. Marcellus Ecclesiae Vrcitanae Episcopus subscriptus, in IIX. Daniel diaconus Marcelli Vrcitanae Ecclesiae Episcopi.

Vassaeus in chronico Hispan. c. 20.

Pomponius Mela lib. 2. c. 6.

Ambrosius Morales lib. 1. c. 32.

Alfonso Rex. 2. part. hist. generalis. c. 51.

S VI. *Valerius Episcopus Caesaraugustanus.* VI. *Valerius Episcopus Caesaraugustanus.*

VALERIUS in CC. MS. vndecimo loco, non sexto. Caesaraugustanam Ecclesiam D. Iacobi doctrina institutam, & illustratam, ab illoque Episcoporum ordinem initiumque sumendum veterum tradunt annales, & primum eius ciuitatis Episcopum D. Athanasium, vnum ex illorum numero,

K mero,

D. Cyprian. epist.
68.

Hoc lib. I. cap. 4.

Anto. Beut. 1. p.
hist. Hisp. c. 25.
Hieronym. Blan
ca. li. de reb. Ara
gon. in Vita Al
fonsi 2.

Ambros. Moral.
lib. 10. hist. Hisp.
cap. 9.

Caesar Baron. 2.
tomo annalium
Ecclesiasti.

Ant. Aug. in epi
stola de Episcopis
Caesaraugustan.
ad Hieronym.
Blanc: quae ex
stat ad finem com
mentar. de rebus
Aragoniae.
Hieronymus Bla
ca eodem lib. in
principio.

Prudent. in Peri
stoph. hym. 4.

meo, quos vel Iacobus Apostolus ad fidem nostram primùm in Hispania conuertit: vel Petrus misit. Post illum, sanctum Felicem; quem diuus Cyprianus fidei cultorem & defensorem veritatis appellat. Post Felicem, hunc diuum Valerium, quem in persecutione Diocletiani, & Maximiani grauissimum exilium, & mortem passum diximus: cuius corpus erat antea in oppido vulgò Strada comitatus Ripacurcensis, sed translatum deductumque seruari & coli hodie summa veneratione in alio vocato Roda, Comitatus Cathalaunensis, tradit Antonius Beuter: caput tamen illius Caesaraugustam transtulisse Alfonso II. cognomento Castum, Aragoniae Regem. Hieronymus Blanca. Martyres suos Caesaraugustanos anno CCC. VI. mortem obiisse scribit Ambrosius Morales, hocq; anno, vel paulò post è viuis excessisse Valerium, Beuterò & mihi fit probabile: sed probabilius & certius multo, hunc eundè fuisse cum eo, qui Concilio huic Illiberitano interfuit. Quod autè torsit Baronium diligentem satis ac eruditum Ecclesiasticorù annaliù scriptorem, & fatèri coëgit duos Valerios Episcopos Caesaraugustanos; alterù à Daciano Diocletiani praefide, in Hispania Martyrè effectum, de quo supra: cuius martyrij memoria & festi celebritas ex Martyrologio Romano V. Kal. Februarij agitur, vbi haec scripsit Baronius: alterum verò hunc, cuius subscriptio exstat in Concilio hoc Illiberitano: facilius est multo, quam vt tati viri ingeniu potuerit exercere. De quo vt extero, nò tam mirandù, cum in secùdis praesertim curis, reiecta priori opinione, hã lubentissimè vt veriorè amplexus sit, quam de Hispano Antonio Augustino, pio, doctoq; Tarraconensium Archiepiscopo, qui tamen in Aragoniae annalibus diu & maxime esset versatus, nò vni, sed duos fecit hos Caesaraugustanos Episcopos Valerios, codè, quo Baronius ductus argumento: quos recens sequutus est Hieronymus Blanca: cum vnus & idè sit, qui Concilio huic subscripsit, pauloque post in persecutione Diocletiani & Maximiani à Daciano multatus exilio, ad montes, qui Cinga flumine alluuntur, vitae cursum feliciter conficiens, animã naturae & creatori debitã felicis reddidit. Nec tanti momèti est, quod Caesar Baronius primùm scripserat, sibi auxisse dubitãdì occasionem, ansamq; dedisse, vt crederet duos hos Valerios Episcopos fuisse, quòd Prudentius agens de Martyribus Caesaraugustanis, de pluribus Valerijs meminisse dicatur, dum scripsit.

*Inde Vincenti tua palma nata est.
Clerus hinc tantum peperit triumphum,
Hinc sacerdotum domus insulata
Valeriorum.*

Nam praeter D. Valerium Confessorem, & Martyrem, qui interfuit huic Concilio, & postea à Daciano exilio dñatus apud Cingam flumi, extremum absoluit vitae diem; alterum fuisse Valerium Episcopu Caesaraugustanum, eius probat subscriptio in Cõcilio I. Caesaraugustano: secundũ enim fuisse à sancto Valerio, inde cõprobauerim, quòd in Cõcilio Sardicensi, cui etiã interfuit & praefuit Osius, Casti Caesaraugustani

Epif-

P
Episcopi subseriptio fit, quæ D. Valerio iâ mortuo successisse necesse est. Sanctum hunc Valerium habuisse D. Vincentium diaconum in promulgando verbo Dei propter balbutientis linguae impedimentum, quo Valerius detrusus officio fungi non poterat, in vita eiusdem sancti Vincentii traditur; quo fit, vt ad existimandum adducar, D. Vincentiū Martyrem Valerij comitem cum Episcopo Valerio adfuisse in hoc Cōcilio Illiberritano: quod tres diaconi Episcopum tunc comitarentur ex praecepto Lucij PP. diaconosq; interfuisse Concilijs, etiamsi caruerint sententiae ferendae auctoritate D. Isidorus testatur. [Et corona (ait) facta de sedibus Episcoporum, presbyteri à tergo eorum resideant, quos tamen fessatos secum Metropolitanus elegerit, qui utique & cum eo iudicare aliquid, & diffinire possint. Diaconi in conspectu Episcoporum stent.] Concilio Arclatenſi II. interfuisse duos Caesaraugustanos, Clemētium presbyterum, & Ruffinum exorcistam legimus; Episcopi nomen nō legimus. Cuius forsan ea causa fuit (si Clementius non erat Episcopus, vt alij contendunt) quod Castus Caesaraugustanus Episcopus ex Oriente nondum reuertisset: nam eius subscriptionē & Osiij & aliorum in Concilio Sardicēsi haberi, supra meminimus. Ecclesiam Caesaraugustanam singulari amore & benevolentia prosequutum fuisse Ioannē PP. XXIII. quem alij XXII. volunt, & in Metropolitanam erexisse, quinque Cathedralibus Ecclesijs assignatis ex vndecim quae Tarraconensē suberant, Platina scribit: tempore Iacobi II. Regis Aragoniae, addit Hieronymus Blanca anno Christi CIO. CCC. XLIX. primumque Archiepiscopum D. Petrum Lupi de Luna. Constat etiam hinc Concilium hoc non vnius prouinciae, sed Hispaniae fuisse Generale, vt fuerunt Toletana in Hispania multa, Parisiensis in Gallia, Carthaginensis in Africa, eaque ratione, non cum Prouincialibus modo; sed cum his, quae Nationalia vocant, auctoritate aequari oportere.

D. Isidorus. lib. de modo celebrandi Concilia.

Platina in vita Ioannis. 22.
Hieronym. Blanca in commentariis Aragon. in vita Iacobi secundi.

VII. Melanthius Episcopus Toletanus.

VII. Melanthius Episcopus Toletanus.

SUCCESSIT Melanthius D. Eugenio Martyri, primo Toletanae sedis Episcopo, D. Petri & B. Dionysij Arcopagitae discipulo, à quo ponderis plurimum ad eximiam huius Cōcilij vetustate accedit. In CC. MS. XIII. non VII. loco eius subscriptio, ex notarij testimonio cernitur. Quod confirmat etiā eam sententiam, qua dixi Archiepiscopos, & Metropolitanos huius Cōcilij aeuo in Hispania (vt hodie) nō fuisse; si Archiepiscoporum enim, & Metropolitanorum gradus institutus receptusque in Hispania esset iam inde à tempore Apostolorum, sedendi, loquendi & subscribendi priuilegio uterentur, quod tamen omissum est in hoc Cōcilio, tã ab Episcopo Toletano Melathio,

K 2 quam

quam à Sabino Hispalensi, & Liberio Emeritensi; quod quidē licet modestiæ fructū vellent percipere, facturi non essent, nisi cum grati honoris sui iactura, & earum sedū detrimento, quarum auctoritati augēdæ, non mīntēdæ se præfectos agnouerant. Melanthyum accepimus tunc Ecclesiæ Tolercanæ Episcopum fuisse, cū diua Leocadia faciente persequutione Diocletiani & Maximiani, gloriofa cōfessione Toleti facta, vitā cum morte, vel mortem potius cum vita sempiterna commutauit.

Hinc etiā constat, Conciliū hoc fuisse Hispaniæ Generale, quod Episcopos Baeticæ Prouinciæ, Toletani etiam comitati sint. Toletō suberat olim, Oretum, Beata, Mentefa, Acci, Basti, Virgi, Bagastrī, Illici, Serabis, Dianium, Valeria, Valētia, Secobrica, Arcabica, Complutum, Segoncia, Vrsama, Secouia, & Palentia; hodie autem parēt illi Corduba, Palentia, Vrsama, Segoncia, Valeria seu Concha, Guiennium, Secouia: & quæ an no Domini CIO. IO. LXVI. adiuncta est Ecclesia Carthaginensis.

Cæterum, si maiestātē & sanctitatē Tolercanæ Ecclesiæ lubeat spectare, si Antistitum amplitudinē & potentiam, si cleri nobilitatē, si sacerdotiorū numerū & prouenus, si Ecclesiasticæ supellectilis ornamenta, si diuini cultus splendorem & magnificentiam, si religionē & multitudinē Conciliorum Prouincialium & Nationalium in ea coactorum, si præcipua D. Virginis tutelam, quam sacro suo descensu & presentia confirmauit, cōparemus nō solum inter Hispanicas Urbani II. & insequentiū Pontificum gratia, Primatus honorē & priuilegia iure obtinere: sed post Romanā, inter reliquas terrarum orbis meritō nec haberi secundā.

LIX. Vincentius Episcopus Ossonobensis.

LIX. Vincentius Episcopus Ossonobensis.

*Plin. lib. 4. ca. 28.
Pompon. Mela.
lib. 3. ca. 1.*

Ossonobensis legi debet ex Plinio, Mela, & vetustorum lapidum inscriptionibus. In muro Phari quidam insertus exstat cum hac.

IMP. CAES. P. LICINIO
VALERIANO. PF. AVG.
PONT. MAX. P. P. TR. POT.
III. COS. RESP. OSSON. EX. D.
CRETO ORD. DEVOT.
NVMINI MAIESTAT
IS. EIVS. DD.

Erat igitur Ossonoba Lusitaniæ ciuitas in regno Algarbiorum, prope cam, quæ dicitur Pharus, inter Balsa, & Aranum. In Lusitania constituit Antoninus in itineralio. M. P. XVI. à Balsa. Id ipsum Plinius. [Ab Ana verò (ait) quo Lusitaniā à Baetica discreuimus. CC. XXVI. M. pass. A Gadibus CII. M. P. additis. Gètes, Celtici, Varduli, & circa Tagū Vetones. Ab Ana ad Sacrum, Lusitani: oppida memorabilia à Tago in ora, Olyssippo equarū è Fauonio vento conceptu nobile, Salacia cognominata vrbs Imperator. Merobrica: promontorium sacrum, & alterū Cuneus. Oppida Ossonoba, Balsa, Myrtis.] Mela etiā. [In Cuneo sunt, Myr-

Plin. lib. 4. ca. 22.

Mela. lib. 3. ca. 1.

P Myrtilis, Balla, Ossonoba.] Gothis Exonoba, Mauris Exuba: Varreyros eam nunc esse ait, quae Estombar nuncupatur, prope Sylues. Alij oppidū aliud nominatū Estoi, finitimū eidem ciuitati Sylues. Antiquos eius terminos praescripsit wamba. [Exonoba (inquit) teneat de Ambia vsq; Saia: de ipsa vsque Turrern.] Oxomana transtulit Rex Alfonso X. inter sedes subiectas Archiepiscopo Emeritenfi, quarto loco Ossonobensem retulit, his verbis. [El Obispado de Oxomana tenga desde Amba fasta Saia, e desde fasta la Torre.]

I X. Succesus Episcopus Eliocrotensis.

IX. Succesus Episcopus Eliocrotensis.

QVAE fuerit olim ciuitas Eliocrotēsis, se ignorare ait Ambrosius Morales, nec in aliquo antiquorum scriptorum eius extare memoriam; sed est in Antonini itinerario, quā distare ille refert viginti quinque millibus passuum à Carthagine Spartaria, itinere, quo Carthagine itur Castuloniē: ea nunc Lorca dicitur, & Episcopo vacat. Adfuit cum Successo Episcopo Liberalis presbyter de Eliocrota, vel Eliocroca (vtrumque legitur) vt in illius subscriptione dicemus.

Amb. Morales hist. Hispan. lib. 10. cap. 31.

S **X. Patricius Episcopus Malacitanus.**

X. Patricius Episcopus Malacitanus.

MALACA in Baetica, sedes olim, & hodie subiecta Archiepiscopo Hispalēsi: illius terminos posuit diuisio Vvābae. [Malaga (inquit) teneat de Data vsq; Malecocam, & de Tenna vsque Sedes Campo.] Cōfinem Ecclesiae Illiberitanae ex Concilio Hispalensi II. liquet.

Concil. Hispal. 2. can. 1.

XI. Osius Episcopus Cordubensis.

XI. Osius Episcopus Cordubensis.

ORDVBA Baeticae Prouinciae ciuitas situ nobilis, Senecae, & Lucani ortu nobilior, Osi tamē Episcopi natalibus, vita, dignitate, literis & auctōritate nobilissima: nomen adhuc retinet. Olim Hispalēsis, hodie verò Toletanae Ecclesiae, suffraganea. Interfuisse autē Osiū huic Cōcilio, praeter constantem, & verā editorum codicū, & manuscriptorum omnium fidem, apparet etiam ex

Concilio Sardicensi, in quo idem Osius huius Cōcilij meminit, retulit

K 3 que

*Petr. Ant. Beut. i
parte hist. Hisp.
cap. 251*

*Theod. Balsam. in
principio Concilij
Sardic.*

*D. Athan. in apo
log. de fuga.*

*D. Chrysostomus,
Homl. 44. in
Act.*

*Ex Damaso Gria-
tian. in : C. Osius
Papa. 56. d.*

*D. Athanasius in
epist. ad solitarii
vitam agentes.*

que sancitum à se, & reliquis patribus canonem XXI., vt proprio loco demonstrabo. Qua ratione demiror Petrum Antonium Beuter Doctorē Theologū, in conquirendis Hispaniis antiquitatibus, & cōscribēda rerum Aragoniae & Valentiae historia auctorem satis diligentem dixisse, Conscium Osiij praedecessorem huic Concilio interfuisse, non Osiū, nominis forsā, seu vocis similitudine, aut alicuius vetusti manuscripi non vsquequaque vera lectione, vel notarum interpretatione deceptum: facile enim vox Osius, in Cōscius, potuit irreperere. Nam illud. C. primum, nominis Episcopatus, non proprii signum erat, & ex posteriore loco ad caput proprii nominis Osiij ab ignaro exscriptore praefixum: à quo vir doctus Antonius Beuter praefuisse ante Osiū, nusquam reperio. Quinimo cū in persecutione Diocletiani, & Maximiani Osius abfuerit à Corduba, relegatus paulo post finem huius Concilij: facile creditu non est, exulem, electum, & creatum fuisse Episcopū Ecclesiae Cordubensis: nisi quis illud coniicere velit, Osiij nomē appellatiuum esse, Conscij verò proprium: quorum prius colligi videtur ex Theodoro Balsamone, qui facta mentione de Osiō, sic ait: [Episcopus Cordubensis, qui Osius appellatus est propter virtutem, quae illi inerat, &c.] Quod antea praedixisse videtur D. Athanasius. [De maximo autem (inquit) & grauissimae aetatis viro, eodemq; Confessore Osiō, qui verē Osius est, id est sanctus, superfluum arbitror mentionem facere.] Quare D. Chrysostomus agens de Essenis, eos à vitae sanctitae sic nuncupatos, & Osiōs etiam hac ipsa de causa aliquādo dictos scribit. [Esseni (ait) qui etiam Osiij, id est, sancti dicuntur, hoc enim vult nomen Essenorū à vitae honestate.] Praeter cōiecturā hāc, quod certius affirmē, nihil habeo: sicut nec in eo, quod refert ex Damaso, vel Gratianus, vel Palea, illū videlicet fuisse filium Stephani subdiaconi. In duobus codicibus vetustis, quos habeo manuscriptos, Orosius legitur: quare ab vtriusq; me assensu sustineo. Illud tamen mihi de Osiō cōpertū est, & exploratum, praefuisse Ecclesiae Cordubensi sexaginta, & eo amplius annos: id enim eruo ex epistola eiusdem Osiij ad Constantium Imperatorem, quam retulit D. Athanasius in altera, ad solitariam vitam agentes. [Ego (ait) confessionis munus expleui, primum cum persecutio moueretur ab auo tuo Maximiano: quod si tu quoq; persecutionē moues, &c.] Si ergo à tempore persecutionis Diocletiani, & Maximiani, quo (vt diximus) erat iam Episcopus Cordubensis Osius, ad illud Constantij Imperatoris sexaginta, & eo amplius anni effluerant, vt ipse & D. Athanasius testantur, [tantis ac talibus sceleribus factis (ait Athanasius loquens de Arrianis) nihil omnino se adhuc fecisse arbitrabantur, quamdiu magnus ille Osius eorum malitiam expertus non esset, nam in eum talem tantumq; virum suam rabiem protendere studuerunt, neque quod pater esset Episcoporum reueriti sunt, neque quod Confessor erat, pudore moti sunt, neque quod sexagesimum annum, & eo amplius à confessione agebat, respexerunt.] consequitur veri calculi

P
culi supputatione non sexaginta tantum, sed septuaginta annis eiusdem Ecclesiae fuisse Episcopum: nam Concilium hoc, cui Osius iam factus Episcopus Cordubensis interfuit, ante illam persecutionem tribus, aut quatuor annis habitum superius ostendi: si ergo ad sexaginta adijciamus quatuor, sexaginta quatuor efficiemus. Vt omittamus tempus, quod ab Osij electione, & consecratione vsque ad hoc Concilium interfuit, non enim breue fuisse inde colligitur, quod in subscriptionibus, siue testimonio notarij inter postremos illum non retulerit, sed numero vndecimum, cum decem & nouem fuerint: nec post epistolam scriptam, statim e viuis Osium sublaturum scimus. Quare ex his omnibus fit, septuaginta annos, vel paulo minus, si non amplius, Osium Ecclesiae Cordubensi praefuisse. Vt hinc notare liceat, quam olim vilitate & frequentes fuerint Episcoporum translationes. Si in Osio aetatis grauitas & maturitas: ad centum enim annos peruenisse, & haereticos eum maximis tunc viribus oppugnasse, testis est Diuus Athanasius: si morum integritas, si eximia disciplinarum optimarum cognitio, ab eo enim formulam fidei in Concilio Nicaeno conceptam, idem Athanasius grauissimus, & oculus testis adseuerat: si religionis studium, si Catholicae confessionis gloria, cum maxima Constantini Imp. amicitia, & familiaritate coniuncta, postquam tot Concilij, & Generalibus, & Prouincialibus interfuit, & praefuit, efficere non potuerunt, vt ex Corduba ad Ecclesiam aliam ampliolem transferretur, quod nulla publicae vtilitatis ratio subesse: egregium profecto videtur, & praecellum ad imitationem religionis, & modestiae Christianae reliquis exemplum praebuisse, & summi erga ipsam Ecclesiam amoris, quam semel in fide suam receptam coniunctissime ad extremum vsque vitae spiritum retinuit. Et vt tam religiosum illud, priuatum tamen institutum, vberiori Ecclesiae fructu, publica auctoritate fulciretur, in Concilio Sardicensi Generali grauissimam in eos poenam proposuit, qui avaritiae, vel ambitioni inservientes, ad ampliolem Episcopatus dignitatem aspirarent: eos enim nec laicam voluit communionem suscipere. Quod si ad excusationem, literas alterius Ecclesiae ipsos inuitantes exhiberent, quod fraudis suspicione notarentur, nec in fine vitae communionem debere suscipere proposuit: quod singulari totius Concilij consensu decretum est.

S
F
Illud praeterea ad eximiam Osij fidem, doctrinam & auctoritatem commendandam attinet, quod legerim illum latine solum scientem, Concilio Nicaeno Generali in Graecia habito, & ex Graecis Episcopis maiori ex parte coacto praesedisisse, & per interpretem eius sententiam vniuerso Concilio expositam, vt in ipso refertur. [Sacta ait] & magna, & Generalis Synodus in Nicaea congregatorum sanctorum Patrum nostrorum per beatum, & sanctum Episcopum Osium Cordubae ciuitatis Hispaniae Prouinciae, locum tenentem Romani Episcopi, cum praedictis eiusdem sedis presbyteris, altero ipsum interpretante, dixit: Diuinitas non est vna persona, vt Iudaei opinantur, &c.] Quod alibi saepe in eodem Concilio repetitum est. Audiebat ergo Concilium Nicaenum Osij Episcopi Cordubensis

D. Athanasius in epistola ad solitarium vitam agentes. Idem Athan. in eadem.

Conc. Sardicense cano. 1.

Idem Conc. cano. 2.

Concilium Nicaenum in c. illo, quod inscribitur. Tres personas intelligere & credere diuinitate lib. 2. de actis Concilij Nicaeni, apud Alfonso Pisanum.

dubensis sententiam Latinis verbis conceptam, per Victorē, aut Vincē-
tium presbyterum Graecis interpretantem. Similiq̄ue auctoritate prae-
fedit̄ in Alexandrino, & Sardicēsi, & interfuisse Gangrensi, existi-
marim. Nisi quis dicat, illum, vt Romani Pontificis Legatum, Ro-
mana lingua exprimere eiusdem sententiam voluisse: nam à Romano-
rum Pontificum Legatis in Synodis Graecis literas Pōtificum non nisi
latinē, & ex scripto recitari consueuisse, manifestē apparet ex actis Con-
cilij Ephesini.

Sed quia summam hanc Osij viuētis felicitatem, summa postea
viuētis morietisq̄ue infelicitate defloruisse, quinimo & euauisse, sunt
qui affirmēt, cuius sint haec testimonia ponderis, accuratiori paulō dili-
gētia expēdamus. In primis se offert diuus Hilarius, qui miserē lapsum
Osium in Concilio Syrmienſi docet, & illum nimium sepulcri sui amā-
tem: quōd tormentis caesus, Constantij Imperatoris, & Orientaliū quo-
rundam impietati consenserit. Hilario adſtipulantur Socrates, Sozome-
nus, Nicephorus, Seuerus Sulpitius, & alij. Sed spontanea ne, an coacta
voluntate, Osius impietati Syrmienſi acquieuerit, non alios, quā iam
citatōs auctores recitabo. Socrates enim sic ait: [Quoniam autem de
Osio Cordubae Episcopo, quōd animo inuito ad Concilium Syrmij ha-
bitum accesserit, mentionem fecimus, de hac re pauca iam dicemus.
Quamquam ille paulō ante per fraudulentum Arrianorum conatum
erat in exilium missus, id temporis tamen studio, & labore Episcoporū,
qui Syrmij conuenerant, factum est, vt Imperator illum accerferet, &
habens in animo, vel persuadendo, vel cogendo eum inducere, vt cū Epif-
copis ibi coactis consentiret. Nam si istud factum esset, illorum fides
per illultri testimonio confirmata videretur: hac de causa inuitus (vt di-
xi) accessit ad Concilium, simulatq̄ue verō senex ille eorum fidei assen-
tire abnuebat, plagae illi erant inflictae, membraq̄ue machinis distorta.
Quapropter fidei formulis eo tempore editis, vi & necessitate compul-
sus consensit, subscripsitq̄ue.] Sozomenus. [Osius vero initio quidem
istis consentire renuit, at post vi compulsus, & verberibus (vt fama est)
licet senex grauius caesus, consensit, eisdemq̄ue subscripsit.] Nicepho-
rus autem. [Ex Occidente Valens Murforum, & propter virtutem ma-
gnus Osius Cordubae Hispaniae vrbis Episcopus Confessor, & Nicae-
nae Synodi particeps, qui quidem, per inuitus tamē, Syrmij affuit, Arria-
norum enim dolo non dudum antea in exilium pulsus, annitentibus
eis qui Syrmium conuenerant, imperiali edicto reductus fuerat: spera-
uerant enim illi, si is suffragator eorum, siue persuasione, seu vi fieret,
multum eum ad constituendum, stabilendumq̄ue dogma eorum mo-
menti allaturum esse; vt qui spectata fide testis, & veluti miraculum
quoddam eius aetatis hominibus haberetur. Verum vbi assentiri eis re-
nuit, variis rursus contracto iam, extenuatoq̄ue grauiore aetate corpo-
re, sustinuit cruciatus, adeo vt ad fidei formulas, & verbera peruenerit: qui-
bus ille coactus, tribus eorum formulis assensit & subscripsit.] Seuerus
haec. [Osium quoq; ab Hispania in eadem perfidiam cōsensisse, opinio
fuit;

*D. Hilarius in li-
bro de Synodis ad
uersus Arrianos.*

*Socrates lib. 2.
hist. Eccles. c. 26.
Sozomen. lib. 4.
cap. 5.*

*Niceph. lib. 9. c.
31.*

*Seuerus Sulpitius
lib. 2. hist. sacrae
& alij.*

P fuit, quod eò mirū, atque incredibile videtur, quia omni ferè ætatis suae tēpore, constantissimus nostrarū partiū, & Nicaena Synodus illo auctore confectā habebatur: nisi fatiscente aevo (etenim in maior cētenario fuit, vt S. Hilarius in epistola refert) delirauerit. [Haec ille. Quibus accedit D. Athanasius. [Tantam vim in tulit seni (de Constātio Arriano Osiū cogen te loquitur) quē Syrmij pro exilio detinebat, & ita eū arcē tenuit, vt afflictus attritusq; malis, tandē aegrē cū Vrlatio, & Valēte cōmunicaret.] Er alibi. [Er si Osius minis Conitantiij cōterritus nō videbatur Eusebianis cōtradidere, vis tamen illa, & Constantij Tyranni potestas, multaeq; contumeliae, & intermīnationes satis ostendunt minimē eum in nostri condēnatione cōsensisse; sed senij imbecillitate imparem verberibus ad tēpus celsisse.] In tam atroci igitur & saeva persecucionū tempestate, in tam longo annorū decursu, in tā prouecta, vel extrema potiūs iā ætate, vnicūq; Osiij lapsum verberibus & fideiculis oppressi, nō ne antiquae Confessionis gloria, graues & religiosi pro fide & Ecclesia suscepti labores, eximia & diuturna vitae innocentia, summa in afflictos omnes commiseratio, tot excellentium virtutum lumina, nouarum maiorū virtutū cumulo & accessione aucta, & cū his tandē humanae naturae imbecillitatis recordatio, apud aequos iudices poterunt deprecari: cum statim resipuisse ab errore tradat Athanasius; affirmans, eū ad tempus celsisse verberibus. Elapso igitur illo, ad antiquam religionem & constantiā reuertit. Quod apertius demonstrasse videtur idē Athanasius, cū impiā professionē Syrmiesem ab eisdē cōfestim auctoribus reuocata, & edicto Imperatoris scribit veritā: cui si placere tātōpore Osiō placuisset, eandem, quā paulō antea coactus defenderat haeresim, expugnare liber iā factus debuisset, vt Deo, & Imperatori morē debitū, & à se optatū gereret. Athanasius autē sic ait. [Haec vbi misissent, detūto mutata sententia cōposuerunt eā fidē, quā, quia cū Consulibus edidissent, multo pudorē & probro perfusi sunt, eiusq; exēplaria curauēre, vt cū suo more sententiā mutassent, ab his quireā tenebāt, per notariū Martianū surriperēt, & persuaso Constantio, vt contra eam fidem edicta promulgaret, aliā rursus fidē constituūt, additis (vt quidē solēt) quibusdā dictis.] Diuus Hilarius. [Fefellerunt (inquit) ignorantē Regē, vt istiusmodi perfidiae fidē bellis occupatus exponeret, & credendi formā Ecclesijs nodū regeneratus impone ret, contradicentes Episcopos ad exilium coegerūt: coegerunt enim nos ad voluntarē exulādī, dū impietatis imponūt necessitatē. Sed exulemus semper, dum tamē incipiat verū praedicari, Domino enim gratias, quod ignoratōnē per vos admonitus Imperator agnouit, & errorē non suum, sed adstantium, per has fidei vestrae sententias recognouit, & se inuidia apud Deū, & homines, impiae voluntatis exemit, cum legationē vestrā, honorificē habens, falsitatem eorum, quorum auctoritate in inuidiā deducebatur, coacta à nobis ignorantiae luae professione, cognouit.]

Auget tamen vehemētius suspiciōnē in Osiūm, quod de misero eius obitu refert Diuus Iūdorū. [Osius (ait) Cordubensis ciuitatis Episcopus; scripsit ad sororem suam de laude virginitatis epistolam,

L pulchro,

D. Athanas. in
epist. ad solitariā
vitam agentes.

Idem in fine. z.
apolog.

Idem Athanas.
in lib. de Synodis
Armini, & Se-
lenciae.

D. Hilar. de Sy-
nod. contra Ar-
rianos.

D. Isidor^s in prin-
cipio libri de scrip-
turibus Eccles. in
vita Osiij.

pulchro, ac diferto compram eloquio. In Sardicensi etiam Concilio quàm plurimas ipse edidit sententias. Hic autem post longum senium vetustatis, accessit à Constantio Principe, minisque perterritus; metuens, ne senex, & diues damnaretur, vel exilium pateretur, ilicò Arrianae impietati consensit: cuius quidem vitam, vt meruit, confestim crudelis exitus finiuit. Nam post impiam (vt ait quidam) Osijs praeuicationem, dum sanctus Gregorius Eliberitanus Episcopus in Cordubensem urbem, iuxta imperiale decretum, fuisset adductus, ac minimè vellet illi communicare, commotus Osius dixit Clementio Constantij praefecto Vicario, vt mitteret eum in exilium: at ille: Non audeo (inquit) Episcopum in exilium mittere, nisi prius eum ab Episcopatu deieceris. Vt autem vidit sanctus Gregorius, quod Osius vellet dare sententiam, appellat Christum, totis fidei suae visceribus exclamans: Christe Deus, qui iudicaturus es viuos & mortuos, non patiaris hodie inhumanam proferri sententiam aduersus me minimum seruum tuum, qui pro fide nominis tui, vt reus assistens, spectaculum factus sum: sed tu ipse, quaeso, in causa tua hodie iudica, ipse sententiam proferre dignare per vltionem. Non ego quasi metuens de exilio fugere cupio; cum mihi pro tuo nomine nullum supplicium graue sit; sed vt multi à praeuicationis errore liberentur, cum praefentem viderint vltionem. His dictis ecce repente Osius residens, factu quasi Regalis imperij, cum sententiam conaretur exprimere, os vertit, distorquens pariter & ceruicem, ac de sessu in terram eliditur, atque ilicò expirauit. Tunc admirantibus cunctis, etiam Clementius ille Gentilis ex pauit: & licet esset iudex, tamen metuens, ne in se simile supplicium vindicaretur, prostrauit se ad pedes sancti viri, obsecrans, vt sibi parceret, qui in eum diuinae legis ignorantia peccasset; & non tã proprio arbitrio, quàm mandantis imperio. Inde est, quòd solus Gregorius ex numero vindicantium integram fidem, nec in fugam versus est, nec passus est exilium. Vnusquisque enim timuit de illo ulterius iudicare.] At cum D. Isidori opera à Theodisco Graeco Hispalensium Episcopo, qui Honorato post Isidorum in eadè Ecclesia successit, aspersa mendaciunculis, & erroribus deprauata asserat Lucas Episcopus Tudensis, vetustus rerum Hispanicarum scriptor, & ob eam causam Hispanicae Ecclesiae Primatiam (vt vocant) ex Hispali Toletum translata, Cyndasuindo Rege procurante; nihil commoueri debemus, si haec apocrypha, apud Isidorum legamus: dum iusta se offerat haesitandi occasio, an Isidoro, an verò Theodisco illa sint tribuenda. Et Theodisco quidè ascribi posse, & debere arguunt vetusti CC. MS. D. Isidori, in quibus desunt quae de morte Osijs, & condemnatione Gregorij in vulgatis insigni eiusdem veteratoris fraude inserta leguntur; solum enim in illis memoratur, Osiu scripisse ad sororem suam de laudibus virginitatis epistolam pulchro ac diferto coopertam eloquio, & de interpretatione vestium sacerdotaliu veteris Testamenti, & in Sardicensi Concilio plurimas edidisse sententias: haec enim vetustus Codex D. Isidori, qui exstat in Regio D. Laurentij

*Lucas Episcopus
Tudensis in histo-
ria Hispaniae
MS:*

P rentij coenobio; refert de Ofio. [Ofius Cordubensis Eccleſiæ, ciuitatis Hispānarum, Epifcopus, eloquentiæ viribus ſatis exercitatus ſcripfit ad ſororem ſuam de laude virginitatis epiſtolam, pulchro ac diſertè coopertam eloquio: compoſuitque, & aliud opus de interpretatione veſtium ſacerdotalium quæ ſunt in veteri Teſtamento, egregio quidem ſenſu, & ingenio elaboratum. In Sardiceni etiam Cōcilio, quā plurimas edidit ipſe ſententias. Hic autem poſt longum ſentium veſtuſtatis, id eſt, poſt centeſimum primum annum, in ipſo etiam limine vitæ, à fidei limitibus ſubruens, ſerpentis iaculo concidit. Nam accerſitus à Conſtantino Principe, miniſque perterritus, metuens, ne ſenex & diues damna rerum, vel exilium pateretur, ilico Arrianae impietati conſenſit, & vocabulum Homouſion, quod ſimul cum Patribus ſanctis, cæteris Eccleſijs ſequendum tradiderat, arreptus impietatis furore damnauit; cuius quidem vitam, vt meruit, confeſtim exitus crudelis finiuit.]

S Huic conſentiunt alij, in quibus etiam deſunt quæ de Ofio, & Gregorio Illiberritano impiè addidit Theodiſcus, & initio libri præfixit, vt facilius & breuius quæ de Ofio diuulgari volebat, fierent notiora: cum in exemplaribus manuſcriptis quinto loco, non primo, Ofij vita ab Iſidoro referatur. Sed concedamus interim commentum illud de miſero Ofij obitu à Theodiſco non additum, & ſuppoſitum, ſed verū eſſe & germanum Iſidori opus; inde tamen maius Ofio negocium non facelſitur; cum Iſidorus eam hiftoriam, vel fabellam, nec confirmet, nec affirmet; ſed anonymo cuidam auctori acceptam referat: nam ſcribit (vt quidam ait) quod facere ſolent, qui vel citandos auctores contemnunt, vel qui res falſas, aut incertas minori periculo proderè volunt. Si ille enim, à quo narrationem Iſidorus accepit, eius fidei & auctoritatis fuiſſet, vt proprio nomine à tanto viro potuiſſet nuncupari; quorſum ea taciturnitas nominis, & ſilentium? cum ad confirmandam antiquam vetuſtatis memoriam, exprimi neceſſariò explicarique debuiffet. Nec his coniecturis ad ferendam in eum auctorem damnationis ſententiam eſt opus; cum certò ſciamus, eum, quem tacite citat Iſidorus, Marcellinum fuiſſe, ſchiſmaticum quandam Italiae preſbyterum, & Luciferiani erroris ſectatorem, qui vnà cum Fauſtino eiufdem impietatis ſatellite opuſculum edidit, geſta continens Epifcoporum, qui ad deſtructionem Homouſij Ariminum conuenerant, in quo hæc eadem de Ofio, quæ Iſidorus, & iſdem verbis, nullo adiecto, vel detracto, continentur. Sed eſto, ſit Marcellinus ſchiſmaticus (diceſt aliquis) ſit Marcellinus hæreticus, ſit apoſtata & infideli deterior, hiftoriam ſuorum ferè temporum narranti, (vixit enim Imperio Theodoſij, & Arcadij, quibus opuſculum illud dicauit) non ne fides adhibenda eſt, vt Gelafius PP. docet: [Nunquid nam (inquit) in ipſorum hæreticorum libris non multa, quæ ad veritatem pertinent, leguntur? nunquid nam veritas refutanda eſt, quia illorum libri (vbi prauiras ineſt) refutantur? aut ideo prauis libri ſuf-

*Gelaſius PP. i. in
tomo de vinculo
anathematis.*

2. Theſſal. 5.
Act. 17.

D. Athanaſ. in
epiſtol. ad ſolita-
riam vitã agen-
tes.

D. Aug. lib. cõtra
epiſtolã Parme-
niani cap. 4.

cupiendi ſunt eorum, quia veritas quae in illis inſerta eſt, non negatur? Ait Apõſtolus: Omnia probate, quod bonum eſt tenere. Scimus Apõſtolum etiam de Paganorum libtis aliqua poſuiſſe: num quid idẽ etiam cuncta recipiendã ſunt, quae cum his pariter ſunt prolata? Adhibendam igitur fidem hæretico vera narranti cum cõteſſerõ, vera eſſe quae Marcellinus narravit, & æquius, & certius affirmabo, grãuiſſimo inter alia D. Athanaſij adductus teſtimonio, qui Oſiũ tradidit, pari qua vixit in Cõcilio Nicaeno, & Sardiceni, cõſtantia, & religione obijſſe, omniaque ad praeclãrã fidei cõfeſſionem, & deſtationem Arrianorum, praetiſſe, quae virum bonũ, quae Hiſpanum nobilem, quae Chriſtianum Catholicum, quae fortem athletam, quae praetantẽ Episcopum, quae heroẽm ſummũ, ad conſequendã ſummam aeternitatis gloriã oportuit praetiſſe. Haec enim de Oſio ſcribit ad ſolitariam vitã agẽtes. [Tãtã vim intulit ſeni (Cõſtãtius nimirũ Oſio) quẽ Syrmij pro exilio detinebat, & ita eũ arctẽ tenuit, vt afflictus attrituſq; malis, tãdem aegre; cum Vſatio, & Valente communicaret, ſed tamen vt cõtra Athanaſium non ſubſcriberet. Verũm ne ita quidem eam rem proleui habuit, moriturus enim, quaſi in teſtamẽto ſuo eorum vim proteſtatus eſt, & Arrianam hæreſin condemnauit, vetuitque eam à quocũque probari ac recipi.] Athanaſio ſubſcripſit diuus Auguſtinus, nam centum ſerẽ poſt Oſij obitum annos, eum nuncupat Episcopum Catholicum, & ab obiecta quadam Parmeniani, & Donatiſtarum calumnia vindicat. [Quod enim (ait) de Oſio dicunt Cordubeniſi quodam Catholico Episcopo, flagitandum eſt, vt probent, non ſolũ talem illum fuiſſe, qualem dicunt, ſed quod talis fuerit, manifeſtum illis fuiſſe, quibus eum communicare aſſerunt: hoc enim niſi probauerint, fruſtra dicunt ſe ſciſſe qualis fuerit, quia neſcientibus obeſſe non potuit, à quibus ſe iſti innocentibus ſeparando, propter ipſam ſeparationis ſacrilegã iniquitatem innocentes eſſe non poſſunt: hoc enim magis credibile eſt, ſi tamen Oſius ab Hiſpanis damnatus, à Gallis eſt abſolutus, ſic fieri potuiſſe, vt falſis criminationibus Hiſpani circumuenti, & callida inſidiarum fraude decepti, contra innocentem ferrent ſententiam, & poſteã pacificẽ in humilitate Chriſtiana, cederent ſententiae collegarum, quibus illius innocentia comprobata eſt: ne peruicaci & animoſa peruerſitate priores ſuas ſententias defendendo, in ſacrilegium ſchiſmatis, quod omnia ſcelera ſupergraditur, caecitate impietatis irruerent.] Si tam miſera (vt illi obijcitur) Oſius morte perijſſet: nec ab Auguſtino tã honorifica ſuae innocentiae deſenſione protegeretur; nec Athanaſius tam acerrimus fuiſſet eius vitae & mortis propugnator, patronus, & teſtis. Quibus etiam accedit Hilarius, dum loquens de Oſio ait. [Sed de eo nihil queror, qui idcirco eſt reſeruatus, ne iudicio humano ignoraretur qualis antea vixiſſet.] Si Oſius eſt reſeruatus (poſt lapſum intelligo) vt non ignoraretur qualis antea eius vitae curſus fuiſſet; & hunc plerũ laboribus pro fide & religione ſuſceptis, innocentia & probitate aſſueverant omnes, eſt certẽ cõſentaneum ſatis, quod ſcribit Hilarius, Oſium poſt

P post lapsum Syrmienſem diuina fuiſſe reſeruatam prouidentia, vt peracta denud eius erroris poenitentia, par eſſet exitus Chriſtiana felicitate, ſanctiori vitae, quam diu peregerat. Quod ſi Oſij nomen (Graece ſanctum ſonant) illi inditum eſt, ob virtutem & vitae ſanctitatem; qua ſemper excelluit, vt auctores ſunt. Theodorus Ballamon, & diuus Athanaſius: cur poſt infelicem exitum, & vitae contemptam abiectamque ſanctitatem, illi praecelſum ſanctitatis nomen ereptum non eſt? Si à fide viuens morienſiſque aberrauit, cur inter Episcopos optimè de fide merentes illum refert idem Athanaſius; vel eum planè in Catholicae fidei vnitate vixiſſe, & obijſſe fatendum eſt, vel tot viros ſanctiſſimos non leui culpa notandos, quod eum & viuum & mortuum tam illuſtri ſemper laude decorarint. Vrgent & alia plura ad expugnandam Marcellini preſbyteri narrationem, quod Cordubae obijſſe Oſium dicat, cum affirmarit priùs à lapſu ſtatim Syrmij crudeli exitu interiſſe. Qui etià fieri poteſt, poſt lapſum ſtatim Syrmienſem, Oſium interiſſe, ſi regrediendi in Hispaniam, ſi incolendi Cordubam, ſi diſſerendi cum Gregorio, ſi reum agendi, ſi condemmandi ad extremum illum, & locum, & tempus, & facultatem concedat? vel me certe coniectura fallit vehementer, vel Oſius Cordubae nec obijt, nec in Hispania, ſed Syrmij, paulò poſt lapſum, vt ex his in quibus dicta & exemplaria MS. conſentiunt, colligitur; ſed apertius multo ex diuo Athanaſio, Oſium narrare Syrmienſem errorè ſtatim retractaſſe, & velut poſtremis tabulis Apoſtolicam, & ſanctam Catholicam fidei profeſſionem obſignari morientè, & omnibus generaliter conſuluiſſe, vt à Arrianorū impietate velut à contagioſa peſte diffugerent. Illud quoque Marcellini detegit commentum, quod inſimulet, Oſium perſuaſiſſe Clemètio Conſtantij praefecto Vicario, vt Gregorium Episcopum Illiberritanum mitteret in exilium, quod eiufdem Oſij cõmunionem reculafſet: cur enim credatnus, cum qui in Concilio Sardiceniſi Episcoporum cauſas ad alios Episcopos primum, vel ad Tuam Sedem, grata & religioſa diui Petri Apoſtoli memoria (vt ipſe Oſius ait) deferendas, nõ vt monitor, ſed vt auctor ſuaſit, & ſanxit, tam breui temporis ſpatio nullis minis tormentis ve coactum, ad Vicarium praefectum detuliſſe? aut cur Praefecto magis voluiſſe Oſium deſerre, quàm Conſtantio Imperatori, cuius erat ille Vicarius, exiſtimandũ eſt: cum paulò antè, tempore quo Conſtantius Imperator vim Episcopis adhibere coepit, & exilij taedio ad ſuam contendit ſententiam pertrahere, ſic Oſium Imperatori doctè, piè & conſtanter ſcripſiſſe affirmet Athanaſius. [Ne te miſceas Eccleſiaſticis, neque nobis in hoc genere praecipere, ſed potiùs ea à nobis diſce. Tibi Deus Imperium commiſit, nobis quae ſunt Eccleſiae concredidit: & quemadmodum qui tuum Imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi diuinae, ita & tu caue, ne quae ſunt Eccleſiae ad te trahès, magno crimini obnoxius ſias.] Aut cur maiora & ſanctiora clementiae ſigna, & benignitatis praefectũ Vicarium Gregorio Episcopo praefitiſſe putemus, quàm Oſium Episcopum: cum à D. Auguſtino ſit traditum, adeo

Theodorus Balſa,
ad Concilium Sar
dicenſe, can. 1.
D. Athanaſius in
epiſtola ad ſolita
riam tuam agen
tes,
D. Athanaſiorar,
i. contra Arria
nos.

D. Athanaſ. dict.
epiſt. ad ſolitar. vi
tam agent.

Oſius in Concilio
Sardiceniſi can. 3.

Oſij epistolae hæc
ad Conſtantinum
Imp. refert diuus
Athanaſ. in epi
ſtola ad ſolita
riam tuam agen
tes.

D. Aug. contra
epiſtola Parme.
cap. 7.

*D. Hierony. lib.
de scrip. Ecclē. in
vita Gregorij Ba-
tici.*

eximiae Ofium fuisse pietatis, vt in improbiſſimos quoſque leniorem ferri ſententiam, à Conſtantino ſæpe poſtularit: aut quonam pacto, ſi cauſa erat de fide & cõmmunionē inter Gregorium & Ofium, potuit iure Ofius, & actoris, & rei, & iudicis ſuſtinere perſonam? Et ſi Gregorius ad eõ ſibi fauentem ſentiebatur Clementium, vt niſi depoſitum ab Episcopis, non audeat Episcopum exilio multare, & depoſitionis poenam tam iniūto ferebat animo; cur Dei ſolius admirabilem prouidentiam requiſiuit, non verò aliorũ Episcoporum, vel Sedis Tuæ Apoſtolicæ iudiciũ? vt vel interpoſita hac iuſtiſſimæ dilationis mora, tã iniuſti iudicij calumniam & calamitatem, ſine noui miraculi expectatione depelleret? Quòd ſi tam mirabilis tandem, & miſerabilis Ofio contingit interitus in Gregorij damnatione; cur rem tantam in vita Gregorij omiſit D. Hieronymus? & de Ofio ſilũtere reliquit Iſidorus vetuſtior?

Quod autem crudeli exitu illũ vitam finiſſe, prodit idẽ Iſidorus, ad graues profectò ſenectutis morbos, ad varios & maximos corporis cruciatus, quos ab Arrianis cõſtãtiſſimè paſſus eſt, & quorũ cicatricibus & reliquijs purgauit, eluit & lauit Ofius præteriti lapſus ſordes, & ad breue temporis ſpatium, intra quod poſtea, eodem nimirum anno, Syrmij vita functus eſt, cenſeo referendum; non autem ad repentinum illud (vt perhibent) corporis periculũ, vel interitũ, futuræ calamitatis æternæ graue præiudiciũ, quod in Hiſpania Ofio accidiſſe ex condẽnatione Gregorij narrat apud Iſidorũ ex Marcellino Theodifcus: & hoc tũ diuinae ſapientiae & bonitatis laudem magis commendat; tum ad Athanaſij, Hilarij, & Auguſtini ſententiam Ofium ab hæreticorum calumnia vindicantium magis accedit: quibus & ego lubentiſſimè acquieſco, quòd in re tam graui ſas non ſit alijs auctoribus fidem haberi, quàm hiſ, quorũ eſt grauis & ſancta apud viros graues & ſanctos auctoritas. O quanto præclariũ in multis hodie & ſemper ageretur cũ Eccleſia, ſi quod Solo olim in ſtabiliẽda, & capeſſenda Republica apprimè cõducere arbitrabatur, hoc ipſum Catholicae Eccleſiae Episcopi in vindicandis aliorum Episcoporum iniurijs exequeretur. Interrogatus enim, qua nam ratione nullum in ſua Republica ſcelus perpetraretur, ſapienter reſpondit. [Si tam indignarentur illi quibus facta non eſt, quàm quibus facta eſt iniuria.] quod in pia hac Ofij cauſa, non ſolum Tibi Pontifici Sanctiſſimo, & Sanctorum amantiſſimo, ſed & omnibus qui aliquem pietatis & religionis guſtum habent, probatum iri, ſumma Dei benignitate conſido, vt habeat poſthac Hiſpania ciuem, Valerius comitem, Eccleſia Episcopum, Roma Legatum, Cõcilia Praefidem, & religio noſtra Confeſſorem ſanctum, ab impoſita calumnia vindicatum, & falſi criminis nota liberum.

Illud ad extremum, obſervatione hĩc cenſeo dignum; quod ad cauſam huius Cõcilij attinet, nihil intereſſe, an beata Ofius, an miſera morte interierit; cum ſeptuaginta antea annos, & eo amplius, ſpectata virtute, ſingulari innocentia, recta & præſtanti fide, huic & alijs Concilijs interfuert. Quòd ſi rectum vitae curſum extremo ſpiritu detorſit, nihil cauſa

P causa posterior; etiam deterrima; Catholicæ nocebit priori: alioquin verò, si ex misera hac (quæ Osio impingitur) impiæ mortis atrocitate, pars aliqua vel suspicio eiusdem infelicitatis Concilio huic rot annis antea peracto injicienda est; eandem & in Nicaenum, Sardicense, Arelatense, Alexandrinum, Gangrense; & alia quibus interfuit, vel præfuit, conferri oportebit: quod in nullius sani mentem cadere potest.

XII. *Camerinus Episcopus Tuccitanus.*

XII. *Camerinus Episcopus Tuccitanus.*

N alijs CC. MS. Camerinus IV. loco subscripsit, nõ duodecimo. Tuccæ & Tucci meminit Plinius. Primam in Africa constituit: alteram verò quam coloniam nuncupat, Baeticæ Prouinciæ adscripsit, addens cognominatam Augustam Gemellam, & ad conuentum pertinere Astigitanum. In diuisione Vvambæ, vt Astigitanus, sic & Tuccitanus Episcopus Archiepiscopo Hispalensi subiicitur.

Plini lib. 5. c. 2.

S Tetrimos Tucei posuit ille. [Tucci (inquit) tenent de Mala Saya; vsque Balagar, de Igera vsque Callonam.] Quænam olim fuerit; ignorari nunc, ait Vassæus, sed obtinuit inter eruditos, eam esse, quæ Martos hodie vocatur; fuisse confinem Agabrensi intelligitur, quòd diuisio Vvabæ terminos Agabrensis, vsque ad Malam Sayam extendit, à qua initium habent Tuccitani. Nullum Hispano idomate nomen speciale huius Tuccitani Episcopatus expressit Rex Alfonso X. in historia generali Hispaniæ. Cùm enim diuisionem Constantini Imperatoris referret. [Tulla (inquit) terra de Tanjer, la de Aquentmar, que tiene fasta Cadiz, que hà agora nombre Algezira, & otra de allende.] Cùm autem de diuisione Vvabæ loqueretur, & de subiectis Archiepiscopo Hispalensi, postremo loco ait. [El Obispado de Tuad tenga desde Mala Saxa, fasta Balagis, & de Aguera fasta Cazlona, & desde hi fasta Certama.] Leo à Gemella presbyter interfuit huic Concilio, vt comes Camerini. Hodie Tucci Episcopo vacat.

XIII. *Secundinus Episcopus Catralecensis.*

XIII. *Secundinus Episcopus Castulonensis.*

F N C. Hispalensi regio Secúdinus, VI. loco, non XIII. subscripsit. Quod ad urbem attinet, Plinius & Pomponius nullæ huius nominis referunt: solus Ptolemæus Catralecus constituit in Lusitania Celtica, non præcè ab Arcobrica, & ab ea quæ Turres Albæ dicitur: tenue oppidum fuisse videri potest, quòd illud omiserint reliqui Geographi. In vetustis exemplaribus MS. non Catralecensem, sed Castulonensem lego: in Hispa-

lenfi

Plin. lib. 3. cap. 3.

Liu. lib. 28.

Siluius Italicus
lib. 3.

lensi regio, Castolensis, sed Castulonensis, restituedum est: nam in subscriptionibus presbyterorum reperio Turrinum à Castulone, quem Secundini comitem fuisse intelligo. Castulonenses ad Coloniam Salariensem spectare dixit Plinius, appellatosque tunc Caesari Venales. Castulonem autem fuisse non procul ab Illiturgi Baetica, ex Liiuo apparet, narrante, Scipionem ab Illiturgi expugnata, statim Castulonem petiisse, & Cerdubello prodicionis auctore, prodicione cepisse. Fuit Castulo anti quisima Hispaniae vrbs, à Phoenicibus Graecis Beociae, non Ionij, primùm condita, à quibus ob fontem Castalium, eximiae apud eos celebri tatis in Monte Parnasso, Castulonis nomé inditum Sylius Italicus auctor est. Fuit situ, aedificiorum magnitudine, argenti fodinis, ciuium frequentia illustris, qua ratione eam ad promulgationem Euangelij, maiores nostri elegerunt, & in ea Episcopi Cathedram collocarunt. Ab Arabibus postea euerfa est, in generali Hispaniae expugnatione: vestigia quaedam adhuc existant in ea, quae nunc Cazlona la vieja dicitur, ab oppido de Linares in Baetica tribus milliariibus distans: nouem verò ab vrbe Baeza: ideòque illam cum Castulone eandem esse putarim.

Adducor praeterea Secundinū hunc Episcopū fuisse Castolonensem, quòd Annianus postea Episcopus Castulonensis Secundini successor Concilio Sardicensi subscripserit. Parnisse olim Castulonensem Episcopum Tolterano, ab eodem Rasi Arabe, & Vvamba Rege memoriae proditum est.

XVI. Flavius Episcopus Elber-
rims.

XIV. Flavius Episcopus Illiber-
ritanus.

ET VSTI C. C. MS. alij Flavianum, alij Flauinum; sed malo Flauium legi. Elberinum alij, alij Elberritanum; vtrumque Gothice magis, quàm Latine: eorū enim idiomate & literis, huius Concilij decreta exscripta sunt. Pari forma Spalensis pro Hispalensis, Elborensis pro Eborēsis, Emeretensis pro Emeritensis, eiusdem gentis more. Non desunt tamen alij antiquiores, in quibus Illiberinus, & Illiberritanus Episcopus dicitur. In Lucēsi & Hispalensi I V. loco subscripsit, non XI V. Vrbs est Illiberis à tempore ipso Apostolorum Catholicae religionis doctrina, & Episcopatus dignitate à D. Petro, siue eius discipulo sancto Caecilio primo vrbs Episcopo nobilitata. Vt hinc etiam obserues, quàm altae fidei radices actae, quàmque antiqua & firmissima religionis fundamēta in Ecclesia hac diuinitus iacta sunt. Nec est probabile Flauitū Episcopum supremū ciuitatis honorem, Caecilij munus & dignitatem feliciter omniumque consensu obtinuisse, diuinam autem fidem, Catholicam religionem, Romanam & Apostolicā doctrinam, tam recenti & illustri Caecilij exemplo, pietate & sanctitate confirmatā, à ciuitate, à prouincia & regno impiè & infeliciter sustulisse.

Si

P Si memoria praefertim repetamus priscum Ecclesiae morem, quo receptum fuit, vt quoties de dogmatibus Ecclesiae, vel de librorum auctoritate, vel de quolibet ritu, aut traditione controuerſa orireretur; ad iudicium earum Ecclesiarum, quas viua voce, vel Epistolis, vel misis discipulis Apostoli, sed Petrus praefertim instituit, & Romanam in primis caeterarum matricem, & caput, tanquam ad verissimum Spiritus Sancti oraculum, à quo Apostoli, & ab Apostolis illae perceperant, confugeretur; & grauisimo earum testimonio, & auctoritate impiae, ac nefariae vocum nouitates in ipſo ortu opprimerentur. Diuus Irenaeus aduersus Gnosticos. [Traditionem itaque (ait) Apostolorum in toto mundo manifestatam, in omni Ecclesia adest perspicere omnibus qui vera vellent audire, & habemus annumerare eos, qui ab Apostolis instituti sunt Episcopi in Ecclesijs, & successores eorum vsque ad nos, qui nihil tale docuerunt, neq; cognouerunt, quale ab eis deliratur. Etenim si recondita mysteria scissent Apostoli, quae seorsum & latenter ab reliquis perfectos docebant, his vel maxime traderent ea, quibus etiam ipsas Ecclesias committebant. Valde enim perfectos, & irreprehensibiles in omnibus eos volebant esse, quos & successores relinquebant suum ipsorum locum magisterij tradentes, quibus emendare agentibus, fieret magna vtilitas, lapsis autem summa calamitas.] Ex mox. [Quid enim, & si quibus de aliqua modica quaestione disceptatio esset, nonne oporteret in antiquissimas recurrere Ecclesias, in quibus Apostoli conuerſati sunt, & ab eis de praesenti quaestione sumere quod certum, & re liquidum est? Quid autem si neq; Apostoli quidem scripturas reliquissent nobis, nonne oportebat ordinem sequi traditionis quam tradiderunt his, quibus committebant Ecclesias?] Et ad Florinum scribens. [Ista dogmata (ait) Florine, vt tecum agam humanius, sanae doctrinae & sententiae non sunt. Ista dogmata sunt Ecclesiae repugnantia, vt pote quae eos, qui illis obsequuntur, in maximam impietatem reiciat. Ista dogmata presbyteri, qui ante nos fuerunt, qui erant ipsorum Apostolorum discipuli, minime tibi tradiderunt.] Tertullianus. Quando in terris agebat (loquitur de Christo) ipse pronuntiabat, siue populo palam, siue discipulis seorsum. Ex quibus duodecim praecipuos lateri suo adlegerat destinatos. Nationibus magistros. Itaq; vno eorum decusso, reliquos vndecim regrediens ad Patrem post resurrectionem, iussit ire, & docere nationes, tinguendas in Patrem, & in Filium, & in Spiritum sanctum. Statim igitur Apostoli (quos haec appellatio Missos interpretatur) assumpto per sorte duodecimo Matthia in locum Iudae, ex auctoritate prophetae, quae est in Psalmo David, consequuti promissam vim Spiritus sancti, ad virtutes & eloquium, primo per Iudaeam contestata fide in Iesum Christum, & Ecclesijs institutis, dehinc in orbem profecti, eandem doctrinam eiusdem fidei Nationibus promulgauerunt, & proinde Ecclesias apud vnanquamque civitatem condiderunt, à quibus traduce fidei & semina doctrinae, caeterae exinde Ecclesiae mutuae sunt, & quotidie mutantur, vt Ecclesiae fiant. Ac per hoc & ipsae

M Apostolicae

*D. Irenaeus lib. 3.
aduersus haereses. c. 3.*

Ic. m. c. 4.

Hanc Irenaei epistolam ad Florinum Eusebius refert lib. 5. cap. 19. hist. Eccles.

Tertull. de praescrip. c. 20.

Matth. 10.

Matth. 27.

Matth. 28.

Act. 1.

Psal. 108.

Act. 2.

Act. 8. 9. 11.

Act. 13.

Act. 14.

*Tertull. de praes.
c. 31. & 32.*

*Idem lib. 4. aduer-
sus Marcionem
cap. 5.*

*1. Cor. 3.
Galat. 6.*

Apo. 2. c. 3.

Apostolicae deputantur, vt soboles Apostolicarum Ecclesiarum. Ome-
genus ad originem suam censeatur necesse est.] Et post alia. [Ita ex ipso
ordine (ait) manifestatur esse Dominicum & verum, quod sit prius tradi-
tum : id autem extraneum & falsum, quod sit posterius immissum. Ea
sententia manebit aduersus posteriores quasque haereses, quibus nulla
constantia de conscientia competit ad defendendam sibi veritatē. Cae-
terum si quae audent interfere se aetati Apostolicae, vt ideò videan-
tur ab Apostolis traditae, quia sub Apostolis fuerunt ; possumus dicere :
Edant ergo origines Ecclesiarum suarum : euoluant ordinem Episco-
porum suorum, ita per successiones ab initio decurrentem, vt primus
ille Episcopus, aliquem ex Apostolis, vel Apostolicis viris, qui
cum Apostolis persecuerint, habuerit auctorem, & antecessorem.
Hoc enim modo Ecclesiae Apostolicae census suos deserunt : si-
cut Smyrnaeorum Ecclesia, habens Polycarpum à Ioanne conlocatum
refert ; sicut Romanorum Clementem à Petro ordinatum edit ;
proinde utique, & caeterae exhibent, quos ab Apostolis in Episco-
patum constitutos Apostolici seminis traduces habeant. Confin-
gant tale aliquid haeretici. Quid enim illis post blasphemiam inli-
citurum est ? Sed etsi confinxerint, nihil promouebunt. Ipsa enim do-
ctrina eorum cum Apostolica comparata, ex deuersitate & contra-
rietate sua pronuntiabit, neque Apostoli alicuius auctoris esse, ne-
que Apostolici ; quia sicut Apostoli non diuersa inter se docui-
sent ; ita & Apostolici non contraria Apostolis edidissent, nisi il-
li qui ab Apostolis descuerunt ; & aliter praedicauerunt. Ad hanc
itaque formam prouocabuntur ab illis Ecclesijs, quae licet nullum
ex Apostolis, vel Apostolicis auctorem suum proferant, vt multo
posteriores, quae denique quotidie instituuntur : tamen in eadem
fide conspirantes, non minùs Apostolicae deputantur pro consan-
guinitate doctrinae.] Id ipsum docuit & confirmauit aduersus Mar-
cionem. [In summa (inquit) si constat, id verius quod prius ; id prius,
quod est ab initio ; ab initio, quod ab Apostolis, pariter utique constabit,
id esse ab Apostolis traditum, quod apud Ecclesias Apostolo-
rum fuerit sacrosanctum. Videamus quod lac à Paulo Corinthij haue-
rint ; ad quam regulam Galatae sint correcti : quid legant Phi-
lippenses, Thessalonicenses, Ephesij, quid etiam Romani de pro-
ximo sonent, quibus Euangelium, & Petrus, & Paulus sanguine
quoque suo signatum reliquerunt. Habemus & Ioannis alumnas Ec-
clesias. Nam etsi Apocalypsim eius Marcion respuit, ordo tamen
Episcoporum ad originem recensus, in Ioannem stabit auctorem.
Sic & caeterarum generositas recognoscitur. Dico itaque apud illas,
nec sola iam Apostolicas, sed apud vniuersas, quae illis de socie-
tate sacramenti confederantur, id Euangelium Lucae ab initio edi-
tionis suae stare, quod cum maximè tuemur.] Quinimò si de li-
brorum diuinorum auctoritate esset controuersia, hoc est, si de li-
bro hoc, vel illo, an sacer esset & canonicus, orta esset disceptatio,

vt

P vt de quibusdam olim haesitarunt nonnulli, consilium Augustinus dedit, vt Ecclesias Catholicas consulamus, eas nimirum, quae Catholicam fidem & vnitatem constanter retinerent, non verò eas, quae aliqua haeresium suspicione damnatae essent vel notatae: quòd si nec in his Catholicae omnes consentirent, plurimarum Catholicarum consensum probari voluit, inter pares verò, earum iudicium sequi mandauit, quae inter Catholicas essent Apostolicae. Inter eas autem cù Ecclesia Romana principatum teneat, & Apostolicae nomine per antonomasiam iure, & meritò intelligatur: tum, quòd Apostolorum Princeps Petrus illam fundarit, rexit, & glorioso martyrio cohonestauerit, tum ob certam Christi pollicitatione, à quo illi dictum est. Ego pro te orauit, Petre, vt non deficiat fides tua; qua munita & ornata diuinitus, nullo errore fallit, aut fallitur, illi in dubijs Catholicae fidei causis, iudicium primum deferendum est: post eam verò, reliquis Apostolicis Ecclesijs sua, vt Augustinus docet, auctoritas est tribuenda, nec temerè iudicandum falsum, vanum, & irritum earum esse iudiciu. Cùm doctrina igitur huius Concilij Apostolicae Ecclesiae Illiberritanae fide comprobetur (vt de Romana praesertim, & eius Legatis interim taceamus) & aliarum quatuor Apostolicarum Ecclesiarum grauisima auctoritate fulciatur (interferunt enim illi (vt cernimus) diuus Valerius Episcopus Ecclesiae Caesaraugustinae, instituta à Iacobo: Felix Accitanae, à Torcato D. Petri discipulo: Melantheus Toletanae, ab Eugenio: Quintianus Eborensis, à B. Mantio, non Apostolorum, sed ipsius Domini nostri Iesu Christi discipulo) quis tam expertus pietatis affirmare audebit Ecclesias tot sanctas, sanctorum patrum aut aorum praecepta, tam recenti memoria tradita non agnouisse, vel si agnouerunt, quòd multò esset deterius, nefario scelere, & insigni impietate neglexisse, violasse, conculcasse? Huius Flauij Episcopi Illiberritani admirabilis tum religio, tum prudentia, in eo potissimum illuxit, quòd cùm in ciuitate celeberrima summum ei negotium esset in continendis in religione & officio ciuium animis, nimum ad idolorum cultum propensus, ita tamen se gesserit, vt non minorem in eis euerendis laudem videri possit consequutus, quàm multi alij in subeundo martyrio gloriam: vt qui omnem operam primò ad emolliendam ciuium duritiam conferret, quo simulachra postea demoliri posset còmodius. Eius enim consilio & opera non ambigo, quin dum Concilij huius sanctionibus morem gereret, omnia aut pleraque Illiberritanae vrbs idolorum simulachra euersa, atque prostrata sint, quorum nonnulla superiori bus annis terra obruta eruere Granatenses, Apollinis vnum cum musico instrumentum, alterum Veneris, cui ad latus Cupido; tertium Liberi Patris cù Saryro vtre vinario incubate, postremum, vt creditur, Aesculapij, omnia miro elaborata artificio, quae summo in pretio habita ad tantae vultatis memoriam in regia eiusdem vrbs asseruantur.

F Huic Flauio successit Diuus Gregorius, quem à Clementio Constantij praefecto Vicario, Ofio consentiente, & iuuante, damnatum Isidorus, vel Theodiscus ex Marcellino refert: sed quid de

D. Aug. lib 2. de doctrina Christiana, cap. 8.

Capo. 41.

Apud Isidorum, in princ. libri de scriptoribus Ecclesiae ex Marcellino Theodiscus.

D. Hieronymus
de script. Ecclesi.
in Gregorio Baerico, Martyrologium Romanum
24. Aprilis.

D. Isidor. hb. 15.
etymolog. c. 1.

D. Cyprianus epistola. 68. ad clerum, & plebem in Hispania consistentes.

Historia Compostellana MS. apud nos, in qua hae duae constitutiones Calixti ad verbum describuntur.

D. Augustin. lib. 1. contra epistol. Parmen.

illius narrationis fide, & auctoritate sentiendū, dixi iam in Osij subscriptione. Gregoriū tamē illustri fidei confessione, & optimarum disciplinarū cognitione clarissimū, ad coelites cōmigrasse, praeter D. Hieronymū, certā fidē faciūt Romanae Ecclesiae, & Vsuardi Martyrologia, quae illū, vt sanctū Illiberritanae ciuitatis Episcopū, & Confessorē coli, eiusq; diē festum, & memoriam celebrari XXIV. Aprilis docēt. Illiberritani Episcopatus fines in diuisione Vvambae hos reperio. [Eliberis (ait) haec tenear de Maleoca, vsque Sotellam, de Admica vsque Sedille.] Insignē, & antiquam hanc ciuitatem generalis Arabum irruptio expugnavit, eius tamen Sedem Episcopalem Ferdinandus, & Elisabetha Reges Catholici in Granatam à se recuperatam transferri, Apostolica P. P. Sixti Hispani auctoritate, & in Metropolitanam erigi, impetrarunt, assignatis duabus Ecclesijs suffraganeis Accitana, & Virgitana, anno Christi CIO. CCCC. XC. II. primus eius Sedis Archiepiscopus Ferdinandus de Talabera, ex D. Hieronymi instituto.

XV. Liberius Episcopus Emeritanus.

XV. Liberius Episcopus Emeritanus.

MERITA Augusta, v: à Dione traditum est, & postea ab Isidoro, nomen accepit à militibus emeritis Augusti, quibus eam sibi aedificandi cura pro beneficio data est, anno XXIII. antequam Christus nasceretur, Augusto, & Syllano Coss. Merida hodie dicitur. Antiquissimū Hispaniae Episcopatum probat D. Cypriani epistola ad clerum & plebem in Hispania consistentes, ex qua apparet, Basilidem, & Martialem, alterum Asturicae, alterū Emeritae Episcopos, ob crimen idololatriae depositos, & in eorum locum Sabinum, & Felicem successos. Cuius dignitas & amplitudo eò peruenit, vt totius Lusitaniae esset Metropolis, illiq; suberant, vt in vetustis CC. Gothis refertur, Pace, Olisibona, Ossonoba, Egítania, Caliabria, Conimbria, Vifacū, Lamegum, Cauria, Salmantica, Aucla, Ebora. Sed ea dignitas à Calixto secundo Compostellam ad tempus primū, dum Emerita recuperaretur à tyrānide Arabum, in perpetuū postea translata est; id circo hodie Episcopo vacat. Ea est temporis & rerum humanarum vicissitudo, & inconstantia. Perret in sacris, D. Iacobi militibus. Hic autem Liberius Episcopus Emeritanus Concilio Arelatensi secundo interfuit, cum Florentino diacono, & interfuisse ac subscripsisse eum I. Arelatēsi crediderim, quia in eo plures Hispaniae Episcopos fuisse praesentes tradit Augustinus, & omnes subscriptiones Concilij Arelatensis secundi, vt à primo sublatis, sic primo restituendas, inter doctiores conuenit. Post verò vita functo Liberio, eius diaconum Florentinum electum fuisse Episcopum Emeritanum, inde intellexerim, quòd eius exster subscriptio in Concilio Sardicēsi: quare Illiberritanum hoc ante Sardicēse, & Arelatēse I. fuisse peractum vel hinc comprobandum.

XVI. De-

P XVI. Decentius Episcopus Legionensis.

XVI. Decentius Episcopus Legionensis.

A Legione septima Gemina, Legio ciuitas nomen habuit, dignitate Episcopali à tempore ferè Apostolorum insignita, & regni titulo post Arabum expugnationem ornata, nullum vnquam Metropolitanum agnouit, præter Romanæ Sedis Episcopum. In MS. XII. loco non XVI. subscripsit.

XVII. Ianuarius Episcopus Sibarientis.

XVII. Ianuarius Episcopus Salarientis.

N CC. MS. Salarientis legitur, non Sibarientis, quod magis probo: nam de Sibari in Hispania cœnes Geographi siluerunt: in Italia constituit Sybarim Solinus, à Traecenis aedificatam asserens. Salariam autem duplicem refert Ptolemæus in Hispania: primam in Oretanis, iuxta Laniam & Paterniam; aliam in Baëtanis inter Biguerram & Turbulam: Plinius Salarientem coloniam in Baetica esse tradit non procul ab Acci; hodie vocari Alcazar de la Sal in Algaruorum regno, scripsit Ambrosius Morales, huiusque ciuitatis fuisse Episcopum Ianuarium. Sed ego magis putem, Episcopum Baeticæ Salariae fuisse, quam Lusitaniæ, quòd Baeticæ ciuitas fuerit opulenta, & colonia Romanorum, vt dicit Plinius: altera verò exiguum oppidum breuissimis terminis circumscriptum. In Codicibus Ecclesiæ Toletanæ legitur, Ianuarius de Fiblaria, & Fibularia: quæ lectio non temerè improbada: nã Calagurrim, Fibulariã nuncupasse veteres, testis est Plinius, & adfuisse in hoc Concilio Eucarium presbyterum de Fibularia seu Municipio, ex presbyterorum subscriptionibus apparet: olim Hispanos, & Italos, vrbium plures duobus nuncupasse nominibus, Plinius tradit. Et vt omisis Italicis, Hispanicis recensamus, Olyssippo dicebatur & Felicitas Iulia: Eborã, Liberalitas Iulia: Attrubi, Claritas Iulia: Altigi, Augusta firma: Illiturgi, Forum Iulium: Obulco, Municipium Pontificenle: Vrso, Genua vrbiorum: Hispalis, Colonia Romulea: Corduba, Colonia Patritia: Cæsaraugusta, Salduba: Tucci, Augusta Gemella: quod vsurpabant, vt Imperatoribus, vel Praefidibus prouinciarum, vel Romanæ ciuitati blandirentur, eorum gratia nomina ab eisde mutuantur. In C. Hispalensi de Piblaria legitur. In Lucensi de Fibaria: vtrumque non rectè. Decimoquarto in eisdem, non decimosextimo loco eiusdem subscripio.

XIII. Quintianus Episcopus Eborensis.

XIII. Quintianus Episcopus Eborensis.

F **G**othicè Eborã dicta est, quæ Latinè Eborã ex Põponio Mela, & vetustis lapidibus. Is Iulio Cæsari erectus est, cù hac inscriptione.

M 3 DIVO.

Solinus. cap. 8.

Plin. lib. 3. cap. 3.

Ambros. Moral. lib. 10. cap. 311

Pomp. Mela. lib. 3. cap. 1.

DIVO. IVLIO.
 LIB. IVL. EBORA.
 OB. ILLIVS. IN. MVN. ET. MVN.
 LIBERALITATEM.
 EX. D. D. D.
 QVOIVS. DEDICATIONE.
 VENERI. GENETRICI.
 CESTVM. MATRONE.
 DONVM. TVLERVNT.

Ebora ergo legendum est, non Eburā, ut apud Ptolemaeum, Strabonē, & Stephanū, perperam Eburam Caecralem Baeticae, cum Ebora Lusitaniae cōfundentes. De Elbora Carpetanae provinciae (Talabera hodie vocat) alia ratio est, nunquam enim ea Episcopū habuit. Ebora autē Lusitaniae ciuitas celebris frequenti antiquorū Regū Lusitaniae domicilio nobilissima, Episcopatus dignitate a tempore Apostolorū repetit; quippe habuerit Beatum Mantiū Domini nostri Iesu Christi discipulū, primum Christianae religionis annuntiatōrē, & ut credi par est, Episcopum. Sedem hanc in Archiepiscopalem seu Metropolitanam erexit Paulus Papa III. & Syluester Ecclesiam illi suffraganeam assignauit anno Domini CIO. IO. XL. Ioanne III. Lusitaniae Rege intercedente. Primus Archiepiscopus Henricus Cardinalis eius frater, qui Sebastiano nepoti defuncto in Regno successit.

XIX. *Eutichianus Episcopus*
Bastitanus.

XIX. Eutichianus Episcopus
 Bastitanus.

IN MS. emendatioribus, Bastitanus, sed Bastitanus scribendum. Basti, hodie Baza in Baetica, parebat olim Archiepiscopo Toletano. Illius termini existant in diuisione Vvambae. [Basti (inquit) teneat de Montana vsque Gestam; de Rouia, vsq; Rufitam.] Episcopo vacat, postquam Arabum tyrannide, Ferdinandi & Elisabethae Regum Catholicorum virtute, & pietate crepta est, & quia vsurpatis, & detentis antiquis eius finibus per Arabes, dioeceseos angustijs laborabat, Accitanae Ecclesiae potestati est adiecta, procurante Accitano Episcopo Garfia Quijada, & Magno Petro Gonçalez de Mendoza Cardinale & Archiepiscopo Toletano dissimulante: cuius Ecclesia a tempore Ferdinandi III. Castellae Regis ius in Bastitanū praetedit, quousque varijs hinc inde sententijs latis, tandem spectare ad Accitanum tempore Ioannis Martini Silicei Archiepiscopi Toletani postrema cautum est; reseruato iure Metropoleos Archiepiscopo Toletano. Et quem admodum in spiritualibus Accitano Episcopo subijcitur, sic rerum civilium Praefectum Accitanum, in ciuilibus superiorem agnoscit.

P RESIDENTIBVS ETIAM TRIGINTA
sex presbyteris, astantibus diaconibus.

R Esidentes presbyteros retulit notarius, quia simul sedebant cum Episcopis, tam in Hispania, vt Concilio hoc & Toletano I. admonemur, quam Romae, vt testatur D. Hieronymus ad Euagrium. [Caeterum (inquit) etiam in Ecclesia Romae presbyteri sedent, & stant diaconi, licet paulatim increbrescentibus vitijs inter presbyteros absente Episcopo sedere diaconum viderim.] Tanti merito habitus presbyterij ordo semper est. Quare Africanis Episcopis, singulari religione, sanctitate & doctrina praestantibus, in Concilio Carthaginensi IV. coactis visum est, vt Episcopi in quolibet loco sedentes stare presbyteros non paterentur. Patres quoque Bracarenfes statuerunt, [Vt clerici parochiales seruuil more, in aliquibus operibus, Episcopis seruire non cogentur: quia scriptum est: Neq; vt dominantes in clero.] At dicent alij nec in Concilio Carthaginensi decerni, vt presbyteri sedeant in Concilijs, cum Episcopis; nec ex hoc Illiberritano erui posse: cum magis ad promulgationem Concilij, de qua notarius testimonium publica fide consignabat, quam ad coactionem Concilij, & interiorum scissionem illud referri debeat; referendum consentio, id ipsum tamen in Concilijs vsurpari ex Concilio Romano, sub Hilario Papa liquet, sic enim incipit: [Residentibus vniuersis presbyteris, adstantibus quoque diaconibus; Hilarius Episcopus Ecclesiae Catholicae vrbs Romae Synodo praesidens dixit. Quoniam religiosus, &c.] In Hispania quoq; id receptum scribit Isidorus, ordinem scissionum Episcoporum, & presbyterorum exponens. [Et corona (ait) facta de sedibus Episcoporum, presbyteri a tergo eorum resideant, quos tamen sessuros secum Metropolitanus elegerit.] Et post alia: [Sicque omnes qui de religiosis retro actis diebus, pro spiritali instructione interfuerant in Concilio, foris egredientur, residentibus aliquibus presbyteris in Concilio, quos Metropolitanus elegerit.] Diaconi vero, velut Episcoporum, & presbyterorum ministri, nec coram Episcopis sedebant, nec coram presbyteris, nisi illorum praecepto. [Diaconus (inquit idem Concilium Carthaginense IV.) quolibet loco iubente presbytero sedeat:] quod & Concilium Nicaenum sanxerat. [Sed neque sedere quidem (ait) licet in medio presbyterorum diaconos. Si quis autem non vult his sufficiens esse, post hanc diffinitionem, cesset esse diaconus.] Subscripterunt eidem decreto Asiani Episcopi in Concilio Laodiceno, Gallicani in Concilio Arelateni II. [In secretario diaconos inter presbyteros sedere non liceat, vel Corpus Christi, praesente presbytero, tradere non praesumat; quod si fecerint, ab officio diaconatus abscedat.] Clarius Gelasius Papa. [Eos (ait, intelligens diaconos) non in presbyterio residere cum diuina celebrantur, vel Ecclesiasticus habetur quicumque tractatus, sacri corporis perrogationem sub conspectu Pontificis seu presbyteri, nisi his absentibus ius non habeant exercendi.] Hic mos erat omnium ferè Prouinciarum; et si ali-

Concilium Tolosan. 1. in princip. D. Hierony in epi stola. 85. ad Euagrium.

Conc. Carthag. 4. can. 34.

Conc. Bracar. 2. can. 2. ad finem. 1. Per. 5.

D. Isidorus in libello de modo celebrandi Concilia

Concilium Carthagin. 4. can. 37. Idem can. 39. Concilium Nicaenum can. 14.

Concilium Laodiceum. can. 20. Concilium Arelat. 2. can. 15. Gelasius P. P. in epistola. 1. ad Episcopos per Lucaniam, Bruttos, & Siciliam constitutos cap. 10.

Concilium Romanum sub Syluestro can. i.

quando, Romae presbyteros, vt diaconos à tergo Episcoporum in Concilijs stetit sit traditum. In Romano enim primo sub Syluestro, cui ad fuisse dicitur Cōstantinus Magnus, & Helena, atq; Calphurnius, homo (vt vocatur) Christianus, & Urbis Praefectus, hic ordo obseruatus referatur. [Dum enim omnes venissent in Synodum, & alij quorum chirographus cucurrit, & opinio sanctitatis, sederunt in eodē aspectu Thermanum supradictarum. Presbyteri autem Romani omnes, diaconi, clericique, vel gradus sequentes à tergo Episcoporum steterunt; nemo enim sedit in eodem loco, nisi tantum Episcopi, & Syluester Episcopus, Pontifex urbis Romae.] In hoc tamen modeste se gesserunt presbyteri Romae: de his solum dicitur in canone, quod Pontifex Syluester, Constantinus Imperator, mater Helena, & Calphurnius Urbis Praefectus interessent: postquam enim canon retulerat, neminem sedisse, praeter Episcopos, & Syluestrum Papam, subiunxit: [Erat enim verò Calphurnius, qui Gentilis, & postea Christianus, & Urbis Praefectus.] Nam illis absentibus constat sedisse presbyteros, & assistisse diaconos, ex alio Concilio Romano sub Hilario.

Damasus in Pontificali, in Lucio:

Cum triginta autem & sex presbyteros ad sedisse in Concilio scribit notarius, animaduertendum est, tot sacerdotes Ecclesiam Illiberritanā minimè habuisse (rarior erat tunc presbyterorum numerus) sed ex his prouincijs, quarum Episcopi Concilio illi intererant, duos presbyteros aduentasse, vt proprium Episcopum comitarentur: hoc enim Lucium Papam iamdudum decreuisse, Damasus auctor est. [Hic praecepit (inquit) vt duo presbyteri, & tres diaconi in omni loco Episcopum non desererent, propter testimonium Ecclesiasticum.] Quare Osio Episcopo Cordubē si Syluestri Papae ad Nicaenā Synodum Legato duo presbyteri itineris & legationis comites dati sunt: alter Vitus, seu Victor, alter Vincentius. Quam legem obseruauit Zozimus Papa, cum Legatos ad Concilium Carthaginense VI. destinauit, cum Faustino enim Episcopo plebis Potentinae, Philippū misit, & Afellum presbyteros. Cum verò decem & octo Episcopi tantum ad Concilium venissent, si illorum singulis binos presbyteros adijciamus, triginta & sex presbyterorum numerum (vt in Concilio dicitur) iuste complebimus: quocirca manuscripta exemplaria, quae habēt, Viginti sex presbyteris, emendanda sunt, & pro viginti, triginta reponendum. Diaconorum autem numerū (si id eiusdem regulae circumscriptione metiamur) quinquaginta quatuor fuisse necesse est, si singulis Episcopis tres diaconi adijciantur, iuxta eandem Lucij Papae constitutionem.

Concilium Nicaenum ad finem.

Ex Zozimi comitorio quod exstat ad finem Concilij, quod Africanum vocant.

Nomina diaconorum, qui adstiterunt, desiderantur, presbyterorum autem, qui huic Concilio interfuerunt & subscripserunt, etsi in excusis, & MS. CC. D. Laurentij, & Ecclesiae Toletanae desint, & in alio nostro vetustissimo, extant tamen in alio Ecclesiae Vrgellenfis, hoc ordine.

I. Restitutus presbyter de Elchepora] fortè de Epora, cuius meminit Antoninus, itinere à Corduba Castellonem; in Baetica est, Montoro dicitur, non integris triginta miliaribus à Corduba distans; non rectè apud

Plinium

- P Plinium Ripepora foederatorum: Epora restituendum.
- II. Natalis presbyter à Vrsuna] Vrfo vocat Plinius, & ad conuentum Astigitanum refert. Hispanè Ossuna in Baetica, caput Ducatus de Ossuna.
- III. Maurus presbyter de Illiturgi.] Ad cōuentum Cordubensem spectare Illiturgi scribit Plinius: Andujar Hispanè dicitur.
- IV. Lamponianus de Karula.] Carula Antonino inter Hispani, & Illipam: Carrula Caesari in Baetica, Marchena hodie.
- V. Barbatus de Aduigi,] forsan Artigi, quos & Iulienfes vocari ait Plinius. Alhama esse in Baetica Cocus, Tarrapha, & Ortelius tradunt.
- VI. Felicissimus de Ateua.] Caesar Ategua. Valer. Max. Attinga. Pli. Attubi, quae Claritas Iulia, ad conuentum Astigitanum, non procul ab Vrfo: hodie Castillo de Teba.
- VII. Leo Accinipe.] Accinipo Ptolem. in Baeticis Celticis iuxta Anā fluuium in eadem Celtica. Plinius duplici. pp.
- IX. Liberalis de Eliocroca.] De Eliocrota, Lorca in Baetica: comes fuit hic presbyter, Successi Episcopi Eliocrotensis.
- X. Ianuarius à Lauro.] Duplex Laurum, alterum apud Sucronem, vbi pugnavit Sertorius, alterum Baeticae, vbi occisus Pompei filius.
- X. Ianuarius Barbae.] Barba Antonino in Baetica, iuxta Anticariam.
- XI. Victorinus Agabro.] In Baetica, Cabra dicitur, caput Comitatus de Cabra: comitem Sinagij Episcopi Agabrensis fuisse putarim.
- S XII. Titus à Vinc.
- XIII. Eucharius à Municipio,] forte Calagurris, nā in nummo Augusti apud Goltzium legitur. MVN. CALAG. IVL. quod ab Augusto facta esset municipium.
- XIV. Syluan^o Segalbina] fortè quae Sclābina Ptolem. hodie Salabreña.
- XV. Victor Vlia] Gaditani conuentus fuisse ait Plinius: forsan Montemayor in Baetica, quindecim lapidibus à Corduba.
- XVI. Ianuarius Vrci.] Vrci, aliās Virgi, vulgò Almeria. Ianuarium comitem fuisse Cantoni Episcopi Virgitani crediderim.
- XVII. Leo Gemella.] Martos hodie, olim duplici nomine insignita; Tucci, & Augusta Gemella, vt testatur Plinius. Comes fuit Leo Camerini Episcopi Taccitani.
- XIII. Turrinus Castilona,] Castulone legendū, Cazlona la vieja in Baetica. Comes Secundini Episcopi Castulonensis.
- XIX. Luxurius de Drona] forsan de Brana, quam cōuentui Gaditano adscribit Plinius.
- XX. Emeritus Baria,] eadem quae falsò Balaria apud Ptolemae. Baria in Cicerone ad Atticum, Varia apud Pliniū, nō procul a Virgi, nunc Vera.
- XXI. Eumantius Selia.] Ptolom. in Baetica, fortè Villanueva dela Xara, in cuius lapide scribitur Solienfis: conuentus Cordubensis erat.
- XXII. Clementianus Olsigi.] Cognominabatur Olsigi Laconicum, conuentus fuisse Cordubensis docet Plinius.
- F

XXIII. Eutyces Carthaginensis.

XXIV. Iulianus Corduba,] comes Olij.

Aliorum duodecim presbyterorum nomina, temporum iniuria perijisse non ambigo, vt numerus triginta, & sex completeretur. Ex horum tamen & Episcoporum subscriptionibus palam fit, longè latèq; propagatam fuisse in Hispania huius Concilij tempore religionè Christianam, cum nulla sit regni prouincia, ex qua aut presbyter, aut Episcopus, nõ ad uentarit. Presbyteros autem qui huic Concilio interfuerunt, duplicis (vt ita dixerim) generis fuisse agnoscimus: quosdam Episcoporum comites ex praecepto Lucij Papae: alios verò, vel Vicarios suorum Episcoporu, aut tanquam doctrina & religione praestantes electos accersitosq; fuisse ab Episcopis, vt Concilio interessent. Vtrorumq; subscriptiones indicant decernendi auctoritate olim presbyteros non caruisse: aliter enim, quorsum tot ipsorum subscriptiones: potuit enim Christiani populi calamitas, Imperatorum Echnicorum tyrannis, Catholicorum Episcoporum zelus, presbyterorum doctrina & pietas, & omniũ tandem propagandae religionis studium, consultationem presbyterorum & iudiciũ exposcere, quod vsu confirmatum sua aetate scribit Isidorus. [Et corona (ait) facta de sedibus Episcoporum, presbyteri à tergo eorum resideant, quos tamen sessuros secum Metropolitanus elegerit: qui vtique & cum eo iudicare aliquid & diffinire possint.] Ex mox, [Sicq; omnes, qui de religiosis in retro actis diebus, spiritali instructione interfuerat in Concilio, foris egrediantur, residentibus aliquibus presbyteris, in Concilio, quos Metropolitanus probauerit honorandos.] Quae postea, vel decrecente eorundem sanctitate, & doctrina, vel aucto Episcoporum numero, iustissimè interdicta sunt: soli que Episcopi, & quidam Abbates seculares ex longa cõsuetudine, eo priuilegio vtuntur.

De diaconis quoq; offerebatur occasio differendi, an in Ecclesiasticis conuentibus consulendi, aut decernendi auctoritatè habuerint? Et non habuisse magis puto, quod nec sedendi priuilegio, nec subscribendi vtrentur, ni vices gererent alicuius Episcopi. Solebant enim hi, cum vel negocijs, vel morbo impediti Concilij Hispaniae adesse non possent, diaconos tanquam Vicarios, & Legatos suo nomine ad Concilium mittere, qui post reliquos Episcopos sedebant, consulebant, decidebant, & subscribebant. In Concilio enim Toletano III. subscripsit pro Poeto Episcopo Magalonensi Genesius Archidiaconus eiusdem Ecclesiae (tũc omnes ferè Archidiaconi non erant presbyteri) & pro Pelagio Episcopo Nemaufensi subscripsit Valerianus Archidiaconus eiusdẽ Ecclesiae. In IV. Pro Carterio Arcauicensi Domarius Archidiaconus; & pro Solemnio Episcopo Carcafonensi Donnellus Archidiaconus; pro Genesio Magalonensi Stephanus Archidiaconus. In V. pro Meruntino Episcopo Petrus diaconus. In VI. pro Antonio Episcopo Vvamba diaconus, & pro Mustracio Episcopo Valentino, Seuerinus diaconus. In Gallia item receptum ex Concilio Lugdunensi I. apparet, in quo subscripsit Astemius diaconus, directus (vt ipse ait) à domino meo Maximo

D. Isidorus in libello de modo celebrandis Conciliis.

Concilium Emeritense can. 5.

P Maximo Episcopo Ecclesiae Valétinae, & sic in alijs. Quod cum in Hispania aliquando indignum Ecclesiastica auctoritate visum esset, vt ministri cum maioribus & praelatis interessent, sederent & subscriberent, idèd in Concilio Emeritensi cautum est, vt Episcopi, si negocijs, aut debilitate, aut alia ratione praepediti Concilij interesse non possent, si Vicarios mitterent, non diaconos, sed presbyteros, aut Archipresbyteros eligerent. Diaconos autem, quos interfuisse huic Concilio notarius retulit, Vicarios non fuisse, exfirmarim, quod adstantes, non adsidentes renuntiauerit.

ET OMNI PLEBE.

CVR DE PLEBE MENTIO IN HOC Concilio iniecta. CAP. XII.

BSIT, Beatissime Pater, vt hinc aliquis eã erroris maculam Hispaniae aspergat, vt eo tempore, aut vnquam in Concilij Prouincialibus, vel Generalibus, interesse plebem potuisse dicat, & eius iudicio, vt Ecclesiasticorũ, causas Ecclesiae tractari, & diffiniri: sed vt aurib⁹ exciperet, quae Catholicae Ecclesiae Episcopi decreuerat, vt re & opere postea exequeretur: solebat primitiuae

S Ecclesiae patres (quod & hodie obseruant) congregatis omnibus fidelibus in Ecclesia, renuntiare palam, quod clam constituisent: eaq; renuntiatio promulgationis vim & auctoritatem habebat: sicbat à Notario, ex cuius fide decreta omnia Concilij pendebant. Fuisse autem hanc Concilij nostri Illiberritani renuntiationem à Notario factam, inde colligitur, quod in primo huius Concilij canone, vt referunt CC. MS. addatur: Placuit inter eos: & in principio ante canones dicitur: [Cum confidissent sancti & religiosi Episcopi in Ecclesia Illiberritana, hoc est, Felix, &c. residentibus etiam XXXVI. presbyteris, adstantibus diaconibus, & omni plebe, vniuersi Episcopi dixerunt.] Quae omnia indicat testimoniu esse notarij. Nomina praesentiu Episcoporu principio olim praefigebatur, quia cum numero perpauci essent, incommodum id non erat, nec audientibus, nec legentibus graue, si ex fide notarij agnosceret, qui Concilio interfuerant, & decreta firmauerant. At cum in Generalibus Concilij, & quibusdam Prouincialibus, incremento fidei, fidelium Episcoporum numerus creuisset, ne tot nominibus recitandis molestia in principio lectoribus crearetur, prudenter ad calcem illa, additis subscriptionibus, reiecta sunt.

F Sed tempus est, vt huius Concilij decreta, non tã nostra, quàm sumorum Pontificum doctrina & auctoritate, sanctissimorum Conciliorum sanctionibus, antiquorum Patrum sententijs, & diuinis Ecclesiae traditionibus, vt vetustissima, sic & Catholicae Apostolicaeq; doctrinae, & pietatis plenissima esse ostendamus.

I

P **DE CONFIR-**
MANDO CONCILIO
ILLIBERRITANO AD
CLEMENTEM IIX.

SANCTAE ROMANAE ET CATHOLICAE Ecclesiae Pont. Opt. Max.

FERDINANDI DE MENDOZA

LIBER II.

De his qui post baptismum idô-
 lis sacrificant.

Vulgata. Canon I.

*De his qui post baptismum idôlis
 immolauerint.*

Emendata. Canon I.

S *Placuit, vt quicumque post fidem
 baptismi salutaris, adulta aeta-
 te, ad templum idôli idolatra-
 turus accesserit, & fecerit, quod
 est crimen capitale, nec in sine
 eum ad communionem susci-
 pere.*

*Placuit inter eos, vt qui post fi-
 dem baptismi salutaris, adulta
 aetate, ad templum idôli ido-
 latraturus accesserit, & fece-
 rit, quod est crimen principa-
 le, nec in sine eum commu-
 nionem suscipere.*

APOSTOLORVM SYMBOLVM

*cur Patres Illiberritani initio huius Concilij
 omiserint. CAP. I.*

ST hoc in more positum institutoque maiorum,
 Clemens Pater Sanctissime (vt bene nosti) diutur-
 no Ecclesiae vsu & auctoritate comprobatum, &
 generalia & prouincialia concilia à fidei Catholi-
 cae professione symbolo Apostolorum tradita &
 consecrata exordiri: quod ob illorum est haereti-
 corum vesaniam inductum, qui aduersus prae-
 cipta fidei capita, & recepta à sanctissimis patribus

Catholicae religionis dogmata, perniciosas vocum nouitates excitarunt.
 Et cum ad hoc vsque concilij tempus Hispania disciplinae Apostolicae
 tenacissima, ab omni erroris labe, singulari Dei beneficio (cui immensa
 gratiae & immortales) & pura & integra perstitisset, idcirco Apostolicâ
 fidei professionem à religiosissimis his patribus consulto fuisse silen-
 tium praetermissam, tum rationi, tum prudentiae & sanctitati Episcoporum

A rum

F

D. Athan. in Epist. ad solitariam vitam agentes.

*Quādo fidei sym-
boliū concilij
praefigi coepit.*

*D. Hieronym. in
epist. 65. ad Pam-
machium & Oeca-
num.*

D. Basil. epist. 78.

*Gregorius Nazian-
z. epist. 2. ad Cle-
donium in princ.
Conc. Constanti-
nopol. 1. can. 7.*

*D. Basil. lib. 2. in
Eunomi.*

*Cyril. in epist. ad
Nestorium appro-
bata in concilio
Ephesino tomo. 1.
c. 14.*

*Conc. Chalcedon.
actio. 1.*

*Constantinop. 2.
sessio. seu ccl. a-
ctio. 8.*

*Constantinop. 3.
actio. 17.*

*Latezanense. s. b.
in noc. III. c. 1.*

rum magis est consentaneum. Cū certis praesertim D. Athanasij monu-
mentis sit traditum, eundem hunc qui concilio huic interfuit & sub-
scripsit Ofium, oborta Arriana haeresi cōtra secundam Trinitatis perso-
nam, omnium illum primum Syluestri Papae, & vniuersi Concilij Nicae-
ni auctoritate, Nicaenum fidei Symbolum cōcinnaſſe, & principio illius
praefixisse (a quo illa posthac in Concilij reliquis edē di Symboli man-
uit cōsuetudo) additis expressius his, quae ad extinguendā accensam ab
Arrio flammā de consubstantialitate Filij cum Patre videbantur necessa-
ria. Et cū de Spiritu sancto tunc nulla esset orta controuersia, simili,
aut eādem prorsus de causa ad asserendam Spiritus sancti diuinitatem,
nihil in Nicaeno Symbolo, aut Concilij decretis, speciatim actum repe-
rimus. Diuus Hieronymus illorum: refellens sententiam, qui fauentes
Origeni dicebant, [Quomodō damnabimus, quos Synodus Nicaena
non tetigit: quae enim damnauit Arrium, damnasset utique & Orige-
nem, si illius dogmata reprobasset, scilicet, vno medicamento omnes si-
mul morbos debere curari. Et idcirco Spiritus sancti neganda maiestas
est, quia in illa Synodo super substantia eius silentium fuit. De Arrio
(inquit) tunc, non de Origene quaestio fuit: de Filio, non de Spiritu san-
cto: confelsi sunt, quod negabatur: siluerunt de quo nemo quaerebat.
Quāquam lateater Origenem fontem Arrij percusserunt.] D. Basilij
postquam Nicaenum fidei Symbolum retulit, vt subscriberet Eustachius
Sebaſtae Episcopus [Quoniā igitur in hac fide (inquit) reliqua quidem
satis diligenter determinata sunt, alia ad correctionem noxiorum, alia ad
praemunitiōē, contra ea quae in futuro suboriri possunt, sententia verō
de Spiritu sancto in transcurso sine omni diligentia posita est, propterea
quod nondū mota esset ista quaestio, sed adhuc creditum mentibus se-
curus ac nullis obiectis insidijs inesset de Spiritu sancto intellectus. Pau-
latim verō peruersa impietatis semina se se exuerūt, quae quidem pri-
mū ab Arrio haeresis auctore seminata, postea verō ab illis qui impia
Arrij commenta susceperunt, ad perniciem Ecclesiarum munita sunt.]
Gregorius Nazianzenus rescribens ad Cledonium, perspicuum & bre-
uem Catholicae fidei tractatum ab illo requirentem [Adiungentes, &
insuper explicantes id quod ab illis (Ni caenos Patres intelligit) mi-
nus plene de Spiritu sancto dictum est, quoniam nondum coorta atque
excitata haec quaestio fuerat.] Sed ea iā excitata, abnegataq; errore nesa-
rio per Macedoniū Sacrosancta Spiritus diuinitate, ad eam asserendā ad-
dita sunt in concilio Constantinopolitano I. & Symbolo in eo edito. Qui
ex Patre procedit: nec addiderūt tunc patres Spiritū sanctum procedere
etiā ex Filio, quod illud ea tēpestate (vt Basilij testatur) haeretici nō nega-
rant. Post autē cū in hoc haeretici, Graeci praesertim offendissent, Alexan-
drinum concilium (vt est auctor Cyrillus) Ephesinum postea, Chalcedo-
nense, Constantinopolitanum II. & III. Lateranense & Florentinum
(vt prouincialia omitteremus) Spiritum sanctum à Patre & Filio procedere
clariū expresserunt. Semper enim maiores nostri diuino eiusdem san-
cti Spiritus impulsu afflata studia omnia, curam, operam, industriam, cogi-
tationem, mentem denique omnem eō defixerunt, vt vnus fidei, vnus
Eccle-

P Ecclesiae, vnus Christi praeclaram ab Apostolis sibi quasi per manus traditam haereditatem, quam temerè & impiè expilare conabantur haeretici, sartam ipsi & tectam religiosissimè conseruarent. Et cum Hispania non tam nouellis haereticorum commentis, quam antiquis & inueteratis idolorum superstitionibus, ob recentem fidei & Euangelij promulgationem, tenacius inhaereret: hinc religiosi & sancti Hispanicae Ecclesiae Patres, quidquid viribus eniti, consilio prouidere, & auctoritate decernere potuerunt, hoc omne ad praesentem Christianae Reipublicae statum, ad euellendas scilicet defixas altius eas idololatriae radices, singulari pietate & prudentia accomodarunt: grauissima his poena proposita, qui Christianae religionis mysterijs initiati, & iam aetate, rationeque adulti ad templum idoli accedentes, idolum pro Christo, nefario scelere, summoque violatae sacrae maiestatis crimine adorarent.

PLACUIT.

Quae uerbi, Placuit, vis, qui usus eius in Concilijs. Cap. II.

S VAE non natura, aut diuina lege constants, sed quae humanis Episcoporum placitis rogantur & abrogantur constitutiones, per uerbum PLACET, decerni, uetus mos. Quem primum in Ecclesia Apostolos usurpasse in Concilio Hierosolymitano, Lucas refert. [Tunc PLACUIT Apostolis & senioribus cum omni Ecclesia eligere viros.] Et post alia: [PLACUIT nobis collectis in vnum.] Et postea: [VISVM est Spiritui sancto & nobis.] Illa autem quae ad fidem attinent, per uerbum, PLACET, vel, VISVM EST, in Concilijs non constituuntur: sed per uerbum, CREDIT, vel, AD ISTVM MODVM CREDIT SANCTA ET CATHOLICA ECCLESIA. D. Athanasius de Syris Patribus aduersus Arrianorum haeresim decreta sua promulgatib⁹: [Nec Consulem (ait) nec diem, nec mensem addiderunt; sed in negotio Paschae, non abhorruerunt ab istiusmodi appedice; ibi enim placuit, ut adderetur VISVM EST, ut omnes obtreperarent: de fide uero non scriperunt VISVM EST, sed AD ISTVM MODVM CREDIT CATHOLICA ECCLESIA: & statim ipsa confessio credendi adiuncta est: ut ostenderent eam non esse nouam sententiam, sed Apostolicam, & quae ipsi scripsissent, non esse sua inuenta, sed Apostolorum documenta.] Si autem fidei violatoribus noua aliqua poena canonica adderetur (ut additur in hoc canone) vel confirmaretur antiqua, uerbum, PLACUIT, usurpari potest. Formulam autem inde ortum habuisse opinor, quod post dissensiones & disceptationes de re dubia positiua excitatas (in omnibus enim consentire omnes, naturae profecto est humana paulo superioris) cum post exactam disputationem, placati fuerint omnium, vel ferè omnium animi, & in eandem sententiam uenerint, eandem cum praescribendum decretum est, quaeritur ex singulis,

Lucas Act. 15:

D. Athanas. in
prim. lib. de Syno-
dis Arimini &
Seleucia.

Concil. Carth. 1.
can. 1. &

Canone. 10.

Concil. African.
can. 58. & 59.

Vlpianus in. l. i. tit
venit. 2. 2. §. prae
ter haec. Verj. pri
die Idus.
Verj. cum autem.
Verj. item place
re.
Cicero epist. 1. lib.
4. ad Atticum.
Idem in orat. pro
Cornelio. de Ma
iestate.

vel à Praefide, vel à notario Concilij, an illis placeat cam constitutione decerni: quibus sibi placere respondentibus, fide gestorum postea à notario facta, & literis consignata, verbum PLACUIT, à Patribus vsurpatum in principio decreti vel sanctione refertur. Quod praeter alia ex Concilio Carthaginensi. I. constat. Cùm enim Gratus Episcopus Carthaginensis, Africanae Ecclesiae Primas, & Praefes Concilij, haec proposuisset: [Et illud praecipue, si videtur vestrae dilectioni, cauendum est, vt pastoris cura.] Ad finem canonis dicitur: [Vniuersi dixerunt, PLACET.] Et postea: [Cùm idem Gratus proposuisset, auaritia cupiditatem radicem omnium malorum esse, prohibendumq; inde esse, ne quis alienos fines vsurpet, vniuersi dixerunt: PLACET, PLACET.] Idem liquet ex duabus eius Concilij sanctionibus, quod vulgò Africanum dicitur. (Particulare enim illud Concilium nõ est, sed compilatio ex diuersis Carthaginensibus, Mileuitano, Hipponensibus, & alijs, eo Africani generali nomine à compilatore, nec eo satis docto inditum, vt idoneo loco differemus) Priori enim Aurelius Episcopus dixit (erat autem Aurelius Concilij praefes.) [Quod in tractatum venit caritatis vestrae, puto hoc Ecclesiasticis gestis esse firmandum. Professio vestrum omnium haec deprõfit, debere vnumquemq; nostrum in ciuitate sua per se conuenire Donatariorum praepositos, aut adiungere sibi vicinum collegam, vt pariter eos in singulis quibuscumque ciuitatibus, vel locis, per magistratus vel seniores locorum cõueniatur: hoc si omnibus PLACET.] Postea verò sic addidit idem Aurelius: [Si videtur caritati vestrae, forma conuentionis eorum recitetur: vt hunc tenorẽ prosecutionis omnes SI PLACUERIT teneamus. Ab omnibus Episcopis dictum est, Recitetur. Laetus notarius recitauit.] In posteriori verò sic. Si enim hoc fraternè acceperitis, veritas facillè dilucescet: si autem hoc facere nolueritis, diffidentia vestra facillè innotescet. Cùmque recitata esset, ab omnibus Episcopis dictum est, SATIS PLACET, hoc fiat. Id ipsum Hispanorum Conciliorum vsu receptum est, Toletani I. Caesaraugustani & aliorum. Quem etiam morem in habendis Senatusconsultis, Romanos olim obseruasse, ex his Valerij singlis, vel notis liquet. Q. D. E. R. F. P. D. E. R. V. I. C. quas sic ille interpretatur: Quid de ea re fieri placeret, de ea re vniuersi ita censuerunt. Sic Vlpianus cùm Senatusconsulti de petitione haereditatis formulam referret, haec ait post alia. [QVOD. FIERI. PLACERET. DE. QVE. EA. RE. ITA. CENSVERVNT.] Et postea [PLACERE, redactae ex pretio rerum venditarum pecuniae vsuras non esse exigendas.] Et alibi: [Item PLACERE, à quibus haereditas petita fuisset, si aduersus eos iudicatum esset, pretia quae ad eos] Cicero: [Cùm sententiae (inquit) grauissimè dicerentur, PLACERE, mihi domum restitui.] Et cùm de varia Senatusconsultorum conceptione verba faceret. [Quatuor omnino genera sunt, iudices: in quibus per Senatum more maiorum statuatur aliquid de legibus: vnũ est huiusmodi: PLACERE legem abrogari, vt Q. Caecilio, Marco Iunio Cõsulibus, quae leges rẽ militarem impedirent, vt abrogarentur.] Nec hãc solum formulam

P formulā integer obseruabat Senatus, cū respōsa dabat, aut decreta efferebat in albu; sed & singuli Senatores, cū eorum sentētiæ rogarentur. Valerius Maximus de Scipione AEmiliano. [Idem (ait) cū Seruius Sulpitius Galba, & Aurelius Cotta Consules in Senatu contenderent, vter aduersus Viriarum in Hispaniam mitteretur, ac magna inter Patres cōscriptos dissensio esset, omnibus quōdam eius sentētia inclinaretur, expectātib; [Neutrum (inquit) mihi mitti PLACET: quia alter nihil habet: alteri nihil est satis: ac quæ malam licentis imperij magistram iudicans inopiam, atque auaritiā: quo dicto vt neuter in prouinciā mitteretur, obtinuit.] Quod si olim in Senatu non quid instituentum, sed prohibendum quid decerneretur, contra pronūciabant: id est, NON PLACERE. Cicero: [Atque ita sentētiæ dicebantur, cū Stemmnius absens reus factus esset, de absente iudicium nullū fieri PLACERE: & si quid esset factum, id ratum esse NON PLACERE.] [Idem, [nisi hæc ipsa lex, quam Caius Cornelius tulit, obstitisset, decreuissē, Senatū NON PLACERE, id iudicium de Syllæ bonis fieri.] Liuius: [Decreuit Senatus (inquit) Tribunos plebis NON PLACERE - causas militares cognōscere, quo minus ad edictū conueniretur.]

Val. Max. lib. 6.
c. 4.

Cicero lib. 4. in
Verrem.

Idem in Cornelia
na.
Liuius. 34.

Idem lib. 39.

PLACVIT INTER EOS.

S IN C. M. S. post verbum, PLACVIT, additur, INTER EOS: quod indicat hanc esse Concilij renunciationem testimonio notarij confirmatam, vt paulo superius obseruauimus. Concilia enim non solum indicebantur & habebantur in Ecclesia, sed & illorum etiam fiebat in Ecclesia promulgatio, vt nota fierent vniuerso populo Christiano. D. Isidorus: [Concilium (ait) quoque nullus soluere audeat, nisi fuerint cuncta determinata, ita vt quacūq; deliberatione communi finiuntur, Episcoporum singulorum manibus subscribantur: ita tamen vt ante duos aut tres dies, quā soluatur Concilium, omnes constitutiones à se editas diligenti consideratione retractent, ne in aliquo offenderent. Itē in die quo Concilium absoluendum est, canones qui in sancta Synodo constituti sunt, coram Ecclesia in publico relegantur: quibus explicitis, respōdeatur in choro, Amen. Deinde ad locum redeunt, vbi in Cōcilio resederunt, canones ipsos subscribant.] Hoc ipsum obseruare solitos Romanos olim cōstat: leges enim & constitutiones Imperatorum in Senatu recitatae confirmabantur, vt Theodosius & Valentinianus Imp. scripserunt. Athalaricus etiam Rex apud Calsiodorum ad Senatū vrbs Romæ. [Haec in coetus vestri splendore recitētur, & per triginta dies Praefectus vrbs locis celeberrimis faciat solenni more proponi.]

D. Isidorus lib. de
modo celebrandi
Concil.

Theodos. & Valē
tin. Imp. l. 8. de
legib.
Lib. 9. Vari. c. 19.

AD TEMPLVM IDOLI idolatraturus accesserit.

F

A 3

Quae

Quae sit templorum origo; quae ratio. Cap. III.

Genes. 2.1.

Genes. 24.

Matt. 14. Marc.
6. Luc. 22. Ioan. 6Cicero lib. 2. de
legibus.

Herodotus lib. 1.

1. Reg. 13.

1. Reg. 3.

Exod. 23.

Felix Papa 4. in
epist. ad Orientis
Episcopos. cap. 1.
Apud. Grat. m. c.
tabernaculū. de
consecratione di-
stinct. 1.
3. Reg. 8.
Genes. 14.Diogenes lib. 1.
Herodorus lib. 2.
Arnobius lib. 6.
aduersus Gentes.

Plin. l. 16. c. 40.

ANTE QVA M templa essent & loca ad cultū Deo habendum certa & praescripta, in mōtibus & agris sub dio orabant olim. De Isaac legimus quod in agrum exibat vt meditaretur, id est, oraret. Deum & Dominum nostrum Iesum Christum in monte Oliuarum orasse, vt turbam hominum fugeret, sanctorum Euangelistarum testimonij constat. Apud Persas, neque templa, neque statuas, neque aras exstruere, consuetudo erat: quinimo his auctoribus Xerxes inflammasse templa Graeciae dicitur, quod parietibus includerent deos, quibus omnia deberent esse patentia ac libera, quorumque hic mundus omnis templum esset & domus, vt refert Cicero. Quare in more illorum positum fuisse, ediuissimis quibusque conscens montibus orare, Herodotus affirmat. De templis autem Gentium postea: de populo verò Israelitico agendum prius. Tabernaculum à Moyses Deo constructum est, quod etiam tēplum & domus Dei dictum est. [Ingressus est Elcana & Anna in domo Dei in Silo, & puer Samuel erat cum ipsis.] Et postea dicitur, quod Samuel dormiebat in templo Dei: tabernaculum enim quod fixit Moyses, erat in Sylo. Hoc autem tabernaculum praecipiente Domino fecisse Moysen, & sacrasse cum mensa & altari & aereis vasis & vtensilibus ad diuinum cultum explendum; nec solum diuinis precibus ea sacrasse, sed etiam sancti olei vnctione, literis sacris traditū est, & Felix PP. IIII. scribit ad omnes Episcopos. Postea verò regium & magnificum templum à Salomone exstructum, adhibitis multis ceremonijs & orationibus sacratum fuisse, vt dignus fieret locus ille, in quo orantes à Deo exaudirentur, dignareturque; inibi Deus, vt pote in loco sibi soli & eius cultui dicato inhabitare. Ante haec autem Rex Salem panes obtulit Domino. Et ante cum nomen Domini inuocauit Enos, Abel & Adam. Sed an id in tēplis effecerint, quia diuinarum literarum testimonio non constat, affirmare non ausim.

Inter Gentes autem, Epymenidem Cretensem primum omnium tēpla dijs aedificasse, auctor est Diogenes, et si Vitruuius Pythium architectum primum omnium Prienae aedem Mineruae fecisse tradat. Herodotus verò Aegyptios primos dijs delubra statuisse scribit: quod Phoroico Aegyptio, aut Meropi, ex Varrone in admirandis tribuit Arnobius. Romae autem, teste Liuius, Romulus templum Ioui Feretrio, quod primum omnium more Gentis sacratum fuit. In Hispania autē antiquissima fuisse templa dijs dicata, illud indicat, quod Plinius refert, annos videlicet ducetos ante excidium Troiae, templū Dianae sacratum. [Et in Hispania Sagūti aiunt, templū Dianae, auctor est Bocchus, infraque oppidum ipsum id haberi, cui pepercit religione inductus Hānibal, iuniperi trabibus etiā nunc duratibus.] Zazyntū autē fuisse comitē
Herculis

P Hercules & ab eo Zazyntú & postea Saguntú aedificatú recēset Vassaeus. In Insula Gaditana in extremis Baeticae provinciae finibus templú Herculis fuisse celebre, & in eo dúas illas columnas (quas Hercules vocant) refert Oliuar. Apud Gaderá in Hispania existere templú senectuti dicatum, quod maxime aetatem, utpote magistram rerú venerarentur; alterú verò morti, ut communi quieti & portuú miseriarum, post exantlatos labores, Aelianus est auctor. Vt ab antiqua ergò & vana gētium superstitione ad veri Dei cognitionem Hispanorum animi reuocarentur, semelque reuocati in vera & sancta Christi religione diutius cōstantiúsque perseverarēt: idèò decernūt Hispanicae Ecclesiae Patres, ne quispiá Christianae doctrinae mysterijs imbutus, adulta iá aetate, ad idóla Gentíum idolatraturus accedat; accedentis verò crimen grauissíma, sed iustíssíma animaduersione coércēt. Erant enim tunc, Ethnicorú Imperatorú tyrannide, nondú omni no propagata Christiana religione, Ecclesiae in ciuitatibus, à Christianis Deo vero sacratae: sed tépla plura à Gētibus dicata Daemonibus, quorú multa, oblata idonea occasione, dirui postea (Osio forsán suggerēte) Imperator Cōstātinus decreuit, vt refert Eusebius: & post illú ré ipsam cōfirmavit Constās eius filius: solú illa tépla quae extra muros erant referuari Romae iussit in l. 3. C. Theod. de Pagan. quae non rectè ab Anniano eius Codicis cōpilatore ordine quartae praeponitur, cū postponi debuisset, vt tēpore posterior. [Ná cū ex nōnullis (ait) vel ludorú vel Circensíú vel agonum origo fuerit exorta, non cōuenit ea cōuelli, ex quibus populo Romano praebeatur prisca carú solennitas voluptatum.] Postea verò singulari haec omnia pietate Arcadius & Honorius Imp. sustulerunt. [Si qua (aiunt) in agris tépla sunt, sine turba & tumultu diruantur: his enim deiectis atque sublatís, omnis superstitionis materia consumetur.] Eximia tamen & summa religione Hispanus noster Theodosius omnia fana, templa, delubra à reliquis referuata, praeepto magistratuum nō dirui solúm, sed conlocatione venerandae Christianae religionis signi expiari praecipit.

IDOLATRATURVS accesserit.

*Quae idóli etymologia, quae idolatriae exterioris & interioris
vetustas. Cap. IV.*

DOLI nomen à Graeco *αἰδός*, quod Latínè formam sonat, & ab eo per diminutionem *αἰδούριον* deductum, aequè vt apud nos formulam docuit Tertull. [Exinde iam caput facta est idolatriae ars omnis quae idólum quoquo modo edit. Neque enim inter est, an plastes effingat, an caelator exsculpat, an Phrygio detexat, quia nec de materia refert, an gypso, an coloribus, an lapide, an aere, an argēto, an filo formetur idólum. Quando enim & sine idólo idololatria fiat: vtique; cū adest idólum, nihil interest quale sit, qua de materia, qua de effigie, ne qui putet id solúm

Vassaeus in chron.
i. Hispan. anno
539.

Petrus Oliuar.
ius ad Solinum,
cap. 36.

Aelianus de Na.
ria Historia.

Eusebius de Na.
Constantini. lib. 3.
c. 52.
Constanti Imper.
in l. 4. C. Theodo.
de Paganis.

Arcad. & Ho.
nor. in l. 16. eiusdē
C. tit.

Theod. in l. 25.
eius. Cod. & tit.

Tertullian. lib. de
idololatria. c. 3.

D. Ifido. lib. 8. Ety-
molog. c. fin.

D. Aug. lib. 22. cõ
tra Faustum. c.
16.
D. Ifid. lib. 8. Ety-
mol. c. fin.
D. Cyprian. in lib.
Quod idola non
sunt dij.

Herodot. lib. 2.

Diodorus lib. 4.
D. Fulgentius lib.
1. Mytholog.

lum idòlũ habendũ, quod humana effigie sit consecratũ. Ad hoc necessa-
ria est vocabuli interpretatio ^{à Dios}, Græcè formã sonat, ab eo per diminu-
tionem ^{à Dios} deductũ, aequè apud nos formulã fecit. Igitur omnis for-
ma & formula idòlũ se dici exposcit. Inde idololatria omnis circa omne
idòlum famulatus & seruitus. Quae cum in suum opus Origenis & Ety-
mologiarum transfuisset D. Ifidorus, quaedam ex exemplari non re-
ctè immutauit. [Idòlum autem (inquit) est simulacrum, quod humana
effigie factum & consecratum est, extra vocabuli interpretationem: ^{à Dios}
enim Græcè formam sonat, & ab eo per diminutionè idòlum deductũ:
quod apud nos formulam facit. Igitur omnis forma, vel formula, idòlũ se
dici exposcit. Inde idololatria, omnis circa idòlũ famulatus & seruitus.] Si
enim quaecunque formula idololatria est, necesse nõ erit, quod forma sit
humana: nihil enim interest, vt Textullianus ait, (a quo ea desumpsit
Ifidorus) quale sit, qua de materia, qua de effigie consecratum: haec enim
quae in partem negantem protulit Tertullianus, in affirmantè parũ attè-
tè trãstulit Ifidorus, vel Ifidori exscriptores; apud què pro verbo, Huma-
na, legendum putarem, Quaecunque: vt sensus sit, quem postea idem Ifi-
dorus indicauit, dum dixit. [Igitur omnis forma, vel formula idòlum se
dici exposcit.] Ad finè eiusdem versiculi, leue aliud mendum tollendum
est. [Quidam verò (ait) Latine ignorantes, Græcè imperitè dicũt, idòlum
ex dolo sumpsisse nomen: quod diabolus creaturae cultum diuini numi-
nis inuexit.] Verbum, Latine, in Latini, est conuertendum, vt contextus
sit: Quidam verò Latini, ignorantes Græcè, dicunt imperitè, idòlum ex
dolo sumpsisse nomen.

Idolorum & simulacrorum vsũ a desiderio mortuorum origi-
nem habuisse, Augustinus docuit, cuius sententiam secutus est Ifido-
rus, & ante hos B. Fulgentius, (si illius operis est auctor) in sui Mythologijs, & D. Cyprianus. Eorũ antiquitatè variè repetit idem Ifidorus.
[Apud eos (Hebraeos scilicet) idòlum, siue simulacrum Ismael dicitur: Iudaei dicunt, quod Ismael primus simulacrum luto fecerit: Gentiles au-
tem dicunt Prometheum simulacra hominum de luto finxisse perhibent, ab eoque natam esse artem simulacra & artes fingendi: vnde & poëtae ab eo homines primũ factos esse consingunt, figuratè propter effigies. Apud Graecos autem Cecrops, sub quo primũ in arce oliua orta est, & Atheniensium vrbs ex Mineruae appellacione nomen sortita est, hic primus omnium louem appellauit, simulacra reperit, aras statuit, victimas immolauit, nequaquã istiusmodi rebus in Graecia vnquã visis.]

Herodotus, Aegyptios omnium primos duodecim deorum cognomi-
na censuisse, primos dijs aras, simulacra & delubra statuisse, animalium
figuras saxis insculpsisse, & ab illis Graecos fuisse mutuatos refert. Alij
(authore Diodoro) Aethiopes aiunt simulacrorum vsũ primũ attu-
lisse, & ab his accepisse deinde Aegyptios. D. Fulgent. ex lib. 14. antiqui-
tatum Diophantis retulit idòli inuentionem in Syrophanem Aegyptiũ,
virum locupletem, qui mortui filij vnigeniti simulacrum in acedibus
propofuit, doloris solatium: dumque tristitiae remedium quaerit, semi-
narium potius doloris inuenit, nesciẽs, quod sola sit medicina miseriarũ,
obliuio:

P obliuio : fecerat enim ille vnde luctus resurrectionis indies augeteretur, non in quo luctus solatium inueniret. Denique idolum dictū est *ad adum*, quod nos Latine species doloris dicimus. Namque vniuersa familia in domini adulationem aut coronas plectere, aut flores inferre, aut odoramenta simulacro succedere consueuerat: nonnulli etiam seruorum culpabiles domini furiam euitantes, ad simulacrum profugi veniam mercabantur, & inde, quasi salutis collatore certissimo, florum aut thuris offerebant munuscula, timoris potius effectu, quam amoris affectu.] Higinus & Lactantius à Promethæo hunc usum manasse dicunt, natamque artem statuas, & simulacra fingendi. Sed longè ante Prometheum idolorum origo fuit: nam Promethæus, teste Eusebio, post Ogygium diluuiū, in Attica fuit, Iosephi Patriarchæ temporibus: ar antea, Rachel Laban patris simulacra furata est, ex Genesi & Iosepho. Dydimus Melisæo Cretensium Regi primum sacrificia, ritus, pompam, & sacra accepta refert. Euche merus Ioui tribuit, historiam autem referens, quam latè commemorat Lactantius. Berofus Ninum ait fuisse primum qui idololatriam inuenerit, qui primus templū Belo patri, Iulioni, & Rhææ auiaæ statuas in medio oppidi erexit. D. Hieronymus. [Ninus Rex Assyriorum aduersus Zoroastrem magum, Regem Bactrianorum forti certamine dimicauit, & in tantam peruenit gloriam, vt patrem suum referret in Deum, qui Hebraicè dicitur Bel bel.] Galatinus ab eodem Nembroth Assyriorum tyranno originem idolorum ducit, & ab eo homines edoctos igni tanquā rei potentiori sacra facere, & sic illud persuasisse Gentibus, vt Chaldaei vndiq; Deum ignem circumferret, & eo tanquam valentiore cæterarum Gentium Deos æreos, ligneos conficerent, donec fraude sacrificuli occursum est huic abactori Deo, proposita perforata obductis cera foraminibus vrna, & plena aqua, ad quam vt illic admouerunt ignem suum, dissoluta cera diffuens aqua extinxit, magno circulatorum stupore. Quòd si ab idololatria exteriori ad interiorem dilabamur, altius multo originem repetit Iustinus Martyr, existimans Protoperentes paradiso eiectos, quòd deos crederent, qui non essent, deorumque nomen posteris tradidisse: quod non displicuit Ambrosio, qui serpentem vocat originem idololatriæ: & alibi. [Qui autem sunt, qui contempto Deo peccauerunt, nisi qui neglecto creatore seruiuerunt creaturæ, Deos sibi constituentes quos colerent ad iniuriam Dei? Nam & Tharè Pater Abrahæ, & Nachor, & Laban proprios Deos sibi vendicabant, & peccatum Adæ non longè est ab idololatria. Præuaricauit enim putans se hominem futurum Deum. Aestimauit enim hoc magis profuturum; quod diabolus suasisit, quàm quod Deus iussit, in loco Dei diabolum statuisse; vnde & subiectus est diabolus.] Id quoque visum Clementi, Theophilo Antiocheno & D. Epiphano. [Serpens decepit Euam, dicens: Eritis sicut dii: deinde progrediente tēpore, multiforme & monstruosam imaginationē ipsi induxit; ab vno enim vero Deo ipsos abduxit, & olim blasphemā idololatriæ vanitatē ipsi immisit.] Ad peccatū Angelorū Luci feri & reliquorū, quā idololatriā vocarūt, sunt ex veteribus qui referant.

Higinus fabula 274.
Lactantius lib. 2 diuinar. inslitu.
Euseb. in chron. Genes. 9.
Ioseph. lib. 1. antiquita.
Lactant. lib. 1. de fals. auaritione, ad fin.
D. Hier. in Osee. cap. 2.

Galatin. lib. 4. c. 10.

Ambros. lib. 1. de Paradiso, c. 3.
Idem. c. 5. ad Roman.
Iustin. Mart. in admonit. ad Gæc.
Clemens lib. 2. re cognita.
Theophil. Antio. 2. ad Autocholum.
D. Epiphani. lib. 1. de haeres. tom. 3. haeres. 37. quæ est Orphitarum.
Genes. 11. c. 31 Genes. 3.

F

Plinius. lib. 34. c.
7.

Idem lib. 35. c. 12.
Athenagor. Apo-
log. pro Christi.

Epiphan. in prin-
cip. Patrarij.

Vassæus in chro-
nico. c. 10. an. 514
post diluuium.
Diodor. Sicul. li. 1.

An autem idola arte statuaria, plastica, sculptura, vel pictura primam constiterint, scrupus aliquando iniectus est: quem aliqua ex parte eximisse videtur Plinius, plasticam tradens statuaria & pictura fuisse priorem. Suspiciari facile est, ea adinuenta idolum factum fuisse. Et hoc est quod Core Corinthia, auctore Plinio & Athenagora, eam quae vocatur Caroplastice, prima inuenisse dicitur: amore enim cuiusdam viri cum teneretur, illo peregre abeunte, ymbra ex facie eius ad lucernam in pariete lineis conscripsit, quibus pater eius (Dibutades Sicyonius perhibetur) primus huius operae figulus, impressa argilla typum fecit, & cum caeteris fictilibus induratum igni proposuit. Eodem respectu Epiphanius, cum per figlinam scientiam primum imagines effectas scribit: Sed earum inuentores Graecis & Thuscis antiquiores facit Aegyptios, Babylonios, Phryges, & Phoenices; imò a Thare qui in Cappadocia primus aram defuncti filij fieri iussit, repetit originem. Sed verum illud est, quod Aristoteles docet, nihil prohibere, easdem artes à diuersis, vel eodem, vel etiam diuerso tempore, citra ullam communicationem intueniri. Apud Hispanos, (vt de reliquis Gentibus taceamus) idololatriam, Betone Hispaniarum Rege humanis rebus sublato, Gerionis aetate, qui Betoni in Regno successit, primum ab Osyride (qui tunc ex Aegypto venit in Hispaniam, & Dionysius est vocatus) initium habuisse, à nostris memoriae proditum est; Osyridem autem filium fuisse ex Semele filia Iouis Cadmi, à Diodoro Siculo.

ET FECERIT, QVOD EST crimen capitale.

*Cur idololatria crimen capitale, vel principale dicatur.
Cap. V.*

Tertul. lib. de Idolatr. in princ.

IN manuscriptis principale: vtrūq; rectè: sed primitiuae Ecclesiae Patres, idololatriam crimen principale frequentius vocabat, quod illud nimia delicti grauitate principem locum inter reliqua crimina obtineat. Tertullianus. [Principale crimen generis humani, summus seculi reatus, tota causa iudicij idololatriae.] De quo hac mox ratione reddit. [Nam etsi suam speciem tenet vnūquodq; delictum, si suo quoque nomine iudicio destinatur, in idololatriam tamen crimine expungitur. Omitte titulos, operas recognosce, idololatriam, idem homicida est. Quaevis quem occiderit: si quid ad elogij ambitionem facit, non extraneum, nec inimicum, sed seipsum. Quibus insidijs: erroris sui. Quo telo? offensa Dei. Quot plagis? quotquot idololatrijs. Qui negat idololatrem perijsse, is negabit idololatrem homicidium fecisse. Proinde adulterium & stuprum in eodem recognoscas: nam qui falsis deis seruit, sine dubio adulter est verita-

P veritatis: quia omne falsum adulteriū est. Sic & in stupro mergitur. Quis enim immundis spiritibus operatus, non conspurcatus & constupratus incedit? Atque aded Scripturae sanctae stupri vocabulo videntur in idololatriae exprobratione. Fraudis conditio ea est opinor, si quis alienum rapiat, aut alij debitum neget, & vtiq; erga hominem admissa fraus, maximi criminis nomen est. At enim idololatria Deo fraudem facit, honores illi suos denegans, & conferens alijs, vt fraudi etiam contumeliam coniungat. Quod si tam fraus, quàm stuprum atque adulterium mortem adferunt, iam in his aequè idololatria de homicidij reatu nō liberatur. Post talia crimina, tā exitiosa, tam deuoratoria salutis, caetera quoque ad aliquem modum & seorsum proinde disposita in idololatria conditionē suā repraesentant. In illa & concupiscentiae seculi. Quae enim idololatriae solēnitas sine ambitione cultus & ornatus? In illa lasciuiae & ebrietates, cum plurimū victus, & ventris & libidinis causa frequentatur. In illa iniustitia. Quid enim iniustius ea, quae iustitiae patrem nescit? In illa etiā vanitas, quum tota eius ratio vana sit. In illa mēdaciū, quū tota eius substātia mendax sit. Ita fit vt omnia in idololatria, & in omnibus idololatria deprehēdatur.] Summū delictum saepe vocat D. Cyprian. aliquādo grauissimū & extremum: ingēs & immēsū Presbyteri & Diaconi Romae consistentes ad Cyprianum. Nam vt ipse ad Stephanum Papam scribit, quod maius potest esse delictum, aut quae macula deformior, quàm aduersus Christum steterisse: quàm Ecclesiam eius, quā ille suo sanguine parauit & condidit, dissiipasse: Eum ergo, qui non solū templum Gentilium ingrederetur, sed & idōlis sacra faceret, communionē priuādum meritō decernitur. Nec Episcopi solū, sed & Imperatores Christiani summi huius sceleris reatum puniendum constituerunt. De Constantino testis est Constantius Augustus eius filius. Postea tamen poenam gladij sacra dijs facientibus idem proposuit, bonis omnibus fisci iuribus addictis. [Placuit omnibus locis atque vrbibus vniuersis claudi protinus templa, & accessu vetitis omnibus licentiam delinquendi perditis abnegari: volumus etiam cunctis sacrificijs abstinerē. Quod si quis aliquid fortē huiusmodi perpetrauerit, gladio vltore sternatur: facultates etiam perempti fisco decernimus vindicari: & similiter affligi rectores prouinciarum, si facinora vindicare neglexerint. Poena illos capitis subiugari idē Constantius & Iulianus praecipunt, quos operam sacrificijs dare, vel colere simulacra constiterit. Confirmarunt alijs poenis Gratianus, Valentinianus, Theodosius, & post ipsos, Leo & Anthemius Imperatores.

B 2 NEC

D. Cyprian. epist.
10. ad Clerum, &
epist. 11. ad Mar-
tyres. & 12. ad
Plebem, & li. de
lapsis.
Presbyteri &
Diaconi in epist.
ad Cypri. quae ex-
tat inter eiusdem
epist. 30.
Cyprian. in epist.
72. ad Stephanū.
PP.
Constantius Imp.
l. 2. Cod. Theod. de
Paganis.
l. 4. eiusd. tit. & C.
l. 6. eiusdem tituli
& Cod.
Grac. Valenti. &
Theodos. in l. 7.
9. 10. 11. 12. 13. 15.
16. Cod. Theodos.
eiusd. tit.
Leo & Anthemi-
us in l. nemo.
C. de pagan.

NEC IN FINE EVM AD COMMUNIONEM suscipere.

Quid communionis nomine contineatur: Et an perpetua communionis interdictio iusta fuerit nec ne?

Cap. VI.

PRAESTAT Manuscriptorum lectio, sine praepositione, Nec in fine eum communionem suscipere. Hoc vno inter alia seueritatis exemplo per motus aliquando Caesar Baronius, de auctoritate huius Concilij nonnihil voluit detractum, existimans haeresim Nouatiani sapere, in extremo constitutis Eucharistiae sacramentū negare, cum Christus promiserit peccatori, quacunq; hora ingemuerit, exaudiēdū. Hoc ipsum cōcilio huic imposuerunt alij. Quod cū paulo superius refutandū nobis offerretur, ne longius ruc. progredieretur oratio, ad hūc locū reseruauimus. Ecclesia igitur Hispanica, S. Romanae auctoritate suffulta, & diuini numinis gratia (vt verisimile est) illustrata, numquā desepit lapsorum salutē, non desperauit medicinā moriētium: nec respicētibus adhuc in vita aditum interclusit ad veniā: cū lapsos viuentes cōmunionē sacra, & Ecclesiastica post tēpus, moriētes aeterna felicitate & frui & laetari, pietate paterna, materna benignitate & auita teneritudine semper & voluerit & optarit, & latis multis sanctionibus ostēderit: sed cū his mollire quorundā impiorū duritiē nequisset, grauissima & cēforis, & iudicis assunpra seueritate, inuita quodāmodo, eā vel perfringere aliquando curauit: & efficere tandē, vt quos instituta maiorū, quos Sanctorū Patrū exēpla, quos spōtanea fidei professio, quos dulce Christi iugum intra Ecclesiā cōtinere nō potuit, cōtineant tandē grauissimae Petri clauēs, & acutissimus Pauli gladius, acriores in terra coelestis & diuināe iustitiae vindices, quorū vel sola auditione atā nefario scelere vel impijssimi possent de terri. Propōnūt enim nō tēporalē aut certis annorū terminis circumscriptam, sed perpetuam sacrae cōmunionis interdictionem apostatis à fide. Quod sanē supplicium in primitiuae Ecclesiae incunabilis non vtilissimum modō, sed propē necessarium ad cohibēdam peccatorum licentiā habitum: cum vt ipsi de mansuetudine Ecclesiae confisi, à recto religionis tramite longius aberrare extimescerēt: tū vt aliorū audacia, qui ab orthodoxa fide vellent discedere, horum exēplo & supplicij grauitate reprimeretur. Quod agnouit, retulit, & probauit Innoc. PP. I. rescribēs ad Exuperiū. [Et hoc quaesitum est, quid de his obseruari oporteat, qui post baptismū, omni tempore incontinentiae voluptatibus dediti, in extremo fine vitae suae, poenitentia simul & recōciliationē cōmunionis exposcūt: de his obseruatio prior, durior: posterior, interueniente misericordia, inclinator est. Nā cōsuetudo prior tenuit, vt cōcederetur eis poenitentia, sed cōmunio negaretur. Nā cū illis tēporibus crebrae persecuciones essent, ne

Caesar Baronius
tom. 1. Annal. ec-
clesiast.

Citati ca. 4. lib. 1.

Lapsos respicētes admittit ad veniam Concilium Illiberitanum canone 22. Et morientes Catechumenos aeterna beatitudine perfrui sub fide qua crediderant, declararūt. can. 77.

Innoc. I. in epist.
ad Exuper. episcopum Tolosanū.
ca. 2.

commu-

P communionis concessa facilitas homines de reconciliatione securos, nō reuocaret à lapsu, negata merito communio est, concessa pœnitentia, ne totum penitus negaretur: & duriorem remissionem fecit temporis ratio. Sed postquam Dominus noster pacem Ecclesijs suis reddidit, iam depulso errore, communionem dari obeuntibus placuit, & propter Domini misericordiam, quasi viaticum profecturis, ne Nouatiani haeretici-negantis veniam, alperitatem & duritiam subsequi videamur. Tribuitur ergo cum poenitentia extrema communio, vt homines huiusmodi, vel in supremis suis, permittente Salvatore nostro, à perpetuo exitiō vin dicētur.] Ecce quomodò Innocentius, temporum vicissitudinī cedens, quod vno vt vtile iustum & necessarium probat, altero, vt inutile graue & acerbū reijciendū consulit. Quod cū ad huius canonis interpretationem peruenissem, gaudeo laetorq̄ue, animaduertisse Caesarem Baroniū, & pro vera & Christiana animi sui pietate, non solum huius poenitentiae seueritatē Ecclesiae antiquae moribus consentaneam agnouisse, sed praeclaro & illustri Augustini exemplo, pristinam sententiam de huius Concilij auctoritate apertē & ingenuē retractasse: quod sine iucūda & grata tam pij & eruditi viri memoria, nec potui, nec debui, nec volui praetermittere. Vtinam nostri tanto & veritatis & religionis flagrascent studio, vt quae semel minori forsā dixerunt consideratione, secundis cogitationibus melioribus & lucubrationibus emēdassent: melius enim & suo nomini & literarū studijs esset consultū: tunc enim optimē veritatē defendi, sapienter testatur Leo Magnus Pontifex Sanctissimus, cū opinio falsa à proprijs damnatur auctoribus. Nec ab Innocētio solum huius antiquae poenitentiae seueritatem probatam legimus, sed & ab Adriano Papa huius nominis primo. Canonē LXXV. huius concilij eisdē verbis re tulit. [Si quis Episcopum, aut presbyterum, aut diaconum, falsis criminibus appetierit, & probare non potuerit, nec infine dandam ei esse cōmunionem.] Eandem poenam cōfirmarunt antiqui Coloniensis concilij Patres in quo. XIII. huius concilij canonē & poenentiā totidē verbis referentes probarunt, post alia. [Quod & de virginibus si moechatae fuerint, statuimus sicut in concilio Eliberitano c. XIII. scriptū est. Virgines quae se Deo dedicauerunt, si pactum perdidierint virginitatis, atque eidem libidini seruierint, non intelligentes quid amiserint, placuit nec infine dādam eis esse cōmunionem.] Eandē poenam vel medicinā potius sanxit Concil. Moguntinū. III. sub Arnulfo, & aliud Mogūtīnū sub Rabano & ipse Rabanus Maurus Archiepiscopus saepe in suo poenitent. libro. Eādem apostatis imposuit Concilium Arelaten. I. [De his qui apostatant, & antequam se ad Ecclesiam praeferent, ne quidem poenitentiam agere quaerunt, & postea in infirmitate correpti petunt, eis non dandā cōmunionē]. Eandem probauit conciliū apud Sanctum Medardum in Suburbio Sueffonenſi tempore Caroli regis, in quo Patres Gallicanos huius Concilij auctoritate, & poenae similitudine grauem causam inter Archiepiscopum Rhemorum Hincmarum, & quosdam alios terminasse, testimonio suo obſignauit notarius his verbis. [Vnde & ijdem fratres qui felle amaritudinis maiores natu criminati sunt, quorūque vox

S

F

Caesar Bayon. 2.
tom. annal. Ec-
clesiasticor.

Adrian. Papain
ea Canonū colle-
ctione quam fecit
ad causas sue
uituentem.
Concil. Colonen.
can. 26.

Concil. Mogūtīn.
3. sub Arnulfo.
c. 26.

Aliud Concil.
Magunt. sub Ra-
bano. c. 26.

Rabanus in pae-
nitentium libro c.
1. Concil. Arela-
ten. c. 23.

Concil. Sueffon.
apud S. Medardū
in actis ad finem
can. vii.

*Concilium Sardi
cense. can. 2.*

*Ex vetusto codice
librorum quin-
que .c. 134. libri
2. refert Laurēt.
Sarius ad finem
Ilerdensis.*

Con. Tolet. II. c. II

*Caesaraugustana.
Can. 3.
Idem.
Can. 4.*

muta fore est iudicata, iuxta canonicā auctoritatē, secundū cōciliū Elibe-
ritanū, quod actum est tempore Constantini cum missis Apostolicae se-
dis, cap. LXXV. Si quis, inquit, episcopum, vel presbyterum, siue diaco-
num falsis criminibus appetierit, & probare non poterit, nec in fine dan-
dam ei esse cōmunionem.] Nec fidelibus laicis solū, sed episcopis cō-
munionem, etiam laicā, in vltimo vitae spiritu interdixit Conciliū Sar-
dicēse Generale (cui praefuit Osius) si illi, vt ex proprijs Ecclesijs ad alias af-
cenderent, simulatum earum officium & literas inuitantes confingerent.
[Osius Episcopus dixit: Etiā si talis aliquis extiterit temerarius, vt fortal-
sis talem exultationem afferens asseueret, quōd à populis literas acceperit:
cū manifestum sit, potuisse plures praemio & mercede corrumpi
eos qui sinceram fidem non habent, vt clamarent in Ecclesia, & ipsum pe-
tere viderentur Episcopum: omnino has fraudes damnādas esse arbitror:
ita vt nec laicam in fine communionem talis accipiat. Si verō omnibus
placet, statuite. Synodus respondit, Placet.] In Hispania autem perpetuā
hanc sacrae communionis priuationem multo post in Ecclesiae vsū fuisse
ob leuiora adhuc delicta, ex Concilio Ilerdensi constat. [Episcopi (ait)
presbyteri, diaconi relicta, si maritum acceperit, in fine non communi-
cet.] Conciliū Toletanū, aduersus illos qui absq; subita vel extrema cor-
poris necessitate Eucharistiam proiecissent, id ipsum decreuit. [Iam verō
(ait) quicūque, aut de fidelium, aut infidelium numero, corpus Domini
absque inexcusabili infirmitate proiecerit, si fidelis est, perpetua commu-
nionem priuetur: si infidelis, verberibus subdatur, & perpetuo exilio relegatur.
] Eandem poenam imposuit antea Concilium Caesaraugustanum pri-
mum: si susceptam eucharistiam in Ecclesia fidelis non consumpsisset.
Quam iterum cōfirmarūt, aduersus eos qui aliquo idololatriae crimi-
ne polluerentur. [Item legit vigesimo & vno die, quo à XVI. Kal. Ianu-
vsque in diem Epiphaniae, quae est octauo Idus Ianuarij, continuis die-
bus nulli liceat de Ecclesia se absentare, nec latere in domibus, nec sece-
dere ad villam, nec montes petere, nec nudis pedibus incedere, sed con-
currere ad Ecclesiam; quod qui non obserauerit, his decretis anathe-
ma sit in perpetuum.] Anathema autem in perpetuum, quid aliud est
quā perpetua sacrae communionis priuatio, ab hoc primum Conci-
lio (fateor) profecta, repetita paulō post Sardicensi, Colonienfi, Mo-
guntino, wormacienfi, Suesonensi, Caesaraugustano, Ilerdensi &
Toletano, ac tandem à Pontificibus Adriano & Innocentio confirma-
ta? Aut ea igitur omnia Concilia & Pontifices ex sacro Conciliorum
& Pontificum numero turpiter rejici oportet: aut hoc nostrum san-
ctissimē retineri: cū ferendum non sit, vt quibus rebus tot Patres,
tot Episcopi, tot Prouinciae, tot Gentes verē gloriantur, easdem in no-
bis falsō reprehendant. Si animaduertant praesertim, tanto esse graui-
orem posteriorem hanc Pontificum & Conciliorum, quā Illiberrita-
ni seueritatem, quanto durius acerbiusque censeretur hodie antiquis
Christianis, quā Turcis, Persis, aut Mauris recenter conuersis, Eu-
charistiae negari sacramentum. Quod genus antiquae seueritatis aetas
haec nostra non diligenter solū obseruauit, sed addito maiore mul-

P rorigore auxit, nam Indos ad fidem recens conuersos, etiam nullo crimine admisso, & uiuos & morientes à communione repellit. Idè; ad eò vsu receptum esse testatur Iosephus Acofta, doctus & diligens rerum Indicarum explorator. [Vt si contra fieri contingat, (sic ait) no leue scàdalum homines putent.] Quod quamuis recentiori Concilij Limensis decreto reuocatum sit, multorum antea annorum decursu, inueteratus Indicarum Ecclesiarum vsus, qua diximus seueritate retinuit. Et cū his item Arabibus (quos Moriscos dicimus) obseruatum in Hispania parentum nostrorum acratè accepimus: & cum his praeterea qui ob grauiora delicta patibulis affigerentur. Hi omnes tametsi extremum vitae spiritum agentes, Dominiica abstinebantur cõmunione. Hodie autè antiquae huius seueritatis vestigium retinet grauisissimus & sanctus tuendae aduersus haereses religionis nostrae Senatus: relapsis in haeresim, etsi poenitentibus, in exitu denegat communionè: absolutionem verò sacramentale, nec his, nec reliquis ob grauisissima crimina negarūt vnquam Hispani Episcopi, tametsi Robertus Bellarminus, vir de Ecclesia, de religione, & studijs sacris praeclarè meritus, & alij eius praeiudicio grauem hunc errorem minus verè illis adscripserint. Eucharistiae enim tantum communionem ad retinendos homines in religione & officio denegat, cõmunionis nomine Eucharistiam intelligètes, vt proprio loco vberius postea probabo. Vides, quid in hac causa res ipsa tulerit, quid quorundam opinio sinxerit, quid error tandè constarit? Decerne igitur, an hi quos ad religionem, ad temperantiam, ad magnitudinè animi, ad iustitiam & seueritatem magnos & excellos viros natura genuit; an qui diuinis his muneribus gratiae mentis officio respondententes, tam insignè in reficiendis religionis & morū ruinis operā posuerunt, an quos maiores tui, atq; grauisissimi & sanctissimi diuersarū prouinciarū Episcopi, nec asperiores cēsuerūt nec duriores, quàm veritas, quàm rei natura, quàm tēporū conditio pateretur, quinimo tam longo seculorū vsu probarūt, receperunt, laudarunt, omnibus fidei & religionis ornamentis spolientur; an qui diu iniuria oppressi, afflicti, atq; vexati sunt, per tuam fidem auctoritatem, atque s̄uientiam meritò tandem debeant recreari. Cū olim praefertim, propter Eucharistiae sacramentū, extremā vnctionem poenitentibus denegari Innocēcius Primus sit auctor ad Decentiū Episcopū Eugubinū. [Cacterum (ait) si Episcopus, aut potest, aut dignū ducit, aliquē à se visitandū, & benedicere, & tangere chrismate, sine cõtatione potest, cuius est ipsum chrisma consicere: nam poenitentibus istud infundi non potest, quia genus est Sacramenti: nā quibus reliqua Sacramēta negātur, quomodo vnū genus putatur posse concedi?] Haec eadem in Germania Concilij Vormaciensis Patres stabilierunt. Nec dissimile antiquae disciplinae, & seueritatis exemplum nobis Hispani Episcopi proposuerunt in Concilio Bracarensi I. cum pro mortuis, etiam poenitentibus, si pro graui crimine admisso vltimo supplicio afficerentur, nec sacrificium offerri, nec cum hymnis aut cantu duci ad sepulturam permiserunt. [Item placuit (aiūt) vt hi qui sibi ipsis, aut per

Ioseph. Acofta. li. 6. de procuranda Indorum salute. Concil. Limense constit. c. 8.

Robertus Bellarminus. 1. romo 8. Cõtrouerfys Chriſtiane fidei. li. 2. Cõtrouerf. 7. Capite. 8. huius libri.

Innocēcius. PP. 1 In epist. 1. ad Decent. Episcopum Eugubin. c. fin.

Con. Vnorma. can. 72.

Bracarenf. con. 1 can. 6.

per

Concil. Vormac.
can. 80.
Syricius Papa in
epistola ad Hime-
rium Tarraconeti-
se Episcopum, c. 3.

Iulianus Martyr
in. 2. apolog. pro
Christianis.
Greg. XI. const.
apud Emericum
p. 2. directiorij
quest. 45.

Innocentius. 3. in
c. vergentis, & c.
excommunicamus.
§. d. nati. de haereticis.
Gregorius. IX
in. c. excommuni-
camus. 2. §. si qui
autē de haereticis
Declericorum poe-
na. c. excommuni-
camus. 1. & 2.
ad finē de haere-
ti.
Emericus. 3. p. di-
rector. q. 94.

per ferrum, aut per venenū, aut per praecipitiū, aut suspendiū, vel quolibet modo, violētā inferunt mortē, nulla pro illis in oblatione cōmemoratio fiat, neq; cū psalmis ad sepulturā eorū cadauera deducātur. Multi enim sibi hoc per ignorantia v surpant. Similiter & de his placuit, qui pro suis sceleribus puniūtur.] Quod cū in Germania an iam illud obseruandū à quibusdā Episcopis dubitaretur, tandē non obseruandū Cōcilio Vormaciēsi decretū est. Leniorē paulō sententiā in idololatrias promulgauit Syricius Papa; [A diectū est (ait) quosdam Christianos ad apostasiā (quod dici nefas est) trāscentes, idolorum cultu, ac sacrificiorum cōtaminatione esse profanatos, quos à Christi corpore & sanguine, quod dudū redēpti fuerāt renascēdo, iubemus abscindi, & si resipiscētes fortē ad lamētā fuerint aliquādo cōuersi, his quādiu viuūt, agenda poenitētia est; & in vltimo sine suo, recōciliationis gratia tribuenda: quia, docente Domino, nolimus mortem peccatorū, sed vt conuertantur & viuant.]

Hodie autē quid in eorū causa sit obseruandū, qui afflante diuino Spiritu, ex diabolica Sarracēnorū, vel alia Ethnicorū cōfusione ad spiritualē Hierusalē se receperint, & post sacramentū illuminationis, per quod (vt Iustini verbis loquar) ex necessitatis & ignorantiae filijs, in voluntatis & sciētiaē liberos euaserūt, ad antiquas tenebras reuersi sint, & nefariū scel^o nefario scelere cumulātes, sacrificijs aut ritibus Ethnicorū nauarint operā, videam^o. Eos enim iudicib^o violatae religionis subijci, & vt haereticos haereticorū poenis coerceri, cōstitutio Gregorij XI. nos docet. Poenas haereticorū adit Innocētius III. eorū bona fisco adijci iubēs, & reos iudicibus tradi secularibus debita animaduersione puniēdos decernens. Quod tamē intelligēdū est, si pertinaces fuerint; nā resipiscētes, Ecclesiae paci & vnitati sociādos, carceri tamē mancipādos perpetuo, Gregorio IX. placuit. Si autē clerici sunt, degradādos prius, & addictis bonis Ecclesiae cui inseruierāt, iudici seculari tradēdos. Antetamē quā carceri perpetuō includātur, degradari oportere, Emerico visū est, & alijs post illū.

De sacerdotibus Gētiū, qui post
baptismū idōlis immolauerūt.

Canon II.

*Flamines qui post fidē lauacri et
regenerationis sacrificauerint, eō
quod geminauerunt scelera, acce-
dente homicidiō: vel triplicauerint
facinus, cohaerente moechia, placuit, eos nec in sine acci-
pere communionem.*

*De sacerdotibus Gentiliū, qui post
baptismū idōlis immolauerunt.*

Canon II.

*Flamines qui post fidē lauacri
& regenerationis sacrificauerint, vel geminauerint scelera,
accedēte homicidio, vel tripli-
cauerint facinus, cohaerente
moechia, placuit, eos nec in fi-
ne accipere communionem.*

**FLAMINES QUI POST FIDEM
lauacri & regenerationis sacrificauerint.**

DE FLAMINIBVS ETHNICORVM,

non de Christianorum hic agit, & qui flamines dicerentur.

CAP. VII.

ACERDOTES Ethnicorū, quibus sacra dijs singulis faciendi, & victimas immolādi munus dedit, & insignibus vestimentis, toga praetexta, & curulisella, cū liectore adornauit Numa Pompilius, secundus Romanorum Rex, flamines vocauit; quōd pileum gestarent, in quo virgula oleaginea modicū lanæ albae habens in summo, instar fungi, inerat, quasi pilamines: quem cum per aestum ferre non possent, de pto pileo, caput filo tantūm cingebāt: nudo enim capite incedere nefas erat, vt testantur Marcus Varro, Plutar. Gellius, & Isidorus, qui addidit, eos festis diebus filo deposito, pileū gestasse, pro sacerdotij eminentia. Si ergo qui Gentium fuerunt sacerdotes (de his solum agit, non de Christianorum, vt quidam alij parū rectē interpretantur) post doctrina imbuti Christiana, & lauacro regenerationis abluti, ad vomitum pristinum redeuntes, sacrificauerint idōlis, placuit, vt nec in sine illi cōmunionem accipiant.

EO QVOD GEMINAVERINT.

scelera accedente homicidio.

VT propriū iudicis munus est, de praeteritis sententiam ferre, sic & legillatoris providere de futuris. Vtrumq; exercebant olim Episcopi, tam in generalibus, quā in prouincialibus concilijs: sed in prouincialibus praecipuē, quōd in his vel Episcoporū, vel clericorum, vel fidelium causae tractarentur, illae praefertim quae ad religionē quoquomodo spectarent. Quare si in priori versiculo legendum, vt in quibusdam codicibus, Sacrificauerūt: rectē subiungitur [Eō quōd geminauerint scelera accedente homicidio] quasi poenam velit Synodus decernere, qua afficienti essent illi Ethnicorum sacerdotes, qui post fidem regenerationis susceptam, iacrificauerunt idōlis: nec eo crimine contenti homicidium impietati adiecerunt: placuit Patribus, iudicum magis quā legillatorum personam induentibus, vt ad purgandas sordes quas his duobus peccatis contraxerant, a cōmunionē perpetuō abstinerent: sed si vt in editis [Sacrificauerint] legamus, non rectē subiungitur hic versiculum praecedenti, quia rationem reddere videtur de poena quam in principio non praescripserat. Igitur verba illa, Eō quōd, in Vel, aut in, Seu, commutanda sunt, vt alij M. S. habent, aut intelligēda pro vel, aut seu: quasi poena eadem his imponatur, qui aliquod horum triū delictorū admisisserint. Homicidium autem grauissimum semper habitum constat ex Apostolorum concilio Hierosolymis habito, in quo homicidium cum idololatria coniunctim improbatum est, quasi vnius ad alterum facta collatione, vt Tertull. admonuit.

Varrolib. 1. de lingua Latina.
Plutar. probl. 42.
& 46. Gellius li. 10. cap. 15.
D. Isidor. lib. 7. etymol. c. fin.

In Concilijs, Ecclesiae, & Ecclesiasticorum causas peractas testantur Concil. Toletan. 4. Canon. Leo PP. 1. in epistola. 82. ad Anastasium Thessalonicensem Imper. Valens, Grati. & Valerini. in l. quia mos. 23. C. Theod. de Episcopis & clericis.

Tertull. in lib. de pudicitia. cap. 4.

VEL TRIPLICAVERINT FACI-
nus cohaerente moechia.

Moechiae nomine omnem illicitum concubitum comprehenditur: nunquam ipsam, ut natura turpem licuisse in Ecclesia: explicata in eam rem tria Concilij Toletani I. Isidori, & Clementis loca. Cap. IIX.

*Aug. lib. 2. super
Exod. c. 71.*

Moechiae nomi-
ne quid compre-
hendatur.

NOMEN Moechiae Graecum esse Augustinus te-
statur. *mocheus* enim Graeci adulteros vocant, in eoq;
sensu plerumque vsurpatur: sed an ad quemcumq;
impudicum concubitum moechiae nomen referri
possit, audiamus Augustinum. [Item quaeri solet
(inquit) vtrum moechiae nomine etiam fornicatio
teneatur? Hoc enim Graecū verbū est, quo iā Scriptu-
ra vtitur pro Latino. Moechos tamē Graeci non nisi
adulteros dicunt. Sed vtiq; lex ista non solis viris in populo, verum etiam
foeminis data est. Neq; enim quia dictum est, Non cōcupisces vxorē pro-
ximi tui, nihil sibi hīc praeceptū debet putare foemina, tanquā licitē pos-
set concupiscere virū proximae suae. Si ergo hoc ex illo quod virō dictū
est intelligitur, quamuis nō dictū sit quōd etiam ad foeminā pertineat,
quanto magis ex eo quod dictū est, Non moechaberis, vterque sexus cō-
stringitur, cum ipsū praeceptum potest referri ad vtrumque: sicut, Nō
occides, Non furaberis, & alia quae similitur non expresso vno sexu, vtiq;
videtur sonare cōmuniter. Tamē vbi vnus exprimitur, honoratior vtiq;
exprimitur, id est, masculinus, vt ex hoc intelligat etiam foemina, quid si-
bi praeceptum sit. Ac per hoc si foemina moechata est habens virum,
concūbendo cum eo qui vir eius non est, etiam si ille nō habeat vxorem,
etiam vir moechatus est habēs vxorem, concūbendo cum ea quae vxor
eius non est, etiā si illa non habeat virum. Sed vtrum si faciat qui vxorem
non habet, cum foemina quae virum non habet, anbo praecepti huius
transgressione teneantur, meritō quaeritur? Si enim non tenetur, non est
prohibita in Decalogo fornicatio, sed sola moechia, id est, adulterium:
quāuis omnis moechia etiam fornicatio esse intelligitur, sicut loquuntur
Scripturae. Dominus enim dicit in Euangelio: Quicumq; dimiserit vxor-
em suam excepta causa fornicationis, facit eam moechari. Hoc vtiq; for-
nicationē appellauit, si cū alio peccet, quae virū habet, quod est moechia,
id est, adulterium. Omnis ergo moechia etiam fornicatio in Scripturis di-
citur. Sed vtrum etiam omnis fornicatio moechia dici possit, in eisdē Scri-
pturis non mihi interim occurrit locutionis exemplum: sed si non om-
nis fornicatio etiā moechia dici potest, vbi sit in Decalogo prohibita illa
fornicatio, quam faciunt viri qui vxores non habēt cum foeminis quae
maritos non habēt, vtrum inueniri possit, ignoro. Sed si furti nomine be-
ne intelligitur omnis illicita vsurpatio rei alienae (non enim rapinā per-
missit, qui furtum prohibuit, sed vtiq; à parte totum intelligi voluit,
quidquid illicitē rerū proximi aufertur) profectō & nomine moechiae
omnis illicitus concubitus, atq; illorum mēbrorum non legitimus vsus
prohibitus

Matth. 5.

F superfunt, quos nuptiae tuae figurent: aut si etiam nunc locus est vocis illius, Crescite & multiplicamini, id est, si mundum alia vox superuenit, tempus iam in collecto esse, restare vt qui vxores habent, tanquam non habentes agant. Vtique enim continentiam indicens, & cōpelcens concubitus seminarium generis, abolefcit Crescite illud, & multiplicamini. Vt opinor autem vnus, & eiusdem Dei vtraque pronuntiatio & dispositio est, qui tunc quidem in primordio sementem generis emisit, indultis coniugiorum habentis, donec mundus repleretur, donec nouae disciplinae materia proficeret: nunc verò cū extremitatibus temporum compressit quod emiserat; & reuocauit quod indulserat, non sine ratione propagationis in primordio, & repastinationis in vltimo. Semper initia laxantur, fines contrahuntur, propterea sylvam quis instituit, & crescere finit, vt tempore suo caedat sylvam. Erat vetus dispositio, quae in Euangelio nouò deputatur, in quo & securis ad radicem arboris posita est: Sic & Oculum pro oculo, & dentem pro dente iam senuit, ex quo iuuenit, Malum pro malo nemo reddat. Puto autem etiam humanam cōstitutionem atque decretum postea pristinis praeualere.] Idem. [Sanè apud veteres nostros ipsosque Patriarchas, non modò nubere, sed etiam plurifariam matrimonij vti fas fuit. Erant & concubinae. Sed licet figura tum in Synagogam & Ecclesiam cesserit; vt tamen simpliciter interpretemur, necessarium fuit instituere, quae postea aut amputare, aut temperari mererentur. Superuentura enim lex erat. Oportebat legis adimplendae, causas praecurrisse. Eidem mox legi succurrere habebat Dei sermo, circuncisionem inducens spiritalem. Igitur per licentiam tunc passuam, materiae subsequentiū emendationū praeuinitrabantur, quas Dominus Euangelio suo, de hinc Apostolus in extremitatibus seculi, aut excidit redundantes, aut composuit inconditas.] En constituta à Tertulliano praeclara inter veterem & nouam legem, in vxorum & concubinarum multitudine, differentia; en reddita ab eodem singularis & veraratio qua multitudinè illo tēpore iure permissam, & hoc nostro iure etiam prohibitam verè demonstrat. Hoc autem ipsum Augustini & Tertulliani argumentum cū tractaret. D. Isidorus (à Tertulliano enim; & Augustino pleraquè alia accepisse Isidorum, indicauit superius) rectissime dixit [Christiano, non dicam plurimas, sed nec duas simul habere licitum est, nisi vnā tantum, aut certè loco vxoris (si coniux deest) concubinā.] Ideoque hīc nomen [Christiano] nō vt trito apud Hispanos sermone, pro homine frugi virtute praedito, & Christi in vita imitatore vsurpatur, vt opponitur vitioso; sed vt opponitur Iudaeo; quasi diceret, Iudaeo plures habere vel vxores vel concubinas exteriori foro olim licebat; Christiano autem nunc non nisi vnācam.

Sola reliqua est, Clemens Beatissime, Clementis Romani Epistola quinta ad Iacobum fratrem Domini, in qua cū de communione rerum omnium ageret, de communitate vxorum hunc versiculum addidit. [In omnibus autem sunt sine dubio & coniuges.] In cuius loci explicatione mirum quàm sudarint antiqui & recētiore scriptores; cum ex eo appareat, adulterium rem licitam esse, etiam ipso iure naturae

Genesi.

1. Corinth. 7.

Genesi.

Math. 3.

Exod. 21.

Roman. 12.

Tertull. lib. 1. ad

Vxorē. c. 2.

Genesi. 16. 30.

Clemens Epist. 5.
ad Iacobum fratrem Domini.

P

E & ad

*In. c. dilectissimi
12. q. 1.
Turrian. lib. 5. c. 2
pro epist. Pontifi.*

*Ioannes Maxen-
tius in epistola ad
Hormisd. P. P.*

*D. Hieronymus
in epistol. ad Cibe-
siphontem.*

*Rufinus in Apo-
logetico.*

*D. Hieron. epist.
28. ad Lucinium.*

*Idem epist. 29.
ad Theodoram.*

& ad id eos qui erant Hierosolymis à D. Clemète simul cum vitæ com-
munionem admoneri. Gregoriani Decreti adnotationes verba illa deesse
affirmant in Epistola Clementis, quae manuscripta exstat in Bibliotheca
Vaticana. Quod scripsit antea Franciscus Turrianus in eo libro, quem do-
ctè quidem & eruditè pro epistolis Pontificum edidit, existimans hac me-
dicina vulnus epistolae illatum posse sanari. Quod mihi non facillè ille
probauerit, qui certò sciam, illa non ab aliquo patrono libidinis in Rep.
Platonis adiecta fuisse, vt ipse contendit, sed à D. Clemente relata; di-
uerso tamen consilio ac in epistola nunc referatur, quam non esse
eiusdem Clementis (vt Turrianus neruòse defendit) sed alicuius perni-
ciosi patroni in schola Platonis educati, quod de his verbis solùm dixe-
rat Turrianus, non obscurè, mea quidem sententia, probauero. De quo
tamen Tu, qui Apostolicarum Scripturarum legitimus censor es, & cer-
tius, & verius, & sanctius feres iudicium.

Fuit vetus hoc haereticorum artificium (quo vsos fuisse huius episto-
lae mendaces confarcinatores ostendemus) adscribendi magnis auctori-
bus (quorum doctrina & libris ipsi expugnari possent) quae illi non mo-
dò scripserunt, sed nec cogitarunt quidem: vel si scripserunt, non eodem
qui ab ipsis refertur, animo. Quod ante mille ferè annos de sui temporis
haereticis commemorat beatus Ioannes Maxentius Episcopus Constan-
tinopolitanus, ad Hormisdam Pontificem. [Nam cum suae peruersita-
tis haeretici (ait) nequiverint reddere rationem, ad maledicta conuertun-
tur, & propria in eos mala traicientes, quos prauitati suae sentiunt ini-
micos, aditum sibi per hoc ad decipiendos simplices existimant aperi-
ri. Agunt enim omnia callidè, quò infamando & obtruncando Catholi-
cis, suam valeant tenere turpitudinem, fingentes & aduersus eos quae-
dà scripta sub eorù nomine, qui videntur in Ecclesia eminere, quatenus
omnium animos contra hos facillè valeant concitare. Sic etiam Rufinum
refert D. Hieronymus, librum Sixti Pythagoraei hominis Ethnici, & abf-
que Christo, immutato nomine Sixti Martyris, & Ecclesiae Romanae Epif-
copi, praenotauisse. Similem Gnosticorum versutiam conqueritur saepe
Irenaeus. Sethianis eandem vanitatem detexit D. Epiphanius in Marcio-
ne. Libellum Tertulliani de fide Trinitatis, Pneumatomachos haereticos
interpellasse, & circumtulisse nomine Cypriani, multisque propagatum
exemplaribus vendidisse paruo pretio, vt eum emptores, & viri ampli-
tudine, & pretij exiguitate illecti lubentiùs emerent, latentisque errores
amplecterentur, seu dogmata sacra auctoritate tanti Martyris comproba-
ta, Rufinus est auctor. Qua ratione D. Irenaeus operum initio, adiurat per
Deum viuum, exscribentem, ne apicem demutat. Quod se fecisse cum
notarijs Lucinij Baetici narrat Beatus Hieronymus, rescribens ad eun-
dem Lucinium: miserat enim ad D. Hieronymum Hispanus & Baeti-
cus Lucinius sex notarios, vt eius opera describerent; sicuti epistola fe-
quenti ad Thodoram Lucinij coniugem idem Hieronymus testatur.
Quod idè retuli, vt antiquam Hispanorum in literas sacras propen-
sionem ostenderem, quos nullis pepercisse sumptibus, & labori-
bus constat, vt vel absentes per literas consulerent, & doctrina ac pie-
tate

P tate erudirentur: vel praesentes eorum virorum qui nomine sapientiae claruerant, conspectu solum fruerentur: ut de altero Hispano Gaditano Plinius Iunior testatur, & Hieronymus. Sic etiam epistolam quandam suam ad Flavianum corruptam fuisse se viuente conqueritur D. Leo Papa Martino Imperatori rescribens. In Hispania Theodiscum Graecum, qui Honorato in Ecclesia Hispanensi successit, Diui Isidori opera auctoritate fidelium animos, refert Lucas Episcopus Tudensis, antiquus reru Hispanicaru scriptor, & hac ratione translata est primatia (ut vocat) ex Hispani, Toletum. Quod Iustino Martyri, Origeni, Hieronymo, & Augustino alijsq; quam plurimis priscis Ecclesiae patribus impositu, multoru, testatum est monumetis. [Tanta est haeticoru calliditas, ait D. Isidorus, ut falsa veris, malaque bonis permisceant, salutaribusque rebus plerumque erroris sui virus interferant, quo facilius possint prauitatem peruersi dogmatis sub specie persuadere voluptatis.] Et postea inquit. [Plerumq; sub nomine Catholicorum Doctorum haetici sua dicta cōscribunt, ut indubitanter lecta erendantur: nonnunquam etiam blasphemias suas latenti dolo libris nostrorum Doctorum inserunt, doctrinam veram adulterando corrumpunt, scilicet vel adijciendo quae impia sunt, vel auferendo quae pia sunt.] Quod in Cōcilio Generalibus tentatū etiā haetici. In Quinta enim synodo Generali adiectas fuisse ab haeticis fictitias epistolas Vigili Pōtifficis Maximi, & Mēnae Patriarchae Cōstantinopolitani, deprehensum est in Sexta synodo, dum acta Quintae relegerētur: & tres codices ab eisdem haeticis insertos, sic enim in Sexta synodo ab his qui Romanae Ecclesiae auctoritatem contendebant minuerē, omne quod dicitur aduersus Honorium Pontificem Maximum, adiectum esse testatur Anastasius Bibliothecarius. B. etiam Gregorius Concilium Chalcedonenſe fuisse à Constantinopolitanis corruptum testatur, idemque se suspicari ait de Ephesino. Nec aduersus hos Sanctissimos Patres, & sacrosanctas synodos audaces solum extiterunt haetici, sed aduersus ipsos Apostolos, Evangelistas, & Prophetas. De Asiae enim quodam Presbytero haec refert Tertullianus. [Si quae Pauli perperam scripta legunt, exemplum Teclae ad licentiam mulierum docendi, tinguendique defendunt, sciant in Asia Presbyterum, qui eam Scripturam construxit, quasi titulo Pauli, de suo cumulus, conuictum atque confessum id se amore Pauli fecisse, loco decessisse.] Hunc autem librum inscriptum fuisse, Periodus Pauli & Teclae tradit D. Hieronymus. Ab Ebione in primis Apostolorum actus & vitas deprauatas testatur D. Epiphanius. Quare omnia quae illorum nomine scripta sunt, ut circuitus Ioannis, circuitus Thomae, actus Andraeae, actus Ioannis, circuitus Thomae, actus Philippo, actus Petri, actus Pauli, tamquam erroribus conspersa grauisimè latissimè refellit & refutat in Concilio Romano Gelasius Papa, D. Athanasius, & Philaster. A quibus autem suppositi fuerint hi actus, docuit Innocentius Papa primus. Manichaeos id generis commenta plura excogitasse Apostolorumque nomine conscripsisse falsas historias,

Plinius Iuni. lib. 2. epist. 3. ad Nepotem. D. Hieronymus. in Bibliae prologo.

D. Leo PP. epist. 69. ad Marcianum. Aug. & epist. 83. ad Palastin. Lucas Episc. Tudensis in Hist. Hisp. manuscript. 14.

D. Isidor. lib. 3. sentent. de summo bono. c. 12.

Sexta Synodus actio. 12. & 14. Anastasius Bibliothecarius in Historia ex Theophane Isauo Graeco.

B. Gregor. lib. 5. epist. 15. ad Narisim.

Tertull. lib. de Baptismo. c. 17. D. Hiero. de scriptor. Ecclesia. in Luca.

D. Epiphanius in panar. haeresi. 30. Gelas. c. sancta Romana. 19. dist. D. Athan. in synopsi. Philaster de haeresi. lib.

Innoc. I. in epist. 3. ad Exuperium Tbolosan. episco. c. 7. à Leuto quodam suppositi refert a Nexocharide & Leonide Philostophis.

*D. August. lib. de
fide contra Ma-
nichaeos.*

*Orosius in epist
ad Aug. de illo-
rum erroribus.*

*Epiphani in Pan-
nar. haeresi. 26.*

Idem haeresi. 47

*Euseb. lib. 5. hist.
Eccles. c. 28.*

*Theophilact. ex-
ponē. illud ad He-
braeos. 2. Ut gratia*

*Des pro omnibus
passaret mortem.*

*L. anfranc. lib. de
Eucharist.*

D. Clemen. lib. 6.

*Cōst. Apost. li. c.
16.*

*August. lib. 1. de
consensu Euang.
c. 10.*

*Canon. 19. Apo-
stol.*

Epistolam. 5.
Clement. PP. cu-
ius pars prior ex-
stat apud Grat. in
ca. dilectissimis
12. q. 1. posterior
in cap. relatum.
37. dist. ab haere-
tico aliquo com-
pilatam fuisse,
non scriptam a
Clemente.

fidem facit diuus Augustinus. Priscillianistas alios adinuenisse actus Apostolorum, Orosius, & Epiphanius. Encratitas actus Andreae, Ioannis, & Thomae, idem Epiphanius. Asclepidorum, Theodorum, Apollinidem, Hermophylum, Artemonytas diuinas Scripturas deposito timore adulterasse, Eusebius; & corruptentes eas, emendare se dicere solitos. Idem de Nestorianis Theophilaetus testatur. Lucianum, & Hichium Propheticas, atque Euangelicas literas ad suae causae commodum deprauasse, Lanfrancus. Nec aduersus hos solum, sed aduersus Christum ipsum, quem si non reuereri, timere saltem debuissent. De Simone enim Cleobio & Iuda haereticis haec refert Beatus Clem. Romanus. [Scimus (inquit) quod Simon Cleobius & Iudas in nomine Christi & discipulorum eius, quos circumferunt libros, ad seductionem vestram conscripserunt, & eorum qui diligunt Christum, & nos seruos eius.] Gentibus eiusdem doli mali commentum erga Christum tribuit Augustinus. Cui malo prouidentes Apostoli, deponendum constituerunt eum, qui falsos libros inscriberet, & pro factis ad populi & cleri corruptionem publicaret. Inter alios autem modos quibus sacros & Catholicos contaminabant auctores, is vnus erat. Ex his quae doctè, quae piè, quae Christianè quis vno sensu scripserat, adiectis nonnullis vel detractis, peruertebant: vel si ille errorè referebat aliorum, & rationibus ac testimonijs confutabat; his postremis ablatis, illa nuda tantum, quae causae suae stabiliendae inferuire videbantur, & eisdem verbis referebant: vtque verum se dicere ementio specioso quodam colore persuaderent rudi-ori-bus, asseuerabant ea Catholicorum monumentis contineri: sed conten-ta erant sanè, non vt illa firmarent Catholici, sed vt contraria prorsus sententia infirmarent. His vestigijs opinetur quis eos instituisse, qui episto-lam hanc beati Clementis nomine diuulgarunt; impiè enim de com-muni rerum diuisione sentiebant, & multo magis de communione vxorum, quae Nicolaitarum primùm haeresis fuit à Diuo Petro, à Clemente & reliquis Apostolis saepe notata, reprehensa, & pun-nita.

Eam igitur epistolam ab aliquo haeretico esse confarcatam certum est, ex operibus Beati Clementis; in quibus ipse non ex animi sui sententia haec scripsit, sed referens, & postea refellens quae pater eius Faustianus adhuc ethnicus, ante conuersionem vt Philosophus Pythagoricus sentiebat. Cum enim coram Petro Apostolo ille disputaret, cum filijs Niceta & Clemente, eius filijs, etsi sibi tunc ignotis, iam tamen conuersis & fidelibus, discipulisq; charioribus beati Petri, eam quaestionem tunc disputandam proposuit. An aliqua in sua forma & substantia essent bona vel mala. In qua ipse quod à magistris ethnicis acceperat, defendens, obiecit, natura nihil bonum esse vel malum; sed omnia ex vsu & consuetudine humanae vitae esse expedienda: quod si illa mala habuerit, esse mala: sin verò bona, è natura. Cuius rei triplex exemplum attulit: primum de homicidio. [Homicidium, inquit, nec bonum esse natura, vel malum; non malum, quia vinculis carnis absol-uit;

uit; saepe enim iusti iudices peccantes perimunt, quòd si scirent homicidium malum esse, non vtique id iusti homines facerent.] Secundum autem de furto est. [Furtum (inquit) natura non esse malum: quia si quid mihi deest, aufero ab eo qui multa habet: nihil mali facio, quia id palàm & liberè facere poteram: sed quia occultè feci & clam, tunc magis inhumanitas eius à quo aufero, redargui, potest; quia liberè non fuit me sufferre.] Ad hoc ergo propositum furti & adulterij (quod tertium fuit exemplum, & quod rem esse indifferentem etiam contendit) sequentia disputando subiicit: vt ostenderet nihil admittere mali, qui rem alienam, vel vxorem alienam vsurpat. [Communis enim vsus omnium quae sunt in hoc mundo, omnibus esse hominibus debuit, sed per iniquitatem alius hoc suum dicit esse, & alius illud: & sic inter mortales diuisio facta est. Denique Graecorum quidam sapientissimus (Pythagoram intelligit vel Licurgum, vel horum discipulum Platonem, quos huius erroris auctores fuisse docent Aristoteles, Tertullianus, Clemens Alexandrinus, Lactantius, Theodoretus, & alij) haec ita sciens esse, ait communia debere esse amicorum omnia: in omnibus autem sunt sine dubio & coniuges; & sicut non potest (inquit) diuidi aër, neque splendor Solis, ita nec reliqua quae communiter in hoc mundo data sunt omnibus ad habendum, diuidi debere; sed habenda esse communia.] Haec Faustianus senex pater Nicetae, & Clementis: quibus sequentia subiungit, quae referam, vt ostendam quomodò haec ob disputandi rationem, ante conuersionem, nec omnino obstinatè senserit, vt nec Patri ethnico, nedum filio Christiano, scriptori Catholico, Pontifici Maximo, & Martyri sanctissimo, tam grauis erroris nota adeò falsò tribuatur. [Haec autem dicere volui (inquit Faustianus) quoniam quidem cupio me inclinare ad bene agendum, & nò possum bene agere, nisi priùs didicerim quid sit bonum: quod si intelligere potuero, ex ipso etià quid sit malum, hoc est, huic contrarium, aduertam. Verùm ad haec quae dixi vnum è vobis respondere volo; non Petrum; non enim dignum est, ab illo verba, & doctrinam cum quaestionibus capere, sed ille si quid pronuntiauerit, hoc absque aliqua retractatione teneatur: & ideo ipse nobis seruetur quasi arbiter, vt sicubi disputatio nostra exitum non inuenierit, ipse quod sibi visum fuerit pronuntians, indubitatum finem rebus dubijs imponat: & nunc ergo possem sola eius sententia contentus credere, si quid ei videretur; quod & ad vltimum faciam: volo tamen priùs videre, si est possibile disputando inuenire quod quaeritur. Placet ergo, vt Clemens primus incipiat, & ostendat, si sit aliquid in substantia & actibus bonum, vel malum.] Hucusque Faustianus ethnicus, in Pythagorae, & Platonis schola educatus, aduersus doctrinam Christianam & Apostolicam obiebat, cum Apostolo vel eius discipulis disputando. Sed videamus, an Clemens, qui ad certamen electus est, propositae opinioni, eius ratione victus acquiescat. [Ad haec (inquit ipse Clemens) ego respondi.

E 3

Quoniam

Arist. lib. 2. Polit.
c. 12. Tertullian. in
Apologet. c. 39.
Clemens. Alex. li.
6. Strom. Lac.
lib. 3. Diuin. inst.
c. 21. §. 22.
A Licurgo etiam
eandem sententia
hausisse Platonem
refert Theodoretus
lib. 9. de Graec. affectio.
curatone. Buripidem
in eodè fuisse
errore docet
Clemens. Alexan.
lib. 6. Stromat.

Quoniam quidem à me vis discere, si est aliquid natura, aut actu bonum vel malum, an potius vsu prauentis hominibus, bona quaedam, & alia videntur mala, pro eo quòd diuisionē inter se rerum facere cōmuniū, quae debentur, vt ais, ita esse communia, vt aēr & splendor Solis, puto quòd non debeam tibi aliunde assertiones adhibere, nisi ex his disciplinis, quibus ipse vteris, & quas ipse confirmas, vt indubitata tibi sint quae dicuntur. Omnium elementorum & stellarum certos ponitis fines, quasque stellas dicitis, in quibusdam absque noxia coire, sicut in coniugijs; in alijs verò noxiè misceri, sicut in adulterijs. Et dicitis quaedam generalia esse omnium, quaedam verò non omnium, neque generalia. Sed ne prolixa disputatio fiat, breuiter & de re dicam. Terra, quae arida est, coniugio & admixtione indiget aquae, vt possit generare fructus, quibus sine vita hominibus non est: ergo haec legitima coniunctio. E contra si aut pruinae frigus terrae miscatur, aut calor aquis, huiusmodi coniunctio corruptelam facit: & hoc in talibus adulterium est. Et pater respondit: Sed sicut elementorum vel stellarum in consonae coniunctionis statim proditur noxa, ita deberet & adulterium statim ostendi quàm malum est. Et ego aio: Hoc primò mihi confirma, si vt etiam ipse confessus es, ex incongrua, & in consona admixtione efficiuntur mala, & istud in consequentibus requiretur. Et pater ait: Vt se habet rei natura, ita ais, fili. Tum ego respondi: Quia ergo discere cupis de his, vide quanta sint quae mala esse apud neminem dubitantur. Non tibi videtur malum esse febris, incendium, seditio, ruina, caedes, vincula, supplicia, dolores, luctus, & his similia? Et pater: Verum est (inquit) fili, haec mala esse, & valde mala; aut certè qui negat haec esse mala, patiatur ea. Et ego respondi: Quia ergo cum eo mihi sermo est, qui in Astrologica disciplina eruditus est, secundum ipsam tecum agam; vt de his quae tibi in vsu sunt, accipiens rationem, citiùs acquiescas. Audi nunc ergo. Confessus es mala esse ea, quae supra diximus, id est, febres, incendia, & his similia; haec secundum vos à malitiosis stellis fieri dicuntur, id est, ab humido Saturno, & calido Marte; horum verò contraria à benignis fieri stellis, id est, à temperato Ioue, & humida Venere, aut non ita est? Et pater respondit: Ita est, fili, nec aliter fieri potest. Tum ego: Quia ergo à bonis stellis, Ioue dico, & Venere bona fieri dicitis, videamus vnaquaeque malarum stellarum, cum admixta fuerit bonis, quid est quod efficit; & illud esse intelligamus malum. Etenim nuptias facere, Venerem ponitis: quae si Iouem habeat in schemate suo, pudicas efficiat: Ioue autem non respiciente, si adfuerit Mars, corrumpi nuptias per adulterium pronuntiat. Et pater: Ita se (inquit) habet. Ego respondi: Ergo malum est adulterium, quandoquidem ex malarum stellarum admixtione committitur: & vt compendiosius explicemus omnia quae dicitis ex malarum admixtione stellarum, bonas perpeti stellas, mala esse sine dubio pronuntianda sunt. Ista ergo stellae, quarum admixtione diximus febres, incendia, & caetera his similia effici,

Saturnus, qui hic humidus dicitur, communis Astrologorum, & Ase dicorum consensu siccus putatur.

P

S

F

P mala ipsa secundum vos, etiam homicidia, adulteria, & furta operatur, propter vos etiam & stolidos ipsae efficiunt.] Quibus rationibus permotum Faustianum recessisse à veteri errore, & contrariae Clementis acquiescisse sententiae, ipse Clemens sic refert. [Et Pater verè, inquit, breuiter & incomparabiliter ostendisti, quia sint mala in actibus.] En Platonis & Pythagorae errorem de rerum & vxorum communione quoniam modo non solum non defendit Praedecessor tuus Clemens libro. X. recognitionum, in quo haec omnia existant, sed multis ex Philosophia morali, ex Phisica, & Astronomia petitis rationibus, grauiter & acutè cõfutarit aduersus Faustianum parentem suum, quem etsi ethnicum & religionis Christianae disciplina destitutum, tantopere tamè rationes Clementis commouerunt, vt reiecto, quem priùs defenderat, Pythagorae errore, B. Clementis posthac, imò & Christi, vt veram, & firmioribus innixam rationibus amplexaretur doctrinam. Non est ergo cur haeretici impiè obganniant, & ex hac Catholica Clementis doctrina ad nos oppugnandos ducant argumenta, cum nõ solum illa, sed Faustiani ethnici sententia & consensu iam confirmata expugnari ipsos posse, probent quae diximus, clarissimè. Damnauit iterum adulteriũ Clemens in Apostolicis constitutionibus, & ne vllus relinqueretur suspicini locus, condemnauit tertio adulterium in epitome de rebus gestis B. Petri.

Clemens. lib. 10.
recognitio.

Idem. lib. 7. Apo
sol. const. c. 3.

S Sed qui nam haeretici ex errore à Clemente cõfutato huius Epistolae confingendae auctores fuerint, videamus num ex alio Clemente Alexandrino possimus elicere, quem enim Faustianus errorem defenderat, à Carpocrate & Epiphane, defensum iterum ille recenset: & ab eadem schola Platonis, siue Pythagorae deprompsisse ait. [Qui autem, (inquit) à Carpocrate descendunt & Epiphane, censent oportere, vxores esse communes; à quibus in nomen maximum emanauit probum. Hic autem Epiphaneus, cuius etiam scripta feruntur, filius erat Carpocratis, & matris Alexandriae nomine, ex patre quidem Alexandrinus, ex matre verò Cephaleneus. Vixit autem solum septendecim annis, & Samae, quae est vrbs Cephaleniae, vt Deus est honore affectus, quo in loco templum ex ingentibus lapidibus, altaria, delubra, musaeum aedificatum est & consecratum: & cum est noua Luna, conuenientes Cephalenei natalem in Deos relationem Epiphani sacrificant libantque, & conuiuantur, & hymnos cantunt. A patre autem didicit & orbem disciplinarum, & Platonis Philosophiam. Fuit autem auctor & princeps, monadicae cognitionis. A quo etiam profuxit haeresis eorum, qui nunc sunt, Carpocratianorum. Is ergo dicit in libro de iustitia, iustitiam Dei esse quandam cum aequalitate communionem. Aequale quidem certè coelum vndequaque extensum, totam terram continet in orbem, & nox ex aequo stellas omnes ostendit, & diei auctorem, & lucis patrem, Solem Deus ex alto aequalem effudit omnibus, qui possunt aspicere. Illi autem omnes communiter respiciunt, quoniam non discernit diuitem, vel pauperem, vel populi principem, insipientes & sapientes, foeminas & masculos, liberos & seruos. Sed neque secus facit in brutis. Cum autem omnibus animantibus aequè ipsum comunem effuderit,

F

effuderit, bonis & malis, firmam ac solidam efficit iustitiam; aut nemo
 possit plus habere, neque auferre à proximo, vt ipse illius lucem habeat
 duplicatam. Sol facit omnibus animantibus communia exoriri nutriti-
 ra, communi iustitia ex aequo data omnibus, & ad ea quae sunt huiusmo-
 di similiter fit. Genus boum, vt boues, & suum, vt sues, & ouium, vt oves,
 & reliqua omnia. Iustitia enim in his apparet communitas. Deinde per
 communitatem omnia similiter seminantur in genere, & commune nu-
 trimentum apertum est humi pascentibus iumentis omnibus, & omni-
 bus ex aequo, vt quod nulla lege teneatur, eius autem qui donat iubentis
 suppeditatione conuenienter iusteque adfit omnibus. Sed neque habet
 legem scriptam generationis, essent enim abolita. Ex aequo autem semi-
 nant & generant habentia innatam à iustitia communionem. Ex aequo
 communiter omnibus, oculum ad videndum creator & pater omnium,
 sua iustitia legem ferens, praebuit; non discernens foeminam à masculo,
 non id quod est rationis particeps, ab experte rationis: & vt semel dicam,
 nullum à nullo, aequalitate autè & communitate visum similiter diuides
 vno iussu omnibus est largitus. Leges autem (inquit) hominum cum ig-
 norationem castigare non possent, contra leges facere docuerunt: legum
 enim proprietates dissecuit diuinae legis communionem, & arrodit, non
 intelligens dictum Apostoli dicentis. Per legem peccatum cognoui, &
 meum & tuum dicitur, obijisse per leges, vt quae non amplius communi-
 ter fruuntur, (sunt enim communia) neque terra, neque possessionibus,
 neque matrimonio. Fecit enim vites communiter omnibus, quae neque
 passerem, neque furem ablegant, & frumentum similiter, & alios fru-
 ctus. Violata autem communio & aequalitas genuit furem pecorum, &
 fructuum. Cum ergo Deus communiter omnia fecisset homini, & foemi-
 nam cum masculo coniunxisset; & omnia similiter animantia congluti-
 nasset, pronuntiauit iustitiam communionem cum aequalitate. Qui autè
 sic nati sunt, communionem quae eorum conciliat generationem, abne-
 gauerunt. Et dicit, Si vnam ducens habeat, cum omnium possint esse par-
 ticipes, sicut reliqua fecit animantia. Postquam autem haec Clemens
 Alexandrinus de Carpocratianis retulisset, & sacrae Scripturae testimo-
 nijs confutasset, rursus de illis subiungit. [Et haec quidem dogmata con-
 stituunt egregij Carpocratiani. Hos dicunt, & aliquos alios similium ma-
 lorum aemulatores ad coenas conuenientes (neque enim dixerim agà-
 pem eorum congressionem) viros simul & mulieres, postquam satietate
 venerem excitante exsatiati fuerint, lumine amoto, quod eorum fornica-
 toriam hanc iustitiam afficiebat, auersa lucerna coire quomodo velint,
 & cum quibus velint, meditados autem in eiusmodi agàpe communi-
 onem, interdum iam à quibus velint mulieribus exigere Carpocrateae, di-
 uinae enim nefas est dicere, legis obedientiam. Has leges, vt sentio, ferre
 oportuit Carpocratem, canum & suum & hircorum libidinibus. Mihi
 autem videtur Platonem quoque male audiuisse in Republica dicentem,
 oportere communes omnium vxores, vt qui diceret: eas quidem quae
 nondum nupserant, esse communes eorum qui essent, petitur quemad-
 modum theatrum quoque est commune spectatorium.] Haec Clemens
 Alex.

Roman. 3

P

S

F

P Alexádrinus de Carpocrate, quæ sensu familia vel eadē sunt tū ijs quæ Faustianus aduersus Clemētē disputatione sua retulit: quare à Carpo crate non à Clemente epistola forsā conficta est, quòd ab eadē schola Platonis idem venenū Faustianus & Carpocrates hauserint. Quid enim si litera vtriusque nominis prima ansam errori præbuit? Constat enim antiquis in vſu fuisse, nomina per primas literas compendij gratia notasse: vnde fieri potuit, vt ex C. nota Carpocratis, Clementis nomen extensum sit: quemadmodum Criticorum nonnulli contendunt, ex Agellij nomine, Aulum Gellium productum. A. prima Agellij litera integrum Auli nomen effoera: nisi verosimilius sit Carpocratianos hæreticos errorem magistri, Clementis sanctiore nomine decorasse. Eundem igitur Faustianus & Carpocratis errorem confutauit vterque. Clemens, meliori tamen vsus fortuna Alexandrinus, quòd non eſt Carpocratis insania tributa sit, sicut Romanò Faustianus. Quòd si postremò tandem dicamus, Clementem alium philosophum Platonice doctrine sectatorem, cuius meminit Beatus Dyonisius Areopagita de diuinis nominibus, vel Actium aut Arrium Clementē philosophū Plonicū, ad quem exstant Plinij Iunioris literæ, illū hortantes vt adhaereat Euphratri alteri acquē philosopho Platónico summi nominis, eum, inquam, Clementem operam dedisse, vt epistola hæc, qua Platonis doctrina protegitur, specioso & sancto Clementi Romani nomine proderetur, quo facilius in fidelium animos error posset irreperere, quid veterat?

S Falso igitur ex hoc capite colligunt interpretes, communem vitam canonicorum & monachorum ex D. Clementis autoritate ortum habuisse: cum D. Clemens hic, non solum eam consilio, nedum præcepto non ornauerit, sed vi & auctoritate rationū euerterit: non quòd illam (vt hodie sanctissimè inter religiosos obseruatur) iniustam sibi persuaserit, nam de ea nec cogitauit quidem, sed quam ex placitis Pythagoræ & Platonis Faustianus defendebat, iniustam & perniciosam ciuitatibus vir sanctissimus doceret, quod & fecerunt Tertullianus, Clemens Alexandrinus, Lactantius, Theodoretus & alij, & admonuerat antea Aristoteles contra Socratis & Platonis doctrinam. Ex quibus sanè dilucidè constat, Illustrissimi Cardinalis Antonij Carraphæ curâ, & pietatis; & publicæ vtilitatis plenissimam, qua contendit versiculum illum: [In omnibus autem sunt sine dubio & coniuges,] ab epistola & periodo illa Clementis expungi (vt expunxit in ea collectione decretalium epistolatum, quam ipse, vel eruditus vir Antonius de Aquino à Clemēte primo vsq; ad Gregoriū IX. accurate satis & fructuose cōcinnauit) nec dum (quod bona eius venia dixerim) fuisse necessariam: cum tam sit verum eam scripsisse & retulisse ex Faustiano Clementem; ac certum, illi semper Faustianus, Lycurgi, Pythagoræ, & Platonis errorem displicuisse: nec multis solum (vt vidimus) rationibus confutasse; sed confutatū errorem eidem Faustiano parenti doctè & sapienter dissuasisse.

Plin. Iun. lib. 1.
epist. 10.

Clem. Alex. La-
ctan. lib. 3. diuin.
inst. c. 21. & 22.
Arist. lib. 2. polit.
c. 1.

Qua etiam censura notari posse animaduerto, recentiore Concilio
rum editionem Venetam, dum cum versiculum epistolae Clemen-
tis ademit; cum verum sit potius, illum intactum esse seruandum, &
epistolae restituendum: at verò epistolam integram, vt falsò affictam
Clementi, è reliquari numero, & Gregoriano decreto vel reijci, vel vt
spuriam asterisco notari oportere. Illud hinc praeterea est etiam obser-
uandum, verba illa: [Per iniquitatem alius dixit hoc esse suum, & alius
illud,] non significare, per iniquitatem, hoc est, per peccatum primi
Parentis inductam esse rerum diuisionem, vt placuit multis. Nam Fau-
stinianus homo ethnicus, & doctrina Pythagorica, non Christiana,
vel Mosayca eruditus, non potuit de eo peccato intelligere, quod
commisissum fuisset nec ne, ignorabat: sed dicendum est, Faustianum
sensisse, priuatos homines iniquitatem admittere, cum rem possident
separatim, eumque esse errorem grauissimum, sed tandem rationi-
bus & auctoritate Clementis ab eodem Faustiano retractatum, vt
paulò superius diximus.

Actum hucusque de priori huius Epistolae parte: iam posterior at-
tingenda, vt clarior inde lux his quae diximus, quaeque dicturi sumus
asseratur. Exstat illa apud Gratianum. In ea enim disputatione & con-
gressu, quo erant Niceta, Aquila & Clemens cum Petro, cum multa
Niceta de allegorijs Gentilium retulisset, quae Aquila primum, & D. Pe-
trus postea confutauit, rogauit Clemens Nicetam, ne illi sermone su-
perfederent; sed alia de eisdem Gentium deorum allegorijs ipse referret,
oportere sane iudicàs, ea non ignorare, quia cum Gentibus tunc & erat, fu-
turaeq; erant disputationes: sic enim ait Clemens, multò post ac de rerum
communione & communitate vxorum egerat. [Cum haec Petrus di-
xisset, ego Clemens Nicetam rogabam, vt aliqua de allegorijs Gen-
tilium, quas diligenter attigerat, agnoscedi gratia exponeret; vile enim
est, vt cum Gentilibus disputamus, etiam ista nos minimè lateant. Et
Niceta: Si inquit permittit dominus Petrus, possum dicere. Tum
Petrus: Hodie permisi vobis dicere aduersum Gentiles, vt nostis.
Et Niceta ait: Dic ergo, Clemens, de quibus audire velis. Cui ego aio:
Quomodo tradunt de deorum coena Gentiles, quam in Paelei nup-
tijijs habuerunt & Thetidis: Quem dicunt esse Paridem pastorem, &
quas ponunt in Iunone, Minerua & Venere, quae apud eum iudi-
cantur: quemue Mercurium, vel quod malum? & cactera quae per
ordinem consequuntur? enarra nobis. Tum Niceta: Coenae deo-
rum causa hoc modo se habet: conuiuium mundum tradunt: dis-
cumbendi ordinem deorum, stellarum positionem, quos Hesioidus
coeli & terrae primos filios nominat, in quibus sex mares & sex femi-
nas ad duodecim signorum numerum referunt, quae vniuer-
sum circumeunt mundum. Dapes autem conuiuij, rationes esse &
causas rerum tradunt, dulces & concupiscibiles, quae qualiter re-
gatur & gubernetur hic mundus, ex signorum positione & astro-
rum cursibus colliguntur. Ad libertatis tamen conuiuij modum
dicunt

Gratian. c. relatu
37. dist.

Clem. lib. 10. re-
cogniti.

dicunt ista constare, pro eo quòd potestatem habeat vniuscuiusque sensus, si velit degustare aliquid ex huiusmodi scientia, aut si nolit. Et sicut in conuiuio nemo cogitur, sed vescendi libertas penes vnumquèque est, ita & philosophandi ratio pendet in voluntatis arbitrio. Discordiam, concupiscentiam carnis dicunt, quae surgit aduersum propositum mentis, & philosophandi impedit studium. Ideò denique & tempus illud esse aiunt, in quo de nuptijs agitur. Peleum verò & Thetydam nympham, aridum & humidum ponunt elementum, ex quorum admixtione substantia corporum constat: Mercurium, verbum esse tradunt, per quod sui doctrina confertur: Iunonem, pudicitiam: Mineruam, fortitudinem: Venerem, libidinem dicunt: Paridem sensum. Si ergo, aiunt, accidat in homine, barbarum esse, & imperitum sensum, & rectum iudicium nescientem, sprete pudicitia & virtute, libidini palmam, quod est malum, dabit: per quod non solum sibi, sed & ciuibus & vniuersae genti subuersio & pernicius aderit. Haec ergo licet illis componere ex qualibet materia visum sit, tamen aptari ad omnem hominem possunt: quia si quis pastoralem & rusticum atque imperitum habeat sensum, nec velit erudiri, vbi corporis calor de libidinis suauitate suggesterit; continuo sprete studiorum virtutibus, & scientiae bonis, ad voluptates corporum animum confert. Et hinc est, vnde impacata bella consurgunt, vrbes ruunt, patriae concidunt; sicut & Paris, rapta Helena, ad mutuum Graecos & Barbaros armauit exitum. Haec Niceta de allegorijs gentilium translatis & transferendis ad verum sensum. Quae cum audisset Petrus, ne in lege Dei simile quid contingeret, & sacras ac diuinas literas suo sensu singuli interpretarentur; sequenti doctrina Clementem, Nicetam & Aquilam voluit erudire. Et Petrus collaudans prosecutionem eius, ait: Multas, vt video, ingeniosi homines, ex his quae legunt verisimilitudines capiunt: & ideò diligenter obseruandum est, vt lex Dei cum legitur, non secundum proprium ingenij intelligentiam legatur. Sunt enim multa verba in Scripturis diuinis, quae possunt trahi ad suum sensum, quem sibi vnusquisque sponte praesumpsit: quod fieri non oportet. Non enim sensum quem extrinsecus attuleris, alienum & extraneum debes quaerere, quem ex Scripturarum auctoritate confirmes, sed ex ipsis Scripturis sensum capere veritatis: & ideò oportet ab eo intelligentiam discere Scripturarum, qui eam à maioribus secundum veritatem sibi traditam seruat; vt & ipse possit ea quae rectè suscepit, competenter adlerere. Cum enim ex diuinis scripturis integram quis suscepit & firmam regulam veritatis, absurdum non erit, si aliquid etiam ex eruditione communè, ac de liberalibus studijs, quae fortè in pueritia adtigit, ad assertionem veri dogmatis conferat: ita tamen, vbi vera didicit, falsa & simulata declinet. Et cum haec dixisset, ad Patrem nostrum respiciens ait: Tu ergo, senex, siquidem saluti animae tuae consulis, vt cum corpore fuerit resoluta, pro breui hac conuersione requiem inueniat sempiternam, require de quibusuis, & consule, vt possis, si quid in te est dubitationis, abijcere; incertum enim est etià iuuenibus vitae tēpus, senibus autē

Inde etiam nomen quidam Mercurij inuenisse testantur.

iam nec incertum est: non enim dubitatur, quin quantumcumque est, quod putatur superesse, breue sit, & ideo tam iuuenes quam senes oportet de conuersione & poenitentia valde esse sollicitos, & satagere, vt de reliquo ornent animam suam ornamentis dignissimis; id est dogmatibus veritatis, decore pudicitiae, splendore iustitiae, candore pietatis, aliisque omnibus, quibus comptam decet esse rationabilem mentem.] Cum ergo haec omnia, quae in dicta epistola. V. Clemētis existat, ex diuersis fragmentis libri X. Recognitionum eruta sint, vt vidisti; constat sanē, eā ab haeretico quodam contextam esse, idque satis insulse, cum agens de communi vita, misceret statim reliqua de interpretatione Scripturae sacrae, quae diuerso proposito docuerat D. Petrus, & retulerat B. Clemens, dum vterque de allegorijs deorum, & interpretatione sacrae Scripturae tractaret. Ex quo cōsequens erit, textū in c. relatū. XXXVII. distinct. nō Beato Clementi, sed B. Petro tribui debere, si verū est quae ipse Clemēs dicto libro X. Recog. retulerat, D. Petrum docuisse.

Haec autē, Beatissime Pater, de epistola Clemētis tā longo sunt à me repetita sermone, vt ostenderē, moechiae reatū (vt loquūtur Patres) quē saepe in hoc Cōcilio poenis multis coerceri legimus, nulla posse naturae lege, aut Ecclesiae decreto probari; neue haeretici ex Clemētis loco illo (vt erat) difficili, aniam acciperēt liberiūs in mulieres nuptas debacchandi. Hic autē videre mihi videor, opera omnia Clemētis, quae nulli dubiū est, quin sint pietatis plena, eruditione illustria, sapiētia referta, operā tuā, qui illius nō solū nomē tenes, sed religionē & pietatem imitaris, exposcere & expectare: vt sentibus, quae ab haereticis interfectae sunt, perpurgata, eā deniq; recipiat auctoritatē, quā diuus illorū auctor, catholica doctrina meruit, sancta dignitate acquisiuit, & diuino martyrio cōparauit. Plures enim eius Epistolae nobis falsō obrusae non eiusdem sunt apud pios & doctos ponderis. Meministi enim (sat scio) in canone Apostolorum vltimo duas tantū Epistolas Constātinopolitanis referri: quas solas recensuit Damafus. Eusebius vnā tantū ad Corinthios illius agnoscit, & aliam ad Hebraeos; nec plurium meminit. Illam autem, quae sub Romanae Ecclesiae persona ad Corinthiorum Ecclesiā direxit, adhuc non existare certum est, etsi dixerit Eusebius illam omnium Ecclesiarum consensu approbatam, & ex sententia Egesippi eam tanti habitam à Corinthijs, vt Dominicis diebus semper in Ecclesia legeretur. De ea D. Irenaeus. [Sub hoc Clemente (inquit) dissensione non modica, inter eos qui Corinthi erant fratres, facta, scripsit quae est Romae Ecclesia potētissimas literas Corinthijs, ad pacem aliam eos congregans, & reparans fidem eorum, & annuntians, quam in recenti ab Apostolis receperat, traditionē.] De eadem meminit Photius Patriarcha Constātinopolitanus in eo opere, quod de libris à se lectis composuit, & Bibliothecam appellauit. Epistolas duas Clemētis ait se legisse, vnā ad Corinthios, aliam ad Iacobum fratrem Domini. Floruit is ante septingentos annos. Multa ex eadem Epistola transtulit eisdem verbis, varijs in locis Clemens Alexandrinus. De eadem meminit Diuus Hieronymus, nonnulla ex ea referens: quam fortasse indicauit & intellexit Concilium Laodicenum, dum de Clementis vnica tantū

Damaf. in Vita
Clementis.
Euseb. Eccle. hi-
stor. lib. 3, c. 32. & 37.
& 38.

Irenaeus lib. 3. ad
uers. haeres.

Clem. Alex. li.
Strom. lib. 4. &
lib. 6.
D. Hieron. in Ca-
talogo, & in com-
ment. 52. c. 15.
Concil. Laodice-
n. c. 6.

Epistola

P epistola mentionem facit; reliquas non omiffurum, si exstaret. Sed nec eam certò fuisse Clementis constat; nam contextam ex verbis & sententia epistolae Pauli ad Hebraeos accepimus; sed an Clemens, an verò Lucas transfulerit, incertum Eusebio & Nicephoro. Qua ratione Dionysius Exiguus, Ferrandus Diaconus, & Cresconius, antiqui Decretalium epistolarum collectores, non à Clementis, sed à Siricij Papae epistolis initium fecerunt, in canonum & epistolarum collectionibus. Agnoscis etià hos libros Recognitionù (quos alij circuitus, alij periodos Petri nuncuparunt) ab Ebionacis fuisse corruptos, vt prodidit Diuus Epiphanius qui ipsum Clementem refert saepe fuisse conquestum, quòd eos libros illi deprauassent. Tam antiqua est huius criminis querela. [Vtùtur autem (ait ille) & alijs libris, nimirum circuitionibus Petri appellatis, per Clementem scriptis, multa corrumpentes in ipsis, & pauca vera relinquentes, velut ipse Clemens omnes per omnia redarguit in epistolis Encyclicis, quae in sanctis Ecclesijs leguntur.] Id ipsum testatur Rufinus & D. Hieronymus, docens eos etiam esse deprauatos ab Arrianis, seu Eunomianis. Et alibi ait. [Postquam discipulus Christi factus est Petrus, socrum eius legimus; vxorè eius non legimus. Clementis enim (inquit) periodi, quae scilicet de vxore Petri narrat, apocryphae:] quare eos libros vt apocryphos reiecit D. Athanasius, & Phoebus Patriarcha Constantino politanus. Et (quod maioris adhuc momèti est) Gelasius Papa in Synodo Romana & Leo nonus contra epistolam Nicetae Abbatis, & eius nomine Hubertus eius legatus, affirmas, antiquos etià Patres illos vt apocryphos reiecit, quod tradidit Synodus Nicaena II. & antea Eusebius. [Iam verò (inquit) quidam alia ite opera, verbosa illa quidè & proluxa, heri prope & nudius tertius, perinde quasi illius essent, introduxerunt, quae quidem disputationes Petri & Appionis continent: quorum apud veteres nulla omnino sit mentio. Nam puram illam & sinceram Apostolicam orthodoxae doctrinae notam minimè retinet]. Constitutionibus Apostolicis eiusdem Clementis quaedam à pietate Christiana maximè aliena inserta fuisse ab haereticis, Sexta synodus refert. De illis etiam quosdam suo tempore dubitasse recenset D. Epiphanius. Inter apocrypha antea retulit Eusebius.

S Sed vt reuertatur tãdem eò vnde deflexit oratio, si quaeratur, quare de tribus tantum criminibus meminerint Patres Hispani in hoc canone, & cum idololatria homicidium & moechiam coniunxerint? duplex occurrit ratio. Prior, vt Apostolos imitarentur, à quibus in Concilio Hierosolymitano ob Gentiles tria speciatim interdicta legimus apud Lucam abstinere ab idolothytis, sanguine, & fornicatione: quem locum sic intellexit Tertullianus. [Cum primùm intonuit (inquit) Euangelium, & ventera concussit, vt de legis retinendae nec statu disceptaretur, primam hanc regulam de auctoritate Spiritus sancti Apostoli emittunt ad eos qui iam ex nationibus allegi coeperant. Visum est (inquiunt) Spiritui sancto, & nobis, nullum amplius vobis adijcere pondus, quam eorum à quibus necesse est abstinere, à sacrificijs, & à fornicatione & sanguine. A quibus obseruando rectè agitis, vectante vos Spiritu sancto. Sufficit & hinc serua

Euseb. lib. 3. Eccles. hist. c. 32.
Nicephor lib. 3. c. 18.

Epiphani haeresi. 30.

Rufin. in apolog. pro Origene.
D. Hieron. in apolog. aduers. Arrianum.

Idè aduers. Iouinianum.

Athanas. in synod. Philastrius de haeresi.

Phoebus in sua Bibliotheca.

Refertur in canon. Romana. 19. dist. Ex Humberto. Gratian. c. Clementis librum. 16 dist.

Secunda synod. Nicaena actio. 5. verb. Epiphanius.

Euseb. lib. 3. Eccles. hist. c. 32.

Sexta synod. actio. 2.

D. Epiphanius lib. 3. contra Audianos.

Euseb. lib. 3. hist. & eccles. c. 19.

Act. Apost. c. 15.

Tertull. lib. de pudicitia. c. 12.

Act. 15.

Tertul. eod. lib. de pudicit. ca. 4. s. 5. & 6.
D. Leo. 1. in epist. ad Rusticū Epif. Narbonēf. c. 5m.

Tertul. in apolog. aduersus Gentes c. 2.

Arnobii. aduersus Gentes Lactant. in diuin. in sit.

Athenagor. In apolog. pro Christianis.
D. Aug. lib. 7. de fide & oper. c. 19.

tum esse moechiae & fornicationi locum honoris sui inter idololatriam & homicidium. Interdictum enim sanguinis multò magis humani intel ligemus. Porò qualia videri volunt Apostoli crimina, quae sola in obseruatione de lege pristina excerpunt, quae sola necessariò abstinentia praefcribunt. Non quòd alia permittant, sed quòd haec sola praepo nant vtique non remissibilia, qui Ethnicorum causa caetera legis onera remissibilia fecerunt. [Tria enim haec crimina, moechiae, idololatriae, & homicidij, vnà in Scripturis dånari probat idem Tertul. Eadem coniunxit Diuus Leo Papa primus Rustico Narbonensi rescribens. [Qui coniu uio (ait) solo Gentiliū, & elcis immolantijs vsi sunt, possunt ieiunijs & manuū impositione purgari, & deinceps ab idolothytis abstinentes, sacramentorum Christi possunt esse participes: si autem aut idòla adora uère, aut homicidij, vel fornicationibus contaminati sunt, ad cõmunio nem eos nisi per poenitentiam publicam non oportet admitti.]

Posterior causa est, vt ostenderet, Christianos longissimè ab his crimi nibus abesse, quae falso imposturae nomine Gentes nobis olim obijcie bant, vt idem Tertullianus refert. [Sed illud (inquit) solùm expectatur, quod odio publico necessarium est, confessio nominis, & non examina tio criminis, quando si de alio nocente cognoscitis, non statim confesso eo, nomen homicidae, vel sacrilegi, vel publici hostis (vt de vestris elo gijjs loquar) contenti sitis ad pronuntian dum.] Quae crimina diluerunt elegãti & copioso sermone olim Arnobius, Lactantius, Athenagoras & alij. Qua forsàn ratione, ad maiorem eorum criminum detestationem ea solùm tria crimina excommunicatione puniendae, quorùdam opinio fuit, quam refert Diuus Augustinus. [Qui autem opinantur (inquit) caetera eleemosynis facile compenari, tria tamen mortifera esse non dubitant excommunicatione puniendae, donec poenitentia humiliori sanentur, impudicitiam, idololatriam, homicidium: neque nunc opus est quaerere qualis sit eorum ista sententia, vtrum corrigenda, an appro banda, ne opus susceptum mittamus in longū, propter eam quae stionem quae huic absoluendae minimè necessaria est: sufficit enim, quia si omnia non sunt admittenda ad Baptismi sacramentum, inter haec om nia est adulteriū, vnde ista dis putatio mota.]

(.?.)

P

S

F

P De eisdem, si idòlis tantum múnus dederunt.

Canon III.

Item Flamines qui non immola-
uerunt, sed munus tantum de-
derunt, eo quòd se à funestis absti-
nuerint sacrificijs, placuit, in fine
præstare eis communionem: fa-
cta tamen legitima poenitentia.
Item ipsi, si, post poenitentiam
fuerint moechati, placuit, alte-
rius eis non esse dandam commu-
nionem, ne lusisse de Dominica cõ-
munionem videantur.

De eisdem si idòlis tantum munus
dederint.

Canon III.

Item Flamines qui non immola-
uerint, sed munus tantum dede-
rint, eo quòd se à funestis ab-
stinuerint sacrificijs, placuit, in
fine præstari eis communio-
nē: facta tamē legitima poe-
nitentiā. Item ipsi, si post poe-
nitentiā fuerint moechati, pla-
cuit, vlteri⁹ eis nō esse dādā cõ-
munionē, ne lusisse de Domi-
nica cõmunionem videantur.

Qui olim sacrificati dicerentur, qui libellatici. Cap. IX.

S **P**OST QUAM egerunt Episcopi de sacrificatis, in duobus canonibus præcedentibus (vocabāt olim sacrificatos, eos qui sacrificium deorum vel agebant, vel quoquomodo iuuabant) nunc agunt de libellaticis, de his videlicet, qui vt non cogeren-
tur sacrificare, munus dabant, eo pretio vitæ & idololatriæ exterioris periculum & infamiam re-
dimentes, & Christianissimi professionem quodam
modò confusione abnegantes. Pro munere autem libellos exposcebant, vel ipsi, vel alij eorum nomine à magistratibus, vt his velut securitatis
præsidio muniti à satellitū se audacia furoreque defenderent. Horum
autem libellorum formulam quam illi obsignabant expressam nobis re-
liquit D. Cyprianus ad Antonianum.

[Ego prius legerā, & Episcopo tractante cognoueram, non sacrificā-
dum idòlis, nec simulachra feruū Dei adorare debere; & idcirco ne hoc
facerem, quod non licebat (cū occasio libelli fuisset oblata) ad magistratū
vel veni, vel alio eunte mandauī, Christianum me esse, sacrificare mi-
hi non licere, ad aras diaboli me venire non posse, dare me ob hoc præ-
mium, nè quod non licet faciam.]

F Hos autē libellaticos nota turpitudinis inuictos testatur idem Cypria-
nus, quòd cū vitæ periculo fidē semel susceptam constāter nō profite-
rentur. [Nunc tamen (inquit) etiā iste qui libello maculatus est, postea
quā nobis admonentibus didicit, nec hoc se facere debuisse, etsi manus
pura sit, & os eius feralis cibi contagia nulla polluerint, conscientia ta-
men eius esse pollutam: sicut auditis nobis, & lamētatur, & quod deliquit,
rit, nunc admonetur, & non tam crimine, quam errore deceptus, quòd
iam de cætero instructus & paratus sit, contestatur.] Idem. [Nec sibi (in-
quit)

D. Cyprian. epist.
51. ad Antonian.
c. 4.

Idem lib. de lapsis. c. 11.

*Math. 7.**Pfal. 138.**1. Reg. 13.**Apoc. 2.**Hierem. 23.**Gal. 6.**Marc. 8.**Excat inter epi-
stol. Cypria. nn.
31. c. 2.**Cypri epist. 15. ad
presbyter. & dia
con. Rmae con.*

quit) quo minus agant poenitentiam, blandiantur, qui etsi nefandis sacrificijs manus non contaminauerunt, libellis tamen conscientiam poluerunt. Et illa professio denegantis, contestatio est Christiani quod fuerat abnuentis: fecisse dixit, quidquid alius faciendo commisit. Cūque scriptum sit, Non potestis duobus dominis seruire, seruiuit seculari domino, obtēperauit eius edicto, magis obaudiuit humano imperio, quam Deo. Viderit, an timore, vel dedecore, vel crimine apud homines publica uerit, quod admisit: Deum tamen iudicem subterfugere & vitare non poterit, cū dicat Spiritus sanctus in Psalmis: Quod est imperfectū meū, viderunt oculi tui, & in libro tuo omnes scribentur. Et iterum: Homo videt in facie, Deus autem in corde. Ipse quoque Dominus praemonet & praefruiat dicens: Et scient omnes Ecclesiae, quia ego sum scrutator renis & cordis. Perspicit ille abdita, & secreta atque occulta considerat. Nec Dei oculos potest aliquis euadere dicentis: Ego Deus appropinquans, & non Deus à longinquo: si absconditus fuerit homo in absconditis, ego ergo non videbo eum: Nonne coelum & terram ego impleo? Videt ille corda & pectora singulorum, & iudicaturus est nō tantum de factis, sed & de verbis, & de cogitationibus nostris: omnium mentes voluntatesque conceptas in ipsis adhuc clausi pectoris latebris inuictur. Denique quanto & fide maiores & timore meliores sunt, qui quamuis nullo sacrificij aut libelli facinore constructi, quoniam tamen de hoc vel cogitauerunt, hoc ipsum apud sacerdotes Dei dolenter & simpliciter confitentes, exomologesim conscientiae faciunt, animi sui pondus exponunt, salutarem medellam, paruis licet & modicis vulneribus exquirunt, scientes scriptum esse: Deus non deridetur, derideri & circumuolui: Deus non potest, nec astutia aliqua fallente deludi. Plus imò delinquit, qui secundum hominem, Deum cogitans, euadere se poenam criminis credit, si non palam crimen admittit. Christus in praeceptis suis dicit: Qui confusus me fuerit, confundetur cū filiis hominis, & Christianum se putat, qui Christianus esse confunditur, aut veretur: quomodo potest esse cū Christo, qui ad Christum pertinere aut erubescit, aut metuit? Eandem libellorum oblatorum turpitudinem ad deuittandum periculum vitae & sacrificij faciendi notant & exaggerant presbyteri & diaconi Romae consistentes scribentes ad Cyprianum. [Hoc nos (aiunt) non falsò dicere superiores nostrae literae probauerunt, in quibus vobis sententiam nostram dilucida expositione protulimus aduersus eos, qui se ipsos infideles illicita nefariorū libellorum professione prodiderant; quasi euasuri irretientes illos diaboli laqueos viderentur, quo nō minus quam si ad nefarias aras accessisset, hoc ipso quòd ipsum cōtestati fuerāt, teneretur.] Quare quemadmodū sacrificati à Martyribus literas cōfessorias exposcebant, vt sua intercessione à poenis idololatriae ab Episcopis absolueretur, sic etiā & hi libellatici, vt idē Cypria testatur. [Itē cū cōperisset eos qui sacrilegis cōtactibus manus suas atq; ora maculasset, vel nefandis libellis nihilominus cōsciētia polluisset, exambire ad Martyres passim, Cōfessores quoq; importuna & gratiosa deprecatione corrumpere, vt si ne vllò discrimine atq; examine

singulo-

P singulorum, darentur quotidie libellorum millia contra Euangelij legem.] Huius autem turpitudinis libellatorum rationem proprijs depinxit coloribus Tertullianus. [Sed quod meum est (inquit) fugio, ne peream, si negauero. Illius est, si voluerit, etiam fugientem me reducere in medium. Hoc mihi prius responde, certus es te negaturum, si non fugeris, an incertus? Si enim certus, iam negasti: quia praesumendo te negaturum, id despondidisti, de quo praesumpsisti, & vanè iam fugis ne neges: qui si negaturus es, iam negasti. Si verò incertus es, cur non ex aequalitate incerti metus inter vtrumque euentum, etiam confiteri te posse praesumis, & saluum magis fieri, quo minùs fugias? Sicut negaturum te praesumis, vt fugias. Iam nunc aut in nobis est vtrumque, aut totum in Deo. Si in nobis est confiteri, aut negare, cur non id praesumimus, quod est melius, id est confessuros nos? nisi si vis confiteri, pati non vis. Nolle autem confiteri, negare est. Si verò in Deo totum est, cur non totum relinquimus arbitrio eius? agnoscetes virtutem & potestatem, quòd possit nos sicut fugientes educere in medium, ita & non fugientes, imò & in medio populo conuersantes obumbrare. Quale est vt ad fugiendum, Deo honorem reddas, qui possit te etiam fugientem producere in medium; ad contestandum autem inhonores illum, desperans potentiam protectionis ab illo? Quare non magis ex hac parte constantiae & fiduciae in Deum, dicis: Ego quod meum est, facio, non discedo. Deus si voluerit, ipse me proteget? Hoc potius nostrum est, stare sub Dei arbitrio, quam fugere sub nostro. Rutilius sanctissimus martyr, quum toties fugisset persecutionem de loco in locum, etiam periculum (vt putabat) numis redemisset, post totam securitatem, quam sibi prospexerat, ex inopinato apprehensus, & Praefidi oblatus, tormentis dissipatus (credo pro fugae castigatione) dehinc ignibus datus, passionem quam vitarat, misericordiae Dei retulit. Quid aliud voluit Dominus nobis demonstrare hoc documento, quam fugiendum non esse; quia nihil fuga proffit, si Deus, nolit?] Sed elegantius, copiosius, & magis ad rem idem auctor. [Porro (ait) qui quaerit, an persecutio fugienda sit, sequentem quoque iam prospiciat necesse est: an si fugienda non est, redimenda certè sit. Vltro igitur & de hoc tibi suggeram, definiens persecutionem, quam constar non esse fugiendam, proinde nec redimendam. Pretium interest. Caeterum sicut fuga redemptio gratuita est, ita redemptio numaria, fuga est. Certè & huius, timiditatis consilium est. Quod times, redimis: ergo fugis. Pedibus stetit, succurristi numis. Hoc ipsum quod stetit ex redemptione, fugisti. Vt autem redimas hominem tuum numis, quem sanguine suo redemit Christus, quam indignum Deo, & dispositioni eius, qui filio suo non pepercit pro te, vt fieret maledictus pro nobis, quia maledictus, qui apèderit in ligno: qui tanquam ovis ad victimam ductus est, & tanquam agnus ante dentem, sic non aperuit os, sed posuit dorsum suum in flagella, maxillas autem in palmas, & faciem non auertit à sputaminibus, & inter iniquos deputatus est, & traditus in mortem, mortem autè crucis. Totum

Tertull. lib. de fuga ad Fabium. c. 5

Idem. c. 12. & 13.

Roman. 8.
Galat. 3.
Esaï. 53.

Philipp. 2.

G hoc

Psal. 23.

I. Corinth. 6.

Ephes. 6.

I. Corinth. 6.
Act. 8.

Math. 5.

Math. 6.

Act. 4. & 5.

I. Ad Timot. 1. & 2.

4.

Act. 18.

Act. 1. & 7.

Act. 24.

hoc ut nos à peccatis lucraretur. Sol celsit diè emptionis nostrae. Apud inferos emancipatio nostra est, & stipulatio nostra in coelis: subleuatae sunt portae sempiternae, ut introiret Rex gloriae, Dominus virtutù hominem de terris, imò ab inferis, mercatus in coelos. Quis est nunc qui aduersus illum reluctatur: imò depreiatur, & mercedem eius tam magno comparatam, pretiosissimo scilicet sanguine, commaculat: Iam ergo melius fugere quàm fieri viliozem, si non tanto sibi constabit homo, quanti constitit Domino, & Dominus quidem illum redemit, ab angelis munditinentibus potestatibus, à spiritualibus nequitiae, à tenebris huius aeu, à iudicio aeterno, à morte perpetua. Tu autem pro eo pacifceris cum delatore, vel milite, vel furunculo aliquo praefide, sub tunica & sinu (quod aiunt) ut furtiuo quem coram toto mundo Christus emit imò & manumisit. Hunc ergo liberum pretio aestimabis, & pretio possidebis, nisi eodem, quanto (ut diximus) Domino constitit, sanguine suo scilicet: Ut quid ergo de homine Christum redimis in homine, in quo Christus est? Non aliter & Simon facere tentauit, quum pecuniam Apostolis obtulit pro spiritu Christi. Audite ergo & iste qui se redimens, Christi spiritum redemit: Pecunia tua tecum sit in interitum; quoniam gratiam Dei pretio consequendam putasti. Quis tamen abnegatorem spernat? Quid enim dicit ille Concussor? Da mihi pecuniam, certè ne eum tradat: siquidè non aliud venditat, quàm quod praestaturus est praemio tuo. Cùm das, utique ne tradaris voluisti. Non traditus autem, traduci habebas? ergo dum nolendo tradi, non vis traduci, nolendo negasti, quod te esse traduci noluisti. Imò inquis, dum nolo traduci quod sum, confessus id esse quod nolo traduci, id est, Christianum. Potes itaq; te martyrem vindicare, constanter ostendisse Christum. Redimens, non ostendi? Apud vnum si fortè confessus es, ergo, & apud plures nolendo confiteri negasti. Ipsa salus iudicabit hominem excidisse, dum euadit. Excidit ergo qui maluit euasisse. Negatio est etiam martyrij recusatio, Christianus pecunia saluus est: & in hoc numos habet ne patiat, dum aduersus Deum erit diues. At enim Christus sanguine fuit diues pro illo. Felices itaque pauperes, quia illorum est (inquit) regnum coelorum; qui animam solùm in conficato habent. Si non possumus Deo seruire & Mammonae, possumus & à Deo redimi & à Mammona? Quis enim magis seruiet Mammonae, quàm quem Mammonas redemit? Postremò, quo exemplo vtèris in redemptionem traditionis? Apostoli tractantes, persecutionibus agitati, quãdo se pecunia liberauerunt: quae illis utique non deerat, ex praediorum pretijs ad pedes eorum depositis, certè multis locupletibus creditibus viris ac foeminis, qui his etiam refrigeria subministrabant. Quando Onesiphorus, aut Aquila, aut Stephanus, hoc modo eis in persecutione succurrerunt? Paulus quidem, cùm Felix Praefes pecunias accepturum se pro eo à discipulis sperasset, de quo & ipse in secreto tractauit cù ipso, neque ipse pro se, neque discipuli pro eo numerauerunt. Illi utique discipuli, qui stentes quòd Hierosolymam tendere persequerent, & perfe-

P

S

F

P & persecutiones praedicatas illic non praecaueret, postremò inquit, fiat voluntas Dei. Quae ista voluntas? utique ut pateretur pro nomine Domini, non ut redimeretur. Oportet enim, quomodò Christus animà suam posuit pro nobis, ita fieri pro eo & à nobis, nec tantùm pro ipso, imò etiam pro fratribus propter ipsum. Quod Ioannes docens, non & pro fratribus numerandum, sed moriendum potius pronuntiauit. Nihil interest, si quem Christianum redimere non debeas, aut emere, & ad eò voluntas Dei, sic est. Ab apice regnorum & imperiorum, utique à Deo, disposito statu: in cuius manu cor regis, tanta quotidiè aerario augendo prospiciuntur remedia censuum, vestigalium, collationum, stipendiorum; nec vnquã vsque adhuc ex Christianis tale aliquid profectum est, sub aliquam redemptionem capitis & sectae redigendis, cum tantae multitudinis nemini ignotae fructus ingens meti possit. Sanguine empti, sanguine numerati, nullum numerum pro capite debemus: quia caput nostrum Christus est. Non decet Christum pecunia constare. Quomodò & martyria fieri possent in gloriam Domini, si tributo licentiam sectae compensaremus? Itaq; qui eam praemio pacificur, dispositioni diuinæ aduersatur. Cum igitur nihil nobis Caesar indixerit in hunc modum stipendiariae sectae, sed nec indici vnquam tale quid possit: Antichristo iam instante, & in sanguinem, non in pecunias hiantem Christianum, quomodò mihi proponere potest scripturam esse, reddite quae sunt Caesaris, Caesar? Miles me, vel delator, vel inimicus concutit, nihil Caesari exigens, imò contra faciens, cum Christianum legibus humanis reum mercede dimittit. Alius est denarius quem Caesar debeo, qui ad eum pertinet, de quo tunc agebatur, tributarius, à tributarijs scilicet, non à liberis debitus: aut quomodò reddã, quae sunt Dei, Deo, utique proinde imaginem & monetam ipsius, inscriptam nomine eius, id est, hominem Christianum? Quid autem Deo debeo, sicut denarium Caesari, nisi sanguinem, quem pro me filius fudit ipsius: Quòd si Deo quidem hominem & sanguinem meum debeo, nunc verò in eo sum tẽpore, ut quod Deo debeo, expostuler, utiq; fraudem Deo facio, id agens, ne quod debeo solvam. Bene obseruari praecceptum, Caesari reddens, quae sunt Caesaris, Deo verò, quae sunt Dei abnegans. Sed & omni petenti me dabo in causa elemosynae, non in concussurae. Petenti (inquit) porrò qui incutit, non petit. Qui cõminatur si non acceperit, non postulat, sed extorquet. Non elemosynam expectat, qui non miserandus sed timendus venit. Dabo igitur misericordiae, non timiditatis meae nomine, vbi qui acceperit, Deum honorat, & benedictionem mihi reddit: non vbi amplius se benefacti praestitisse credit, & praedam suam aspiciens, dicit: De reatu irascar & inimicum. Sed inimicitiae & alios habet titulos. Non tamen dixit, traditionem aut persecutorem, aut concussorem: nam huic quanto magis car bones acruabo super caput, si non me redemero? Proinde inquit: Qui tibi tunicam sustulerit, vel etiam pallium, cõcede. Ad eum pertinet, qui rem, non qui si scia meam eripere quaesierit. Concedam & pallium nõ minanti traditionem. Si minatus fuerit, etiam tunicam reposcam. Om-

Actor. 21.

1. Ioan. 3.

Prouerb. 27.

1. Corint. 6.

Ephes. 4. & 5.

Matth. 22.

Ibidem.

Lucas. 6.

Roman. 13.

Lucas. 6.

*Idem.**Lucae. II.**Lucae. 6.**Matth. 21.**Pet. Alex. can.
13.**Matth. 8.**Lucae. 9.
Matth. 6.**Actuum. 17.*

nium iam nūc Dominicarum suae sunt & causae & regulae termini, nō infinitum, nec ad omnia spectant. Atq; aded, omni petenti dari iubet, ipse signum petentibus non dat. Alioquin si omnibus passim petentibus dandum putas, tu mihi videris, non dico vinū febricitanti, sed etiā venenum, aut gladium mortem desideranti daturus. Facite autem vobis amicos de Mammona, quomodo intelligendum sit, parabola praemissa te doceat, ad populum Iudaicum dictum, qui commissam sibi rationem Domini cum malē administrasset, debere de Mammonae hominibus, quod nos eramus, amicos sibi potius prospicere, quam inimicos, & releuare nos à debitis peccatorum, quibus Deo detinebamur, si nobis id Dominica ratione conferrent, vt cum caepisset ab his deficere gratia, ad nostram fidem refugientes reciperēt in tabernacula aeterna. Quamuis nunc pura aliam interpretationem parabolae & sentētiaē istius, dum scias verisimile non esse, vt concussores nostri in amicitiam redacti per Mammonam, recipiant tunc nos in tabernacula aeterna. Sed quid non timiditas persuadebit, quasi & fugere scriptum permittat, & redimere praecipiat? Parum deniq; est, si vnus aut alius ita eruitur, mal saliter totae Ecclesiae tributum sibi irrogauerunt. Nescio dolendum, an erubescendum sit, cum in matricibus beneficiariorum & curiosū, inter tabernarios, & lanios, & fures balnearum, & alcones, & lenones, Christiani quoque vetricales continentur. Hanc Episcopatuī formam Apostoli prouidentius condiderūt, vt regno suo securi, frui possent sub obtentu procurandi. Scilicet enim talem Christus ad Patrē regrediēs, mandauit à militibus per Saturnalia redimēdam. Sed quomodo colligemus, inquis, quomodo Dominica solēnia celebrabimus? Vtiq; quomodo & Apostoli, fide, nō pecunia tuti: quae fides si montē trāsferre potest, multo magis militē, esto sapientia, nō praemio cautus. Neq; enim statim & à populo eris tutus, si officia militaria redemeris. Vna ergo tibi & fides & sapientia ad tutelā opus est: quibus nō adhibitis, redēptionē tuam potes perdere: adhibitis, haud redēptionē desiderare.] Haec in Hispania & Africa ad cōseruādā Christianae fidei integritatē sūma seueritate Hispani & Africani Episcopi cōstituerūt. Aliter autē D. Petrus Martyr, Episcopus Alexandrinus.] His enim (inquit) qui pecuniā dederūt, vt ab omni improbitatis molestia omni ex parte remoti essent, crimē intēdi nō potest, dānū enim & iacturam pecuniarū sustinuerūt, ne ipsi animae detrimento afficerentur, vel ipsam etiā perderent: quod alij propter turpe lucrū nō fecerunt, cum Dns dicat: Quid prodest homini, si vniuersum mundū lucretur, animae verò suae detrimentū patiat? Vel quā cōmutationē dabit homo pro anima sua? Et rursum: Non potestis Deo seruire & Mammonae; in his enim apparuerūt Deo seruire exosis cōculcatis cōtēptisq; pecunijs, & in eo cōpleuerūt, quod scriptū est, pretium redēptionis animae hominis propriae diuitiae, nā & in actis Apostolorū legimus, eos qui pro Paulo & Sylā Thessalonicae ad magistratū atus trahebātur, daris multis pecunijs fuisse dimissos. Postquā enim ipsos propter nomē multū onerasset, & multitudinē magistratūsq; perturbasset, ab Iasone inquit, & reliquis satisfactione accepta, eos dimiserūt. Fratres autē noctu protinus Paulum

P lū & Sylā miserūt in Berochā] Haec Petrus martyr. Quae tametsi ad eam Hispaniae & Africae seueritate redacta nō sint, locū tñ habere aliquādo poterūt: cū videlicet, aut fidei, aut religionis, aut Ecclesiae iacturā, vel fratru offendiculū, qui periculū patitur minimē extimescat, vel cū vberiorē ex hac redēptione fructū spiritualē in se & Ecclesiā redūdaturū speret, in quo percipiēdo & augēdo pij viri totis debent viribus inuigilare. Si in Hispania ergo Flamines à sacrificijs se abstinerūt, munus tñ dederūt, vt se à sacrificiō liberarēt, poenitentiā acturi sunt: in sine tñ cōmuniō illis nō denegatur. Quod et si peccatū graue sit, non tñ est visum tāta poena dignū, quāta sacrificantibus superiori canone decreta est. Libellaticos enim minus quāam sacrificatos peccare, ipsa rei gestae natura argumento est; docuitq; apertissimē D. Cyprianus ad Antonianū. [Nectū existimes (inquit) frater carissimē, sicut quibusdā viderūt libellaticos cū sacrificatiō acquari oportere, quādo inter ipsos etiā qui sacrificauerint, & cōditio frequēter & causā diuersa sit. Neq; aequādi sunt illi, qui ad sacrificiū nefandū statim volūtate profiliuit, & qui reluctatus & cōgressus diu ad hoc funestū opus necessitate peruenit; ille qui se & omnes suos prodidit, & qui ipse pro cūctis ad discrimē accedens, vxorē, & liberos & domū totā periculi sui perfuntione protexit; ille qui inquilinos, vel amicos suos ad faciū cōpult, & qui inquilinis & colonis pepercit; fratres etiā plurimos, qui extorres & profugi recedebāt, in sua tecta & hospitia recepit; ostēdens & offerēs Domino multas viuētes & incolumes animas, quae pro vna faucia deprecantur. Cū ergo inter ipsos qui sacrificauerint, multa sit diuersitas, quae inclemētia est, & quāam acerba duritia, libellaticos cū his qui sacrificauerint, iungere: quando is cui libellus acceptus est, dicat, Ego prius legerā, & Episcopo tractāte cognouerā, nō sacrificādū idōlis, nec simulacra seruum Dei adorare debere: & idcirco ne facerem, quod non licebat (cum occasio libelli fuisset oblata) quem nec ipsum acciperem, nisi ostensa fuisset occasio, ad magistratum vel veni, vel alio eunte mandauī, Christianum me esse, sacrificare mihi nō licere, ad aras diaboli me venire non posse, dare me ob hoc praemiū, ne quod nō licet faciā.] Et post alia.] Et idē placuit, frater carissimē, examinatis causis singulorū, libellaticos interim admitti, sacrificatis, in exitu subuenire; quia exomologesis apud inferos non est.]

S Quod si munus dare alij pro libellaticis nolint intelligi, sed pro his, qui sumptus suppeditant ad profana deorū sacrificia, nihil repugnabo; quinimō epigraphae canonis tam in editis, quāam MS. Codicibus, id demonstrare videtur dum ait, De eisdē, si idōlis tantum munus dederint. Hoc enim genus esse idololatriae, Tertullianus doctē monuit. [Planē ad sacerdotium (inquit) & sacrificium vocatus non ibo (propriū enim idōli officium est) sed neq; consilio, neq; sumptu, aliaue opera huiusmodi fungar.] Idem. [Sit nunc aliqua iustitia quaestus secura de cupiditatis & mēdaci] obseruatione, in crimē offendere idololatriae eā opinor, quae ad ipsam idolorū animā, & spiritū pertinet, quae omne daemoniū saginat, an nō illa principalis idololatria viderint, si eadē merces, thura dico & caetera peregrinitatis, sacrificium idolorum. Etiam hominibus ad pigmēta

F

Minus peccare libellaticos, quam sacrificatos.

D. Cyprian. in epi stol. 52. ad Antonianum. c. 4.

Idem. c. 5.

Tertull. lib. de idololat. cap. 16.

Idem. c. 11:

medicinalia, nobis quoque insuper ad solatia sepulturae vsui sunt. Certè cum pompae, cum sacerdotia, cum sacrificia idolorum, de periculis, de dānis, de incommodis, de cogitationibus, de discursibus, negotiatio- bus ve instruuntur, quid aliud quàm procurator idolorum demonstra- ris? Nemo contendat, posse hoc modo omnibus negotiationibus con- trouerſia fieri. Grauiora delicta quaeque pro magnitudine periculi di- ligentiam extendunt obseruationis, vt non ab his tantum abſcedamus, sed & ab eis per quae fiunt. Licet enim ab alijs fiat, nõ interest si per me. In nullo necessarius esse debeo alij, cum facit quod mihi non licet. Ex hoc quòd vetor facere, intelligere debeo curandũ mihi esse, ne fiat per me. Denique in alia causa non leuioris reatus praeiudicium istud obser- uo. Nam quòd mihi de stupro interdictum sit, alijs eam re nihil aut ope- rae aut conscientiae exhibeo. Nam quòd ipsam carnem meam à lupana- ribus segregauì, agnosco me neq; lenocinium, neque id genus lucrum alterius causa exercere posse. Sic & homicidij interdictio ostendit mihi lanistam quoque ab Ecclesia arceri, ne per se non faciat, quod facien- dum alijs subministrat. Ecce magis proximum praeiudicium. Si publi- carum victimarum redemptor ad fidem accedat, permittes ei in eo ne- gottio permanere, aut si iam fidelis id agere suscepit, retinendum in Ecclesia putabis? Non opinor, nisi si quis & de thurario dissimulabit, ſci- licet ad alios peruenit procuratio sanguinis, ad alios odorum. Si antequàm idola in seculo essent, his mercibus adhuc informis idololatria transige- batur; si & nunc ferè sine idolo opus idololatriae & incendijs odorum perpetratur: ecquid maioris operae & erga daemona thurarius? nam facilius sine idololatria, quàm sine thurarij merce. Ipsiſus fidei conscien- tiam perrogemus, quo ore Christianus thurarius, si per templa transi- bit, quo ore fumantes aras despuet, & exufflabit quibus ipse prospexit? Qua constātia exorcizabit alunos suos, quibus domum suam cellariam praestat? Ille quidem si excluderit daemonium, non sibi placeat de fide. Neque enim inimicum excludit. Facile debuit de eo impetrare, quem quotidie pacit. Nulla igitur ars, nulla professio, nulla negotiatio, quae aut instruendis, aut formādis idōlis administrat, carere poterit titulo ido- lolatriae: nisi si aliud omnino interpretemur, idololatriam, quàm famu- latum idolorum colendum.] Patres etiam huius Concilij, eos sacerdo- tes qui coronas sacrificantium deferrent, cōmunione priuant biēnio, si nec iustificassent, nec de suis sumptibus aliquid idōlis praestitissent, hos enim omiserunt, quòd iam hoc canone poena aduersus ipsos fuisse sanc- cita: quae originē habuit ab Apostolis, quos refert Clemens decreuif- se, vt si Christianus oleum ad sacra Gentiliũ, aut Synagogam Iudaeorũ, in festis eorum detulisset, aut lucernas incendisset, cōmunione priuaretur: ille autem de quocũq; Christiano, hi verò de solis Flamini- bus ethni- corum ad fidem cōuersis constituunt, ne quoquo modo sacrificijs ido- lorum consentire viderētur. Et ipsa hac de causa, peculiari huius Cōcilij decreto cautum est, ne matronae, vel earum mariti vestimenta sua ad ornamdam seculariter pompam darent, sub triennij excommunicatione.

Munus etiam dare, pro mercede loco elemosynae forsan alius inter-

Canone. 55.

Clemens canone
70. Apostolorũ.

Canone. 17.

P interpretabitur: Gentes enim olim tam de sacris rebus, quàm profanis opes sibi vndecumq; comparabant: qua ratione deorù simulacra quae sanctiora habebantur, magis quaestiuosa antistites efficiebant: deferebant illa secum, & eorum nomine stipes ad instaurationem templorum exigebant, aditusque quotidianos venditabant. [Sed enim agri (scribit Tertullianus) tributo onusti, viliores: hominum capita stipendio censa, ignobiliora: nam haec sunt notae captiuitatis, dij verò qui magis tributarij, magis sancti, imò qui magis sancti, magis tributarij: maiestas quaestuarua efficitur. Circuit cauponas religio mendicans, exigitis mercedem pro solo templi, pro aditu sacri: non licet deos nosse gratis, venales sunt.] Et post alia. [Certè inquit, tēplorum vestigialia quotidie decoquunt, stipes quotusquisque iam iactat: non enim sufficimus & hominibus & deis vestris mendicantibus opem ferre, nec putamus alijs quàm petentibus impartendam. Denique porrigat manum Iupiter & accipiat, cum interim plus nostra misericordia infumit vicatim, quàm vestra religio templatim.] Iustinus Martyr, ex Menandro in Auriga.

Tertull. in apologetico aduersus Gentes. c. 13.

Idem. c. 42.

Iustin. martyr in lib. de Monarchia

Nullus foris ambulans Deus mihi placet:
Nullus qui familiam alloquatur in tabella.
Oporiet iustum Deum
Domi manere, Seruantem erectos.

S Et in Sacrifica.

Nullus Deus seruat, ò mulier,
Alterum hominem, per alterum: si quem enim Deum trahit,
Cymbalis homo quò vult,
Is qui hoc facit, maior est Deo.
Sed sunt haec audaciae & vitae instrumenta,
Inuenta ab hominibus impudentibus,
Excogitata ridiculè in vita.

Idem.

Clemens etià Alexandrinus [Menàder certè comicus (ait) in Auriga, in actu qui dicitur supposititijs, inquit, nullus mihi placet Deus foris ambulans cum vetula, neque in domo ingrediens Metragyrtes (tales enim erāt Metragyrtae) vnde eis medicantibus meritò dicebat Anthistenes. Non alo matrem deorum, quam dij alunt.] Solebāt enim illi pro matris deorum simulacro mendicare: eam Berecynthiam vocat D. Agustinus à Berecynthio Phrygiae monte: Idacam D. Cyprianus, & Minutius Felix: quòd in Ida ciuidem Phrygiae monte coleretur. Alij volunt eam Io uis, Neptuni, Plutonis, & Iunonis fuisse matrem, sicque Rheam, Latine Opem, & Cybelem quoque nuncupatam. Eius sacerdotes singulis mensibus pecunias colligebant, pagos, vrbes, domos obeutes ac mendicantes, simulacra ferentes in humeris. In Hispania autem id genus caritatis, siue religionis, siue superstitionis exercuisse infideles, tributentes vel ad templa, vel ad sacrificia deorum stipem & munera, beatæ Iustae & Rufinae martyrum exempla probant, quae inferiùs, referemus.

Clem. Alex. in oratione ad gētes

D. Aug. lib. 2. de ciuitate Dei. c. 4.
D. Cyprian. in lib. Quod idòla non sunt dij.
Minutius Felix in Octauio.

Lib. 3. cap. 45.

F

ITEM

ITEM, SI POST POENITENTIAM fuerint moechati, placuit vlteriùs eis non esse dandã, communionem; ne lusisse de Dominica communionem videantur.

SI flamines, accepta in exitu, post peractam poenitentiam, cõmunio ne, conualuerint, & iterum moechiae sordibus se inquinariint, placuit Patribus, à communionem postea perpetuò repelli, ne lusisse de communionem Dominica videantur. Id ipsùm erga poenitentes moechos ijdem Patres constituerunt. [Si quis fortè fidelis (aiunt) post lapsum moechiae, post tẽpora constituta acta poenitentia, denudò fuerit fornicatus, placuit, eum nec in sine habere cõmunioem.] Rectè enim à Clemente Alexandrino admonemur, veram poenitentiam non videri, saepe veniam petentis de ijs quae quis saepe peccauit.

Communio autem verbum in hoc Concilio toties repetitum, de Dominica Corporis & Sanguinis Christi cõmunioem intelligendũ est: nam quam communionem priùs dixerat Episcopi generali nomine, postea reddita prohibitionis ratione, magis peculiari, Dominicam nuncuparunt. Quod obseruarunt etiam postea dum definierunt, quòd si vir habens vxorem, moechiae crimine implicaretur, vlteriùs nõ eaderet de cõmunioem pacis vel panis: quorũ posteriora verba abudè declarant de cõmunioem siue susceptione Eucharistiae intelligenda priora: nec de absolutione poenitentis commodè posse explicari, vt Robertus Bellarminius & alij recetiores cõtendunt, pro sana & Catholica doctrina, alienam à sancto Concilio sententiã substituētēs, cùm praeter alia ex canone. XXII. cõstet haereticis poenitẽtibz absolutionem nõ negari, reproba to antiquo Nouatiani errore, vt in eius explicatione probabimus. Olim in primitiua Ecclesia communionis nomine Eucharistiam intelligi reddita eius ratione, docet D. Dionysius Areopagita. [Ac primũ quidem (ait) illud piè inspiciendum, cuius rei gratia, quod alijs quoque venerandis diuinisq̃ue mysterijs commune vocabulum est, huic praecæteris praecipuè ac peculiari ter applicetur: vt singulariter cõmunio, siue societas, & s̃ynaxis, siue collectio dicatur. Nempe enim & vnaquacque sacramentalis institutio id agit, vt nostras vitas in plura diuisas, in vnicum illum statũ (quo Deo iungimur) colligat: diuiduorumq̃ue nostrorum diuina collectioe, nobis eius quod verè vnum est, societatem vnitatemq̃ue indiuiduam largiatur. Dicimus ergo caetera sacrarum rerum signa (quorum nobis societas indulgetur) huius diuinis profectò consummantibusq̃ue muneribus perfici. Neque enim ferme fas est sacerdotalis muneris mysterium aliquod peragi, nisi diuinum istud Eucharistiae augustissimumq̃ue Sacramẽtum compleat: quae (sin gula cùm peraguntur) & eius qui perficitur collectionem ad vnum illud vnicum sacratius operetur: & diuinitus indulto Sacramentorum coelestium munere, ipsius ad Deum consortium peragat, atque perficiat. Si igitur vnumquodque sacerdotale mysterium ex se imperfectũ, nostram

Can. 7.

Clemens. Alex. lib. 2. Strom. ante medium.

Canon. 47. 78.

Robert. Bellarm. 1. tom. de controvers. Christi. fid. controuer. 7. lib. 2.

B. Dionys. Areopagit. de Eccles. Hierar. p. 1. c. 3.

nostram ad illud omnino communionem collectionemque non perficit, ac per id quod perficiendi vim non habet, fermè etiam nomè amittit: finis autem ac principalis omnium ratio in eo est, vt diuinorum mysteriorum, is qui perficitur, particeps fiat: meritò sacerdotalis sacrosancta prudentia ex rerum effectu proprium illi verumque cognomè inuenit. Id à magistro Paulo hausisse Dionysius videri potest, dum ad Corinthios scribens, ait. [Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? Lucas etiam. [Erant (inquit) perseverantes in doctrina Apostolorum & communicatione fractionis panis.]

2. ad Corin. 10.

Luc. actuum 2.

De eisdem, si catechumeni adhuc immolant, quando baptizabuntur.

De eisdem, si catechumeni adhuc moechauerint, quando baptizentur.

Canon IV.

Item, Flamines si fuerint catechumeni, & se à sacrificijs abstinerint, post triennij tempora, placuit ad baptismum admitti debere.

Canon IV.

Item, Flamines si fuerint catechumeni, & se à sacrificijs abstinerint, post triennij tempora, placuit ad baptismum admitti debere.

Cur Flamibus triennij, cum reliquis biennij ad percipiendum baptismum, tempus praescribatur.

Cap. X.

ACTENVS de Flamibus iam baptizatis & fidelibus: nunc autem de his qui nondum sancto lauacro regenerati, sed velut immortalitatis candidati, nomen, studium, & statum Catechumenorum profitebantur: hos enim informari & erudiri volunt Patres, doctrina Christiana per triennium, nec antea aditum patere illis ad baptismum, quòd consentaneum non censeret statim fieri fideles, qui fidei vix nomè agnouerāt, nec rectè posse absque Christo, & Christianae doctrinae cognitione fieri statim Christianos, neque Euangelico pane, & solidiori cibo eos posse sustentari, qui Christiano lacte nondum essent enutriti. Eueniret enim sic facile, vt vel à Gentilibus, vel ab haereticis transuersi abductique perirent; ni prius annorum trium intervallo in Christianae religionis cognitione altiores egissent radices. D. itè Clemens, [Oportet (ait) vt primùm discedat à contrarijs, ac inde ingrediatur mysteria, deleta prius à corde omni improbitate, macula & sordibus: atque hoc modo sancta percipiat.

D. Clemens lib. 7.
Constit. Apostol.
c. 40.

Nam vt diligens agricola purgat prius agrum à succrescentibus spinis,

H nis,

Matt. 28.

Lactantius lib. 6.
dummarum instit.
c. 21.D. Hieronym. in
chron. addito ad
Euseb.Biennium assignatur
cap. 72.

nis, deinde triticum serit; sic debetis vos, prius expulsa omni impietate constituere pietatem, & ad baptismum accedere. Etenim Dominus no-
ster ita nobis praecepit, dicens: Docete prius omnes gentes; & postea
subiunxit, Et baptizate eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.]
Vnum autem & idem tempus erudiendis catechumenis non om-
nes Ecclesiae definierunt, sed vel contractius, vel longius, ut varia
ipsarum consuetudo, ut varia catechumenorum conditio, ut ingenia
varia, & varia tandem morum integritas, religionisque ac pietatis
desiderium postulabant. Maximo enim delectu, & catecheseos ma-
gistrum, & magisterij catecheses, & catechizandi tempus, & om-
nia tandem auditorum indoli accommodabant; ne vel in minimo
Episcopi ad praestantem tantae rei curam deesse viderentur. Quare
quae in hoc canone, & in canone XLII. inferius constituuntur, pug-
nantia non sunt, tamen in illo biennij, in hoc autem triennij tem-
pus definiatur: nam in illo de omnibus generali sermone; in hoc vero
peculiari ratione de Flaminibus agitur: quos, quia pluribus doctri-
nae praeceptis erant imbuendi, annis pluribus in statu detinendos
catechumenorum decernitur. Huc etiam accedit, literatos homines
difficilius credere, ideoque oportere, & doctioribus magistris, & lon-
gioris temporis interuallo religionis disciplina informari. Quod Lac-
tantius sensisse videtur, dum ait: [Nam illa omnia quae verbis ca-
rent, id est aëris & neruorum suaves soni possunt facile contemni,
quia non adhaerent, nec scribi possunt. Carmen autem compositum,
& oratio cum suauitate decipiens capit mentes, & quod voluerit im-
pellit. Inde homines literati, si non fuerint ab aliquo perito doctore
fundari, minus credunt: assueti enim dulcibus & politis, siue orationi-
bus, siue carminibus, diuinarum literarum simplicem communem-
que sermonem pro sordido aspernantur: id enim quaerunt quod sen-
sum demulceat.] Quare cum Arnobius, adhuc ethnicus, in ciuitate
Sicca iuuentutem institueret ad declamandum, & in somnis esset ada-
ctus, ut flagitaret baptismum, non antea illum impetrasse ab Episco-
pis refert Hieronymus, quam profanam quam profitebatur Ethnico-
rum religionem, libris impugnasset: quod sibi non possent persuade-
re sincero illum animo religionem Christianam velle profiteri, sed,
solum mysteria perdiscere, quae irrideret postea cum Gentilibus. Qua
de causa luculentissimos illos libros septem aduersus Gentes elabora-
uit, atque his velut obsidibus datis pietatis foedus impetrauit ab Episcopo.

Ni propius dicamus, triennij tempus ad baptismum percipiendum
ideo hic Flaminibus assignari, quod de Flaminibus decernant Patres,
in ipso baptisterij limine consistentibus, & impudicitiae crimine pec-
catis, de quibus sub moechiae nomine in canone qui praecessit, his
enim voluerunt poenitentiae causa, anno vno baptismum differri, cum
biennium caeteris praescriberetur, ut ipsa gratiae dilatio, culpae sordes
purgaret, & peccantis crimen puniret. Quod fuisse olim in Ecclesia co-
mune

P

mane dicemus postea. Sententiam hanc probat correctæ epigraphe, & in principio canonis dictio illa, Itē. Tot autē decretis, tot Patrū sanctionibus, tot poenis propositis Hispanorū animos ab impudicitia deterreti, si quis miretur, memoria repetat, quòd mille ab hinc centū & quod excurrit annis, de propēsis ad carnis illecebras Hispanorū animis Saluianus scripsit. [Quid Hispanias (ait) nōne vel eadē vel maiora forsītā vitia perdidērunt: quas quidē coelestis ira etsi alijs quibuslibet barbaris tradidisset, dignā tamē flagitiorū tormenta tolerauerunt puritatis inimici. Sed accessit hoc ad manifestādā impudētiaē dānationē, vt wā-dalis potissimum, id est publicis barbaris traderentur. Dupliciter in illa Hispanorū captiuitate Deus ostēdere voluit, quantū & odisset acrius li bidinē, & diligeret castitatē, cū & wandalos ob solā maximē pudicitiam illis superponeret, & Hispanos ob solā vel maximē impudicitiaē subiugaret. Quid enim? Nunquid non erāt in omni orbe terrarū barbari fortiores, quibus Hispani traderentur? Multi absque dubio, imò, ni fallor, omnes. Sed ideò ille infirmisimīs hostibus cūcta tradidit, vt ostēderet scilicet nō vires valere, sed causam: neq; nō tūc ignauisimorū quorū-dā hostium fortitudine obrui, sed sola vitorū nostrorum impuritate superari, vt verē in nos venerit dictum illud, quod ait ad Iudaeos Dominus: Secundum immūditias suas, & secundum iniquitates suas feci illis: & auerti faciem meam ab eis. Et alibi ad Gentem ipsam: Adducet Dominus super te gentem de longinquo, & vngulis, inquit, equorū suorum omnes plateas cōculcābunt, & populum tuum gladio interficiēt. Completa in nos sunt omnia quae ait sermo diuinus, & iura verborum coelestium luit poena cunctorum.]

lib. 3. cap. 60.

Saluian. lib. 7. de prouidentia Dei.

Ezechiel. 38.

Deut. 28.

S

Si domina per zelum ancillam occiderit.

Si domina per zelum ancillam occiderit.

Canon V.

Canon V.

Si qua foemina furore zeli accensa, flagellis verberauerit ancillam suam, ita vt intra tertium diem, animam cum cruciatu effundat, eo quòd incertum sit, voluntate, an casu occiderit: si voluntate, post septem annos: si casu, per quinque annorum tempora, et ita legitima poenitentia ad communionem placuit admitti. Quòd si infra temporum constituta fuerit infirmata, accipiat cōmunionē.

Si qua domina furore zeli accensa, flagellis verberauerit ancillam suam, ita vt intra tertium diem, animam cū cruciatu effundat, eo quòd incertū sit, voluntate, an casu occiderit: si volūtate, post septem annos: si casu, post quinquenij tēpora, acta legitima poenitentia, ad cōmunionem placuit admitti. Quòd si intra tempora cōstituta, fuerit infirmata, accipiat cōmunionem.

F

Quid Zelus, quid Zelotypia. Cap. XI.

EXistat canon hic apud Rabanum in poenitentium libro c. 14. Poenitentiale Romanū, apud Antoniū Augustinum tit. 1. c. 4. Iuonē p. 15. c. 22. & 248. Burchard. lib. 6. c. 19. Anselmum lib. 11. ca. 36. Gratianum in c. si qua foemina. 50. distinct. & ante eos apud Concilium wormaciense c. 39. & Moguntinum sub Rabano Archiepiscopo. c. 22. Sed Poenitentiale Romanū & Concilium Moguntinum & vetusti CC. manuscripti, domina, pro, foemina.

LATINVM nomen, zelus, à Graeco ^{zēlos}, quod accumulatio est, ortum tradunt: ea tamen, vt Tullio placuit, aegritudo est, ex eò quòd alter quocque potiat, quod ipse concupiuerit. Chrysippus apud Laertium inter zelum & zelotypiam distinguit. Zelum voluit esse dolorem: ex eo quòd alius potiat, quod quisque concipit: zelotypiam verò dolorem ex eo quòd addit alteri, quod ipse quisque habeat: sed alterum iam pro altero vsurpari video. Eiusmodi malum, aptè furem vocarunt huius Concilij Patres, quòd inter animi perturbationes haec vehemensissima sit, quippe quae mentem perturbet, & veluti furore quodam vesano, modò huc, modò illuc mentem trahat & impellat, & ad quoduis malum aggrediendum cōmoueat. Ea viri quandoque laborant, sed foeminae vehementius: mala enim omnia in marito, vel eo quem ardentius amant, acquirunt oculis aspiciunt, quàm illorum pellices.

Nec hoc solum zelotypiae malo mulieres voluptati seruientes laborant, sed quantumlibet modestae, honestae, & viris suis indulgentes, non tam voluptatis gratia, quàm honoris, quem sibi iure debitum, iniuria eripi vident. [Quòd si Sara (inquit Ambrosius) moderationem nō tenuit, quae tenebit?] Ante Ambrosium, Aristoteles. [Maximus (inquit) honor est sobriae mulieri, si cernat virum suum obseruantem sibi castitatem, nec de vlla muliere magis cogitantem, sed prae caeteris omnibus hanc, & suam, & fidam sibi existimantem: tanto enim magis studebit mulier se talem praestare, quanto se cognouerit fideliter atque iuste à viro diligi. Ergo prudentem ignorare non decet, qui parentibus, qui vxori, & filijs honores conueniant: vt tribuens vniciquae quae sua sunt, iustus & sanctus habeatur: pergrauiter enim vnusquisque fert honore suo priuari. Nec si aliena quis permulta tribuat, contentus erit, si sua sibi auferantur. Nihil verò magis suum est vxori, nec magis illi à viro praestandum, quàm sancta & intemerata societas. Quapropter non decet hominem sanae mentis, vbicumque contigerit, semen exponere, ne de vilibus & iniquis, similes liberis legitimis procreentur: ex quo & vxor honore suo priuatur, & filijs iniuria fit, ac sibi pro his omnibus de decus incumbit.] His enim de causis à pellicibus concubinisque debe-

Cic. lib. 4. Tuscul.

Laertius in Zenone Critico.

Ambros. lib. de Abrah. c. 4.
Arist. lib. 2. oeconomic. c. 2.

P rent omnes abstinere, nobiliores praecipue; ne praeter iniuriam quae Deo fit & uxori, sibi etiam, filijs & familiae toti, quam Philosophus docet, parent infamiam. Cymon Atheniensis patrem, quem optimum habuit, & bellicis rebus clarissimum, matri plebeiae, tenuissimaeque & cōtemptrae fortunae postposuit, quoniam mater operam dederat, ut filios ex optimo viro susciperet, parens verò nihil minus curasset. Quare idē Aristoteles grauiter reprehendit Agamemnonem, quod raptam mulierem atque ignotam uxori praetulerit, ex qua liberos susceperat, eōtrā verò Vlysem immortalitate dignum ex sententia Homeri arbitratur, quod rogantem Atlantis filiam, & aeternitatem pollicentem à cōcubitu reiecerit, & cum Circe, quae suam & sociorum salutem promittebat, manere recusauerit.

FLAGELLIS VERBERAVERIT

ancillam suam.

Quae olim flagellorum, & verberum, quae fustium poena.

Cap. XII.

S HANT apud Romanos supplicia ingenuorum propria, & propria seruorum. Ingenuus fustibus castigari Callistratus docet, & Hermogenianus: seruos autē flagris, flagellis seu verberibus, Vlpianus. Quare idem Callistratus in metallum damnatis libertatem adimi, inde collegit, quod verberibus coereretur. Seneca eodem argumento euincit, Claudium in seruitute fuisse, quod seruilibus verberibus affectus fuisset. [Apparuit (ait) subito C. Caesar, & petere illum in seruitutem coepit: producit testes, qui illum viderant ab illo flagris, ferulis, colaphis vapulantē.] Idē, equitem quendam Romanum, quia filium suum flagellis caeciderat, penē à turba in foro graphijs confossum narrat, indignum facinus populo existimante, ingenuum filium seruiliter à patre tractari. Ex quo apparet, atrociorē fuisse flagellorum, quàm fustium castigationem: & sicut harum admonitionem in leui & modica, sic illorum in graui, atroci & seruili animaduersione cōstituisse, ut Iulianus, & Vlpianus docent. Sed prudenter Marcus Varro monuit, mancipijs imperandum esse, ut verbis coerceantur potius, quàm verberibus; praeterea & Christiane Prosper, ut domini seruos, velut eorum in Christo serui, misericorditer tractent; & serui dominis ita ex corde deseruiant, ut voluntatem non solum dominorum suorum, sed etiam Dei hoc ipsum iubentis efficiant.

Idem c. 3.

Callistratus. l. capitulum. §. non omnes. de poen. Hermogen. l. vi. de mancipijs. Vlpianus in l. i. c. apud Labeonem. §. adicitur. eius dē in vlt. Callistratus in l. metallum de iure fisci. Seneca in libello ioculati. de morte Claudij. Idem. Iulianus in l. Idē. que 28. de usufructu.

Vlpianus in l. item apud Labeonem. de mancipijs. Marcus Varro. l. de re rustica. c. 20. Prosper lib. 2. de vita contēpla. c. 3.

ITA UT INTRA TERTIVM DIEM
animam cum cruciatu effundat.

Cur de tertio die mentio hic iniecta?

Cap. XIII.

ERTIVM diem adiecerunt Patres, ut coniectura magis idonea agnosceretur, mortis causam verbera fuisse, non morbum ortum ex alia causa. Si enim tam acerba fuissent vulnera verberibus illata, ut intra tertium diem illis afflictam mori contingeret, verisimile erat, animum interficiendi ancillam habuisse: quod si pro certo id habitum sit, poena homicidij erat imponenda. Hanc autem dierum distinctionem diuino praecepto obseruasse Moysen legimus: si enim statim seruus moriebatur, poena homicidij illi imponenda erat: sin autem die vno vel duobus superuixisset, non illi paenae subijciebatur. Quam dierum distinctionem, forsitan etiam apud Romanos obseruatam, sustulit Imperator Constantinus, adimens dominis omni tempore animaduersionem capitalem, potestatemque infligendae priuato iudicio mortis.

Exod. xi.

Constantin. in L. C. ac emendatione seruorum.

SI VOLUNTATE, POST
septem annos.

Quae in seruorum castigatione dominorum potestas.

Cap. XIV.

ABEBANT olim domini iure Romanorū in seruos vitae necisque potestatem, Vlpiano teste: quod à Graecis forsitan acceperunt. Platonē enim instituisse refert Theodoretus in fontem innoxiumque haberi eum, qui proprium seruum occidisset. At constitutione postea diui Antonini hanc potestatem ademptam recenset idē Vlpianus, nec aliter puniendum qui seruum suū occidisset sine causa, quam si alienum. Cui legi ferendae acerbiter Hispanorum, Baeticae praesertim Prouinciae (in qua & hoc Concilium peractum est) causam dedisse testatur eiusdem Antonini rescriptum, quod de seruis Iulij Sabini Hispani ad Aelium Martianum Proconsulem Baeticae directum, his verbis exstat. [Dominorum quidem potestatem in seruos suos, illibatam esse oportet, nec cuiquam hominum ius suum detrahi: sed dominorum interest, ne auxilium contra saeuitiam, vel famem, vel intolerabilem iniuriam denegetur ijs qui iuste deprecantur. Ideoque cognosce de querelis eorum, qui

Vlpian. l. 2. de his qui sunt sui, vel alieniur.

Theodoretus l. 5. de Graecarum cu ratio, affection.

ex familia Iulij Sabini ad statum confugerunt; & si vel durius habitos, quam aequum est, vel infami iniuria ut in potestatem domini non reuertantur, qui si meae constitutioni fraudem fecerit, sciat me hoc admittum seuerius executurum.] Nec causam solum subesse sat erat, nisi & illa à iudicibus examinata probaretur, ut meminit Caius. Adrianum etiam refert Spartianus vetuisse seruos à dominis occidi, & iussisse, à iudicibus eos damnari, si digni essent. Quare eundem Adrianum refert VI pianus in quinquenium relegasse Vmbriam matronam nobilem, quod ex leuissimis causis ancillas suas atrocissimè tractasset. At Constantinus Magnus illud praecepit, ne sine causa dominus seruum priuato iudicio occideret, homicidij poena dominis iniecta. Quod si ad coercendam seruorum contumaciam vel nequitiam, illos verberibus afflicentibus dominis, casu occidissent, eos poena liberos Constantino placuit. Necessè enim est aliquando ius moderatae castigationis non omittere, ne alioquin sit in dominatu seruitus, & in seruitute dominatus, ut scripsit Cicero. Hæc tamè sic oportet temperare, ut nec impunè contèni, aut ludibrio haberi possit; ne soluta & effraenis erupat in tyrannidem. Quam Cato apud Tullium probat in senè, nos probamus in eo qui alios in potestate habet, seueritatem: sed eam (sicut alia) modicam: acerbitatè nullo modo: nam ex ea natum prouerbum illud, rectè apud Macrobius Euangelus monuit. [Vnde putas (ait) arrogantissimum illud manasse prouerbum, quod iactatur, totidem nos habere seruos, quot hostes: non habemus illos hostes, sed facimus, cum in illos superbissimi, contumeliosissimi, crudelissimi sumus.] Non hi dissimiles faeuitia antiquo Pollioni, nec indigni simili poena, cum aliquando Augustus Caesar apud Pollionem coenaret, & quidam seruus ob fractum crystallinum vasculum iussus esset ab ipso hero Pollione murenis obijci lacerandus, Augustus huius herilis faeuitiae nouitate motus, grauissimè incanduit in hospitem Pollionem (quæ etiam hoc nomine dignum mille mortibus putabat Seneca) simulque iussit coram eo omnia eius crystallina frangi, ut his pro seruo, quem liberum emisit, impleretur piscina murenarum.

Quod si tanta in foro ciuili pietatis ratio habita est, in Ecclesiastico quid statutum, audiamus Concilij Epaunensis sub Gelasio Patres. [Si quis seruum proprium (aiunt) sine conscientia iudicis occiderit, excommunicatione biennij effusionem sanguinis expiabit.] Idem Agathensis Concilij. [Si quis seruum proprium sine conscientia iudicis occiderit, excommunicatione vel poenitentia biennij reatum sanguinis emedabit.] Sed septennem poenitentiam, renouato huius Concilij decreto, confirmauit Concilium wormaciense & Maguntinum. Quæ poena pro crimine capitali, siue mortali (uti vocant) olim solebat imponi. Sed quæ fuerit ratio, ut tot annorum poenitentia iniungeretur, (ne casu factum quisquam opinetur) ab Isidoro illa petenda est. [Nec ipsum (ait scribens ad Massonam Episcopum Emeritensem,) quod canonum cefura post septem annos remeare poenitentem in statum pristinum praecepit, electione

Caius in l. 2. ad l. Corneliam de f. carys.

Vlp. l. 2. §. fin. de his qui sunt sui vel alterius iuris.

Constanti. in l. 1. C. Theod. de emendatio, seruorum.

Cicero in oratione pro Deiotaro.

Macrobius lib. 1. Saturnaliorum, c. 11

Seneca de Clementia.

Conc. Epaun. c. 34.

Conc. Agath. c. 62.

Con. Worm. c. 37. Magun. c. 22. D. Isidorus in epi. stola ad Massonam Episc. Emeritensem Iuo. parte 6. Decret. c. 398.

Num. 12.

electione proprii arbitrij, sed potius sancti Patres ex sententia diuini iudicij sanxerunt. Nam legitur, quòd Maria soror Aaron prophetissa, dum detractionis aduersus Moysen incurrit delictum, ilico stigmatè leprae percussa est. Cùmque peteret Moyses, vt emundaretur, praecepit eam Dominus extra castra septem diebus egredi, & post emundationem rursus eam intra castra admitti. Maria ergo soror Aaron, caro intelligitur sacerdotis, quae dum superbiae dedita, sordidissimis cogitationum illecebris maculatur, extra castra septem diebus, hoc est extra collegium sanctae Ecclesiae septem annis proieciatur: vbi post emendationem vitiorum, loci, vel pristinae dignitatis recipiet meritum.

S I C A S V, P E R Q V I N Q V E A N N O -
rum tempora acta legitima poenitentia, ad communionem placuit admitti.

Ob delicta casu admissa cur olim poenitentia imponeretur.
Cap. XV.

Concil. Ancyran.
22.

Concil. Epaunen.
c. 31.

Tertul. lib. de poe
nitent. c. 3.

VAE olim septennis poenitentia pro homicidio, non sponte, sed casu admissio, imponebatur, humaniori sententia ad quinquennium restringitur, huius & Ancyrani Concilij decreto. [Eos verò (inquit) qui non voluntate, sed casu homicidium fecerint, prior quidem regula post septem annorum poenitentiam, communioni sociauit, secundum gradus constitutos. Haec verò humanior definitio quinquennij tempus tribuit: quod confirmauit postea Concilium Epaunense sub Gelasio.]

Sed illud definire quibusdam videtur difficile, quare pro homicidio casu admissio, poenitentia imponatur, non solum huius Concilij, sed Ancyrani, Epaunensis & aliorum decreto: cum poenitentia culpam superponat, culpa autem liberae voluntatis actionem, actio verò libera casum non admittat. Tertullianus. [Quid? quòd voluntas facti origo est? viderint enim, si qua casui, aut necessitati, aut ignorantiae imputatur, quibus exceptis, iam non nisi voluntate delinquitur.] His & alijs vt quam lucem praeferaamus, obseruandi sunt antiquae Ecclesiae mores, quibus receptum fuit, in omnibus his quae sua natura sine iusta temporis & rationis (vt vocant) circumstantia, vitiosa erant, quamuis illa circumstantia adesset, publicam poenitentiam indicere, si publicum erat facinus, non ob culpam, quae nulla erat, sed ob exemplum, vt quos exemplo suo rei ad malos quodammodo prouocauerant mores, poenitentiae & emendationis testimonio ad rectam viam reuocarent: & vt procliuem ad delinquendum, hominum animi seuera hac Ecclesiae disciplina

terre-

P

terrerentur : hac ratione , tam in hoc quàm in Concilio Ancyranò , & Epauuensi poena illi iniuncta est , qui casu homicidium fecerit . Nò dif- similem constituit legem Concilium Nannetense . [Si quis (ait) casu , nò volens , homicidiũ perpetraverit , quadraginta diebus in pane & aqua poeniteat : quibus peractis , biennio ab oratione fidelium segregetur , non communicet , nec offerat : post biennium in communionem orationis offerat ; non tamen communicet : post quinquennium ad plenam communionem recipiatur . Abstinentia ciborum in arbitrio sacerdotis maneat .] Infans præterea quod magis mirè (si delinquant) poenitentiam imposuit Concilium Vvormaciense . [Si quis infans (ait) aliquem occiderit ; si ad sanam mentem peruenerit , leuior ei poenitentia imponenda est , quàm ei qui sana mente tale quid commiserit ; cui quamuis poenitentia sit imponenda , quia ipsa infirmitas causa peccati fuisse creditur , tantum tamen leuior , quàm ei qui sanus aliquem occiderit , quantum inter sanum & insanum , & irrationabile & rationale constat esse discrimen .] Eos item qui casu , vel in bello publico aliquem occidissent , poenitèria affici voluit Beda . [Qui casu (ait) agens de varijs caedum generibus) annum vnum , qui in bello publico , dies quadraginta .] Ne autem hanc poenitentiam pro bello iniurè , non autem iusto , imponi quis arbitretur , diui Basilij testimonio re illustrabo . Rescribens is ad Amphiloichium Iconij Episcopum . [Caedes (inquit) in bellis factas Patres pro caedibus non imputauerunt , vt mihi videtur , ignoscentes eis , qui pro pudicitia & pietate decertant , rectè autem fortè habet consulere , vt qui sunt manibus non puris , sola trium annorum communionem abstineant .] Non est poena dissimilis , quam his qui sine culpa per ignorantiam inebriati essent , imposuit Poenitentiale Romanum : septem enim fuit dierum . [Sacerdos quilibet , (ait) (quod & retulit probauitq ; Beda) si inebriatur per ignorantiam , septem dies poeniteat in pane & aqua .] Et Rufus . [Qui sacrificium euomuerit , quadraginta dies poeniteat : si infirmitatis causa , septem dies .] Ab his antiquis Ecclesiae moribus haud recedunt nunc leges Polonicae : nam etsi vim illatam vi repellere , & iniuriam manu aut quacumq ; ope possint , propulsare , & ratio doctis & necessitas barbaris & mos gentibus & feris natura ipsa praescribat : in Polonia tamen , si quis adgressorem , dum nec euadere fuga , nec se loco tueri , aut quoquo modo vim declinare potest , cum causa & moderamine inculpatæ tur- lae occiderit , pecunia magna multatur , vt poenae exemplum peccati licentiam coërceat .

S

F

Concil. Nanner. can. 18.

Concil. Vvormac. can. 18.

Beda lib. poenit. seu de re med. peccator. c. 3.

D. Basil. epist. ad Amphiloich. Iconij Episcop. c. 13.

Poenit. Roman. apud Ant. Ang. tit. 5. c. 3.

Beda in poeniten- tiali. ap. 12.

Apud Ant. Aug. tit. 5. c. 8.

Paul. 1. 45. ad. 1. Aqu. Cicero pro Milone.

Petrus Roizius in epist. ad Sigismund. Poloniae Regem, Lituanicis decisionibus praefixa.

Explicatur Theodori canon poenitentialis apud Gregorium IX. in. c. 3. de furtis.

Beda lib. 2. de ratione tempor. & lib. 4. histor. ecclesiasti. gentis Angliae. c. 11 Bernard. Papien sis in prima colle ctione decretalium de furtis. c. 5. Gregorius 1 X. in. c. 3. de furtis.

Poenitentiale Romanum apud Anton. August. tit. 4. c. 16.

Regula sine culpa in. 6.

Constantin. in. l. 2. c. Theodos. de emendatio. seruo.

rent, auctore Beda. Cum autem sacerdotes Angliae docere ille vellet poenitentiae leges, quibus peccantes possent coercere, Poenitentiae illud condidit, quod vulgò circumfertur; ex quo caput illud decerpfit Bernardus Papiensis in prima compilatione, & ab eo Gregorius IX. in hac vltima. Ait igitur Theodorus. [Si quis propter necessitatem furatus fuerit cibaria, vel vestem, vel pecus, per famem aut per nuditatem, poeniteat hebdomadas tres.] Cruciantur glossa & Doctores in illius explanatione; ac tandem communi consensu docent, idè impositam fuisse poenitentiam, quia fames vel nuditas modica erat, non autem extrema: nam si extrema esset, (aiunt) nulla foret poenitentia imponenda.

Eam tamen interpretationem verba eiusdem canonis sequentia labefactat. [Et si reddiderit, non cogatur ieiunare.] Poenitentia ergo remittitur, si res ablata reddatur; quae remittenda non esset, si modica fuisset necessitas, nam culpa contracta violato Dei praecepto de non furando, non remittitur restituta re sublata, sed obligatio solum & necessitas eandem domino restituendi. Ieiunare ergo non cogitur is, quia extrema inopia non fuit: nam quamvis extrema esset, non idè minus ieiunare & poenitentiam agere cogetur, vt docet Poenitentiale Romanum. [Si fecisti (ait) furtum, necessitatis causa, sic dico, vt non haberes vnde viueres, & propter famis penuriam, & tantum furatus es victualia extra Ecclesiam, & non propter consuetudinem fecisti, redde quod tulisti, & sex ferias in pane & aqua poeniteas.] quam seueritatè Anglis nouiter conuersis remisit Theodorus in suo Poenitentiali, si res ablatas reddidissent, vt ad earum restitutionem illos inuitaret: sed quòd poenitentiam prisca Patres indici & agi voluerint tam pro malis quam pro his omnibus quae mali speciem natura ipsa prae se ferebant: eaque ratione furto (si furtum iure dici potest) vel homicidio casuali (si homicidium nuncupandum est) poenitentiam praescripserunt, vt poenae metu in officio & aequitate fideles continerentur: Poenam autem sine culpa, etsi non sine causa, imponi posse, vtriusque iuris regulis sancitum est.

Antiquarum autem poenitentiarum leges cum iam in vsu esse desierint, non est cur huius canonis sanctione, & poenitentialis Theodori, ad liberandos reos poenitentes impediatur sacerdotibus: cum vtrumque suo tempori inseruisse sat sit. Hodie autem recepta iam in Ecclesia consuetudine, lenius se gerunt sacerdotes, & contractam culpam arbitraria poenitentia castigare solent.

Quòd si ex poenitentiae sacramento ad forense iudicium dilabatur, inquiramusque, an poena aliqua ciuilis proposita sit his, qui vel corrigendo, vel castigando seruos culpae alicui obnoxios, tandem casu occiderint, Constantinus occurrit, haec Macrobio rescribens.

Constantinus A. Maximiano Macrobio.

Quoties verbera dominorum talis casus seruorum comitabitur, vt moriatur;

P moriantur, culpa nudi sunt, qui dum pessima corrigunt, meliora suis ad
 quirere vernaculis voluerunt. Nā requiri in huiusmodi facto volumus,
 in quo interest domini incolume iuris proprii habere mancipiū, vtrum
 voluntate occidendi hominis, an verò simpliciter facta castigatio videat
 tur. Toties etenim nō placet dominū morte serui reū homicidij pronū
 tiare, quoties simplicibus quaestionibus domesticā exerceat potestatem.
 Si quando igitur serui plagarū correctione imminente, fatali necessita
 te rebus humanis excedunt, nullā metuant domini quaestionē.] Cuius
 legis exemplo illud educi potest, ancillā, si propria libidine causam de
 derit zelotypiae & indignationi, verberibusque postea cohibita & cor
 recta, tandē casu mortua fuerit, ciuili poena liberam dominam fore: sed
 ea etiā caueat, ne plus iusto zeli malo, vel furore turbata, leuissimis indi
 cijs conceptam alienae culpae suspensionem, in propriam conuertat: tūc
 enim poena homicidij teneretur.

Si quisque per malitiam ho
 minem interfecerit.

Si quicumque per maleficium ho
 minem interfecerit.

Canon VI.

Si quis verò maleficio interficiat
 alterum, eo quòd sine idololatria
 perficere scelus non potuit, nec in
 sine impartendam esse illi com
 munionem.

Canon VI.

Si quis verò maleficio interfi
 ciat alterū, eo quòd sine idolo
 latria perficere scelus non po
 tuit, nec in sine impartiedam
 esse communionem.

Maleficium idololatria cur perfici dicatur. Cap. XV I.

Vrcharus lib. 6. decret. c. 26. Iuo. p. 10. c. 145
 paulò aliter. [Si quis verò (aiunt) veneficio inter
 fecerit alterū, eo quòd sine idololatria perficere
 scelus nō potuit, nisi in sine impartendā non ef
 se illi cōmunionem.] Sed vulgarā Concilij lectio
 nē magis probō: cūm quòd frequentissima fit in
 hoc Cōcilio poena, vt quis etiam in vltimo vi
 tae spiritu cōmunionē priuetur: tūm quòd ratio
 reddita à Concilio (eo quòd sine idololatria perficere scelus nō potuit)
 magis cōgruit maleficio, quā veneficio. Veneficiū enim siue venenū da
 ri potest ad hominem interimendū sine idololatria: maleficiū verò nō
 item; quia maleficii nomine olim notabatur magia, magique male
 fici vocabantur. Lactantius. [Sed eos (ait) magi, & ij, quos verè maleficos
 vultus appellat, cūm artes suas execrabiles exercent, veris suis nomini
 bus ciēt, illis coelestibus quae in literis sanctis leguntur.] Imp. Conttāti
 nus. [Chaldaei ac magi, & caeteri quos maleficos ob facinorū magnitu
 dinē vulgus appellat, nec hanc partē aliquid moliantur.] Hi enim ver
 borū & magicæ artis praestigijs elementa turbabant, hominesque ple
 rumque innocentes, vel odio, vel quaestu, lucis vlura priuabant. Idem

Lactan. lib. 2. di
 unar. inflit. c.
 71.
 Constantin. I. c.
 de malefic. &
 mathema.

Idem l. 6. eiusd. cirul.

Tertul. l. de Idolatria. c. 9.

Genes. 6

Matth. 2.

Exod. 7.

Actu. 8.

Idem 17.

1. Cor. 1.

Constantinus. [Multi (ait) magicis artibus ausi elemēta turbare, vitas in fontū labefactare non dubitant, & manibus accitis audent ventilare, vt quisque suos conficiat malis artibus inimicos.] In his maleficorū artibus idololatricam inuoluit contestatur Tertullianus. [Animaduertimus (inquit) inter artes etiam, profefsiones quasdam obnoxias Idololatriac. De Astrologis ne loquendum quidem est. Sed quoniam quidam istis diebus prouocauit, defendēs sibi perseuerantiā profefsionis istius, paucis vtar. Non allego, quod idōla honoret, quorum nomina coelo in scripsit, quibus omnē Dei potestātē addixit: quod propterea homines non putant Deum requirendum, praesumentes stellarū nos immutabili arbitrio agi. Vnum propono, Angelos esse illos desertores Dei, amatores foeminarum, proditores etiam huius curiositatis, propterea quoque dānatos à Deo. Diuina sententia vsque ad terrā pertinax, cui etiā ignorantēs testimonium reddunt. Expelluntur Mathematici, sicut coclū & angelis corū. Vrbs & Italia interdicitur Mathematicis, sicut coclū & angelis corū. Eadē poena est exilij discipulis & magistris. Sed Magi & Astrologi ab Oriente venerunt. Scimus Magiac & Astrologiac inter se societate. Primi igitur stellarum interpretes natum Christū annūtiauerunt, primi munerauerunt. Hoc nomine Christum (opinor) sibi obligauerunt. Quid tum? Ideo nunc & Mathematicis patrocinauit illorum Magorum religio: De Christo scilicet est Mathēsis hodie, stellas Christi, non Saturni & Martis, & cuiusque ex eodē ordine mortuorū obseruat & praedicat. At enim scientia ista vsque ad Euangeliū fuit cōcessa, vt Christo edito, nemo exinde natiuitatē alicuius de coelo interpretetur. Nā & thus illud & myrrhā & aurū ideō infanti tunc Domino obtulerunt, quasi clausulā sacrficationis & gloriae secularis, quā Christus erat adempturus. Quod ijsdem Magis omnium sine dubio ex Dei voluntate suggessit, vt irent in sua, sed alia, nō qua venerant via, id est, ne pristina secta sua incederent: ne illos Herodes persequeretur, qui nec persequutus est etiā ignorans alia via digressos, quoniā & qua venerat ignorabat. Adeo viam rectam & disciplinam intelligere debemus. Itaque magis praeceptum exinde aliter incederent. Sic & aliam speciem Magiac, quae miraculis operatur, etiam aduersus Moysem aemulata, patientia Dei traxit ad Euangelium vsque. Nam exinde & Simon Magus iam fidelis, quoniam aliquid adhuc de circulatoria secta cogitaret, vt scilicet inter miracula profefsionis suae etiam Spiritum sanctū permanuum impositionem enūdinaret, maledictus ab Apostolis de fide eiectus est: & alter Magus, qui cum Sergio Paulo, quoniam ijsdem aduersabatur Apostolis, luminum amissione multatus est. Hoc & Astrologi retulissent, credo, si quis in Apostolos incidisset. Attamen cū Magia punitur, cuius est species Astrologia, vtique & species in genere damnatur. Post Euangeliū nusquam inuenias, aut Sophistas, aut Chaldaeos, aut incantatores, aut coniectores, aut Magos, nisi plane punitos. Vbi sapiens, vbi literator, vbi cōquisitor huius aeuī: Nōne in fatigauit Deus sapiētīā huius seculi: Nihil scis, Mathematicae, si nesciebas te futurū Christianum.

ftianū. Sin sciebas, hoc quoq; scire debueras, nihil tibi futurum cū ista professione. Ipsa te de periculo suo institueret, quae aliorū climacterica praecauit. Nō est tibi pars, neq; fors in ista ratione. Nō potest regna coelorum sperare, cuius digitus aut radius abutitur coelo.] Nec Tertullian⁹ solū, sed Lactantius & alij antiqui Patres maleficam artē vt inuētum daemonum & veram idololatriā damnarunt, eā praecipue, quae vltra magicorum verborū vanitatē, sanguinis humani, victimarū & mortuorum corporum addebat superstitionē. D. Isidorus. [Magi sunt, (inquit) qui vulgō malefici ob facinorū magnitudinē nūcupantur. Hi & elemēta cōcutiunt, turbāt mētes hominū, ac sine vllō veneni haustu, violētia tantū carminis interimunt. Vnde & Lucanus. — Mens hausti nulla sanie polluta veneni, — Incantata perit, Daemonibus enim accitis audēt vētilare, vt quisq; suos percimat malis artibus inimicos. Hi etiā sanguine vtūtur, & victimis, & saepe cōtingunt corpora mortuorū.] Quos hi malefici artibus suis infecerāt, maleficiatos reliqui vocabāt, quasi illorum maleficio impeditos ad exercendam naturalium virium & mēbrorum corporis functionem: eos praesertim quos veneri infensos malefici volebāt: idq; impedimentum ad dissoluēdum matrimonium efficax esse, Ecclesiae definiunt constitutions.

Act. 18.

Lactan. lib. 2. diuin. instit. c. 17.

Isidor. lib. 8. Etymolog. c. 9. apud Gra. in c. nec mirum. 26. q. 5.

Titulo de frigidis & maleficiatis.

De Poenitentibus moechiae, si rursus peccauerint.

De Poenitentibus moechiae, si rursus moechauerint.

Canon VII.

Canon VII.

Si quis forte fidelis, post lapsum moechiae, post tempora constituta, acta poenitentia, denuo fuerit fornicatus, placuit, eum nec in sine habere communionem.

Si quis forte fidelis, post lapsum moechiae, post tempora constituta, acta poenitentia, denuo fuerit fornicatus, placuit, eū nec in sine habere cōmunionem.

Adultery coercionem ad Episcopos spectare. Cap. XVII.

EFEREBANTVR olim adulteri ad Episcopos & Presbyteros, vt ex vitae turpissimae fordidis, ad honestatē cōiugij seuera Ecclesiae poenitentia reuocaretur: quod Innocētius I. docet ad Exuperiū Episcopum Tolosanū. Quōd si post lapsum moechiae, & post tēpora poenitētiaē adscripta, & peracta, in eadē se flagitia ingurgitasset, placuit, eos cōmunionē vsq; ad vltimū vitae spiritū priuari. Simplex adulterium quinq; annorū poenitētia inferiūs multarunt. Quōd si poenitentia semel acta, foeda se iterū eiusdē criminis labe deturpassent, perpetuō cōmunionē priuari definiūt hīc, & in canone XLVII. ne vt dicitur in III. praecedenti, luisse de Dñica cōmunionē viderentur. Et si nō ineptē ad si m. nec (vt vocant) fornicationem huius canonis verba accōmodari possint, quā vitare nascētis Ecclesiae fideles summo studio

Innoc. I. epist. 3. ad Exuperiū Episcop. Tolos. c. 4.

Can. 69. huius Cōcilij.

nō secus ac certā animi pestē contendebāt, adeo vt grauius crimē illud quā̄m idololatriae sibi persuaferit Tertullianus in hoc Nouariani errore lapsus, quōd huius metus, alterius, sola voluptas admittēdi causa fuerit. Moechiā autē aliquādo pro fornicatione simplici vsurpari in hoc Cōcilio liquet, praeter hūc canonē, ex canone LXXII, de vidua moechate.

De foeminis, quae relictis viris
*suis, alijs nubunt.

Canon. IIX.

Item foeminae, quae nulla praecedente causa reliquerunt viros suos, et alteris se copulauerunt, nec in fine accipiant communionem.

De foeminis, quae relictis viris
suis alijs nubunt.

Canon. IIX.

Item foeminae, quae nulla praecedente causa reliquerint viros suos, & alteris se copulauerint, nec in fine accipiant communionem.

De matrimony & diuortij antiquitate. Cap. XIIIX.

IVO p.8. decretorum c.198. paucis additis canonem citat [Item foeminae (ait) quae nulla praecedente causa reliquerunt viros suos, & aliter se copulauerunt, & in hoc permanere voluerint, nec in fine accipiant communionem.] Sic etiam Burchardus lib.9.c.62. etfi ex canone 7. huius Concilij citet, est autem. 8. in editis & MS.

Creauit Deus eximia sua bonitate & sempiterna potentia hominē, vt coelo, terraque antea creatis frueretur, fieretque tanquā filius & haeres patris, non eorū bonorum tantūm haeres & dominus, sed suae aeternitatis immensae, & ineffabilis gratiae & gloriae particeps futurus. Collocauit illū in amoenissimo quodā loco, cui ea de causa paradisi nomen Persica voce Chstiani veteres indiderunt. Quia tamen ille ex spiritu & corpore cōpactus erat, oportebat & ad maiorem voluptatē fruitionis bonorū, & ad sui generis propagationem illi sociā adiungi: quod Deum non praecuidisse tantūm, sed dixisse, Moyses refert. [Dixit (inquit) Dñs Deus, non est bonū hominē esse solū, faciamus ei adiutoriū simile sibi.] Immisit ergo Dominus soporē in Adā, illique obdormienti costā detraxit, & ex illa foeminā non sine maximarū rerū significatione formauit, eāque, vt ostenderet bonorū & laborū viri non participē tantūm, sed sociā & comitē esse oportere, diuino spiritu afflatus Adā, illā formatā videns, dixisse fertur. Hoc nūc os ex osibus meis, & caro de carne mea. Propter hāc relinquet homo patrē & matrē, & adhaerebit vxori suae. Nō dixit primō Deus, Faciam⁹ ei adiutoria, sed adiutoriū: adiutores enim dixisset, si pluribus eū vxoribus destinasset, vt Tertull. animaduertit. Et erūt duo in carne vna, non ergo tres, neque plures. Et adhaerebit vxori suae, nō vxoribus, vt Innocentius III. docuit, & ante illū Hieron. Augustinus & alij, vt ostenderet, vnus viri

Genes. 2.

Tertull. lib. de
monag. c. 4.
Innocent. III. c.
gaudemus. de di-
uort.
D. Hierony. ad
Geruntium.

P viri ad vnam vxorem Christi & Ecclesiae exemplo vnicum affectum esse oportere, & velut in vnum corpus vtrumque coalescere, ideoque non posse, illa derelicta, alterius matrimonio copulari. Cuius interpretationis non Tertullianum, Cyprianum, Augustinū, Hieronymum, Chryostomum, Basilium & reliquos sanctos Doctores & Catholicae Ecclesiae Concilia, sed ipsum diuinæ legis auctorem laudabo. Christus enim, verus Deus & homo interrogatibus Iudæis, an liceret homini ab vxore qualibet ex causa diuertere? sic respondisse Matthæus refert. [Nō legistis, quia qui fecit ab initio masculum & foeminam fecit eos, & dixit: Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhaerebit vxori suae, & erunt duo in carne vna. Itaque iam non sunt duo, sed vna caro : quod ergo Deus coniunxit, homo non separet. Dicunt illi: Quid ergo Moyses mandauit dare libellum repudij, & dimittere? Ait illis: Quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisit.] Postea autem cū Iudæorum improbitas longius progrediretur, visum est Deo satius esse, diuortium permittere impijs & duræ ceruicis hominibus, quā cogi inuitos, vxores quas occidissent, retinere, vt Christum Iudæis respondisse idem Matthæus narrat. Eum autem libellum viris permissum ad repudiandas vxores sacrae nos literae docēt: vxoribus autem eorum, libellum maritis remittere licuisse, non item. Apud Romanos pariter lex Romuli foeminas dimittendi viros, negauit, viris autem dimittendi vxores tribus de causis licentiam concessit. Si in liberorum veneficio, aut in adulterio foret deprehensa, aut clauis subiecisset; vt est auctor Plutarchus. Quod si aliter quis repudiasset, eius opum vxori portionem dari, reliquū Cereri esse iussit sacrum, & qui diuertetet, sacra dijs inferis obire. Lege postea duodecim tabularum diuortia fuisse permissa, indicat Tullius, cōtra Antoniū scribēs. [Nolite quaerere, frugi factus est Antonius: minima illam suam suas res sibi habere iussit, ex duodecim tabulis clauēs ademit, exegit.] Sed siue duodecim tabulis diuortia permissa fuerint, siue non fuerint, illud est perspicuum, tantam priscis temporibus matrimoniorum fuisse concordiam, vt diuortium Romae intra sexcentos ferme annos nulla domus sensisse dicatur, teste Halicarnasce; Aulo Gellio, & Tertulliano. Primus apud illos Spuzius Corbilius, cui Ruga cognomentum fuit, sterilitatis causa vxorem repudiauit anno vrbs conditae, quingentesimo tertio & vigesimo, M Attilio, P. Valerio Coss. [Et tunc primū (inquit Gellius) cautiones rei vxoriae necessariae visae, cū antea nullae vnquam fuissent; tūm Romae, tūm in Latio: atq; is Corbilius traditur vxorem egregie dilexisse, carissimamque morum eius gratia habuisse: sed iurisiurandi religionem animo atque amori praeuertisse, quod iurare a Censoribus coactus erat, vxorem se liberorū quaerendorum gratia habiturum.] Hunc secutus Sulpitius Gallus vxori nuntium misit, quod eam capite aperto foris versatam agnouisset, vt memoriae prodit Valerius Maximus. Idē fecit Publius Sempronius, quod vxor ludos funebres spectasset. Sed nec impunē diuertere licebat, sed inquirebatur, iustā ne causa esset diuertendi. Quod si non sub-

Matth. c. 19.

Matth. 19.

Deut. 24.

Plutarch. in vita Romuli.
Coelius lib. 28. le Etio. antiquar. c. 16.
Tullius Philip. 2.

Halicarnasce. lib. 2. Roman. antiquita.
Aulus Gell. noct. Attic. lib. 4. c. 3.
Tertull. in apologet. c. 6. & lib. de monog. c. 9.

Valer. Maxim. lib. 5. c. 2.

F

D. Chrysoſtom.
in ſermone de li-
bello repudij, ſu-
per. I. epiſt. Pauli
ad Corinth. cap. 7.
Cicer. in Topicis.
Boethius in Topi.
Cicer.

Paul. lib. II. in-
ſtitution.

Vlpian. in epiro-
me. ſic. 6. de doti-
bus.

Plutarch. in pro-
blema. c. 13.

eſſet, qui occaſionem ſua culpa praeſtat, multabatur amiſſio-
ne dotis & donationis propter nuptias. diuus Chryſoſtomus, [Ne
mihi leges ab exteris conditas legas, praecipientes libellum repu-
dij & diuelli: neque enim iuxta illas iudicaturus eſt te Deus in die illa
qua venturus eſt, ſed ſecundum ſuas, vt ipſe ſtatuit. Etiam externae le-
ges non ſimpliciter nec abſolute hoc poſuerunt: nam & ipſae puniunt
factum, & hinc liquet, quod peccatum valde aegre tulerint. Vnde eam
quae auctor fuerit repudij, nudam & ſpoliatam facultatibus eiſciunt,
vt vnde fuerit diſſolutionis occaſio, etiam facultatum ſit iactura.]
Cicero. [Si viri culpa factum eſt diuortium, etſi mulier nuntium re-
miſit, tamen pro liberis manere nihil oportet.] Vbi Boethius. [Si
quando diuortium interceſſit culpa mulieris, parte quadam do-
tis pro liberorum numero multabatur. [De ea autem Paulus. [Si di-
uortium eſt (inquit) matrimonij, & hoc ſine culpa mulieris factum
eſt diuortium, in ſingulos liberos ſexta pars dotis à marito retinetur, vt
que ad mediam partem dumtaxat dotis. Quare quoniam quod ex do-
te conquiritur, liberorum eſt, qui liberi in patris poteſtate ſunt, id apud
virum neceſſe eſt permanere;] Vlpianus, [Propter liberos reten-
tio fit ſi culpa mulieris aut patris cuius in poteſtate eſt, diuortium
factum ſit, tunc enim ſingulorum liberorum nomine ſextae retinen-
tur ex dote: non plures tamen quam tres ſextae in retentione ſunt, non
in petitione.] Neque verò quaelibet culpa tãta parte dotis multabatur,
ſed ea ſolum quae accuſabatur de ſtupro; de reliquis leuioribus alia
poena erat, vt idem Vlpianus docet. [Morum (ait) nomine grauiorum
quidem ſextae retinentur, leuiorum autem octaua: grauiores mores
ſunt adulteria tantum, leuiores omnes reliqui.] Haec aduerſus vxorem:
aduerſus maritum eodẽ iure alia. Punitur enim in ea dote quae à die
reddi debet ita: propter maiores, praefentem dotem reddit, propter mi-
nores ſennum menſium die: in ea autem quae praefens reddi ſolet, tan-
tum ex fructibus iubetur reddere, quantum in illa dote quadriennio
redditur. Cum haec in more & vſu eſſent Romanorum (eorum enim
legibus Hiſpanos illis ſubiectos paruiſſe certum eſt) eamque poenam
leuiſſimam ducerent, cum vellent matrimonij & vxorum moleſtias à
ſe abijcere, ſicque paſſim matrimonia diſſoluerentur (quod Plutar-
chus refert) contra publicam vtilitatem violata pacis & vnitatis fi-
de, id ne accideret Chriſtianis, eandem forſan libertatem, ni mauiſ li-
centiam iuſtam eſſe praetendentibus, ſapienter prouiderunt hic Hiſ-
pani Patres, grauem anathematis cenſuram aduerſus eas foeminas con-
ſtituentes, quae ſpeta ſacramenti religione, diſſoluto inuiolabilis ma-
trimonij nexu, abrupta primùm mariti fide, contempto ſacri lecti
genio, abiectaſque tandem omnis diuini & humani iuris communi-
catione, ſecundas nuptias contraherent, vel potiùs coniugia adulte-
rina. Qui primi ergo praeter Chriſtum matrimonij indiuiduam ſo-
cietatẽ ſeu vinculũ indiſſolubile eſſe, praeecepto & poena confirmarunt,
Hiſpani Epifcopi videntur: ne illis temerẽ cõtraria ſentẽtia imponatur.

NULLA PRAECEDENTE
causa.

*Sine causa iusta & iudicio Episcoporum nusquam licuisse à matrimo-
nio diuertere. Cap. XIX.*

A B SIT, vt hinc aliquis eruat, quamcunque cau-
sam praetēsam ad dissoluēdum matrimonij vin-
culum sufficere: ea enim debebat Episcoporum
iudicio, vt hodie, probari, an iusta esset, nec ne,
vt matrimonium secundum rectē iniri posset,
vel si ad hoc efficax non erat, vt tori saltem in-
diceretur separatio; neutrum enim priuata au-
thoritate fieri, nec potest, nec potuit.

**De foeminis quae relictis viris
suis, alijs nubunt.**

Canon IX.

*Item fidelis foemina, quae adulte-
rum maritum reliquerit fidelē,
& alterū duxerit, prohibeatur
ne ducat, si autem duxerit, non
prius accipiat communionem,
quam is quem reliquit, de secu-
lo exierit; nisi necessitas infir-
mitatis dare compulerit.*

**De foeminis quae adulteros mari-
tos relinquunt & alijs nubunt.**

Canon I X.

*Item fidelis foemina, quae adul-
terū maritū reliquerit fide-
lē, & alterū ducit, prohibea-
tur ne ducat: si autē duxerit,
non prius accipiat cōmunio-
nē, quam is quē reliquit, de se-
culo exierit; nisi necessitas
infirmitatis dare cōpulerit.*

Bur. lib. 9. c. 63. Iuo. p. 8. c. 199. aliter. [Item foemina fidelis (inquiunt)
quae adulterum maritum reliquerit fidelem, & adulterū ducit, pro-
hibeatur ne ducat: si autem duxerit, non prius accipiat communionē,
quam is quem reliquit, de seculo exierit: nisi forte necessitas infirmita-
tis dare compulerit.] Adulterum (aiunt) ducit, pro alterum, non rectē.
In omnibus enim huius Concilij codicibus editis & M S. (alterum) legi-
tur, & apud Grat. in c. fidelis. 32. q. 7. & quod minoris non facio, in vetu-
sta nostra Conciliorum collectione: non enim prohibuerunt hic Pa-
tres, ne qua foemina, dimisso marito suo adultero, alium adulterum
duceret, sed ne alium duceret: in canone superiori, ne ex quacumque
causa, in hoc, nē ex grauiori adulterij, repudium liceat.

K I T E M

I T E M F I D E L I S F O E M I N A,
 quae adulterum maritum reliquerit fidelem, &
 alterum duxerit, prohibeatur ne
 ducat.

*Connubiwm secundum durante primo, semper ab Ecclesia improba-
 tum, praesertim ab Hispanica: defensa Ambrosij commentaria
 in epistola Pauli ad Corinth. explicatus in his
 locus de dimortio, et alter Lactantij.*

Cap. XX.

ECCLESIAM Catholicam, cuius gubernacula tibi non fortuna, aut humana sapientia, sed Christus ipse, tanquam vero suo & legitimo Vicario tractada cōcessit, B. Pater, multa Hispanicae nostrae debere (vt alia omittamus) hoc vnum Cōcilium non suadere tibi tantum, sed & persuaere potest. Nullum enim ferè decretū, vel de morū integritate, vel de Sacramentorū mysterijs, vel de Diuinis & Apostolicis traditionibus, non in Graecia & Europa tota, sed nec in Asia, aut Africa per mille & trecentos ferè annos reperies, quod huius auctoritate & exemplo constitutum non sit, vel constitui non poterit: vt ex hoc canone & reliquis, quorum postea interpretationem suscipiemus, tibi liquebit apertissime. Anceps fuit olim, & dubia fati in omnibus ferè Christiani orbis prouincijs excitata contentio, vt Augustinus testatur, an liceret vxorem aliqua ex causa dimittere: dimissa què an ad alterius nuptias, vt lege primi coniugij libera, posset conuolare? quibusdam hanc, quibusdam illam opinionem tenentibus, vt testatur Origenes; obrinuit tandem Apostolica & Euangelica, ni maus Christi doctrina, ab Hispanis nunc Patribus primū apertius & perfertius repetita & confirmata, coniugi vni non licere alium dimittere, etiam ob grauem causam, pudicitiae scilicet violationem; quod matrimonij semel contracti, & copula consummati vinculum ad eò sit indissolubile, vt nisi morte alterius coniugum perfringi, nec debeat nec possit. Christus enim, cuius doctrinā disertius cōfirmant hic Hispani Epif copi, familiam suam Christianam ad primam legis institutionem & naturae decreta reuocari volens, hoc ipsam constituit, dum Iudaeis quaerentibus, an liceret ex quacumque causa vxorem dimittere: respondit, ad duritiam cordis illis permisisse Moysen, ab initio autem non fuisse sic: quasi clarius dixisset, se velle matrimonij leges nō nouiter instituire contra antiquā legem Moysi, sed antiquiores naturae iustitiae, & honestati congruentes renouare: vt quod Iudaeorum improbitas & pertinacia potius, quàm iustitia exorserat, lenitate & iustitia Christiana sopiretur. Quod Hispani hic primū, in Gallia postea non Gallicani tantum

*August. lib. 1. de
 adulterio. cōg.
 c. 25.*

*Origenes tracta.
 7. super Matth.*

Matth. 19.

P tum, sed ex diuersis orbis prouincijs conuocati decreuerunt in Concilio Arelatensi. I. [De his (aunt) qui coniuges suas in adulterio deprehendunt, & ijdem sunt adolescentes fideles, & prohibentur nubere, placuit, vt in quantum potest, consilium eis detur, ne uiuentibus suis, licet adulteris, alias accipiant. Consilium uocant Patres, non quoddam praeceptum nolent esse: sed quod in uitij corrigendis ea tunc moderatione uterentur, vt suadere potius honesta uelut parentes, quam cogere ut iudices uideri uellent. Nec in Gallia tantum, sed in Africa paulo post Africani Episcopi id sequuti sunt in Concilio Mileuitano. [Placuit (inquiunt) ut secundum Euangelicam & Apostolicam disciplinam, neque dimissus ab vxore, neque dimissa à marito, alteri coniungantur, sed ita maneat, aut sibimet reconcilientur: quod si contempserint, ad poenitentiam redigantur. In qua causa legem Imperialem petendum promulgari.] Legem autem Imperialem idco ferri postulant Africani Episcopi, ut quos Ecclesiae monita, vel anathematis censura à secundis nuptijs non cohiberent, cohiberent tandem seuerissimae Imperatorum sanctiones poenis confirmatae ciuilibus. Idē decreuit Concilium Triburienſe, sub Arnulfo: post alia enim quae de custodia mulieris adulterae egerat, & de refugio ad Episcopum, sic ait. [Matris uero, quamdiu ipsa uiuat, nullo modo alteram ducat.] Idem constituit Concilium Florentinum in decreto Armenis dato. Postremo tandem, cum adhuc essent Iudaicae duritiae homines, non Christianorum nomine tantum, sed literarum studijs spectati, qui licere nuptias secundas, spretis primis, adulteris dicerent, Tridentino Concilio eorum audaciae succursus est. [Si quis (inquit) dixerit, Ecclesiam errare, dum docuit & docet iuxta Euangelicam & Apostolicam doctrinā, propter adulterium alterius coniugum, matrimonij uinculum non posse dissolui, & utrumque, uel etiam innocentem, qui causam adulterio non dedit, non posse altero coniuge uiuente, aliud matrimonium contrahere, moecharique eum, qui dimissa adultera, aliam duxerit, & eam quae dimisso adultero, alij nupserit, anathema sit.] Quod adeo uerum censuit, iudicauit & habuit Catholica Ecclesia; ut olim in Africa non admitterentur ad Baptismum Gentiles, qui dimissis primis vxoribus, cum secundis nuptias contraxissent, Augustino teste. [Ad hanc autem (inquit) uidentur disputationem impulsu, quod ees nouerint non admitti ad Baptismum, qui dimissis vxoribus, alias duxerint; uel foeminas, quae dimissis uiris, alijs nupserint, quia hac non coniugia, sed adulteria esse, Dominus Christus sine ulla dubitatione testatur. Cum enim negari non possit esse adulterium, quod ueritas adulterium esse sine ambage confirmat, eique suffragari uellent ad accipiendum Baptismum, quos huiusmodi laqueo ita captos uiderent, ut si non admitterentur ad Baptismum, sine ullo Sacramento mallent uiuere, uel etiam mori, quam dirupto adulterij uinculo liberari, humana quadam miseratione commoti sunt ad eorum causam sic suscipiendam, ut omnes cum eis facinorosos & flagitiosos, etiam nulla prohibitione correptos,

S

F

Explicatur C6c.
Arelat. i. can. 10.

Concil. Mileuit.
c. 17.

Conc. Triburien.
sub Arnulfo. c.
46.

Concil. Trid. [ess].
24. can. 7.

August. lib. vnic.
de desi. & operib.
c. 1.

nulla instructione correctos, nulla poenitentia mutatos, ad Bap-
tismum admittendos censuerint.]

Quia tamen in huius rei disputatione, non cum haereticis tan-
tum, sed cum Catholicis quibusdam nobis agendum est, post de-
cursum oecumenicam & prouincialia Concilia, Pontificum decretis, &
sanctorum Patrum sententijs rem adhuc adstruere conabor. In pri-
mis se nobis Clemens offert Romanus, & Romanus Pontifex. In-
ter canones enim quos refert Apostolorum, hunc recenset: [Si quis
uxorem propriam pellens, alteram vel ab alio dimissam duxerit,
communione priuetur.] Euaristus Papa ad Episcopos Aegypti. [Et
sicut uxori (inquit) non licet dimittere virum suum, vt alteri se
(viuente eo) societ, aut cum adulteret, licet fornicatus sit vir
eius; sed iuxta Apostolum, aut viro suo reconciliari debet, aut
manere innupta; ita Ecclesia etiam.] Innocentius Papa. I. scribens
ad Exuperium Episcopum Tolosanum. [De his etiam requisit
dilectio tua, qui interueniente repudio, alijs se matrimonio co-
pularunt; quos in vtraque parte adulteros esse manifestum est,
qui viro, vel uxore viuente (quamuis dissociatum videatur esse
coniugium) ad aliam copulam festinarunt; neque possunt adulteri
non videri; in tantum, vt etiam hae personae, quibus tales coniun-
cti sunt, etiam ipsae adulterium commississe videantur, secundum
illud quod legimus in Euangelio; Qui dimiserit uxorem suam, &
duxerit aliam, moechatur: & ideo tales a communione fidelium absti-
nendos. De parentibus autem, aut propinquis eorum nihil tale sta-
tui potest, nisi incontentores illiciti consortij fuisse detegantur.] No-
tissima est, & toto orbe decantata illa tragoedia, qua Nicolaus primus
Lotharium Imperatorem diris dououit, quod dimissa Regina Tiet-
berga, cum Vualdrada concubina nuptias celebrauerit, damnata
Guntharij Colonienfis, & Theogualdi Treueriensis Archiepisco-
porum sententia, quam pro diuortio iniquè tulerant, magno sui
honoris & dignitatis periculo: nam ea de causa suorum ordinum iac-
turam a Nicolao passus fuit in Concilio Romano. Innocentius etiam
III. ad Episcopum Tyberiadis. [Sanè (ait) veridica haec sententia
probat, etiam de testimonio veritatis, testantis in Euangelio, Qui-
cumque dimiserit uxorem suam ob fornicationem, & aliam duxerit,
moechatur. Si ergo uxore dimissa, duci alia de iure non potest, fortius
& ipsa retenta.] Tertullianus [Caeterum (inquit) & alia ratio conspirat,
imò non alia, sed quae initij formam imposuit, & voluntatem Dei mo-
uit ad prohibitionem repudij; quoniam qui dimiserit uxorem suam,
praeterquam ex causa adulterij, faciet eam adulterari: & qui dimissam
a viro duxerit, adulterat utique. Non & nubere legitime potest re-
pudiata, & si quid tale commiserit, sine matrimonij nomine, non
capit elogium adulterij, quàm adulterium in matrimonio crimen
est? Deus aliter censuit, citra quàm homines, vt in totum, siue per
nuptias, siue vulgò alterius viri admissio, adulterium pronuntietur
à Deo

Clemens can. 48.
Apost.

Euarist. Pap. epi-
stol. 2. ad omnes
Episcopos Aegypti.

Innoc. I. epist. 3.
ad Exuper. Epis-
copum Tolosan. c.
6.

Concil. Roma. sub
Innocent. c. 2. de
quo Regino lib. 2.
chronic. & refer-
tur à Grat. in. c.
Theogualdii. 11.
93.

Innocent. in epist.
ad Episcopum Ty-
beriadis in. c. gau-
demus de diuor-
tjjs.

Tertull. lib. de mo-
noga. cap. 9.
Matth. 19.

P à Deo: Videamus quid sit matrimonium apud Deum; & ita cognoscemus, quid sit aequè adulterium. Matrimonium est, cum Deus iungit duos in vnam carnem; aut iunctos deprehendens in eadem carne, coniunctionem signavit. Adulterium est, cum quoquo modo disiunctis duobus, alia caro, imò aliena miscetur; de qua dici non possit: Haec est caro ex carne mea, & hoc os ex ossibus meis.] Et post alia: [Hanc quoque eam demonstrat intelligendam, quae & ipsa sic fuerit inuenta soluta à viro, quomodo & vir solutus ab vxore: per mortem vtique, non per repudium facta solutione: quia repudiatis non permetteret nubere aduersus pristinum praecceptum.] Parum igitur rectè Erasmus opinionationem, seu errorem potius adscripsit Tertulliano, & post illum & alios Couarruuias, cum ab eo tantum abfuerit, vt contrarium prorsus docuerit. Quod autem refert ex eodem Tertulliano, leuius multo est quàm confutari mereatur: leuius enim & inanibus impedimentis cursum nullo morae pretio retardari facilè non patiar; cum praesertim in notis id ipsum doctè animaduernerit Iacobus Pamelius. Ante Tertullianum eandem sententiam docuit Iustinus Martyr. Post hos, Augustinus quoties de eadem causa egit (egit autem saepissimè) toties docet non licere mulieri repudiatae ante mariti mortem alteri nubere. Primùm [Etsi licetè (inquit) dimittitur coniux ob causam fornicationis, sed manet vinculum prioris, propter quod sit reus adulterij, qui dimissam duxerit, etiam ob causam fornicationis. Sicut enim manente in se Sacramento regenerationis, excommunicatur cuiusquam reus criminis, nec illo Sacramento caret, etiam si nunquam reconcilietur Deo: ita manente in se vinculo foederis conjugalis vxor dimittitur ob causam fornicationis, nec carebit illo vinculo, etiam si reconcilietur viro: carebit autem, si mortuus fuerit vir eius. Reus verò excommunicatus idèò nunquam carebit regenerationis Sacramento, etiam non reconciliatus, quia nunquam moritur Deus. Remanet itaque, vt si sapere secundum Apostolum volumus, non dicamus virum adulterum pro mortuo deputandum, & idèò licere vxori eius alteri nubere. Quamuis enim sit mors adulterium, non corporis, sed quod peius est, animae: non tamen de ista morte loquebatur Apostolus, cum dicebat: quod si mortuus fuerit vir eius, cui vult, nubat: sed de illa sola qua de corpore exitur.] Eandem sententiam scripsit in sermone Domini in monte, & alibi saepe. Ab Augustino non discrepat Hieronymus. [Omnes (inquit) causationes Apostolus amputans, aperitissimè definiuit, viuente viro, esse adulteram mulierem, si alteri nupserit. Nolo mihi proferas raptoris violentiam, matris persuasionem, patris auctoritatem, propinquorum cateruam, seruorum insidias atque contemptum, damna rei familiaris. Quamdiu viuuit vir, licet adulter sit, licet sodomita, licet flagitijs omnibus cooperatus, & ab vxore propter haec scelera derelictus, maritus eius deputatur, cui alterum virum accipere non licet. Nec Apostolus haec

Genes. 2.

Idem Tertul. c. 11

Conarr. in. 4. 2.

p. c. 7. §. 6. n. 13.
Tertul. lib. 2. ad
Vxor. c. 1. & lib. 4.
aduersus Marcio
nem.Iustin. Mart. in
2. apolog. pro Chri
stian.August. lib. 2. de
adulter. coninga.
c. 4. & 5.

1. Corinth. 7.

Idem serm. Do
mini in monte. c.
25.Hieron. in epist.
ad Amant. p. ref
byer. Refertur à
Grat. in c. omnes
causationes. 2.
q. 7.

F

D. Basil. epist. 1. ad Amphilo cap. 10.

D. Chrysof. in sermone de libello re pud. super. epist. Pauli ad Corinth. 7.

Idem homil. 33. in Matth.

D. Isidor. lib. 2. de de offic. Eccles. c. 19.

propria auctoritate decernit, sed Christo in se loquente, Christi verba secutus est, qui ait in Euangelio: Qui dimiserit vxorem suam, excepta causa fornicationis, facit eam moechari; & qui dimissam acceperit, adulter est. Vnde & Apostoli, grauem coniugij sarcinam intelligentes: Si ita est (inquiunt) non expedit homini vxorem accipere. Ad quos Dominus: Qui potest (inquit) capere, capiat. Statimque sub exemplo trium eunuchorum virginitatis infert beatitudinem, quae nulla carnis lege tenetur.] diuus Bassilius. [Quare quae relinquit, est adultera, si ad alium virum accessit: qui autem relinquit, est dignus venia; & quae ei cohabitatur, non ideò condemnatur: Sed si vir qui ab vxore discessit, accessit ad aliam, est & ipse adulter: quoniam fecit eam adulterari; & quae ei cohabitatur, est adultera, eo quòd alienum virum ad se traduxit.] diuus Chrysofomus subscribit his omnibus, nec semel eandem doctrinam repetit, quòd forsan hominum improbitas repetita indiguerit disciplina. [Quae nam est (inquit) lex quam nobis Paulus posuit? Mulier (inquit) non separatur viuente viro, neque alium superinducat maritum. Non autem dixit, Cohabitet viro, quoad vixerit vir illius; atque adeò etiam si libellum repudij det, etiamsi domum relinquat, etiamsi ad alium abeat, legi adstricta est adultera quae est talis. Nam quemadmodum serui fugitiui, etiamsi domum herilem relinquunt, cathenam secum trahunt; ita & mulieres legem habent, pro cathena adulterij accusantem ac dicentem: Adhuc superest maritus, & adulterium facinus hoc est. Mulier enim adstricta est legi, quoad vixerit maritus illius: tunc enim licebit secundas nuptias contrahere, vbi à cathena liberata fuerit, quando vir morietur solum.] Et post alia. [Ne mihi leges ab exteris conditas legas, praecipientes dari libellum repudij & diuelli: neque enim iuxta illaste iudicaturus est Deus in die illa qua venturus est, sed secundum suas, vt ipse statuit. Sed Moyses (aiunt) hoc fecit: tu verò audi Christum ita dicentem; [Nisi abundauerit iustitia vestra, plusquam Scribarum & Pharisaorum, nequaquam intrabitis in regnum caelorum:] Idem probat, repudium esse, & praeter naturam quidem, quia caro inciditur; contra legem autem, quia cum Deus coniunxerit, ac iusserit non separari, ipsi contra praecepta Dei facere ausi estis.] Quam sententiam pluribus in locis docet, & diuersis rationibus comprobatur diuus Isidorus. [Sacramentum (inquit) ideò inter coniugatos dictum est, quia sicut non potest Ecclesia diuidi à Christo, ita neque vxor à viro. Quod ergo in Christo, & in Ecclesia, hoc in singulis quibusque viris, atque vxoribus coniunctionis inseparabile Sacramentum. Vnde Apostolus, Praecipio (inquit) non ego, sed Dominus, vxorem à viro non discedere: prohibet enim dimitti quacumque ex causa, ne alijs coniungantur, secundum consuetudinem Iudaeorum, quam Dominus interdixit, dicens: Quicumque dimiserit vxorem suam, excepta fornicationis causa, & aliam duxerit, moechatur.] Et post alia. [Cumque habet quis vxorem,

(vt ait Lactantius) neque seruam, neque liberam habere poterit, vt matrimonij fidem feruet; neque enim iuris publici ratio est, si sola mulier adultera, quae virum habens ab altero polluitur; & maritus si alteram habeat, à crimine adulterij alienus habetur; dum Diuina lex duos in vnum matrimonij corpus coniunxerit, adulter sit, quisquis compagem corporis in diuersa distraxit. Ante hos sanctissimos Ecclesiae Patres, id ipsum docuerunt Clemens Alexandrinus, & eius discipulus Origenes. In eadem sententia fuerunt Anselmus, diuus Thomas, Primasius, Beda, Rabanus, Haymo, Hugo de sancto Victore, Bonauentura, Albertus, Petrus Lombardus, diuus Antoninus, Cartusianus & alij, quos compendij causa missos facio.

Sed restat adhuc de hac re Ambrosij locus paulò difficilior, in quo, post alia dixit. [Non enim permittitur mulieri vt nubat, si virum suum causa fornicationis dimiserit, aut apostasiae; aut si impellente lasciuia, vsum quaerat vxoris inuertere: quia inferior non omnino hac lege vitur, qua potior, si tamen apostatet vir, aut vsum quaerat vxoris inuertere; nec alij potest nubere mulier, nec reuerti ad illum. *Et Virum vxorem non dimittere*, Subauditur autem, Excepta fornicationis causa. Et ideo non subiecit dicens, sicut de muliere, Quòd si discesserit, manere sic: quia viro licet ducere vxorem, si dimiserit vxorem peccantem, quia non ita lege constringitur vir, sicut mulier. Caput enim mulieris vir est.] Nec haeretici tantum, sed Catholici, Gratianus, Chatherinus, & Ioannes Arboreus, Robertus Caenalis Episcopus Abruicensis, Couarruias & alij, quos praetereo. Denique eandem sententiam tribuerunt Ambrosio recentiores in Decretum Gregorianum adnotationes.

Sed cum Catholicae interfit Reipublicae, sanctos Ecclesiae doctores, Ambrosiū praefertim (quē in Pauli epistolas scripsisse testatur Cásiodorus) ab adscripta potius, quàm scripta sententia, vel errore vindicari, facturus sanè videor operae pretium, si Diui Ambrosij doctrinam cum Apostolica & Euangelica mirificè conuenire probauero. Quod vt efficiam, redeo in memoriam quorundam locorum, in quibus eandem quaestionem attingit Ambrosius, vt apertius possim elicere, an ille (vt dixi) suam cum Apostolica & Euangelica doctrina, sibi quemetipsi consentientem tradiderit, an verò illi, & sibi ipsi contrariam. In libro enim de Abraham post alia, sic inquit. [Sed & vos moneo viri, maxime qui ad gratiam Domini tenditis, non commiseri adulterino corpori. Qui enim se iungit meretrici, vnum corpus est: nec dare hanc occasionem diuortij mulieribus. Nemo sibi blandiatur de legibus hominū. Omne stuprum adulterium est; nec viro licet quod mulieri nō licet. Eadē à viro quae ab vxore debetur castimonia. Quidquid in ea quae nō sit legitima vxor, commissum fuerit, adulterij dānatur crimine. Ergo aduertitis quid debeatis cauere, ne quis Sacramētis se indignū praebat] Clariùs idem. [Nulli licet scire mulierem, praeter vxorem: ideoq; coniugij tibi datum est ius, ne in laqueum incidas, & cum aliena muliere delinquas.

Lactant. lib. 6. di
uir. in sit. cap. 23.

Clem. Alex. lib.
2. Stromat.
Origenes traēt. 7
super Matth.

D. Ambrosius. 1.
ad Corin. c. 7.
vers. Postquam.

Matth. 5.

Ephes. 5.
Io in. Arboreus
lib. 1. Theosoph.
c. 35.

Caenalis in quo-
dam peculiari hu-
ius quaestionis
opusculo.
Couar. in. 4. 2. p.
c. 7 §. 7. nu. 13.
Cap. vxor. 33. q. 2.
Cásiodorus de di-
uinis lectio. c. 8.

Ambros. lib. de
Abraham. c. 4.

*Idem. c. 7.**1. Cor. 7.
Matth. 19.**Ambrosius in Lucā
c. 16.
Matth. 5.
1. Cor. 7.
Roman. 7.**Matth. 19.**Deuter. 24.**Matth. 19.**Genes. 2.**1. Cor. 7.**ibidem.**ibidem.*

delinquas. Vincētus es vxori; noli quaerere solutionem: quia non licet tibi, vxore viuēte, vxorem ducere: nam & aliam quaerere, cum habeas tuam; crimē est adulterij; hoc grauius, quod putas peccato tuo auctoritatem lege esse quaerendam.] Idem [Etenim si alienos, multo magis vxorios debet tolerare & emendare mores. Audi quid dixerit Dominus: Qui dimittit vxorem, facit eam moechari: etenim cui non licet viuente viro mutare coniugium, potest obrepere libido peccādi. Itaque qui auctor erroris, etiam reus culpae est. Quōd cū paruulis foeta dimittitur? Quōd titubandi vestigio grandaeva detruditur? Durum si excludas parentem, pignora teneas, vt ad contumeliam caritatis addas etiam pietatis iniuriam. Durius si propter matrem etiam filios simul pellas, quum magis redimere à patre liberi debeāt culpā parētis? Quam periculosum, fragilem adolescentulae aetatem errori offeras? Quam impium, si eius desitituae sanctitatem, cuius defloraueris iuuentutem? Ergo inhonoratū stipendijs & veteranum Imperator dimittat inglorium, atque Imperij sui possessione detrudat, & rusticum laboris effectum agro suo propulset agricola? An quod in subditos nefas est, in comparem fas est? Dimittis ergo vxorem, quasi iure sine crimine, & putas id tibi licere, quia lex humana non prohibet? Sed Diuina prohibet. Qui hominibus obsequeris, Deum verere. Audi legem Domini, cui obsequuntur etiam qui leges ferunt? Quae Deus coniunxit, homo non separet. Sed non solum hīc coeleste praeceptum, sed quoddam etiam opus Dei soluitur. Paterisne, oro, liberos tuos viuente te esse sub vitrico? aut incolumi matre, degere sub nouerca? Pone si repudiata non nubat. [Et haec viro tibi potuit displicere, cui adultero fidem seruat? Pone, si nubat; necessitas illius tuum crimen est: & coniugium quod putas, adulterium est. Quid enim refert, vtrum aperta criminis confessione, an mariti specie adulterium admittas? nisi quod grauius est, legē criminis fecisse, quam furtum. Sed fortasse dicit aliquis: Quomodo Moyses mandauit dare libellum repudij, & dimittere vxorem? Qui hoc dicit, Iudaeus est: qui hoc dicit, Christianus non est. Et idē qui hoc obiecit quod obiectum est Domino, respondeat ei Dominus, Ad duritiam (inquit) cordis vestri permittit vobis Moyses dare libellum repudij, & dimittere vxores: ab initio autem non fuit sic: Moyses permittit, inquit, non Deus iussit. Ab initio autem Dei lex est? Quae est lex Dei? Relinquet homo patrem & matrem, & adhaerebit vxori suae, & erunt ambo in carne vna. Ergo qui dimittit vxorem, carnem suam scindit, diuidit corpus. Ostendit autē hic locus, quae propter fragilitatem humanam scripta sunt, non à Deo scripta. Vnde & Apostolus, Denuntio, inquit, non ego, sed Dominus, vxorem à viro non discedere. Et infra, Caeteris inquit, ego dico, non Dominus, si quis frater infidelem habet vxorem. Itaque vbi est impar coniugium, lex Dei non est. Et addidit: Quōd si infidelis discedit, discedat. Simul, idem Apostolus negauit, legis esse diuināe, vt coniugium qualecumque soluatur, nec ipse praecepit, nec dedit deserendi auctoritatem, sed culpam abstulit delituito.] Quā apertius, quā clarius

P *senſa ſuae mentis Ambroſius potuit exprimere: Quid cum Chriſti & Apoſtolorum doctrina docere ille potuit congruentius?*

Sed vrget lectores quod dicto Cap.VII.Epiſtolae primae ad Corin-
thios ipſe ſcripſit Ambroſius. Quem nodum vt diſſoluant, non illius
capitis tantum, ſed totius libri eleuant auctoritatem, Ambroſij totum
eſſe denegantes, ſtyli neſcias quam diſſimilitudinem, & verborum ſua-
uitatem (quae vna certè eſt cum illa quam in reliquis ſuis libris obſer-
uauit Ambroſius) coarguentes: dum Scyllae enim pericula fugiunt, in
Charybdis incidunt ſcopulos. Sed videamus nos, an vtroſque facilius
ſalui. & incolumes, ſine Ambroſianae doctrinae detrimento & totius
libri iactura, poſſimus euadere. Mirari enim ſatis ipſe non poſſum,
tantos viros, qui cum oculis ſoleant pluſquam lynceis minutifſi-
ma quaeque diſcernere, in plano hoc, minimeque difficili offen-
diſſe.

Ambroſius enim, Beatifſime Pater, cum docet, vxorè non poſſe adul-
terum maritum dimittere, & alij nubere; poſſe tamen maritum, legis
Iuliae, non Dei, Imperatorum Seueri & Antonini, non Chriſti, forenſis
iudicij, non coeleſtis, rationem habuit; cum enim de diuina egit, ſem-
per contendit & docuit parem eſſe vtriuſque cauſae aequitatem.
Quod autem de ciuili intellexerit, non ex illo loco tantum, ſed ex
tribus quos retulimus, dilucidè comprobabimus. In hoc enim de quo
fermo eſt, ait, cum de muliere agit: [Non enim permittitur mu-
lieri, vt nubat, ſi virum ſuum cauſa fornicationis dimiſerit, aut apo-
ſtaſiae, aut ſi impellente laſciua vſum quaerat vxoris inuertere; quia
inferior non omnino hac lege vtitur, qua potior.] Agit ergo de per-
miſſione ciuili, & de auctoritate legis ciuilis, quae potiorẽ habet
cauſam viri, quam vxoris (vt & Auguſtinus teſtatur) cum tamen le-
ge diuina par ſit vtriuſque. Cum autem agit ad finem de viro, ait:
[Quia viro licet ducere vxorem, ſi dimiſerit vxorem peccantem;
quia non ita lege conſtringitur vir, ſicut mulier.] Veriſſimum
enim eſt quod ſcribit Ambroſius, non conſtringi lege ciuili virum,
ad hoc vt repudiare non poſſit & accuſare vxorem de adulterio, & in-
de cum alia contrahere, vt conſtringitur mulier, quae maritum adul-
terum accuſare non poteſt, nec ab illo ea de cauſa diuertere; quod id
lege ciuili & conſuetudine iam inductum receptumque fuiſſet. Nec in
hoc ſolum loco de lege ciuili intellexit Ambroſius (hominem enim
iuriſprudentiae ſtudijs ab incunte aetate dedituſ & cauſis ciuilibus po-
ſtea praefectuſ, de lege ciuili Romanorum crebro meminifſe, ſa-
tis eſt conſentaneum) ſed in reliquis duobus, quos ſupra citauimus,
locis. In priori enim: [Sed & vos moneo, viri, maxime qui ad gra-
tiam Domini tenditiſ, non commiſceri adulterino corpori; qui enim
ſe iungit meretrici, vnum corpus eſt; nec dare hanc occaſionem di-
uortij mulieribus. Nemo ſibi blandiatur de legibus hominum.
Omne ſtuprum adulterium eſt: nec viro licet, quod mulieri non licet.]
F Vides quemodo Iuriſconſultus Ambroſius de legibus hominum,
L veterum

Defenditur &
explicatur D.
Ambr. doctrina
in comment. ad
epiſt. 1. ad Cor.
c.7.

D. Augu. lib. 2. de
adulter. c. iug. c. 8

Idem Ambr. c. 4.
de Abrahã.

*Idem de Abrahā
c. 7.*

*Idem in Lucā, c.
16.*

Matth. 19.

*Seuer. & Anto-
nin. in l. 1. C. ad le.
Iulīā de adulter.*

*Basilicon Grae-
cor. lib. 60. tit. 38.*

*D. Bas. in epist. 1.
ad Amphil. lco
nij Bpisc. can. 5.*

veterum Iurifconsultorum & Imperatorum ciuilibus (hos homines vocat) intelligit, non de lege Dei, nam de ea subiungit: Nec viro licet, quod mulieri non licet. Clarius (si quid clarius scribi potuit) in posteriori loco: [Vinctus es vxori, noli quaerere solutionem, quia non licet tibi vxore viuente, vxorem ducere, nam & aliam quaerere, cū habeas tuam, crimen est adulterij; hoc grauius, quod putas peccato tuo auctoritatem lege quaerendam. Tolerabilior est si lateat culpa, quā si culpa vsurpetur auctoritas.] Propositum igitur fuit Ambrosio, vtpote iuris consultissimo, & in forensibus iudiciorum fraudibus audiendis reprimendisque exercitatisimo, eum errorem ex illorum animis euellere, qui putabant, idē posse vxores ob fornicationem dimittere, & alias superinducere, quod per leges ciuiles sibi licere dicerēt, putantes idē esse Papiniani & Dei; Pauli & Ecclesiae iudicij tribunal. Id etiam perspicue & iteratō docet in Euangelium Lucae. [Dimittis ergo vxorem; quasi iure sine crimine, & putas id tibi licere, quia lex humana non prohibet: Qui hominibus obsequeris, Deum verere: audi legem Domini, cui obsequuntur etiam qui leges ferunt: Quae Deus coniunxit, homo non separet. Sed non solū hic coeleste praeceptum, sed quoddam etiā opus Dei soluitur. Paterisne, oro, liberos tuos viuente te esse sub vitrico? An incolumi matre, degere sub nouerca? Pone, si repudiata non nubat, & haec viro tibi poruit displicere, cui adultero fidem seruat? pone si nubat, necessitas illius tuum crimen est: & coniugium quod putas, adulterium est; Quid enim refert, vtrum aperta criminis confessione, an mariti specie adulterij admittas? nisi quod grauius est, legē criminis fecisse quā furtum. Sed fortasse dicit aliquis: Quomodo Moyses mandauit dare libellum repudij, & dimittere vxorem? Qui hoc dicit, Iudaeus est, qui hoc dicit, Christianus non est.] Legem autem humanam siue ciuilem, legem Iuliam intelligit, quae ius accusandi vxores adulteras, & ab eis diuertendi, maritis concessit, vxoribus verō accusandi maritos adulteros denegauit, vt Imp. Seuerus & Antoninus rescripserunt, ad Casiam. [Publico iudicio (inquiunt) non habere mulieres adulterij accusationes, quamuis de matrimonio suo violato queri velint, lex Iulia declarat, quae cū masculis iure mariti accusandi facultatem detulisset, non idem foeminis priuilegiū detulit.] Hanc confirmat Graecorum Basilicō. [Legē Iulia (ait) de adulterijs mulier accusare nō potest, nec si ipsa dicatur deliquisse: nam lex viris delinquentis meritō facultatem dedit, accusandi iure mariti, soluto matrimonio.] In eius autem interpretatione Theodorus Graecus interpret. [Mulier (ait) non accusat adulterij, nec pro se quidem: viris enim haec accusatio competit.] Et paulō post. [Nota, hoc crimen mulierem nunquam intendere posse.] Hae autem legem in foro etiam exteriori Ecclesiae quoad torū obseruatā, sic vt diuortium non admitteretur ob viri adulterantis fornicationem, sic vt admittebatur ob adulterium vxoris, Diuus Basilus testis est locupletissimus. [Domini autem dictum (inquit) secundūm sententiae consequentiam, ex aequo & viris & mulieribus conuenit, quod non

non liceat à matrimonio discedere, præterquam propter fornicationē.
 Consuetudo nõ ita habet, sed in mulieribus quidē multum accuratē &
 diligenter obseruari inuenimus, cum Apostolus quidem dicat, quod qui
 adhaeret meretrici, sit vnum corpus. Hieremias autem: Quod si fuerit
 mulier cum alio viro, non reuertetur ad virum suum, sed polluta pol-
 luetur. Et rursus: Qui habet adulteram, stultus est & impius. Consuetu-
 do verò etiam adulterantes viros & in fornicationibus versantes, iubet
 à mulieribus retineri. Quare quae cū viro dimisso cohabitāt, nescio an
 possit adultera appellari. Crimē enim hīc attigit mulierem, quae dimi-
 sit. Quam nam ob causam à coniugio decessit? Si enim pulsata, & verbe-
 ra non ferens, pati satius erat, quam à coniuge separari, siue iacturam in
 pecunijs non ferens, nec ipsa est iusta exculatio: sin autem quod ipsa vi-
 uat in fornicatione, non habemus hanc obseruationem in Ecclesiastica
 constitutione, sed etiam infidelis viri iusta est mulier non separari, sed
 remanere, propter incertitudinem euetus. Quid enim scis, mulier, an vi-
 rum sis seruatura? Quare quae relinquit, est adultera, si ad alium virum
 accessit: qui autem reliquit, est dignus venia, & quae ei cohabitāt, non
 ideo condemnabitur. Sed si vir qui ab vxore discessit, accessit ad aliam,
 est & ipse adulter, quoniā facit eam adulterari, & quae ei cohabitāt, est
 adultera, eo quod alienum virum ad se traduxit. Eandem sententiā cō-
 fuerudinemque Ecclesiae repetito sermone docet in eadē epistola pau-
 lō post, vbi sic ait. [Qui autem fornicatus est, non excludetur à cohabi-
 tatione cum vxore, quemadmodum mulier maritum suū à fornicatio-
 ne reuertentem excipiet, vir autē eā quae polluta est, à suis aedibus amā-
 dabit, ac eorū quidē ratio minimē est facilis: cōsuetudo autem sic inua-
 luit.] Qui hīc D. Basilij doctrinā Ecclesiae vsu & auctoritate receptam,
 cū Ambrosiana cōtulerit, cōperiet sanē, Ambrosium nihil ab Ecclesiae
 moribus alienū scripsisse, sed de forensi tātum vsu sui tēporis. Quod an
 verū sit, vel falsum, coactanei sui Basilij testimonio (eodē enim tēpore,
 vnus in Oriente, alter in Occidēte vixerūt) habetur cōpertissimū. Quo-
 circa Augustinus Ambrosij, & Basilij vestigijs insiftēs, eum qui prima
 vxore derelicta, cum secunda contrahit, non esse adulterum lege seculi,
 sed lege Dei docuit. [Quoniam sanē (ait) non tantū foecunditas, cuius fru-
 ctus in prole est: nec tantū pudicitia, cuius vinculum est fides, verum
 etiam quoddam sacramentum nuptiarum commendatur fidelibus con-
 iugatis, vnde dicit Apostolus: Viri diligite vxores vestras, sicut & Chri-
 stus dilexit Ecclesiam: huius proculdubio sacramenti res est, vt mas &
 foemina connubio copulati, quandiu viuunt, inseparabiliter perse-
 uerent: nec liceat, excepta causa fornicationis, à coniuge coniugem di-
 rimi: hoc enim custoditur in Christo & Ecclesia, vt viuens cum viuē-
 te in aeternū nullo diuortio separetur. Cuius sacramēti tanta obseruatio
 est in ciuitate Dei nostri, in monte sancto eius, hoc est, in Ecclesia Chri-
 sti, quibusq; fidelibus coniugatis, qui sine dubio mēbra sunt Christi,
 vt cum filiorum procreandorum causa vel nubant foeminae, vel du-
 cantur vxores, nec sterilem coniugem fas sit relinquere, vt alia foe-

1. ad Cor. 6.
 Hierem. c. 3.

Idem Basil. c. 21.

August. lib. 1. de
 nup. & concup.
 c. 10.

Colos. 3.

Matth. 19.

Con. Mileu. c. 17.
D. Chryso. in ser.
de libello repudij
super epist. Pauli
ad Corinth. 7.

Lact. lib. 6. di-
uin. instit. c. 23.

Explicatur Lact.
li. 6. diuin. instit.
cap. 23.

cunda ducatur. Quod si quisquam fecerit, non lege huius seculi, ubi in-
terueniente repudio, sine crimine conceditur cum alijs alia copulare cō-
nubia, quod etiam sanctum Moysen Dominus propter duritiam cordis
illorum Israëlitis permisisse testatur, sed lege Euangelij reus est adul-
terij, sicut etiam illa si alteri nupserit.] Quare cum Episcopi Africani
in Concilio Mileuitano poenam constituissent canonicam aduersus
illos qui dimisis primis coniugibus, cum secundis contrahunt, il-
lud praeterea addiderunt, vt ab Imperatore legem postularent, qua
id etiam in foro ciuili non licere poena proposita sanciretur. Idque aper-
tius etiam docuit D. Chrysoctomus in sermone de libello repudij. Post-
quam enim vinculum naturale & diuinum retulit, quo cōiuges deuincti tenē-
tur coniugem adulteram non repudiare, sic ait. [Ne mihi leges ab exte-
ris conditas legas, praecipientes dari libellum repudij, & diuelli: neque
enim iuxta illas, te iudicaturus est Deus, in die illa qua vēturus est sed
secundum suas, vt ipse statuit.] Lactantius. [Non enim (inquit) sicut pu-
blici iuris ratio est, sola mulier adultera est, quae habet alium, maritus au-
tem, etiā si plures habeat, à crimine adulterij solutus est: sed diuina lex
ita duos in matrimonium, quod est in corpus vnum, pari iure cōiungit,
vt adulter habeatur, quisquis cōpagem corporis in diuersa distraxerit.]
Quod si in tam perspicua & clara Ambrosij cum Basilio, Augustino,
Chrysoctomo, Lactantio & vniuersae Ecclesiae Catholicae concordia
sententia, Lutherus, Magdeburgenses, & reliqui haeretici velut nocturnae
crectis ad Solem oculis caecutiant, & coniugium secundum durante pri-
mo ex Ambrosij sententia licere contendant, illos non vt Iudaeos durae
ceruicis, spernētes reiiciemus, sed velut pertinaces haereticos ad iudicis
secularis tribunal acriori sententia remitemus puniendos.

At si Lactantij tandem sententia & auctoritate oppugnemur, vt
oppugnant nos non solū haeretici, sed etiā Catholici, quod putent illū
fuisse inter Catholicos scriptores, qui minus Catholice, dissentiens ab
Apostolica & Euāgelica doctrina, cōiugium ob adulteriū dissolui, etiam
quoad vinculum putauerit, exquirere sanē curabimus, an quemadmodū
Ambrosio, Lactantio etiam falsō id imposuerunt scriptores, minori
forfan pietate, vel minori saltem diligentia, quam de tanto viro dici
par erat. Antiquorum enim Doctorum libros, qui non ex suis fontibus,
sed ex riuiulis legere & intelligere malunt, caueant, ne pro pura & sa-
lubri aqua, coenosam & sordidam haurientes, suae & Reip. saluti malē
consultant, indeque in grauissima pericula & errorum tenebras dilab-
bantur. Lactantius ergo in diuinis institutionibus, cum antiquarum
Gentium vanitate & superstitione confutatis, Christianae veritatis
lucem ostendere veller & docere, multa quinque libris superiori-
bus doctē & copiose disseruit: in hoc autem sexto id summē co-
natus est, vt reptillo omni qui dijs Gentium tribuebatur cultu, ve-
ram Deo vero religionem tribueremus. Hanc autem dicebat praestan-
tissimam esse, quae non ex rebus corruptis, ex pecudum taurorumque
sanguine, & alijs antiquorum superstitionibus, quas commemorat; sed
quae

P quae ex virtutibus animi, qui oritur è coelo, cõstaret. Verum enim cul-
tum dicebat, in quo mens colentis se ipsam immaculatam Deo victi-
mam silteret. Id autem quomodò esset consequendum, quomodò &
præstandum, totius libri sexti disputatione perdocuit. Cùm autem in
illius principio de religione, de pietate, de humanitate & misericordia,
de metu fugando, de patiétia & alijs egisset, vsq; ad Cap. XX. ab eo coe-
pit sermonem contra iniquas sensuum voluptates. Egit autem illo capi-
te de oculorum voluptate, quae in spectaculis publicis percipi solebat:
quã cùm longè fuisset infectatus, confutationè aggreditur Cap. XXI.
illius quae ex vocù & cantuù suauitate percipitur: & Cap. XXII. quae
ex sapore & odore. At cùm Cap. XXIII. ad eã partè voluptatis refutadã
accederet, quae percipitur ex tactu, sed praecipuè ex libidine, multis &
his grauisimis rationibus illam vt illicitam téperare & cohibere Chri-
stianos docuit. Nec diuerso iure ab vxoribus censuit maritos, vtrosque
enim indiuiduam illam animorum & corporum coniunctionem
quam semel contraxerant, perpetuò obseruatos admonuit, nec licen-
tiam concessit, vt alter vtiusque, alterius consortio abuteretur. [Non
dum (inquit) omnia castitatis officia executus sum, quam non modò
Deus intra priuatos parietes, sed etiam praescripto lectuli terminat: vt
cùm quis habeat vxorem, neque seruum neque liberam habere insu-
per velit, sed matrimonio fidem seruet. Non enim, sicut iuris publici ra-
tio est, sola mulier adultera est, quae habet alium; maritus autem etiam
S si plures habeat, à crimine adulterij solutus est. Sed diuina lex ita duos
in matrimonium, quod est in corpus vnum, pari iure coniúgit, vt adul-
ter habeatur, quisquis compagem corporis in diuersa distraxerit. Nec
ob aliam causam Deus, cùm caeteras animantes suscepto foetu, mari-
bus repugnare voluisset, solã omniũ mulierẽ patientẽ viri fecit, scilicet
ne foeminis repugnãtib; libido cogeret viros aliud appetere, eoque fa-
cto castitatis gloriam non tenerent. Sed neque mulier virtutem pudic-
itiae caperet, si peccare non posset. Nam quis mutum animal pudicũ
esse dixerit, quod suscepto foetu mari repugnat? Quod ideo facit, quia
neceffe est, in dolorẽ, atque in periculum veniat, si admisit. Nulla igitur
laus est non facere, quod facere non possis. Ideò autem pudicitia in
homine laudatur, quia non naturalis est, sed voluntaria. Seruanda igitur
fides ab vtroque alteri est, imò exemplo continentiae docenda vxor, vt
se castè gerat. Iniquum est enim, vt id exigas, quod praestare ipse non
possis. Quae iniquitas effecit profectò, vt essent adulteria; foeminis
aegrè ferentibus praestare se fidem non exhibentibus mutuam carita-
tem. Denique nulla est tam perditum pudoris adultera, quae nõ hanc cau-
sam vitij suis praetendat; iniuriam se peccando non facere, sed referre.
Quod optimè Quintillianus expressit. Homo, inquit, neque alieni ma-
trimonij abstinentes, neque sui cultos, quae inter se natura cõnexa sunt.
Nam neque maritus circa corrupendas aliorum coniuges occupatus
F potest vacare domesticae sanctitati; & vxor cùm in tale incidit ma-
trimonium, exemplo ipso incitata, aut imitari se putat, aut vindicare. Ca-

uendum igitur ne occasionem vitij nostra intemperantia demus: sed assuescant inuicem mores duorum, & iugum paribus animis ferant. Nos ipsos in altero cogitemus. Nam ferè in hoc iustitiae summa consistit, vt non facias alteri, quicquid ipse ab altero pati nolis. Vt omnem autem tergiuersandi occasionem auferret, an aliquo casu liceret vxorè dimittere, diuini praecepti memor sequentia addit. [Haec sunt quae ad continentiam praecipuntur à Deo. Sed tamen ne quis diuina praecepta circumscribere se putet posse, addantur illa, vt omnis calumnia & occasio fraudis remoueat: adulterum esse, qui à marito dimissam duxerit, & eum qui praeter crimen adulterij vxorem dimiserit, vt alteram ducat, dissociari enim corpus & distrahi Deus noluit.] Nò ergo placuit Lactantio, vt dimissa quis prima vxore ob adulterium, cum alia contrahat: nam si hoc tenuisset, non dixisset paulò antea, adulterum esse eum, qui dimissam duxerit: nam si adulterij crimen illud est, nulla alia id ratione constat, nisi quia vinculum matrimonij prioris indissolubile fuerat, vt ipse clarissimis verbis antea scripserat; [Sed diuina lex (inquit) ita duos in matrimonium, quod est in corpus vnum, pari iure coniungit, vt adulter habeatur, quisquis compagem corporis in diuersa distraherit.] Nec est probabile, eum qui omnem occasionem calumniandi diuinum praeceptum ad matrimonij solutionem amouere nitetur, idque se velle, perspicuè asserabat, statim licentiam concessisse & impunitatem, vt ob adulterium vxor possit dimitti. Si diuini praecepti interpretationem agebat, quò fieri poterat, vt illud concedat interpretes, quae doctor negauit: Quòd si agitur omni repudio se velle intercludere dicat, quo pacto nisi desipuisset, in causa adulterij licere potuisset asserere, sic enim nò intercluderet apertum, sed interclusum aperiret. Quod còtendit Lactantius, illud est, diuinum praeceptum interpretando, matrimonium dissolui non posse, nec coniugem dimitti: nam si alter eorum dimittatur, vt cum alio contrahat, tam erit adulter, qui cum dimissa contrahit, quàm qui ea de causa vt cum alia contraheret, vxorem dimisit: hoc enim est quod docuerat Paulus, & quod antea docuerat Christus, cuius praecepti interpretationem tradebat Lactantius: aliter enim non Christi interpretaretur doctrinam, sed peruerteret & corruperet. Quod autem exceptionis loco adiecerit [Praeter crimen adulterij.] Ad verbum statim sequens referri debet: hoc est, ad dimissionem vxoris; illi enim cònectitur: non autem referri debet ad alterum, quod postea adiectum est, vt vxorem accipiat, nam illud ad sententiam quam dixerat de adulterio & moechia, dubioprocul referendum est; quòd non similis tantum, sed e & verbis eadem est prorsus doctrina, quam Christi ore prolata retulit Matthaeus. Dico autè vobis, quicumque dimiserit vxorè suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, moechatur: & huius interpretationem se dare idem Lactantius dicebat, dum adiecit. [Sed tamen quis diuina praecepta se posse circumscribere putet, addantur illa, vt omnis calumnia & occasio fraudis remoueat, adulterum esse, qui à marito dimissam duxerit, & eum qui praeter crimen adulterij, vxorem dimiserit

Matth. c. 19.
Idem eod. c. 23.

P dimiserit vt alteram ducat. Si ille ergo qui dimittit vxorem ab for-
 tionem, vt aliã ducat, & ducit, moechatur, moechabitur sanẽ & ille, qui
 ab alio dimissam duxerit.

Sed cum à toro vxorem pellere alijs causis liceat, nec eas Chri-
 stus improbauerit, quare de solã fornicatione meminerit, consula-
 mus quid diuus Augustinus olim in hac quaestione Pollentio res-
 ponderit. [Cũ ergo, inquis (ait) interposuit Dominus causam forni-
 cationis & non potius generaliter ait: Quicumque dimiserit vxorem
 suam, & aliã duxerit, moechatur: si & ille moechus est, qui dimissa for-
 nicatẽ mulierẽ, alteram ducit: Credo quia illud quod maius est, hoc Do-
 minus commemorare voluit. Maius enim adulterium esse quis negat
 vxore non fornicante dimissa, alteram ducere, quã si fornicantẽ quis
 dimiserit, & tunc alteram duxerit: non quia & hoc adulterium non est,
 sed quia minus est, vbi fornicante dimissa, altera ducitur. Nã simili lo-
 cutione vltus etiã Apostolus Iacobus, ait: Scienti igitur bonũ facere, &
 non facienti, peccatum est illi. Nunquid ideò non peccatum est illi, qui
 nescit bonum facere, & ideò non facit: Vtique peccatum est, sed hoc
 grauius, si etiam sciat & non facit. Nec illud ideò nullum, quia minus.
 Vt ergo eodem modo vtrumque dicamus, sicut quicumque dimiserit
 vxorem, excepta causa fornicationis, & aliam duxerit, moechatur: ita
 quicumque scit bonum facere, & non facit, peccat. Sed quemadmodũ
 hic rectẽ dici non potest: ergo si nescit, non peccat: sunt enim etiam
 peccata ignorantium, quamuis minora quã scientium: ita nec illi re-
 ctẽ dici potest: ergo si causa fornicationis dimiserit, & aliam duxerit,
 non moechatur. Est enim moechatio etiam eorum, qui alias ducunt, re-
 licis propter fornicationem prioribus: sed vtique minor quã eorum
 qui non propter fornicationem dimittunt & alteras ducunt. Potest
 quippe, sicut dictum est, scienti bonum facere & non facienti peccatũ
 est illi, eo modo & illud dici, dimittenti vxorem sine causa fornicatio-
 nis, & aliam ducenti, moechatio est illi. Quemadmodum igitur si dix-
 erimus: Quicumque mulierem à marito praeter causam fornicationis
 dimissam duxerit, moechatur, proculdubio verum dicimus: nec tamen
 ideò illum, qui propter causam fornicationis dimiserit, & alteram du-
 xerit, ab hoc crimine absoluiamus, sed vtrosque moechos esse minime
 dubitamus: ita eum, qui praeter causam fornicationis vxorem dimiserit
 & aliam duxerit, moechum pronũtiamus: nec ideò tamen eum qui
 propter causam fornicationis dimiserit, & alteram duxerit, ab huius
 peccati labe defendimus. Ambos enim, licet alterũ altero grauius, moe-
 chos tamẽ esse cognoscimus. Neque quisquam ita est absurdus, vt moe-
 chum neget esse, qui duxerit eam, quam maritus propter causam forni-
 cationis abiecit: cum moechum dicat eum, qui duxerit eam, quae prae-
 ter causam fornicationis abiecta est: sic ergo isti ambo sunt moechi.
 Vnde cum dicimus: Quicumque mulierem praeter causam fornicatio-
 nis à viro dimissam duxerit, moechatur: de vno quidem ipsorum dici-
 mus, nec tamen ideò moechari negamus eum qui eam duxerit, quam
 propter

*D. Aug. lib. 1. de
 adulter. coniug.
 c. 9.
 Matth. 19.*

Iacobi, 4. d. 17.

Matth. 5.

Marc. 10.

Luc. 16.

propter causam fornicationis maritus dimiserit. Ita cū ambo sint moechi, & ille scilicet, qui dimiserit vxorem suam, praeter causam fornicationis, & aliam duxerit, & ille qui propter causam fornicationis vxore dimissa se alteri copulauerit: profectò quando de vno eorum legimus, non ita intelligere debemus, quasi ex hoc alter moechus negatus sit, quòd alter expressus sit. Sed si hoc Euāgelista Matthaëus, qui expressa vna specie, alteram tacuit, facit ad intelligendum difficile, nunquid nō alij generaliter id ipsum ita complexi sunt, vt de vtroq; posset intelligi? Nam secundum Marcum sic scriptum est: Quicūque dimiserit vxorem suam, & alteram duxerit, adulterium cōmittit super eā, & si vxor dimiserit virū suū, & alij nupserit, moechatur. Secundū Lucā sic: Omnis qui dimittit vxorem suam, & alteram ducit, moechatur, & qui dimissam à viro ducit, moechatur. Qui ergo nos sumus vt dicamus, Est qui moechatur, vxore suā dimissa alteram ducens, & est qui hoc faciēs non moechatur, cū Euāgeliū dicat omnem moechari, qui hoc facit? Proinde sic quicunq; hoc fecerit, vt vxore sua dimissa alteram ducat, moechatur: sine dubio ibi sunt ambo, & qui praeter, & qui propter causam fornicationis dimittit vxorem. Hoc est enim, quicunq; dimiserit, hoc est, omnis qui dimittit.]

**SI ALTERVM DVXERIT, NON
prius accipiat communionem, quā is quem
reliquit, de seculo exierit.**

Eorum lapsus detegitur, qui Concilio huic secundum coniugium durante primo aut admisisse aut permisisse imposuerunt.

Cap. XXI.

Chrysof. lib. de
Virginit. c. 28.

Paul. 1. Cor. 7.
Matt. 19.
Canone. 72.

Perpetuum ergo vt Dei, sic & Hispanorū lege durat matrimonij vinculū: perpetua durat grauitas seruitutis, perpetuū durat iugū vxoris, cuius imperio Paulus (auctore Chrysofotomo) subiectū virum magis esse vult quā puerū emprū pecunia. Seruus enim si quādo cōparata pecunia, pretiū quāti emptus est, dño persoluere potuerit, plerūque libertatē omnino recuperare potest: at vir quāuis omniū difficillimā nactus sit vxorem, seruitutem tamen perferre necesse habet, quippe qui nullam inire potest viam, qua solutus huiusmodi dominatu liberetur, quod tam ab his obseruari decet, nec decet solū, sed oportet, qui incauti, falsae voluptatis praetextu, coniugium contra hunt, quā qui contractum haeretica impudentia dissoluunt: prioribus consilium amicē Paulus dedit: posterioribus praecceptum sanctissimē iniicit Christus. Quod nō solūm hīc, sed inferius Hispani Patres satis disertē clarēque demonstrarūt. [Si qua vidua (inquiunt) fuerit moechata,

P chara, & eundem postea habuerit maritum, post quinquenij tempus acta legitima poenitentia, placuit eam communioni reconciliari, si alium duxerit relicto illo, nec in fine dandam ei esse communionem.] His adiungenda, quae nuper ad principium canonis dicebā. Si autē moechiae crimine implicantur cohabitantes cū secundo, dū uiuit primus, cur sacrum Christi corpus suscipere permittuntur? Permittuntur sanè in extremo vitae spiritu uera doloris & poenitentiae signa exprimentes, promittentesque adulterij reatum esse deserturos, ne graui peccatorum praeteritorum dolore confecti, tanta Sacramenti gratia priuarentur.

Quod si tam graui anathematis censura vxor afficitur, quae primo viro neglecto, ad secundi amplexus turpiter dilabitur: miror profecto doleoque, Didacum Couarruiam, virum & acri iudicio & multiplici eruditione praeditū, scripsisse, eam sententiam, quam prius ipse & alij tribuerant Ambrosio, huius Illiberritani Concilij decreto comprobari; licere uidelicet marito, adultera vxore repulsa, cum secunda contrahere, repetitque canonem huius Concilij à Gratiano, siue Palea in cap. si qua mulier. XXXI. quaestione prima. In quo duplicem reperio labeculam: alteram in eo quod falsa Gratiani aut Paleae citatione contentus, Concilium wermeriense, pro Illiberritano citaue- rit; cū hoc Hispaniae antiquissimum, illud uero Galliae multò recentius fuerit, ut, cū Gallicana diuino Spiritu fauente aggrediemur, dicemus: alteram, quod homo Hispanus, Hispani Concilij decretū aliena fide citarit, nec praeclara, qua praestitit eruditione, Hispanorum Concilia diligentius, accuratiūque euoluerit: nam si omnes huius canones ipse uel leuiter percurrisset, potuisset sanè agnoscere, nuptias haec secundas tanquam adulterinas, non in hoc canone tantū, sed in canone LXXII, inferius, singulari seueritate improbari.

S Sixtus etiam Senensis in Bibliotheca sancta eandem concessi repudij notam huic Concilio inuisisse uidetur, dum agens de ducenda vxore secunda, uiuente adhuc prima, sic ait. [Exstat apud eundem Gratianum in eadem quaestione paulò antè, non dissimile decretum, quod Elibertini Concilij creditur, permittens marito, ut abiecta vxore, quae cum fratre mariti se commiscuit, alteram ducat, his planè uerbis: [Quaedam cum fratre uiri sui dormiuit, decretum est, ut adulteri, nunquam coniugio copulentur: illi uero cuius vxor constuprata est, licita coniugia non negentur.] Et ut mentem horum aliquantò dubiam aperiret, addit, quòd huiusmodi repudia permiserunt olim Patres & interdum iusserunt, promulgatis super hoc sanctionibus & decretis, non quidem generalibus & perpetuis, sed ad tempus, idque certis nationibus & gentibus, & in incestibus tantū, atque alijs atrocibus flagitijs, ne longè peiora turpioraque perpetrarentur ab his qui tam foeda coniugia tolerare non poterant: in quorum numero constituit Illiberritanos, Moguntinos, & Triburientes. Hos enim omnes secundum coniugium durante primo permisisse ait, citatis ab ipso locis. Sed uerius

CONAR. in 4. 2.
parte. S. 6. nu. 13.

Sixtus Senensis li.
6. Bibliothecae
sanctae annota
t. 010. 81.
Gratian. in cap.
quaedam cum fra
tre. 32. q. 7.

M est,

est, Hispanos Episcopos, secundas nuptias, durantibus primis, nunquam laudasse, nūquam probasse, nunquam permisisse, eos praesertim qui huic Concilio interfuerunt: cum violatores priorum multis saepe (vt dixi) & his grauissimis poenis coërcuerint. Quod autem ex hoc Concilio apud Gratianuum citat Senensis, huius Concilij non esse, superius demonstrauimus, indicatis fontibus à quibus Gratianus hausit & Burchardus.

Lib. I. c. 6.

Concil. Maguntin. sub. Rabano c. 20.

Ex Concil. Vermerien. can. 4. Burch. lib. 17. c. 12.

Cōcil. Triburien. can. 44.

Iuo lib. 7. Panor. tit. 3. c. 3. Burch. li. 6. c. 40 Anton. Aug. in Poeniten. Romano. tit. 1. c. 11.

Con. Vormac. 30 Tribur. c. 16. & 38.

Sed quamquam huius Concilij decretum esse permitteremus Senensi, non tamen inde repudium, & matrimonium secundum licuisse, durante primo, euinci posset: cum illud solum decernat, vt si vxor uiuente viro, cum eius fratre concubuerit, à secundo postea matrimonio prohibeatur: si forsan marito primo defuncto (sic enim intelligo) nubere velit secundo. Erat enim haec paena olim in Ecclesia frequentissima, vt qui atrox aliquod delictum admisisset, nuptijs impedirentur, ne vel ipsi delicatius uiuerent, neue ex illorum stirpe infecta filij eiusdem criminis suspicione notabiles procrearentur. Parricidis hanc poenam imposuit Concilium Maguntinum sub Rabano. [Sed quia in modernis temporibus (ait) parricidae profugi currunt per diuersa, & varijs vitijs atq; gulae illecebris deseruiūt, melius nobis videtur, vt in vno loco manentes, poenitentia districta semetipsos castigent, si forte à Domini bonitate indulgentiam facinoris sui percipere mereantur: non enim licebit eis vltra militiae cingulum sumere, & nuptijs vel coniugijs copulari; quia sacri canones hoc eis non consentiunt.] Incestuosos eandem decreuit Concilium apud Vermeriam. [Si quis cum matre (ait) & filia fornicatus est ignorans matre de filia, & filia de matre, ille nunquam accipiat vxorem: illae verò si voluerint, accipiant maritos. Si autem hoc scierint ipsae foeminae, absque maritis in perpetuū maneant.] Conciliū itē Triburienſe. [Siquis (ait) cum qua libet fornicatus fuerit, & eo nesciente, filius eius, vel frater eiusdem rei nescius, cum eadem se polluerit, & postquam se esse pollutum agnouit, confessus fuerit, & hoc se nescire cum iuramento confirmauerit, quia hoc poenituit & confessus fuit, post peractam congruam poenitentiam, legitimo vtatur matrimonio. nam, vt Hieronymus ait, ferreas mentes domat libido. Mulier verò quae tantum nefas commiserit, vterius poeniteat, atque continens & innupta permaneat.] Eandem poenam imposuit Haistulfo vxoricidae Pius Papa, vel Stephanus. V. vt refert Iuo & Burchardus, ac tandem ex Poenitentiali antiquo Antonius Augustinus. [Arma (inquit) depone, & cūcta secularia negotia dimitte, carnem & sagimen omnibus diebus vitae tuae non comedas; ex cepto vno die Resurrectionis Domini, & vno die Natalis Domini; caeteris temporibus in pane & aqua & interdum leguminibus & oleibus poeniteas: in ieiunijs, in vigilijs, & orationibus, & eleemosynis perseuera omni tempore, vinum & medonem & mellitam ceruisiam nunquam bibas, nisi in illis praedictis tribus diebus. Vxorem ne ducas, concubinā non habeas; absque coniugio in perpetuo maneas.]

P De medone autem interdicto quia hęc fit mentio, & in Concilio wormaciensi, Triburiensi & alijs, & in antiquis poenitentialibus poena haec frequens esse solet, & se ignorare scribat Antonius Augustinus, quod genus esset potionis, illud obiter explicemus. Gallia, Germania, Phrygia, Polonia, Hungaria, & reliquae gentes Septentrionales vocant medonem, quod Graeci hydromel, Latini aquam mulsam, potum ex melle & aqua, qui (vt auctor est Plinius) vetustate vini saporem assequitur, nec vsquam laudatior, quam in Phrygia; tamen si vini appellacione non contineri doceat Vlpianus. Antiquam eius conficiendi rationem reddunt Plinius, & Palladius. Moscouitarum potum communem tradit Ioannes Bohemus & alij. Hoc ergo potum his gentibus vt delicatiori interdicebatur olim poenitentiae causa, vt & matrimonio; quod pluribus alijs criminibus interdictum probe norunt, qui antiquis Rabani, Theodori & Romanis poenitentialibus vel mediocrem operam nauarint. Quinimo poenitentes omnes matrimonio interdictos, Leo Magnus docet, & Concilium Toletanum VI. & alia pleraque. Quod & hodie obseruatur in his, qui ob crimen violatae religionis, ab Inquisitoribus haereticae prauitatis perpetua poenitentia puniuntur. Quod si poenitentes olim nuptijs se implicarent, velut apostatas puniendos Concilij Toletani IV. auctoritate cautum est. Mulierem igitur (vt eò vnde digressa est reuocetur oratio) quae cum patre viri sui turpi se polluit adulterio, tanta poena antiqui Patres dignam iudicauerunt, vt mortuo etiam viro, alio quocunq; matrimonio censerent indignam. Cuius sententiae testem locupletem; & interpretem grauissimum Gregorium citabo, qui de adultera sic ait. [Hi verò qui vxores suas in adulterio deprehendunt, non licebit nec eum, nec eam, aliam vxorem accipere vel alium virum, quamdiu ambo viuunt. Si autem adultera mortua fuerit, vir eius, si vult, nubat tantum in Domino: adultera verò nunquam, etiamsi mortuus fuerit vir eius: omnibus tamen diebus vitae suae, acerrimae poenitentiae lamenta persoluat]. Nunquam igitur Concilium Illiberitanum secundas nuptias vel probauit vel permisit; nec

Moguntinum & Triburienſe vt illis inſcepit Senen-

ſis: nã vt de vxore ſecunda mortua prima,

loquuntur, ſic & de ipla neceſſario

intelligenda ſunt.

Anton. Aug. in notis ad hoc capitulum, quod est in poenit. Rom. et.

1. c. 11.

Quod Medo genus esset potionis, de quo crebro antiqua poenitentialia.

Plin. l. 14. c. 17.

Vlpianus l. si quis, s. de iurico, mo. c. o. lio legato,

Idem in eodem

lib. Palladius lib.

8. tit. 7.

Ioan. Bohem. li.

6. de moribus

Genr. c. 8.

D. Leo epist. 92.

ad Rusticum Episcopum

Narbon.

Concil. Tolet. 6.

c. 8.

Concil. Tolet. IV.

can. 55.

Greg. apud Gra.

in c. h. v. 32.

97.

De relicta catechumeni, si alterum duxerit.

De relicta catechumeni, si alterum duxerit.

Canon X.

Canon X.

Sic ea quam catechumenus reliquit, duxerit maritum, potest ad fontem lauacri admitti. Hoc & circa foeminas catechumenas erit obseruandū. Quod si fuerit fidelis, quae ducitur ab eo qui uxorem inculpatam reliquit; & cum cluerit illum ab uxore quam sine causa reliquit, placuit huiusmodi in sine dari communionem.

Si ea quam catechumenus reliquit, duxerit maritū, potest ad fontē lauacri admitti. Hoc & circa foeminas catechumenaserit obseruandū. Quod si fuerit fidelis, quae ducitur ab eo qui vxorem inculpatam reliquit; & scierit eum habere vxorē, quam sine causa reliquit, placuit huic nec in sine dari communionem.

De catechumenorum connubys, & cur relicta à catechumeno alteri nubere possit, & nuptia ad baptismum admitti. Cap. XXII.

Acramentum matrimonij contracti inter fideles quid, quam eximiae virtutis & diuturnitatis, quam inuiolabilis fidei, quam indissolubilis nexus, ostensum est hactenus à Patribus duobus decretis praecedentibus: quod huic proximum erat, hoc canone decimo continenter annexum, catechumenorum scilicet connubia; vt omnes agnoscerent, quid inter fidelium & infidelium, catechumenorumque matrimonia interesset: an ve qui dimissis his cū alijs contrahunt, ad baptismi gratiam forent admittēdi, fideles enim non posse, quam semel susceperant vxorem fidelem, quacunque de causa dimittere, antea edocti sumus, at

Can. 8. c. 9.

1. ad Cor. 7.

Theodo. Balsamō ad canon. 72. sex tae Synodi.

P dem factum est tempore sanctissimi Patriarchae domini Theodoti: separatus est enim à sua infideli vxore Basilius Buccinator, postquam baptizatus fuerat, cum decreto Patriarchali, utpote quae à viri suasionem induci non posset, ut baptizaretur.] At hodie Ecclesiae constitutionibus cautum est, ne gentilis conuersus vxorem secum habitare volentem dimittat, quoniam in baptismo crimina soluntur, non legitima coniugia. Quod primum in Concilio Romano statutum refert Triburienſe. [Quare si vnus (inquit) è duobus, vnâ carnem in duas diuidere, & copulam nuptialem machinetur disſungere, dicendo non secundum quae gentis legem iura matrimonij contraxisse, & idcirco separari posse: canonica institutione definimus, & nostro, omniumque orthodoxorum iudicio statuimus, ut quod legis imperfectum sit, perficiatur; & ius matrimonij nequaquam dissoluatur. Synodus Romana ait, quòd non dimittenda sit vxor post baptismum, quae habita est & ante baptismum: in baptismo soluntur crimina: non tamen legitima coniugia: cum enim de baptismo transmigrat de vita in vitam, & non mutat vxorem legitimam, quomodo mutat eam qui non mutat vitam, sed transit de gente ad gentem.] De repudiata ante baptismum Innocentius III. [Qui verò secundum (inquit) ritum suum legitimam repudiavit vxorem, cum tale repudiū Veritas in Euangelio reprobauerit, nunquam eo viuente, licite poterit aliam, etiam ad fidem Christi conuersus habere.] Hoc tamen intelligendum est, cum is qui conuerti non vult, cohabitare sanè modeste & pacifice velit; nam si cohabitare cum fidei recufaret, vel id facere nollit sine contumelia creatoris: hoc est, inducendo cōiugem ad peccatum idololatriae, vel aliud quodcumque mortale, potest utique coniux cōuersus, illa derelicta, cum alia matrimonium contrahere, ut idem Innocentius respondit Ferrariensi Episcopo. [Si enim alter infidelium (inquit) coniugum ad fidem Catholicam conuertatur, altero, vel nullo modo, vel non sine blasphemia diuini nominis, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare volente, qui relinquitur, ad secunda, si voluerit, vota transibit. Et in hoc casu intelligimus, quod ait Apostolus, Si infidelis discedit, discedat, frater enim vel soror, non est seruituti subiectus in huiusmodi, & canonem etiam (miror vocasse canonem Innocentium, quod Ambrosius solum dixit: nisi dicamus, eum ut Caelestinum Papam sententiam illam Gregorij esse, credidisse) in quo dicitur: Contumelia Creatoris soluit ius matrimonij circa eum qui relinquitur.] Ob peccata enim haec mortalia posse dimitti vxorem, si maritum fidelem ad ea committenda inuitet, iam diu docuerat diuus Augustinus. [Quamobrem & illud (inquit) quod dicunt, veluti probare cupientes, quantum valeat sola fides, vbi Apostolus dicit, quòd si infidelis discedat, discedat; non est enim seruituti subiectus frater vel soror in huiusmodi; id est, ut propter fidem Christi etiam ipsa vxor legitima societate coniuncta, sine vlla culpa relinquatur, si cum vi-

Co. Tribur. c. 39.

Innocent. III. in c. gaudemus. de diuort.

Idem in c. quato. de diuortijs.

1. ad Cor. 7.
Ambros. in epist. 1.
ad Cor. c. 7.

Caelest. PP. in c. laudabile. de conuersis. infidelium.

D. Aug. lib. vnic. de fide & oper. c. 16.
1. Cor. 7.

Galat. 5.

Matt. 18.

D. Aug. lib. de fide
& operib. in
principio.

Matt. 19.

D. Aug. lib. 1. de
adulter. coniug.
c. fin.Idem lib. de fide
& oper. c. 19.

ro Christiano propter hoc, quòd Christianus est, permanere noluerit; non attendunt eo modo illam rectissimè dimitti, si viro suo dicat, Non ero vxor tua, nisi mihi de latrocinio diuitias congeras, aut nisi solita lenocinia, quibus nostram domum transfigebas, etiam Christianus exerceas: aut si quid aliud, vel facinorosum, vel flagitiosum in viro nouerat, quo delectata, vel libidinem explebat, vel facillè victum habebat, vel etiam incedebat ornatior. Tunc enim ille cui vxor hoc dicit, si veraciter egit poenitentiam ab operibus mortuis, quando accessit ad baptismum, habetque in fundamento fidem, quae per dilectionem operatur, proculdubio plus tenebitur amore diuinæ gratiae, quàm carnis vxoriae: & membrum quod eum scandalizat, fortiter amputat: Quemcumque autem in hac diremptione dolorem cordis, propter carnalem affectum coniugis sustinebit, hoc est detrimentum quod patietur, hic est ignis, per quem foeno ardente ipse saluabitur.] Sed si peccatum est vxorem dimittere etiam ad fidem conuersum, dimissaque vxor vinculis primi matrimonij adstricta contrahere non potest cum secundo, quare ad baptismum illa recipiendum admittitur, cum nullo peccato grauiori irretitos accedere ad baptismum par sit: quòd si accesserint, repellendos ostendit, multisque rationibus probat D. Augustinus toto libro de fide & operibus. Quinimo, haec sola causa fuit libri illius edendi, aduersus eos qui docebant, prius esse baptizandos, postea docendos peccata dimittere, vt ipse refert. [Ad hanc autem (ait) videntur disputationem impulsit, quòd eos nouerint non admitti ad baptismum, qui dimissis vxoribus, alias duxerint, vel foeminas quae dimissis viris, alijs nupserint: quia haec non coniugia, sed adulteria esse Dominus Christus sine vlla dubitatione testatur. Cùm enim negare non possint esse adulterium, quod Veritas adulterium esse sine ambage confirmat, eisque suffragari vellent ad accipiendum baptismum, quos huiusmodi laqueo ita captos viderent, vt si non admitterentur ad baptismum, sine vilo sacramento mallent viuere, vel etiam mori, quàm dirupto adulterij vinculo liberari; humana quadam &c.]

Vt hanc autem difficultatem cõponamus, vel dicendum videtur, quòd Hispani Patres agant hinc de catechumena aegrotante (vt & egerant in canone praecedenti de fidelibus) huic enim interius poenitenti, etiam si actu primò maritum non reliquerit, nec verbis poscat, nec poscere possit baptismum morbo grauata, nec ad interrogata respondere, Baptismum tamè dandum ipse Augustinus consuluit, vt adulterij peccatum cum caeteris lauacro regenerationis ablueretur. Vel quòd Ecclesia Hispanica fuerit ex his quas idem Augustinus refert consilium illud non obseruasse. [Sed quoniam (inquit) malorum Christianorum mores, qui fuerunt etiam antea pessimi, habuisse non videntur hoc malum, vt alienas vxores ducerent viri, aut alienis viris foeminae nubarent; inde fortasse apud quasdam Ecclesias negligentia ista subrepsit, vt in catechismis competentium, nec quaereretur, nec repercuteretur haec vitia. Atque inde factum est, vt inciperet & defendi: quae tamè in baptizatis

P rara sunt adhuc, si ea nos negligendo non defensa faciamus. Tale quippe in quibusdam negligentia, in alijs imperitia, in alijs ignorantia probabiliter Dominus, somni nomine significasse intelligitur, vbi ait: Cum autem dormirent homines, venit inimicus & superseminauit zizania.] Sed siue erroris, siue ignorantiae, siue negligentiae arguat has Ecclesias Augustinus, constar sane, ne multi a suscipienda fide retraherentur, primis Ecclesiae temporibus Eurychiani Romani Pontificis decretum Hispanis nostris Episcopis placuisse. Fortasse Augustinus solas Africae Ecclesias notauit, quod in illis diutina consuetudine illud receptum esset, quod in Romana & Hispanica non obtinuit. At cuiuscumque Ecclesiae consuetudinem seruandam saepe idem Augustinus monuit: tanquam erit periculosum suae quemquam Ecclesiae consuetudinem non obseruare, quam a ratione alienum cogi ad alias.

Nisi quis dixerit, Augustinum sensisse de catechumenis culpa aspersis, quod uxores primas sine causa dimittere, ut contraherent cum secundis, in hoc autem Concilio de innocentibus solum vxoribus desertis a catechumenis: quas ideo posse etiam alijs nubentes ad Baptismi sacramentum admitti, quod catechumeni qui eas repudiauere prius, ut contraherent cum secundis, iam cum secundis contraxissent. Si enim illi spreto primo matrimonio, celebrabant secundum, non est cur parti innocenti connubium denegaretur secundum: & hoc non negauit fieri posse Augustinus, cum tempore quo catechumenus, vel iam fidelis poterat infidelē vxorem dimittere & alteri copulari, vxor infidelis eodē iure non priuaretur: cum nullum delictum admisisset, sicque poterat securē regenerationis tingui lauacro. Quae autem obseruanda essent in his qui ad Baptismum suscipiendum accedebant, postea referemus.

Matt. 13.

Lib. 3. cap. 60.

QVOD SI FVERIT FIDELIS QVAE ducitur ab eo, qui vxorē inculpatā reliquit, & cum elue rit illum ab vxore quam sine causa reliquit, placuit huiusmodi in fine dari communionem.

Posterior decreti perodus, ut in editis exstat, sensum rectum non red dit, verior illa est, quam retinet vetusti CC. MS. [Quod si ducitur (ait) ab eo, qui inculpatam reliquit vxorem, & cum scierit habere vxorem, quam sine causa reliquit, placuit nec in fine dari communionē. Supplenda sunt duo verba priora: Quod si fuerit fidelis, id est, si fuerit foemina fidelis, non catechumena, quae ducitur ab eo catechumeno vel fideli, qui inculpatam vxorē reliquit, placuit, nec in fine dari ei cōmunionē: fidelis enim foemina, Christianis institutis & moribus erudita, scire poterat & debebat, maritū catechumenū vxorē innocentē non debere nec posse dimittere, quod si dimisisset, & alteri se copulasset, mochari: quare si cum illo contrahat, eiusdem peccati rea habetur, & poenae obnoxia, ideo & in fine illi interdicitur sacra communio.

De

De relicta catechumeni, si gra-
uiter aegrotauerit.

Canon XI.

*Intra quinquennij autem tempo-
pora, catechumena si grauiter
fuerit infirmata, dandum ei
baptismum placuit, non dene-
gari.*

De relicta catechumeni, si graui-
ter aegrotauerit.

Canon XI.

*Intra quinquennij autem tem-
pora, catechumena si graui-
ter fuerit infirmata, dandum
ei baptismum placuit, non
denegari.*

*Cur hic quinquennij catechumenae foeminae, cum reliquis biennij
ad baptismum, tempus definiatur.*

Cap. XXIII.

*Supra lib. hoc 2.
cap. 10.*

ON statim (vt diximus) ad baptismum olim infideles adulti, seriae conuersionis & sacrationis vitae documenta praestantes, admittebantur; sed suis traditi catechisti, erudiebantur Christianae disciplinae rudimentis: catechizabantur & docebantur, quid credere, quid agere, quibus obseruationibus anteaetae vitae sordes purgare, quibus legibus inchoare futuram Christiano nomini congruentem, quibus rationibus aeternam capessere comparareque debuissent, vt priusquam aquae, Spiritus sancti sedes, dignissimaque habitacula efficerentur. Quod praeter Concilium hoc & Nicaenum, testatur saepissime D. Augustinus. Nec omnibus catechumenis idem tempus ad suscipiendum baptismum praescriptum erat, sed varium. Flaminibus, hoc est, singulorum deorum sacerdotibus Ethnicorum, triennij tempus superius: reliquis vero, si bona essent indole praediti & moribus, biennium inferius: Iudaeis conuersis octo menses Agathensis Concilij sanctione. Augustinus autem diu voluit esse catechumenus, ob nimios animi sui hinc inde fluctuantis motus, vt ipse de se testatur. Quod si intra tempora cuique prouinciae praescripta catechumeni graui periculo valetudinis premerentur, antea baptizari posse, vno consensu diuersa Concilia & Patres semper decreuerunt. De quinquennio autem ideò facta est mentio hic, quia non agit de catechumena solùm, sed catechumena peccante. De qua in capite superiori, quod indicat praeter epigraphen, coniunctio illa Autem.

*Concilium Nicae
num. can. 2.
D. Aug. li. de fide
& operibus & al
tero de catechizati-
disruidibus.
CANO. 4.
CAN. 42.
Con. Agathense.
can. 23.
D. August. lib. 5.
confessio. cap. 14.*

P De mulieribus quae lenociniū fecerint.

Canon XII.

Mater vel parentes, vel quaelibet fidelis, si lenocinium exercuerit, eo quòd alienum venderit corpus, vel potius suum, placuit, eam nec in fine accipere communionem.

De mulieribus quae lenocinium fecerint.

Canon XII.

Mater vel parentes, vel quaelibet fidelis, si lenociniū exercuerit, eo quòd alienum vendiderit corpus, vel potius suū, placuit, eam nec in fine accipere communionem.

I Vo. p. 8. c. 306. Mater aut parens, vel quaelibet fidelis, si lenocinium exercuerit, eo quòd alienum corpus vendiderit, vel suum, placuit nec in fine cōmunicandam. Burchardus lib. 19. decret. cap. 5. ad finem, aliter [Vt ille (ait) qui haec perpetraverit, nisi in fine non accipiat communio nem.] Sic etiā ex poenitentiali Theodori retulit Ant. Aug. tit. 3. c. fin. Sed lectio vulgata magis placet, vt ad finem canonis dicemus.

De poena lenocinij parentum.

Cap. XXIIII.

S **VETRES**, Licere, verbum, pro implicare dicebant, à licio, quod est filum, quo in tela textrices stamen implicant; Vnde trilicem vestem, quae ex tribus licijs constat. Ab hoc verbo, Licere, lenones appellantur, quòd alliciant & implicent: horum delictum lenocinium. Si mater ergo vel parentes illud exercuerint, in perpetuum communionem priuantur: turpe enim & foedum lenonum officium, sed si in liberos exerceatur, turpissimum semper habitum, quòd non tam alieni, quàm proprii corporis & naturae bona, summa pretij vilitate vilissimè commutentur: ideoque notatum fuit semper grauissima infamia, non apud Christianos modò, sed & apud ethnicos, Vlpiano teste. [Praetor (inquit) qui lenocinium fecerit: lenocinium facit, qui quaestuaria mancipia habet; sed & qui in liberis hunc quaestum exercet, in eadem causa est.] Nec infamiae notam satis poenae habuisse aduersus parentes lenones, voluerunt Imp. Valentinianus, & Theodosius, cùm filios vel ancillas, quibus parentes vel domini hanc peccandi licentiam vel necessitatem imposuerint, à nexu suae potestatis absolui, implorato Episcoporum vel defensorum suffragio, constituerunt: addita etiā poena exilij & damnationis in metallum.

Vlpian. lib. 4. §. si praetor, de lris qui nocentur in famia
Valent. & Theod. Imp. in l. lenones fin C. de spectaculis li. 11.

VEL QVAELIBET FIDELIS.

*Quae sit antiqua lenonum poena. Cap. XV.**Terrull. in lib.
de idololat. c. 11.*

NON parentum solum, sed & cuiuscumq; fidelis lenociniu, seuera, sed iustissima animaduersione Episcopi nostri vindicarunt; probè intelligentes delicta non auctoribus magis, quam fautoribus obesse. Tertullianus. [Grauiora delicta quaeque pro magnitudine periculi diligetiam extendunt obseruationis, vt nō ab his tantum abscedamus, sed & ab his per quae fiūt. Licet enim ab alijs fiant, nō interest si per me. In nullo necessarius esse debeo alij, cum facit quod mihi non licet. Ex hoc quod vetor facere, intelligere debeo, curandum mihi esse, ne fiat per me. Denique in alia causa, praecudicium istud obseruo. Nam quod mihi de stupro interdictum sit, alijs ad eam rem nihil aut operae aut conscientiae exhibeo. Nam quod ipsam carnem meam à lupanaribus fegregavi, agnosco me neque lenocinium, neq; id genus lucrū alterius causa exercere posse. Sic & homicidij interdictio ostēdit mihi lanistam quoq; ab Ecclesia arceri; neq; per se nō facit, quod faciē dum alijs subministrat.] Nec pari lenones, qua & auctores censueris poena dignos, sed & multo acriore; quod sanctissimum praeceptum de nō moechādo tāto hi maiori culpa violēt, quātō minor voluptatis explendae vrgebat necessitas. Edocuit nos hoc olim Solō, qui quo pauciores essent in Rep. qui ad tā foedum facinus iuuenes vel foeminas illicerent, & à turpissimo hoc lenonū officio (si posset) vindicaret Rēpublicam: accusatos & conuictos lenones morte dānari iussit, vt ait Aeschines. Sic Eutymachus quod puellam Olynthiā prostituisset, capite multatus est. Cleomenes Tyrannus, apud Methynacos tres vel quatuor lenas, quae apertissimè lenocinari solebāt, liberafēq; mulieres prostituere, in saccis ligatas iussit quibusdā immergere. Hermipus in libris de septem sapientibus hoc ipsum fecisse Perian drum narrat, referente Arthae nio. Vltimo supplicio afficiendos placuit Iustiniano, quē refert Procopius Theodorae Augustae suasu, & sodalitia meretricū, & lenonum à Constantinopoli sustulisse. Sed cum foedisimae huic lenonum turpitudini, par reperiretur postea quorundam cupiditas, nec habēdi fructu felix, & cupiditate quaerendi miserrima, effecit tandem, vt aditum, quem crimini tanto Imperatorum pudicitia & castitas intercluserant, aurea clauē luxuria sibi aperuerit & auaritia; delata ad aerarium annis singulis tributi nomine quadam pecuniarum summa: à cuius foeditate & iniuria vt Remp. vindicaret, sine Reip. incommodo, singulari quodam pietatis & beneficentiae impulsu Florētius. V. C. praefecturae praetoriae proprium patrimonij fundum aerario obtulit, tantum honestatis decoris & emolumentum addens aerario & Reip. quātum detraxerat turpitudinis & infamiae. Quod grata (vt debuit) memoria, ad praeclarum pudicitiae

*Athenens. lib. 10
dipnos. c. 14.
Iustinian. auth.
de lenon.
Procopius lib. 1.
de aedif. Iustinia.*

P pudicitiae & liberalitatis exēplum retulit & laudauit Theodosius Imp. dignumq; illud censuerim eiusdem Imp. exemplo, non solum vt hīc re pereretur, sed vt recenti magistratuum memoria, & futura etiam posteritatis retineatur: sic enim ait.

Theodosius in nouella constitutione. 18.

Imp. Theod. et Valenti. A. A. Cyro et Alyppio. P. P. P. M.

S **F**idem de exemplis praesentibus mercantur historiae, & omni de ambiguitate liberetur antiquitas, quae nobis summos viros praeculisse Rempublicam facultatibus indicauit. Virum illustrem Florentium praefectura Praetorianae administratione subfultum cernamus, non iam cum maiorum laudibus, sed cum suis magnis in Rempublica meritis, praecleari animi aemula virtute certantem, existimationem Rei publicae non solum cōsilio suo ac p̄ouidentia, sed etiam deuotione ac munificentia pudendae turpitudinis labe atque ignominia liberasse. Nam cum lenonum calliditate damnabili circumuentā veterum videret incuriā, vt sub cuiusdam Iustralis praestationis obtentu, corrumpendi pudoris liceret exercere commercium, & iniuriam sui ipsam quodāmodo ignaram cohibere Rempublicam; pio circa omnium verecundiam proposito, mansuetudinis nostrae more pudicitiaeque suggestit, ad iniuriam nostrorum temporum pertinere, si aut lenones in hac liceret vrbe versari, aut eorum turpissimo quaestu aerarium videretur augeri. Ac licet nos illud aduerteret execrari, etiam cessante vicaria oblatione vectigalis, tamen ne vllum ad aerarium incommodum perueniret, propriam possessionem obtulit, ex cuius redditibus possit accedere, quod praedictum pessimum genus consueuerat pensitare. Vnde p̄ouidentia & munificentiam eius libenter amplexi, hac mansura in aeuum lege sancimus, vt si quis posthac mancipia tam aliena, quam propria, aut ingenua corpora qualibet taxatione conducta prostituere sacrilegij temeritate temptauerit, in libertatem prius miseris mancipijs vindicatis, vel ingenuis personis conductione impia liberatis, grauissimè verberatus huius vr̄bis finibus in qua vetitum nefas crediderit exercendum, ad exemplum omnium, emendationemque pellatur. Cyre P. K. A. A. Inlustre igitur auctoritas tua, ea quae tuendae honestatis decreuimus gratia, veneratione debita iubeat custodiri, officio amplitudinis tuae viginti librarum auri poenā, si praeccepta nostra neglexerit luituro]

Quod in foro seculari Theodosius Imp. idem in foro Ecclesiae recipi hic nostrates Episcopi voluerunt, lenones in perpetuum communione priuantes, praesenti canonis sanctione, quae satis iusta, pia & sancta est. Quod si aliquādo eam denuo sanciri oportuit, vel sanctam iam denuo renouari, hoc maximè tempore sunt pietate & doctrina graues, qui optent, quod minus tuta sit etiam inter parentes virginum pudicitia.

Nec ab hac lenocinij poena illi eximi poterūt, qui vel quaestu, vel sua su, vel alia quacūq; ratione munuscula vel literulas (quibus iuuenes, vel virgines sollicitari solēt, & sollicitare nōnūquā) eo animo ad mulieres, vel virgines d̄ferre cōsueuerūt, nā si hoc lenocinari nō est, quid est lenocinari?

F Olim enim Atheniēses maiore poena afficiebant eos qui alienā vxorem

*Petrus Victorius
lib. 32. Variarum
lectio. c. 15.*

*Refert ex Cicero
ne de Rep. Am-
mianus Marcell.
lib. 30.*

*Iuo p. 8. c. 106.
Burch. lib. 19. c. 5.*

*Theodor. in poeni-
tentiali. tit. 3. c. 5.*

rē munerib⁹ precibus & illecebris corrupisēt, quāmq̄ vi adhibita vio-
lāsēt, illos morte multabāt, hos autē dupli poena afficiebāt, dānū illatū
priūs pretio aestimantes: quōd videlicet, qui vim intulerant, odio futuri
essent his, quas violassent; cōtra verō qui ad stuprū pellexerant, sic ani-
mū foeminarū ad sui studium & amorē conciliaissent, vt mariti vxor, &
domus tota magis in adulteri, quāmq̄ mariti beneuolētia, manu & pote-
state foret: vt ex oratione Lyfiae refert Petrus Victorius. Quare qui tan-
quā alienae pudicitiae proxenetae, ad foedissimā hanc amoris foedissi-
mi conciliationē, foeminarū animos, vel muneribus, vel blanditijs, vel
quo alio malo cōsilio in fraudē illiciunt, aut ferentes literas, aut referē-
tes respōsa, non essent sanē minori poena puniendi, quāmq̄ qui ad raprū
vel stuprū inferendū, opē, auxilium, vel auctoritatē accōmodant: & de
his sanē dixerim lubētius, quod de Reip. suffragijs olim dixisse Cicero-
nē Ammianus refert. [Cūq; nihil (ait) tam incorruptum debeat esse in
Rep. quāmq̄ suffragium, quāmq̄ sentētia, non intelligo, cur qui ea pecunia
corruerit poena dignus sit: qui eloquētia, laudem etiā ferat. Mihi qui-
dē hoc plus mali facere videtur qui oratione, quāmq̄ qui pretio iudicem
corrūpit, quōd pecunia corrūpere prudentē nemo potest, dicēdo potest.]

PLACUIT EAM NEC IN fine accipere communionem.

Cap. XXVII.

N vulgatis cōciliorū Codicibus, & apud Iuonem
cū negatione litera exstat. Apud Burchardū verō
cū coniunctione exceptiua, nisi. [Exercuisti (ait) le-
nociniū, aut in te ipsa, aut in alijs, ita dico, vt tu me
retricio more tuis amatoribus corpus tuum ad tra-
ctandū & ad sordidandū, pro pretio tradidisses, seu
quod crudelius est & periculosius, alienum cor-
pus, filiae dico, vel neptis, vel alicuius Christianae,
amatoribus vēdidisti, vel concessisti, vel internuntia fuisti, vel cōsiliata
est, vt stuprū aliquod tali modo perpetraretur: si fecisti, sex annos per le-
gimias ferias poeniteas: tamē in Concilio Eliberitano praecipitur, vt il-
le qui haec perpetrauerit, nisi in fine nō accipiat cōmunionē.] Sic etiā in
poenitēiali Theodori. Sed vulgata lectio & Iuonis cū negatione magis
placet, & quia criminibus alijs non ad eō grauissimis similis poena saepe
sancita est à Patribus in hoc concilio, & quia in vctusta nostra Con-
ciliorum collectione cum negatione litera exstat.

De virginibus Deo sacratis si
adulterauerint.

Canon XIII.

Virgines quae se Deo dedica-
uerint, si pacta perdididerint virgini-

De virginibus Deo sacratis si
adulterauerint.

Canon XIII.

Virgines quae se Deo dedicaue-
runt, si pactū perdididerint virgi-
tatis,

*tatis, atque eidem libidini inser-
uerint, nō intelligētes quid ami-
serint, placuit, nec in fine dandā
eis esse cōmunionem. Quōd si se
metip̄sas poenituerint, quōd in-
firmitate corporis lapsae fuerint,
et toto tempore vitae suae hu-
iusmodi foeminae egerint poeni-
tentiam, & abstinerint se à coi-
tu, eo quōd lapsae potius videan-
tur, placuit, eas in fine cōmunio-
nem accipere debere.*

*nitatis, atque eidē libidini ser-
uierint, non intelligētes quid
amiserint, placuit, nec in fine
dādā eis esse cōmunionē. Quōd
si sibimet persuaferint, quōd
infirmitate corporis lapsae fue-
rint, & toto tēpore vitae suae
huiusmodi foeminae egerint
poenitētiā, & abstinerint se à
coitu, eo quōd lapsae potius vi-
deantur, placuit, eas in fine cō-
munionem accipere debere.*

Probarunt hunc canonem olim Concilium Colonienſe ſub Caro-
lo III. Imp. cognomento Craſſo, canone VI. & Moguntinum III.
tempore Arnulphi regis, canone XXVI. & Rabanus in ſuo poenitentium
libro capit. IV. Gratianus in capit. virgines quae XXVII. q. I. ac tan-
dem vetuſta noſtra conciliorum & epiſtolarum collectio, his quae re-
tulimus immutatis.

*Virgines voto ſacratas ab ipſis Apoſtolorum temporibus fuiſſe in Ec-
cleſia praeſertim Hiſpanica: et cur de virginibus hic, non de
viduis mentio iniecta. Cap. XXVII.*

Ad illuſtrem & ſummam Hiſpaniae laudē perti-
net, inter medias ſacientiu praefectorū procel-
las, inter immanes tyrānorū Imperatorū crucia-
tus, inter tot vanas Gentiū ſuperſtitiones, ac tan-
dē inter turpiſſimas meretricum lenonūq; offici-
nas, virgines in ea fuiſſe caſtiſſimas, aeterni om-
nipotentis & veri Dei ſacro cultui dicatas, quae
inſigni pudicitia, orationib⁹, lacrymis, ieiunio &
poenitentia ſponſum ſuum ad maiora in Hiſpaniam conferenda bene-
ficia mouerent. Faceſſat igitur iam Petrus Martyr haereticus, qui à tē-
pore Conſtantini Magni virginitatem ſacrari coepiſſe, omni antiqui-
tatis Eccleſiaſticae praefidio deſtitutus adfirmat; cum multō antea
tempore Diocleſiani & Maximiani ſacratas fuiſſe, non argumen-
tum ſolūm ſuppeditet Hiſpania, ſed teſtimonium clariffimum. Cuius ſacri
voti tanto flagrauit ſtudio, vt illius violatrices omni commu-
nitione perpetuō priuauerit. Cuius poenae adiectio noua, veterem fuiſ-
ſe & ab ipſis Apoſtolorum temporibus ſacrae virginitatis obser-
uationem profecto indicat. De virginibus ſolūm Concilij Patres memi-

*i. Tim. 5.
Gelaf. in epist. 1.
ad Episcopos per
Lucani, Brutios,
& Siciliam con-
stitutos. c. 15.
Cōcil. Tribur. s. b
Arnulp. can. 15.*

*Concil. Rothom.
can. 9.
Refert Iuo. p. 7.
c. 52.*

*D. Leon epist. 87
ad Episcopos Man-
ritan. Caesarien.
c. 2.*

Idem. c. 5.

*Refertur à Grat
in. c. illae autē. 32
q. 5.
D. August. lib. de
bono coniugali. c.
18. velatus. Grat.
in. c. acutiūs. 26.
dist.*

*D. Gregor. in re-
gist. lib. 3. epist. 11
ad Maximian.
Episcopum Syra-
cusan. ad finem.*

nerunt, non quòd viduae sacro etiam castitatis & continētiaē voto tunc solitae nō essent obstringi (nam solitas cōstat ex Paulo) sed quia viduae tunc velo sacro (vt virgines) non consecrabantur. Gelasius Papa. [Viduas autem (ait) velare Pontificum nullus attentet: quod nec auctoritas diuina delegat, nec canonum forma praestituit: non est ergo penitus vsurpandū eis, quia sic Ecclesiastica sunt conferēda praesidia, vt nihil cōmittatur illicitū.] Cōfirmavit Cōcilium Triburiēse sub Arnulpho. [Viduas autem (inquit) velare Pontificū nullus attentet, prout cōstitutum est in decretis Papae Gelasij. Cap. XIII. quòd nec auctoritas diuina, nec cano nū forma praestituit: quae si propria volūtate continentiaē professā est, vt in eiuēdē Gelasij. Cap. XXI. legitur, eius intētio pro se reddat rationē Deo.] Concilium Rothomagensē. [Statutum est (ait) viduas non debere velari. Simul & hoc statutum est, vt si quispiam Presbyterorum deinceps huius constitutionis normae contumaciter transgressor extiterit, scilicet, vt aliquas viduas velare praesumat, quia hoc & Episcopis non licet, gradus sui periculū incurrat.] Hac ipsa ratione in vouendi ritu sic à virginali discernēbatur, vt non viduae tantū, sed quouis etiam modo defloratae ad votū continentiae cū virginibus, nec reciperentur, nec remanerent, etiā si in persecutione vim passae & violenter oppressae pudicitiaē mētis, apud Deum nō amisissent. Leo Magnus. [De his (ait) quae in sacro virginitatis proposito cōstitutae Barbaricam pertulerē violentiaē, & integritatē pudoris non animo sed corpore perdidērunt, ea nobis seruāda videtur moderatio, vt nec in viduarum gradum deiciantur, nec in sacrarum & perseuerantium virginū numero censcantur; quibus, si in omnibus virginalibus obseruationibus perseuerant, & castimoniae soliditatē mente custodiunt, sacramentorū nō est neganda cōmunio: quia iniustum est eas in eo argui notari ve, quod vis hostilis eripuit, nō volūtas amisit.] Et inferiūs. [Dei igitur famulae (famulas Dei, ancillas Dei, seruas Dei, moniales olim nūcupari scitū, quas in Africa, & Egypto vocatas fuisse Nōnas, ex Hieronymo didici) quae integritatē pudoris oppressione barbarica perdidērunt, laudabiliores erunt in humilitate, ac verecundia, si se incōtaminatis nō audeant comparare virginibus. Quamuis enim omne peccatū ex volūtate nascatur: & potuerit corruptione carnis mēs inuita nō pollui, minus tamē hoc illis oberit, si quod potuerint animo nō amittere, dolēat se vel corpore perdidisse.] Quod ad eò verum censuit Augustinus, vt foemina, catechumenam vitiatam, nō posse post Baptismū inter Dei virgines consecrari, dixerit. [Acutiūs intelligit qui nec cum qui catechumenus vel paganus habuit alterā, ordinandā censuerunt; quia de Sacramento agitur non de peccato. Nam in Baptismo peccata omnia dimittuntur: & qui dixerit: Si nupserit virgo, nō peccat, satis declarauit, nuptias non esse peccatum. Propter sanctitatem autem Sacramenti, sicut foemina si catechumena vitiata est, non potest post Baptismum inter Dei virgines consecrari; ita non absurdē visum est, bigamum non peccasse, sed normam Sacramenti amisisse, non ad vitae meritum, sed ad ordinationis Ecclesiasticae signaculum necessariam.] Vnde Gregorius Magnus ait. [Nullam igitur fraternitas tua nisi

sexage-

P sexagenariam virginem, cuius aetas hoc atque mores exegerint, velari permittat.] Romanos etiam constat, non nisi virgines ad cultum Vestae & earum societatem admisisse. Qua ratione de castitate Vestalium ad virgines nostras sacraras exemplum ex Romanorum annalibus desumpserunt D. Ambrosius & Turonensis Concilij. II. antiqui Patres. [Cum etiam (inquit) in chronicis habeatur de virginibus Gentilium, tempore quo se deae Vestae sacrauerant, postmisso proposito & corrupta virginali gratia, legali sententia viuas fuisse in terra defossas. Si sana colentes, tali sunt sententiae condemnatae, quanto magis quae in honorem Redemptoris sui se veste mutauerint, & perseuerare noluerint. grauem debent expectare sententiam.]

D. Ambrosius, lib. 3.
de virginibus.
Concil. Turon. II.
can. 21.

SI PACTVM PERDIDERINT virginitatis, atque eidem libidini seruerint.

Post votum numquam licuisse sacris virginibus vagam impudicitiam vel contubernium: explicata in eam rem duo Cypriani & Augustini loca. Cap. XX.

S **P**UDICITIAM quam semel Deo quis obrulit, si violat, tamen scortationis peccatum, honesto nuptiarum nomine tegere cupiat, libido est, fornicatio est, stuprum est, adulterium est, incestus est, sacrilegium est. Ideo quamuis incertum videatur ex huius canonis verbis, an Patres agant de virginibus sacris impudicitia lapsis, an vero matrimonio suae contubernio contracto; certius est, vero sensu & sententia vtrumque comprehendi posse: quod vtroque modo fides profanetur Deo vero consecrata, sed tanto grauius cum contracto matrimonio, quam cum vaga impudicitia violatur, quanto diutius matrimonij seu contubernij diuturnitas cum populi offendiculo infelicem animam detinet alligatam, iuxta Gregorij IX. sententiam.

An etiam hic egerint Patres de virginibus castitatis votum simplex vel solenne (vt vocat) voutentibus, quaeri potest: Et probabilius est, de sacro vel solenni, quia illas quae votum solenne miserant, se Deo deuouere, vel deuotas Deo vocabat, vt constat praeter hoc Concilium in hoc canone & canone XXVII. inferius, ex Concilio Arelatensi. II. [De puellis (inquit) quae se vouerunt Deo, & praeclari nominis decore floruerunt, si post viginti & quinque annos aetatis ad terrenas nuptias sponte transierunt, id custodiendum esse decreuimus, vt cum his, cum quibus se obligauerint, comunione priuetur, ita vt eis postulatibus poenitentia non negetur: cuius penitentiae comunio multo tempore differatur.] At hic de sacris virginibus, quas sanctimoniales vocamus, Patres egisse, qui Concilio Turonensi interfuerunt, clarius interpretati sunt: deuota enim, pro sacra ta voto soleni intelligi constat ex Concilio Carthaginensi. IV. & ex Toletano. I. [Deuota peccate (ait) non recipienda in Ecclesia, nisi peccare desierit.

Gregor. IX. in. c.
sua. de consuetudinibus.

Concil. Arelat. 2.
can. 33.

Concil. Turon.
can. 21.
Concil. Carthag.
IV. can. 104.
Conc. Tol. I. c. 6.

De

*Idem. c. 19.**Concil. Chalced.
canon. 15.**Concil. Colon. c. 6.**Concil. Mogunt.
sub Arnul. Epif-
copo. c. fin.**1. Tim. 5.**D. Cyprian. epist.
62. ad Pomponiū*

De religiosis autem, & voto solenni obstrictis egisse etiam Toletanos Patres, inde intelligi potest, quòd matrimonium postea còtractum separari acta poenitentia praeceperint. [Corruptorem (aiunt) par poena constringat: quae autem maritum acceperit, non admittatur ad poenitentiam, nisi adhuc ipso viuente marito, castè viuere coeperit.] Et mox. [Episcopi, siue Presbyteri, siue Diaconi filia si deuota fuerit, & peccauerit, & maritum duxerit, si eam pater vel mater in affectu receperint, à communionè habeantur alieni.] Idetiam confirmat Concilij Chalcedonenfis decretum. [Si qua virgo (inquit) se dedicauerit Deo, similiter monachus, non licet eis nuptijs iungi: si verò inuenti fuerint hoc facientes, manceant excommunicati.] Sicque de virginibus sacris votum solenne emittentibus, intellexerunt hunc canonem antiqui Concilij Colonienfis Patres, quorum interpretationem sequi placet, post alia enim sic aiunt. [De virginibus autem sacratis in Concilio Eliberitano Ca. XIII. scriptum est: Si moechauerint virgines quae se Deo dedicauerunt, si pactum perdiderint virginitatis, & reliqua.] Huius canonis verba eodem sensu intellexerunt Concilij Moguntini sub Arnulpho Episcopi. [De viduis (aiunt) praecipimus, vt nequaquam citò velentur, sed in potestate earum maneat consentiente Episcopo, vtrum nubant, an professionem castitatis assumant, vsque dum probetur earum conuersatio; ne fortè de ipsidem dici possit, quod ab Apostolo dicitur, Quae autem in delicijs sunt viuentes, mortuae sunt. Si autem propositum castitatis assumpserit, aut monasterij claustris regulariter constringantur, aut domi manentes castitatè suae professionis integerrimè custodiant. Quòd si à proposito deuiauerint, canonicae institutionis censura corrigatur: quod & de virginibus si moechatae fuerint, statuimus, sicut in Concilio Eliberitano Cap. XIII. scriptum est: virgines quae se Deo dedicauerunt & caetera.]

Sed aduersari videtur D. Cyprianus, dum licere virgini, quae se Deo iam deuouit, nuptias inire, his verbis expressit. [Quòd si ex fide se Christo dicauerunt, pudicè & castè sine vlla fabula perseuerent, ita fortes & stabiles praemium virginitatis expectent: si autem perseuerare nolunt, vel non possunt, melius est nubant, quam in ignem delictis suis (delicijs est in alio codice) cadant.] Sunt qui putent de virginibus non velatis loqui Cyprianum, de his scilicet, quae simplex (vt vocat) castitatis votum emisserunt, non autem solenne: quae etsi parum iuste fecerint cum nupsit, matrimonium tamen in Ecclesiae foro validum ineunt, non inane & irritum. Sed verosimilius est, illum de virginibus neutro voto obstrictis, nec simpliciter (vt dicitur) vel solenni, ad Pomponium rescripsisse, quod vt mihi persuasi, ita persuadè caeteris, occurrit multa. In primis enim, vt à fonte rem petamus. Pomponius, cui rescribit Cyprianus, non scripserat aut còsuluerat illum de virginibus velatis, aut sacris tantum, sed de omnibus virginibus, vt ex principio epistolae Cypriani constat. [Legimus (inquit) literas tuas, frater carissime, quas per Paconium fratrem nostrum misisti, postulans & desideras, vt tibi rescriberemus, quid nobis

P nobis de his virginibus videatur, quae cū semel statum suum continenter & firmiter tenere decreuerint, detectae sint postea in eodem lecto pariter manuisse cum masculis.] II. quia dubio Pomponij se rescribere ait ex Euangelicis & Apostolicis traditionibus. [Circa quā rem (ait) quoniam consilium nostrum desiderasti, scias nos ab Euāgelicis & Apostolicis traditionibus nō recedere, quominus fratribus & sororibus nostris cōstanter & fortiter consulatur, & per omnes utilitatis & salutis vias Ecclesiastica disciplina seruetur.] At omnibus Euangelicis & Apostolicis traditionibus repugnat, vt quae semel suae pudicitiae & professionis Christum testem adhibuerunt, abolito castitatis chirographo, repellant illum, contemnant, abijciant.] II. quia in illis verbis: Si autem perseverare nolūt, vel nō possunt, melius est nubant, quā in ignem delictis suis cadant: imitatus est locum Pauli docentis, virgines & viduas melius esse nubere quā vri. At Paulum de virginibus & viduis nullo voto restrictis loquutum constat ex illius verbis. [Dico autem non nuptis & viduis, bonum est illis sic permaneant, sicut & ego: quod si non se continent, nubant, melius est nubere quā vri.] Quem locum de his quae nullum votum emisissent, intelligunt communi cōsensu omnes Catholicae Ecclesiae Patres & Cōcilia. Addo quartū, post ista verba, illa statim subiūxisse. [Certē nullū fratribus aut sororibus scandalum faciant; cūm scriptum sit: si cibus scandalizat fratrem, non manducabo carnem in seculum, ne fratrem scandalizem.] [Si ergo vult Cyprianus, vt nubant virgines, ne fratrem vllum scandalizent, de quibus rogo virginibus illum intellexisse est probabilius: de his quae ad observandam pudicitiam nullo vinculo tenentur, an verō de his quae Christo, vel priuatim, vel publicē fidem suam firmissimē adstrinxerūt? Qui enim fieri poterat, vt non essent scandalo, quae Deum immortalem semel sponsum eligentes, illum pro homine mortali foedissimē commutarunt? Aut qua poena & cruciatu digna non censebitur mulier (vt cum magno Basilio loquar) quae nobili coniuncta viro, seruo suo seipsam violandam impudicē substerneret, ac seruum insidiosē nequiterque domini toris inueheret. Et si ille impius & adulter est, qui dimissam à viro mortali ducit, qui immortalis Dei sponfam nunquam dimissam violare praesumit, cuius non sceleris & impietatis particeps iudicabitur?] [Nec sanē (inquit) incongruē his quae sunt huiusmodi, illud Apostolicum aptari potest, quoniam cūm fornicatae à Christo fuerint, nubere volunt habentes damnationem, quoniam primam fidem irritam fecerunt: non coniugium sed adulterium malè consummantes. Illud vltimo loco adijciendum censeo, quod maioris mōmēti est, ipsū Cyprianū cum clariū de virginibus, quae iam votum emisissent, sermonem instituit, postea in eadē epistola, non mariti, sed Christi adulteras vocasse; nec aliquo pacto posse Ecclesiasticae communionis particeps fieri, nisi abiurato secundo hoc impudico contubernio, ne caeteris inconstantis, leuis & turpis animi perniciosum exemplum praebent.] [Si sic perueniens maritus (inquit prius) sponfam suam

1. ad Cor. e. 7.

cum altero videat, nonne indignatur & fremit, & per zeli dolore fortassis & gladium in manu sumit? Christus Dominus & iudex noster, cum virginem suam sibi dicatam, & sanctitati suae destinatam iacere cum altero cernit, quam indignatur & irascitur, & quas poenas incestis huiusmodi coniunctionibus, cuius ut gladium spiritalem, & venturum iudicii diem unusquisque fratrum possit euadere, omni consilio providere & elaborare debemus.] Et post alia. [Si autem de eis (inquit) aliqua corrupta fuerit deprehensa, agat poenitentiam plenam; quia quae hoc crimen admisit, non mariti, sed Christi adultera; & ideo aestimato iusto tempore, postea exomologesi facta, ad Ecclesiam redeat. Quod si obstinate perseverant; nec se abinuicem separant, sciant se cum hac sua impudica obstinatione numquam a nobis admitti in Ecclesiam posse, ne exemplum caeteris ad ruinam delictis suis facere incipiant.] Eandem sententiam repetit in libro de disciplina & habitu virginum. Vbi non solum Christi adulteras, quae violata Christo fide promissa, alii nupserunt, vocat, quae turpi se coniugio macularunt, sed eas quae cultius se ornantes, (impudica intellige mente) vagabantur per urbem: [Sic se expugnator inimicus per artes suas inserit, sic insidijs per occulta fallentibus diabolus obrepit, sic dum ornari cultius, dum liberius eugari virgines volunt, esse virgines desinunt furtiuo dedecore corruptae, viduae antequam nuptiae, non mariti sed Christi adulterae, quam fuerant praemijs ingentibus virgines designatae, tam magna supplicia pro amissa virginitate sensurae.] Si ergo virgines quae iam votum uouerunt, lapsas non permittit Cyprianus ad Ecclesiam ullo pacto accedere, ne facta hac indulgentia, caeteris peccandi offendiculum praebetur, cui poterit esse probabile (nisi repugnantia dixisse Cyprianum in eodem libro contendat ineptè) de virginibus iam voto emisso praecedenti periodo tractauisse?

Sed verendum est sanè, difficilem quem mox Augustinus objicit scopulum non adeo facile euadamus. In libro enim unico de bono viduitatis haec docuisse Augustinum refert Gratianus. [Quidam nubentes post votum asserunt adulteros esse; ego autem dico, quod grauiter peccant qui tales diuidunt.] Haec autem summam ex toto illo capite retulit Gratianus: sed propria Augustini verba referamus, quibus non solum nuptias post votum contrahi valide posse dixit, sed quod magis mirè, licitè facere posse adfirmavit. [Proinde qui dicunt, talium nuptias non esse nuptias, sed potiùs adulteria, non mihi videntur satis acutè ac diligenter considerare, quid dicant: fallit eos quippe similitudo veritatis.] Ad finem capituli addit. [Fit autem per hanc minus considerata opinionem, qua putat lapsarum a sancto proposito foeminari. m. si nupserint, non esse coniugia, non paruim malum, ut a maritis separantur vxores, quasi adulterae sint, non vxores. Et cum volunt eas separatas reddere continentiae, faciunt maritos earum adulteros veros, cum suis vxoribus viuus, alteras duxerint.] Et post alia. [Quapropter non possum quidè dicere a proposito meliore lapsas, si nupserint, foeminas, adulteria esse

Cyprian. li. de disciplina. & habitu virgin. c. 2.

Aug. lib. vii. de bono viduit. c. 10. relatus a Gratiano in c. quidam nubentes. 27. dist.

Idem Aug. c. 11.

P esse coniugia. [Multa excogitarunt huius seculi scriptores ad dissoluen-
dum impeditum hunc Augustini nodum: quem aduersus Ecclesiae
nostrae decreta & religionum institutum Brentius haereticus, Petrus
Martyr, & alij eorum sectatores adeo exultantes proponunt, ac si de vni-
uersa Ecclesia triumphassent. Quidam enim facilius hunc locum negari
posse, quam solui dixerunt, vt Spenceus. Alij liberius totum librum
non esse Augustini affirmantes, sed Iuliani cuiusdam Pelagij haereti-
ci sectatoris. Sic Hosius Cardinalis non minus eruditione & pietate,
quam dignitate illustrissimus, in sua illa Christiana & docta catholi-
cae fidei professione de matrimonij impedimentis. Qui maiori reue-
rentia & religione locum hunc Augustini tractarunt, de voto simpli-
ci, non de solenni intelligendum docent, vt Gratianus, Petrus Lom-
bardus, & alij: idque communi scriptorum huius aetatis consensu re-
ceptum est, vt testantur Sotus, Robertus Bellarminus, ac tandem
doctissimae illae Gregoriani decreti adnotationes in c. quidam nubentes.
XXVII. dist.

Sed age, videamus, si Augustini mentem praestantius assequi non pos-
simus, an examinare saltem possimus accuratius, nec mentem tantum,
sed & verba epistolae, & epistolam totam a calumnia obiecta vindica-
re: cum certo illam esse Augustini testetur Possidius. [Inter epistolas Iu-
lianae (inquit) de sancta viduitate. &c.]

S Augustinus enim, Beatissime Pater, in libro de bono viduitatis, eò ani-
mum intendit, vt doceret Iulianam viduam & eius etiam nomine om-
nes Christianas (ad Iulianam enim scribebat quae nullo voto simplici
(vt vocant) vel solenni se deuinxerat, sed continentiae statum secundis
nuptijs repulsis elegerat) bona & perfectionem viduitatis continen-
tiaeque: sic enim librum vel epistolam inscripsit, de bono & perfectio-
ne viduitatis. Multa dixit de illius laude: non tamen illa tanta esse ad-
firmavit, vt si yduae velint nubere secundo, ne vrerentur, illis non lice-
ret: reprobatur enim antiquum Tertulliani secundas nuptias vel adul-
terium damnantis & Cataphrygarum errorem, in quem ne impingeret
Iuliana (ab eo enim non procul aberat nimia continentiae suae lauda-
tione) multis verbis docet, suadet, atque contendit omnibus ferè capi-
tibus praecedentibus. In hoc ergo persultes proposito D. Augustinus, ad re-
uincendâ illius erroris falsitatem, post alia adiecit. [Proinde qui dicunt,
taliu nuptias, nō esse nuptias, sed potius adulteria, nō mihi videtur satis
acutè ac diligenter cōsiderare quid dicat: fallit quippe eos similitudo ve-
ritatis. Quia enim coniugiū Christi dicuntur eligere, quae Christiana san-
ctitate nō nubunt, (ecce non dixit, voto aut promissione, sed sanctitate
Christiana, siue viduitatis simplici continentia) hinc argumentantur
quidam dicentes: Si viro suo viuo, quae alteri nubit, adultera est, si-
cut ipse Dominus in Euangelio definiuit, viuo ergo Christo, cui mors
vltra non dominatur, quae coniugium eius elegerat, si homini nu-
bit, adultera est. Qui hoc dicunt, acutè equidem mouentur, sed parum
attendunt hanc argumentationem quanta rerum sequatur absurditas.

Spenceus de
continentia. li. 5. c. 2.
Hosius in Catho-
cae fidei profes-
sione. c. 56. de mat-
rimonij impedimē-
tis.

Gratian. ad proē.
2. 4. distinct.

Sotus in 4. distim.
38. arti. 1.

Bellarmin. tom. 1.
de cōtrouer. Chri-
stian. fidei. lib. 2.
c. 38.

In c. quidam. 27.
dist.
Possidius in inci-
cula.

Matth. 19.
Roman. 6.

2. Corin. II.

Cum enim laudabiliter etiam viuento viro, ex eius consensu continentiam foemina Christo voueat, iam secundum istorum rationem, nulla hoc facere debet, ne ipsum Christum (quod sentire nefas est) adulterum faciat: cui, viuento viro, nubit. Deinde cum primae nuptiae meliores sint meriti, quam secundae, absit ut sanctarum viduarum iste sit sensus, ut Christus eis videatur quasi secundus maritus. Ipsum enim habebant, & antea, quando viris suis fideliter seruebant subditae, non carnaliter, sed spiritualiter, virum cui Ecclesia ipsa, cuius membra sunt, coniunx est: quae fidei, spei, charitatis integritate, non in solis virginibus sanctis, sed etiam in viduis & coniugatis fidelibus tota virgo est. Vniuersae quippe Ecclesiae, cuius illae membra sunt, Apostolus dicit: Aptauit vos vni viro, virginem castam exhibere Christo. Nouit autem ille coniugem virginem sine corruptione foetare, quem in ipsa etiam carne potuit mater sine corruptione procreare. Fit autem per hanc minus consideratam opinionem, qua putat lapsarum à sancto proposito foeminarum, si nuptierint, non esse coniugia, non paruum malum, ut à maritis separentur vxores, quasi adulterae sint, non vxores; & cum volunt eas separatas reddere continentiae, faciunt maritos earum adulteros veros, cum suis vxoribus vitis, alteras duxerint.] Haec eo animo & consilio Augustinus, quibus nihil verius, nihil doctius, nihil sanctius, nihil antiquis & recentibus Catholicae Ecclesiae moribus & decretis accommodatius, vel scribi potuit, vel excogitari. Hoc autem solum scripsisse & docuisse Augustinum non verisimilibus argumentis, sed proprijs rerum & mentis suae notis confirmabo. Primò Augustinus ad Iulianam viduam scribebat, ut ex libri epigraphae constat: Iulianam autem nullum votum vouisse, sed tantum continentiam (ni maior abstinentiam) à secundo coniugio elegisse, ex toto libro apparet, praecipue Ca. I V. vbi sic ait. [Quapropter hoc primum oportet, ut noueris, bono quod elegisti, non damnari secundas nuptias, sed inferius honorari; nam, sicut bonum sanctae virginitatis, quod elegit filia tua, non damnat vnas nuptias tuas, sic nec viduitas tua cuiusquam secundas.] Ne autem illa viduitatis bona & continentiae (quod coepisse illam Augustinus insinuat,) tanti faciendae putaret, ut vetusto Tertulliani errore viduas secundas nubentes adulteras esse diceret, quòd nuptias secundas damnandas ut adulterium existimaret, multa docet, repetitque Augustinus, volens ab imo huius erroris radices & à Iuliana & à viduis omnibus suam continentiam simplicem nimis asserantibus, euellere. In principio enim Epistolae de viduitatis bono, se rogatum scribere à Iuliana his verbis refert. [Ne petitioni tuae & in Christo dilectioni diutius essem debitor promissionis meae, arripui ut cumque inter alias vrgentissimas occupationes meas, de professione sanctae viduitatis aliquid ad te scribere.] Capite postea II. se nolle ait toto illo opere, nisi Pauli Apostoli epistolam ad Corinthios explicare: dum capite VII. eiusdem dixit, dico autem non nuptis, & viduis, bonum est illis si sic permaneant, sicut ego; quid si non se continent, nubant, melius enim est nubere, quam vri. [Non sit ergo ait Augu-

P gustinus mihi aliud te docere, nisi verba tibi doctoris exponere, & de
 ijs quod Dominus dederit, disputare. Ait itaque Apostolus doctor Gen
 tium, vas electionis: [Dico autem innuptis & viduis, bonum esse illis si
 sic permanserint, sicut & ego.] Si ergo toto libro se agere velle dicit Au
 gustinus de interpretatione epistolae Pauli, & Paulus de continencia fo
 lum seu abstinencia (vt dixi) à coniugio non autem de voto simplici
 vel solenni agit; quid opus est Pauli contextum, vel Augustini inter
 pretationem ad incogitata extendere. Pergamus ad alia. In Cap. III. Au
 gustinus ad eandem interpretationem Pauli, & nostram Augustini sta
 billendam, haec ait: [Quantum autem bonum habeat nuptiarum fides,
 id est, Christianarum & religiosarum coniugarum, hinc intelligi po
 test, quòd cum de fugienda fornicatione praeciperet, vbi vtrique & con
 iugatos alloquebatur, Nescitis (inquit) quia corpora vestra membra sint
 Christi. Tantù ergo bonù est fidelis coniugij, vt etiam ipsa membra sint
 Christi. Hoc autè bono quoniam melius est bonù cõtinenciae vidualis,
 nõ hac professione id agitur, vt aliquid plus sit Catholica vidua quàm mè
 bra Christi: dixit quippe idem Apostolus:] Quae autè Capite III. adiù
 xit, illustrant profectò sepeiora: Vides etiam (inquit) coniugalem pu
 dicitiam & tori Christiani matrimonialem fidem donum esse, & hoc
 à Deo, vt illud, quod vltra liberorum procreandorum necessitatem,
 modum concumbendi, aliquatenus concupiscentia carnalis excedit,
 S non nuptiarum sit hoc malum, sed veniale sit, propter nuptiarum bo
 num: Non enim de coniugio, quod copulatur liberorum procrean
 dorum causa, & fide pudicitiae coniugalis, & indissolubili, quamdiu
 ambo viuunt, matrimonij sacramento, quae omnia bona sunt; sed de
 illo immodico carnis vsu qui in infirmitate cõiugum agnoscitur, & in
 teruentu boni nuptialis ignoscitur, ait Apostolus: secundùm veniam di
 co, non secundùm imperium. Item cum dicit: Mulier alligata est, quam
 diu vir eius viuit: quod, si mortuus fuerit vir eius liberata est: cui vult nu
 bar tantùm in Domino, beator tamen erit, si sic permanferit, secundùm
 meum contilium: satis ostendit beatam esse in Domino, etiam post
 mortem viri iterum nubentem fidelem, sed in eodem domino viduam
 beatiorem: hoc est, vt scripturarù non tantùm verbis, verùm etiam exem
 plis loquar, beatam esse Ruth, sed Annam beatiorem. Quapropter hoc
 primum oportet vt noueris, bono quod elegisti, non damnari secundas
 nuptias, sed inferiùs honorari: nam, sicut bonum sanctae virginitalis,
 quod elegit filia tua, non datat vnas nuptias tuas: sic nec viduitas tua
 cuiusquam secundas. Hinc enim maxime Cataphrygarum ac Nouatia
 norum haereses tumuerunt, quas buccis sonantibus non sapientibus
 etiam Tertullianus inflauit, dum secundas nuptias tanquam illicitas
 maledico dente concidit, quas omnino licitas Apostolus sobria mente
 concedit. Ab hac sanitate doctrinae, nullius indocti, nullius docti dispu
 tatione moueatis: nec ita extollas bonum tuum, vt quod malum non
 F est, tanquam malum crimineris alienum: sed tanto magis gaude tuo

1. Cor. 7.

1. Cor. 6.

Alias, Quoniam:

1. Cor. 7.

Alias, primas.

bono,quandò magis vides,non tantùm illo deuitari mala, sed quaedam etiam bona superari. } Nec minus etiam pondus habent, quae Cap. V. subiunxit. [Mala (ait) sunt etiam adulterium vel fornicatio. Ab his autè illicitis, valde longè est, quae voti libertate se obstrinxit, & sibi etiam licita ne licerent, non imperio legis, sed consilio caritatis effecit. Et bonum est pudicitia coniugalis, sed melius bonum est còtinentia vidualis. Hoc ergo melius illius boni submissione honoratur: non illud bonum melioris huius laude damnatur. Quod autem Apostolus, cum celibum & innuptarum commendaret fructum, quia cogitant quae sunt Dei, quo modo placeant Deo, subiecit & ait; Hoc autem ad vtilitatem vestram dico, non vt laqueum vobis iniiciam; id est, non vt vos cogam, sed ad id quod honestum est, hortor. Non quia innuptarum bonum honestum dicit, idèò putare debemus turpe esse vinculum coniugale: alioquin etià primas nuptias condemnabimus, quas nec Cataphryges, Nouatiani, nec diversissimi eorum astipulator Tertullianus turpes ausus est dicere: Sed, quemadmodum cù ait; dico autem innuptis & viduis, bonum esse illis, si sic permanferint; vtique bonum posuit pro meliore, quonià omne, quod bono comparatum melius dicitur, etiam hoc proculdubio bonum est: nam quid est aliud quod ita dicitur melius, nisi quod magis bonum est? Nec idèò consequenter eum sensisse arbitramur, malum esse si nupserint, quoniam dixit: Bonum est illis, si sic permanferint: ita etiam cùm ait, Sed ad id quod honestum est, non matrimonium turpe esse monstravit, sed quod honestum erat, honestius generalis honesti nomine commendavit. Quia honestius quid est, nisi quod magis honestum est? Magis autem honestum, vtique honestum est. Apertè quippe declaravit, hoc esse bono illo melius, vbi ait: Qui dat nuptum bene facit, & qui non dat nuptum, melius facit: & hoc illo beato beatius, vbi ait: Beatior autem erit, si sic permanferit. Sicut ergo bono melius, & beato beatius, sic honesto honestius est, quod honestum voluit appellare. Absit enim, vt turpe sit, vnde loquens, Apostolus Petrus ait; Viri vxoribus vestris, tãquam vasi infirmiori & subiecto tribuite honorem, quasi cohaeredibus gratiae. Et illas alloquens, subditas esse viris suis, exemplo Sarae adhortatur. Nam sic quaedam (inquit) sanctae mulieres, quae in Dominum sperabant, ornabant se obsequentes viris suis, quomodo Sara obediebat Abrahae, Dominum eum vocans, cuius factae estis filiae, beneficientes & non timentes vllam perturbationem.] Capite autem VI. & VII. haec eadem multis alijs & rationibus & exemplis Augustinus confirmat, quae consulo praeterco silentio, ne vel molestia vel longa protrahatur disputatio. Vt ostenderet tamen Iulianam secundas nuptias optime recusasse: non quod illae quid haberent turpitudinis, vt dicebatur, sed quia continentia praestabat matrimonio secundo, & ex primo iam filijs susceptis illa ornata & ditata intemperantiae documentum dedisset, si nuptrisset secundo; haec addit Cap. IX. quae còprobat ad quam scribebat Iulianam, nec simplici voto, nec solenni obstrictam, ipsumque Augustinum de solo viduitatis bono sermonem &

1. Cor. 7.

ibidem.

ibidem.

1. Pet. 3.

ibidem.

P

S

F

P disputationem in eo libro suscepisse, & de damnatione erroris eorum
 qui putabant cum Tertulliano & reliquis, secundas nuptias esse adulter-
 ria, suam sententiam protulisse & iudicium. Tu autem (inquit) quae & fi-
 lios habes, & in eo seculi sine vituis, quo iam tempus sit non mittendi la-
 pides, sed colligendi: non amplectendi, sed continendi ab amplexu, cum
 clamer Apostolus: Hoc autem dico fratres, tempus breue est, reliquum
 est, ut & qui habent uxores, tanquam non habentes sint: profecto si se-
 cundas nuptias appetisses, nullum prophetiae vel legis obsequium, nul-
 lum prolis saltem carnale desiderium, sed solius incontinentiae fuisset
 iudicium. Fecisses enim, quod ait Apostolus, cum dixisset bonum esse il-
 lis, si sic permanerent, sicut & ego, continuo quippe addidit: Quod si se non
 continent, nubant, malo enim eas nubere quam vri. Hoc enim dixit, ut
 effraenatae libidinis malum non praecipitaretur in turpitudinem flagi-
 tiorum, cum exciperetur honestate nuptiarum. Gratias autem Do-
 mino quoniam peperisti, quod esse noluisti, & virginitas prolis tuae
 compensauit dispendium virginitatis tuae. Nam diligenter interro-
 gata doctrina Christiana, & primas nuptias iam isto tempore, nisi in-
 continentia sit impedimento, contemnendas esse respondit. Qui enim
 dixit: Si se non continent, nubant, potuit dicere: Si filios non habent, nu-
 bant. Sed post resurrectionem praedicationemque Christi, quando iam
 ex omnibus gentibus filiorum spiritualiter gignendorum tanta suppetit co-
 pia, tale officium cesset ex carne filios propagare, quale primis temporibus
 fuit. Sed denuo ab Augustino requiramus, an si haec viduitatis conti-
 nentia adiecto voto fulciatur, liceat uouenti postea nuptijs copulari
 secundis: non enim id facere licitum, sed velle, damnabile esse Cap. IIX.
 & IX. eiusdem libri (ut alia omittamus) idem Augustinus demonstrat.
 In priori enim sic ait: Proinde, quae se non continent, nubant, antequam
 continentiam profiteantur, antequam Deo uocentur: quod nisi reddant,
 iure damnantur. Alio quippe loco de talibus dicit, cum in delicijs eger-
 rint, in Christo, nubere volunt, habentes damnationem, quoniam pri-
 mam fidem irritam fecerunt, id est voluntatem ad nuptias, a propo-
 sito continentiae deflexerunt. Irritam quippe fecerunt fidem, qua
 prius uouerant, quod perseverantia implere noluerint. In posteriori vero
 tantum abfuit, ut matrimonia post eorum contracta, licita esse affir-
 maret, ut dixerit illa adulterijs esse peiora. [Sed quoniam, sicut ait Domi-
 nus: Non omnes capiunt uerbum hoc, quae potest ergo capere, capiat:
 quae se non continet, nubat, quae non coepit, delibere; quae aggressa
 est, perseueret: nulla aduersario detur occasio, nulla Christo subtraha-
 tur oblatio, in coniugali vinculo si pudicitia conseruatur, damnatio non
 timetur. Sed in viduali & virginali continentia, excellentia muneris am-
 plioris expetitur: qua expetita, & electa, & voti debito oblata, iam non so-
 lum non capessere nuptias, sed etiam si non nubatur, nubere velle, dam-
 nabile est. Nam ut hoc demonstraret Apostolus, non ait, Cum in delicijs
 egerint, in Christo nubunt: sed, Nubere volunt: Habentes, inquit, dan-
 tionem, quoniam primam fidem irritam fecerunt: etsi non nubedo, sed
 tamen

Eccles. 3.

1. Cor. 7.

ibidem.

1. Tom. 5.

Matt. 19.

1. Timot. 5.

tamen volendo: non quia ipsae nuptiae vel talium damnandae iudicantur, sed damnatur propositi fraus, damnatur fracta voti fides, damnatur non susceptio à bono inferiore, sed ruina ex bono superiore. Postremò damnantur tales, non quia coniugalem fidem posterius inierunt, sed quia continentiae primam fidem irritam fecerunt. Quod ut breuiter insinua-
 ret Apostolus, noluit eas dicere habere damnationem, quae post amplioris sanctitatis propositum nubunt: non quia non dantur, sed ne in eis ipsae nuptiae damnari putarètur. Sed cum dixisset, nubere voluit: continuo addidit, habentes damnationem. Et dixit quare, quoniam primam fidem irritam fecerunt: ut voluntatem, quae à proposito cecidit, apparet esse damnatam, siue subsequantur nuptiae, siue desint.] His ergo ut iam finem dicèdi faciamus, subiunxit in principio capitis decimi illa Augustinus. [Proinde qui dicunt talium nuptias non esse nuptias, sed potius adulteria, non mihi videntur satis acutè.] Et illa quae ad finem eiusdem capitis addidit. [Fit autem per hanc minus consideratam opinionem, qua putant lapsarum à sancto proposito foeminarum, si nupserint, non esse coniugia, non paruum malum, ut à maritis separantur vxores, quasi adulterae sint, non vxores, & cum eas volunt separatas reddere continentiae, faciunt maritos earum adulteros veros, cum suis vxoribus viuus, alteras duxerint.] Haec omnia aduersus Tertulliani errorè se cùdas nuptias dantans in libro de monogamia. Si quis enim librum hunc Augustini de bono viduitatis, cù illo Tertulliani de monogamia cõtrulerit, hunc quasi apologeticum illius esse comperiet: sed ea tandè quae, summatim complectens quae dixerat, addit Cap. XI. adeo explicatè patefaciunt superiora: ut qui se aequiores paulò iudices huic causae praestiterint, nec in dubium posthac Augustini sententiam permittant reuocari.

Quapropter (ait) non possum quidem dicere à proposito meliore lapsas, si nupserint, foeminas, adulteria esse, non coniugia: sed planè non dubitauerim dicere, lapsus & ruinas à castitate sanctiore, quae vouetur Deo, adulterijs esse peiores. Si enim, quod nullo modo dubitandum est, ad offensionem Christi pertinet, cum membrum eius fidem non seruat marito, quantò grauius offenditur, cum illi ipsi seruetur fides, in eo quod exigit oblatum, qui non exegerat offerendum? Cùm enim quisque non reddit, quod non imperio compulsus, sed consilio cõmonitus vouit, tantò magis fraudati voti auget iniquitatem, quantò minùs habuit vouendi necessitatem. Haec ideo disputo, ne arbitreris, vel secùdas nuptias crimen esse, vel quascunq; nuptias, cum sint nuptiae, malum esse. Non itaque illas abs te damnatas velis esse, sed spretas. Bonum ergo continentiae vidualis luculentius decet, cum pro illo vouendo & proficendo possint contemnere foeminae, quod liber & licet. Sed post voti professionem perseueranter fraenandum & vincendum est, quod liber, quia iam non licet.] Posteaque differit latius an tertiae vel quartae liceant Christiano. Quos nec etiam audet damnare, cum damnauerit semper, non in eo libro tantum, sed in alijs saepissime, quae contrahun-

P tur post votum, ea adulterina coniugia nuncupando: in libro enim ad Pollentium de adulterinis coniugijs, adeo strictè hoc esse obseruandū scripsit, vt si post votum offerret se vxor infidelis, pollicereturque se futuram Christianam, si vir fidelis eam vxorem duceret, non licere post votum his verbis edoceat. [Non solū autem moechandum non est, quod facit non quidam, sed omnis qui dimittit vxorem suam, & ducit alteram, & si propterea duxerit, vt faciat Christianā, sed etiam quisquis non alligatus vxori, continentiam Deo vouerit, nullo modo debet ista compensatione peccare, vt ideò credat vxorem sibi esse ducendam, quia promisit quae nuptias eius appetit, futurā se esse Christianā. Quod enim cuiquam antequam vouisset, licebat, cum id se nunquam facturum vouerit, non licebit: si tamen id vouerit quod vouendum fuit, sicut est perpetua virginitas, vel continentia.] Et in libro II. ad finem, post alia. [Qui verò (inquit) eligunt continere, aliquid vtrique melius eligunt, quā est nuptiarum bonum, hoc est generatio filiorum. Vnde si eligitur continentia, vt bono nuptiarum melius aliquid capessatur, quantò potius custodienda est, vt adulterium caueatur. Cum enim dixisset Apostolus: Quòd si se nō continet, nubat, melius est enim, inquit, nubere quā vri, non dixit, melius est moechari, quā vri.] Idē alibi [Nubendi licentia quibusdam tribuitur, illis videlicet qui virginalem vel vidualem castimoniam nequaquam professi sunt: quibusdam autem non tribuitur, illis videlicet qui virgines vel continentes esse decreuerunt.] Nec sibi solū & catholicis sacrae virginitatis violationem displicuisse, sed ethnies etiam hominibus, nobis id tantū quam grauissimum crimen obijcientibus, si fortè aliquando esset commissum, ipse Augustinus testatur ad Marcellinum. Quod facturi non essent, si id graue apud nos haberi & execrandum non vidissent. Non ergo nuptias post votum emissum admittit Augustinus, vt Brentius contendit & quod magis miremur, Hosius Cardinalis. Persuasus enim hanc fuisse Augustini sententiam, opponit aduersus illam Cyprianum, Ambrosium, Basilium, Theophilactum, ea adulteriā vocitantes, cum tamen sit certum, non similia tantū Augustinum cum Cypriano & reliquis sanctis Patribus, sed eadem prorsus & eodem Catholicae Ecclesiae sensu, & Spiritus sancti afflatu Christianè docuisse & sapiēter: viduas scilicet, nullo voto emissio, iustè motrimonium posse contrahere. Viduas enim olim in Ecclesia alias continentes solū, nullo voto deuinctas, quae seculares dicebantur (qualis Iuliana) quae nubere poterant, alias verò adstrictas voto, quae sanctimoniales vocabantur, quibus nubere nō licebat, ex Cōciliano III. Toletano didici. [Duo (inquit) sunt genera viduarum, seculares & sanctimoniales: seculares viduae sunt, quae adhuc disponentes nubere, laicalem habitum non deposuerunt: sanctimoniales sunt, quae iam mutato habitu seculari, sub religioso cultu in conspectu sacerdotis & Ecclesiae apparuerunt. Hae si ad nuptias transferint iuxta Apostolum, non sine damnatione erunt, quia se primum Deo vouentes, postea castitatis

Aug. li. i. de adulter. coniug. c. 24.

Idem lib. 2. c. 12.

1. Cor. 7.

Aug. lib. de consuetu virior. & virtutum. c. 24.

D. August. lib. I. de ciuitate Dei. c. 16.

Hosius tam in Catholica professione c. 56. quā in lib. 4. de traditioni.

Concil. Tolet. IV. can. 55.

P propo-

propositum abiecerit.] Cum ergo haec sancta & pia Augustini doctrina cū diuo Paulo, cū Pontificibus, cum Conciliorum decretis mirè cōsentiat, quid opus est illam de simplici voto interpretari? Ex quibus deducitur vera & germana sententia Augustini, continentiae votum vt factu licitum, sic ruptu illicitū & redditu esse necessariū, contextumque à Gratiano relatum in c. quidam nubentes. XXVII. dist. ex libro Augustini de bono viduitatis, falso tribui Augustino: cum verbum illud: Post votum: in toto Augustini libro nō extet, nec ad rem & causam Augustini & Iulianae spectabar, quae de solo bono erat simplicis propositi continentiae. Quod notandum est etiam ad ea quae interpretes nostri Augustini verbis grauiter pressi, sensu diuerso docere solent in c. nuptiarum bonum. XXVII. quae est I.

PLACVIT, NEC FINE DAN-
dam eis esse communionem.

De lapsis virginibus sacris Episcoporum esse iudicium.

Cap. XXIIX.

I mulier quaecunque corporis prostituendi nō habet potestatem, quae Christo illud in cōsecratione tradidit, & illi, non sibi viuere se deuinxit, multo certè minus illam habere debet aut potest. Constat hinc capitale crimen esse, & inter capitalia praecipuum, fide Deo fallere: ideoque nō solum communionē in vita, sed & in vitae exitu sacris virginibus, vt sponso Iesu Christo adulterantibus, ab Hispanis Patribus denegari. Ecce quā antiqua sit in Hispania sacrae virginitatis custodia, & quā acri poena illius violatio coercita & punita. Constat etiam de virginibus sacris iudicium ad Pontifices spectare; quod & olim etiam Pontifici maximo in virgines Vestales lapsas competebar, auctoribus Liuio & Plinio.

*Zinius. I. decad.
lib. 4.*

*Plin. in epist. ad
Cornelium Nepotianum
lib. 4. epist.
11.*

QVOD SI SIBIMET PERSVA-
ferint, quòd infirmitate corporis lapsae fuerint, &
toto tempore vitae suae huiusmodi foeminae ege-
rint poenitentiam, & abstinerint se à coitu, eo
quòd lapsae potius videantur, pla-
cuit, eas in fine communionem
accipere debere.

Quā Deo accepta virginitatis oblatio.

Cap. XXIIX.

Onorificentissimum est virginem esse; honorificum virginem vocari; ideo Concilium quas prius stantes virgines dixerat, iam lapsas foeminas nuncupat, remisso antiquo nominis decore. Nec foeminas tantum dicit, quia iam virgines esse desierunt; sed huiusmodi foeminas, maiori nota & contempu, solent viri graues ad de signadas personas quas remisso honore vel detracto nuncupare volunt, has voces vsurpare. Huiusmodi homines, nescias qui homines, & aliae generales his similes nuncupationes

Si ergo virgines quae prostrato pudore semel sibi & Christo mortuae fuerint, illius gratia reuiuiscere coeperint, & non solum a turpitudine ante actae vitae destiterint, sed poenitentiae lametis antiquas sordes purgauerint, eo quod lapsu potius, quam consilio ante peccasse censendae sunt, placuit, vt in fine communionē acciperent, remissa acriori poenitentia.

Ex prima & secunda huius decreti sanctione illud ab haereticis velle obferuari, quam accepta sit Deo & spōsae suae Ecclesiae virgininitatis promissio vel oblatio, quam detestada illius violatio, contra antiquum Iouiniani monachi & Heluidij errorem, dicentium, apud Deū non esse maioris meriti virginitatē, quam coniugiū, sed pares voluerūt virginitati nuptias. Contra quos satis erudite & copiose Heronymus, Augustinus, Chrysostomus, & ante hos Ambrosius ad Siriciū PP. & ipse Siricius PP. in Concilio sacerdotū Romae habito, quod summatim cōplexus est in epistola ad Mediolanensem Ecclesiam, & altera ad Episcopos Africae: & ipsi Episcopi Africani comprobauerunt & confirmauerunt postea in Concilio Telesti.

Sed vt omisso auctoritatis pondere, rationum momentis rem ipsam aduersus hos & alios procaciores haereticos expēdamus. Quid inter cōiugij & virgininitatis bonum intersit, inde apparebit, quod coniuges primū trāquilliori loco sint, vt Chrysostomi verbis vtat. [Nam si quando in illis excitatur (ait) ardor libidinis, concubitu facie sedatur: virgo autem non habet vnde ignem restinguat: flammam quidem excitatam & in altum sublatam videt, sed eam extingueret non potest, tantum verò relinquitur, vt igni resistens non viatur. Quid igitur mirabilius, quam vniuersum gestare in animo rogam ardentem, neque comburi: quam flammam in intimis animae partibus versari, & integram permanere rationem? Nemo enim illi dat hanc veniam, vt libidini parens eiusmodi carbones effusos extinguat. Verum quod scriptor Prouerbiorum fieri non posse dicit in corpore, id ipsum animo virgo cogitur sustinere. Quid igitur (inquit) ille? Nunquid potest homo ambulare super prunas, vt non comburantur plantae eius? ecce ambulat ipsa & perfert cruciatum. Nunquid potest quisquam abscondere ignem in sinu, vt vestimenta eius non ardeat? At haec ipsa non vestibus, sed intus ignem continens furentem & crepitantem flammam perfert & sustinet. Etiam ne quales nuptias quisquam cum virginitate conferre, vel omnino in eius conspectu ponere audeat? At non id

*Ambr. epist. 81.
ad Siriciū PP.
Siricius PP. in
epist. ad Medio-
lan. Eccle. exstat
inter Ambrosia-
nas, nu. 30.*

*Chrysost. lib. de
Virgin.*

Prouerb. 5.

permittit diuus Paulus, qui magnū inter vtrumque proponit interuallum. Haec enim (inquit) cogitat quae Domini sunt : illa autem cogitat quae sunt mundi. Nec eo solum bono & honore extolli potest uirginitas, sed & alijs multis multo sanè maioribus. Cum enim illa Christiana fide & caritate fulcitur, tanto & matrimonio & humanis rebus praefenda est, quanto humano generi antecedunt beatae mentes : illarum enim praestantiam non acmulari tantum, sed imitari uidentur : qui cum natura illis sint inferiores, pugnantes tamen cum his quae ipsius naturae necessitas postulat, & uincentes adhuc ardore uoluptatis coelestis, naturalis ardorem uoluptatis, illas quoque fieri potest, assequuntur potius, quam imitantur. Si enim neque nubunt Angeli, neque uxores ducunt, in pari causa sunt uirgines : in eo autem dispari, quod cum grauius corporis uinculis deprimantur, augustissima tamen pennarum leuitate ad excelsum illum & coelestem sanctorum spirituum locum, uiuentes adhuc in carne, si non carne, uicta tamen carne ab spiritu, spiritu incipiunt conscendere, & spiritu simul & carne feliciter postea assequuntur : ac tandem iisdem quibus illi muneribus, & quod caput est bonorum omnium, sponsi consuetudine felicissime perfruuntur. Felices ergo sapientes illos & beatos, qui humana specie & figura diuinam ac plenè coelestè vim consequuti sunt : insanos & miserabiles Iouinianum, Heluidium & reliquos recentiores haereticos, qui cum dignitate ad beatas mentes Christi gratia proximè possint accedere, non solum in impuram belluarum intemperantiā de prauata abijciunt se uoluntate, sed obscurato naturali rationis lumine, iuste dignèq; facere posse profanissima iactant impudentia, dignissimi sanè ut grauiores in morte sufferant cruciatus, quam luxuriantes in uita experti sunt uoluptates. Nec mortuos solum poena dignos aequiores paulò censebunt iudices, sed & uiuos adhuc, & in ipsa uita morientes. Nam si indicentes bellum homini innocenti grauisima à Deo seueritate puniti sunt, qui Angelis & Deo ipsi sanctissimo uirginitatis auctori, expugnato castitatis praesidio, multo illud grauius conantur infligere, & uiui, & mortui, propter summam improbitatem aeternas merentur, momentanae uoluptatis poenas persoluere.

Constat hinc etiam, grauem fuisse antiquum Ioannis uicleph errorè dicentis, neminem saluari posse in religione priuata, uocat religionem priuatam, quae praecipis Ecclesiae addit perfectionis consilia. Quinimo dixit, omnem qui in priuata religione existit, esse ineptū & inhabile ad obseruantiam mandatorū Dei. Quam uesaniā iam ferè sepultā ab obliuione, uel ab inferis potius, suscitauit Martinus Lutherus, dicens nō esse licitum, hominem obligari ad aliquid agendum ultra id quod Dominus nobis praecepit, sed liberè uiuendum esse cui libet, & non sub lege humana : qua ratione liberam tribuit sacris uirginibus & monachis potestatem exeundi à monasterijs, & uxores ducendi, si uellent : imò in multis Germaniae oppidis coacti sunt monachi religionis studia, & monasterij regulas deserere, ut abiecta cuculla, sanctum (si

P bonis placet) & inuiolabile matrimonij sacramentum, ni mauis scortationem inirent. Ioannis wicleph errores dānauit Concilium Constantiense, Lutheri Tridentinum.

Concil. Constan.
sess. 8.
Trid. sess. 24. de
Sacram. matrim
can. 9.
Concil. Carthag.
IV. can. 109

ET TOTO TEMPORE VITAE
suae huiusmodi foeminae egerint poenitentiam, & abstinerint se à coitu.

Quanto Ethnicis Christianae virgines praestent, illarum breue, harum perpetuum vinculum esse: dissolubile tamen Pontificis Maximi imperio: explicata a n. e. a. rē Innocentij III. epistola ad Abbatem Sublacensem. Cap. XXX.

S **G**loriam iam desinant Romani veteres de antiqua religionis suae, vel superstitionis sanctitate; ne nobis integritate iacent Vestaliū virginū; ne uane ostentent illarū pudicitia & mores, ne stas solennibusq; ceremonijs earū falso putent, frugū fertilitate & copiā, ciuiū salutē, Reipublicae incolumitatē, & imperij amplitudinē inniti, ne inextinguibilis custodia ignis sibi uelint & nobis persuadere, deorū amicitia conciliari, & cōciliatā retineri: maiora enim iā habent Hispani; habent praestantiora, habent celsiora, habent nō mendacē, & simulatā, sed uerissimā uerae sanctitatis, uerae religionis, uerae pudicitiae & honestatis, nō doemonibus ut illae, sed uero, opitimo & praepotēti Deo deuotae atq; sacratae custodiā: habēt & alia quibus omnē suis laudē praeripuisse fatebuntur omnes, qui sano, sinceroq; iudicio ualent. Illae enim ignotae deae Vestae, nostrae Optimo Deo & Maximo dedicantur. Illae parentū uel pontificis maximi imperio coactae, nostrae spontanea & libera uolūtate habitū suscipiūt religiosū. Illae in theatro & circo, ludis & spectaculis omnibus etiā cruentis intererant: nostrae cancellos unius sacratae domus egredi nesciunt. Illae in cōseruando ligneo quodā uel aeneo Palladis simulacro, & ignis terrestri lumine uanissimē; nostrae in facris, diurnis atque nocturnis precibus Deo decantandis deuotē sanctissimēque occupantur. Illae corpore tantū: hae corpore & mēte se ad uerecūdiā formāt, pudorē colūt, castoque sermone & castiori corpore sancta & inuiolata uirginitate fruūtur potius quā gloriantur. Illae tēporalē & certis annorū finibus circūscriptam; istae perpetuam continentiam obseruant, gratissimam uictimam Deo suo sponso offerentes, & eo gratiorem, quod sanctissimae suae matris exemplum institutumque imitentur, quam primam omnium, perpetuam uouisse Deo pudoris integritatem, docet B Ambrosius, Hieronymus, Bernardus, Rupertus & alij. Quinimo Epiphanius ueterē fuis

Ambrosius. lib.
de institut. uir-
gin. c. 7.
Hierony. epistol.
2. ad Eustochium
Bernard. homilia
2. & 3. in Misus
est.
Rupert. lib. 3. in
cantica circa finē

Epiphanius hac
refert 78.
Halicarnassens.
lib. 2. Romon. an-
tiquit.

D. Ambrosius
lib. 1. de Virgini-
bus.

Prudentius lib. 2.
contra Symma-
chum ad finem.

Alias Contēnat.

Aug. li. 1. de Nap-
tys & concup.
centia. c. 4.

se Ecclesiae cōsuetudinē refert, virgines quae Deo pudicitiae vouerent integritatē, se illā suscipere in honorē & imitationē beatæ Mariæ virginis protestari. Vestales enim postquā trigessimū ætatis annū in tēplo Vestæ peregerant, egredi poterant & matrimonio copulari, vt Halicarnassens tradit, primoquē decennio, velut in religione nouitias, rationē sacrorum oportuisse addicere; sequenti decennio exercere vt ministras; postremō autem, iuniores docere vt magistras; post exactum verō annum trigessimū, non vetitum depositis coronis, reliquisque insignijs sacerdotij, nubere cui vellent. Id ipsum refert, nostras antiquis virginibus præferendo, Diuus Ambrosius. [Quis mihi præcedit (ait) Vestæ virginēs, & Palladis sacerdotes: Qualis est ista non morū pudicitia, sed annorū, quæ non perpetuitate, sed ætate præscribitur: Petulantior est talis integritas, cuius corruptela seniori seruat̄ ætati. Ipsi docent virginēs suas non debere perseverare nec posse, qui virginitati finem dederunt. Qualis autem est illa religio, vbi pudicæ adolecentes, iubētur esse impudicæ anus: Sed nec illa pudica est, quæ lege tenetur, & illa impudica quæ lege dimittitur. O mysteria, o mores, vbi necessitas imponitur castitati, auctoritas libidini datur.] Prudentius contra Sy machum, eundem refert morem & irridet.

Quæ nunc Vestalis sit virginitatis honestas,
Discutiam; quæ lege regat decus omne pudoris.
Ac primū parvæ teneris capiuntur in annis
Ante voluntatis propriæ quàm libera secta
Laude pudicitiae feruens, & amore Deorum,
Iusta maritandi contemnet vincula ius,
Captivus pudor ingratis addicitur aris.
Nec contempta perit miseris, sed adempta voluptas.
Corporis intacti mens non intacta tenetur,
Nec requies datur vlla toris quibus innuba caecum
Vulnus, & amissas suspirat foemina taedas.
Tum quia non totum spes salua interficit ignem:
Nam resides quandoque faces adolere licebit,
Festaque decrepitis obtendere flammae canis,
Tempore præscripto membra intemerata requirens
Tandem virgineam fastidit Vestæ senectam.
Tum thalamis habilis tumuit vigor, irrita nullus
Fecundavit amor maternus viscera partu.
Nubit anus Veterana sacro perfuncta labore,
Desertisque focus, quibus est famulata iuventus,
Transfert emeritas ad fulcra iugalia rugas,
Discit & ingelido noua nupta tepescere lecto.

Nec sacras virginēs nostras antiquis Vestalibus prætulit D. Augustinus, sed & mulieres iam semel & iterum nuptas. Mirum tamen est, quod Halicarnassens refert de his virginibus Vestalibus, quæ post eos

P annos in sacerdotio transactos matrimonij vinculis adnexae sunt, (non potuisse tamē nisi semel nubere, Hieronymus auctor est) [Fecerunt, id paucā aliquot, (inquit) sed parū laeto vitae exitu & ominoso apud coeteras, ita ut libenter posthac Virgines aeuum exigerent in deae con tubernio.] Apud nos etiā receptum videmus, ut qui à religionis habitu semel suscepto desierint, aetate, studijs, & vita infortunati infelicēq; prorsus habeantur, & meritò, quid enim magnū expectari potest de his, qui nullo naturalis legis vinculo deuincti, aut corporis necessitate com pulsi, sed propria, vel incōstantia, vel libidine, officia pietatis, religionis studia, caritatis stipēdia, & praesentia futurae aeternitatis gaudia sper nētes, vanis aut vxorū aut seculi sollicitudinibus se ingerūt. Turpe enim cordatis hominibus nō potest nō videri, animā coelestibus intentā bonis, ut haec fragilia sibi cōparet, ab immortalibus suis operibus auocari: habeturque iustissimē tanquā insigne & perspicuū insipientis leuifsimi que animi iudiciū, grauiora pro leuioribus, spiritalia pro secularibus, aeterna pro caducis & breuibus commutasse, & se à Dei castris cui iam spiritaliter coeperant militare, corpori postea ut pecudes seruiētes ad mundi & carnis illecebras, quocunq; praerextu contulisse.

S Religiones ergo nostrae non ferunt temporariam illam Romanorum castitatis & obedientiae disciplinam, sed perpetuam; perpetuam dico, non quod eius nodus adeo sit impeditus, ut nullius manu & potestate dissolui possit aut explicari; nam posse, mox ostendimus: sed quod communes & ordinariae religionis leges perpetuam hanc uentium postulent obseruationem, indulgentiam vel dispensatione (ut uocant) eius solum imperio reseruata, cui (sicut à Bernardo scriptum est) & prouidere datum, & posse prouidere creditum est, Tuo intelligo sanctissimo prudentissimoque iudicio, vel eorum quos ad sedem tuam Christus euekerit, à quibus Christianos omnes cum e re sit, suscepta quacunq; voti obligatione posse liberari, expedita iuris ratio est.

F Nec aduersus hanc quam adstruo, sacrosanctam diuinamque tuae sedis auctoritatem paulò curiosiores mihi obijciant, praedecessoris tui Innocentij III. rescriptum, ad Abbatem & conuentum Sublaccensem, apud Gregorium IX. ubi ait. [Cum abdicatio proprietatis, & custodia castitatis adeo sit annexa regulae monachali, ut contra eam nec Summus Pontifex possit licentiam indulgere.] Nam eam difficultatem, qua doctos etiam maximè impediri video, facile diluemus, si vim sensumque verborum & Innocentij mentem paulò diligentius accuratiusque expendamus: quod ut assequi possimus, animaduertendum est, in Africa solum Concilio Carthaginensi III. decretum fuisse, ut primae sedis Episcopus non appellaretur princeps sacerdotum, aut summus sacerdos, aut aliquid huiusmodi, sed tantū primae sedis Episcopus, ne nomina haec, quae honoris maximi prae se ferunt notam, insolentes spiritus cientes, animū attollerent & inflarent magis, quam augerent virtutem: nā ut praecclare Socrates dixisse fertur, quemad-

D. Hieronymus in Apologia ad Pamachium, Halaicarnasensibus lib. 2. Roman. an rigit.

Greg. IX. in c. cū ad monasterium de statu monachorum.

Conc. Cartag. 3. c. 26. Refertur à Gra. in. c. primae sedis 99. distinctio ne.

*D. Gregorius episcopus
rola ad Bulgium
Episcopi Alexā
drin. lib. 7. in d.
Clione. 1. episto-
la. 30.*

*Anacletus Papa
in epistola 2.
ad Episcopos Ita-
liae. refertur in c.
accusatio. 2. q. 7.*

*Cornelius Papa
in epistola. 2. ad
Rufū, Refertur à
Graciano in. c.
Sacrame: sum. 2.
q. 5.
Eusebius Papa in
epistola. 2. ad Epi-
scopos Thusciae &
Campaniae refert
Gra. in ca. ma-
nus quoque. de cō-
secratione, distin-
tione. 5.*

*Tertullianus lib.
de baptismo c. 17.*

*Zozimus Papam
epistola. 1. ad He-
sichium cap. 3.
Innocentius Pa-
pa I. in epistola.
12.
Innoc. 1. in episto-
la ad Aureliū Epi-
scopum Carthag.
Refertur à Grat.
in c. miserum. 61
definitio.*

quemadmodū vtres vento tumescunt & spiritu, sic stulti arrogancia & titulis, quibus se nolle florere, sed moribus, nō dissimili proposito praeclare dixit Gregorius Magnus. Hoc autem (vt dixi) in Africa solum de cretum est, in Africa sola receptum: in Europa autem & Asia non solum Metropolitanos, id est Archiepiscopos, sed Episcopos (quod inter sacerdotia summus & supremus gradus sit is quem Episcopi tenent) Summos Sacerdotes, Summos Pontifices, Summos Anacletos, & Episcopatum summum sacerdotium antiquos nuncupasse, Romanorum Pontificum, Conciliorum & Sanctorum Patrum auctoritate comprobabo. Anacletus enim, de accusatione Episcoporum sic inquit. [Accusatio quoque eorum, super qua nos consulere voluistis, non nisi ab idoneis & probatissimis viris, qui & suspicionibus & sceleribus caret, fieri debet, quia Dominus sacri sui corporis tractatores à vilibus & reprobis ac non idoneis personis infamari noluit, nec calumniari permittit; sed ipse proprio flagello peccantes sacerdotes à templo eiecit: vnde liquet, quod Summi Sacerdotes, id est Episcopi, à Deo sunt iudicandi, non ab humanis aut pravae vitae hominibus lacerandi.] Et paulo post [Electio enim quoque, siue electionem (vtrumque legitur) vt supra memoratum est, Summorum Sacerdotum sibi Dominus reseruauit: licet electionem eorum bonis sacerdotibus & spiritualibus populis concessisset]. Cornelius Papa in epistola ad Rufum Episcopum Orientalem [Sacramentum (inquit) haecenus à Summis sacerdotibus, vel Dei ministris exigi, nisi pro fide re-cta minimè cognouimus, nec sponte eos iurasse reperimus.] Eusebius Papa ad Episcopos Thusciae & Campaniae. [Manus quoque (inquit) impositionis Sacramentum magna veneratione tenendum est: quod aliter perfici nō potest, nisi à Summis Sacerdotibus, nec tempore Apostolorum ab alijs quam ab ipsis Apostolis legitur, aut scitur peractum esse: nec ab alijs, quam qui eorum tenent locum, vnquam perfici potest, aut fieri debet.] Miltiades etiam in epistola ad Hispaniarum Episcopos. [De his verò super quibus rogastis vos informari, id est vtrum maius sit Sacramentum, manus impositionis Episcoporum, aut Baptismi: scitote vtrumque magnū esse Sacramentum, & sicut vnū maioribus id est, Summis Pontificibus esse accommodatum, quod nisi à maioribus perfici non potest, ita & maiori veneratione venerandum. Tertullianus differens de baptismo. [Super est (ait) ad concludendam materiolum, de obseruatione quoque dandi & accipiendi baptismum comonefacere. Dā di quidē habetis Summus Sacerdos, qui est Episcopus, dehinc presbyteri & diaconi.] Zozimus praeterea Pontifex in epistola I. ad Hesiū Salonitanū Episcopū, cum ageret de tempore quod singulis clericorum gradibus erat praefinitum, sic ait, postquā de lectoribus, de exorcistis, de acholytis, de subdiaconis, de diaconis egerat [Exinde suffragatis stipendijs per tot gradus, datis propriae fidei documentis, presbyterij sacerdotium poterit promereri. De quo loco (si eō illū exactior ad bonos mores vita perduxerint) Summū Pontificatum sperare debet, id est, Episcopatum.] Innocentius Papa I. ad Aureliū de ordinatione Episcoporum. [Quam enim miserum

P miserum est (ait) eum magistrum fieri, qui numquam discipulus fuit, eumque Summum fieri sacerdotem, qui numquam in illo gradu obsequutus fuerit sacerdoti. Beatus Leo Papa I. ad Anastasium Episcopum Thesalonicensem, de Episcoporum electoribus, sic inquit. [Cum ergo de Summi sacerdotis electione tractabitur, ille omnibus praeponatur, quae clerici plebique consensus concorditer postularit: ita ut si forte in aliam personam partium se vota diuiserint, metropolitani iudicio is alteri praeferatur, qui maioribus & studijs iuuatur & meritis, tantum ut nullus inuitis & non petentibus ordinetur, ne plebs inuita Episcopum non optatum, aut contemnat, aut oderit & fiat minus religiosa quam conuenit, cui non licuerit habere, quem voluit.] Idem etiam confirmat Concilium Taurinatense. [Nam cum primo (inquit) omnium vir sanctus Proculus Malsiliensis ciuitatis Episcopus, se tanquam metropolitanum Ecclesijs quae in secunda prouincia Narbonensi positae videbantur, diceret praeesse debere, atque per se ordinationes in memorata prouincia Summorum fieri sacerdotum.] Idem constat ex Concilio Agathensi. II. [Si Episcopus (ait) Metropolitanus ad comprouinciales Episcopos epistolae direxerit, in quibus eos aut ad ordinationem Summi Pontificis, aut ad Synodum inuitet, postpositis omnibus, excepta graui infirmitate corporis, ac praeeptione regia, ad constitutam diem adesse non differat, quod si defuerint, sicut prisca canonum auctoritas praeecepit, vsque ad proximam Synodum a caritate fratrum & Ecclesiae priuentur communionem. Ordinationem Summi Pontificis, Episcopi ordinationem intelligunt Patres, non Pontificis Romani, ut nonnullis placuisse scio, Gallos enim Episcopos in ciuitate Agatha Galliae Narbonensis ad eligendum Romanum Pontificem conuenisse quis dicat? Quod clarius apparet ex canone. VI. eiusdem Concilij, in quo cum de Episcopis ageretur, Pontifices (inquit) quibus in summo sacerdotio constituti, ab extraneis dumtaxat aliquid, aut cum Ecclesiae, aut sequestratim dimititur, aut donatur.] Ex Concilio apud sanctum Medardum Hinemarus Archiepiscopus Rhemensis de auctoritate instrumentorum haec refert. [Legum (inquit) ecclesiasticarum consuetudo & auctoritas talis est, ut in causis gestorum semper scripturarum requirant, adeo ut qui ad sacrum fontem accedit, suum dare nomen praecipiat, qui ad summum sacerdotium prouehitur, decreto manibus omnium roborato eligitur. [Item Concilium Aguilgranense sub Ludouico Pio. [Summos itaque sacerdotes inexcusabiliter nosse oportet, ut ex veteris nouique Testamenti scriptis, quae vera sunt, salutique omnium proficua, proferre docte sciant.] Concilium Aurelianense primum sub Clodoueo. [Cum auctore Deo (ait) in Aurelianensi urbe fuisset Concilium Summorum Antistitum congregatum] Concilium Barcinonense, sub Reccaredo Rege, canon. III. [Nulli (inquit) deinceps laicorum liceat ad Ecclesiasticos ordines, praetermissis canonum praefixo tempore, aut per sacra regalia, aut per consensionem clerici, vel plebis, vel per electionem assensionemque Pontificum, ad summum sacerdotium aspirare, ac prouehi: sed cum per canonum conscripta tempora,

*D. Leo PP. I. in
epist. 24. ad Ana-
stasium c. 5.*

*Concil. Taurinat.
c. 1.*

*Concil. Agathen.
II. c. 35.*

*Concilium apud
sanctum Medar-
dum apud Grat.
in c. legum. 7. q. 1.*

*Concil. Aquif-
gran. sub Ludouico
Pio, de scientia
& doctrina
Episcoporum. c. 2
Concil. Aurelian.
gen. I. sub Clodoueo.*

Q pora,

pora, Ecclesiasticos per ordinē speciali opere desudando, probatae vitae adminiculo comitante, conscenderit gradus, ad Summum sacerdotium, si dignitati vita responderit, auctore Domino prouehatur.] Concilium Toletanum sub Gundemaro in honorem Ecclesiae Toletanae. [Ne quis vltra (inquit) comprouincialium sacerdotum inani ac peruersa contētionē obnitatur huius sacrosanctae Ecclesiae Toletanae Primatum contēnere, neque peruicaci schismatum studio ad Summos sacerdotalium infularum ordines, remota huius Sedis potestate, à nobis quempiam, sicut haecenus factum est, prouehere.] Concilium Toletanum VI. in principio. [Conuenientibus nobis Hispaniarum, Galliaeque Pontificibus Summis.] Concilium Hispalense. II. cū de multis ageret quae Episcopis solum licebant, non autem presbyteris, vel corepiscopis, haec addidit. [Quia Pontificatus apicē non habent, quē solum debent Episcopis auctoritate canonum praecipitur, vt per hoc & discretio graduum, & dignitatis fastigium Summi Pontificis demonstretur.] Conciliū Toletanū IX. Summos etiam sacerdotes Episcopos nuncupat. Si sanctos Patres adaeamus, occurrent multi. Ambrosius agens de baptismo & de lotionē pedum baptizandorum, sic inquit. [Ascendisti de fonte, quid secutum est? audisti lectionem, succinctus est Summus sacerdos: licet enim & presbyteri fecerint, tamen exordium ministerij à Summo est sacerdote. Succinctus, inquam, Summus sacerdos tibi lauauit.] Et in epistola ad Theodosium Imp. cū loqueretur de Valentiniano Augusto iam mortuo, qui derelictis Ecclesiae Galliarum Episcopis ab eo Sacramento Baptismatis tingui voluit, sic ait. [Quin etiā illis ipsis publici doloris diebus cū sanctos & Sumos Sacerdotes Domini intra Gallias haberet, vt à me tū sacramentis Baptismatis initiaretur, rescribendum arbitratus est.] Diuus etiam Hieronymus cū de Episcopis & eorū auctoritate in Baptismo & confirmatione differeret, [Ecclesiae (ait) salus in Summi Sacerdotis dignitate pendet: cui si non exors quaedam & ab omnibus eminens detur potestas, tot in Ecclesijs efficiētur schismata, quot sacerdotes.] D. Isidorus cū de Episcopis multa doceret. [Pontifex (inquit) princeps sacerdotum est, quasi via sequentium; ipse & Summus Sacerdos, ipse & Pontifex Maximus nuncupatur; ipse enim efficit sacerdotes atque Leuitas, ipse omnes ordines Ecclesiasticos disponit; ipse quid vnusquisque facere debeat, ostēdit.] Hidilbertus Episcopus Caenomanensis, eodē nomine vocat Episcopos & Alcuynus de diuinis officijs, & Gratianus Summos sacerdotes pro Episcopis vsurpauit. Hoc autem nomen, sicut nomē Papae, quod omnibus etiam Episcopis olim tribuebatur, Soli Tibi Pontifici Romano, quod in omnes Christiani orbis Episcopos supremam Pontificij habeas iurisdictionem, diuturno iam iustissimoque Ecclesiae vsu reseruatū est: etsi de nomine Papae sciam quod scripsit Onufrius, post Photium videlicet Patriarcham Constantinopolitanum, conuentum esse inter Romanum & Constantinopolitanū, vt solus Romanus Pontifex nomen Papae, quod omnium vocabulorū Episcopaliū excellentius esse statutū est, retineret;

Concil. Hispalē.
can. 7.

Concil. Toler. IX.
can. fin.
Ambr. lib. 1. de
Sacram. c. 1.

Idem epist. 34. ad
Theodof. Imp.

D. Hieronym. in
dial. aduers. Luciferian.

D. Isidor. lib. 7.
etymolog. can. 12.

Hidilbert. Episcopus
Caenoman.
epist. 51.
Alcuyn. de diuin.
offi. cap. de singul.
vestib.
Grat. cap. Presbyterorum. §. sed
hoc intelligendū.
56. dist. 2.
Onufrius ad Platinam in vita Bonifacij III.

cum antea omnibus Episcopis esset commune: de nomine autem, Summus Pontifex, id factum aut conuentum non legimus; antiqua tamen consuetudine, quae pro lege suscipienda & obseruanda est, solis Romanis Pontificibus merito tribui receptum videmus.

Illud quoque obseruasse consentaneum censeo, monachos olim & monasteria, nisi quae speciali Romanae Tuae Sedis priuilegijs eximebatur, in potestate fuisse Episcoporum. Concilium Chalcedonense. [Quidam monachorum (ait) habitu vtentes indifferenter, per ciuitates incedunt, nec non & monasteria, & se ipsos praesumptione propria comendant. Placuit igitur, nemine aut aedificare, aut coltrueri monasteria, aut oratorij domum, sine consuetudine ipsius ciuitatis Episcopi.] Itē can. IX. [Clerici in parochijs, monasterijs, aut martyrijs constituti, sub potestate sint eius, qui in ea ciuitate est Episcopus, secundum traditionem sanctorum Patrum, neque per praesumptionem recedat a suo Episcopo. Eos vero qui ausi fuerint recidere huiusmodi institutionem quocumque modo, vel si noluerint subiacere proprio Episcopo; si quidem fuerint Clerici, secundum personarum ordinationem subiacent donationibus canonum: si vero laici, vel monachi fuerint, communicatione priuetur. Itē, clerici qui pauperum dispositioni, vel monasteriorum, vel martyriorum praesunt, sub potestate singularium ciuitatum Episcoporum secundum canonum traditionem perduret, ne per suam temeritatem Episcopi sui moderationem declinet. Qui autem huiusmodi dispositionem quolibet modo subuertere ausi fuerint, & Episcopo suo non obedierint, si quidem Clerici fuerint, canonicae donationi subiacent: si autem monachi vel laici sunt, a communicatione suspendantur.] Aurelianense Concilium. [Abbatibus pro humilitate religionis, in Episcoporum potestate consistat, & si quid extra regulam fecerint, ab Episcopis corrigantur: qui semel in anno in loco ubi Episcopus elegerit, accepta uocatione conueniant. Monachi autem Abbatibus omni obedientia & deuotione subiacent. Quod si quis per contumaciam extiterit in deuotus, aut per loca aliqua vagari, aut pecunia re aliquid habere praesumpserit, omnia quae acquisierit, ab Abbatibus auferatur, secundum regulam monasterio profutura. Ipsi autem qui fuerint per uagari, ubi inueni fuerint, cum auxilio Episcopi tanquam fugaces sub certis stadia reuocentur, & reum se ille Abbas futurum esse cognoscat, qui in huiusmodi personas non regulariter animaduertat, vel qui monachum susceperit alienum.] Concilium apud Palatium Vernis. [Vt unusquisque (ait) Episcoporum potestatem habeat in sua parochia, tam de Clericis, quam de regularibus, vel secularibus, ad corrigendum & emendandum secundum ordinem canonicum spirituales, ut sic uiuant, qualiter Deo placere possint.] Et can. V. [Vt monasteria tam uirorum, quam puellarum secundum ordinem regulariter uiuant, & si hoc facere contempserint, Episcopus in cuius parochia esse uidentur, hoc emendare debeat: quod si non potuerit hoc emendare, illi quem Metropolitanum constituimus, haec innotescat, & ipse hoc emendari faciat.] Quare monachus nullus effici poterat, nisi impetrata prius ab Episcopo facultate, decreto Concilij Nicaeni. [Si quis laicus (inquit) fieri monachus uoluerit, sine licentia Episcopi, qui illius monasterij potestatem

Concil. Chalced.
can. 4. apud Gra.
cap. quidam. 18.
q. 2.

Concil. Aurelia.
can. 1. apud Gra.
tian. cap. Abba-
tes. 18. q. 2.

Concil. apud Pala-
tium Vernis.
can. 3.

Concil. Nicaeni
can. 14. apud Al-
fonsium Pisanum
lib. 3. de actis Con-
cil. Nicaeni.

*Concil. Meldens.
can. 19.*

*Concil. Agathē.
can. 38.*

*Arnulphus Epif.
Lexouienfis in
epiftola ad Abba-
tem Gruflemen-
fem, quae refer-
tur fol. 97.*

*Concil. Aurel.
III. can. 22.*

*Concil. Carthag.
IV. can. 97. apud
Gratian, c. qui re-
ligiofis. 18. q. 2.
Innocē. cap. cum
dilectus, pen de
religiof. dom. &
Concil. Lateran.
can. 12.*

*Concil. Lateran.
can. 60. & de ex-
ceffib. praclator.
cap. accedētibus.
2.*

habet, mouēdus est ille statu suo, in quo est, & non est recipiendus in re-
ligione. Hoc autē idcirco statuimus, ne vllus causam habeat relinquēdi
vxoꝛē, aut filios, aut matrē, aut similes, qui auxilio eius opus habēt. Qua
re quēadmodū recipi non poterat sine cōsensu Episcopi, sic nec de mo-
nasterio eiꝛi sine eiusdem Episcopi consultatione, aut eius vicarij, de-
creto Concilij Meldens. Quod ad eodē strictē obseruabatur, vt sine com-
mendatitijs epistolis Episcopi, vagandi licentiam non haberent; Con-
cilium Agathense. [Clericis (ait) sine commendatitijs epistolis Epif-
copi sui licentia non pat: ut diuagandi. In monachis quoque praesentis
sententiae forma seruetur : quos si verborū increpatio non emendauerit,
etia verberibus statuimus coërceri.] Arnulphus Lexouienfis Epif-
copus Abbatem Grustemensē coarguit in epistola ad eundem, quod
sine sui Episcopi licētia aliquor menses absens fuerit à monasterio, eiꝛi
praecipit in virtute obedientiae (sic loquitur) vt infra Kalendas Augu-
sti ad monasterium reuenteretur: cui praeepto cum non obtemperas-
set, alia epistola ad eundem iubet iterum, vt remota omni occasione, in-
tra viginti dies redeat; alioquin ex ea die, & officio altaris, & omnium
Ecclesiarum introitu suspendit: quod Cōcilio Aurelianensi III. decretū
est. [Abbates qui Episcoporum praeepta despiciunt, ad cōmunionē nec
penitus admittantur, nisi contumaciam humilitate fufcepta, deponāt.]
praepositos monialiu (quos nunc vicarios vocant) non ab Abbatibus,
sed ab Episcopis eligi, Concilio Carthaginensi IV. cautum est. Huius
autē Episcopalis obedientiae iugum tēpore Innocētij durasse, ex eiusdē
Innocētij decretali epistola perspicuē apparet: & ex eodē Cōcilio Late-
ranensi. Cū enim Apostolica auctoritate visitatores creati iuberet, vt
eius vice monasteria monachorū & monialium visitarent, statim haec
subiungit. [Porrō dioecelani Episcopi monasteria sibi subiecta ita stu-
deāt reformari, vt cū ad ea praedicti visitatores accesserint, plus in illis
inueniāt, quod cōmendatione, quā quod correctione sit dignū, attentif-
simē praecautes, ne per eos dicta monasteria indebitis oneribus ag-
grauētur, quia sic volumus superiorū iura seruari, vt inferiorū nolimus
iniurias sustinere.] Cū ergo Episcopi, Sūmi Pōtiffices, & Sūmi Sacerdo-
tes vocarētur, & monasteria Innocētij tēpore sub Episcoporum essent po-
testate, nō incōmodē (vt opinor) intelligēdū cōsequitur quod hīc ab In-
nocētio dicitur, Sūmū Pontificē, id est Episcopū, non posse licentiā in-
dulgere monacho, vt contra votum castitatis faceret, vel paupertatis.

Hoc autē idē Episcopis non licere dixit, nedū Abbatibus, sumpto ar-
gumēto à maiori (vt vocat) ad minus, quia Abbates quosdā tūc ad eodē cla-
tos fuisse cōstat, vt quae Episcopalis erāt iurisdictionis, sibi nō vererētur
vsurpare. Quod querelis Episcoporum de omnibus mūdi partibus sibi
perlatū (sic loquitur) idē Innocentius III. affirmat in Cōlio Lateranensi.
[Accedentibus (inquit) ad nos de diuersis mūdi partibus Episcoporum
querelis, intelleximus, graues & grandes quorundā Abbatum excessus,
qui suis finibus nō cōtenti, manus ad ea quae sunt Episcopalis dignitatis
extendūt, de causis matrimonialibus cognoscendo, iniūgendo publicas
pœnitentias, cōcedendo etiā indulgentiarū literas, & similia praesumē

do:

P do: vnde cōringit interdum, quòd vilescat Episcopalis auctoritas apud multos. Volētes igitur his, & Episcoporum dignitati, & Abbatum pro- uidere salutē, praesenti decreto firmiter prohibemus, ne quis Abbatū ad talia se praefatum extēdere, si propriū voluerit periculum euitare; nisi for- tē quisquā eorū ex speciali cōcessione, vel alia legitima causa super hu- iusmodi valeat se tueri.] Quae etiā antiquorū Episcoporū querela fuit, vt Paschalis II. scribit ad Victorem Bononiensem Episcopū. Vt cōuin- cēret ergo fortiori argumēto Innocētius Abbatē Sublacēsē in cuius vi- tā, & mores ipse paulo antea praesens inquisierat, vt cōstat ex principio epistolae: Cūm ad monasteriū Sublacēsē personaliter venissemus, & in- fra]. Et ad quem epistola missa est, tacitē docet, quòd quamuis ille au- ctoritatem haberet Pōtificis, seu Episcopi (vt tunc Abbates quidā praē- tendebant) non poterat tamen licentiā indulgēre monacho, vt contra vorū paupertatis faceret, sicut nec contra castitatis, cūm hoc Sedi Tuae Apostolicae referuatum, potuisset debuissetq; agnoscere.

S Quòd si ea verba sic alius interpretetur, vt dicat Innocētius PP. solūm decreuisse, Abbatē Sublacēsē, quinimò & Pōtifices Maximos nō posse proprietatē bonorū cum paupertate & rerū abdicatione, cōtinentiā cū matrimonij vsu in ipsis monachis vnā & simul coniungere, tāquā sum- mē inter se pugnātia, rē sanē dixerit epistolae nō repugnantē: quia Ab- batē Sublacensem nimis suis monachis indulgisse in habēda proprietate bonorū, ex ipsius Innocētij ad eum epistola colligitur. Quod emen- dari in posterū Innocētius voluit, non tamen negauit, posse Romanum Pōtificē indulgere, vt abdicatis monachatus regulis, matrimonio & pro- prietate bonorū possit quis vtī frui: vt ipsū & alios necessaria obortā cau- la, cōcessisse saepius, varijs antiquorū annaliū monumētis cōpertū habē- mus. Et vt externa omittam⁹, domestici se nobis offert & illustre ad om- nē posteritatē Ranimiri. II. Aragonū Regis exēplum, quem ab ineunte aetate in sanctissimi Benedicti familia educatum, in Tomariēsī illustri eius coenobio institutum, voti publici religione adstrictum, sacro pref- byterij ordine insignitum, & per omnes honorum gradus ad Abbatiae S. Facundi dignitatem primū, ad Burgensis deinde Episcopatus, post ad Pampilonensis, ac tandem Rotensis, seu Balbastrésis culmen euectū, Alfonso fratre sine liberis defūcto, regni optimates summa comitorū cōsensione Republicae gubernaculis praefecerunt, certissimò persua- si, eum non magis debita regni successione, quā ornamentis clarissimorum virtutum (quas ex Benedictinae familiae schola hauserat) nobi- lissimum; ciuium salutem, regni tranquillatem, religionis fideique spīe- dorem singulari sua prudentia & sanctitate conseruaturum. Cūquē tantae felicitatis heredes exoptassent, ab Innocēto II. vel, vt perhibēt alij, ab Anacleto II. impetrarunt, vt Agneten, vel Mathildem, siue Vrra- cam, Aquitaniae Ducis & Pictonum Comitissae filiam, optimam & lectis- simam foeminam sibi vxorem adiungeret: ex qua cūm Petronillam fi- liam vnica subtulisset, susceptae administrationis gubernacula Chri- stiani ocij cupidissimus deposuit. Ne tamen publica commoda priuata tranquillitas dederet, singulari ipse sapientia, totius regni consensu

Paschalis II. in
cap. peruenit. 16.
q. 1.

Historiæ. Elean-
ca in commenta-
rijs rerū Arago-
nensium in vita
Ranimiri. II.

In CC. MS. coenobij sancti Ioannis de Pinna in te grū exstat Concilium, & referatur à Hieronymo Blanca in Vita Ranimiri, l.

clauū Reip. Berengario Comiti Barcinonensi, pacto Petronillac sponso tradidit, & dū purpurā pro atra attritaq; vest e, Regiae amplitudine dinē pro angusta cellula, maiestātē imperij pro strictissima obedientia cōmutasset, clarior multo feliciorque deposito regno, quā Berengarius euasit suscepto. Haec Benedictinorū monachorū prudētia, haec integritas, hęc probitas, & vitæ sanctitas, quos Regios & Pontificios honores fugiētes illos sponte honores ipsi, Dei potius quā hominū prouidentia concequuti sunt. In Cōcilio enim laecensi Episcoporū omniū decreto sancitū est, vt Aragonenses Episcopi ex huius sacrae solū religionis alūnis, & ex coenobio S. Ioannis de Pinna eiusdē instituti eligerentur: cui cum Ranimirus Rex I. & assentiretur & subscriberet, ad finē haec addidit. [Quicumq; futurorum Regum successorū nostrorum trāsgredientes & deuiantes ab hoc regali simul & Pontificali decreto, tēptauerint dissoluere hanc scripturā, in praesenti seculo omnipotens Deus, qui est iustus iudex & Regum Rex dissoluat & diuidat regalem honorē & potentiam regni eorum, detq; illud se diligentibus & timentibus, & nostra decreta seruātibus: & in futuro separati consortio omnium Christianorum, interpellante pro eis beato Ioanne Baptista, cum omnibus sanctis, participentur in societate cum Dathan, & Abyron, & Iuda traditore in inferno inferiori, luentes poenas perpetui incendij sine fine per aeterna secula. Amen. Data est sententia VII. Kal. Iulij. Aer. ∞ LXII.

De virginibus secularibus si moechatae fuerint.

Canon XIV.

Virgines quae uirginitatē suam non custodierint, si eosdem qui eas uolauerunt, acceperint et inuenerint maritos, eo quod solas nuptias uolauerint, post annum sine poenitentia reconciliari debebunt: uel si alios cognouerint uiros, eo quod moechatae sint, placuit, per quinquēnij tempora acta legitima poenitentia, admitti eas ad communionem.

De uirginibus secularibus si moechatae fuerint.

Canon XIV.

Virgines quae uirginitatē suā nō custodierint, si eosdem qui eas uolauerint, acceperint & inuenerint maritos, eo quod solas nuptias uolauerint, post unius anni poenitētiā recōciliari debebūt: uel si alios cognouerint uiros, eo quod moechatae sint placuit, per quinquēnij tēpora acta legitima poenitentia, admitti eas ad communionem.

Rabanus Maurus in suo poenitentium lib. c.4. totidem uerbis canonē refert. Burchardus uerò lib.9. decretorum. c.14. paulò diuersis, quintum huius Concilij esse asserens, cum sit decimus quartus. [Virgines (ait) quae uirginitatē suam non custodierint, si eosdem qui eas uolauerint, maritos acceperint, eo quod solas nuptias uolauerint, post poenitentiam unius anni recōciliantur, si alios cognouerint uiros, eo quod moechatae sunt, quinquēnio poeniteant, & sic ad cōmunionē accedāt. Iuo. p.8.c.152. iisdē uerbis: quae lectio ut uerior cōmuni, magis placet.

Quae

Quae illi foeminae poenitentia imponenda, quae post stuprum, vel nupsit, vel non nupsit. Cap. XXXI.

SAPIENTIS esse, non tantum praesentibus malis mederi, sed & providere futuris, Leo & Anthemius docent. Et hinc legislatores magis sunt solliciti, ut peccantes emendentur in posterum, quam ut ob commissa puniantur. Ne virgines ergo semel lapsae, castitatis & pudicitiae laxatis fractis, in deteriora (ut fieri solet) laberentur, placuit Hispanis Patribus, ut tam ipsae, quam earum sollicitatores & corruptores, damna quae stupro intulerant, & fornicatione, castitate & pudicitia coniugali, in iro matrimonio, post poenitentiam unius anni resarcirent. Simile est quod iidem Patres inferius statuerunt; nam quod hic in virgines, illic in viduas decreuerunt, pari vel eadem profusus castitatis & pudicitiae consideratione. [Si qua vidua fuerit moechata, & eundem postea habuerit maritum, post quinque tempus, acta legitima poenitentia, placuit eam communioni reconciliari, si alium duxerit relicto illo, nec in sine dandam ei esse communionem: vel si fuerit ille fidelis quem acceperit, non accipiat, nisi post decem annos acta legitima poenitentia; nisi infirmitas coegerit vel locius dare communionem.] Non est etiam dissimile, quod iidem statuerunt: nam tamen si moechiae crimen perpetua excommunicatione puniendum decreuissent, si tamen adolescentes matrimonium contraherent, remitti, aut leniri poenam voluerunt, ut eos a turpitudine vitae ad honestatem coniugij reuocarent.

Leo & Anthemius in nouella de bonis vacantibus tit. 3. apud Petri Pythaeum.

Illiberritani Patres in fraca. 72

Iidem can. 31.

EO QUOD SOLAS NVPTIAS violauerint.

Virgines quae stupro consentiunt, quia solum ius nuptiarum violant, si cum iisdem matrimonium celebrent, poenitentia unius anni solum castigandae sunt: ideo autem nuptias solas violasse dicuntur; quod in peccatum carnis prolapsae fuerint, antequam ius nuptiarum perfecissent; solum enim nuptijs in ius concubitum licere & ipsa natura, & multis Ecclesiae constitutionibus cauetur.

POST ANNUM SINE POENITENTIA reconciliari debebunt.

Poenitentes reconciliari debuissent, nec potuisse conubijs copulari: explicatus canon XXI. Concilij Romani, sub Syluestro. Cap. XXXI.

T difficile est emundari posse, qui sordidus non est, & absolui qui non peccauit, sic & reconciliari qui in poenitentiae statu non fuit. Reconciliantur olim poenitentes, cum semel expulsi, vel ad Ecclesiae, vel ad Sacramentorum & fidelium communionem restituebantur: quare vulgatam huius canonis lectionem sine poenitentia nō probo; sed eam quam retinent Burchardus & Iuo.

Post poenitentiam vnus anni reconcilientur: vnus enim anni poenitentia stupri admisi sordes eluebatur, matrimonio tamen cum eo qui stuprū intulerat, iam cōtracto. Hoc autē anno, si matrimoniū iam rite, vt vocat, & recte non celebrasset & cōsummasset, nec celebrare, nec cōsummare denuo poterant, obstatē poenitentiae lege: poenitentibus enim matrimonium interdictum Nicolaus Papa ad Rodulphum Bituricensem Archiepiscopum docet, Concilium Toletanum. VI. & Arelarense II. Vt hinc intelligamus canonem XII. Concilij Romani sub Syluestro, quem fecisse negotium etiam doctis aliquando scio, dum ait. [Nemo enim det poenitentiam, nisi quadraginta annorum penenti, baptismum enim omnibus date.] Non enim agit Concilium, de poenitentia, vt Ecclesiae est Sacramentum, sed de publica poenitentia, vt poena erat ad correctionem delictorum publicorum, & exemplum fidelium, ab Ecclesia instituta, ea enim afficiendos homines, nisi quadraginta essent annorum, prohibet, ne iuuenes a concubitu ductarum, vel ducendarum vxorum (vt poenitentiae lex postulabat) prohibiti, laberentur in deteriora. Eò respexit Concilium Aurelianense. III. dum iuuenibus poenitentiam dandam inhibuit, de publica enim id intelligendum est, quae non solum personis liberis & coniugij lege solutis, sed & matrimonio coniunctis interdicta erat ob continentiae legem, si iam profectionis non essent aetatis, ne a carnalibus desiderijs delicijsque distracti, aliis forsitan grauioribus implicarentur, vt in eodem Concilio Aurelianensi constitutum est.

RECONCILIARI DEBEVNT.

Reconciationem poenitentium (de quorum statu, conditione & legibus vberior tractatio in Concilij Toletanis habenda est) per manus impositionem factam, & sanctae communionis, siue Eucharistiae concessam perceptionem, a qua antea semoti erant, multi canones probant. Antiquae harum poenitentiarum leges iam in vsu esse desierunt: quaedam tantum vestigia exstant in punitione eorum delictorum, quae sanctissimo violatae religionis senatui referuata sunt.

**VEL SI ALIOS COGNOVERINT viros, eo quod moechatae sunt, placuit, per quinque-
nij tempora, acta legitima poenitentia, admitti
eas ad communionem.**

Nicolaus PP. in
epist. ad Rodul-
phum Bituricen-
Archiepisc. apud
Gratian. in. c. in-
terfectores. 22. q.
q. 2.
Concil. Tolet. VI.
can. 8.
Cōcil. Arelat. II.
can. 21.
Explicatur Cō-
cilij Romani,
sub Syluestro, ca
non. 12.
Concil. Aurel. 3.
can. 3. c. 19.

Ibidē. d. can. 19.

Concil. Carthag.
4. can. 76. & 78.
Arausican. 1. c. 5.
Leo PP. 1. epist.
89. Felix PP. III
epist. 1. c. 4.

SI virgines, praeter illos, quorum stupro consenserunt, & cum quibus matrimonium inire debebant, ab alijs se agnosci patiatur, quia iam nullo futurae honestatis praetextu à turpitudine excusari possunt, quin quennij poenitentia efficiantur. Priorem huius canonis partem Eusebio PP. tribuit D. Iuo ad walterium scribens Episcopum Meldensem, quae citatio huic Concilio restituenda est.

D. Iuo. epist. 16.

De coniugio eorum qui ex Gentilitate veniunt.

Canon XV.

Propter copiam puellarum, Gentilibus minime in matrimonium dandae sunt virgines Christianae, ne aetas in flore tu mens, in adulterio resoluatur animae.

De coniugio eorum qui ex Gentilitate veniunt.

Canon XV.

Propter copiam puellarum, Gentilibus minime in matrimonium dandae sunt virgines Christianae, ne aetas in flore tu mens, in adulterio resoluatur animae.

Gentilium connubia prohibita, & Ecclesiae decretis irrita, lege tamen civili capitis poena contrahentibus non indicta: explicata in eam rem Valenti. & Valentiniensi constitutione. Cap. XXXII.

DI V S Paulus nec spiritu nec humana sapientia, sed diuinæ gratiae luce & sciētiae illustratus Corinthios salutaribus praeceptis debuebat in-structens, nos in Domino nubere conueniet, id est, in nomine Domini, quod est indubitata Christianis, vt exponit Tertullianus ad vxorē, & post illum Hieronymus. Idem repetit Paulus in I. ad eosdem Corinthios. [Nolite (inquit) iugum ducere cū infidelibus, quae enim participatio iustitiae cū iniquitate? aut quae societas luci ad tenebras? quae autem conuentio Christi ad Belial? aut quae pars fideli cum infideli? qui autem consensus templo Dei cum idōlis? Vos enim estis templum Dei viui, sicut dicit Deus: Quoniam inhabitabo in illos, & inambulabo, & ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi populus. Propter quod exite de medio illorum, & separamini, dicit Dominus, & immundum ne tetigeritis, & ego recipiam vos, & ero vobis in patrem: & vos eritis mihi in filios, & filias, dicit Dominus omnipotens.] Incommoda autem & pericula corporis & animae, quae ex his nuptijs redundant, à nemine vberius & grauius exprimuntur, quàm ab eodem Tertulliano, ideo illius verbis malo, quàm illa recitare. [Recenseamus (inquit) tunc caetera pericula & vulnera, vt dixi, fidei ab Apostolo prouisa, non carnis tantum, verum etiā ipsius spiritus, molestissima. Quis enim dubitet obliterari quotidie fidem commercio infideli? Bonos corrumpunt mores confabulationes malae:

1. Corin. 7.

Tertull. lib. 2. ad vxor. c. 2.
Hieron. lib. 1. contra Iouinian.
2. Corin. 6.

Tertull. lib. 2. ad vxor. cap. 3.

1. Corin. 15.

R quanto

Matth. 6.

quanto magis coniunctus & indiuiduus vsus. Quaeuis mulier fidelis Dominum obseruet necesse est. Et quomodo potest duobus dominis deseruire, Domino, & marito, adde Gentili, Gentilem enim obseruando, gentilia exhibebit, formam, exstructionem, munditias seculares, blauditias turpiores, ipsa etiam matrimonij secreta maculosa: non ut penes sanctos officia sexus, cum honore ipsius necessitatis, tanquam sub oculis Dei modestè & moderatè transfigurantur. Sed viderit qualiter viro officia pendat. Domino certè non potest pro disciplina satisfacere, habens in latere diaboli seruum, procuratorem Domini sui, ad impedienda fidelium studia, & officia. Ut si statio facienda est, maritus de die condicat ad balneas: si ieiunia obseruanda sunt, maritus eadem die conuiuium exerceat: si procedendum erit, nūquam magis familiae occupatio adueniat. Quis enim sinat coniugem suam visitandorum fratrum gratia, vicitim aliena & quidem pauperiora quaeque tuguria circuire? Quis nocturnis conuocationibus, si ita oportuerit, a latere suo eximi libenter feret? Quis denique solennibus Paschae abnoctantem securus sustinebit? Quis ad conuiuium Dominicum illud, quod infamant, sine sua suspitione dimittet? Quis in carcerem ad osculanda vincula martyris reptare patietur? Iam verò, alicui fratrum ad osculum conuenire: aquam sanctorum pedibus offerre: de cibo, de poculo inuadere, desiderare, in mente habere: si & peregrè frater adueniat, quod in aliena domo hospitium: si cui largiendum erit, horreum, proma praeclusa sunt. Sed aliqui sustinent nostra, nec obstrepunt. Hoc est igitur delictum, quod Gentiles nostra nouerunt: quod sub conscientia istorum fumus: quod beneficium eorum est, si quod operamur. Non potest se dicere noscire qui sustinet: aut si celatur, quia non sustinet, timetur. Cùm autem Scriptura vtrumque mandet, & sine alterius conscientia, & sine nostra pressura operam Domino: nihil interest in qua parte delinquas, aut in conscientia mariti, si sit ut patiens: aut in conscientia tua, dum vitatur impatiens. Nolite, inquit, margarita vestra porcis iactare, ne conculcent ea, & conuersi nos quoque enarrant. Margarita vestra sunt, quotidiana conuersationis insignia. Quantò curaueris ea occultare, tantò suspectiora feceris, & magis cauenda gentili curiositati. Latebis ne tu, cùm lectulum, cùm corpusculum tuum signas, cùm aliquid immundum flatu expuis, cùm etiam per noctem exurgis oratum, & non Magiae aliquid videberis operari? Non sciet maritus, quid secretò ante omnem cibum gustes? Et si sciuerit, panem non illum credit esse qui dicitur. Et haec ignorans quisque, rationè simpliciter sustinebit, sine gemitu, sine suspitione panis, an veneni? Sustinent quidè, sed ut inculcent, ut inludant huiusmodi foeminis: quarum arcana in periculum quod credunt seruent, si fortè laedatur, ipsi sustinent: quarum dotes, obiectione nominis, mercedè silentij faciant, scilicet apud arbitrum spiculatorè litigaturi. Quod pleraeque non prouident, aut re excruciatas, aut fide perditas recensuerunt. Moratur Dei ancilla cū Laribus alienis, & inter illos omnibus honoribus Daemonum, omnibus solènnibus Regū, incipiète anno, incipiète mense, nidore thuris agi-

Matth. 5.
2. Cor. 9.

Matth. 7.

P

S

F

tabitur. Et procedit de ianua laureata, & lucernata, vt de nouo confistorio libidinum publicarum. Discumbit cum marito in sodalitijs, faepe in popinis. Et ministrabit nonnunquam iniquis, solita quondam sanctis ministrare. Et non hinc praedictum damnationis suae adgnosceret? Eos obseruabit, quos erat iudicatura? De cuius manu desiderabit? De cuius poculo participabit? Quid maritus suus illi, vel marito quid illa cantabit? Audiatur sanè, audiatur aliquid Dei coena, de taberna, de gehenna. Quae Dei mentio? quae Christi inuocatio? Vbi fomenta fidei de Scripturarum interlectione? Vbi spiritus refrigerium? vbi diuina benedictio? omnia externa, omnia inimica, omnia damnata, adterendae salutis à Malo immissa. Haec si eis quoque euenire possint, quae in matrimonio Gentilis fidem adeptae morantur, tamen excusantur, vt in ipsis deprachenfae à Deo, & iubentur perseuerare, & sanctificantur, & spem luocationis accipiunt. Si ergo ratum est apud Deum matrimonium huiusmodi, cur non prosperè cedat, vt & à pressuris, & angustijs & impedimentis, & inquinamentis non ita laceffatur, iam habens ex parte diuinae gratiae patrocinium? nam & ad aliquam virtutem caelestem documentis dignationis alicuius vocata, terrori est Gentili, quominus sibi obstrepat, minus sciat, minus speculetur. Sensit magnalia, vidit experimenta. Scit meliorem factum, sic & ipse candidatus est timoris. Ita facilius huiusmodi lucrifunt, in quos Dei gratia consuetudinem fecit. Coeterum aliud est, vltro & sponte in prohibita descendere. Quae domino non placent vtique Dominum offendunt, vtique malo se inferunt. Hoc signi erit vt solis quod solis petitoribus placet nomen Christianum. Idèd inueniuntur qui tales non exhorreant, vt exterminent, vt arripiant, vt à fide excludant. Habes causam, qua non dubites, nullum huiusmodi matrimonium prosperè decurri: à Malo conciliatur, à Domino verò damnatur.] Quare vt turpe illud reprehendunt Cyprianus, Diuus Ambrosius, Diuus Hieronymus contra Iouinianum. Concilium Arelatense I. De puellis fidelibus (ait) quae Gentilibus iunguntur, placuit, vt aliquanto tempore à communione separentur.] Idem decretum in Nicaeno constat. [Vt Christiani (ait) vxorem ducant ex quacunque generatione, modò ad fidem veniant: sed non debent Christiani dare filias suas nuptum inidelibus, ne ad errorem maritorum peruertantur: & fiant vel Iudeae, vel Gètiles propter infirmitatem: & qui non paruertit à Synodo excommunicatur] Cum autem hoc generaliter non possent prohibere in Africa, ob multitudinem Gentilium, praecipuum est, saltem filijs Episcoporum & presbyterorum. Concilium Carthaginense III. [Item placuit vt filius vel filiae Episcoporum, vel quorumlibet clericorum, Gentilibus vel haereticis, aut schismaticis matrimonio non iungantur.] Idem decreuit Concilium Chalcedonense.

Sed an haec matrimonia si cōtrahantur, irrita sint & nulla, scholastici doctores solent disquirere; ac tandem in eam sententiam veniunt.

1. Cor. 7.

Cyprian. lib. de laps. c. 2.
Ambros. epist. 70 ad Vigilium & lib. 1. de Patriarcha Abraham. c. 9.

Hieron. contra Iouinian. Concil. Arelat. I. c. 11. Concilium Nicaenum cano. 53. apud Alfosum Pisanum lib. 3. de actis concilij Nicaeni. Concil. Carthag. III. c. 12. Conc. Chalcedon. c. 12.

Concilii Nicaen.
can. 67. eorum
quos ex Arabico
translulit Alphon
sus Pisanus lib. 3.
de actis Concilij
Nicaeni.

Couarr. in 4. 2.
p. c. 6 §. 11. nu. 3.
Imp. Valens. &
Valens in l. vnic.
de nuptijs Gen
til. C. Theodos.

Vlpian. in frag.
men. tit. 5. c. 5.
Caus institutio.
tit. 4.

Cicero in Topics

Boethius in Topic.
cicero.

Seneca lib. 4. de
ben eficijs c. 35.

Vlpian. Lex factio
17. §. ex factio ad
Trebell.
Aelius Anton.
in l. i. c. de hac.
red. infl.

perpetuo Ecclesiae vsu & traditione ea irrita facta & nulla. Sed prae-
ter traditionem, an legem etiam scriptam possumus adijcere, videamus.
In Concilio enim Nicaeno decretum reperio, vt mulier quae infideli
nupserit, illum derelinquat, & pro matrimonio contracto peragat poe-
nitentiam. [Quicumque duas mulieres in matrimoniū acceperit, (inquit)
ipse cum secunda excommunicetur, & quaecūque mulier fidelis viro
infideli nupserit, ipsa quoque ex Ecclesia eijciatur: quae si poenitentia
egerit maleficij, & cum virum quem habere non poterat, id est, infide-
lem dimiserit, non est recipienda, nisi eo modo quo recipitur qui post
quam fidem negauit, ad fidem reuertitur, debetque ipsa infidelem re-
linquere. Erit autem poenitentia eius, ferre cilicium, & dormire super
cinerem, & ieiunare quantum sibi conueniat: & tunc licebit cum fide-
libus conuersari, & communionem sacram accipere: & quicumque con-
tradixerit, à Synodo excommunicatur.]

At etsi in foro Ecclesiae ita se res habeat: in foro ciuili Imperatorū le-
gē exstare ait Couarruias ab Imp. Valentinii. & Valente ad Theodo-
siū magistrū equitū, qua sub poena capitali haec matrimonia prohiben-
tur. Sic enim Imperatores scripserūt. [Nulli prouincialiū, cuiuscumque
ordinis aut loci fuerit, cū barbara sit vxore coniugium, nec vlli Gentiliū
prouincialis foemina cōpuletur. Quod si quae inter prouinciales atque
Gentiles affinitates ex huiusmodi nuptijs exstiterint, quod in his
susceptum vel noxiūm deregitur, capitaliter expietur. Datum. V. Kal.
Iun. Valent. & Valente AA. Coss.] Legem autem hanc siue Impe-
ratorum edictum ideò recitauerim, vt ostenderem minus veram eor-
um opinionem videri, qui eam ex illo sententiam eliciunt, nec satis
apertè Imperatorū menti consilioque accommodari: cū illi eò respexerint,
ne Romani cum exteris, neue exteri cum Romanis nuptias inirent:
quod ad conseruandam Romani sanguinis dignitatem, antiquum est
eius Reipublicae institutum, vt testatur Vlpianus. [Connubium (in-
quit) habent ciues Romani cum ciuibus Romanis: cum Latinis autem
& peregrinis ita si concessum sit.] Caius. [Legitimae nuptiae
sunt, si Romanus Romanam nuptijs interuenientibus vel consensu,
ducat vxorē.] Cicero. [Si mulier cūm fuisset nupta cū eo, cui cōnubij ius
esset, nuntiū remisit, quoniā qui nati sunt, patrē non sequuntur, pro libe-
ris manere nihil oportet.] Vbi Boethius. [Filij (inquit) non iure suscepti
in patrum non erant potestate, sed matres potius sequebantur. Non autem
omnibus connubiū erat cū Romanis, nec erant nuptiae iure cōtra-
ctae, quae nō aut inter ciuē Romanū, ciuēq; Romanā, inibātur. [Seneca
[Promisi tibi filiā in matrimoniū, postea peregrinus apparuisti: non est
mihī cū extraneo connubium, eadem me res defendit, quae vetat.]
Hinc licet intelligi Vlpiani rationem, dum docet filios post deportatio-
nem susceptos, quasi ab alio susceptos videri: cū enim per deportatio-
nē quis ciuis Romanus esse desineret, fieretque peregrinus. [Qui depor-
tantur (inquit Aelius Antoninus) si haeredes scribantur, tanquā peregri-
ni capere nō possūt], nec matrimoniū nisi inter ciues cōstaret, sed dissol-

P ueretur per deportationem vt scripsit Paulus, ideo Vlpianus ait, post de portationem natos, quasi ex alio conceptos videri; quia verè filij non erát iure Romanorum, eorum qui essent deportati, amissis per deporta tionem omnibus ciuitatis Romanae priuilegijs, extinctoque simul iu re connubij. Nec solum connubia cum exteris & peregrinae conditio nis hominibus denegabant Romani, sed & ipsa nomina ciuium Gentili tia: quod Claudio acceptum refert Suetonius.

Paul. I. Si quis se stipuletur, s. solum iomatrim.

Sueto in Claudio.

De puellis fidelibus, ne infidelibus coniungantur.

De puellis fidelibus, ne infidelibus coniungantur.

Canon XVI.

S *Haereticis qui errant ab Ecclesia Catholica, ne ipsis Catholicas dandas puellas; sed neque Iudaeis neque haereticis dari placuit, eo quòd nulla possit esse societas fidelis cum infideli: si contra interdictum fecerint parentes, abstinere per quinquennium placet.*

Canon XVI.

Haereticis si se transferre noluerint ad Ecclesiam Catholicam, ne ipsis Catholicas dandas puellas; sed neque Iudaeis neque schismaticis dari placuit, eo quòd nulla possit esse societas fidelis cū infideli: si contra interdictū fecerint patētes, abstinere per quinquēniū placet

HAERETICORUM cōnubia bis interdixisse in eodem canone Patres omnis breuitatis studiosos, vix est vt credam. In vetusto, C. MS. Laeticis qui errant ab Ecclesia Catholica. Sed legendum puro schismaticis: cū vt omnis species infidelitatis comprehendatur: tum quia Africani Patres cum huius Concilij decretum renouassent in Cōcilio Carthaginensi III. can. XII. haec eadem connubia cum schismaticis, haereticis, vel infidelibus, clericorū filijs interdixerunt, vt dicemus postea. Sed quid si pro nomine Catholicas, Catholicis legendum sit hoc sensu, vt haereticis admonitis, si se transferre ad Ecclesiam noluerint, in poenam pertinaciae nec postea Catholicis conuersis dandas Catholicas puellas. Non temerè id affirmauero.

De haereticorum, schismaticorum & Iudaeorum connubijs.
Cap. XXIV.

F **Q**VANTA sint, quā perniciofa & schismatis & haereseos crimina, quorum altero fides interit, qua Deum & salutis consequendae rationem cognouimus; altero caritas extinguitur, quā Christo, eiusque corpori (quod est Ecclesia) cō-

iungimur, sapienter & piè multis huius Concilij decretis Hispani Episcopi expresserunt, dum omnium Sacramentorum expertes decreuerunt, quos vel leuiter tanti criminis labes maculasset. Nulla enim est pestis, quae celerius haeresi inficiat, & suo contagio exitium afferat alijs praesentius. Instar enim cancri (vt Apostolus ait) serpit, & simulatque corporis partem aliquam corripuerit, continuo, sensum atque occultè in reliquas diffunditur partes, & lubrica deinde in alios facilitate prolabitur. Qua de causa Hispani Episcopi, non minùs probitate vitae, & sanctitate doctrinae, quàm prudentiae honore commendabiles, videntes huic morbo nullum certius praestantiusque remedium adhiberi posse quam fuga, quòd in fuga salus, in auersione praesidiù, in execratione re fugium sit, ideo haeticorum & schismaticorum connubia, vt perniciosissimam societatem tam graui in parentes poena proposita, filijs fidelibus interdixerunt, ne diuinum gratiae Sacramentum alterius coniugum haeresi aut schismate in graue & profanum animi adulterium cõuerteretur, & eadem facilitate tam filij, quàm posteri, & vtriusque familiae consanguinei eiusdem erroris venenum à parentibus propinatum susciperent, susceptum intimis conciperent visceribus, concepturque tandem in reliquis populi partes maiori pernicie & calamitate propagarent. Ab hoc Concilio acceperunt reliqua, vel generalia, vel prouincialia, quae his matrimonijs aditum praecloserunt. Horum vnum Laodiceñũ fuit. [Eos (ait) qui ad Ecclesias pertinent, indifferenter filios proprios haeticorum nuptijs minimè lociare debere.] Et rursus. [Quoniã non oportet (inquit) cum haeticis commiscere connubia, & vel filios vel filias dare, sed potius accipere.] Concilium Carthaginense III. [Item placuit, vt filij vel filiae Episcoporum, vel quorumlibet clericorum, gẽtilibus, vel haeticis, aut schismaticis matrimonio non iungantur.] Chalcedonense. [Quoniam in quibusdam prouincijs concessum est Psalmistis, & Lectoribus vxores ducere, constituit sancta Synodus, prorsus cuique ex his non licere alterius sectae accipere vxorem. Si quis verò praecuenit, & habet iam de tali connubio filios, si fortè praecuerint eos iam apud haeticos baptizari, debent eos offerre sanctae Ecclesiae Catholicae, vt ibi communicent. Qui verò adhuc baptizati non sunt, omnimodò non posse eos in haetica Ecclesia baptizari, nec in matrimonio iungi haetico, Iudaeo, vel Pagano: nisi fortè sponderit se venire ad orthodoxam fidem, dum coniungitur personae orthodoxae. Si quis verò hanc definitionem sanctae Synodi praeterierit, regularum condemnationibus subiaceat.]

Concil. Laodiceñ.
can. 10. & 13.

Concil. Carthag.
3. can. 12.

Concil. Chalced.
can. 13.

D. Tho. in 4. dist.
34. art. 1.

Canon. 72. V. 1. 87.
nodi.

Sed an matrimonium irritum sit (vt vocant) & nullum, si contrahatur, quaerunt Doctores Scholastici. Et tandem à diuo Thoma & reliquis re ètè doceri video, matrimonium valere. Quod etiam ex hoc canone colligi videtur, dum nulla alia poena nisi quinquennij in parentes excommunicatio adijcitur.

Vrget tamè scrupulosius multò magis quàm veriùs canõ. Synodi, V. I. quo haec matrimonia irrita esse renuntiat. [Non licere (inquit) virum ortho-

P orthodoxum cum muliere haeretica, nec orthodoxam cum viro haeretico copulari: sed si quid huiusmodi ab vlllo ex omnibus factum apparuerit, irritas nuptias existimari, & nefarium coniugium dissolui. Si autem adhuc infideles sunt inter se legitimo matrimonio coniuncti, deinde alter eorum conuertatur ad fidem, altero in infidelitate manente, si fideli placeat cum infideli habitare, non à se inuicem separentur, iuxta Pauli sententiam.] Quod confirmant quae ad illius interpretationem adiecit Theodor. Balsamon, notans canonem aduersus Iberos, quòd liberos olim Saracenis traderet; sic enim inquit. [Lex ciuilis definit matrimonium, societatem & communionem diuini & humani iuris. Hinc ergo consequenter sancti Patres decernunt, iure matrimonij non esse coniungendum virum fidelem mulieri infideli, vel infidelem mulierem viro fideli: sed & si quid eiusmodi factum fuerit, diuellendū ac separandum esse matrimonium, vt quòd consistere non possit. Quae est enim (inquit) lupo cum agno societas, quorum est penitus contraria voluntas, sibi que sunt inuicem in omnibus aduersi & infesti, quòd sit contraria eorum viuendi ratio? Et non solum separandum esse matrimonium, sed & eum qui tale quid ausurus est, segregandum esse statuunt. Sed si, inquit, alter ex coniugibus fidem orthodoxam elegerit, non propterea separabitur matrimonium. Magnus enim Apostolus in epistola ad Corinthios statuit, eos non esse separandos, quoniam sanctificatus est vir infidelis per fidelem mulierem, & contra, sanctificatur infidelis mulier per virum qui credit. Est autem spes fore vt eiusdem sententiae coniuges, si alter ex ipsis fidem orthodoxam elegerit. Nota ergo praesentem canonem propter Iberos, qui suas filias Agarenis indiscriminatim in matrimonio collocant. Similiter nota & verbum canonis, quod dicit: Fideli autem si placeat cum infideli cohabitare, vel cōtra, fideli cum infideli, ne separentur; si quis enim horum separari maluerit, matrimonium ex eo diuellatur. Quod quidem factum est tempore sanctissimi Patriarchae domini Theodoti; separatus est enim à sua infideli vxore Basilius Buccinator, postquam baptizatus fuerat, cū decreto Patriarchali, vt pote quae à viri suasionem induci non posset vt baptizaretur.] Repetiuit iterum in nomocanone Photij. [Et scies quòd fidelis cum muliere infideli non iungitur matrimonio, etiamsi nonnulli decepti à sine ipsius canonis, qui docet de infidelibus qui crediderunt post matrimonium, aliud audacter dixerint. Ego autem qui scio esse orthodoxas Iberas, & nostra omnia suscepisse, & videam ipsos suas filias Agarenis nuptui dare, miror, & nescio quomodo à suis sacerdotibus, qui legunt & sciunt decreta canonum, haec non prohibentur. Haec ergo corrigi cupio potentissimi & sanctissimi nostri Imperatoris auxilio.] Haec Balsamon. Sed miror doctos viros tantopere canone Concilij Constantinopolitani & Theodori interpretatione commoueri, cū tanta illius Concilij decretis auctoritas tribui debeat, quantam & ego censeo tribuendam Balsamoni; cuius dignitatem, studium, & eruditionem, et si plurimum profuisse Reipublicae non diffiteor, sic & in illo maiorem aliquando

1. Corin. 7.

Theodor. Balsam.
ad can. 72. v. l. 89
modi.

1. Corin. 7.

Theodor. Balsam.
in nomocanone
Photij. titu. 12. c.
13.Concil. Constanti
nop. can. 72.

Cap. 41. huius lib.
Cap. 52. huius lib.

Bonifac. in cap.
decreuit. de haeretic.
lib. 6.

aliquando pietatem & acriorem diligentiam saepe me desiderasse non negauerim, vt iam semel antea dixi, dicendumque alias saepe. De VI. Synodi canonibus & eorū auctoritate fusius quoq; differemus inferius. At quamuis matrimonium cum haereticis contractum, in Occidente praecipuè, ratum esse constet, non tamen hoc impunè fieri licet: nam foemina quae erroris viri conscia haeretico nubit, dotis poena multatur constitutione Bonifacij I I X. Illud autem hīc adnotandum est, vt periculosius multo vitandum esse, puellas Christianas haereticis vel infidelibus tradi, quàm puellas haereticas vel infideles Christianis maritis adiungi; cūm foeminae magis possint & soleant virorum erroribus, quàm viri foeminarum turpitudine maculari, faciliusque multo sit, vxorem haeticam vel infidelem Christiani mariti & Catholici, quàm haeticum & infidelem maritum Catholicae vxoris consilio ab haerefcos & idololatriae erroribus ad veritatis lucem reuocari.

SED NEQVE IVDÆIS.

Cum Iudaeis matrimonia inita, ipso iure nulla.

Cap. XXV.

ANTA fuit semper Iudaeorum improbitas, tanta in errore pertinacia, vt legibus caueri oportuerit, connubia Christianorum cum ijs inita, ob graue contagionis periculum, nō modò illicita, verūm irrita esse ac nulla, ideoq; separanda: quod multis Conciliorū decretis Hispanorū praecipuè constitutū est. Toletanū IV. [Saepe (inquit) malorū consortia etiā bonos corrumpunt, quantō magis eos, qui ad vitia proni sunt. Nulla igitur communio sit Hebraeis ad fidem Christianam trāsatis, cum his qui adhuc in veteri vita cōsistunt, ne fortè eorum participatione subuertantur. Quicumque ergo ex his qui baptizati sunt, amodò infidelium consortia non vitauerint, & hi Christianis donentur, & illi publicis caedibus deponentur.] Et rursus. [Iudaei qui Christianas mulieres in coniugio habent, admonentur ab Episcopo ciuitatis ipsius, vt si cum eis permanere cupiunt, Christiani efficiantur: quod si admoniti noluerint, separentur; quia non potest infidelis in eius permanere coniunctione, quae iam in Christianā translata est fidem.] Confirmauit Concilium Toletanum IIX. Idem ferè decreuit Concilium Aruernēse. [Si quis Iudaicae prauitatis (inquit) iugali societate cōiungitur, & seu Christiana Iudaeo, siue Iudaeus Christianae mulieri cōsortio misceatur carnali, quicumq; horū tantū nefas admisisse dignoscitur, à Christianorum coetu atque conuiuio, & communione Ecclesiae, cuius sociatur hostibus, segregetur.] Idem cōstituit

Concil. Tolet. 4.
can. 61.

Idem can. 62.

Concil. Toler. 8.
can. 12. Refertur
à Grat. in cap. Iu
daci. 23. q. 1.
Concil. Aruer.
can. 6.

Conci-

P Conciliū Aurelianense II. [Placuit(inquit)vt nullus Christianus Iudacā, neque Iudacus Christianam in matrimonio ducat vxorem, quia inter huiusmodi personas illicitas nuptias esse censemus: qui si communiti à consortio hoc se separare distulerint, à communionis gratia sunt sine dubio submouendi.] Concilium Aurelianense III. [Christianis omnibus interdiximus, ne Iudaeorum coniugijs misceantur: qui si fecerint, vsque ad sequestrationem, quisquis ille est, communionem pellatur.] Zacharias PP. [Si quis Christianus filiam suam Iudaeo in coniugio copulare praesumpserit, nisi perfectè crediderit Christo, & baptizatus fuerit, &c. Et si vidua Christiana Iudacū duxerit virum, vel consentiētibus ei, amathema sit.] Hinc apparet, quāta de Iudaeorum pertinacia & improbitate iniectā sit multis iustissimisque de causis Episcoporum animo suspicio. Nam vt in retinenda illi sua lege pertinaciores, sic & in peruertendis aliorum animis propensiores sunt: ideoque Valentinianus, Theodosius & Arcadius Imppp. legem tulerunt, adulterij poenam constituentibus in illos, qui Christianam mulierem, vel eas Christianas quae Iudaeum maritum susceperunt. [Ne quis(inquiūt) Christianam mulierem in matrimonium Iudaeus accipiat, neque Iudaeae Christianus coniugium fortiaur. Nam si quis aliquid huiusmodi admiserit, adulterij vicem commissi huius crimen obtinebit, libertate in accusandum publicis quoque vocibus relaxata.] Quòd si Iudaei vera animi deuotione ad fidem nostram conuertantur, cum illis neophitis matrimonio originarios fideles sociandos Cōcilij Basiliensis Patres piè satis monuerunt.

Concil. Aurel. 2. can. 18.

Concil. Aurel. 3. can. 13.

Zacharias PP. in Synodo Romana. can. 10.

In l. 5. C. Theodos. ad l. 1. l. de adul.

Concil. Basilien. can. 20.

De his qui filias suas sacerdotibus Gentilibus coniungunt.

De his qui filias sacerdotibus Gentilium coniungunt.

Canon XVII.

Si qui fortè sacerdotibus idolorum filias suas iunxerint, placuit nec in fine eis dandam communionem.

Canon XVII.

Si qui fortè sacerdotibus idolorum filias suas iunxerint, placuit nec in fine eis dandam esse communionem.

Varia ethnicorum sacerdotum privilegia: cur speciatim conubiū cum illis interdicitur.

Cap. XXXVI.

M

ULTA olim sacerdotibus idolorum privilegia cōcessit vetustas, quae varijs cōsecrata literis antiqui adhuc scriptores cōseruāt. Religionis vel superstitionis suae ceremonias & instituta tuebātur, & si quid dubij inerat, interpretabātur, auctore Liniō. Quibus aris, quibus hostijs, quibus diebus, quibus

Lini. l. 1. decad. 1. l. 1. ubi. & Vale. lib. 1. c. 1.

S tem-

Halicarnas. lib. 2. Roman. antiq.

Festus Pompei. lib. 11.

A. Gelli. lib. 5. noct. Att. c. 19.

Cicer. lib. 2. de ora. 10. Macrobi. lib. 3.

Satur. c. 2. in fine. Gellius. li. 15. c. 19.

Tacitus. li. 17. anal.

Plutarch. proble. mat. c. 113.

Cicer. ad. Atticū. lib. 2. epist. 24.

Concilium Narbo. nense. c. 4. Non. dum editum est,

sed MS. apud nos existat.

Ammian. lib. 7. Plutarch. quæst. Rom. 9. 10.

Tacitus. lib. 12. Ammian. lib. 27.

Plutar. Proble. 3. Liu. li. 3. decad. 4.

Plutar. in Camil. Halicarnass. lib. 2. Roman. antiq.

L. 14. C. Theod. de Paganis.

Cap. 15.

templis, quibus dijs sacra essent facienda, exponebant. Ne Romana sacra alij contemnerent, aut peregrinos ritus asciscerent prouidebant. De votis rite exoluendis, de iurcurando, de matrimonio, de funeribus iustisque exhibendis, de sepulchris, de placandis manibus, ac de omnibus tandem controuersijs suae religionis iudicabant. Singulorum annorum res memoratu dignas (annales vocabant) mandabant literis, & in album efferebant, vt populo esset exscribendi potestas. Cū quis sui iuris esset arrogandus, apud ipsos lege quaerebatur, quae causa esset adoptionis, quae ratio generis, quae dignitas, quaeue sacra. Adeoque tandem Pontificatus honor & dignitas creuit, vt Flutarcho teste, Regis proxima crederetur; eaque ratione purpuram vt reges pretiosiore, nempe bis tinctam, induebant. Quod cū à Constantino Magno nostrae religionis sacerdotibus cum reliquis antiquorum priuilegijs communicaretur, eaque purpura aliquando abuterentur clerici ad vanam opum ostentationem, veritum postea illis reperi decreto Concilij Narbonensis, purpura indui. Cuius vsus & interdictionis haec ratio fuit. Pileum Flaminum insigne nunquam deponebant, vt refert Ammianus: tamen, vt Plutarchus testatur, ceteri solerent occurrentibus, caput detegere. Equo vehi non poterant, sed vt maiori pompa maior dignitati splendor accederet, carpento utebantur, illisque solis permixtum carpento ingredi Capitolium, Tacitus refert. Fuisse praeterea Flaminis Dialis immunitatem scribit Ammianus, vt iurare ei minus liceret, quod non deceret de rebus paruis fidem ei non haberi, cui res sacrae & maximae essent concredita. Si qui noxij ad eum confugissent, ea die à poena erant immunes, Plutarchus. Ipsos quoque à collationibus & tributis liberos, nisi summa necessitate vrgeretur Respublica, idem Plutarchus & Liuius affirmant. Quinimo sumptus & stipendia & rerum sacrarum impensas, vt refert Halicarnassens, ex publica pecunia accipiebant. Haec stipendia Gratianus Imperator edicto proprio adempta, fisco arcaeque publicae vendicauit, reliqua autem priuilegia Arcadius & Honorius Imp. sacerdotibus idolorum sustulerunt. Antè verò cum huius Concilij tempore tot honoribus & priuilegijs sacerdotum dignitas ornaretur, illorum autem fructum plerique fideles rerum inanissimarum, quam religionis cupidiores vt perciperent, solebant filias his ethnicorum sacerdotibus in matrimonio locare, quod quam fuerint Patres Illiberritanū vehementer detestati, non obscurum hic posteris argumentum praebuerunt, infidelium nuptias canone qui praecessit, fidelibus intercluserunt, nulla poena proposita: in hoc autem cum sacerdotibus ethnicorum iniri, sanctione iterata & graui addito anathemate inhiuerunt. Nam cum sacerdotes profana deorum sacrificia & reliqua idololatriae munera obire & exequi debuissent, maius inerat periculum, ne ex illorum contubernio & societate aliquam tanti criminis maculam vxores fideles contraherent: ideoque parentes earum nuptiarum auctores, graui, sed meritisima poena multarunt.

P Etarunt, vt nimirum ad vltimum vsque vitæ spiritum communionem priuarentur. Tanto enim studio in obstruendo omni ad idololatriã aditu Patres nostri elaborarunt, vt catechumenis foeminis ob eandem religionis sollicitudinem, viros scenicos vel comicos habere peculiari cauerint decreto.

De sacerdotibus & ministris, si moechati fuerint.

De sacerdotibus & ministris, si moechauerint.

Canon XIIX.

Episcopi, Presbyteri, Diaconi, si in ministerio positi detecti fuerint quod sint moechati, placuit, & propter scandalum, et propter nefandum crimen, nec in fine eos communionem accipere debere.

Canon XIIX.

Episcopi, Presbyteri, Diaconi, si in ministerio positi detecti fuerint quod sint moechati, placuit, & propter scandalum, & propter nefandum crimẽ, nec in fine eos communionem accipere debere.

De poena Episcoporum & sacerdotum moechantium.

Cap. XXXVII.

S NTER eas virtutes, quibus Episcoporum, presbyterorum & diaconorum animos excoli ornarique decet, vna præcipuè est pudicitia, flos morum, honor corporum, decor sexuum, integritas sanguinis, fides generis, fundamentum sanctitatis, præiudiciũ omnis bonæ mêtis, vt Tertullianus descripsit, & post illum D. Cyprianus. Cũ enim hi scire debeant, se templa esse Domini, membra Christi, habita-

tionem Spiritus sancti, electos ad spem, consecratos ad fidem, destinatos ad salutem, filios Dei, fratres Christi, confortes Spiritus sancti, vt idẽ Cyprianus dixit, quid magis effugere debent, quàm peccatum illud, quo ipsi Patris omnipotentiam, sapientiam Filij, & Spiritus sancti bonitatem suæ turpitudinis sordibus impediunt? Intellexerunt hoc olim Gentes, dum sacra facturos ob omni impudicitia abstinere volebant. De antiquorum Aegypti sacerdotum vita Chaeremõ philosophus narrat, vt D. Hieronymus refert, quod nunquã mulieribus misceri deberet: & vt castitate inoffensam seruarèt, à falis vsu abstinuisse refert Plutarchus, quod calor vi libidinẽ cõcitet. De Graecis idem recenset Pausanias in Achaicis, qui vt pudicitiae leges maiori integritate seruaarent, rutã assidue inter edulia sumere solebant, quod ea libidinis faces extinguat, auctore Dioscoride. Quid simile Festus Põpeius tradit, & Gellius, Diali Romae nefas fuisse hederam tangere, ac ne nominare quidẽ fas fuisse, quod hederæ herba haberetur lasciuia; eo aenigmate declarãtes, quãta puritas castitalis; deceat Dei sacerdotes. Si Gentes ergo, vt dijs vel daemonibus

Tertull. lib. de pudicitia, in princ.
D. Cyprian. lib. de bono pudicitiae. c. 2.
Idem in eod. c. 1.

D. Hieron. lib. 2. aduersus Ionianum.
Plutarch. in sympos. & in lib. de iside & Osiride.
Pausanias in Achaicis.
Dioscor. lib. 3. c. 30.
Plutarch. in problemat. c. 11.
Gel. lib. 10. noct. Atticar. c. 15.

potius sacra facerent, tam diligentes & acres pudicitiae custodes fuerunt, quid non facere debent Christi cultores, imitatores & ministri? Si enim sensu non carent, intelligere debent, maiorem in vincenda quam in explenda voluptate voluptatem inesse. Quòd si contra sentientes foeminarum se complexibus implicauerint, vel maculauerint potius, deponendos esse antiqua Apostolorum constitutio docet. [Episcopus (aiunt) aut presbyter aut diaconus, qui in fornicatione, aut periurio, aut furto captus est, deponatur: non tamen communionem priuetur: dicit enim Scriptura: Non vindicauit Dominus bis in idipsum.] Communionis autem priuationem adiecerunt Patres Hispani hinc, ut arctiori vinculo constricti, à tam nefando crimine retraherentur. Nefandum enim olim vocarunt, quia à carnalibus peccatis etiam nominandis abstinere Dei cultui consecratos volebant; quae antiqua est Ecclesiae & Sanctorum consuetudo, ut testatur D. Basilius. [Quaecumque autem (inquit) sunt alia immundarum animi perturbationum genera, Daemoniorum schola inuenit, diuina scriptura silentio praeterijt, maiestatem suam turpium rerum nominibus nolens polluere, sed generalibus nominibus immunditias complexa est, sicut Apostolus dicit: Fornicatio autem & omnis immunditia ne nominetur quidem in vobis, sicut sanctis conuenit.] Quare cum in Hebraeorum Republica olim sues in tara essent abominatione, ut nec eos nominare liceret, si necessitate nominandi vrgerentur, nefanda animalia nuncupabatur, ut ex Iosepho colligitur. Hodie autem crimine nefandum Hispanorum vsu ad solum crimen praeposterae libidinis accommodatur. In CC. alijs MS. nefarium lego. Inter vtrumque quid intersit, Afcionius Pedianus. [Nefandum (inquit) est, non fandum: nefarium, quod sacra polluit, farre pio solita celebrari.] Concilium Neocaesariense, ob adulterium vel fornicationem extra Ecclesiam abijci, & inter laicos ad poenitentiam redigi presbyteros iubet: deponi autem, & depositum detrudi in monasterium, ex decreto VII. Concilij Aurelianensis II. probat Gratianus. Quam depositionis sententiam, ob id crimen admissum, & sola sua confessione probatum, in Potamium Episcopum Bracarensem latam legimus in Concilio Toletano X. Fructuoso Ecclesiae Dumienfis Episcopo in eius locum successo: hodie etiam in Episcopis & presbyteris obseruari in Hispania, nostrae aetatis scriptores testantur: in fornicarijs vero arbitrariam. Sed ab arbitraria hac fornicationis poena excipiuntur Episcopi, quos ob maiora incommoda publici exempli, ut violati cum Ecclesia sponsa magni sacramenti, depositos videmus, & ad agenda poenitentiam in monasterium detrufos.

Dum de grauitate adulterij & fornicationis, & eorum poena cano hic agit, occasio erat disputandi, vel refutandi potius antiquorum quorundam Episcoporum errorem, qui Cypriano teste dandam moechis poenitentiam negarunt, quem asseueranter, ne dicam pertinaciter, defendit Tertullianus. Sed quia illum satis, pieque & sapienter refutauit Cyprianus & alij antiquiores, ex recentioribus autem Iacobus Pamellius ad singula Tertulliani in contrarium argumenta respondit, omittimus laborem:

Canon. Apost. 25.

Nahum. 1.

D. Basii. in epistol. ad Diodor.

Iosephus de bello Iudaeo, lib. 5. c. 1.

Afcion. Pedianus oratione 3. contra Verrem.

Conc. Neocaesar. can. 1.

Grat. in c. si quis presbyter. 81. dist. concil. Tol. 10. ad finem.

Con. in 4. 2. p. c. 8.

§. 7. nu. 89.

Bernardus Diaz cum his quas in eadem rem citat, in praec. crimin. ca. 78.

Cypr. lib. de lapsis. Tertul. lib. de pudicitia.

Iaco. Pamell. eod. lib. de pudicitia.

bo rem: cū exister præcipuè Concilij Tridentini doctrina, qua certi secūriq̄ reddimur, omnem lapsū post baptismum grātia Dei resurgere posse, & iustitiam amissam recuperare; contra opinantibus anathemate proposito.

De clericis negocia vel nūdinas sectantibus.

Canon XIX.

Episcopi, presbyteri & diaconi de locis suis negociandi causa non discedant: nec circumuidentes prouincias, quaestuosas nūdinas sectentur. Sanè ad victum sibi conquirendum, aut filium, aut libertum, aut mercenarium, aut amicum, aut quemlibet mittant; et si voluerint negociari, intra prouinciam negocientur.

De clericis negocia et nundinas sectantibus.

Canon XIX.

Episcopi, presbyteri & diaconi de locis suis negociandi causa non discedat: nec circumuidentes prouincias, quaestuosas nūdinas sectentur. Sanè ad victū sibi conquirendū, aut filium, aut libertum, aut mercenarium, aut amicum, aut quemlibet mittat, & si voluerint negociari, intra prouinciam negocientur.

Qua negociatio clericis interdicta, quae permissa.

Cap. XXXII X.

Auctori Ecclesiae ministris (vt diuino solūm cultui & animarum tutelae inseruirent attentius, negociationibus & alijs secularibus expediti negocijs) primitias & decimas praescripserūt Apostoli, vt auctor est Clemens. Cū verò primū tot fideles non essent, vt ex possessionibus illorum alimentis necessarijs pares redditus perciperentur, fructuū haec inopia fidelium caritatem auxit: caritas autem non leauit solūm, sed ditauit clericorum tenuitatem: nam si non praediorum redditus, praedia ipsa offerebant fideles, vt eis distractis, in alimenta clericorum pretia conuerterentur, Luca teste. Sed cū aliquando haec etiam vitae subsidio non sufficerent, pietate & prudentia singulari instituerunt fideles, singulis quibusque menibus, vel frequentius (cū facultas erat) stipem quandam in arcam conferre, qua illi commodè possent sustentari. Nec ea tributi nomine à praepositis exigebatur, velut impositum adeptae verae religionis pretium, sed pia & gratiosa Christiani animi liberalitate ab ipsis offerebatur: & liberalitate tanta, vt postquam seipsos clerici, pauperes etiam alios Christianos,

D. Clem. lib. 2. cōstit. Apostol. c. 29.

Luc. actuum. 2.

*Tertull. in Apolo
get. c. 39.*

*Iustinus Mar-
tyr in Apologia
pro Christianis.*

*Tertull. in Apo-
log. c. 39. Am-
mian. Marcellin.
lib. 27.*

*Constant. in l. i.
C. de sacrosanctis
Eccles.*

*Euseb. lib. x. hist
Eccles. c. 3.*

stianos, pupillos, imbecilles, senes, naufragos, confessores, in insulas relegatos, ad metalla damnatos, in carcere detentos, mortuos etiam sepulturae mandantes consimili caritate iuuarint. Tertullianus. [Praesident (inquit) probati quique seniores, honorem istum non pretio, sed testimonio adepti, neque enim pretio vlla res Dei constat. Etiam si quod arcae genus est, non de ordinaria summa, quasi redemptae religionis congregatur, modicâ vnusquisq; stipē menstrua die, vel quâ velit, & si modò velit, & si modò possit, apponit: nam nemo compellitur, sed sponte confert. Haec quasi deposita pietatis sunt. Nâ inde nō epulis, nec potaculis, nec ingratis voratrinis dispensatur, sed egenis alēdis, humâditiq; pueris ac puellis re ac parētib; destitutis. Iamq; domesticis senibus, etiâ naufragis, & si qui in metallis, & si qui in insulis, vel in custodijs, dūtaxat ex causâ dei sectae, alumni confessionis suae fiunt.] Iustinus Martyr [Caeterum (ait) qui copiosiores sunt, & volunt, pro arbitrio quique suo, quod visum est, contribuunt, & quod ita colligitur, apud praepositum depositum deponitur. Atque illē deinde opitulatur pupilis, & viduis & his qui propter morbum, aut aliam causam egent: quique in vinculis sunt, & peregre aduenientibus hospiribus, & vt simpliciter dicam, indigentium is omnium curator est.] Quam singularem & extraordinariam si delium caritatem, nō admirationi solūm, sed odio fuisse Gentilibus, Tertullianus & Ammianus Marcellinus testantur, quorum impijs obiurgationibus Imp. Gentiles verētes ne profusis his largitionibus Christianorum Ecclesiae & clerici ditarentur, eos donationum expertes esse voluerunt, vt indicat Constantinus, dum relinquī posse Ecclesiae & clericis in testamentis, populo pro gratia religionis Christianae concessit. Nec donis & muneribus accipiendis inhabiles eos esse antea voluerūt, sed factis iam & acceptis donationibus ornatos saepissime spoliarunt (& hanc reor fuisse huius canonis, & concessae ab eo permissionis in ne gocijs gerendis licentiam, vel potius necessitatem) vt eiusdem Constantini Imp. edicta, quibus res ablatas reddi iubet, confirmare videntur: de ipso enim & Licinio haec refert Eusebius. [Illud etiam praeter caetera, nominatim Christianis decernimus, vt loca eorum, in quae ipsis in more positum erat antea conuenire (de quibus quidem rebus literis superioribus ad tuam sanctimoniam datis, alia formula eo tempore à nobis erat definita & praescripta) si qui, vel à quaestore nostro, vel ab alio quopiam, eam emisse videantur, Christianis absque argēto, absque vlla repetitione precij, quod in illis emendis collocauerant, sine omni mora & dubitatione restituant: & si qui ipsa loca pro munere fuerint adepti, vt ipsis Christianis quàm celerrime reddant: ac si qui ea aut coemerint, aut dono receperint, aliquid à nostra bonitate postulent, praefectūque qui regioni in qua habitant, praest, adeant, quo ipsorum etiam à nostra munificentiâ prouisio & cura suscipiatur: quae quidē omnia Christianorum societati tuo studio & industria exemplo & sine vlla dilatio ne restituenda cures, oportebit: ac quoniam ipsi Christiani non solūm ea loca in quae conuenire solent, sed alia etiam habuisse cognoscuntur,

quae

quae non priuatim ad singulos, sed ad ius totius ipsorum communitatis, id est Christianorum, spectabant, singulis qui ea possident, mandes velim, vt omnia per legem quam supra posuimus, a bisque vlla contro- uersa Christianis, id est societati ipsorum & conuentui reddat. Quod & alterius edicti exemplar ad Anulinum ab eodem Eusebio relatum confirmat.

Salue Anuline, nobis in primis venerande. Est haec nostrae clemen- tiae ratio & modus, Anuline honoratissime, vt illa quae ad alienum ius pertinent, non solum non perturbare, sed etiam cuique restituere quam maximè cupiamus. Quare volumus, vt simulac haec literae à nobis ac- ceperis, si quae ex his possessionibus quae ad catholicam Christianorū Ecclesiam in quibusq; ciuitatibus aut alijs locis pertinent etiam adhuc à ciuibus, aut ab alijs quibusdam retineantur, eas quam primum ipsdem Ecclesijs facias restitui. Quandoquidem animo instituimus: vt ea quae Ecclesiae antea possederunt, ad ipsarum ius denuò reuertatur. Cùm igitur tua pietas animaduertat, decretū hoc absque dubio de nostra senten- tia esse publicatum, enitere atque elebora, vt siue horti, siue aedes, siue aliud quodque aliquando ad ius ipsarum Ecclesiarum spectauerit, omnia illis quam celerrimè, reddantur, vt te huic nostro edicto diligentissi- mum obsequium praestitisse intelligamus. Vale Anuline honoratissi- me, nobisque carissime.

Idem eodem c.

Ideò autem non ad singulos clericorum, sed ad communitatem & Ecclesiam haec omnia bona pertinere dixit Constantinus; quia olim Christiani & clerici nihil habebant priuatim, sed communia omnia, vt Tertullianus docet. [Sed & quod fratres nos vocamus (ait) non aliàs, opinor, infamant, quam quod apud ipsos omne sanguinis nomen de af- fectatione simulatum est. Fratres autem etiam vestri sumus, iure natu- rae, matris vnus, & si vos parum homines, quia mali fratres. At quantò dignius fratres & dicuntur & habentur, qui vnum patrem Deum agno- uerunt, qui vnum spiritum biberunt sanctitatis, qui de vno vtero igno- rantiae eiusdem ad vnam lucem expauerint veritatis. Sed eo fortasse mi- nus legitimi existimamur, quia nulla de nostra fraternitate tragoedia exclamat, vel quia ex substantia familiari fratres sumus, quae penes vos ferè dirimit fraternitatem. Itaque quia animo, animaque miscemur, ni- hil de rei communicatione dubitamus. Omnia indiscreta sunt apud nos, praeter vxores: in isto loco consortium soluimus, in quo solo caeteri ho- mines consortium exercent.]

*Tertull. in Apo-
loger. c. 39.*

Cùm victui ergo necessaria deessent, nefaria ethnicorum Imperato- rum inuidia (& hinc etiam intelligi par est, ante Constantini imperium Concilium hoc habitum) fas esse putarunt Episcopi nostri, industria & sollicitudine negociorum honesta, dominantem famem depellere; ne coacta mendicitas opprobrio foret sacrae dignitati. Cùm uerò aliquan- do ex honesta negotiatione ad quaestuosam (vt facile est) grauissimo animae & dignitatis periculo inopes dilaberentur, Africanis Episcopis placuisse video, vt egeni clerici quacūque doctrina, & eruditione praes- tantes

CON. Carthag. 4
c. 1. & 52.

Hieron. epist. ad
Rusticum d. vine
di forma.

D. Aug. de opere
monach. c. 15.

D. Chrysof. ho-
mil. 2. in epist. ad
Rom.

D. Clem. lib. 2.
constit. Apostol.
c. 67.

Cōcil. Carthagin.
4. c. 53.

D. Ambros. lib. 1
de offic.
cap. 36.

I. sc. cohortalis 12.
C. de cohortali.
lib. 12.

Psal. 35.

D. Hier. in epist.
2. ad Nepot.

Conc. Nicaeni ca
non. 18.

Arelatenf. II. c.
14. Carthag. III
c. 15. Vnormac.
c. 67. Cabilon. sub
Carolo. c. 14. Mo
gunt. sub Carolo
can. 13.

Mogunt. sub Raba
no. c. 13. Concil.
Tarraco. c. 2.

Concilium Limē.
se actione. 3. c. 5.

stātes, vel manuum opere, vel artificiolō honesto, vel cultura agrorum, victum sibi compararent. Clericus (aiunt) quantumlibet verbo Dei eruditus, artificiolō victum quaerat.] Et postea. [Clericus victum & vestimentum sibi artificiolō vel agricultura absque officij sui dumtaxat detrimento praeparet.] Quod Apostolos fecisse, cūm à praedicatione praesertim tempus ociumque vacaret, refert Beatus Hieronymus, Augustinus, Chrysofomus, & ante hos Clemens, qui omnes etiam Ecclesiae ministros ad id pensum reuocat. Quòd si ignorarent artificiola, quibus inferuire oportebat, illa addiscere cogebantur ab eisdem Africae Patribus in eodem Concilio Carthaginensi IV. [Omnes clerici (aiunt) qui ad operandum validi sunt, & artificiola & literas discant:] postea autem cūm crescente religione & fidelium numero, crescerent etiam oblationum copiae, decimarum prouentus, alijque redditus ad eorum sustentationem, à Constantino Magno & alijs principibus Catholicis, pijsque fidelibus confirmati & restituti potius quàm de nouo dati generalius & seuerius, omnis negociatio, etiam natura licita, clericis interdicta est. Diuus Ambrosius. [Etenim (ait) si is qui Imperatori militat, à susceptionibus litium, actū negociorum forensiū, venditione mercium prohibetur humanis legibus, quantò magis qui fidei exercet militiam, ab omni vsu negociationis abstinere debet agelluli sui contentus fructibus, si habet: si nō habet, stipendiorum suorum fructus: si quidem bonus testis est qui dicit: Iuuenis fui, & senui, & non vidi iustum derelictum, nec semen eius quaerens panem. Ea est enim tranquillitas animi, & temperantia, quae neque studio quaerēdi afficitur, neque egestatis metu angitur. D. Hieronymus.] Obiccro itaque te, & repetens iterūque iterūque monebo, ne officij clericatus, genus anti quae militiae putes, id est, ne lucra seculi in Christi quaeras militia, nec plus habeas, quàm quando clericus esse coepisti, & dicatur tibi: Cleri eorū non proderunt eis. Nonnulli enim sunt ditiores monachi, quàm fuerant seculares, & clerici qui possideāt opes sub Christo paupere, quas sub locuplete & fallaci diabolo non habuerant: vt suspiret eos Ecclesia diuites, quos mundus tenuit antea mendicos.] Et paulo post. [Negociatorem clericum & ex inope diuitem, ex ignobili gloriosum, quasi quamdam pestem fuge.] Id ipsum graui depositionis poena interdictum est Cōcilij Nicaeni canone, renouato postea Cōcilio Arelatenf. II. Carthagin. III. Vuormaciēsi, Cabilonēsi sub Carolo, Mogūtino sub Carolo, Moguntino sub Rabano: in Hispania Concilio Tarracoensi. [Canonum (ait) statutis firmatum est, vt quicumque in clero esse voluerit, emendi vilis vel vendendi carius studio non vtatur: quod certè si voluerit exercere, cohibeatur à clero.] Quam constitutionem graui anathemate renouarunt in regno Peruano Concilij Limensis Patres. Eam recitare placuit, vt Indorum parochis, quam acceperant prius reluctantes ab Episcopis suis doctrinam, Pontificia iam auctoritate confirmatā retineant tandem memoria, obseruantia colant, & debito officij munere fideliter exequantur. [Quoniam verò auaritia, negociationisque turpido

pido in Rectoribus Indorum, & crebrior est & periculosior, cum ne
 ophiti illi ea de causa, tum scandalum graue sustineant, tum instru-
 ctionis suae iacturam non mediocrem faciant, dum ab his in tem-
 poralibus ipsorum quaestibus occupantur, à quibus debebant spiri-
 tualibus incrementis augeri: idcirco sancta Synodus sub ipsdem poe-
 nis proximo decreto propositis vetat, ne quis Indorum parochus,
 per se, vel aliam interpositam personam quamcumque cum quibus-
 uis Indis mercaturam exercere praesumat. Insuper neque pecora quae-
 cumque alere, praeter necessaria ad victum, aut agros colere, aut vehen-
 dis mercibus animalia tenere, vel locare, neque Indos ipsos ad minera-
 lia sibi curanda mittere, vel eorum operam locare: denique neque cum
 ipsis Indis negociari, nec cum alijs per ipsos. Qui istorum quilibet ege-
 rit, etiam excommunicatione latae sententiae eo ipso se nouerit inno-
 datum. Sciant etiam parochi Indorum, mineralium officinas siue inge-
 nia, pannorum quoque lanificinas, caeterasque quaestuiarias artes sibi
 esse penitus interdictas. Neque enim qui Euangelizandi ministerium
 susceperunt, Deo simul & Mammonae seruire possunt. *[Quod*
si clericorum qui, frumentum, oleum, vinum & alios similes fructus ex
proprij patrimonij fundis percipiat, illosque venudent auraria pensatio
ne non debet grauari, quod non tam mercatorum, quam solertium strenuorum
que minorum loco ceteri debeant. Quod singulari constitutione cau-
isse Imppp. Gratianum, Valentinianum, & Theodosium reperio. [Singu-
guli quique (aiunt) si per eos vernacula quaeque vendantur, surfectione
auraria non teneantur: si vero emendi vendendique compendij vltro
citroque quae sitis familiaris rei amplitudo cumuletur (etsi militares sunt)
memoriae praestationi neantur.] Ad quam vetus Anniani interpret-
atio haec adiicit. [Quicumque rem quae ei nata est, aut qua non emit,
vendat, ad solutionem aurariae minimè teneatur. Si vero emendi vendendi
que studio probatur huc illucque discurrere, etiam si militans est, ad solu-
tionem teneatur auraria.] Vnde monasteria illa, quae cum ad alimeta reli-
giosorum oues in pascuis habent, si quae ex illis supersunt, macellarijs
cas ad vendendum tradunt, nec nota, nedum reprehensione censuerim dig-
na, cum conferuandi potius patrimonij necessitas coegisse, quam cap-
tandi lucri cupiditas incitasse ipsos ad id efficiendum videatur. Sic etiam re-
ligiosos illos, qui ad conuertendas Indorum gentes, vel peragrantes terra,
vel maria nauigantes, vt se sociosque sustentare possint, (nec aliunde pos-
sint) contrahunt distrahantque merces, excusandos potius, quam accusandos
crediderim: dummodo caute id faciant, ne salute Gentium, qua religione
& pietate curare debent, inhonesta negociatione deperdant. Illud tamen
huic addi posset, ne iustitiae vel prudentiae cancellos egrediantur,
vt facultate vel à Te, vel à Rege catholico postulent, & si fieri comode
posset, negociorum modum, vt omnia qua debent iustitia & prudentia
exequantur. Ob hanc enim & similes necessitates iuste negociari posse
clericos, praeter hunc canonem, intelligere licet, ex Concilio Moguntino,
dum inter alia quae clericis licere declarat, sic ait. [Nec tamen iustu
negocium

Matth. 23.

Gratianus Valen-
 tinus & Theodo-
 sius Imppp. 13
 cod. Theodos. de
 iustitiae collatio-
 ne.

Conc. Mogunt.
 sub Carolo May-
 no. c. 14.

*Alex. 3. in epist.
ad Londoniē. Epif.
cop. in ca. secundum
de clerici vel monachi.*

*Concil. Lateran.
sub Alex. 3. c. 2.
Trident. sess. 22.
de reformatione.
can. 22.*

negocium est contradicendum propter diuersas necessitates, quia legimus sanctos Apostolos negociatos, & in regula B. Benedicti praecipitur prouideri per quorum manus negocia monasterij procurentur. Sic etiam Alexander III. ad Londoniensem Episcopum, negociari illis solui prohibet lucri causa.

Hodie autem cum clerici iam antequam sacris ordinibus initiuntur, vel proprii patrimonij redditus, vel Ecclesiastici beneficij fructus peragenda vitae necessarios habere debeant; ni velint Episcopi ordinatores, illorum angustijs auxilium necessarium ex propria pietate mutua re, vt decreto Concilij Lateranensis generalis & Tridentini postea sancitum est: antiqua huius Concilij indulgentia vel permissio, vt negociantur clerici ad quaerenda victui necessaria, iam cessabit; quod incertus negotiationis quaestus, certis beneficiorum fructibus vberiore fore non compensetur.

**A V T F I L I V M , A V T L I B E R T V M ,
aut mercenarium , aut amicum , aut
quemlibet mittant.**

Non eadē ex aliorum laboribus in re nostra susceptis, ac ex proprijs sollicitudo, molestia & turpitudine contrahitur. Quare Clementi V. in Concilio Viennensi, cum clericos carnificum, seu macellariorum, aut tabernariorum officio fungi displicuisset, publice & personaliter illud exercentes, adiecit: Quod si per alios fecerint, tamen si a turpitudinis nota longē non absint, illius decreti poena non tenentur; ea autem est amissio sacerdotalis priuilegij.

**E T S I V O L V E R I N T N E G O C I A R I ,
intra prouinciam negociantur.**

Si clerici victus causa negociari cogantur, in proprijs debent, non alienis prouincijs negociari: nam earum peragratio, vt molestiam adiicit & quaestum, sic detrahit honestatem: cuius cupidiores multo quam lucri, & esse, & videri clerici debent, satius fore iudicantes, congruatibus se aliquando alimentis, quam sacram dignitatē honestis & sacris carere moribus.

Cum autem clerici in prouincia iusta negotiatione ad victum necessaria comparant, vel distraxerint quae supererant, iuxta ea quae superius diximus, auraria pensitatione (vt seculares) onerari non debere, praeter Gratiani & Valentini rescriptum iam citatum superius, Arcadius & Honorius Imp. rescripserunt ad Pompeianum Proconsulem Africae his verbis.

I I D E M A A . P O M P E I A N O

Proc. Africae.

Quicumque Catholicae religionis clerici intra eum modum vnde victus emendi vendendique vsus lege praefinitum exercent,

cent; ab auraria pensione habeantur immunes: ab his quoque quos à publico laboris actu & gradus clericatus, & (quod non minus est) sanctior vita defendit praecipimus temperari. Nec enim vllum eorum qui excepti legibus probabuntur, subiacere patiamur iniuriae. Dat. prid. Id. Iul. Med. Post. Conf. Stilichonis & Aureliani. VV. CC.

Hoc suae pietatis & religionis erga clericos & Monachos praeclarum testimonium Imperatores extare voluerunt. Quod & antea à Constantio Imperatore concessum reperio in edicto vel epistola ad Clericos.

IMP. CONSTANTIVS. A.

Clericis salutem dicit.

Ivta sanctionem, quam dudum meruisse perhibemini, & vos & mancipia vestra nullus novis collationibus obligavit; sed vacatione gaudebitis. Praeterea neque hospites suscipietis, & si qui de vobis alimoniae causa negotiationem exercere volunt, immunitate potiantur. Dat. VI. Kal. Septemb. Placido & Romulo Consulibus.] Quod si victui non necessaria, sed quaestuosae mercium negocia exercent, collationibus vt seculares onerandos idem Constantius Imp. rescipit ad Taurum P. F. P. [Clerici vero vel hi quos copiatas recens vltus instituit nuncupari, ita à sordidis muneribus debent immunes atque à collatione praestari, si exiguis admodum mercimonijs tenuem sibi victum vestitumque conquirent. Reliqui autem, quorum nomina negotiatorum matricula comprehendit, eo tempore quo collatio celebrata est, negotiatorum munia atque pensiones agnoscant: quippe postmodum clericorum se coetibus adgregarunt.] Vt alimenta igitur clericorum conservari, sic & negocia non augeri, & quaestum minui Catholici principes voluerunt. Tandem ergo clericorum animis hanc veterem Theoderici Regis sententiam apud Calsiodorum perpetuò infigi vellem, & crebra memoria renovari.

[Conditionem hanc (inquit) humanis actibus diuina posuerunt, vt ille magis possit ditescere, qui lucra turpia nescit optare, ignorantes accipiunt qui bene agunt, quia necesse est, vt dum parumper malorū ambitio contemnitur, superno munere plus donetur.]

(.)

Archadius & Honorius Imp. in l. 36. C. Theo. de Episc. copis & clericis.

Constantius in l. 8. C. de Episcopis & cler.

Constantius in l. 15. C. Theod. de Episcopis & cler.

Apud Calsiodorū lib. 6. Variarum c. 20.

Canon

De clericis & laicis vsurarijs.

Canon XX.

Si quis clericorum detectus fuerit vsuras accipere, placuit de gradari et abstinere. Si quis etiam laicus accepisse probatur vsuras, et promiserit correptus se iam cessaturum, nec ulterius exacturum, placet, ei veniam tribui: si vero in ea iniquitate durauerit, ab Ecclesia sciat se esse proiciendum.

De clericis et laicis vsurarijs.

Canon XX.

Si quis clericorum detectus fuerit vsuras accipere, placuit de gradari & abstinere. Si quis etiam laicus accepisse probatur vsuras, & promiserit correptus se iam cessaturum, nec ulterius exacturum, placet ei veniam tribui: si vero in ea iniquitate durauerit, ab Ecclesia sciat se esse proiciendum.

IVo p. 13. c. 12. & in Panormia lib. 3. c. 156. Gratianus in c. si quis clericorum 47. distinctione.

*De poena vsurarij tam clerici quam laici.
Cap. XX XI.*

*D. Ambrosius li. 4. de Tobia. c. 13.
D. Basilius in psal. 14.*

Concilium Lateranense. sessio. in 1. cõj. de iust. montis pietatis.

Terentius Varo lib. 4. ad finem de lingua latina

D. Augustinus in Psal. 36.

D. Hieronymus. super Ezechiel. lib. 6. c. 18.

Diuus Ambrosius vsuram ab vsu dictam ait, quòd vt vestes vsu, ita vsuris patrimonia scindantur. D. Basilius ideò Graecis vsurā ^{Tenor} dici ait, quòd supra foecunditatem leporum, quos dicunt simul & vno tempore gignere & superfoetare, agnascendo, etiam vsura non dum data alteram gignat, & alteram ex altera, & inde dolores parturientium in ferre debitoribus. Leo. X. in Concilio Lateranensi generali aptius ad rem. [Ea enim (ait) propria est vsurarum interpretatio, quòdo videlicet ex vsu rei quae non germinat, nullo labore, nullo sumptu, nullòque periculo lucrum foetus conquiri studetur.] Terentius Varro. [Compendium, quod cum compenditur vnà fit. A quo vsura quod in sorte accedebat, impendium appellatum: quae cum accederet ad sortem vsu vsura dicta.] Propriè locum habet in mutuo, cum videlicet quid exigitur ratione dati, vltra datum. D. Augustinus. [Si foeneraueris homini, id est, mutua pecunià dederis, à quo aliquid plusquam dedisti expectes accipere, foenerator es, & in hoc improbandus, non laudandus. diuus Hieronymus.] Putant quidam (ait) vsuram tantum esse in pecunia: quod prauidens Scriptura diuina, omnis rei aufert superabundantiam, vt plus non recipias, quam dedisti.] Et paulò post. [Alij pro pecunia foenerata solent munuscula accipere diuersi generis, & non intelligunt vsuram appellari & superabundantiam, quidquid illud est,

est, si ab eo quod dederit, plus acceperint.] Haec est usura, quae ipsius naturae mutui repugnat. Cum enim mutui contractus ad iuandos egētes ab ipsis Gētibus inductus sit ex humanitatis officio, quo interest hominis hominem affici beneficio, ob cognationem quae natura ipsa est, inter omnes, quid huic humanitati & beneficio potest esse magis aduersum, quam merces & foenus: quod si exercueris, quid facis quā insidiari quodammodo, vt ex alterius necessitate praederis? Paria dixit, & rectē, D. Ambrosius, gladio in hostes saeuire, & usuras exigere. Et quos occidere licet, his tantum foenus extorquendum. Repugnat naturae ipsius pecuniae, simileque monstri, rectē censuit Plutarchus, vt pecunia quae sterilis est per se, & sine fructu, tam naturali, quam ciuili ratione, generet & proferat vtilitatem & foetum domino mutuanti. Ob eā incōmoda usuras à Deo in veteri Testamento prohibitas Moyses tradit. [Si pecuniam (ait) dederis populo meo pauperi, qui habitat tecum, non vrgebis eum quasi exactor, nec usuris opprimes.] Et rursus. [Non foenerabis fratri tuo ad vsuram.] Et Dauid ait, non ingressurum tabernaculū Dei, qui pecuniam ad vsuram dederit. In recentiori autem non solum pro mutuo aliquid accipere, sed nec sperare voluit Christus. Ad cuius confirmationem alia existant Ecclesiae decreta, quae postea & nos referemus.

D. Ambr. lib. de Tobia. c. 15.
Plutar. lib. de vitanda usura.

Exod. c. 22.

Deuter. c. 23.
Psalm. 14.

Lucae. c. 6.

SI QVIS CLERICORVM DETECTUS fuerit vsuras accipere, placuit degradari & abstinere.

Quae olim, et hodie in vsurarios clericos poena indicta. explicato Alexan. III. rescripto.
Cap. XL.

CLERICOS vsurarios non solum degradari, sed & communione pelli, sacro huic Hispanorū Episcoporum Senatui placuit. Cuius instituti ratione atque exemplo adducti Galli in Concilio Arelatenſi I. [De ministris (aiunt) qui foenerantur, placuit, eos extra formam diuinitus datam à communione abstinere.] Confirmarunt postea omnes generalius in Concilio Nicaeno. [Quoniam multi clerici avaritiae causa turpia lucra sectantes, obliui sunt diuini praecepti, quo dictum est: Qui pecuniam suam non dedit ad vsuram, foenerantes centesimas exigant, statuit hoc sanctum Concilium, vt si quis inuentus fuerit post hanc definitionem vsuras accipere, vel ex quolibet tali negotio turpia lucra sectari, vel etiam species frumentorum ad septuplum dare, omnis qui tale aliquid conatus fuerit ad quaestum, deijciatur à clero, & alienus habeatur ab Ecclesiastico gradu.] Renouari

Concil. Arelat. 1.
can. 12.

Concil. Nicaen.
can. 17.
Psalm. 54.

Concil. Carthag.
3. can. 16. Apud
Gratian. c. pla
cuit. 21. q. 3.
Concil. Laodicē.
can. 5.
Tarracon. can. 3.
Apud Gratian.
in c. non licet.
46. distinctione.
c. Episcopus. 47.
distingt.
Concil. Turones.
sub Alexan. 3.
Alexan. 3. apud
Grego. 9. in c. 1.
de iuris.
Idē in c. praete-
rea eiusdē tituli.

in Africa idem decretum Africani Concilio Carthaginensi III. Asiatici in Concilio Laodiceno: in Hispania iterum Concilio Tarraconensi, & ante hos omnes canone Apostolorum XLIV. statutum legimus. Quid autem hodie obseruari debeat, non constat inter omnes: nam tamen si depositionis poenam expressam quidam legerint, praeter hos canones, in Concilio Turonensi, haesitare adhuc eos fecit aliud eiusdem Alexandri III. rescriptum, in quo suspensionis tantum poenam adiectā voluit, dum idem Alexander III. ait. [Qui si parere cōtempserint, si clerici sint, eos à beneficio officioque suspendas, si laici, &c.] Verum si attentius vtriusque canonis verba perpēdissent, reperissent profectō depositionis poenā ab Apostolicis temporibus frequētem, multisque, vt diximus, Conciliorum decretis confirmatam, Alexandrū non immutasse. Quod autē de suspēione refertur, aliū sensum habet, si expiata integrū repetamus, quod exiit post Conciliū Lateranense sub Alexandro III. [Quod si monitis vestris parere contempserint, si clerici sunt, eos ab officio & beneficio suspensos, cum literis vestris rei veritatem continentibus, ad praesentiam nostram mittere non differatis. Voluit enim singulari pietate & prudentia Pontifex in causis illius dioecesis prouidere (nam in alijs locum non habet, nec habuit vnquam) quomodo in causis clericorum, praelatus procederet, an iure an iniuria, an plenē an minū plenē probarentur clerici vsurarij; cuius sententiam suo iudicio referuauit, interrim tamen, ne si forsan clerici illi vsurarij essent, officio & beneficio iniuste potirentur, ab vtroque suspendi posse à suo Episcopo voluit: tantum enim ab eo absuit, clericos vsurarios deponi non posse (quod posse iam ipse constituerat, siue declarauerat potius) vt antequam vsurarij esse conuincerentur, suspendi à suo Episcopo posse decreuerit, quod in criminis deestationem sancitum est.

SI QVIS ETIAM LAICVS ACCE-
pisse probetur vsuras, & promiserit correptus se iam
cessaturum, nec vlteriùs exacturum, placuit, ei veniā
tribui: si verò in eādē iniquitate durauerit,
ab Ecclesia sciat se esse proiciendum.

Avgent delicta dignitas delinquētis & merita, ob inferiorū exemplum. Qua ratione perniciosius multò de Christiana republica merentur Episcopi, sacerdotes, & alij clerici, vel vsuris, vel alijs publicis contaminati criminibus, quàm laici: quòd non solum crimina contrahant ipsi, sed ea infundant in ciuitatem, neque solum obfint, quòd corrumpantur ipsi, sed etiam quòd reliquum reipublicae corpus corrumpant, plus exemplo quàm peccato nocentes: ideo Concilium hoc, grauius multò se gessit in clericos vsurarios, quàm in laicos, quòd horū vita, illorum sit exemplo instituenda: clericos enim non excommunicandos solum, sed statim deponendos nulla admonitione praemissa decer-

nit. Cur enim monendi vitæ instituendæ magistri? laicos autem non statim excommunicâdos, sed consilio & monitione præmissis: quibus si acquiesceret, & se ab exactiõibus cessaturos pollicerentur, nulla poena placuit afficiendos, sin minus, excommunicatione multandos. Seuerius multò Conciliũ Viennense, dum manifestos vsurarios Ecclesiastica priuat sepultura, poena etiam sacerdotibus imposita, si illam vsu rarijs concesserint. In quo illud adiecit, hæreticum esse, qui asseruerit, vsuras exigere, non esse peccatum, & velut hæreticum eum puniendũ: distinctiũs iniungēs locorum Ordinarijs, & hæreticæ prauitatis Inquisitoribus, vt contra eos quos de errore huiusmodi infamatos inuenerint, aut suspectos, tanquam contra diffamatos, vel suspectos de hæresi procedere non omitant.]

Clemen. I. de sepulturis.

Clem. mica. S. S. ne de vsuris.

De his qui ad Ecclesias tardè accedunt.

De his qui ad Ecclesiam tardius accedunt.

Canon XXI.

Si quis in ciuitate positus tres Dominicas Ecclesiam non accesserit, pauco tempore abstineat, vt correptus esse videatur.

Canon XXI.

Si quis in ciuitate positus tres Dominicas Ecclesiam nõ accesserit, tãto tẽpore abstineat, vt correptus esse videatur.

De laicis, non de clericis hunc canonem intelligi oportere.

Cap. XLI.

ONTENDANT alij, canonem hunc de clericis intelligendum, & Tridentinum, dum de clericis absentibus à sua Ecclesia tractat, eundem renouasse, ego tamen de laicis interpretari malo. Cuius sententiæ locupletissimum testem laudabo, venerabilem senem auctoritate summa, religione & fide, Osium dico, Episcopum Cordubensem, qui se non opinari, sed scire, non audiuisse, sed vidisse, nõ interfuisse, sed cõdidisse decretum refert. Is inquã, in Concilio Sardicẽsi, cui præfuit, de laicis sensisse Patres huius Concilij disertè admonuit. Cũ tractaretur enim in eo Concilio, (cui alij quinque Episcopi ex Hispania intererant, Annianus Castulonensis, Coitus, siue Castus Caesar Augustanus, Domitianus Pacensis, Florentinus Emeritensis, Prætextatus Barcinonensis) de residentia Episcoporum in sua Ecclesia, & quot diebus abesse possent ab illa; huius Concilij exemplo Osius Sardicẽsi proposuit, tres tantũ septimanas abesse licere Episcopo à propriij Episcopatus sede. [Osius Episcopus dixit, & hoc quoque statuere debetis, vt Episcopus si ex alia ciuitate cum

Concil. Trident. sessio. 22. can. 1. de reformatione.

Concil. Sardicẽ. can. 14.

S

F

cum venerit ad aliam ciuitatem, vel ex prouincia sua ad aliam prouinciam, & ambitioni magis quam deuotioni seruiciens, voluerit in aliena ciuitate multo tempore residere (forte enim euenit Episcopum loci, non esse tam instructum neque tam doctum) is vero qui aduenit, incipiat commorari eum, & frequenter facere sermonem, vt dehonestet & deformet illius personam; ita vt ex hac occasione non dubitet relinquere assignatam sibi Ecclesiam, & transeat ad alienam. Definite ergo tempus, quia & non recipi Episcopum, inhumanum est; & si diutius resideat, perniciosum est. Hoc ergo ne fiat, prouidendum est. Memini autem superiori Concilio fratres nostros constituisse, vt si quis laicus in ea in qua commoratur ciuitate, tres Dominicos dies, id est, tres septimanas non celebrasset conuentum, communionem priuarentur, si ergo haec circa laicos constituta sunt, multo magis Episcopo nec licet nec decet, si nulla sit tam grauis necessitas, quae detineat, vt amplius a superscripto tempore absens sit ab Ecclesia sua. Vniuersi dixerunt, placere sibi. **¶** Si Ofij ergo sententia, doctrina & interpretatio, vniuersi Concilij Sardicensis auctoritate comprobata, mecum facit, qui fieri poterit, vt de clericis post hac canonem intelligendum sentiant; voluit ergo Concilium, laicos homines, vel seculares, vt vocant (de clericis autem ideo tacuisse Concilium putari, quod ea aetate adeo solliciti & vigilantes pastores essent, vt ad rerum sacrarum celebrationem his calcaribus incitari opus non esset,) omnibus diebus Dominicis interesse rei sacrae in Ecclesia debere. Quod si semel vel iterum id non fecerint, conuincendum putauit; eo quod casu id factum arbitraretur. Quod si tertio omnia res sacrae sit, quia non casu, sed a consilio minus pio & Christiano profectam sibi persuadeat, res digna visa est Patribus, vt excommunicationis poena coerceretur. Ex quo notare licet (vt id obiter animaduertamus) exiguam Theodori Balsamonis in colligendis Latinorum Concilij diligentiam, & parum perspicax in interpretandis iudicium, dum exponens canonem hunc, scripsit. [Interrogauerit autem quispiam, cum LXXX. canon VI. Synodi, videlicet quae in Trullo dicitur, laicos congregari decreuerit, quae quidem hac Synodo fuit multo recentior, quomodo praesens canon, qui est ea multo antiquior, eius meminit? Sol. Alius quidem canon ante praesentem Synodum nihil eiusmodi decreuit; quae autem hoc canone continentur, sine scriptis, vt est verosimile, exercebatur ab initio, vt etiam multa alia: postea autem Synodus in Trullo ea scriptis quoque mandauit.] Haec Theodorus Balsamon. Quae docere minime potuisset, si parum Latinis Concilij colligendis & interpretandis quam Graecis operam & studium nauasset. Comperisset enim constitutionem Episcoporum, quam Ofius retulit de laicis, hoc Concilio Illiberritano (cui idem Ofius adfuit) contineri: quod de laicis decretum & Sardicensis canonem de Episcopis, renouauit postea (vt fertur) VI. Synodus, addens quod in vtroque deceret, idem videlicet de clericis intelligendum. [Si quis Episcopus (ait) vel eorum qui in Clero censentur, vel laicus, nullam grauiorem habeat necessitatem vel negocium difficile, vt a sua Ecclesia absit frequentius, sed

*Theod. Balsamō.
in commentar.
ad Concil. Sardi-
cen. can. 14.*

*Theodori Balsā-
monis lapsus in
interpretādo ca-
none 14. Conci-
lij Sardicensis.*

*Sexta Synodus.
can. 81.*

fed in ciuitate agens tribus diebus Dominicis vnâ non conueniat: si clericus est, deponatur, si laicus, à communione separetur.] Idē decreuit in Hispania Concilium Toletanum XVII. Similiter (ait) diaconus vel presbyter, si tres hebdomadas ab Ecclesia sua defuerit, huic dationi succubatur. Damnationem intelligit, excommunicationem triennij, quâ prius decreuerat aduersus clericos, qui diebus solennibus abessent ab Ecclesia. De residentia Episcoporum & reliquorum inferioris ordinis clericorum in sua Ecclesia, disputationem omitto, quod in hoc canone de laicis solum institutus sit sermo.

Concil. Toler. 17.
can. 17.

SI QVIS IN CIVITATE POSITVS.

De poena eorum qui in ciuitate morantes tribus Dominicis diebus abfuerint ab Ecclesia, et cur de alijs mentio omiffa. Cap. XLII.

QVI in ciuitatibus morantur siue incolae sint illi, siue aduenae, si ab Ecclesia tribus Dominicis diebus abfuerint, excommunicatione multantur: rurum vero habitantes (quod eo tempore saeculorum persecucionum tot in agris non essent Ecclesiae, nec ad vrbes & sacrum illarum conuentum tuto semper conuenire possent) Patres indulgentiores hac césura comprehendi noluerunt: propagatâ autem postea quâ latissimè Christiana religione & passim aedificatis Ecclesijs speciali constitutione Concilij Rothomagensis sancitum est, vt pastores, bubulci & qui pascendis alijs pecoribus intendebant, ex agris ad Ecclesias, ad audiendam rem sacram, euocarentur. [Admonere debent sacerdotes (ait) plebes subditas sibi, vt bubulcos atque porcarios, vel alios pastores, & aratores qui in agris assiduè commorantur, vel in siluis, & ideo velut more pecorum viuunt, in Dominicis vel alijs festis diebus, saltem vel ad missam faciant, vel permittant venire: nam & hos Christus pretioso suo sanguine redemit. Quod si neglexerint, pro animabus eorum absque dubio ratione se reddituros sciat: si quidem Dominus veniens in hunc mundum, non elegit oratores atque nobiliores, sed piscatores atque idiotas sibi discipulos adsciuit, vt ostenderet in facto, quod ipse verbis in Euangelio affirmat, dicens: Quod hominibus est altum, abominabile est apud Deum: & salua altiore intelligentia, natiuitas nostri Redemptoris, primò omnium pastoribus ab Angelo nunciatur.] Et vt iter ad Ecclesias ex agris esset expeditius, decretum est Cõcilio Erfordiesi vt tempore quo quis ad Ecclesiam conueniret, si qua tunc esset oborta causa, ad tribunal iudicij potestate trahi nõ deberet. [Praecipimus (aiunt Episcopi cù consensu Henrici Regis) vt nullus Christianus pro reueretia Ecclesias petendo, alicuius publicae potestatis banno ibidem constringatur: ne forte dum ad Ecclesias, causa orationis properat, per bannum impediatur, pro salute animae suae Domini misericordiam minus deuotè postulare.]

Exstat apud Burchar, lib. 2. decre. c. 71. & Iuonè. 2. p. decret. cap. 121.

Lucee. 2.

Conc. Erfor. apud Iuo. p. 4. c. 60.

TRES DOMINICAS.

Dominici diei nomen et festum ab ipsis Apostolorum temporibus.

Cap. XLIII.

VE M diem Solis Gentes olim vocabát, Iudaí autem primam sabbathi, quòd prima esset post sabbathum, diem Domini siue Dominicú Christi nuncupamus: quia eo die Christus Dominus à mortuis surrexit, Iustinus Martyr, [Solis autem die (inquit) communis coetus & concursus facimus; quòd quidem primus hic est dies, quo Deus caligine dispulsa, orbem condidit, & Iesus Christus seruator noster eodem die à mortuis excitatus: nã eo die qui Saturni diem sequitur, qui quidem Solis est dies, Apostolos suos & discipulos, quibus conspicuum se praebeuit, haec docuit. [Maximus Episcopus (vt creditur) Taurinensis, Dominica (ait) nobis ideò venerabilis & solennis est, quia in ea Saluator velut Sol oriens, discussis infernorum tenebris, luce resurrectionis emicuit.] D. Augustinus, [Dies tamen Dominicus, non Iudaicis, sed Christianis resurrectione Domini declaratus est, & ex illo habere coepit festiuitatem suam.] diuus Isidorus, [Dominicus dies proinde vocatur, quia in eo resurrectionis Domini nostri gaudium celebratur: qui dies, nõ Iudaicis, sed Christianis in resurrectione Domini declaratus est, & ex illo coepit habere festiuitatem suam. Illis enim solùm celebrandum sabbathum traditum est, quia erat ante requies mortuorum, resurrectio autem illius erat, qui resurgens à mortuis non moreretur. Postquam autem facta est talis resurrectio, in corpore Domini, vt praeiret in capite Ecclesiae, speraret in fine; iã dies Dominicus, id est, octauus, qui & primus celebrari coepit.] Ignatius ad huius diei cultum Magnesianos excitans. [Dominicum (ait) diem omnis Christi amans festum celebret, diem resurrectionis regalem omnium dierum supremum: quem expectans Propheta, dicebat. In fine pro octaua, in quo & vita nostra exorta est, & mortis in Christo victoria facta.] Huius appellationis institutio, si à capite accersenda est, iam inde ab Apostolorum temporibus factam diu Ioannis Apocalypsis testatur. [Fui (inquit) in spiritu, Dominica die.] diuus Clemens. [Die resurrectioni Domini dicato, Dominicum dicimus, conuenite assidue.] Ab Apostolis etiam Domini diei antiquitatem & festum repetit Innocentius Papa I. [Quod rite (inquit) omni sabbatho icinietur, quia feria sexta & sabbathum ambo dies tristiciam Apostolis, vel his qui Christum secuti sunt indixerunt: qui die Dominico exhilarati, non solùm ipsum festiuissimum esse voluerunt, verum etiam per omnes hebdomadas frequentandum esse duxerunt.] Quare videat Nicephorus, qua ratione, qua auctoritate, quauis fide

D. Aug. epist. 86.
ad Cassulanum.
In sim. Mar. in 2.
apolog pro Christ.

Maxim. Episcopus
Taurinensis, in
serm. de Pentec.
qui inter Ambr.
serm. est 60.

D. Aug. epist. 119.
ad Ianuar. ca. 13.
Repetit lib. 2. 2. de
cimitate Dei. ca.
17.

D. Isidor. lib. 6.
Etymolog. ca. 18.
& repetit lib. 1.
de offi. & cleof. ca.
13.

Apoc. 10.
D. Clem. Apost.
constit. lib. 7. cap.
31.
Innocent. I. epist.
ad Decent. Episc.
cap. 4.

P dixerit, diem quem Graeci Soli dicarunt, à Constantino Dominicum fuisse appellatum: ni quis illius gratia interpretetur, id generaliter apud omnes nationes & gentes sibi subditas, etiã infideles, primum Imperatorem Christianum constituisse, & antiquam Ecclesiae consuetudinem recentiori sanctione confirmasse. Simili pia excusatione opus est eidem Nicephoro recedenti in Graeca illa sua laudatione, Constantini consilio persuasum Syluestrum PP. praecepisse, vt antiquatis Gentium à fide Christiana abhorrentium, Lunae, Martis, Mercurij, Iouis, & Saturni nominibus, hebdomadae nostrae dies, feriarum nominibus nuncuparentur. Cùm multo ante Syluestri & Constantini Imperium, diebus singulis feriarum nomina indita testis sit Tertullianus, in Psychicorum persona loquens. [Itaq; de caetero (ait) indifferenter ieiunandũ ex arbitrio, non ex imperio nouae disciplinae, pro tēporibus & causis vniuscuiusq; sic & Apostolos obseruasse, nullum aliud imponentes iugum certorum & in commune omnibus obeundorum ieiuniorum, proinde nec statonium, quae & ipse suos quidem dies habeant quartae feriae & sextae.] Quod singulatim forsan Ecclesiae obseruabant, generali constitutione Syluester Constantini cōsilio suasus stabilire potuit. Quod hodie tamen si in Ecclesiasticis officijs obseruent Ecclesiae: non obseruant in forensium causarum iudicijs, nec in Canonicorum capitulis, nec in dioecesanis vel prouincialibus conuentibus, in quibus antiquum morem, vel constitutionem renouandam insignes pietate viri censent. Solum diem Dominicum vetuste vocabulo nuncupamus, eo quòd in memoriam resurrectionis Domini illud diei inditum fuisset. Qua ratione, primi Christiani eo die stantes orabant, non verò genua flectentes, vt D. Augustinus docet, Hieronymus, Isidorus, Tertullianus, & alij. Fuerunt & alia insignia beneficia quibus hunc diem Deus ab orbe condito egregie affecit & condecorauit, quae D. Leo PP. singulari ordine congeisit. [Tantis (inquit) diuinarum dispensationum mysterijs est consecrata, vt quicquid est à Domino insigniùs constitutum, in huius diei dignitate sit gestum. In hac mundus sumpsit exordium: in hac per resurrectionē Christi, & mors interitum, & vita accepit initium. In hac Apostoli à Domino praedicandi omnibus Gentibus Euangelij tubam sumunt, & inferendum vniuerso mundo Sacramentum regenerationis accipiunt. In hac (sicut beatus Ioannes Euangelista testatur) congregatis in vnum discipulis, ianuis clausis, cùm ad eos Dominus introisset, insufflauit, & dixit: Accipite Spiritũ sanctum: quorum remisistis peccata, remittuntur eis, & quorum detinueritis, detenta erunt. In hac deniq; promissus à Domino Apostolis Spiritus sanctus aduenit: vt coelesti quadam regula insinuatũ & traditum nouerimus, in illa die celebranda nobis esse mysteria Sacerdotaliũ benedictionũ, in quo collata sunt omnia dona gratiarum.] Eadem Isidorus, & Concilij Matifconensis Patres.

F His autem Dominicis diebus an olim à laboribus feriarentur Christiani, quaeri audio. Et eos feriatos arbitror, quia Innocentius P. P. I. repetens originem huius diei ab Apostolis, illos in gratiam resurrectionis

Niceph. li. 7. lib. 2.
Eccles. c. 46.

Tertull. aduersus
Psychicos. c. 2.

Aug. epist. 119.
ad Iannar.
Hierony. aduersus
Lucif.
Isidor. lib. 1. de Ec-
cles. Offi. c. 33.
Tertull. lib. de co-
ronamilit.

Ioan. 20.

Ioan. 14. & 16.

Leo Teipst. 81. ad
Dioscor. Episcopũ
Alex. cap. 1.
D. Isidor lib. 1. de
officijs Eccles. 41.
cap. 15.
Conc. Matifco.
2. can. 1.

Innocē. I. epist. i.
ad Decentium Episcopum, cap. 4.
Tull. lib. 2. de leg.
Lucia, epist. Saturni

Plutarch. in vita
Numae.

D. Clem. lib. 8. cō-
stit. Apost. c. 39.
D. Aug. de tem-
pore. sermo. 251.

Clem. lib. 2. Apo-
stol. constit. c.
63. Repetit. lib. 7.
cap. 31.

festiuissimum esse voluisse scribit, & quia Dominicum diem non minus celebrem voluerint Apostoli esse apud Christianos, quam Moyses sabbathum apud Iudaeos. Quemadmodum ergo ille liberum ab omni opere sabbathum constituit, sic hunc & illi: quod antiquum esse, & omnium ferè rerum publicarum consensu semper probatum scribit Cicero. [Feriarum festorumq; dierum ratio in liberis requietem habet litium & iurgiorum: in feruis operum & laborum quas compositio anni conferre debet & perfectionem operum rusticorum, quod tempus vt sacrificiorum libamenta seruentur, foetusq; pecorum, quae dicta in lege sunt, diligenter habenda ratio intercalandi est.] Lucianus. [Ne quid (ait) intra festi tempus agito, neque publicum, neque priuatum, nisi quae ad lusum, quae ad voluptatem animique oblectationem pertinēbunt.] Numa Pompilius II. Romanorum Rex instituisse dicitur, vt in profectis & omnino in sacerdotum festis, per urbem praecones praecederent, qui quiescere ciues & ab operibus desistere iuberent. Quemadmodum enim Pythagoras non permittebat homines per transitum deos adorare, sed continuo ex ipsa domo mente ad id paratos pergere: ita & Numa decere ciues existimauit, neque audire quidquam rerum diuinarum, neque aspicere per desidiam atque negligentiam; sed vacare à caeteris oportere, mentemque adhibere, perinde, vt rei ad pietatem maximè opportunae, denique crepibus, strepitibus, gemitibusque, & quaecumque huiusmodi necessarijs vulgarium artium labores consequuntur, vias vacuas, ceremonijs praestare, vt à Plutarcho proditum memoriae est. Sed apud Christianos die Dominico à laboribus feriandum perspicue docet B. Clemens, & post illum Augustinus. [Dominicum ergo diem (ait) Apostoli, & Apostolici viri ideo religiosa solennitate habendum esse sanxerunt, quia in eodem Redemptor noster à mortuis resurrexit, quibus ideo Dominica appellatur, vt in eo terrenis operibus vel mundi illicebri abstinentes, tantum diuinis cultibus seruamus.] Et post alia. [Ac ideo sancti Doctores Ecclesiae decreuerunt omnem gloriam Iudaici sabbathismi in illam transferre: vt quod ipsi in figura, nos celebraremus in veritate. Obseruemus ergo diem Dominicum, fratres, & sanctificemus illum, sicut antiquis praecceptum est de sabbatho, dicente legissatore: A vespera vsque ad vesperam celebrabitis sabbatha vestra: videamus ne otium nostrum vanum sit, sed ad vesperam diei sabbathi, vsque ad vesperam Dominici diei sequestrati à rurali opere & ab omni negotio vacemus.]

In ea diei Domini laetitia & festiuitate primi Christiani quid egerint, quos potius quam Apostolos ipsos auctores & testes laudare debeam, non video. D. Clemens. [Die (inquit) Dominico diligentius conuenite, laudem Deo laturi, qui per Iesum cuncta condidit, & illum ad nos misit, & à mortuis excitauit. Nam quam excusationem asferre potest Deo, qui in hoc die non conuenit ad audiendum salutarem de resurrectione sermonem, in quo tres orationes stantes concipimus, in memoriam illius qui tertio die resurrexit: Prophetarum lectio habetur, & Euange-

P li] praedicatio, & sacrificij oblatio, atque sacrificij dispensatio.] Similia his Iustinus Martyr, Augustinus, & alij.

Iust. Mar. apol. 2.
pro Christian.
D. Aug. ser. 215.
de tempore.

TRES DOMINICAS.

*De tribus Dominicis cur hic meminerint Patres.
Cap. XLIV.*

V M Ecclesia primitiua multis ethnicorum iniurijs premeretur: liberè non poterant singulis diebus in publico conuentu celebrari sacrificia, sed Dominicis tantum, in hocque varias fuisse locorum, regionumue consuetudines, vt varia erat in illis libertatis conditio, & religionis deuotio. Augustinus ad Ianuarium. [Alia verò (inquit) quae per loca terrarum, regionesque variantur;

D. Aug. in epist.
118.

S ficuti est, quòd alij ieiunant sabbatho, alij verò non: alij quotidie communicant corpori & sanguini Dominico; alij certis diebus accipiunt, alibi tantum Dominico: alibi nullus dies intermittitur, quo non offeratur, alibi sabbatho tantum & Dominico, & si quid aliud huiusmodi animaduerti potest.] Quòd si tempore Augustini, quo propagata erant Christianis Imp. Christianae religionis semina, & altas iam radices egerant, Dominicis solum in multis Christianorum Ecclesijs sacrificium hoc fiebat, eximiam religionis laudem quis iure non tribuat Hispanicae nostrae, quòd centum triginta, & eo amplius ante Augustinum annos, ethnicis Imperatoribus & religionem nostram acerrime oppugnantibus sacrificium peragi in Ecclesijs publicè illud celebrari praeceperit, poenamque excommunicationis aduersus eos sanxerit, qui Ecclesiam constitutis diebus non frequentarent. Tribus autem diebus Dominicis abesse posse fideles à publico Ecclesiae conuentu & sacris, sine excommunicationis poena, non ideò permisissent, quòd singulis Dominicis sacrificium fieri nolissent in Ecclesia, vel ad illam fideles conuenire; sed vt occurrerent grassantium perfectionum periculis, ne vnà in Ecclesiam Christiani conuenientes ab infidelibus caperentur, vel profano Ethnicorum ingressu sanctus Ecclesiae locus pollueretur: quod ad Apostolis quasi per manus traditum Hispani Episcopi denuò literis consecrare voluerunt. Clemens enim, haec ex Paulo refert. [Si propter infideles ad Ecclesiam iri non potest, domi coetus congregabis ò Episcopo, ne pius ingrediatur Ecclesiam impiorum: non enim locus sanctificat hominem, sed homo locum. Quòd si impij locum occupauerint, fugiendus est tibi is locus, quoniam ab ipsis profanatus est; nam vt sancta sacerdotes sanctificant, sic nefarij contaminant. Si nec domi, nec in Ecclesia coetus celebrari possunt.

Clemens. libr. 8.
cõst. Apostolica-
rum. c. 40.

Matth. 18.

D. Hieronym. in
epistola. 28. ad
Luciniam.

D. Ignatius in
epistola. 13.

sunt, vnusquisque apud se psallat, legat, oret, vel duo aut tres vnà congregati: vbi enim sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.] Quod salutare & religiosum consilium Hispanorum vsu receptum scribit D. Hieronymus, qui diebus singulis, nedum Dominicis sanctum hoc sacrificium peractum & à fidelibus quotidie susceptum, ex epistola Lucinij Baetici, pij viri & eruditi hoc in antiqua fuisse Hispanorum consuetudine restantis affirmat. Sed vt effugerent hostium pericula, non semper publicè in Ecclesiam conueniebant. Quando autem conuenire debuissent, praepositorum iudicio & religioni referuabatur, à quibus solebant mitti diaconi, vt fideles nominatim euocarent ad sacra & Ecclesiae conuentum, vt docet D. Ignatius, ad Heronem diaconum Antiochenum. [Synaxim(ait)ne negligas, omnes nominatim inquire.]

ECCLESIAM NON AC- cesserit.

*Ecclesias diuino cultui ab aetate Apostolorum dicatas, explicatis in
eam rem Lactantio, Minutio, et Clemente Alexandrino
Cap. XLV.*

Paul. 1. Cor. 11.

Euseb. lib. 2. hist.
eccles. c. 15.
Eusebi. in eod. li.
Epiphanius haer.
5. Syrdas, verbo
Philo.
D. Epiphani. co-
tra Nazaren.

B ipsis ergo Apostolorum temporibus, ad cultum Deo Vero praestandum Ecclesias maiores nostri consecrarunt: fas enim non erat, in alicuius priuatas aedes ad Dominicam coenam manducandam conuenire. Nunquid domos nõ habetis ad manducandum & bibendũ, ait Paulus ad Corinthios: quasi diceret: hoc in loco publico, qui ad sacros nostros cõuētus Deo dicatus est, agendum nihil profanum, & quod sacris nostris non congruat mysterijs. Eiusdem quoque temporis exemplum habemus certissimum, quod antiquam templorum suae Ecclesiarum nostrarum probat originem, & ad eò antiquam, vt cum ipso Euangelio coeperint aedificari. Philonis Iudaei, quem Romae cum Petro locutorum virtutibus, quem totum scriptum fuisse de virtutibus, moribus & vita antiquorum primitiuae Ecclesiae Christianorum, Eusebius, Epiphanius & Syrdas tradunt: nomine tamen abstinuit Christianorum, quia eo tempore Christianorum nomen in multis prouincijs erat inauditum; nondum enim percrebuerat, quod Antiochia primũ, sexdecim ferè post promulgationem Euangelij annos: inditum fuerat, tempore Claudij Imperatoris: vocabantur Galilaei, Nazarei, Fideles, Creden-

P credentes; non Christiani, vt Epiphanius scripsit. [Qui tunc (ait) non Christiani, sed ex nomine Iesu Domini nostri vocabatur Iessei.] Quod si Christianos, quod Christi Iesu fide religionemque amplexarentur, in prouincijs quibusdam Ecclesiae Iesseos vocarunt maiores nostri, nō erit nunc religiosorum Iesuitarum recens & noua nuncupatio, sed anti quis Ecclesiae non nominibus tantum, sed & moribus consona. Philo ergo in eo libro, cum Therapeutarum Alexandrinorum domos & solitaria descripsisset, eorundē loca referēs, ad quae Deo supplicaturi, reque diuinam facturi quotidie conueniebant, sic addidit, vt refert Eusebius. [Est in quoque agro domus sacra, quae vocatur Semniō, id est, augustinus templū, vel monasteriū, quod latine locus solitarius separatusque dici potest, in quo illi ab alijs separati seunctiq; vitae pie & propter virtutem augustae mysteria obeunt, nihilque eō, vel cibi, vel potiois, vel aliarum rerum, quae ad corporis vsus necessariae sunt, omnino secum apportant; sed leges & oracula à prophetis diuinitus edita, hymnosque ibi recolunt, & alias denique res, quibus diuina scientia & vera erga Deum pietas crescat & perficiatur.] Ante hos omnes templa fuisse in Hispania, (quod ad religionis Hispaniae laudē spectat,) insigni documēto est, templū illud Caesaraugustanum à D. Jacobō in prima sua professione in Hispaniam incoeptum, posteaque multis sumptibus auctum, donis & opibus Catholicorum principum & piorum hominum locupletatum. Vt à nomine autem Gentilium abstinerent, etiam in templis & rebus sacris, Ecclesias nomine Graeco vocarūt, id est cōgregationes, quod in illis ad percipienda sacra mysteria, ad decantandas Christo laudes, ad perdiscendas diuinas institutiones, ad tractandum de rebus ad religionem spectantibus, conueniretur. Et si saepe pro ipsis fidelibus cōgregatis & Christiana plebe sumatur: hic tamen pro ipso loco, in quē illi conueniunt, vsurpari, obscurum non est: cuius reuerentia & religio ne adeo olim fidelium animos obstringi, deuinciri que volebant Catholici Episcopi, vt in Ecclesiam (excepto Rege) ingredi quemquam accitum gladio non permiserint decreto Concilij Salegunstadiensis.

Hic etiam argumentum praestat Hispania, quo refelli confutari que possit error antiquus Eusthachij monachi & Sebastae Episcopi, Ecclesias ad cultum Deo praestandum profanē contemnentis, quem in Concilio Gangrensi aduersus ipsum coacto anathemate damnauit Osius Episcopus Cordubēsis cū reliquis. Suscitarunt illum (auctore Hugone Ferrariensi) haeretici Patareni, anno Christi CIO. CC. dānati ab Honorio Papa III. & Frederico II. Imperatore latis constitutionibus. Renouarunt Waldenses, wiclephistae, Hulsitae, & Taboritae anno. CIO. CD. XX. ac tandem Anabaptistae quidam, sed leuiori religionis iactura.

Quod verò diuus Paulus cum Atheniensibus disserens, ait, [Deus in manu factis templis non habitat,] quo solent illi errorem protegere, vt leue est, sic & alienum à Pauli mente, quam apertius & melius nemo ipsomet Paulo declarabit. In eodem enim contextu statim subiungit:

[Indigens aliquo, cum ipse der omnibus.] quasi clariùs diceret, templa

non

D Epiphani. haer. ref. 29.

Euseb. li. 2. hist. Eccle. c. 16.

Concil. Salegun-
stad. can. 8.

Conc. Gangren.
can. 5.

Actuum. 17.

*

non Dei necessitate conſtrui, proprio gaudētis domicilio, vt Gentes pu-
tabāt, ſed erigi inopia noſtra & fructu. Indigemus enim Eccleſijs ad cō-
ueniendum, ad orandum, ad ſacrificandum, ad gratias Deo reddendas
& agendas, ad alia etiam quae extra locum ſacrum maiori labore, & mi-
noru reuerentia docentur, & percipiuntur. Quo etiam ſenſu lucernas,
quas olim ſuis dijs vaniſſimē Gentes offerebāt, exiſtimātes deos lumini-
bus indigere, & tanquam offuſis tenebris oberrantes oblata luce lactari
irridet Lactantius, irridet templa, irridet aras, irridet ſacrificia,
odores irridet, & reliqua ſacrificijs accommoda, nihil ſanctam & ſingu-
larē illā maiestātē ab homine deſiderare aſſerens, quā innocentia ſolam:
quā ſi quis obtulerit Deo ſatis piē illū, ſatis religioſē affirmat liſſe.
Quae omnia nō ideō Lactātius contēnit, vt falſō illi obijciūt haereticī,
vt templa doceret, aras, lumina, ſacrificia, odores, & reliqua quae hodie
nō etiā die obſeruat Eccleſia, Deo fore ingrata, ſed vt illorū confutaret
errorē, qui has oblationes ſine innocētia dijs gratiſſimas iudicabāt, per
ſuaſi illis oblatiſ expiari poſſe quaecūq; ſcelera admiſſa, vt ipſe Lactātius
paulō antea docuit apertiſſimē. [Homines ait, intelligens Gentes] negle-
ctā iuſtitia, cum ſint omnibus ſagitijs ac ſcleribus inquinati, religio-
ſos ſe putant, ſi tēpla & aras hoſtiarum ſanguine cruentauerint, ſi focos
odorati ac veteris vini profuſione maſceſcerint. Quin etiam ſacrās da-
pes apparant, & exquisitas epulas, quaſi aliquid inde libaturis offerunt
Quidquid aſpectu rarū, quidquid opere aut odore pretioſum id gratū
eſſe dijs ſuis, nō ex aliqua diuinitatis ratione, quā nesciunt, ſed ex ſuis cu-
piditatibus iudicant: nec intelligunt terrenis opibus Deum non indige-
re, nihil enim ſapiunt niſi terram, bonaque & mala ſolius corporis ſen-
ſu & voluptate perpendunt. Huius arbitrio vt religionē ponderant, ſic
totius ſuae vitae acta diſponunt.] Eodem etiam ſenſu intelligendus eſt
Minutius Felix, dum Gentes aduerſus nos ſic inducit loquentes. [Late-
broſa & lucifuga natio, in publico muta, in angulis garrula, templa vt
buſta deſpiciunt, deos deſpuunt, rident ſacrā, miſerantur miſeri (ſi ſas
eſt) ſacerdotum honores & purpuras deſpiciunt ipſi ſeminudi.] Quibus
vt faceret ſatis, poſteā haec adiunxit. [Putatis autē nos occultare quod
colimus, ſi delubra & aras nō habeamus? Quod enim ſimulacrum Deo
ſingam, cum ſi rectē exiſtimes, ſit Dei homo ipſe ſimulacrum. Templū
quod ei extruam, cum totus hic mundus eius opere fabricatus eum ca-
pere non poſſit? Et cum homo latiūs maneam, intra vnā aediculā vim
tantae maiestatis includam? Nonne melius in noſtra dedicandus eſt mē-
te in noſtro imo conſecrandus eſt pectore? hoſtias & victimas Domi-
no offeram, quas in uſum mei protulit: vt reiſciam ei ſuum munus, in-
gratum eſt, cum ſit litabilis hoſtia bonus animus, & pura mens, & ſin-
cera ſententia. Igitur qui innocentiam colit, Domino ſupplicat, qui iu-
ſtitiam, Deo libat, qui fraudibus abſtinet, propitiat Deū, qui hominem
periculo ſurripit, optimam victimam caedit. Haec noſtra ſacrificia,
haec Dei ſacrā ſunt, ſic & apud nos religioſior eſt ille qui iuſtior.] Sic
etiam intelligendus Clemens Alexandrinus, dum ait. [Propter quam
cauſam

Lactan. lib. 6. di-
uin. inſt. c. 2.

Minut. Felix in
Octauio.

Clemens. Alex.
lib. 7. ſtom.

P dum ait. [Propter quã causam meritò Deo nõ sacrificamus, qui nullius indiget, & omnia praebeat; hominibus: sed eum glorificamus, qui est pro nobis sacrificatus, nos ipsos sacrificantes, ad id quod est nullius indiget, ex eo quòd nullius indiget, & ab imparibili ad id quod est imparibile. Deus enim sola nostra salute delectatur: meritò ergo ei non offerimus sacrificium, qui non vincitur à voluptatibus, cum inferiùs, & nec usque ad crassissimas nubes, & longè etiã ab his perueniat, quae fit per fumum exhalatio, si modo perueniat. Nullius ergo indiget Deus, nec capitur voluptate, nec est aut lucri, aut pecuniae cupidus, cù sit plen⁹ & cui libet quod ortù est & indiget, omnia praebeat: neq; sacrificijs, sed neq; donarijs, neq; rursus gloria & honore Deus inuocatur, neq; aliquibus eiusmodi allicitur, sed solis viris bonis & honestis apparet.] Quae omnia à Lactatio, Minutio & Clemète tradita mirè his consentiunt, quae à Spiritu sancto edocti fumus. [Facere iustitiã iudiciũ, magis placet Domino quàm victimae.] Significat, enim placere magis Deo, vt lex custodiat, cuius partes duae sunt, iudiciũ & iustitia, quàm vt cruentũ fieret sacrificiũ. [Sacrificiũ & oblationẽ noluit: holocaustũ & pro peccato non postulasti.] Quod diuus etiã Paulus docuit ad Hebraeos. [Beneficentiae & retributionis nolite obliuisci: talibus enim hostijs promeretur Deus.] Hi autè & reliqui non inficias eunt, tẽpla, aras, sacrificia, & reliqua, si debita religione parentur & offerantur, spreta superstitione antiquorũ, & errore profano, Deo fore gratissima. Quod nõ solũ verbis cõsilioque munierunt, sed factis & auctoritate saepissimè confirmarunt.

Proverb. 3.

Psal. 39.

Hebr. 13.

S De Catholicis in haeresim transeuntibus, si non reuertantur.

Canon XXII.

Si quis de Catholica Ecclesia ad haeresim transiitum fecerit, rursusq; ad Ecclesiam reuerterit placuit, huic poenitentia non esse deneganda: eo quòd cognouerit peccatum suũ: qui etiam decẽ annis agat poenitentiam; cui post decẽ annos, praestari communio debet. Si verò infantes fuerint transducti, quòd non suo vitio peccauerint, incunctatè recipi debent.

De catholicis in haeresim transeuntibus, si reuertantur.

Canon XXII.

Si quis de Catholica Ecclesia ad haeresim tráitũ fecerit, rursusque ad Ecclesiã reuerterit, placuit, huic poenitentiã nõ esse deneganda: eo quòd cognouerit peccatũ suũ: qui etiã decẽ annis agat poenitentia, cui post decẽ annos, praestari cõmunio debet. Si verò infantes fuerint tráducti, quòd nõ suo vitio peccauerint, incunctatè recipi debet.

A Nselmus hunc canonem retulit lib. 1. c. 128. & Poenitentiale Romanum apud Antonium Augustinum tit. 7. cap. 4.

Lapsi non modo poenitentiam non negasse Patres Illiberritanos, sed manifestè indulgisse. Cap. XLVI.

Liorum Canottum feueritatem insigni pietate temperant nunc Hispani Patres, ne quis eos vnimis semper acres & acetbos iudicet: decernunt enim illos, qui deserta Christianae religionis disciplina, in haeresim semel lapsi, postea tamen poenitentia ducti, ad Ecclesiae pacem reuertuntur recipiendos, & vt pristinam recipiant sanitatem, poenitentiae medicina purgandos.

In quo tacite, imo expresse antiquum euertunt errorem Nouatiani, qui crudelitate, vel impietate potius singulari semel lapsis & ad Ecclesiam lacrymis, gemitu & dolore pulsantibus (vt Cypriani verbis vtatur) diuinae pietatis & lenitatis paternae solatia & subsidia claudi volebat, nec ad fouenda vulnera admitti vulneratos, sed sine spe pacis & communionis relictos, ad luporum rapinam & Diaboli praedam proijci. Profanum hunc & perniciosum errorem, quia satis doctè confutarunt olim D. Cyprianus, Vincētius Lirinensis, Ambrosius, & ante hos Cornelius Papa in Synodo Romana, de qua Eusebius, repetitam eius impugnationem omittam: vnus solum Tharasi Archiepiscopi Constantinopolitani auctoritate contentus. [Quem admodum (ait in Concilio Nicaeno II.) etiam in Euangelio ab ipsa Domini voce per parabolam de prodigo, & postea poenitente, instructi sumus à Patre coelesti, recepto in coelis. Gaudet enim supra hominem poenitentiam agentem: poenitentia enim insignis est armatura, magna salutis via, hospitij regni coelorum dispensatrix incorruptibilis viae dux, Martyricorum certaminum aequiparatio; ad Deū viam indicans, & cum ipso nos esse faciens, humani generis baculus, cadentium & lapsorum surrectio. Beati qui hanc amplectuntur, & huic adhaerent: qui hanc exercent, cum Angelis vitam aequalem ducunt. Ab omni malo declinant, & bonū faciunt. Poenitentia est columna & familiaris dilectionis, eleēmosynae, ieiunij, abstinentiae, temperantiae, probitatis, honestatis, mansuetudinis, & vt verum vno verbo dicam, haec omnia pollet poenitentia.] Praeclaram hanc eius virtutē & laudes summāq; Dei nostri erga nos clemētiam & benignitatē (remittit enim alij) Hispanos Patres probe agnouisse & perspicue hoc canone demonstrasse (tantū enim abfuerunt ab errore contrario) non amibiget ille, qui ab his hoc ipso canone decretū animaduertit, lapsos respiscentes, per acta decem annorum poenitentia, quasi secundo quodam lacrymarum baptismo tingui, ablui, tergi, mūdari, & mundatos iam ad sacrā Ecclesie & Eucharistiae cōmunionē admittit portare. Prius tamē quā eidē recōciliarētur, antiquae haeresis errorē eisdē abiurasse crediderim, pollicitosque fuisse Catholicae Ecclesiae vnitatē se in potestatum obseruatos. Hoc enim antiquū esse in Ecclesia ex Cōcilio Arelatēsi II. planē intelligimus, cuius omnes fere canones, ab hoc Illiberritano desuptos superius indicauius. Nouatianum (ait) in communionem recipi non debere,

Cyprian. epistola ad Nouatian. & ad Antonian. & in lib. de lapsis.

Vincen. Lirinen. aduers. profan. haeres. nouatianos.

B. Amb. in libris de poenit. aduers. Nouatian.

Euseb. li. 9. hist. Eccles. c. 38.

Tharastus in Con. Nicaen. II. actio ne. 1.

Lucae 15.

Gregor. Nazianzen. oratione, in sanctum lacrymarum.

Poenitentia, baptismum lacrymarum vocarunt olim Gregor. Nazianzen. in sermone de sanctis luminarijs Epiphaniarum lib. 5. & Gregor. Nazianzen. homilia ad eos qui durius alios iudicant. Conc. Arelat. II. can. 9.

P nisi suscepta poenitentia incredulitatis praeteritum damnet errorem.] Idem paulò ante, Nicaenum. [De eisdem Nouatianis placuit sancto Concilio, vt ordinentur, & sic maneant in clero. Ante omnia autem hanc habeant confessionem, quam per scripturam exigi oportet, vt fateantur se communi consensu Catholicae Ecclesiae statuta obseruatuos: id est communicatuos se & his, qui forè secundas nuptias experti sunt, vel his qui persecutionis tempore lapsi sunt. Quibus tamen lapsus poenitentiae modus & tempus ascriptum est, vt in omnibus sequantur ea quae in Ecclesia Catholica obseruantur.] Idem ex Ephesina Synodo sub Theodosio Iuniore & Caelestino Papa constat. Epistola, enim quam miserunt Patres in ea cacti ad Nestorium haereticum Episcopum Constantinopolitanum, haec habet. [Non autem sufficit vel tuae religioni tantummodo fidei symbolum confiteri, quod expositum est per idem tempus, Spiritu sancto largiente, & venerando ac magno Concilio apud Nicaeam celebrato; hoc enim non intellexisti, nec rectè interpretatus es; quinimo peruersè, licet sono vocis eadem verba protuleris, sed consequens est etiam, iure iurando fateri te, quod anathematizes tua polluta & prophana dogmata: sentias autem & doceas, quae nos vniuersi per Orientem seu Occidentem Episcopi & magistri praesulesque populorum credimus & docemus.] Similem formam abiurandi haeresim vsurpatam à Berengario sancti Mauritij Andegauensis Ecclesiae Diacono, in Concilio Romano sub Nicolao Secundo legimus, apud illius Concilij acta. Et vt Hispana non omitamus: antiquum extat decretum à Martino Episcopo Bracarenfi relatum, oblatum Concilio Lucensi & confirmatum, expressa id ipsum constitutione decernens. [Si qui Episcopus (ait) siue alicuius Episcopi presbyter aut diaconus, in alicuius haeresis opinionem offenderit, & ob hanc causam fuerit excommunicatus, nullus Episcopus eum in comunione recipiat, nisi prius in communi Concilio, porrecto suae fidei libello, satisfaciat omnibus, & ita liberam teneat suam purgationem.] Hoc idem & de fidelibus laicis si in aliqua haeresis opinione fuerint nominati &c.] Hac etiam aetate eandem praescribunt formam Catholicae fidei vindices lapsi in haeresim, cum ad communionem & pacem Ecclesiae reuertuntur. Nec errorem solum abiurare & veram catholicae religionis doctrinam se in posterum amplexuros polliceri sat erat, ni proprio veritatis & fidei chyrographo velut datis obsidibus obstringerentur. Tertullianus vetustum hunc Ecclesiae morem indicat aduersus Praxeam his verbis. [Denique cauerat pristinum doctor de emendatione sua, & manet chyrographum apud Psychicos, apud quos tunc gesta res est.

(2.)

Concil. Nicaen.
can. 8.Referuntur haec
acta ab Ivone p.
2. decre. c. 10. &
à Grat. m. c. ego
Berengarius de
consecratio. di-
stinct. 2.Tertull. aduersus
Praxeam.

S I VERO INFANTES FVERINT transducti, quod non suo vitiopeccaverint, incunctanter recipi debent.

Quando parentum culpa redundet in filios; quando non redundet, explicato in eam rem D. Cypriano.

Cap. XLVII.

*D. Cyprianus lib.
de lapsis c. 3.*

A fuit olim quorundā parentū impietas & infania, vt non solū se ipsos, sed filios infantes sacrificijs idolorum offerrent. D. Cyprianus. [Ac nequid deesset ad criminis cumulum, infantes quoque parentum manibus vel impositi, vel attrahēti amiserunt paruuli, quod in primo statim natiuitatis exordio fuerant consecuti. Non ne illi cum iudicij dies venerit, dicent: Nos nihil fecimus, nec derelicto cibo & poculo Dōmini ad profana contagia sponte properauimus: perdidit nos aliena perfidia, parentes sensimus paricidas. Illi nobis ecclesiam matrem, illi patrem Deum negauerunt, vt dum parui & improuidi & tanti facinoris ignari, per alios ad consortium criminum iungimur, aliena fraude caperemur.] Si parentum ergo imperio & auctoritate coacti infantes sacrificijs idolorum auctoritatem praestarent, incunctanter recipi placuit, quod non proprio sed alieno vitiopeccassent. Cuius sceleris grauissimum reatum ad eō Deo displicuisse legimus, vt in ipsis infantibus non doctrina tantū, sed miraculis odium significauerit, expresserit, confirmauerit. Praesente ac teste me ipso (ait Cyprianus) accipite quod euenerit. Parentes fortē fugientes, dum trepidē minus sibi consulūt, sub nutricis alimento paruulam filiam reliquerunt: relictam nutrix detulit ad magistratus. Illi ei apud idōlum, quō populus confluēbat, quōd carnem necdum posset edere per aetatem, panem mero mixtum, quod tamen & ipsum de immolatione pereuntium supererat, tradiderūt. Recepit filiam postmodū mater. Sed facinus puella cōmissum tam loqui & indicare non potuit, quā nec intelligere prius potuit; nec arcere. Ignoracione igitur obreptum est, vt sacrificantibus nobis, eam secum mater inferret. Sed enim puella mixta cum sanctis, precis nostrae & orationis impatiens, nunc ploratu concuti, nunc mentis aestu coepit fluctuabunda iactari, & velut tortore cogente, quibus poterat indicijs conscientiam facti in simplicibus adhuc annis rudis anima fatebatur. Vbi verō solennibus adimpletis, calicem Diaconus offerre praesentibus coepit, & accipientibus cacteris locus eius aduenit, faciem suam paruula instinctu diuinā maiestatis auertere, os labijs obturan-

Idem in eod.

P obturantibus premere, calicem recusare. Perstitit tamē diaconus, & reluctanti licet de sacramento calicis infudit. Tunc sequitur singultus & vomitus. In corpore atque ore violato Eucharistia permanens nō potuit. Sanctificatus in Domini sanguine potus, de pollutis visceribus erupit: tanta est potestas Domini, tanta maiestas. Secreta tenebrarum sub eius luce detecta sunt, sacerdotem Dei nec occulta crimina fefellerunt. Hoc circa infantem, quae ad eloquendum alienum circa se crimen necdum habuit aetatem.] Haec Cyprianus. In quibus illud est difficile, quod in principio scripsit, paruulos recenter natos oblatos idōlis à parentibus, amississe quod in primo natiuitatis exordio fuerant consequuti, cū ex eodem Cypriano & decreto huius Concilij cōstet, illud non proprium fuisse, nec esse potuisse, sed parentum peccatum, ad quos reatum verē, nō ad filios esse referendum, & sic intelligendum Cyprianum, doctissimi & sanctissimi Augustini testimonio confirmabo. In epistola enim ad Bonifacium Episcopum, sic ait. [Quando autem in paruulum maiores peccant, offerentes eum, atque obligare conantes daemoneum sacrilegis vinculis, non est anima vtrorumque communis, vt etiam culpam possint habere communem. Non enim sic communicatur culpa per alterius voluntatem, quemadmodum communicatur gratia per sancti Spiritus vnitatem. Potest enim & in hoc & illo homine esse vnus Spiritus sanctus. Etiam si inuicem nesciant, per quem sit vtriusque gratia communis. Nō autem potest spiritus hominis esse & huius & illius per quem peccante altero, & altero non peccante, sit tamen culpa communis. Ac per hoc potest paruulus semel ex parentum carne generatus Dei spiritu regenerari, vt ex illis obligatio contracta soluatur. Non potest autem semel Dei spiritu regeneratus ex parentum carne regenerari, vt obligatio, quae soluta est, iterum contrahatur. Et idē semel perceptam paruulus Christi gratiam nō amittit, nisi propria impietate, si aetatis accessu tam malus euaserit. Tunc enim etiam propria incipiet habere peccata, quae non regeneratione auferantur, sed alia curatione sanentur. Veruntamen rectē dicuntur parentes, vel quicumque maiores, filios seu quoslibet paruulos baptizatos daemoneum sacrilegijs obligare conantes spiritualiter homicidae. Nam in illis quidem interfectionem non faciunt, sed quantum in ipsis est, interfectores sunt. Rectēque illis dicitur, quando ab hoc scelere prohibentur; Nolite occidere paruulos vestros, dicit enim & Apostolus, Spiritum nolite extinguere: non quia ille extingui potest, sed quantum in ipsis est, extinctores eius merito dicantur, qui sic agunt, vt extinctum velint. Isto sensu rectē intelligi potest, quod scripsit beatus Cyprianus, qui tempore persecutionis idōlis immolauerant, arguens. Ac ne quid deesset, inquit, ad criminis cumulum, infantes quoque parentum manibus impositi vel attracti, amiserunt paruuli, quod in primo statim natiuitatis exordio fuerant consecuti. Amiserunt, dixit, quantum attinuit ad illorum scelus, à quibus amittere coacti sunt. Amiserunt in eorum mente ac voluntate, qui in illos tantum facinus commiserunt. Nam si in seipsis amississent, remansissent vtrique

Quomodo intel
ligēdus Cypria.
lib. de lapsis. c. 3

Aug. epist. 13. ad
Bonifacium Epif.

1. Thēssal. 5.

diuina sententia sine vlla defensione damnandi. Quod si sanctus Cyprianus arbitratetur, non eorum defensionem continuo subijceret, dicens: Nonne illi, cum iudicij dies venerit, dicent; Nos nihil fecimus, nec derelicto cibo, & poculo Domini, ad profana contagia sponte properauimus. Perdidit nos aliena perfidia, parentes sensimus parricidas. Illi nobis Ecclesiam matrem, illi patrem Deum negauerunt, vt dum parui & improuidi, & tanti facinoris ignari per alios ad consortium criminis iungimur, aliena fraude caperemur. Hanc defensionem non subneret, nisi iustissimam crederet, & in Dei iudicio paruulis profuturam; si enim verè dicitur. Nos nihil fecimus, anima quae non peccauerit, ipsa cur morietur? Nec illi peribunt sub Dei iusto iudicio, quos parentes suo scelere, quantum ad se ipsos attinet, perdidit. Illud verò quod in eadem commemoratur epistola, quãdam paruulam turbatis in fugam parentibus, nutrici derelictam, atque ab eadem nutrice daemonum sacrilegijs impactam, postea in Ecclesia illatam sibi Eucharistiam miris modis respuisse: ideo mihi videtur diuinitus factum, ne maiores putaret, nihil se in paruulos in illa iniquitate peccare, sed potius intelligerent, per illum significantem quodammodo gestum corporis eorum, qui loqui non poterant, se mirabiliter admoneri, quid ipsi facere deberent, qui post tantum illud nefas Sacramentis salutaribus irruerant. Vnde se vtiq; poenitendo abstinere deberent. Nec cum tale aliquid diuina prudentia per infantulos agit, ipsos id agere scientia, vel ratione credendum est. Neque enim quia cuiusdam Prophetæ dementiam Deus voluit etiam asina loquente coercere, ideo admiranda est asinorum sapientia. Porro sicut per animal irrationale sonuit aliquid homini simillimum, quod miraculo diuino, non cordi asinino tribuendum sit: ita potuit omnipotens per infantis animam, non vbi ratio nulla erat, sed vbi adhuc sopita erat, gestu corporis eius ostendere, quid illi, qui & in se & in paruulos suos peccauerant, curare deberent. Caeterum cum infans non redeat in parietem, vt cum illo & in illo vnus homo sit, sed omnino alter sit, habens carnem suam & animam suam: Anima quae peccauerit ipsa morietur. Nec illud te moueat, quod quidam non ea fide ad baptismum percipiendum paruulos ferunt, vt gratia spiritali ad vitam regenerentur aeternam, sed quod eos putant hoc remedio temporalem retinere, vel recipere sanitatem. Non enim propterea illi non regenerantur; quia non ab istis hac intentione offeruntur. Celebrant enim per eos ne cessaria ministeria. Filios autè seu quoslibet paruulos daemoniorum sacrilegijs obligare conantes, spiritaliter sunt homicidae. Nam in illis quidem interfectionem non faciunt, sed quantum in ipsis est, interfectores fiunt, & rectè illis dicitur, quando ab hoc scelere prohibetur. Nolite occidere paruulos vestros.]

Par causa de infantibus ab haereticis baptizatis esse debet, tamen si enim ab his baptizatos ad clerum non esse promouendos, antiqua Apostolorum constitutio sit cautum, si tamen infantes parentum errore ab haereticis baptizarentur, non esse ab ordinibus repellendos, Africanis

Can. 67. Apost.

Epif.

P

Episcopis placuit. Parentum igitur peccatum, cui nullum filij praestiterent consentium, ad parentes redit auctores, non ad filios. Si autem filij in eorum voluntate acquiescant, vt culpa, sic & poenae redduntur obnoxij. D. Augustinus, quando & quomodo, vel parentibus, vel maioribus obtemperandum sit, hac nos singulari etudiuit doctrina. [Sed timeo, in quiete, ne offendas maiorem. Times propterea ne offendas maiorem & non times ne offendas Deum? quid enim times ne offendas maiorem? vide ne forte maior sit isto, quem non times offendere. Maior est certe, noli offendere. Haec tibi regula proponitur: nonne manifestum est eum minime offendendum, qui maior est caeteris? Discute nunc maiores tuos. Primi sunt tibi pater & mater: si recte educantes, si in Christum nutrientes, audiendi in omnibus, obtemperandum eis in omni iussione. Contra maiorem si nihil iubeant & seruiatur illis: quis est, inquis, maior eo qui me genuit? ille qui te ipsum creauit: generat enim homo, creat Deus. Unde generat homo nescit, quid generaturus nescit: ille qui te vidit vt faceret, antequam esset, quem fecit, certe maior est patre tuo, maior sit patria & ipsis parentibus tuis, vt quidquid iusserint parentes contra patriam, non audiantur; & quidquid iusserit patria contra Deum non audiat. Haec Augustinus.

Concil. Carthag.
3. can. 8.

Aug. ser. 6. de verbis
Dni in Euangelium secundum
Matthaeum.

S

De temporibus ieiuniorum.

De temporibus ieiuniorum.

Canon XXIII.

Ieiunia seu abstinentias per singulos menses placuit celebrari: exceptis diebus duorum mensium, Julio & Augusto, ob eorundem infirmitatem.

Canon XXIII.

Ieiunia seu abstinentias per singulos menses placuit celebrari: exceptis diebus duorum mensium, Iulij & Augusti, ob eorundem infirmitatem.

IVo. p. 4. decret. c. 3. paulo aliter. Ieiunia seu abstinentias per singulos menses placuit celebrari, exceptis diebus duorum mensium, Julio & Augusto; & hoc ob eorundem infirmitatem. C. MS. sancti Aemiliani in coenobio Regio. D. Laurentij. [Ieiuniorum superpositiones per singulos menses placuit celebrari, exceptis diebus duorum mensium, Julio & Augusto, ob quorundam infirmitatem.] Sed editorum Codicum & Iuonis lectione magis proba: nam ieiunia haec non ob hominum quorundam infirmitatem, sed ob aestiuos & infensos eorundem mensium calores tolluntur, vt mox dicemus.

Quid abstinentia, quid ieiunium, & qui ieiunij fructus.

Cap. XLII X.

ABSTI-

F

ABSTINENTIAS olim vocabant ieiunia, non quòd abstinentia quaecùque ieiunium sit, vt haeretici nostri temporis hallucinantur, dicentes, idem esse ieiunare, quod sobriè, naturaeque conuenièter viuere: quod sanè est vanissimum, & à sacrarum literarum sensu maximè alienum. Certum namque est, abstinentiã, aequè ac temperantiam, eos omnes qui naturae lege viuere vo-

lunt, ad sui obseruationem perpetuò obstringere: siquidem vt nulli vnquam fas est viuere intemperanter, ita nulli vnquam licebit admittere, quod cum vera abstinentia pugnet. Bibere enim vel comedere plusquã recta ratio dicitur, vel naturae necessitas postulat, nunquam licet: at verò ieiunij leges, neque obligant omnes, neque semper, sed suo tempore & loco tantum. Quis enim dubitat, Christum nostrae religionis auctorem, eiusque sanctos Apostolos & discipulos, sobriè, naturaeque conuenienter vixisse semper? Semper tamen ieiunasse fatèdum non est, cum ieiunij tempora ab illis obseruata, praescripta videamus, & reliqua omiffa. Quare rogantibus discipulis Ioannis: [Quare nos & Pharisei ieiunamus frequenter, discipuli autem tui non ieiunant? Dominus respondit: Nunquid possunt filij sponsi lugere, quandiu cum illis est sponsus? Venient autem dies, quando auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt.] At abstinentiae nomen, latius patet quàm ieiunij. Abstinent à cibo aegri, quòd illum fastidiant, inopes quòd illo careant, auari quòd illum emere reculant, gulae & ventri dediti, vt maiori auiditate & voluptate postea luguriar, hypocritae vt sanctimoniae laudem apud imperitam plebem aucupentur; illos tamen ieiunare in nullius nisi infani mentem venire potest. Quòd si de studiosorum actibus solùm disputatio suscipiatur, responsio occurrit, abstinere etiam eos, qui famem in die bis aut ter explent, tolerant verò, & sine merito, saepissimè. Et quod de actibus dicimus, ad tempus & ciborum delectum accommodari etiam potest. Vocabant ergo olim ieiunia abstinentias, quòd diebus ieiunij ab omni delicatiori cibo & actu intemperantiae & incontinentiae abstinere Christiani deberent, iuxta illud Origenis. [Quando ieiunamus, ò viri, abstinemus nos, vt non gustemus carnem nec vinum, nec superfluas escas.] Et illud Basilij. [Carnes non edis, sed comedis fratrem tuum; à vino abstines, sed ab iniurijs tibi non temperas.] Temperantiam enim partem esse abstinentiae constat. Pertinet enim temperantia ad eas voluptates, quas tactus gustusque progenuit, communes caeteris animantibus, vt Aristoteli placuit. Abstinentia verò ad alias etiam extenditur. Hi enim qui vel fabulis, vel histrionum cantu delectantur, quod ad auditum pertinet, vel his rebus gaudent quae visu percipiuntur, vt coloribus, figuris, vel pictura: vel rosarum, florum, vel vnguentorum odoribus capiuntur, quod ad odoratum spectat: & his omnibus virtutis studio abstinent, temperantes dici non possunt, vt Aristoteles docet, dici tamen possunt abstinentes. Quam virtutem eandem esse putarem cum ea, quae conti-

nentia

Math. 9.

Origen. lib. 3. in
Iob.
Basil. homil. 1. de
ieiunio.

Arist. lib. 3. ethic.
c. 10.

P
tia dicta est ab Aristotele, nam de virtute abstinentiae hoc nomine nū-
cupata, ipsum & reliquos morales Philosophos meminisse non video.
Quare eorum sententiam non probo, qui temperantiā propriē esse vo-
lunt, cum quis abstinet à nociuis, necessarijs contentus: abstinentiā verò
tantum, cum quis abstinet à necessarijs: nam abstinentiae fructum illū
percepisse, qui lege ieiunij contentus, nihil de necessarijs sustulerit, quis
iure diffitebitur? In his igitur (siue ieiunia voces, siue abstinentias, no-
mina rerum nihil iam moror) adeò se exercebant primitivae Ecclesiae
Patres, exerceri que volebant reliquos Christi imitatores, vt non eos
tantum, qui secundum Ecclesiastici iudicis arbitrium, priuata vel pu-
blica poenitentiae lege deuincti ieiunare tenebantur, sed & eos quoque
qui nihil poena dignum admiserant, ad ieiunij-observationem excita-
rent, nec immerito: nam inter ea quae homines ad peccandum maiori
stimulo prouocant, carnis concupiscentia est. Quo enim carnis sensus
homini iam ab ineunte aetate est familiarior (exortus enim est vnà cū
co, & ad extremum vitae spiritum materiā praestat, quo nutriatur) eò ad
alliciendū magis, ad debellandū, & obtinendā de ipso victoriā potētior
est. Idcirco maiores nostri ad refracandā hanc carnis vim & petulan-
tiā, multa prudēt, piē & sanctē excogitarūt. Voluerūt enim nocturnis
vigilijs, vestitu aspero, castigatione verberū, externo corporis labore, car-
nis sensum coerceri. Sed cū multo maiore virtutē ieiunio & abstinentiae
inesse experimētis multis agnouissent, ieiuniū semper tanquā firmis-
S
simum aduersus diaboli carnisq; insultus praesidium elegerunt, in prima
que acie semper collocarūt. Eo cōsilio Quadagesimae ieiunium insti-
tuerunt: primò, vt maculas quas reliquo anni tempore cōtraxerant, iei-
nij poenitentia his diebus eluerēt: tum vt quasi decimas totius anni au-
ctori vitae, qua fruimur, redderemus, vt docuit beatus Gregorius. Nec
eo factū satis maiores nostri putarunt, sed cū viderent vitae nostrae mo-
mēta, nō solū per annos integros, sed per menses interdum decurrere,
duodecim mēses, quibus annus solaris cōstituitur, in quatuor partes tri-
buerunt, singulisque earū ieiunia (qua de causa quatuor tēporū vocāt)
triduana praefixerunt: vt gratias Deo redderemus pro praeterito trime-
stri spatio, quod illo nos, nostraque, pro sua clementia prosperē tutari
dignatus sit; & ob expiationē eorū delictorū, quae illis mensibus, vel ig-
norantia, vel malitia admisimus; & vt proponeremus incuntibus singu-
lis illis quatuor anni temporibus (indicuntur ieiunia circa praecipuas an-
ni versiones, quas solstitia & aequinoctia vocāt) actiones nostras, studia
& cogitationes diuinae voluntatis arbitrio moderari. Et quia interdum
vita nostra multis & frequentibus malis sauciata, multis etiam & fre-
quentioribus remedijs indiget, ideo non trimestre illud expectandum
voluerunt, sed aliud magis opportunum excogitarūt, singulis enim mē-
sibus voluerunt ab Episcopis aliquot dies ieiunij praescribi; quot au-
tem illi esse deberēt, & quādo, eorundem Episcoporum iudicio placuit
referuari. Nec menses solū agi noluerunt sine ieiunio, sed nec heb-
F
domadas ipsas siue septimanas: harumenim singulis diem vnum ad-
me-

Arist. li. 7. Ethic.
c. 1. & 2.

B. Greg. hom. 16
in Euang.

Can. 26. huius Cō
cilij.

Philo de vita con-
templat.

merunt, sextam scilicet feriam, quam diem Veneris vocat: huic autem Hispani alterum singulari religione ieiunio consecrarunt, sabbathū scilicet. Qui praestantius vitae institutum sequebantur, quartam etiam feriam adiciebant; nec his contenti alij, omnes dies ieiunio celebres custodiebant; alij autem nihil se promeruisse putabant, si his diebus ieiunium ut reliqui, vel siccorum esu agerent; quare vix sexto die alimento minus necessario reficiebantur, sicut cicadae rore viuentes, & cantibus inedia compensantes, ut Philo scripsit. [Temperantia (inquit) tanquam fundamento in anima iacto, virtutes caeterae superstruuntur. Nec cibum nec potum quisquam sumit ante Solis occasum. Nonnulli ex illis vix tertio quoque die famem sentiunt. Nec defunt qui praelauro excepti sapientiae epulo perdurant duplum eius temporis, & vix sexto die degustant cibum necessarium, assueti sicut cicadae rore vivere & canticis solari inedia.] Haec ille de Christianis Alexandrinis, Marci primi ciuitatis illius Episcopi discipulis: & verosimile est, alijs ciuitatibus & locis, idem praestitisse alios. His autem liberis ieiunij omisissis, quae ad perstringendam huius seculi caecitatem tantum delibauimus, ut ea cum maxima laude & merito suscipiuntur; sic etiam citra ullam noxam praetermitti possunt: necessaria verò, id est, illa quae a praepositis Ecclesiae in vim praeepti praescribuntur, citra causam necessariam omitti sine culpa non possunt: qualia illo tempore iudico ea ieiunia, quae singulis mensibus ab Episcopis praescribebantur. Feruenti primitiuae Ecclesiae deuotione multa ab Episcopis indicta fuerunt maiori seueritate ieiunia, communi populi vsu consensuque recepta, quae post aliquot secula conuenientibus iisdem etiam Episcopis, in vsu esse desierunt, & ex necessarijs libera facta sunt: iam enim iustissimum canonis huius praeeptum, pro consilio hac aetate accipiendum, obseruo, ni superiorum accedat auctoritas.

**EXCEPTIS DIEBUS DVORVM
mensium, Iulij & Augusti, ob eorum-
dem infirmitatem.**

Cur his duobus mensibus ieiunia sublata.

Cap. LIX.

Vt rebellantem spiritui carnis ieiunio & abstinentia ieiunio edomari cupiūt Ecclesiae praefecti, sic corporū saluti, & incolumitati prudenter student & suauiter prouideri: mortem enim peccatorū vel aduersam valetudinē nolūt, sed ut diu viuāt, & ad Dominum ex animo conuertātur. Idcirco menses duos, quos feruētēs Boeticae prouinciae calores, febrū aestibus

P acstibus & aliorum morborum infestos reddunt, & periculo obnoxios, liberos decreuerunt lege ieiunij, ne si nimium illis mensibus abstinerent, immodica caloris vi resolverentur & ea inedia flaccescentes ad ferenda ieiunia mensiu reliquorum redderentur imbecilliores. Non dissimilem constitutionem tulit Gallia in Concilio Turonensi II. in ieiunij monachorum obseruandam. Cum enim ea frigidior sit ob maiorem Solis recessum (Septetrioni enim octo vel nouem gradibus propinquior est) solum Augustum mensem, diuersa tamen reddita ratione, à lege ieiunij exemerunt, etsi illos qui Iulio mense infirmari coepissent, eodem beneficio fruituros declarauerint. Concilij Turonensis verba haec sunt. [De ieiunij verò, antiqua à monachis instituta seruentur, vt de Pascha vsque ad Quinquagesimam, exceptis Rogationibus, omni die fratribus prandium praeparetur, post Quinquagesimam sola hebdomada exactè ieiuent secunda & quarta & sexta die, exceptis his qui aliqua infirmitate constricti sunt: in Augusto, quia quotidie Missae Sanctorum sunt, prandium habeant (Missas sanctorum & festiua eorum solènia ieiunij libera non sine ratione voluerunt) in Septembri toto & Nouembri, sicut prius dictum est, ter in septimana.] Voluerunt ergo eos qui Iulio mense infirmari coepissent, lege ieiunij non obstringi: sanos autem toto mense Augusto ob Sanctorum festiuitates in ipso celebrandas: quarum nonnullas fortasse in eundem reiecerunt, vt ieiunij seueritatem in reliquis obseruantes, Augusti iniquitati inserviètes possent cõmodius relaxare. Eadem pietatis consideratione quartam & sextam feriam ieiunio monachorum consecratis à diuo Benedicto, ipse tota aestate, cum nimij essent calores, legibus soluit.

Concil. Turonen.
2. can. 13.

S In Oriente etiam ieiunium Augusti mensis interdictum fuisse à Synodo Constantinopolitana, constat ex III. quaestione Monachorũ ad eandem Synodum tempore Nicolai Patriarchae Constantinopolitani. Quaestionis verba, cum interpretatione Balsamonis recitabo, vt cõperiam ieiunio monachorum consecratis à diuo Benedicto, ipse tota aestate, cum nimij essent calores, legibus soluit.

D. Benedicti. c. 41
regulae.

[An oporteat ieiunium in Augusto peragere? Resp. Erat prius in hoc tempore ieiunium, sed translatum est, ne cum Gentilium, quae hoc tempore fiebant, ieiunij incideret. Sed tamè adhuc multi homines hoc ieiunium ieiunant.

Quaestio.

Balsam. [De hoc ieiunio aliquando quaesitũ est coram potenti & sancto nostro dño & Imperatore, praesente sanctissimo illo Patriarcha domino Luca, & qui cum eo inuèti sunt Antistites. Et nonnulli quidem dicebant, non debere nos ieiunare propter translationem, quae in responsione declaratur. Alij autem contra dicebãt, quòd quoniam sancta Synodus dicit absq. vlla dubitatione ieiuniũ fuisse prius hoc tempore, sed fuisse translaturũ, nõ declaratur autè vbi & quomodo trãslatio facta sit, debet mº necessariò ieiunare. Patriarcha autè & Antistites pronũciarũt esse in excusabile ieiuniũ Augusti mēsis: & ad dicti sui cõprobationè etiã vnionis decisione vtebãt, quae tractat, trigamos ter in anno esse sacramentorũ

Y 2 parti-

participes, scilicet in Paschate, & in festo Dormitionis sanctissimae Deiparae, & in Natiuitate Domini nostri Iesu Christi, eo quod in eis praederet ieiunium, & eius utilitas. Quibusdam autem tunc quoque dubitantibus, quod nusquam inueniretur praescripta eius ieiunij dierum quantitas, dixit ipse sanctissimus Patriarcha, quod cum dies huius, & illius, quod ante Christi natalem sit, ieiunij non declaratur ab vlla scriptura, cogimur sequi non scriptam Ecclesiasticam traditionem, & debemus ieiunare à primo die Augusti, & à XIV. mensis Nouembris. Sin autem propter corporalem imbecillitatem id soluere cogamur, Episcopali permissione dies declarati in Augustum redigentur: nam hoc quoque placuit ex non scripta Ecclesiastica traditione. Et haec quidem aliquando dicta sunt. Ego autem cum postea considerassem, vnde nam, & quomodo haec duo ieiunia tradita sunt, scilicet Dormitionis sanctae Deiparae, & Natiuitatis Iesu Christi & Dei nostri, ac etiam ieiunium quod fit ante festum sanctorum Apostolorum, & ieiunium ante Transfigurationem, & an necessarium debemus haec ieiunare, & quot diebus, dico, hoc quidem festorum ieiunium esse inexcusabile; eius autem dierum quantitatem non esse numero in omnibus aequalem, vt est in magna Quadagesima, sed ante septem quidem dies vniuscuiusque horum festorum, omnes fideles, laici scilicet & monachi, coguntur ieiunare inexcusabiliter, & qui non ita faciunt, ab orthodoxorum Christianorum communione alienantur.]

Haec olim in Oriente & Occidente ieiuniorum Iulij & Augusti obseruatio, quam hodie Catholica vel Hispanica Ecclesia non retinet: in Iulio enim abstinentiae lex indicta est vigiliae sancti Iacobi: in Augusto vigiliae D. Laurétij, Bartholomaei, & Assumptionis, & si quae alia aut superiorum praecipita, aut fidelium temperantia induxerit, vel deuotio.

De his qui peregrè baptizantur
vt ad clerum non veniant.

Canon XXIV.

Omnes qui in peregrinatione fuerint baptizati, eo quod eorum minimè sit cognita vita, placuit, ad clerum non esse promouendos in alienis prouincijs.

*De his qui peregrè baptizantur
vt ad clerum non veniant.*

Canon XXIV.

Omnes qui peregrè fuerint baptizati, eo quod eorum minimè sit cognita vita, placuit, ad clerum non esse promouendos in alienis prouincijs.

A Pud Iuonem, p. 6. c. 352. & Gratianum in c. omnes. 98. distin. omnes qui peregrè fuerint baptizati, eo quod eorum minimè sit cognita

ta vita, placuit, ad clerum non esse promouendos in alienis prouincijs.

Quae cautio olim in clericorum ordinatione adhiberetur.

Cap. L.

VOS ad clerum olim admittebant Episcopi, non solum à crimine, sed à criminis suspitione liberos, iuxta Pauli praeceptum, esse volebant. Qua ratione cōsuluisse eos antea omnes presbyteros, diaconos, & plebē, quae essent illorū actiōnes, quae studia, qui mores, quae vita, ac tandem merita singulorum cōmuni consilio considerasse, testis est D: Cyprianus, vt hac diligentia adhibita, vel malorum crimina (vt idem ait) detegerentur, vel bonorū publicarentur merita: talesque eligerentur, quales Dei ministros esse decebat. Quod & antea vsurpatum in Ecclesia, Lampridius his verbis testatus est. [Vbi aliquis (inquit) voluisset, vel rectores prouincijs dare, vel praepositos facere, vel procuratores, id est, rationales ordinare, nomina eorum proponebat, hortans populum, vt si quis quid haberet criminis, probaret manifestis rebus: si non probasset, subiret poenam capitis: dicebatque GRAVE ESSE, CVM ID CHRISTIANI ET IVD AEI FACERENT, IN ORDINANDIS SACERDO TIBVS, non fieri in prouinciarum rectoribus, quibus & fortunae hominum committerentur & capita.] Confirmatum exstat Concilio Carthaginensi IV. Cū autē eo tēpore quo religionis Christianae semina nō adeo altas egerant radices, multi essent qui religionis nostrae mysterijs initiati, sed minus plenē in illis eruditi, ad has modō, modō ad illas Ecclesias, vel peregrinantes, vel errantes accederent, sinu lataque pietate in clero adscribi conarentur, vt obtenta ea dignitate sensim per fraudem ac dolum malum penitus irreperent, & velut occupatis penetralibus hospites suos Catholicos cum doctrina etiā Catholica extruderent & profligarent: visum est Patribus Hispanis, periculo huic eodem occurrere consilio, huic morbo simili medicina mederi, his telis repellendis arma comparare similia, decreto promulgato, ne qui ex alienis prouincijs aduentassent, numero ministrorum Ecclesiae adscriberetur, quod de eorum vitae integritate & Catholicae religionis professione, certa & constans opinio non haberetur. Id breuissimis verbis exprefit & docuit etiam Gregorius Magnus Episcopum Squillatinurū, dū ait. [Afros passim vel incognitos peregrinos ad Ecclesiasticos ordines tendentes nulla ratione suscipias; quia Afri quidem aliqui Manichaei, aliqui rebaptizati: peregrini verō plurimi, etiam in minoribus ordinibus constituti, fortiores de se praetendisse honores saepe probati sunt.] Ante Gregorium, Syluester Papa idem cōstituit, vti refertur in sine epilogi Cōcilij Romani sub eodem. [Cōstituit etiam (dicitur) nulla ratione transmarinū hominē penes nos in clericatus gradu suscipi, nisi quinque

D. Cyprian. epist. 33. ad Cler. & plebem, de Aurelio Leſiōre

Lamprid. in Alexandro Senero.

Concil. Carthagi 4. can. 22.

Gregor. lib. 2. regist. epist. 25.

Concil. Roman. sub Syluestro in sine epilogi apud Gratia. c. nullus. 98. dist.

Y 3 Episco-

*Damas. in Ponti-
ficali.*

*Refertur à Gra-
tiano in. c. Trans-
marinos. 98. di-
stinct.*

*Innoc III. c. in-
ter. de cleric. pere-
grin.*

*Concil. Trid. sess.
23. de reforma-
tio. c. 8.*

*Idem sess. 22. de
creto de obser-
van. & evitand.
in celebratione
Missae.*

*D. Epiphan. lib. 3.
tomo. 2. adversus
Antidic.*

Episcoporum designatus sit chyrographis.] ob Manichaeos ad vrbē Ro-
mam peregrinantes idem constituisse Auastasium Papam, refert Da-
masus, exstatque eius epistola decretalis de eadem re ad omnes Germa-
niae & Burgundiae Episcopos.

Quod si in clero iam adscripti sunt, cupiantque ad maiores ordines ascē-
dere, nisi de prima ordinatione ex literis cōmēdatiis suorū Episcopo-
rū, nō esse suscipiendos ad maiores, ex cōstitutione Innocētij III. liquet.

Hodie autem non solum transmarini homines, vel peregrini ex reg-
no alio vel prouincia aduentantes, sed qui alterius sunt dioecesis, clero
adscribi non possunt, ab alterius dioecesis Episcopo, nisi literis cōmē-
datiis seu dimissorijs proprii Episcopi sint inuitati, Cōcilij Tridentini
decreto, ea poena statuta, vt ordinans à collatione ordinum per annum,
& ordinatus à susceptorum ordinum executione, quamdiu proprio Or-
dinario videbitur expedire, sit suspensus. Nec ordines tantum peregrini
hi suscipere vetantur in alienis prouincijs, sed nec sacrosanctū Mis-
sae sacrificium peragere, eiusdem Tridentini decreto.

Constat hinc non solum personae priuatae, sed & prouinciae vel
ciuitatis suspectae pericula cauissimè praecauenda: quod sanū Prudent
que consiliū, non ecclesiasticorū tantum, sed & secularium Principum
obseruatione dignissimum est, ne aduenis ex suspectis prouincijs (nisi
fide & morū integritate probatissimis) familiariter vrantur, vel eo ad
priuata consilia, aut rerum publicarum tractationem admittant: hoc
praefertim tempore, quo exterarum quarundam prouinciarum haer-
eses, fraudes, doli & omne genus improbitatis ad eō creuit, vt quod
olim de sui temporis calamitatibus dixit Epiphanius, de his quae hodie
in conuicinis prouincijs dolentes intuemur, commodius dici posse vi-
deatur. [Mirandū est hoc tempore & non mirandum, Mirandum quod
nostro seculo omnia implentur, non autē mirandum, quod ea impleri
necesse sit.] Sed vt impleri illa omnia cernimus, sic & illa oportet cauere.

De Epistolis communicatorijs Confessorum.

Canon XXV.

*Omnis qui attulerit literas Confes-
sorias, sublato nomine Confes-
soris, eo quod sub hac nominis glo-
ria partim concuciant simpli-
ces, communicatoriae dandae
sunt ei literae.*

De literis Confessorijs et commu- nicatorijs.

Canon XXV.

*Omnis qui attulerit literas con-
fessorias, sublato nomine Con-
fessoris, eo quod sub hac nomi-
nis gloria paucissim concuciant
simplices, communicatoriae
dandae sunt ei literae.*

De priuilegijs Confessorum in literis indulgentiae dandis.

Cap. LI.

Tantus

Antus honor designatis Martyribus (quos ob cō
fessionem fidei in tormentis factam, Confes-
sores vocabant) habebatur olim, nō solum à ple-
be, sed & ab Episcopis, vt lapsis permitteretur pa-
cem posse dare. Commuebant enim lapsi ad car-
ceres, pacem à Confessoribus petentes, antequā
pro Christo mortem capefferent, illi verò vicif-
sim petentium desideria ponderantes, singulo-
rum rationes & merita, delictorumque genera expendentes, pacē non-
nullis concedebant, eamque libello seu literis à se subscriptis signatam
ad Episcopum destinabant: qui diligentius examinatis singulorum desi-
derijs, poenitentia, exomologesi, & manus impositione praeuia ad com-
munionem eos admittebat. Erāt enim sancti Patres maiores nostri per
suasi, vt ait D. Cyprianus, tantum apud Deum sanctorum Martyrum
preces & merita valere, vt ab illo facile possent lapsis, quibus pacem
promittebant, delictorum veniam impetrare. Tertullianus, [Non ergo
dicat (de daemone agit): In meo sunt, tentabo illos vilibus odijs, affe-
ctionibus, aut inter se dissensionibus. Fugiat conspectum vestrum, & in
ima sua delitescat, contractus & torpens, tanquam coluber excantatus
aut effumigatus. Nec illi tam bene sit in suo regno, vt vos committat:
sed inueniat munitos, & concordia armatos: quia pax vestra bellum est
illi. Quam pacem quidam in Ecclesia non habentes, à Martyribus in
carcere exorare contueuerunt. Et ideo eam etiam propterea in vobis ha-
bere, & fouere, & custodire debetis, vt si forte & alijs praestare possitis.]
Quem Ecclesiae morem repetit etiam in libro de pudicitia, in quo pa-
rum pie & Christiane contra veniam criminum & pacem, quam Mar-
tyres quidam moechis donabant, lapsis verò negabant, agit latissime.

Diuus Cyprianus ad Presbyteros & Diaconos, [Quoniam tamen vi-
deo facultatem veniendi ad vos nondum esse, & iam aestarem coe-
pisse, quod tempus infirmitatibus alsiduis & grauibz infestat, occurrē-
dum puto fratribz nostris, vt qui libellos à Martyribz acceperunt, &
praerogatiua eorum apud Deum adiuuari possunt, si incommodo ali-
quo & infirmitatis periculo occupati fuerint, non expectata praesentia
nostra, apud Presbyterum quemcunque praesentem, vel si Praesbyter
reperitus non fuerit, & virgere exitus coeperit, apud Diaconum quoque,
exomologesim facere delicti sui possint, vt rianu eis in poenitentiam
imposita, veniant ad Dominum cum pace, quam dari Martyres literis
ad nos factis desiderauerant. Caetera quoque plebem &c.] Harū autē li-
terarum (quas dabant Confessores) exemplar in Tertulliano vel Cy-
priano expressum non inueni: inueni tamen specimen quoddam in
epistola Luciani ad Celerinum, quae existat inter opera Cypriani. Agens
enim de Paulo Martyre libellos dante, sic inquit. [Cum benedictus
Martyr Paulus adhuc in corpore esset, vocauit me & dixit mihi: Lucia-
ne, coram Christo tibi dico, vt si quis post accersionem meam, abs te
pacē petierit, des in nomine meo, sed & omnes, quos Dominus in tanta
tribula-

*Tertull. lib. ad
Martyres in prin-
cip.*

*Idem lib. de pūdi-
citia. 22.*

*Cyprian. epist. 13.
ad presbyter. &
diacon. quem mo-
rem repetit episto-
la. 14. ad presby-
teros & diacones
& 15. 18. 19. 20
23. 29. & alibi
saepe.*

*Lucian. epist. ad
Celerinum inter
opera Cyprian. 1.
tom. epist. 22.*

tribula-

*Epistola. 17. inter
Cypriani.*

*Concil. Arelat.
can. 9.*

*D. Cyprian. epist.
10. ad Martyr.
& Confessor.*

*Idem in epist. 23.
ad presbyt. & dia
con. Romae con-
sistens.*

tribulatione accersire dignatus est.] Simile est etiam in epistola Luciani nomine omnium Confessorum conscripta, quam mox referemus.

Hanc autem pacem dare Confessores lapsis, vel literas pacificas, id est, quod haereticos vel à communione Ecclesiae semotos, Ecclesiasticæ communioni ante expletum poenitentiae tempus sociare. Decernit ergo Concilium, in honorem & reuerentiam deputatorum Martyrū, vel si maui Confessorum, ut lapsis qui attulerint literas Confessorias, literae dentur communicatoriae, quibus constet fidelibus, eos ad unitatē & Ecclesiae Catholicae communionem fore admittendos. Quod de creuit etiam Concilium Arelatense primum, quod paulo post in Gallia est habitum quo Illiberritanū hoc in Hispania. [De his qui Confessorum literas afferunt, placuit, ut sublatis eis literis, alias accipiant communicatorias.]

Sed quae sit canonis huius sententia, dum ait: Eo quod sub hac nomine gloria partim concutiant simplices, non adeo facilis erit explicatio, nisi obseruemus verbum illud: Partim, pro Palsim, deprauatē legi. Palsim autem simplices concuri literis Confessorijs, ideo Patres dixerunt ut explicarent, quare auferre illas iusserint, & in earum locum substituerint communicatorias: ea autem haec est. Cū in literis illis seu libello Martyres vel Confessores in nomine suo pacē dari lapsis dicerent, quod solis Episcopis competeat, ut testatur D. Cyprianus, existimabant non nulli simplices & (ut idē Cyprianus ait) circa intelligentiam Dñicae lectionis minus periti, peccata dimitti in Pauli Martyris (verbi gratia) vel alterius Confessoris nomine, non verò in nomine Christi: quod ipse in Luciano notat reprehenditque seuerissimis verbis, quam, quod, lucem his praeferreret & alij quae dicturi sumus, cogor sanè recitare.

[Post factas ad vos literas, fratres carissimi, quibus actus noster expositus & disciplinae ac diligentiae quantulacūque ratio declarata est, aliud accessit, quod nec ipsum latere vos debuit. Nam frater noster Lucianus & ipse vnus de Confessoribus, fide quidem calidus & virtute robustus, minus Dominica lectione fundatus, quaedā conatus est, imperiti iam pridem se vulgi auctorem constituens, ut manu eius scripti libelli gregatim multis nomine Pauli darentur, cū Mappalicus Martyr cautus & verecundus, legis ac disciplinae memor, nullas contra Euangelium literas fecerit: sed tantum domestica pietate commotus: matri suae & forori, quae lapsae fuerant, mandauerit pacem dari: Saturninus quoque post tormēta adhuc in carcere constitutus, nullas eiusmodi literas emiserit. Lucianus verò non tantum Paulo adhuc in carcere posito, nomine illius libellos manu sua scriptos palsim dedit, sed & post eius excessum, eadem facere sub eius nomine perseverauit, dicens hoc sibi ab illo mandatum; nesciens Domino magis, quam conferuo obtemperandum. Aurelij quoque adolescentis tormenta perpessi nomine, libelli multi dati sunt, eiusdem Luciani manu scripti, quod literas ille non nosset: cui rei ut aliquatenus posset obfisti, literas ad eos feci, quas ad vos sub Epistola priore transmisi, quibus petere & suadare non destiti, ut Domini-

caec

P legis, & euangelij ratio teneretur. Postquam verò ad eos literas misi, vt quasi moderatius aliquid & temperantius fieret, vniuersorum Confessorum nomine idem Lucianus epistolam scripsit, qua penè omne vinculum fidei, & timor dei, & mandatum Domini, & Euangelij sanctitas, & firmitas solueretur. Scripsit enim omnium nomine, vniuersis eos pacè dedidit, & hanc formam per me alijs Episcopis innotescere velle: cuius epistolae exemplum ad vos transmisi. Additum est planè, de quibus ratio constiterit, quid post commissum egerint. Quae res maiorem nobis constat inuidiam, vt nos cum singulorum causas audire, & excutere coeperimus, videamus multis negare, quod se nunc omnes iactant à Martyribus & Confessoribus accepisse. Denique huius seditionis origo iam coepit, nam in prouincia nostra per aliquot ciuitates, in praepositos impetus multitudinum factus est, & pacem quam semel cunctis à Martyribus & Confessoribus datam clamitabant, confestim sibi repraesentari coegerunt, territatis & subactis praepositis suis, qui ad resistendum minus virtute animi, & robore fidei praeualebant. Apud nos etiam quidam turbulenti, qui vix à nobis in praeteritum regebantur, & in nostram praesentiam differebantur; per hanc epistolam, velut quibusdam facibus accensis, plus exardescere, & pacem sibi datam extorquere coeperunt. De quibus quales ad Clerum nostrum literas fecerim, exemplum vobis misi: sed & quid mihi Caldonius collega pro integritate, & fide sua scripserit, quidue ego ei rescripserim, vtrumque ad vos legendum transmisi: exempla quoque epistolae Celerini boni & robusti Confessoris, quam ad Lucianum eundem Confessorem scripserit, item quid Lucianus ei rescripserit, misit vobis; vt sciretis & laborem circa omnia, & diligentiam nostram & veritatem ipsam disceratis: Celerinus Confessor quam sit moderatus & cautus, & humilitate ac timore & fectae nostrae verecundus: Lucianus verò circa intelligentiam Dominicae lectionis, vt dixi, minus peritus, & circa inuidiam verecundiae nostrae relinquendam facilitate sua molestus. Nam cum Dominus dixerit in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti Gentes tingui, & in baptismo praeterita peccata dimitti, hic paecepti & legis ignarus, mandata pacem dari & peccata dimitti in Pauli nomine: & hoc sibi dicit ab illo esse mandatum, sicut in literis eiusdem Luciani ad Celerinum factis animaduertetis. Quibus minime considerabit, quòd non Martyres euangelium faciant; sed per euangelium Martyres fiant, quando & Paulus Apostolus, quem Dominus vas electionis suae dixit, posuerit in epistola sua, dicens: Miror quòd sic tam cito demutami ni ab eo, qui vos vocauit in gratiam, sed aliud euangelium, quod non est aliud, nisi si sunt aliqui, qui vos turbant & volunt conuertere euangelium Christi: sed licet nos, aut angelus de coelo aliud adnunciet, praeterquam adnunciauimus vobis, Anathema sit, sicut praediximus: & nunc iterum dico, Si quis vobis adnunciauerit, praeterquam quod ac cepistis, Anathema sit.]

Mat th. 28.

Galat. 1.

Cyprian. epist. 29
ad presbyteros
& Episcopos Ro-
mae consistentes.

Exstat inter epi-
stol. Cypriani. nu.
17.

D. Cyprian. epi-
stola 29. ad pres-
byteros & dia-
nos Romae consi-
stentes.
Ex cleri Roman.
ad eum de Cypria-
num epistola 30.

Idem Cyprian.
epist. 11.

Cum enim has literas Confessores, animo solum intercedendi pro lapsis, ad Episcopos scriberent, Episcopi vero condignum confessioni & martyrio honorem tribuentes, integram earum haberent rationem, rudiores quidam e plebe non petebant veniam illam dari ab Episcopis (cum Episcopi solum eam dare possent) sed quasi iam datam a Confessoribus, vindicabant ab Episcopis, & tanquam iure debitam extorquebant, eodem Cypriano teste. Cui malo ut obuia iret Concilium, decernit, auferendas esse literas Confessorum, ne in eorum nomine pacem dari, non vero in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti existimarent rudiores: & ut obseruato legitimo atque canonico absolutio- nis ordine, communionem pacis (ut moris erat) Episcopo concedente, debita etiam ratio delictorum & meritorum in singulis lapsis obseruaretur; ne ob nimiam & generalem Confessorum indulgentiam, Ecclesiasticae disciplinae virgor aut frigesceret, aut tepesceret. Quod fecerat Lucianus nomine omnium Confessorum, in epistola ad Cyprianum, his verbis.

VNIVERSI CONFESSORES Cypriano Papae salutem.

Scias nos vniuersis, de quibus apud te ratio constiterit, quod post commissum egerint, dedisse pacem: & hanc formam per te & alijs Episcopis innotescere volumus. Optamus te cum sanctis Martyribus pacem habere. Praesente de clero, & exorcista & lectore, Lucianus scripsit.

Quod & ipse Cyprianus longiori sermone refert, & grauiori dolore prosequitur ad Presbyteros & Diaconos Romae consistentes, & ipse. Clerus Romanus ad eundem Cyprianum, quorum epistolas lubens omitto, ne illarum recitatio pariat molestiam.

Cum Martyres, igitur, concedendis his literis in multis peccassent, in concedendo eas passim & sine delectu omnibus lapsis, in eo quod suis libellis non designassent nominatim eos quibus pacem indulgeri vellent, sed generaliter dicerent: [Communicet ille cum suis] non obseruato ordine quem antecessores Martyres obseruauerant, illa animaduerti vult a Confessoribus, in epistola ad ipsos, quam recitare visum est: quod non solum his, sed & sacerdotibus modum praescribat, quem in absoluteione lapsorum, & in executione literarum pacificarum veller obseruari. [Solicitudo loci (inquit) nostri & timor Domini compellit, fortissimi ac beatissimi Martyres, admonere vos literis nostris, ut a quibus tam deuote & fortiter seruatur fides Domino, ab iisdem lex quoque & disciplina Domini referuetur; nam cum omnes milites Christi custodire oporteat praeccepta imperatoris sui, tum vos magis praecceptis eius obtemperare plus conuenit, qui exemplum ceteris facti estis & virtutis & timoris Dei. Et credideram quidem presbyteros & diaconos, qui illic praesentes sunt, monere vos & instruere

plenis-

plenissimè circa Euangelij legem, sicut in praeteritū semper sub antecessoribus nostris factum est, ut diaconi ad carcerem commeantes, Martyrum desideria consilij suis & scripturarum praeceptis gubernarent: sed nunc cum maximo animi dolore cognosco, non tantum illic vobis non suggeri diuina praecepta, sed adhuc potius impediri, ut ea quae à vobis ipsis & circa Deum cautè, & circa sacerdotem Dei honorificè fiunt; à quibusdam prebyteris resoluantur, qui nec timorem Dei, nec Episcopi honorem cogitantes, cum vos ad me literas direxeritis, quibus examinari desideria vestra, & quibusdam lapsis pacem dari postulastis, cum persecutione finita conuenire in vnum cum clero & recolligi coeperimus; illi contra Euangelij legem, contra vestram quoque honorificam petitionem, ante actam poenitentiam, ante exomologesim grauissimi atque extremi delicti factam, ante manum ab Episcopo & clero in poenitentiam impositam, offerre lapsis pacem, & Eucharistiam dare, id est, sanctum Domini corpus, profanare audeant; cum scriptura sit: Qui ederit panem, aut biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis, & sanguinis Domini; Et lapsis quidem potest in hoc venia concedi. Quis enim non mortuus viuificari properet? Quis non ad salutem suam venire festinet? Sed praepositorum est praeceptum tenere, & vel properantes, vel ignorantes instruere, ne qui ouium pastores esse debent, laenij fiant. Ea enim concedere, quae in perniciem vertant, decipere est; nec erigitur sic lapsus, sed per Dei offensam, magis impellitur ad ruinam. Vel ex vobis itaque discant, quod docere debuerant. Petitiones & desideria vestra Episcopo seruent, & ad pacem vobis petentibus dandam maturum & pacatum tempus expectent. Ante à Domino pacem mater prior sumat, tunc secundum vestra desideria, de filiorum pace tractetur. Et quoniam audio, fortissimi & carissimi fratres, impudentia vos quorundam premi, & verecundiam vestram vim pati, oro vos quibus possum precibus, ut Euangelij memores, & cōsiderantes quae & qualia in praeteritum antecessores vestri Martyres concesserint, quam solliciti in omnibus fuerint, vos quoque sollicitè & cautè petentiū desideria ponderetis, utpote amici Domini, & cū illo postmodū iudicaturi inspiciatis, & actum & opera & merita singulorum: ipsorum quoque delictorum genera & qualitates cogitetis, nesci quid abruptè & indignè vel à vobis promissum, vel à nobis factum fuerit, apud Getiles quoque ipsos Ecclesia nostra eubescere incipiat. Visitamur enim & castigamur frequēter, & ut in nobis Dñi mādāta incorrupta & inuio lata permanēat, admonemur, quod quidē nec illic apud vos cessare cognosco, quo minus plurimos quoque ex vobis instruat ad Ecclesiae disciplinam diuina censura. Hoc autē totū potest fieri, si ea quae à vobis petuntur, ne facilè tribuantur, religiosa contēplatione moderemini, intelligentes & comprimentes eos, qui personas accipientes, in beneficijs veteris, aut gratificantur, aut illicitae negociationis nundinas aucupantur. De hoc & ad clerum & ad plebem literas feci, quas vtrasque vobis legi

I. Cor. II:

Matth. 7.

mandauit. Sed & illud ad diligentiam vestram redigere & emendare debetis, vt nominatim designetis eos quibus pacem dari desideratis. Audio enim quibusdam sic libellos fieri, vt dicatur: Communicet ille cum suis; quod nunquam omnino à Martyribus factum est, vt incerta & caeca petitio inuidiâ nobis postmodum cumulet; late enim patet, quando dicitur: Ille cum suis; Et possunt nobis viceni & triceni, & amplius offerri, qui propinqui & affines, & liberti ac domestici esse assueverunt eius, qui accipit libellum; & ideo peto, vt eos quos ipsi videtis, quos nostis, quorum poenitentiam satisfactioni proximam conspicitis, designetis nominatim libello, & sic ad nos fidei ac disciplinae congruentes literas dirigatis. Opto vos, fratres fortissimi, ac dilectissimi in Domino, semper bene valere, & nostri meminisse.]

Ex qua epistola multa notatu digna elici possunt. Primum, quantum honor Confessoribus olim deferretur, dum eorum libellis ante expletum poenitentiae tempus, lapsi ad communionem admitterentur II. non recentem, vt calumniantur haeretici, sed antiquissimum esse indulgentiarum usum; nec ad tempora Gregorij I. vt nonnulli volunt, sed multo altius repetendam earum originem, dum aetate Cypriani & Tertulliani (vt vetustiora nunc omittamus) eas videamus in usu III. obseruatum olim eundem ordinem in pacis seu indulgentiarum concessione, quem hodie usurpari videmus; eo solum excepto, quod per Episcopos fieret tunc, quod nunc solus facit Romanus Pontifex, si breuioris temporis indulgentias omittamus: & quod Episcopo fiebat illa exomologesis, vel presbyteris ab Episcopo ad eam rem deputatis, quae hodie concessio priuilegio Crucis (vulgò bullam Cruciatam dicunt) cuius sacerdoti electo à poenitente & ab Ordinario probato committitur IV. antiquum fuisse morem, vt diaconi in carcerem mitterentur, vt Martyrum desideria suis consilijs gubernarent, ne videlicet nimia lapsorum importunitate aut decepti aut compulsi, pro omnibus vel pro his apud Episcopos intercederent, & quibus ob grauissima crimina poenitentia augeri magis, quam relaxari deceret; & sic vel dissiparetur Sæctus Ecclesiae thesaurus, vel cogerentur Episcopi spreta debita Martyribus reuerentia, libellos rejicere. Quod si diaconi & presbyteri hanc admonitionem omitterent, solebant Episcopi verbo vel literis (vt fecit nunc Cyprianus) Confessores monere, ne in dandis literis pacis, nimis lapsorum petitionibus indulgerent V. libellos generaliter non esse concipiendos, sed nominatim in illis esse designandos, quibus pax esset indulgenda VI. eis tantum libellos pacis esse concedendos, quos verè Cōfessores nosceret & quorum poenitentia satisfactioni proxima conspicerent. Ac tandè ex his omnibus constat, quae fuerint Confessoriae literae vel Confessorum, quae literae pacis, quae literae comunicatoriae, ac tandè qua ratione sublatis primis, secundas Cōciliū substituendas cōstituat. Ex quo etiā notandū est, minus rectè epigraphen (quam summarium vocant) adiectā fuisse huic canonis,

noni cūm dicit: De epistolis communicatorijs Confessorum: cum literas communicatorias certum sit, ab Episcopis tradi consueuisse. Hodie autē cū summa Dei prouidentia, & Catholicorum Principum religio diuturnam Ecclesiae pacem pepererit: liberaque praedicandae veritatis facultas sit, deseruente aduersariorum Ecclesiae aestu, martyrij exercendi occasio sublata est, & literarum harum scribendarum abolita consuetudo. In eis autem prouincijs, in quibus orthodoxi ob fidei cōfessionem, varijs & exquisitis tormentis, ab haereticis, vel infidelibus afficiuntur, si detenti vinculis pro reis apud Episcopos intercesserint, spernendas pias illorum preces non putarim.

De hoc, vt omni sabbatho ieiunetur.

Vt omni sabbatho ieiunetur.

Canon XXVI.

Errorem placuit corrigi: vt omni sabbathi die ieiuniorum superpositionem celebremus.

Canon XXVI.

Errorem placuit corrigi: vt omni sabbathi die ieiunij superpositionem celebremus.

Ieiunium sabbathi cur in Ecclesia Occidentali praeceptum, in Orientali interdictum, explicatis in eam rem Clemente & Ignatio, & canone LV. Synodi V. I. de quo & reliquis diffuse tractatum.
Cap. LII.

V V A T lectorem orationis breuitas, gemino benescio. In primis, vt minore cum labore, & maiore cum voluptate legat: deinde, vt lecta intelligat facilius, intellecta infigat memoriae promptius, & retineat tenacius: nā amicum memoriae quod breue, intelligunt omnes, qui multa pollent, qui mediocri, qui nulla. Qua de causa olim Graecorum & Romanorum Legislatores re & nomine sapientiae clari, leges quibus vniuersam Rempubicam contineri deuinciri- que volebant, ad eō breuiū verborum contextu concipiebāt, vt tanquam carmina breuissima à pueris publicè in vijs recitarentur. Hanc mirificè placuisse huius Concilij Patribus satis dilucidè apparet, ex omnibus his quos condiderunt canones, eandemque placere vellem recentioribus legum ciuiliū & Ecclesiasticarum latoribus. Breuitatem autem hanc dilucidam esse oportet, non concisam, ne antiquae sententiae locus aperiarur; Obscurus sio, dum breuis esse laboro. Intelligit hoc D. Isidorus, dū docens quas leges, qui leges condunt, obseruare debuissent, illam praeci

*D. Isidorus, lib. 5.
Etymolog. c. 11.
& lib. 2. c. 10.*

Plutarchus in Solone.

Hieronymus, epist. 28. ad Lucinum Boetium. Can. 43. huius Concilij.

D. Ignatius, epist. 8. ad Philippum. D. Clemens, canone Apostol. 65.

Idem lib. 7. Apostol. constit. c. 24.

Augustinus, epist. 17. ad B. Hieron. c. 2.

puè refert, quod lex sit manifesta, ne aliquid (inquit) per obscuritatem in captionem obtineat: quod antea notauerat Plutarchus. Expedit (ait) vt leges sint populo notae; vnde veteres eas in tabulis & albo descriptas publicitas exhibebant; quo cunctis essent conspicuae: deinde vt verbis apertis minimeque perplexis descriptae sint, ne contraria legislatoris menti sententia quandoque eruatur: quod vsu euenisse in huius canone interpretatione constat, quibusdam recetioribus hoc canone cõtendè tibis ieiuniũ sabbathi prohiberi potiùs, quã praecipì. Sed contrariũ verius multo mihi visum est semper, & quia D. Hieronymus affirmat Romanorum & Hispaniarum esse cõsuetudinẽ, vt sabbathũ ieiunarẽt, & Eucharistiam quotidie acciperẽt: & quia ad aliquid constituendũ, non prohibendũ, simili loquẽdi formula huius Concilij Patres vsos ex alio canone apparet; vt constitueret enim, vno die ab omnibus diem Pẽtecostes celebrandũ, his verbis vsi sunt. [Prauam institutionem emendari placuit, iuxta auctoritatem Scripturarum, vt cuncti diem Pentecostes celebremus: quod qui non fecerit, quasi nouam haeresim induisset, notetur.] Simile est quod hic ipsi decernunt: quasi clariùs dixissent, errorem tolli: si sabbathi ieiunij superpositionem celebremus: quod antea quidam non fecissent: vel prauam institutionem emendari, si cuncti diei Pentecostes vna non egerint festiuitatem. Ieiunium autẽ sabbathi idẽ ieiunij superpositionẽ vocasse Patres Hispanos crediderim, quod soliti essent olim sexta feria ieiunare; quod ieiunium cùm ad sabbathũ extendere placuisset, ideo ieiunij superpositionem nuncuparunt.

Sed pracepto huic sabbathi ieiunio aduersari videtur D. Ignatii sententia dum ad Philippenses scribens ait: [Quicumque Dominicam aut sabbathum ieiunauerit, praeter vnum sabbathum Paschae, ipse est Christi interfector.] Nec solum D. Ignatius huius sententiae fuit auctor, sed & omnes Apostoli: quos haec decreuisse. D. Clemens Petri successior refert. [Si quis diem Dominicam, aut sabbathum, vno solo dempto, ieiunare reprehendatur, deponitur.] Multo clariùs idẽ Clemens huius decreti rationem reddidit, dum rursus scribit: [Sabbathi & Dominicum diẽ festum agite: quoniam illud naturae conditae est monumentum, hic resurrectionis. Vnum autem sabbathum seruandum vobis in toto anno, quod pertinet ad sepulturam Domini, in quo ieiunare oportet, non festum agere.] Horum autem & aliorum Sãctorum Patrum, scriptorumque antiquorum diuersas sententias, vt ad concordiam reducamus, obseruandum est, diuersam fuisse olim Orientalium Ecclesiarum à multis Occidentis in obseruando sabbathi ieiunio siue legem siue consuetudinem, vt Augustinus scribit Hieronymo. [Vellem me doceret benigna sinceritas tua, utrũ simulatẽ quisquam sanctus Orientalis, cũ Romam venerit, ieiunet sabbatho, excepto illo die Paschalis vigiliae? Quod si malum esse dixerimus, non solum Romanam Ecclesiam, sed etiã multa ei vicina, & aliquando remotiora damnabimus, vbi mos idem tenetur & manet. Si autem non ieiunare sabbatho malum putauerimus, tot Ecclesias Orientis, & multo maiorem orbis Christiani partem, qua temeritate

tate criminabimur?] Id ipsum docet idem Augustinus ad Casulanum contra Vrbicum quendam Ecclesias Orientis accusantem, quod sabbatho non ieiunarent. [Quod utinam (inquit post alia) sic quaereret, aut sic affirmaret, ut toto terrarum orbe diffusam, exceptis Romanis & adhuc paucis Occidentalibus, apertissime non blasphemaret Ecclesiam. Huc verò quis ferat per omnes Orientales, & multos etiam Occidentales populos Christianos de tot tantisque famulis famulabufque Christi sabbatho sobriè modesteque prandentibus, ab isto dici, quod in carne sint?] In hac varia regionum cōsuetudine, quid tenendum esset, viri pij olim haesitarunt, vrgentibus hinc inde rationibus varijs, quas singulae sibi p̄uinciae delegerant. His motus Lucinius Hispanus consuluit D. Hieronymum, an liceret sabbatho ieiunare, ut in Hispania tūc de creto huius Concilij non constitutum modò, sed & moribus receptum erat & obseruatum. Quod autem illi responderit Hieronymus, eiusdem verbis proponā: [De sabbatho quod quaeris, vtrum ieiunandum sit, & de Eucharistia, nū accipiēda quotidie, quod Romanae Ecclesiae & Hispaniae obseruare perhibētur; scripsit quidē & Hippolytus vir disertissimus, & carptim diuersi scriptores è varijs auctoribus edidēre; sed ego illum te breuiter admonendum puto, traditiones Ecclesiasticas, praefertim quae fidei non officiant, ita obseruandas, ut à maioribus traditae sunt, nec aliorum consuetudinem aliorum contrario more subuertī.] Id ipsum ex beati Ambrosij sententia D. Augustinus respondit Presbytero Casulano ancipiti hac difficultate impedito. [Indicabo quid mihi de hoc requirenti responderit venerandus Ambrosius, à quo baptizatus sum, Mediolanensis Episcopus. Nam cum in eadem ciuitate mater mea mecum esset, & nobis adhuc catechumenis parum ista curantibus, illa sollicitudinem gereret, vtrum secundum morem nostrae ciuitatis sibi esset sabbatho ieiunandum, an Ecclesiae Mediolanensis more prandendum, ut hac eam cunctatione liberarem, interrogauī hoc supra dictum hominem Dei. At ille: Quid possum inquit, hinc docere amplius, quam ipse facio? Vbi ego putauerā nihil cum ista respōsione praecepisse, nisi ut sabbatho pranderemus: hoc quippe ipsum facere sciebam; sed ille secutus adiecit: Quando hīc sum, nō ieiuno sabbatho, quando Romae sum, ieiunio sabbatho, & ad quamcumque Ecclesiam veneritis (inquit) eius morem seruate, si pati scādalum non vultis, aut facere. Hoc respōsum retuli ad matrem, eique suffecit, nec dubitauit esse obediendū: hoc etiam nos secuti sumus. Sed quoniam contingit, maximè in Africa, ut vna Ecclesia, vel vnus regionis Ecclesiae, alios habeat sabbatho prādentēs, alios ieiunantes; mos eorum mihi sequendus videtur, quibus eorum populorum congregatio regenda commissa est. Quapropter si consilio meo, praesertim quia in hac plus fortè, quam satis fuit, te petente atque vrgente locutus sum, libenter acquiescis: Episcopo tuo in hac re noli resistere, & quod facit ipse, sine vilo scrupulo vel disceptatione sectare.]

Vtriusque autem Ecclesiae rationem in omitendo vel celebrando sabbathi ieiunio inquiramus. Ecclesiam Romanam & illas quae ab ipsa edo-

Idem epistol. 86.
ad Casulan.

Hieron. epistol. 28.
ad Lucinum.

D. Aug. epistol. ad
Casulan. ad fin.

*Cassian. collat. 3.
c. 10.
Aug. epist. 86. ad
Casulan.*

*Innoc. I. epist. 1.
ad Decentium Episc.
copum Eugubin.*

*Vmbertus in libro
quem aduersus
calumnias Mi-
charlis Patriar-
chae Constantino-
politani & Leo-
nis Acriani Ar-
chiepiscopi Bulga-
riae pro defensione
aximi scripsit.*

*Theodo. Balsam.
in commentar.
ad VI. Synod. in
Tullo. c. 55.*

*D. Clemens. can.
65. Apost. & li.
7. constituit. Apo-
stolic. cap. 24.
Non fuisse ab
Apostolis inter-
dictum ieiuniū
sabbathi.
August. epist. 86.
ad Casulan.*

edoctae & institutae sunt, ideò sabbatho ieiunasse quidam asserunt, quòd eam diem in ieiunio egerit D. Petrus, certaturus die Dominico cum Simone Mago, à quo obtenta victoria, Petrum diem illum in posterum ieiunio celebrandum constituisse: sic refert Cassianus. Sed historiae huius veritatem suspectam facit D. Augustinus ad Casulanū. [Et quidē (ait) & haec opinio plurimorū, quamuis perhibent esse falsam pleriq; Romani quòd Apostolus Petrus cum Simone Mago die Dominico certaturus, propter ipsum magnae tentationis periculū, pridie cum eiusdē vrbis Ecclesia ieiunauerit, & consecuto tam prospero gloriosoque successu, eundem morem tenuerit eumque imitatae sint nonnullae Occidētis Ecclesiae.] Innocētius etiam PP. I. cū vellet idē ieiuniū sabbathi stabilire, diuersam ab hac rationem adstruit, non omisurus & hanc, si illum pro certa veraque habuisset. Non ergo nos negamus (scribit ad Decentium Episcopum Eugubinum) sexta feria ieiunandum, sed dicimus & sabbatho hoc agendum; quia ambo dies tristitiam Apostolis, vel his qui Christum secuti sunt, indixerūt. [Eandē rationē retulit Cardinalis Vmbertus doctissimus Syluae Candidae Episcopus, Leonis IX. ad Cōstantinopolitanos Legatus. [Latina autē Ecclesia (inquit post alia) cōpatiens passio & sepulto Dño, & gaudet resurgēti in die Dñica, quādo Iudaeos nimia occupauit moestitia, & custodes sepulchri conati sunt corrūpere pecunia. Vnde nos traditionē vsq; in finē retinere cupiētes, & c.] Ante Vmbertū & Innocentium eandem rationem Syluestrum PP. Graecis quaerentibus ex Latinis, cur sabbatho ieiunaret, respondisse refert Eulebius in illius vita, his verbis: [Cū omnis Dñicus dies colēdus sit in gaudiū Christianorū, ergo omnis dies sabbathi deputādus est sepulturae ad execrationē Iudaeorum: omnes enim discipuli die sabbathi fletum habuerūt, sepultū suspirātes, & Iudaeis epulātib; laetitia inerat, Apostolis autē ieiunantibus tristitia imperabat. Tristemur itaque cum tristantibus de sepultura, si volumus cum eisdem de resurrectione Domini gaudere.] Nec Latinorum solū, sed & Graecorum testimonio redditam hanc rationem confirmabo. Eam enim se audiuisse à quibusdam Latinis Ecclesiae studiosis testatur Theodorus Balsamon. [Ego autem (ait) vidi quosdā Latinos, qui cū propterea reprehēderētur, inanē quoque, exultationem afferebant; ad sanctūm Domini & Seruatoris nostri Iesu Christi sepulchrum aditionem, & ea gratia ex longa cōsuetudine inualuisse seruatumque esse ieiunium. Quare Syluestri acta apud Metaphrastem, quae habent, PP. Syluestrum ieiunium sabbathi iussulisse, à Graecis recētoribus deprauata hinc liquet: quo enim Syluester & Innocentius rebus gestis propinquiores, dignitate & sanctitate superiores, eo mihi illorum quoque ratio fide & auctoritate certior & maior est. In Ecclesia Oriētali ieiuniū sabbathi Apostolos interdixisse cū Clemēs PP. referat, videamus nū decretū falsō Apostolis imponatur. Ināq; cū D. Augustinus Oriētalis, & Occidētalis Ecclesiae cōsuetudinē à prima eius antiquitate vellet repetere, vt dubiā & ambigūā rem in medio reliquit. [Quòd si responderetur (scribit ad Casulanū) hoc docuisse Iacobū Hierosolymis,

P rosolyms, Ephesi Ioannem, caeterosque alijs locis: quod docuit Romae Petrus, id est, vt Sabbatho ieiunetur, sed ab hac doctrina caeteras deuissae, atque in ea Romam stetit: & è contrario refertur, Occidentis potius aliqua loca, in quibus Roma est, non seruasse, quod Apostoli tradiderunt: Occidentis verò terras, vnde coepit ipsum Euangelium praedicari, in eo quod ab omnibus simul cum ipso Petro Apoitolis traditum est, ne Sabbatho ieiunetur, sine aliqua varietate mansisse. Interminabilis est ista contentio, generans lites, non finiens quaestiones. Sit ergo vna fides, vniuersae quae vbique dilatatur Ecclesiae, tamquam intus in membris, etiam si ipsa fidei vnitas quibusdam diuersis obseruationibus celebratur; quibus nullo modo quod in fide verum est, impeditur. Si certò enim Apostoli, quod à D. Clemète refertur decretum edidissent, Augustinus qui Apostolorum aetati vicinior fuit, & primitiuae Ecclesiae non leges tantum, sed & traditiones non scriptas inuestigare & perpetuo vsu conseruare nixus est, hanc vtique de qua saepe est interrogatus, non praetermisisset, nec Hieronymus Orientali Ecclesiae propinquior. Id etiam Syluestrum Papam in responsione ad Graecos quam supra retulimus, non omisurum, argumento satis idoneo conijci potest, nec Innocentium & reliquos, qui de ieiunio Sabbati vel leges tulerunt, vel latas confirmarunt: apochryphum enim esse eum canonè Apostolorum, non solùm visum est his qui reliquorum auctoritatem, vt leuissimam conantur infringere, sed & illis qui summa ingenij, doctrinae & eruditionis vi, eos iartos tectosque conseruare student.

S Vtriusque Ecclesiae consuetudinem, quod fidei rationi non repugnet, rectè obseruari, non solùm Ecclesiae Romanae sanctissimi Patres docent, Ambrosius, Hieronymus, & Augustinus; sed & Graeci etiam scriptores. [Neque Latinorum (inquit Theorianus Philosophus) Ecclesiastica consuetudo, neque nostra (id est Graecorum) quidquam quod honesto sine ac decencia careat, accepit aut tenet; quin potius vtriusque consuetudinis diuinum propositum & mens est. Prudentibus ergo rectè omnia, contra verò imprudentibus omnia sunt periculo & ruinae.] In hoc rectè quidem ille, nisi paulò post à rectae sententiae tramite deflexisset; ait enim, canonem LV. Synodi Sextae Constantinopolitanae in Trullo, qui Ecclesiae Romanae consuetudinem ieiunandi Sabbatho temerè improbat, & non ieiunare iubet, à Vigilio Pontifice Romano fuisse approbatum, cuius historiae vel fabellae fidem, auctoritatem & originem paulò altiùs repetere, visum est operae pretium, ne Theoriani lapsus, alijs etiam labendi occasio sit.

F In ea Synodo quae Constantinopoli in Trullo Constantino III. cognomèto Pogonoto, & Agathonis Papae Legatis adfistètibz aduersus Sergium, Paulum, Pyrrhum, Petrum, Cyrum & Theodorum Archiepiscopos Constantinopolitanos Monothelitas habita est, multi canones conditi dicuntur (sunt enim numero centum & eo ampliùs) inter eos autem LV. hunc fuisse perhibent. [Quoniam intelleximus in Romano rù ciuitate in sanctis Quadragesimae diebus, in eius Sabbathis ieiunare,

A a praeter

*D. Hieron. epist.
28. ad Lucinum
Baeticum.*

*Franciscus Tur-
rianus in libro de
Sexta & septima
Synodo.*

*Theorianus cog-
nomento Philoso-
phus in epistola
ad sacerdotes de
ieiunio Sabbathi.*

*De origine &
auctoritate cano-
num sextae Syno-
di.*

praeter Ecclesiasticam traditam cōsuetudinem sanctae Synodo visum est, vt in Romanorum Ecclesia canon inconcussè obtineat, qui dicit: [Si quis clericus inuētus fuerit in sancto Dominico vel Sabbatho ieiunans, praeter vnum & solum, deponatur; si laicus, segregetur.] Canonem hunc confirmatum fuisse à Vigilio Papa, idem Theorianus adfirmat; sed falsò, cū non solum post Vigilium (praecessit enim Vigilium Agathonem multis annis) sed post ipsum Agathonem, cuius aetate Concilium illud indictum est, & cuius Legati Theodorus & Georgius Presbyteri, & Ioannes Diaconus in eo interfuerunt, septem & viginti post annos hos qui Sextae Synodi esse feruntur, editos fuisse constat, vt Anastasius Bibliothecarius, & ante illum Theophanes Episcopus Nicacae apertè docent. Ille enim in praefatione in VII. Synodum ad Ioannem IIX. Romanum Pontificem sic scripsit: [Ergo regias quas Graeci in VI. Synodo perhibent editas, ita in hac VII. Synodo principalis Sedes admittit, vt nullatenus ex his illae recipiatur, quae prioribus canonibus vel decretis sanctorū Sedis huius Pōtificū, aut certè bonis moribus inueniuntur aduersae: quāuis omnes haec tenus ex toto maneant apud Latinos incognitae, quia nec interpretatae: sed nec in caeterarum Patriarchalium, licet Graeca vtantur lingua, reperiuntur archiuis; nimirum, quia nulla earum, cū ederentur, aut promulgans, aut consentiens, aut saltem praefens inuenta est: quamquam eodem Patres illas Graeci promulgasse perhibeant: qui in Sexta Synodo sunt inuenti, sed nullis certè probare possunt indicijs.] Haec ille. Hic autem, id est Theophanes Tharastij Constantinopolitani Syncellus, qui à temporibus Diocleciani Imperatoris vsque ad Michaelem Leonis filium annales rectos & simplices fidelissimè perduxisse dicitur, ex originali Graeco, quod in Bibliotheca exstat Vaticana, sic transtulit Turrianus. [Illud oportet non ignorare, cassum, & nugatorium esse, quod quidam dicunt, eos qui esse Sexti Concilij canones apud ipsos falsò feruntur; post quatuor annos editos fuisse: vt enim in caeteris omnibus falsitatis coarguuntur, ita in hac re quoque mentiuntur. Sic enim se habet vera temporum notatio; Sextum Concilium maximum contra Monothelitas indictum est duodecimo anno Imperij Constantini: qui fuit Heraclij nepos, à mundo condito sexies millesimo, centesimo, septuagesimo secundo. Imperauit autem, idem Constantinus postea alijs quinque annis. Eo verò vita defuncto, imperauit eius filius Iustinianus annis decem; quo eiecto, Leontius tenuit Imperium triennio. Leontio successit Tyberius, qui Absimarus etiam est nominatus: fuitque is in Imperio annis septem. Deinde Iustinianus is qui fuerat expulsus, in Imperium reductus est, imperauitque rursus sex annis, vt iam secundo anno huius posteriores Imperij Iustiniani descriptos fuisse canones, vel ex ipso tertio canone euidentur, in quo ita cautum est: [Decernimus de Concilij sententia, vt qui bis vxorem duxerint, & ante hunc diem, qui decimus quintus mensis Ianuarij numeratur, quartae indictionis, anni sexies millesimi centesimi

Franciscus Turrianus de Sexta, & Septima Synodo.

P fimi nonagesimi noni, in hac culpa fuerint, neque eam maculam eluere voluerint, vt gradu moueantur.] Haec Theophanes, XXVII. annos à Concilio habito, vsque ad descriptos canones numerans, eumque secutus Anastasius. Et hinc fit, Tharasium, qui in quarta actione VII. Concilij, quatuor aut quinque annis post Sextam Synodum editos hos canones refert, eorum Graecorum sententiam sequutum videri, à quibus id additum fuit & suppositum, vt maior his canonibus auctoritas accresceret. Nec minus dissentaneum apparet, quod aliqui putant, editos hos canones fuisse in altero nefario Conciliabulo, quod Sextum etiam est nuncupatum, cōtra auctoritatem huius Concilij (nefarie enim in illo, hoc & damnatum est) anno quinto post hoc, qui fuit primus Imperij Philippici, vt doctè notatum est à Francisco Turriano.

Nec Theophanes tantum & Anastasius hos canones post multa tempora suppositos fuisse docent, sed & Vmbertus Cardinalis amplissimus, Leonis IX. ad Constantiopolitanos Legatus: in eo enim libro quem aduersus calumnias Michaëlis Patriarchae Constantinopolitani, & Leonis Acridani Archiepiscopi Bulgariae ante sexcentos fere annos scripsit, haec ait: [Non autem mirum, si Agathoni Papae & cunctis Patribus vestra imputatis deliramenta, & quae aut corrupistis, aut finxistis capitula; cum etiam ipsi Domino Iesu Christo & Apostolis eius imputeris figmenta. Vnde nos scientes Sextam Synodum ad destruendam haeresim Monothelitarum, non autem ad tradendum Romanis novas constitutiones congregatam, capitula quae nobis sub eius auctoritate opponitis, omnino refutamus: quia prima & Apostolica Sedes, nec aliquando ea accepit, neque obseruat haecenus: quia ea, aut nulla, aut vt vobis libuit, deprauata sunt: sicut deprauastis Ioannis Chrysofomi & aliorum Orthodoxorum Patrum dicta, & exhibuistis in eadē Synodo Sexta.] Et in libro altero, quem aduersus Nicetam scripsit: [De Papa (inquit) Agathone omnino scimus, quia neq; Sextae Synodo per se ipsum praefedit, neque aliquibus capitulis eius subscripsit, nisi quae promulgata fuerunt aduersus Monothelitarum haeresim, vos videte, vnde haec habeatis: quia Ecclesia Romana haecenus talia ignorauit.] His omnibus subscripsit Theodorus Balsamō, dum fatetur, in Quinta Synodo, quae congregata est sub Iustiniano, & in Sexta sub Constantino Pogonoto, nullos canones editos, ideoq; illam factam fuisse ad supplementum duarum, ob idque proprie Sextam non nominati, sed *mediana* id est Quinifextam; nā quod Quintae & Sextae Synodi decreti, ipsa repleuit. In hoc rectè, sed in reliquo paulo minus: asserit enim, omnes canones in ea Sexta Synodo editos fuisse cum cōsensu & subscriptione Legatorum Pontificis Romani. [Antiquius (inquit) nomocanonu versauit, & ex subscriptionibus inueni, quod in hac Synodo, quae in Trullo magni patris congregata est, aderant Basilius Gortinae Cretae insulae Metropolis Episcopus, & quidam Rauennae Episcopus, totius Synodi Romanae vicem gerentes, & non solum ipsi, sed & qui tunc erant Papae Legati, Thessalonicensis, Sardanensis, Heraclaeus in Thracia & Chorintius

Franciscus Turrianus in actis de Sexta Synodo.

Theodorus Balsamō in principio Sextae Synodi in Trullo:

*Idem Theodorus
ad canonem. 55.
VI. Synodi.*

*Iuo. p. 4. decret. c.
78. & 78.*

Episcopi.] Id ipsum retulit confirmavitque secundo aduersus Romanæ Ecclesiæ morem in ieiunio hoc Sabbathi idem Balsamon. [Tum propter alia multa, (inquit) tum etiam propter præsentem canonem dicunt qui veterem Romam incolunt, non esse sanctam hanc Synodum oecumenicam, sicut in eius prooemio scripsimus; tamquam enim ferrum cor eorum peruasit, eoque pungit ac configit, ut qui contra Apostolicum canonem faciant, qui dicit: Si quis clericus inuentus fuerit sancto Dominico & Sabbatho ieiunare, præterquam vno & solo, deponatur: si autem laicus, segregetur. Hi ergo venia digni non sunt, qui suae rursus priuatae constitutioni inhaerent, & non solum in sanctæ Quadragesimæ Sabbatis ieiunant, sed in reliquis omnibus: ego autem vidi quosdam Latinos, qui cum propterea reprehenderentur, inanem quoque excusationem afferebant, ad sanctum Domini & Seruatoris nostri Iesu Christi sepulchrum aditionem, & ea gratia ex longa consuetudine inualuisse, seruatumque esse ieiunium. Alios autem vidi, qui Hierosolymam non venerant, & similes ieiunabant, & alios qui eiusmodi ieiunium contemnebant, & indiscriminatim in Sabbathis ieiunium frangebant: qui etiam ad Domini sepulchrum venerat. Non possum itaque dicere, quomodo haec sic fiant. Videntur autem mores potius sequi, quam canones.] Haec Theodorus Balsamon, ad labefactandam Romanæ Ecclesiæ consuetudinem, & confirmandam huius Synodi & canonis auctoritatem. Sed his veriora multo sunt quae de Synodo Theophanes & Anastasius scripserunt. Et post eosdem Iuo, qui refert ex Pontificali eius Synodi canones à Iuliano Augusto, ad Sergium PP. missos, & ab eo reiectos, tum deinde ad Ioannem VII. Ut quos vellet, probaret, quos nollet, induceret. De canone autem hoc audiamus Humbertum contra Nicaetam. [Si interrogem (inquit) Iudaeos, quid in Sabbatho celebrent? respondebunt, requiem Domini. Si Graecos? idem, & non aliud dicent: ergo sub seruitute legis sunt, in cuius vmbra & tenebris confidunt. Quam traditionem (inquit) si tentasset Papa Agatho remouere à Romanis, non audiretur ab eis. Quamobrem caput quod asseritis Agathonem promulgasse (iam dixi supra sub Agathone Papa Sextam Synodum habitam, in eaque assedissee eius Legatos) ut si quis clericus ieiunaret Sabbatho, præter vnum, deponeretur, magis dicendum est Nazaraeorum esse, quam Apostolorum: Chaerinti & Ebionis magis, quam Sextae Synodi, & Papae Agathonis. Cui sanè capitulo epistola Pauli aperte contradicit, vbi ait: [Nemo vos iudicet in cibo aut potu, aut in parte diei festi, aut neomaeniac & Sabbathorum, quae sunt vmbra futurorum. Vnde Romani proprio auctori & magistro Gentium in fide & veritate obedientes, nulli Sabbatho festum vel otium dependunt; sicut neque neomaeniac, quia Iudaica sunt & vmbra futurorum.] Eundem Canonem reprehendit, moremque improbat, in libro aduersus calumnias Michaelis Patriarchae Constantinopolitani, & Leonis Aeridarum Archiepiscopi Bulgariae, pro defensione azymi. [Si vos non iudaizatis (inquit) dicite cur Iudaeis

Iudaeis in simili obseruatione Sabbathi communicatis: Sabbathum cer-
 tē ipsi celebrant & vos celebratis. Epulantur & ipsi, & soluunt semper
 in Sabbatho ieiunium, & vos in vestra Quadragesima soluitis à ieiunio
 omne Sabbathum, praeter vnum. Illis duplex est causa celebrādi Sabba-
 thum: ex praecepto Moysis; & quod contristatis discipulis, ipsi fuerunt
 de morte Domini, quem non credebāt resurrecturum, in hac die gavi-
 si: vnde quia cum Iudaeis Sabbathum, & nobiscum celebratis diem Do-
 minicum, videmini in tali obseruatione obseruare sectā Nazaraeorum;
 qui recipiunt Christianismum, vt nō dimittant Iudaismum. Latina autem
 Ecclesia compatiens passo & sepulto Domino, & gaudet resurgēti
 in die Dominica, quādo Iudaeos nimia occupauit moestitia, & custodes
 sepulchri conati sunt corrūpere pecunia, vnde nos traditionē vsq; in ho-
 diernū diem de Sabbatho retinentes, & vsq; in finē retinere cupientes.]

Quod si aduersus haec obijciatur Adriani Pontificis decretum, apud
 Gratianum, quo Sextam Synodum, cum omnibus suis canonibus
 ratam voluisse videtur, his verbis, [Sextam Synodum sanctam recipio
 cū omnibus canonibus suis] nō magis morabor, quod scīa verba illa nō
 Adriani Papae, sed Tharasiij Archiepiscopi Constantinopolitani esse.
 Adrianus enim in epistola sua, qua rescribit Tharasio, ea retulit quae
 dixerat idem Tharasius in prima epistola ad Adrianum, nec in episto-
 la Tharasiij verba sunt, quae retulit Gratianus, sed longē diuersa; sic
 enim retulit Adrianus: [Nam quas mihi per Leonem venerabilem
 Presbyterum vestrum literas misistis, mox in principio paginae pri-
 mae cognoui, Pietatem tuam, cū laicorum ordinatione, tum Impe-
 ratorio suffragio in sacrum Patriarchatus solium exaltatum, quam ob
 causam effuso gaudio exultauit cor meum. Quod si autem non per-
 specta mihi esset, & probē cognita erga sacras Synodicas sex consti-
 tutiones & venerandas imagines vestra sinceritas & orthodoxa fides,
 nequaquam ad Synodum conuocandam assentiremus. Verūm quem-
 admodum non leuiter cor nostrum ex superioribus vestris dissensionibus
 dolore tactū est, ita plurimo gaudio anima nostra perflusa est, post-
 quam cognouissem piam vestram confessionem & rectam fidem esse
 firmam & stabilē. Inuenimus autem in praedicta Synodica vestra epi-
 stola, quanta sit confessio & recta fides vestra circa coetus sacros, & sex
 sacras Synodos, & erga venerandas & sacras imagines, quae profectō
 mira est & compunctioe digna. In qua etiam clarē est expressum, quod
 in Sextae Synodi diuinē & legaliter praedicatis canonibus recipitur pi-
 ctura illa veneranda, in qua Agnus digito Praecursoris demonstratus,
 graphicē est insculptus, &c.] Haec in antiqua translatione epistolae. Ex
 quibus erui non potest, Adrianū Papam confirmasse omnia quae Tha-
 rasius Archiepiscopus in sua Synodica retulerat, quoniam de omnibus
 canonibus qui Sextae Synodi nomine feruntur, tunc disputare, nec
 Tharasiij, nec Adriani animus erat; sed de his quae ad sacras imagines,
 picturam praefertim Agni digito Praecursoris demonstrati spectabant.
 Quare cū eum canonem retulerit tantū Tharasius, & alios qui

*Adrianus PP.
 apud Grat. in c.
 Sextam Synodi.
 16. distim.*

*Adriani haec epi-
 stola ad Thara-
 sium exist in. 2.
 actio. VII. Synodi*

Canon. 82. Sex-
 tae Synodi, quod
 probatus sit ab
 Adriano PP. &
 Septima Syno-
 do, certā aucto-
 ritatem habet.

in Sexta Synodo editi sunt, (sex fuisse Hincmarus refert) non constat ex hoc loco centum & duos qui exstant nunc, Tharasium retulisse, nec Adrianum confirmasse; cum nihil minus ad vtriusque propositum spectaret. Quod si recentiorum Graeci Concilij & epistolae in eo contentae translatione consideremus, multo sane minus, aut Tharasi sententia, aut Adriani oberit confirmatio: cum in illa generaliter omnium Sex Synodorum canones potiùs, quam solius Sexti & referantur & confirmentur. Sic enim ait, vt in emendatione Gregoriani decreti exstat: [Inuenimus autem in praedicta Synodica epistola sanctitatis vestrae, post plenitudinem fidei & confessionem sacri Symboli, & omnium sanctorum Synodorum, & de sacris ac venerabilibus characteribus, miraculum laude, ac veneratione dignissimum contineri. Quare et eandem sanctas Sex Synodos suscipio, cum omnibus, quae iure, ac diuinitus ab ipsis promulgatae sunt.]

En non Sextae Synodi, sed Sex Synodorum decreta & canones referri, & confirmari. Quae verba, vt vera esse possint, sat est, si in nonnullis eorum canones editi fuerint, vt editos constat in Nicaeno, Constantinopolitano primo, & alijs: alioquin si omnia Concilia canones constituisse dicerentur, falso id non solum Sexto, sed & Quinto imponeretur; a quo etiam est certum nullos fuisse conditos canones. Quod si canonis nomine, quidquid in Concilio actum decretumque fuit, comprehendimus (dicamus, quod Tharasius dixit, & retulit Adrianus (se recipere Sex Synodos cum suis canonibus) in omnia Concilia conuenire potest; quod in omnibus illis aliquid decretum constitutumque fuerit, etsi de canonis nomine & decretorum numero non constat. Idque etiam respondendum est ad canonem primum eiusdem Septimae Synodi, in quo de confirmatione Sex Synodorum & earum constitutionum haec verba sunt: [Cum haec ergo ita se habeant, & sint nobis testata, ijs exultantes, vt si quis multa spolia inuenit, diuinos canones libenter amplectimur, eorumque constitutionem integram & illabescibilem. Confirmamus quae edita fuerunt a sancti Spiritus tubis, omni ex parte benedictis Apostolis, & Sex sanctis Vniuersalibus Synodis: his quae ad huiusmodi decretorum traditionem localiter coacta fuerunt, & nostris sanctis Patribus.] Quod si item obijciatur actio Quarta Septimae Synodi: [Habeo (inquit) librum continentem canones sanctae Sextae Synodi. Patriarcha dixit: Quidam scandalizantur per ignorantiam, pro canonibus istis, dicentes: Numquid Sexta Synodus canones fecit? Sciunt ergo, quoniam sancta Synodus Sexta sub Constantino congregata est contra eos, qui dicebant vnam operationem & vnam voluntatem esse in Christo; in qua sancti Patres illos vt haereticos anathematizauerunt, & orthodoxam fidem explanarunt, & soluta Synodus est Constantini XIII. anno. Post quatuor verò, aut quinque annos, idem sancti Patres congregati sunt, sub Iustiniano filio Constantini, & praedictos canones promulgauerunt, de quibus nullus dubitet, qui enim sub Constantino in Synodo fuerunt, iidem ipsi Episcopi sub Iustiniano istis canonibus subscripserunt,

Explicatur cano
I. Septimae Synodi.

Actio Quarta
Septimae Synodi,
quae exstat etiam
apud Gratian. c.
habeo. 16. distim.

serunt, oportebat enim vt Synodus Vniuersalis canones Ecclesiasticos promulgaret.]

Respondemus, eam non fuisse constitutionem aut decretum Concilij VII. sed cum in eius actionibus referrentur omnium Episcoporum sententiae & dicta de sacris characteribus siue imaginibus: contigit, vt Elias venerabilis protopresbyter sanctae Ecclesiae Dominae nostrae Deiparae in Blachernis (sic vocatur) legeret ex charta, quae diffinitiones sanctae & vniuersalis VI. Synodi continebat, canonem de pictura Agni digito Praecursoris indicati, ad confirmandas imaginum picturas: & cum obijceret Eliae venerabilis monachus Sabbas, quae de causa canon ille non ex libro, sed ex charta legeretur; Tharastius Patriarcha respondit his verbis: [Quoniam charta ipsum est authographum, in qua subscripserunt Patres.] Vt firmiorem redderet sententiam Eliae & confirmationem Tharastij, Petrus Episcopus Nicomediae, adiecit statim, se habere librum continentem canones VI. Synodi, his verbis, quae in eadem actione III. referuntur: [Petrus Metropolitae Nicomediae dixit: Quin etiam habeo & alterum codicem VI. sacrae Synodi canones continentem, quem in manibus sumptum Victor venerabilis diaconus & notarius legit, repetens eundem canonem, scilicet de pictura Agni digito Praecursoris indicati] Ne autem huic Petri Episcopi Nicomediae codici ad perfringendam canonis illius auctoritatem, & euertendum imaginum cultum, notam alius obijceret, vt obiecerat Eliae Sabbas: intercludere aditum voluit, idem Tharastius Archiepiscopus Constantinopolitanus, his verbis, quae in eadem actione statim post praecedentia referuntur. [Sanctissimus Patriarcha dixit: Quae est haec ignorantia, qua plerique laborant circa hos canones? Scandalum enim est dubitare, num sint VI. Synodi, cognoscant igitur tales, VI. Synodum temporibus Constantini fuisse congregatam, nimirum contra eos, qui tantummodo vnam actionem & voluntatem in Christo collocant. Illi igitur haereticos anathemate verberantes, orthodoxamque fidem confirmantes, sub annum XIV. Imperij Constantini domum redierunt. Post annos IV. aut V. iidem illi Patres sub Iustiniano Constantini filio congregati praedictos canones ediderunt: neque hac de re quisquam dubitet. Nam qui temporibus Constantini subscripserunt, iidem illi sub Iustiniano quoque praesentem hanc chartam subscripserunt; quae res satis clara est ex eorundem propriarum manuum immutabili similitudine. Necessum autem erat, vt post Synodum Vniuersalem definitam, canones quoque Ecclesiasticos ederent. Igitur ad recordationem salutaris illius mortis in carne politiae ex venerandis imaginibus, nos manu duci declararunt. Quod si autem in dispensationem Christi veri Dei hoc modo manu ducimur, quales eos esse arbitrandum est, qui has subuertere conantur? Sancta Synodus dixit: verè impios Hebraeos & veritatis hostes.] Haec in quarta actione VII. Concilij, & Elias & Sabbas, & Petrus & Tharastius, qui cū de VI. Synodi canone, qui ad imaginē picturae Agni digito Praecursoris

Præcursoris insigniti, spectabant, vellent solum agere, ad confirmandam reliquorum auctoritatem non faciunt satis: nec eorum sententiam approbavit Concilium, sed solum respondit, verè impios Hebraeos, & veritatis hostes esse illos, qui imaginem Christi & reliquias subvertere niterentur. Ideò autem impios Hebraeos eos vocavit, quia primum huius erroris auctorem Hebraeum quèdam nomine Saranthepechym in Tyberiadè fuisse, Ioannes religiosissimus Monachus vicarius Orientalium Episcoporum dixit, eamque firmavit in eadem VII. Synodo, actione V. Nec de reliquis canonibus egit Elias, vel Sabbas, vel Petrus, vel Tharafius; nec si egissent, tantum esset eorum relatio momentum habitura; cum, quia auctoritate Concilij confirmata non est: tum, quia in adhibenda recta annorum supputatione minus diligentem fuisse Tharafium constat; nam quatuor aut quinque annos post Sextam Synodum editos canones refert, cum ex fidelissima & vera Theopanis, & Anastasij Bibliothecarij relatione sit certius XXVII. annos post Concilium editos fuisse. Nec illud verum esse potest, quod idem Tharafius refert, eosdem Patres canonibus subscripsisse, qui subscripserunt ipsi Sextae Synodo, iam quatuor aut quinque annos antea finitae: cum eorù præcipui legati, scilicet Agathonis Papae, iam abfuisset, nec de eorù subscriptionibus constat: erat enim iam alius Põtifex, non Agatho, qui è viuis exceperat, nec Leo IX. qui illi successit, nec Benedictus II. nec Ioannes V. nec Chonnon: sed Sergius I. quatuor enim, aut quinque annorum spatio, omnes illos Pontifices Sedes Romae Apostolica habuit: erat iam Cõstantinopoli alius Patriarcha, alij Episcopi multi, alius numerus, alia Patrum nomina: quod & ab Anastasio Bibliothecario admonitum animaduersumque est.

Quod verò de numero canonum, ex eadem VII. Synodo actione VI. idem Gratianus retulit, ex ipsius Concilij exemplari repetendum est, vt rei gestae veritas disputatione & diligentia clarescat. Postquam Septima Synodus in quinque actionibus præcedentibus latè tractasset de sacramentorum imaginum in Ecclesia vsu, antiquitate & auctoritate: visum tandè est, ne haeretici illi, qui in nefario Concilio (Septimù illi vocabant) congregati de abijciendo imaginum cultu errorem suum defenderat pertinaciter, & scriptis euulgauerat, occasionem lapsus darent Catholicis, summam suæ doctrinæ siue erroris referre, cum breui etiam Catholicorum Episcoporum, qui id postularunt respõso & refutatione quasi anty doti loco. Cum ergo summam alius Conciliabuli Gregorius Episcopus Neocaesareae referret, ad finè tomi primi, inter alia quae Ephiphanius Diaconus legendo respondit, retulitq; de imaginum vsu antiquo, & eorum in Concilij facta confirmatione, haec subiunxit: [Sacra autem Sexta & Vniuersalis Synodus, postquam sententiam suam de vna voluntate Christi, sub Constantino, qui per ea tempora, imperium administrabat, cuiusq; nutu & volutate conuentus is erat indictus, pronunciaffer, cõrigit Imperatorè de vita decedere. Iustiniano autè eius filio Imperiù adsumète, iterù vnanimiter omnes diuina volutate post quatuor, aut quinque

annos

Gratia. ad finem
eiusdè cap. habeo
16. distinctione.

P

S

F

annos congregari, de rebus Ecclesiasticis, statulque eorum correptione, circiter duos & centum canones edidit, in quorum octuagesimo secundo de imaginibus sic tradiderunt: [In quibusdam venerandarum imaginum picturis, Agnus digito Praecursoris, &c.] Haec Patres inter alia haec reticis responderunt priuata auctoritate, vt indicat relatio Leonis Secretarij in principio sextae actionis: etsi publice recitari in Concilio pertinerint, legique Concilio placuerit, de confirmatione autem non constat: qui nimo si canones si canones ea confirmatione (vt aiunt), quae ad finem septimae actionis existat, illos adprobasset; quod non fecisse legimus: illud vel ex sententia Tharasiij Patriarchae Constantinopolitani, vel alterius, qui aliquid auctoritatis adijci Concilio illi voluit, additum est, repugnante rerum gestarum historia, quam fidelissimè retulit Theophanes, & confirmauit Bibliothecarius.

Quare quod in principio Conciliorum, de eorum origine ex D. Isidoro re petit Gratianus, integrè fidè non habet, siue Gratianus illius capitis, siue Isidorus, siue quicumque, ille sit auctor (Isidorus enim hic Hispalensis Episcopus esse non potuit, quia facit mentionem de VI. Synodo, quae post Isidorum huc habita est) cum de origine & tempore Conciliorum Generalium institueret sermonem, postquam de Nicaena, de Constantinopolitana I. de Ephesina, de Chalcedonensi, de altera Constantinopolitana, quae V. Synodus dicitur, de Sexta haec habet. [Sexta in Constantinopoli C. L. Patrum contra Macharium Antiochenum Episcopum & socios eius, qui vnã voluntatem & operationem in Christo falsa suspitione asserabant, temporibus Constantini principis, Agathonis PP. Romani, Georgij Constantinopolitani, qui condennata haeresi praefata, anathematizando scripserunt octo capitula, Gratianus verò nouè capitula inferius annexa. Illa nouè existat, quae retulit ex vetusto codice monasterij sancti Bauonis vrbs Gandauensis, Laurentius Surius ad finem VI. Synodi. Haec enim minus vera sunt, sicut & illud quod Hinemarus Archiepiscopus Rhemensis, qui vixit tempore Nicolai I. in libro de quibusdam canonicis capitulis testatur, asserens in VI. Synodo, nullos canones praeter sex editos fuisse. Verius enim est, nullos in ea editos, sed septem & viginti post annos, vt Theophanes & Anastasius retulerunt. Quibus tandem omnibus (vt eò reuocetur quod egressa est oratio) obseruationem ieiunij sabbathi in Ecclesia Occidentali iuste obseruari constabit, relicto XXXVI. canone VI. Synodi, què apochryphum falsumque; & in inuidiam Ecclesiae Romanae ab aemulis eius coactum, ex his quae iam diximus, satis perspicue apparet. Quae ideo à me tractata sunt, quod de Sextae Synodi canonicis & horum auctoritate frequens esse solet disceptatio: eorum tamè plures, qui sinceram prae se ferunt doctrinam, & veritatis & vetustatis praerogatiua, non omni no celsuerim spernedos, quod praeter Adrianum PP. I. Sixtum etiã V. Pont. Max. canonem de foeminarum abortu, disertis ex illo verbis fuerit mutuat.

Quod autem Ignatius Ioannis discipulus ad Philipenses scripsit. [Christi esse interfectorem, qui Dominicam aut sabbathum ieiunauerit, praeter sabbathum Paschae.] alio respexit: illud enim dixit contra

Theophanes & Anastasius Bibliothecarius in locis iam citatis: Gratianus in c. prima ad rem. 16. dist.

Laurentius Surius 2. tomo Conciliorum Coloniae impresso.

Explicatur D. Ignatij sententia contra ieiunium sabbathi.

Epiphanius, lib. 1. aduersus haereses, tom. 3. c. 42.

Damasus, in libello de ieiunijs. Tertulianus, lib. de ieiunio contra Psychicos. VI. Synodi, can. 56.

haereticos Marcionistas, qui eo tempore ieiunabant sabbatho & Dominica, in opprobrium Dei Iudaeorum, quod septimo die requieuisset ab omni opere quod patrarat, ut diuus Epiphanius est auctor. [Sabbathum verò ieiunant ob hanc causam, quoniam Dei (inquiunt) Iudaeorum est requies, qui mundum fecit, & in septima die quieuit. Nos ieiunamus hanc, ut ne officium Dei Iudaeorum faciamus.] Salutare igitur sabbathi ieiunium diurno Ecclesiae vsu & auctoritate ut sanctissimè coeptum receptumque est, ita constantissimè est retinendum. Eius autem indicem di auctores decreto interposito, Patres fuisse Illiberritanos vel ex hoc canone fit satis probabile.

Perfectum autem huius diei ieiunium in Ecclesia Hispanica iam diu abiit in defuetudinem, & commutari coepit pro alio imperfecto, à carne enim solum abstinemus: quod ieiunium imperfectum vocat Ioannes Damascenus. Tertullianus autè portionale: oua enim & caseum comedere in sabbatho, saltem Quadragesimae & Dominico, antiquum est in Ecclesia Graeca Armeniorum: quod iisdem his canonibus, qui VI. Synodi esse feruntur, sublatum reperio. [Similiter accepimus & in Armeniorum regione, & in alijs locis, in sabbathis & Dominicis sanctae Quadragesimae quosdam oua & caseum comedere: visum est ergo, & hoc, ut omnis Dei Ecclesia quae est in vniuerso terrarum orbe, vnum ordinem sequens, ieiunium perficiat & abstineat, sicut ab omni magis stabili: sic de ouis & caseo, quae quidem sunt fructus & foetus eorù à quibus abstinemus. Si autem hoc non seruauerint, si sint quidem clerici, deponantur: sin autem laici, segregentur.] A Graecis Gothos, & à Gothis Hispanos vsum comedendi oua, caseù & reliqua lactinia, sabbathis magis crediderim, nam ante illorum aduentum, ieiunium hoc imperfectum Hispaniam agnouisse nusquam legimus.

De clericis, ut extraneam mulierem in domo non habeant.

De clericis, ut extraneas foeminas in domo non habeant.

Canon XXVII.

Episcopus, vel quilibet clericus alius, aut sororem, aut filiam virginem, dicatam Deo, tantum secum habeat; extraneam verò nequaquam secum habeat,

Canon XXVII.

Episcopus, vel quilibet clericus alius, aut sororem, aut filiam virginem, dicatam Deo, tantum secum habeat; extraneam verò nequaquam secum habeat.

Extraneam foeminam & subintroducendam in Concilijs eam intelligi, quae nec matrimonio nec sanguine coniuncta sit.

Cap. LIII.

VIBVS praefuit Ofius Concilijs, multa huius decreta, vt honestatis & religionis plena, singulari pietate & prudentia contendit renouari. In Nicaeno enim huc canonem totidem penè verbis translatum legimus. [Omnibus modis interdixit sancta Synodus, neque Episcopo, neq; presbytero, neque diacono, neque vlli clericorū omnino licere, habere secum mulierem extraneam,

*Concil. Nicaens.
can. 3.*

nisi forte mater, aut soror, aut auia, aut amita, vel matertera sit: in his namque solis personis, & harum similibus, omnis quae ex mulieribus est suspicio declinatur: qui autē praeter haec agit, periclitatur de elero.] Quae autem diceretur mulier extranea, quae aliās subintroduceta, dubij & anxij vacillant scriptores, cum tamen perspicuum videatur varijs Conciliorum decretis & Pontificum constitutionibus, eam extraneam dici, quae nullo sanguinis iure, vel matrimonij vinculo tenetur: subintroduceta nullo vocasse Antiochenos, Nicephorus refert, quod clā & contra canones domum ducerent clerici, vel subintroducerēt. Eorū enim vitam cū nō solūm ab omni malo, sed ab omni mali specie alienā esse voluissent, à suspicione praesertim & vitio carnis, quae cū puritate & sanctimonia Christianae vitae omnino pugnat, ideo omnē ad cōfortiū foeminarū aditū praecloserunt, rati videlicet id quod res est, flāmā fumo, vt ille ait, proximā esse, sicq; eius quod vitare velis, periculi occasionē maturē fugiendā, vt qui corūpi nolit, à corrupētium abstineat cōsuetudine: & qui nō iacere cum foemina, ne adiaceat: & qui ne cuba re, ne accumbat: & qui nec dormire, ne vnā vigilet, vel assiduus sit, ne locus fiat, ei quod Spiritus sanctus docuit: Qui periculum amat, peribit in illo. In eo autē praecipito illas personas exceptit, quae tanta essent propinquitate vel cōsanguinitate coniunctae, vt super eis mentiri fama ve reretur, cessante ob reuerētiam & naturae foedus omnis periculi suspicione. Extraneas igitur, eas dici, quae nullo sanguinis iure vel matrimonij vinculo pertinent, (tameſi non essent concubinae) multis demonſtrabo. Conciliū Gerundēse, vt ab Hispanis ordiamur: [De his (ait) qui si ne vxoribus ordinātur, & familias domus habent, habito secum pro vitae cōuersatione fratre in testimoniū, nō per quācumq; foeminei sexus personā eorū substantia gubernetur, aut per puerū, sed per amicū domū suā debeāt ordinare: nisi matrē aut sororē in domo habuerint, vt secundū priorū canonū statuta per earū personas eorū debeat cōiurari substantia.] En quomodo priores canones interpretās & cōfirmās, extraneas mulieres omnes intelligit, quae in quocūq; ministerio & obsequio essēt clericorū, ob paratam peccādi occasionem. Concilium Ilerdense: [Familiaritatem extranearum mulierum, licet ex toto sancti Patres antiquis monitionibus praeceperint Ecclesiasticis euitandam, id nunc tamen nobiscū est, vt qui talis probabitur, si post primam & secundam commonitionem se emē dare neglexerit, donec in vitio perseverat, officij sui dignitate priuatur: quod si Deo iuuāte correxit, sancto ministerio

*Nicephar. lib. 6.
cap. 30.*

Plant. in Carculione.

Ecclesiast. 5.

*Concil. Gerund.
can. 7.*

*Concil. Ilerden.
can. 5.*

*Concil. Tolet. 2.
can. 3.*

restauretur.] Concilium Toletanum II. [Illius vero praeterea speciali ordinatione decreuimus, quod nec antiqua Concilia in vniuersis canonibus siluerunt, vt nullus clericorum à gradu subdiaconatus, & supra, in consortio familiaritatis habeat mulierem, vel ingenuam, vel iibertá, vel ancillá; sed si sunt, & huiusmodi seruitia matri, vel sorori, vel aliae propinquae contrádat, & quidquid suis manibus perfecerit, proprio domino deferatur: aut si propinquitatis memoria deest, alterius domus adhaerentis habitaculum requiratur; dummodo nulla occasio introeundi domum clerici foeminae permittatur, vnde aut laqueum possit incurere, aut noxialis fama innocenti fortasse possit inuri. Sanè deinceps post datam hanc admonitionem, quisquis earum consortio frui voluerit, nouerit se non solum à clericatus officio retrahi, vel Ecclesiae foribus expelli, sed etiam omnium Catholicorum clericorum vel laicorum, communionem priuari, nulla prorsus vel colloquij consolatione relicta, quatenus malae consuetudinis abrasa rubigo, in posteris radicis suae veneno serpere non possit.]

*Concil. Hispal. 1.
can. 3.*

Concilium Hispalense I. [Inter caetera cognoscite à nobis hoc definitum, pro abolendis maculis clericorum, quia quidam Episcoporum non obseruantes nuper edictum Concilij Toletani decretum, minus solliciti in subiectis existunt, proinde placuit, vt si presbyteri, diaconi, vel clerici consortia extraneorum foeminarum vel ancillarum familiaritatem per sacerdotis sui admonitionem à se minus remouerint, seculi iudices easdem mulieres cum voluntate & permisso Episcopi comprehensas, in suis lucris vsurpent, vt vitium hoc dum sacerdos inhibere non praeualet, potestas iudicialis coerceat, dato tamen eisdem iudicibus sacramento, Episcopis, vt eas clericis nulla arte restituant. Quod si restituerint, ipsi iudicis sententia excommunicationis feriantur. Mulieribus vero illis iuxta priores canones à sacerdote distractis, pretiú earum indigentibus dispensetur.]

*Concil. Tolet IV.
can. 41.*

Concilium Toletanum IV. [Cum clericis extraneae foeminae nullatenus habitent, nisi tantum mater & soror, filia, amita, in quibus personis nihil sceleris aestimari naturae foedus permittit: id enim & constitutio antiquorum Patrum decreuit.] Non dissensit ab his Concilium Bracaré se III. quinimo seuerius multo se gessit, dum omnem cohabitationem, non solum cum extraneis foeminis, sed & cù sororibus & reliquis consanguineis interdixit, solam matrem excipiens. [Quamquam antiqua canonu institutio de huiusmodi praesumptione absolutas & multiplices disciplinas, atque constitutiones ediderit, nos tamen breuitatis causa omnem fornicandi occasionem cupientes auferre, id omnimoda sancimus auctoritate tenendum, vt nullus sacerdotum, neque quisquam de clero absque honesto & competenti testimonio, excepta sola matre, cum quibuslibet foeminis secretè se praefumat adiungere: & non solum cum extraneis mulieribus, sed nec cum ipsis etiá sororibus, vel propinquis, ne licentia sororum vel propin quarum mulierum quisque solus familiarior habeatur ad perpetrandum scelus. Huius ergo praeeptionis transgressor sex mensibus se nouerit poenitentiae legibus subiacere.]

*Conc. Bracar. 3.
can. 8.*

Quod si Gallicana Concilia requiramus, occurrent multa

multa Arclatenſe II. [Si quis (ait) de clericis à gradu diaconatus in ſola-
 tio ſuo mulierem praeter auiam, matrem, ſororem, filiam, neptem, vel
 conueſſam, ſecum vxorem habere praefumpſerit, à communione alienus
 habeatur. Par quoque & mulierem (ſi ſe ſeparare noluerit) poena
 percellat.] Auernſe. [Auctoritate canonica aliqua menſura in
 ea conſtitutione ſanximus, vt fugiatur ab his extranearum mulierum
 culpanda libertas, & tantum cum auia, matre, ſorore, vel nepte, ſi neceſſi-
 tas cõpulerit, habitent: de quibus omnibus (vt priorum canonum ſeries
 continet) nefas eſt, aliud quàm quod natura conſtituit, ſuſpicari. In cu-
 biculo etiam harum atque cellario vel familiari quolibet ſeruitio, neque
 ſanctimonialis vlla, neque extranea mulier, neque ancilla villo modo ad-
 miſſatur. Quod ſi quis praeceptorum Dei immemor crediderit contem-
 nendum, ſciat ſe auctoritate canonica communionis ſine dubio iactu-
 ram ſubire. Quod ſi antiſtes culpam hanc in presbytero aut diacono
 ſuo diſtingere canonico rigore noluerit, ipſe ſeueritate ſententiae ſeria-
 rur.] Concilium Agathenſe. [Id etiam ad cuſtodiendam vitam & famam
 ſpeciali ordinatione praecipimus, vt nullus clericorum extraneae mu-
 lieri qualibet collatione aut familiaritate iungatur. Et non ſolum in do-
 mo illius extranea mulier non accedat, ſed neque ipſe frequentandi ex-
 traneam mulierem habeat poteſtatem; ſed cum matre tantum, ſorore, ſi-
 lia aut nepte, ſi habuerit, aut voluerit, viuendi liberam habeat poteſta-
 tem; de quibus nominibus nefas eſt aliud, quam natura conſtituit ſuſ-
 picari.] Et inferius. [Ancillas vel liberas à cellario vel à ſecreto miniſte-
 rio, & ab eadem manſione, in qua clericus manet, placuit remoueri.]
 Toronicum I. [Et quia nullum diabolo locum dari oportet, hoc praeci-
 pue cuſtodiendum decreuimus, vt nullam clerici cum extraneis foemi-
 nis habeant familiaritatem, neque vllum malè loquendi vel ſeruiendi
 hominibus aditum tribuat, quia frequenter per hanc indecentem occa-
 ſionem cõtingit, vt diabolus qui inſidiatur ſicut Leo in cubili ſuo, de
 ruina ſeruorum Dei exulteret. Si quis clericus poſt interdictum Epifcopi
 ſui illicitis familiaritatibus extranearum foeminarum voluerit inhaere-
 re, à communione habeatur alienus.] Confirmauit poſteà Turonicum II.
 [De familiaritatibus (inquit) mulierum licet crebrius ſit in canonibus re-
 plicatum, attamen neceſſe eſt, vt ſicut ſecta virgulta, quae malè pullula-
 uerant, rursus fidei falce ſuccidantur. Etiam radicitus eruantur. Nullus
 deinceps clericorum pro occaſione neceſſitatis, faciendae veſtis, aut cau-
 ſa ordinandae domus, extraneam mulierem in domo ſua habere prae-
 ſumat. Et cum iubeamur victum aut veſtitum artificio quaerere, & ma-
 nibus proprijs laborare, quid opus eſt in domo ſerpentem includere
 pro veſte, quae multiformem veſtem non propterea deponit, vt nude-
 tur, ſed vt ſe gratiorem, dum remouetur, oſtendat.] Et mox. [Nullus ergo
 clericorum, non Epifcopus, non presbyter, non diaconus, non ſub-
 diaconus, quaſi ſanctimonialem, aut viduam, vel ancillam propriam,
 pro confirmatione rerum in domo ſua ſtabilire praefumat, quae & ipſa
 extranea eſt (dum non eſt mater aut ſoror, aut filia) quae etiam priorum

Concil. Arclat. 2.
can. 3.

Conc. Auernſe.
can. 16.

Conc. Agathen.
can. 10.

Idem can. 11.

Concil. Toronic.
1. can. 3.

Concil. Turonic.
II. can. 10.

Idem can. 11.

*Conc. Mogunt. I.
sub Carolo Augu-
gusto can. 49.
Mogunt. sub Ar-
nulpho can. 10.*

*Conc. Aquisgra.
sub Ludouico Au-
gusto can. 39.*

*Concil. Nicae. I.
can. 3. Nicaen. II
can. 18.
I. Cor. 10.*

*Conc. Carthagin.
I. sub Grato.
can. 3.*

propinquabit ad culpam, dum cognoscitur subiecta dominatu. Si quis Episcopus aut presbyter, seu diaconus aut subdiaconus de hac re Itatura Patrum vel nostra temerare praesumpserit, excommunicetur.] Moguntinum I. sub Carolo Augusto: [Omnibus igitur clericis foeminas secum in domibus suis habere ultra licentiam canonum firmiter sit contradictum.] Seuerius, Moguntinū II. sub Arnulpho, nam omnem foeminam, etiam sororem domi clericos habere vetat. [Vt clericis interdicitur (ait) mulieres in domo sua habere omnimodis decernimus. Quamuis etiam sacri canones quasdam personas foeminarum simul cum clericis in vna domo habitare permittant. Tamen (quod multū dolendum est) saepe audiuius, per illam concessionem plurima scelera esse commissa, ita vt quidam sacerdotum cum proprijs sororibus concumbentes, filios ex eis generassent: & idcirco constituit haec sancta Synodus, vt nullus presbyter vllam foeminam secum in domo propria permittat, quatenus occasio malae suspicionis vel facti iniqui, penitus auferatur.] Si spectemus Germaniam, & Episcoporum eius prouinciae decreta, in promptu est Aquisgranense sub Ludouico Augusto. Repetens enim quem adduximus Concilij Nicaeni canonem III. ait: [Interdixit per omnia magna Synodus, non Episcopo, non presbytero, non diacono, nec alicui omnino qui in clero est, licere subintroductam habere mulierem, nisi fortē aut matrem aut sororem, aut amitam, vel eas tantū personas, quae suspicionem effugiunt.] Haec in Occidente a sanctis Patribus constituta sunt. Si autem ad Orientis Cōcilia animū conuertamus, non Prouincialia tantū, sed Generalia in eandem conspiciant sententiā reperiemus. Praeter Nicaenū I. quod retulimus, in Nicaena Synodo II. haec decreuisse Patres, memoriae praeditum est. [Sine offensione esse, etiam ijs qui extra sunt, inquit diuinus Apostolus: Mulieres autem in Episcopatibus vel monasterijs versari, est omnis offensionis causa. Si quis ergo ancillam vel liberam in Episcopatu possidere deprehensus fuerit, vel in monasterio, ad ministerium aliquod obeundū puniatur: sin autem perseueret, deponatur. Si verō etiam in suburbanis mulieres esse contigerit, & voluerit Episcopus vel monasterij praefectus illis iter facere, praesente Episcopo, vel monasterij praefecto, mulier eo tempore nullo modo ministerium obeat, sed alio in loco seorsum degat, donec recesserit Episcopus, vt omnis reprehensionis occasio vitetur.] Si autem ad Meridiem conuertamur, praestō sunt non pauciora. Conciliū enim Carthagenense I. sub Grato illius ciuitatis Episcopo haec decernit. [Gratus Episcopus dixit, Et illud praecipue, si videtur vestrae dilectioni, cauendum est, vt pastoris cura quantum debet & potest, regularis prouidentia praemoneat, vt nullis liceat ab affectu abstinentibus carnali, apud extraneas pariter commorari. Occasiones enim amputandae sunt peccatorum, & tollendae omnes suspensiones, quibus subtilitas diaboli sub praetextu caritatis & dilectionis in cautas animas vel ignaras irretire consuevit. Nullus igitur, nullaque sanctimoniae & virginitati deseruiens, propter blasphemiam Ecclesiae, si vobis placet,

in vna domo cum extraneis penitus cōmorari debent. Vniuersi dixerunt: Qui nolunt nubere & pudicitiae meliorem eligunt partem, haec vitare debent, & non solum habitare simul, sed neque habere ad se aliquem accessum.] Conciliū Carthaginense sub Aurelio, [Vt cum omnibus (ait) omnino clericis extraneae foeminae non cohabitent, sed solae matres, auiae & materterae, amittae, sorores & filiae fratrum aut fororum: & quaecumque domestica necessitate, etiam antequam ordinarentur, iam cum eis habitabant, vel si filij eorum, iam ordinatis parentibus, vxores acceperant: aut seruis non habitantibus in domo, quas ducant, aliunde ducere necessitas fuit.] Carthaginense IV, [Clericus (ait) cum extraneis mulieribus nō habere.] Si tandē ad Septentrionē respexeris, Conciliū exstat Rhemense in Gallia Belgica, cuius canone XXII. huius nostri sententiā expresse confirmatā reperio. [Vt à sacerdotibus (inquit) omnis suspicio mulierū funditus eradicetur, cū quibus etiā nulla habitatio eis cōceditur, praeter illam quae in Niceana Synodo permittitur, id est, matrem aut sororem, vel eas tantum personas, à quibus omnes suspensiones effugiant. His sanē omnibus sententiam nostram, qua placuit subintroducās mulieres, vel extraneas, non concubinas vel libidini quoquomodo inferuentes intelligi, vt alij volūt: sed eas tantum quae in obsequio sunt & ministerio clericorum (vulgò amas vel criadas dicunt) vel aliās quascumque seruietes, satis confirmatam putarem. Sed vt nihil vile omittamus, Pontificum decretis, Imperatorum & Regum constitutionibus rem ipsam adhuc comprobabo. D. Gregorius, [Volumus (inquit) vt sacerdotes qui in Corsica commorantur, prohiberi debeant, ne cum mulieribus conuersentur, exceptis dumtaxat matre, sorore, vel vxore, quae castē regenda est.] Grauius id reprehendisse Gregorium refert Gratianus: [Neque enim hoc filere debeo (quod cum graui animi tristitia dico) sacerdotes cum foeminis habitare conspicio, quod nefarium est dicere, vel audire, & contra sanctorū canonū sancita: vbi enim talis commorantium cohabitatio, antiqui hostis stimuli non defunt, ideo quae admonendi sunt, vt non antiqui hostis decipiantur fraude, quatenus iuxta Apostoli vocem, non vituperetur ministerium nostrum.] Ea enim ratione quod Archidiaconus Caralitanus, cum mulieribus habitare persisteret, functione sacri ordinis interdictus est ab eodem Gregorio. Qui etiam alibi mandat Oprato defensori, vt Nursiae sacerdotes cū extraneis mulieribus habitantes, monitos primū, deinde contumaces Episcopo Spoletano delatos admonitione sacerdotali praemissa, & si res exigit, canonica etiam disciplina adhibita, eiusdem auctoritate correctos festinet emendare. Nec cum extraneis tantum, sed nec cum sorore habitare placuit Augustino, vt refert Possidius in eius vita: dicebat enim. [Quae cum sorore mea sunt, sorores meae non sunt.] Id ipsum decreuisse Syricium Papam refert idem Gratianus. [Foeminas (ait) non alias esse patimur in domibus clericorum, nisi eas tantum quas propter solas necessitudinū causas, habitare cū iisdē Synodus Nicaena permisit. Quare cū Gregorius quidam, Presbyter nomine & aetate (erat enim

Concil. Carthag.
sub Aurelio can.
37.

Refertur à Gra^o
tiano in c. cū om-
nibus 81. dist.
Concil. Carthag.
III. can. 46.
Concil. Rhemen.
can. 22.

Gregor. lib. 1. re-
gisi. indicit. 9.
epist. 50. ad Sym-
machum defen-
sor.

Apud Gratian:
c. Volumus. 81.
dist.

Idem c. oportet.
ead. dist.

Gregor. epist. 26.
ad Iannar. Epif-
copum Caralitan.
lib. 3. Apud Gra-
tian. c. Archidia-
conū ead. dist. Idē
Gregor. lib. 11.
epist. 40. 41.
Syricius Papa epi-
stol. 1. ad Hyme-
rium Epif. op. 6.

12.
Gratian. c. foemi-
nas ead. dist.

septua-

(septuagenarius) foeminam quandam sibi seruientem, domi haberet, grauibus seueritatis aculeis à Beato Basilio Caesariensis Cappadociae Archiepiscopo, in epistola ad eundem Gregorium presbyterum reprehensus, coactusque est foeminae in virorum ministerium, famulatumque conuertere, vt in eadem epistola refertur.

Nec in re hac Imperatorum & Regum placita omitemus. Iustinius Imp. in nouella constitutione de sanctissimis Episcopis, haec decernit. [Presbyteris, ait, & diaconis & subdiaconis, & omnibus in clero constitutis, non habentibus vxores, secundum sacros canones, interdicimus etiam nos, secundum sanctarum regularum virtutem, mulierem aliquam in propria domo superinductam habere; tamen citra matrem, aut sororem, aut filiam & alias personas, quae omnem suspicionem effugiunt. Si quis autem absque hac obseruatione mulierem in sua domo habet, quae potest ei suspicionem inferre, & semel & secundo à suo Episcopo, aut à suis clericis admonitus, ne cum tali muliere habitaret, eijcere eam de sua domo noluerit, aut accusatore appaete, approbetur inhonestè cum muliere conuersari, tunc Episcopus eius secundum Ecclesiasticos canones, de clero eum amoueat; curiae ciuitatis cuius clericus erat, tradendo. Episcopum verò nullam penitus mulierem habere, aut cum ea habitare permitimus. Si autem probetur nequaquam hoc custodiens, Episcopatu proijciatur: is enim se ostendit indignum sacerdotio. Diaconisam verò nullo modo cum viro ex quo potest inhonestae vitae emergere suspicio, habitare permitimus.] In legibus Francicis per Carolum Magnum editis Nicaeni canon renouatur. [Item in eadem Synodo (ait) interdictum est presbyteris & diaconibus, vel omnibus qui in clero sunt, mulierem habere in domo sua propter suspicionem, nisi matrem aut sororem, vel eas tantum personas quae suspensiones effugiunt.] Baioariorum lex. [Nulli presbytero vel diacono liceat habere secum in domo, extraneam foeminam, ne per illam occasione decipiatur, & pollutus offerat sacrificium Domino, nec plebs per eius offensionem corruat, & plagam sustineat: propterea qui gradu sacerdotali fulciuntur, extranearum mulierum interdicta consortia cognoscant; hac eis tantum facultate concessa, vt matres, filios, atque sorores germanas, inter domorum suorum septa contineant: in his enim nihil suspecti criminis aestimare foedus naturale permittit: illas etiam non relinquere castitatis horretur affectus.]

Quod si aduersus horum Conciliorum decreta, Pontificum constitutiones, & Imperatorum leges, callidi argumentatores, & iuris periti fallaces (vt loquar cum Cypriano) obiecerint, vel Apostolorum, vel Heliae, vel ipsius Christi exempla, qui cum mulieribus & cohabitare & illas circūducere non recusarunt, consulendus est idem Cyprianus, à quo illa omnia vt futilia & leuissima copiosissimè & doctissimè refelluntur. Nec mirabitur cum mulieribus clericos habitare prohibuisse sanctos Patres & Catholicos Principes, qui obseruauerit Concilio Aurelianensi II. cautum etiā fuisse, ne clerici inconsulto Episcopo, cum hominibus secularibus

Iustian. auct. de sanctissim. Episcop. & presbyteris collatio, 9.

Lib. I. leg. Franc. per Carolu. Magnum editis, c. 4.

Baioariorum lex tit. 12.

Cyprian. lib. de singul. cle. cap. 13

Conc. Aurelian. 2. can.

P ribus habitare praesumeret, quod si fecissent, ab officij cōmunionē pel-
leretur. Voluerunt enim sanctissimi Patres Ecclesiasticas personas ut ita
diorum & morū similitudine coniunctas, sic assiduo cōmercio & mu-
tuo conuictu iuuari, ne labes aliqua ex profanis personis contracta dig-
nitate sanctitatisque sacerdotij aliquo modo deturparet, vel tanta saltē
sermonum morūque & vitae dissimilitudine coeptum excolendae per
sequendaeque virtutis cursum retardaret. Quare cū D. Gregorius am-
plificando & cohonestando sacerdotū ordini sumopere inuigilaret, pe-
culiari decreto (coacto Cōcilio Romano) sanxit, ut ex familia Pōtificia,
quae exēplar morū & clerici forma esse deberet, & profani homines &
seculares & pueri ablegarentur, adhibitis ad Pōtificis obsequia clericis,
vel monachis tantū. Et hinc primū orta (ut opinor) laudabilis insequē-
tiū Pōtificū cōsuetudo, qua nisi sacris initiatus ad sui cubiculi obsequia
nemo admittitur. [Verecundus mos (inquit Gregorius) tēpore indiscre-
tionis inoleuit, ut huius Sedis Pontificibus ad secreta cubiculi seruitia,
laici pueri & seculares obsequantur. Et cū Pastoris vita discipulis semper
debeat in exēplo, plerūque clerici, qualis in secreto sit vita sui Pōtificis
nesciant, quam (ut dictum est) seculares pueri sciunt. De qua re praesenti
decreto constituto, ut quidā ex clericis vel etiā ex monachis electi mini-
sterio cubiculi Pontificalis obsequantur, ut is qui in loco regiminis est,
habeat tales, qui ex visione sedula exemplum profectus fumat.]

Greg. in Concil.
Rom. can. 2.

S Neque Episcopos & clericos tantum cum foeminis non cohabitare,
aut familiaritate inire, olim erat inhibitum, sed si cui foeminae cū Epif-
copis negocium esset tractandum, sine duorum presbyterorum aut dia-
conorum praesentia fieri non licebat, Concilio Mantifconensi I. [Vt
nulla mulier (ait) in cubiculo Episcopi absque duobus praesbyteris, aut
certē diaconibus ingredi permittatur.] Quod si illis ad foeminarum do-
mus accedere necesse esset, iisdem legibus tenebatur. Concilium Epau-
nense: [Episcopo, presbytero & diacono, vel diuersis clericis, horis inde-
bitis, id est meridianis vel vespertinis, ad foeminas prohibemus acces-
sum, qui tamen si causam habuerit, eum presbyterorum aut clericorū
testimonio videatur.] Id ipsum obseruandum, cum illorum esset domi-
cilium adeundum, quae sanguinis iure pertinerent, Tarraconenses Epif-
copi voluerunt. [De his quibus cum pro parentelae proximitate haberi
permittitur, ea cautela earum necessitates sustineant, ut pietatis benefi-
cia quae ijs sunt necessaria praebent, ipsi verò pro visendis eis cum in-
gressi fuerint, celeri salutatione recurrant: nec ibi faciant mansionem;
qui tamen ad earū visitationem pergunt, testem solarij sui fide & aceta-
te probatum adhibeant secum. Si quis haec à nobis statuta contempse-
rit, si clericus est, loci sui dignitate priuetur, si verò religiosus vel mona-
chus, in cella monasterij inclusus poenitentiae lamētis incumbat, ubi
singuli afflictione panis & aquae, victum ex Abbatis ordinatione perci-
pia.] Eadem honestatis & sacrosanctae dignitatis ratione constitutum
est Concilio Limesiensi, ne vllus in sacris constitutus foeminis familiare
ministerium exhibeat, ita ut equitando ducat à tergo, aut ambulando

Conc. Mantifcon.
I. can. 3.

Concil. Epau.
can. 20.

Conc. Tarracon.
I. can. 2.

manu teneat, aut comitetur; nisi foror vel mater sit: alioquin clericus & foeminae contra agentes arbitrio Episcopi puniantur: quod constitutio ne fynodali dioecesis Toletanae cautum etiam est.

VIRINEM DICATAM Deo tantum secum habeat.

*Cur virgines huius Concilij tempore in parentum domibus habitare
permitterentur. Cap. LIV.*

DVo ex huius canonis decreto elici possunt. Alterum est, antiquo huius Concilij aeuo, vt antè diximus, virgines Deo dicatas (quas moniales seu sanctimoniales dicimus) in Hispania floruisse. Nec recens tunc inuentum dicitur, sed antiquius fuisse inuenatur. Alterum, licuisse in domibus priuatis paratum commorari, quia non solum monasteria tunc principibus & praefidis Ethenicis constiui & aedificari commode non poterant, sed vix & Ecclesiae, vt ex Arnobio colligitur. Quare cum mortuis parentibus, virgines velatae aliquado vagarentur, in opprobrium Ecclesiae, & sacrae pudicitiae periculum, Afris Patribus placuit in Concilio Carthaginensi III. grauioribus foeminis eas commendari, vel intra septum monasticum virginum custodiri, vt vnà habitantes, se ipsas integras & inuiolatas conseruarent. [Vt virgines, sacrae, si parentibus, à quibus custodiebantur, priuatae fuerint, Episcopi prouidentia vel presbyteri, vbi Episcopus absens est, in monasterio virginum, vel grauioribus foeminis commendentur, vt simul habitantes inuicem se custodiant, ne passim vagantes Ecclesiae laedat opinionem.]

Faedus autè naturale cum diuina fidei pollicitatione coniunctum omnem leuare turpitudinis suspensionem persuasi sunt maiores: ideoque Episcopis, presbyteris & diaconis licentiam permiserunt, vt his cohabitare impune possint: quo tamen priuilegio Augustinum vti noluisse Popsidius narrat: sed posteriorum Conciliorum decretis sublatum est, nullique iam Episcopo, presbytero, diacono vel subdiacono licet, aut religiosam aut foeminam aliam quamcunque etiam ad vsus necessarios domi retinere: quia quae ad religiosas vel beatas solent accedere, religiosae omnes vel beatae non sunt: à quarum omnium aspectu, nedum conuietum & familiaritate cauere debet, qui religiosae & beatae vitae cursum feliciter agere volunt. Moniales autem professae etiam si parentes habeant, Pontificum decreto ad arctiorem & sanctiorem vitae conditionem redactae sunt, nam tamen periculosissime aegrotent, è seip-tis monasterij ad parentum aedes curationis causa commigrare non possunt, nisi morbi contagio praesens coeteris importet periculum.

*Arnobius. lib. 4.
aduers. Gentes.*

*Concil. Carthag.
3. can. 33.*

*Popsidius in Vita
Augustini c. 26
Forouil. c. 4. Me
rensis c. 3. Nane-
tensis c. 3. Thor. 2
c. 11. Moguntini
sub Arnulfo. c. 4.
10. Bracarenfis.
3. c. 4. Romani
sub Zacharia c. 1*

P

De oblationibus eorum, qui non communicant.

Canon XXVIII.

Episcopum placuit, ab eo qui non communicat, munera accipere non debere.

De oblationibus eorum, qui non communicant.

Canon XXVIII.

Episcopum, placuit, ab eo qui non communicat, munus accipere non debere.

Iuo retulit hunc canonem p. 14. c. 67.

Cur eorum qui non communicat munera non acceptet Ecclesia, explicato canone XLIX. Concilij Laodiceni. Cap. LV.

INGVLARIS pietas est, qua Ecclesia sancta filios proteruos allicit, vel curat infirmos. Cum enim videt eos, à fide orthodoxa, vel à sanis moribus deuiare, nullum lapidem non mouet, vt ad rectam vitae institutionem reuocentur. Quod omisis alijs, liquet ex hoc canone. Volut enim (vt suffulsi verecundia à communione propter peccata repulsi respicerent & ex toto animo conuerterentur, vt à diuo Iuon. memoriae traditum est) munera offerre non posse Patribus, quòd si obtulerint, oblata ab illis non recipienda: est enim hic tacitus eodam conuictus & communicatio, quam non solum Episcopi cù excommunicatis, sed Christiani omnes debent subterfugere. [Donis impij (ait Cicero) ne placare audeat Deos. Platonè audiât qui vetat dubitare, qua sit mente futurus Deus, cum vir nemo bonus ab improbo se donari velit]. De Episcopis Concilium meminit, quia olim Episcopi ob ardentem religionis fidei & caritatis amorem, in sacrificij oblatione, in baptisimi, in poenitentiae & reliquorum Sacramentorum administratione, idem quod nunc praesbyteri munus obire solent: qua ratione, vt semper essent parati, ad baptisimi & aliorum Sacramentorum ministerium, veste illa alba (quâ nunc Roquete vocant) indutos sepererat necesse. Quod de excommunicatis hinc renouauit postea Concilium Nicaenum. [Quicumque (ait) fuerit a facerdote ligatus, quamuis calumniam passus sit, non est ab eo accipienda oblatio, nec alia res quâ ad Ecclesiam afferat.] Laodicenum de haereticis loquens & Iudaeis: [Quonia non oportet à Iudaeis vel haereticis feriatica quae mittuntur accipere, nec cum eis dies agere feriatos.] Nec recens est ea constitutio, nã ab Apostolicis iam inde temporibus ortam testatur D. Clemens, dum docet, ab excommunicatis munus accipiendum non esse. Quare cum Eusebius Constantij Imperatoris Arriani ad Liberium Papam Legatus, D. Petri templum ingressus, multa illi munera consecrasset, graui id tulit animo Liberius, magnopereque Ecclesiae custodem increpauit, quòd munera illa infertis passus esset, indeque progressus, dona illavt victimam proiecit ab Ecclesia, vt auctor est D. Athanasius. Eusebius etiam alter Episcopus Vercellensis, insigni pietate clarus, adeo munus haereticorum detesta-

S

D. Iuo epistola, 81 ad Laurentium monasterij caritatis.

Cicer. lib. 2. de legib.
Plato lib. 4. de Rep.

Concil. Nicaenum can. 27. apud Alfonso Pisani Conc. Laodicenum can. 37.

D. Clemens lib. 3 c. 8. & lib. 4. c. 6. & 7.

D. Athanas. in epist. ad solitarios vitam agentes.

F

tus est, ut carcere detentus gloriosius duxerit, emori fame, quàm cibo ab Arrianis misso sustentari, ut in epistola eiusdem refertur ad Patrophilum.

Nec solum quae offerebant excommunicati, recipere recusabat Ecclesia, sed si quae illi in eam antea stantes contulerant, solebat lapsis redere. Tertullianus: [Marcion quidem (inquit) cum ducentis H^{ereticis} quae Ecclesiae intulerat, nouissimè in perpetuum dissidium relegatus uenena doctrinarum suarum disseminauit.] Nec admirabitur porro lector, Ecclesiam quae afflante diuino Spiritu gubernatur, ex comunicati munera & oblationes contemnere & repudiare; cum & animantes ratione carentes supernaturale & diuinam excommunicationis virtutem praesentiant. Petrus enim Damianus Episcopus Hostiensis in epistola ad Hildebradum Papam (Gregorius VII. fuit) refert, excommunicati cuiusdam nobilis panes, canes ipsos quibus oblari fuerant, fuisse designatos. [Haec (inquit) venerabilis ille vir expertus fuerat, pius uidelicet Apollonius Episcopus, qui Episcopatum dimisit, & de Clauomatho regno Italiae nauigans lictoribus Anconitanae urbis applicuit: is mihi dum circa fere regni reuerentia coquestus, exponeret, ac molestae inquietudinis raedia nuncia ret; inter caetera uisum intulit, quod vos latere non patior: Quidam (inquit) degener quidem moribus, sed maiorum titulis insignitus, suam consanguineam nuptiali sibi foedere copulauit. Quid plura? prohibitus persistit, excommunicatus adhaesit, totumque Ecclesiasticae censurae uigorem augurum puerili fabulis deputauit: cui hoc certe ad diuinam indignationis iudicium contigit, ut panes de nuptialibus mensis in plateas ante eorum ora proiecti minime tangerentur.] De Iuliano autem apostata simile quid refert Gregorius Nazianzenus: [Iam (inquit) sumptuosissimis quoque Martyrum monumentis, & donariorum munificentijs omnibusque alijs rebus, quibus diuinus timor nota quadam exprimitur, sapientiae studium Christiue amorem indicabant (loquitur de Gallo & Iuliano) alter quidem, uerè & serio ueritatem profitens, tamen si natura acrior, & feruentiori esset, uerus tamen ac sincerus pietatis cultor erat] hic autem occasionem captans & redimens, fictaque pietatis specie animi prauitatem occultans: quod quidem ex eo conijcere licebit (neque enim miraculum quod nunc accidit silentio praeterire queam, utpote illustre & memorandum, atque huiusmodi, ut multis impijs documentum afferre possit) Martyribus (ut diximus) ambo laborabant, munificentiaque & liberalitate, praecclare inter se contendebant, cum multarum manuum opera, tum multis impensis aede exstruere. Verum quonia non eadem uoluntate animique proposito, in hoc opus incubebant, idcirco nec in eundem finem labor utriusque progrediebatur. Etenim alterius, hoc est Galli fratris natum maioris opus perficiebatur, ac rite procedebat, Deo uidelicet munus illud liberè admittente, ut olim Abel sacrificium, cum rite oblatum, tum diuisum: atque haec oblatio ueluti quaedam primogeniti consecratio erat. Alterius autem, nepe Iuliani (heu triste in hac quoque uita impiorum contemptum futurae ignominiae testem, paruis indicijs magna praenunciantem)

non

*Tertull. li. de prae
scriptio. aduerf.
haeret.*

*Petrus Damian.
epist. 2. ad Hilde
brad. Papam.*

*Gregor. Nazian.
gen. oratio. 3. in
Iulianum.*

P non secus ac Cain sacrificium, Deus Martyrum repudiabat. Itaque ille quidem laborabat, sed terra quod elaboratū erat, excutiebatur: ille enixius contendebar, haec imbecillis impietate hominis fundamenta capere detrectabat, velut terrae motum ob ipsius scelus euenturum clamās, atque impijssimi hominis dedecore Martyres exornans, hoc opus insequitae ipsius contumaciae & amentiae ignominiaeque in Martyres, scelerisque in aedes sanctas varicinium quoddam exstitit: alios quidem fallens, caeterum persecutorem longe ante insectans, atque impietatis poenas ante significans. Haec Gregorius.]

Alia erat particularis oblatio, de qua Cōcilium etiam intelligi potest, vt oblationem non accipiat Episcopus in Ecclesia ab eo, qui non communicat: erat enim olim in Ecclesia vsus receptus, vt omnes Christiani oblationem panis & vini offerrent, de qua sanctā cōmunionem essent suscepturi. D. Augustinus: [Oblationes quae in altario consecratur offerre. Erubescere debet homo idoneus, si de aliena oblatione communi cauerit. [Vocat hominem idoneum diuitijs locupletem, qui possit ex propria substantia & patrimonio facere oblationem; nam pauperes ab oblatione excusantur.] Eadem est D. Cypriani querela: [Locuples & diues es (inuchitur in mulierem diuitem) & Dominicum celebrare te credis, quae corbonam omnino non respicis, quae in Dominicum sine sacrificio venis, quae partem de sacrificio, quod pauper obtulit, sumis.] Vnde in VI. (vt ferūt) Synodo: [Conueniendum est sabbatho die cū oblationibus ad Missarum solennia.] Id renouatum est etiam Concilio Mārtisconienfi I I. [Item statuimus (inquit) vt omnibus Dominicis diebus altaris oblatio ab omnibus viris & mulieribus offeratur, tam panis quā vini, vt per has immolationes & peccatorum suorum faustibus careant, & cum Abel vel caeteris iuste offerentibus, promereantur esse confortes.]

Ex his placet intelligi canonem XLIX. Cōcilij Laodiceni, iubentem, vt in Quadragesima panis non offeratur, nisi sabbatho & Dominica tantum, quia illis diebus solum olim in Ecclesijs Orientis, in Quadragesima, Missae dicebantur, & in illis tantum diebus communicatio fiebat: vnde illis tantum oblationem panis oportebat fieri. Cū autem frequens communicatio in vsu esse desijt, panis & farinae loco denarij offerri consueuerūt. Auctore laudo vetustum de antiquo ritu Missarum [Fertur (inquit) quod olim sacerdotes de singulis domibus vel familijs farinam accipiebant, quod adhuc Graeci seruant, & inde Dominicum panem faciebant, qui pro populo offerebant, & hunc consecratum eis distribuiebant. Nam singuli farinam offerentium Missae interfuerunt, & pro his in canone dicebatur: Et omnium circumstātium, qui tibi hoc sacrificio laudis offerunt. Postquā Ecclesia numero quidē augebatur, sed sanctissimē minuebatur, propter carnales statutū est, vt qui possēt, singulis Dominicis, vel in Dominica, vel summis festiuitatibus, vel ter in anno communicarent, ne ante confessionem & poenitentiam pro aliquo crimine iudicium sibi sumerent, & quia populo non communi

D. Aug. ser. 215.
de tempore.

D. Cypri. li. de operib.
& elemos.

VI. Synod. can. 8.
Concil. Martis. 2.
can. 4.

Explicatur can.
49. Concilij Laodicieni.

Auctor vetustus
sine nomine de ritu
Missarum cap.
51. existat inter
eos qui de rebus
sacris scripserūt.

cante non erat necesse panem tam magnum fieri, statutum, eum in modum denarij formari, & vt populus pro oblatione farinae denarios offerret, pro quibus Dominum traditum recognosceret. Qui tamen denarij in vltum pauperum, qui membra sunt Christi, cederent, vel mali quid quod ad hoc sacrificium pertinet.] Haec ille.

Cum autem oblationes panis & vini aliarumque rerum in Ecclesia fiebant, non statim inferebantur in Ecclesiam, & ad altare à populo offeriebantur, (id enim ad diaconū spectabat, vt D. Isidorus scribit ad Ludifredum,) sed adducebātur extra corpus Ecclesiae, in loco ad eam rem deputato (Gazophylazium vocabant, aliquando secretarium, nos verò vulgò Sacrilia dicimus, vt colligitur ex Pofsidio in vita Augustini, & ex Concilio Carthagenensi IV. & ex vetusto illo libro de antiquo ritu Missarum: loquens enim de Episcopo rem diuinam facturo, illum de Secretario ornatum debere procedere, refert,) in eo offerentes muna exquirebantur à diacono, an digni essent, vt eorum oblationes acceptaret Ecclesia: non enim sine delectu maximo recipiebant Episcopi omnium oblationes, sed eorum tantū qui vitae integritate praestantes, in Catholica Ecclesia existerent communionem. Petrus Damianus Episcopus Hostiensis, ad fratres in Gamunni eremo constitutos: [Enimvero (inquit) dona vel oblationes ab iniquo suscipere, quid est aliud, quam propriam animam ex dantis squalore foedare: hinc enim scriptum: Immolans ex iniquo, oblatio est macula, & non sunt beneplacitae subnationes iniquorum. Et rursus: Dona iniquorum nō probat Altissimus, nec respicit in oblationibus iniquorum, nec in multitudine sacrificiorū eorum propitiabitur pro peccatis.] Ante Petrum Damianum D. Clemēs: [Verum etiam ij (ait) qui in peccatis versantur, nisi poenitentia egerint, non solum non exaudiuntur, cum supplicant, sed etiam Deum iritant, in memoriam & ei reducentes suam improbitatem. Vitae igitur talia ministeria tāquam canis pretium & mercedem meretricis, vtrumque enim in lege est prohibitum: nam nec Helisaeus ab Azaele munera allata accepit, neque Achias à Ieroboamo. Quod si Dei Prophetiae ab impijs oblata munera reiecerunt, item reiecit, o Episcopi: sed etiam Simon Magus, mihi Petro & Ioāni pecunias afferēs, conatus est vt pretio inaeestimabilem gratiam emere; quibus reiectis execrationibus, perpetuis illum deuinximus: quoniam donum Dei non benevolentia erga Deum, sed pecunia existimauit possideri. Fugite ergo oblationes altaris Dei à mala cōscientia proueniētes: quoniam, Abstine te (inquit) ab iniusto & non timebis, & pauor non appropinquabit tibi.] Et mox: [Sed si dicatis, quod ij sunt, qui elemosynas dant, à quibus nisi capiantur, non erit vnde viduis ministretur, & inopes populi alantur: audietis à nobis, quod ideo accepistis donum Leuitarum, vt suppeditaretis, & vobis & egentibus, ac ne inopia laborātes ab improbis caperetis. Quod si adeo egebūt Ecclesiae, praestat perire, quam ab inimicis Dei aliquid capere, in contumeliam & irrisionem amicorum eius. Nam de ijs Propheta dicit: Oleum peccatoris non impinguet caput meum. Probationē

D. Isidor. in epist. ad Ludifred. relata in can. perlethias. 25. dist. Pofsid. in vita August. c. 24. & Concil. Carth. 4. can. 92. vetust. lib. de antiquo ritu Missar. cap. 2.

Petr. Damian. epist. 1. ad fratres in Gamunni eremo constitutos.

D. Clem. lib. 3. Apost. const. c. 8. & lib. 4. c. 6. & latius, c. 7. Deut. 23. 4. Reg. 8. 3. Reg. 13.

Acto. 8.

Isai. 45. Idē Clem. in cod. lib. cap. 8.

Psal. 140.

igitur

igitur talium facite, atque ab ijs qui foris sunt, nolite capere, priusquam Ecclesiae membra efficiantur, quod si desit quod deur, significat fratribus, ex quorum collectis ministris orphanis & viduis in iustitia.] Et rursus. [Dic populo tuo quae sapiens Salomon ait: Honora Dñm de tuis iustis laboribus, & primitias da illi de tuis fructibus iustitiae, ut impleatur horrea tua repletione frumeti, & vino torcularia tua redundet. Quare de iusto labore fidelium alite, & vestite inopes: & quae ex eo, ut ante dictum est, cogitur pecunia, statuite, ut conferatur in redemptione sanctorum, liberantes seruos, captiuos, victos, ignominia notatos, damnatos propter nomen Christi, de Tyrannorum sententia, ad monomachias & ad mortem: inquit enim Scriptura: Libera qui ducuntur ad mortem, & redime occisos, ne parcas.] Quare Bonifacius Comes cum quemdam ab Ecclesia extraxisset, communionem priuatus a diuo Augustino, prohibitus est ne offerret: quod si offerret, oblata ab eo clericis noluit recipere. Idem decreuisse de Burgudo quodam sacrilego & suis satellitibus Nicolaum PP. legimus in epistola ad Frontarium Archiepiscopum Burgalensem. [Secundo vero anno (inquit) ante fores Ecclesiae sine communionem maneat. Tertio vero anno Ecclesiam Dei ingrediantur, & inter audientes adsint sine oblatione, non manducantes carnem neque bibentes vinum, praeter Natalis & Resurrectionis Dominicae dies.] Eandem poenam imposuit Felix PP. III. illis qui se ab haereticis rebaptizatos dedissent. [Tribus annis inter audientes sint, septem autem annis subiaceant inter poenitentes manibus sacerdotum, duobus autem annis etiam oblationes modis omnibus non finantur offerre, sed tantummodo secularibus in oratione sociantur.] In cuius interpretatione labi glossa videtur, dum de oblatione ad altare intelligit decretum, cum ea oblatio nec fieret tunc a laicis, sed a diacono, ut ex D. Isidoro probauimus superius: nec recipi solita esset a clericis, nisi in Gazophilacio. In Concilio enim Carthaginiensi IV. disidentium fratrum oblationes eadem ratione vel recipi vetitum est, nec in sacrario, nec in Gazophilacio. [Oblationes (inquit) disidentium fratrum neque in sacrario nec in Gazophilacio recipiantur.] Eorum qui pauperes opprimunt, dona non esse recipienda, eodem Concilio Carthaginiensi IV. cautum est. Catholici qui filios haereticis baptizandos tradiderit, oblationem refutandam monet Concilium Ilerdense: quod adeo seuerè & strictè obseruabatur primitiuae Ecclesiae Episcopi, ut si aliquando contigisset iniquos & impios homines, vi sacerdotibus obrutisse pecuniam, illa non in victum, sed in ligna & carbones impedi & consumi praeceperint, auctore eodem Clemente Romano. [Si necesse sit (ait) aliquando ab aliquo impio inuitos pecuniam capere, in ligna & carbones illam consume, ne vidua vel orphanus de ea sumens, cogatur praeter fas cibum, vel potum sibi emere, aequum enim est talia quae ab impijs veniunt, ignis pubulum, non piorum escam fieri. Haec quoque lex praecepit, quae sacrificium scrotinum non comedendum appellat, & igni consumi iubet: non enim sua natura mala sunt, quae offeruntur, sed sententia illorum qui illa adducunt. Hoc vero praecipimus, nec omnino vitemus illos, qui ad nos accedunt, cum sciamus confuetudinem

Idem Clem. c. 91
Prouerb. 3.

Prouerb. 24.

Augustini episto.
187. ad Bonifac.
relata in c. miror.
17. q. 4.
Nicolaus PP. epist.
si Nicolai est. Ex-
stat apud Gra. in
c. de iuro. 12. q. 2.

Felix PP. III. epist.
101. ad Grat.
c. eos quos de consecra. dist. 3.

Concil. Cartha. 4.
c. 93. Grat. c. oblationes. 90. dist.

Conc. Cartha. IV.
can. 94. referri de
Grat. in fine cap.
praeced.
Concil. Ilerdense.
can. 13.
D. Clem. lib. 4. Cō-
stit. Apost. c. 10.

*Concil. Mogunt.
can. 6. apud Bur-
chard. lib. 19. de
creis. c. 1. 40.*

*Concil. Altrifod.
can. 17.*

*Concil. Bracar. I.
can. 34.*

*Concil. Later. sub
Alex. III. can.
25. apud Gregor.
IX. c. quia in om-
nibus. 3. de vsur.
Idem Concil. can.
25. c. sicut ait bea-
tus Leo. de haere-
tic.*

*Eugen. III. c. 2. de
raptor.*

*Leo I. epist. 92. ad
Iusticum Episc.
Narbo c. 6. apud
Grat. c. de comu-
nionem. 2. 4. q. 2.
Viban. II. epist. ad
Guttmūdum, re-
lata in c. sanē. 2. 4.
q. 1.*

*Innoc. 3. in c. fa-
cris 12. de sepul-
cruis.*

*Concil. Antioch.
can. 2.
Apostolo. can. 9.*

*Idem Apostoli.
can. 10.*

*Concil. Toler. I.
can. 13.*

tudinem laepe piorum impijs vtilem esse, obesse tantū, cultus, & super-
stitutionis societate. Haec hactenus, dilecte, dicta sunt vobis, propter cau-
tionem vestram. Sed nec corū tantū qui vitae turpitudine, sed eorū etiā
qui vitio corporis laborabāt, veluti menstruarum mulierum oblatione
nec refutabat Ecclesia, vt ex Concilio Moguntino, probat Burchardus.
Quod si ille offerret poenitētiaē triū hebdomadarū imponebatur. [Mu-
lieres menstruo tēpore (refert ille) nō offerat, nec sanctimoniales, nec lai-
cae, si praesumpserint tres hebdomadas poeniteat.] Nec viuorū solū in
turpi vita viuentium, sed & eorum qui turpiter vita functi sunt, obla-
tionem refutabant. Concilium Altrifiodorense: [Quicūque se propria vo-
luntate in aquā iactauerit, aut collo ligato se suspendarit, aut de arbore
praecipitauerit, aut ferro percusserit, aut qualibet occasione voluntate se
morti tradiderit, istorū oblata non recipiatur.] Id ipsum constituit Con-
cilium Bracarense I. manifestos vsurarios damnās. Alexander III. in Cō-
cilio Lateranēsi Generali corū oblationes, & illorū qui haeticorum es-
sent fautores, repelli voluit, sicut raptorum & violatorū Ecclesiae, Euge-
nius III. Est enim in Ecclesia ea regulae loco cōmēdata doctrina, vt qui-
bus viuus non cōmunicamus, nec cōmunicemus etiā defunctis, vt Leo
PP. I. Vrbanus II. & Innocentius III. docent.

Constat ergo ex hoc canone ab excōmunicatis munus seu oblationē
non esse recipiendā: quod & hodie in vsu Ecclesiae est: sicut è cōtra, vt
excōmunicatis munus dare seu mittere non possint, qui in Ecclesiae pa-
ce & communionē persistunt, quae mittuntur enim expressae cōmuni-
cationis vicem habent, à qua stantes cū lapsis maximē debēt abstinere.

Quod si alij aliā fuisse horū Patrū sententiā cōtendāt, munus ab Episco-
pis recipi prohibentē, qui nō cōmunicat Christi corpus, dū rei sacrae ce-
lebrationi interest, quā peragit Episcopus, non impediā: quod scīā olim
omnes qui sacrificio huic intererāt, cōmunicare solitos. Conciliū Antio-
chenū: [Omnes qui ingrediūtur Ecclesiam Dei, & scripturas sanctas au-
diūt, nec cōmunicāt in oratione cū populo, sed pro quadā intēperācia se
à perceptione sanctae cōmunionis auertūt, hi de Ecclesia remoueantur,
quādiu per cōfessionē, poenitētiaē fructus ostēderint, & precibus indul-
gētiaē cōsequātur.] Ante Patres Antiochenos, Apostoli: [Si quis (aiunt)
Episcopus aut presbyter aut diaconus, vel quilibet ex sacerdotali cata-
logo, facta oblatione nō cōmunicauerit, aut causam dicat, vt si rationibi-
lis fuerit, veniam consequatur: aut si non dixerit, communionē pri-
uetur, tanquam qui populo causa laesionis exstiterit, dans suspicionem
de eo, qui sacrificauit, quod rectē nō obtulerit.] Quā autem hīc clericis,
sequenti laicis canone poenam adiecerunt. [Omnes fideles qui conue-
niunt in solennibus sacris ad Ecclesiam, scripturas Apostolorum & Euā-
gelii audiant: qui autem non perseuerauerint in oratione, vsque dū mis-
sa peragitur, nec sacram communionem percipiūt, velut inquietudinis
Ecclesiae mouentes, conuenit cōmunionē priuari.] Conciliū Toleranū
I. [De his, qui intrāt in Ecclesiam, & deprehēdūtur nuquā cōmunicare, ad-
moneātur, quod si nō cōmunicāt, ad poenitentiam accedāt: si cōmunicāt,

non

non semper abstinantur: si non fecerint, abstinantur.] Iustinus Martyr, [Precibus peractis, & gratiarum actione, populus qui adest, omnis benedicit siue acclamat, & accinit, Amē. Vbi is qui praeest, gratias egit, & populus omnis benedixit, siue resalutauit, qui apud nos diaconi, siue ministri dicuntur, distribuunt vnicuique eorum qui adsunt, panem, vinum, & aquam, quae cum gratiarum actione consecratae sunt, quibus (vt paulo post habet) vnusquisque participat.] Post communionem autem munera offerebant ditiores (quas collectas vocabant) ad viduarum, pupillorum & pauperum sustentationem, vt testis est idem Iustinus. Sed multo clarius in Hispania id confirmat Concilium Emeritense: [In sancta Dei Ecclesia diebus festis, pro consuetudine & mercede, communicationis tempore à fidelibus pecuniam nouimus poni. Pro hoc placuit sancto Concilio, hanc rectitudinis ponere regulam, vt quia omnino clero communis labor manet in officio sancto, omnibus iuxta meritum ex hoc rependatur vicissitudo.] Si ergo ab Apostolis excommunicationem propositam, his qui communionem omitterent in Missae sacrificio, legimus; quod suspicionem darēt macula notatos esse aut ipsosmet, aut celebrantes, nō immerito illorum munere refutari hīc Hispani Episcopi praeceperunt, quod voluerint ad superandas imminētes Ecclesiae calamitates, ad depellenda Praesidium & Imperatorum bella, diuina sacrosancti illius sacrificij ope & virtute muniendos: vetus enim hoc Hispaniae institutum quotidie communicandi, refert diuus Hieronymus.

Iusti. Martyr 2.
Apolog. pro Christianis.

Concil. Emeriten.
can. 14.

D. Hieron. epist.
28. ad Lucin. Baeticum.

De energumenis, qualiter habeantur.

Canon XXIX.

Energumenum, qui ab erratico spiritu exagitur, huius nomen neque ad altare cum oblatione esse recitandum: neque permittendum, vt sua manu in Ecclesia ministret.

De energumenis, qualiter habeantur in Ecclesia.

Canon XXI X.

Energumenum, qui ab erratico spiritu exagitur, huius nomen neque ad altare cum oblatione recitandum: neque permittendum, vt sua manu in Ecclesia ministret.

Eos solum qui erratico spiritu actu exagitantur, hoc canone comprehendit. Cap. LV I.

Docerent Patres Hispani, eos solum energumenos, ab altaris communionē & ministerio reijci, non qui quondā, sed qui adhuc peruerso spiritu exagitantur, ideo dixerunt, energumenum, qui ab erratico spiritu exagitur: cum Graeca vox, Energumenus, idem prorsus comprehendat, quod Latina, erratico & maligno spiritu exagitatus: ita enim dicti pu-

D d tantur

Origen. lib. 3. Periarchon. c. 3.

Tertullian. lib. de praescriptionib. aduers. haeretic. Ioan. Casian. col. latio. 7. & cap. 24. cum sequen. Dionys. Areopag. de Ecclesiast. hierarch. c. de communione.

s. Petri.

Lactant. lib. de falsa religione. c. 10.

tatur ἀνορέων ἐνεργειῶν id est ab operationibus daemonū, quas in ipsis pati videmus. Origenes, [Manifestè ex multis indicijs monstratur, quod humana anima dum in hoc est corpore, recipere potest diuersas energias, id est operationes spirituum diuersorum malorum ac bonorum. Et malorum quidem duplici specie, id est vel tunc penitus ex integro possederint mentem: ita ut nihil omnino eos quos obsederint, intelligere vel sentire permittant; sicut exemplo sunt hi (quos vulgò energumenos vocant) quos amentes & insanos videmus, quales erant illi, qui in Euangelio à Salvatore curati esse referuntur.] Ipsum autem afflatum daemonum energoma vocat Tertullianus: ut intelligeremus etiam non omnes qui molestantur à daemone, altaris ministerio & communione remoueri, sed eos tantum, qui omnimodo exagitatū & perturbantur; alios enim energumenos, nec propter peccata, nec omnino mente priuatos, quibus hoc decretum non congruit, recenset Ioannes Casianus, Dionysius Arcopagya & alij.

QVI AB ERRATICO SPIRITV exagitur

*Daemones cur spiritus erratici dicantur.
Cap. LVII.*

RRRANTIVM spirituum nomine daemones nuncupatos, & Sanctorum & Philosophorum placitis constat: quia, ut auctor est diuus Petrus tāquam Leo rugiens circuit quaerens quem deuoret. A Platone aliquando feras agrestes, interdum stygios canes, nonnumquam impiorum domicilijs inhabitantes, vocari legimus. Et ut alia omittamus, Lactantius refert, ipsum daemone interrogatum ab Apollinis sacerdotibus quis esset? quid ageret? quid pateretur? edito responso dixisse, spiritum erraticum se esse, ipsoque erratico discursu torqueri, & veluti irrequieto quodam labore agi: de qua re ea carmina refert.

*Daemones errantes per terras & mare semper,
Aeternas pendunt diuino verberere poenas.*

Eandem daemoneis vagationem ac circuitiōnem erraticam (ut auctor est Plutarchus) his carminibus cecinit Empedocles.

*Aethereus motus in pontum deicit illas,
Pontus & in terram pellit, sed terra remittit
Ad Solem rapidum is ubi fit conuersio coeli,
Ex alioque alius fugat, execrantur & omnes.*

Vagas

P Vagas igitur has, & erraticas peregrinationes daemonibus pro poenis datas, Theologiae, & Philosophiae professores consentiunt, & ea ratione erraticos spiritus à Concilio in praesenti & ab alijs vocari.

Diobus priuat Concilium energumenos. Primum est, vt eorum nomen cum oblatione ad altare non recitetur. Alterum verò, ne sua manu in Ecclesia ministrent. Agamus de primo: non tam poenae energumenis inferendae, quàm honoris Ecclesiae causa, multa interdicta sunt olim daemoniis. Canone enim Apostolorum cautum est, ne daemionicus cum fidelibus preces funderet. [Si quis daemonem habeat, clericus non efficitur, sed nec cum fidelibus preces fundito: mundatus verò recipitor, & si dignus fuerit, efficitur.] Quare in Concilio Ancyrano (sic nuncupandum ab Ancyra ciuitate Gallaciae, non Anquiranum, aut Anquiritanum, vel Ancyritanum) cum de his egisset, qui cum bestijs irrationabiliter congressi sunt, non solùm hos, sed & horum complices iubet ea poena affici, vt non inter fideles, sed inter daemonicos preces fundant. [Nos eosdem sanè non solùm leprosos crimine huiusmodi factos, sed & alios istos suo morbo replentes, placuit inter eos orare, qui tempestate iactantur: qui à nobis energumèni intelliguntur.] Horum omnium rationem docuit Dionysius Areopagita. [Catechumenos autem, & energumenos, quippe in poenitentia sunt, sanctae Hierarchiae mos patitur quidem audire sacram Psalmorum modulationem, diuinamque sacrarum Scripturarum recitationem: ad sacra autem opera quae deinceps sequuntur, atque mysteria spectanda, non eos conuocat, sed perfectos oculos eorum, qui digni sunt. Est enim diuina Hierarchia sacrae iustitiae plena, ac vniciuque pro dignitate salubriter consentaneam tribuit rerum diuinarum communionem, santeque pro modo & captu in tempore concedit. Ac postremus quidem ordo catechumenis, id est ijs qui erudiuntur, tributus est. Auditus enim eis ad omne id quod in Hierarchia perficit, praecclusus est, neque vllis sacris initiati sunt, neque diuinum statum, qui in digno partu ortuque consistit, habent, sed etiam patris verbis fouentur, vitalibusque figurationibus & lineamentis finguntur, ad beatum illum progressum vitae lucisque principem, qui à diuino ortu proficiscitur. Vt igitur si inchoati ac nondum figurati pueri, qui ex carne constant, cadant antè quàm foueantur, calum illum in terra sine ortu, sine vitae vsura, sine lucis aspectu vt abortus, habebunt: nec quisquam, qui sit mentis suae id quod apparet intuens, in lucem eos prolatos esse dixerit, quòd sint ab alui tenebris liberati. Dicit enim medicina, perita corporum praeses, lucem vim suam emittere, in ea quae lucem natura recipere possunt: sic sacrorum sapiens disciplina & scientia, primùm quidem eos diuinorum scriptorum, quae formandi vitaeque dandae vim habent, cibo, qui instituendo & introducendo valet, fouet. Cùm autem eorum naturam ad diuinum ortum absoluit, tum denique vtiliter eis ordine concedit aditum ad ea

Canon. Apost. 78.

Concil. Ancyrano.
can. 16.

Idem can. 7.

Dionys. Areopa.
lib. de Ecclesiast.
hierarc. c. de com-
munione.

quae illustrent, & perficiant. Nunc verò ab inchoatis, ea, quae perfecta sunt, separat, quod & dignitatis sacrorum rationem habeat, & catechumenorum diuino Pontificum loco, educationis atque vitae. Erogenorum autem multitudo à sacris quidem etiam arceatur, sed secundum locum in superiore parte extremitatis catechumenorum obtinet. Neque enim par est, mea quidem sententia, id quod particeps aliquando sanctissimorum Sacramentorum fuit, sed etiam contrarijs, aut voluptatibus, aut perturbationibus constrictum tenetur, ei quod penitus sacris initiatum non est, nec vlla ex parte est particeps diuinorum mysteriorum. Quin etiam ad eos sacrorum aspectus, & communio contrahitur; idque iure ac merito. Si enim verum est, virum qui omnino diuinus sit, qui dignus sit, cui ad res diuinas aditus pateat, qui ad summum diuinae similitudinis speciei que, quam quidem consequi possit, gradum, absolutis, ac perficiendi vim habentibus modis, quibus ad diuinitatem contendit, elatus sit: ne ea quidem quae carnis sunt, nisi ijs quae natura necessitatem maximam afferunt, impulsu, quòd si vsu veniat, quasi aliud agentem perfecturum esse: & templum praeterea, affectatoremque fore diuini spiritus, in summa illa sua diuinitatis imitatione, in simili similem locantem: profectò qui eiusmodi est, numquam à contrarijs visis, aut terroribus vexabitur, sed eos videbit, & si incendant, expugnabit ac persequetur; facietque potius quam vim externam accipiet, & quasi parietur eo animi sui habitu, in quem nulla cadit perturbatio, & qui nulli ipse succumbit, alijsque eiusmodi obsidi, num medicus videbitur. Ego verò praeterea existimo, atque adeò certo scio eorum, qui hierarchici ordinis sunt, ab omni admixtione liberam & secretam prudentiam, ante hos scire scelestissima & maximè nefaria impulsione agitari, eos omnes qui deserta diuina vita & sententia, ac moribus, cum perniciosis daemonibus consentiunt; quòd ea quidem quae vera sunt, & immortaliter possidenda, & semper iucunda voluptatisque plena, per summam ipsiusque exitiosam amentiam auersentur: cum materia autem coniunctum plurimisque perturbationibus implicatum, quod alienum est naturae nostrae, peccarum, pereuntisque ac interitum afferentes voluptates, & instabiles in rebus alienis quae non sunt, sed videntur, prosperitates oportet & sequantur. Primi ergo hi, & aptius quàm illi, ministri Sacramenti huius prudenti voce secerantur. Neque enim fas est, eis patere aditum ad vllum aliud sacrum, nisi ad doctrinam scriptorum diuinorum, quoad meliora perueniant. Si enim coeleste diuinorum sacrificium eos qui poenitentiae sunt, etiam si ei aliquando interfuerint, arceat, quòd id non admitat, quod non est omni ex parte sacrosanctum: idemque hoc pudicè pronunciat, ego nec alijs etiam, qui aliqua ex parte ad diuinae similitudinis cacumen euadere non possunt, videor, nec cum ijs me communico: arceat enim haec vox omnis admixtionis expertis maximè, eos etiam qui vnà cum eis quibus ad diuinas res, vt dignis, patet aditus, precari non possunt, multo magis profana erit multitudo eorum, qui

F
 pertur

perturbationibus agitantur, carebitque sacrorum & aspectu & commu-
nionem] hi ante consecrationem recedere ab Ecclesia per diaconum iube-
bantur, hi communicare in Ecclesia non poterant, quare non immerito
eorum nomē cum oblatione recitari hīc Episcopi nostri nō permiserunt,
cūm vt in canone superiori diximus, illi in Ecclesia offerrent qui san-
ctae communionis futuri erant participes.

H VIVS NOMEN NEC AD
altare cum oblatione esse
recitandum.

*Antiquum esse in Ecclesia, offerentium nomina recitari, et an ener-
gumemi sanctae communionis debeant esse par-
ticipes. Cap. LII.*

ET VS Ecclesiae consuetudo, vt eorum
nomina, qui pia munera Ecclesiae obrulisset
per diaconum ex sacris tabulis recitarentur,
vt docet diuus Isidorus ad Ludifredum Epif-
copum Cordubensem. [Ad ipsum (inquit
agens de diacono) pertinet officium precum
& recitatio nominum.] Concilium Emeri-
tense. [Proinde salubri deliberatione cense-
mus, vt pro singulis quibusque Ecclesijs in
quibus Prestyter iussus fuerit, per sui Epif-

copi ordinationem, praeesse, pro singulis diebus Dominicis sacrificiū
Deo procuret offerre, & eorum nomina à quibus eas Ecclesias constat
esse constructas, vel qui aliquid his sanctis Ecclesijs videntur, aut visi
sunt contulisse, si viuentes in corpore sunt, ante altare recitentur, tem-
pore missae, quod si ab hac discesserūt, vel discesserint luce, nomina eorū
cum defunctis fidelibus recitentur, suo in ordine.] Diuus Hierony-
mus. [Publice diaconus in Ecclesia recitat offerentium nomina, tantum
offert illa, tantum ille pollicitus, placentque sibi ad plausum populi,
torquente eos iustitia, damusque materiam misero, vt gaudeant ad
ea quae tribuunt, & non luceant ad ea quae rapuerint.] De his no-
minibus recitandis ante Hieronymum ratio conitar ex diuo Cypria-
no: cūm conquereretur enim ad Clerum de illis qui lapsos absque can-
onica poenitentia ad sacrorum cōmunionem recipere; sic ait, [Nam
cum in minoribus peccatis agant peccatores poenitentiam, iusto tēpo-
re; & secundum disciplinae ordines, ad exomologesim veniant, & per
manus impositionem Episcopi & cleri ius communicationis accipiāt,
nunc crudo tempore, persecutione adhuc perseverante, nondum re-

*D. Isidor. in epist.
ad Ludifredum
Episcopum Cordu-
bensem. Exstat
apud Grat. in c.
perreclis. ac. dist.
Concil. Emeritē-
se can. 19.*

*D. Hieronym. in
commētar. super
Ezech. c. 18.*

*D. Cyprian. epist.
10. ad clerum.*

Dionys. Areop.
lib. 3. de Ecclesia.
hierarc. c. de com-
munionem.
Innoc. I. in epist.
ad Decentiū Epif-
copum Eugubini.
c. 2. exstat apud
Grat. in. c. de no-
minibus de conse-
cratone dist. 1.

stituta Ecclesiae ipsius pace ad communicationem admittuntur, & offertur nomen eorum.] Ante Cyprianum, beatus Dionysius Areopagita. [Et cum se (ait) omnes mutuò salutaerint, mystica sacrarum tabularum recitatio fiat:] Cùm ante preces celebraturi fieret per diaconum, non satis consentaneum videbatur, illius rationem haberi, cuius munus adhuc oblatum non fuisset: qua ratione Innocentius I. statuit vt post preces sacerdotum recitatio nominum offerentium fieret. [De nominibus (inquit ad Decentiū Eugubinū Episcopū) recitadis, antequā preces sacerdos faciat, atque eorum oblationes, quorum nomina recitanda sunt, sua oratione commendat, quàm superfluum sit, & ipse pro tua prudentia recognoscis; vt cuius hostiam necdum Deo offeras, eius ante nomen insinues: quamuis illi incognitum sit nihil, prius ergo oblationes sunt commendandae, ac tum eorum nomina quorum sunt oblationes, edicenda: vt inter sacra mysteria nominentur, non inter alia quae ante praemittimus, vt ipsius mysterijs viam futuris precibus aperiamus.] Sacras tabulas ideò vocauit beatus Dionysius, quia duae tabulae erant, altera in qua viuorum, Episcoporum & offerentium, altera, in qua mortuorum nomina scripta erant; & ex illis recitabantur, vt indicat citatus canon Concilij Emeritenfis. Dyptica dicebant, translato vocabulo ab ostreorum dyptico, de quibus alibi vberior tractatio.

Hinc constare videtur energumenos, non solùm non admittendos ad sanctam Eucharistiae communionem, sed nec eorum nomina cum oblatione recitanda.

Sed aduerfatur huic sententiae altera Concilij Arausici primi, qua energumenos à sacra communione percipienda, non solùm non repellit, sed expresso decreto admitti iubet his verbis. [Energumeni iam baptizati si de purgatione sua curent, & se sollicitudini clericorum tradant, monitisque obtemperent, omnimodo communicent, sacramenti ipsius virtute, vel muniendi ab incurfu daemonum, quo infestantur, vel purgandi, quorum iam ostenditur vita purgator;] idque vsitatum fuisse olim in Ecclesia ex Prospero Aquitano didici, qui refert miraculum, quo daemoniacus sumptione Eucharistiae liberatus est. Sic enim inquit: [Quaedam iuuenula Araba natione ancilla Dei habitum gestans, cum in balneo lauans, simulachrum quoddam Veneris impudicè respiceret, & se ipsam eique se confimulans, domicilium se diabolo praebuit. Statim ille Leo, qui rugiens circuit quem quarebat, inuenit. Meatus igitur gutturis ipsius occupans, nullum cibum nullumque potum trajiciens, per septuaginta ferme dies totidemque noctes, ieiunium sibi diabolus ex capto possessoque vase exhibuit. Hoc monstrum parentes puellae per tot dierum spatium auferrì posse sperantes, dum iuge malum vltierius tollerare non possent, simul cum filia sese inferunt Sacerdoti, quae acta erant fideliter intimantes. Hoc tantum puella fatebatur, auem quandam noctis medio apparere, quae sibi ore nescio quid infunderet; stupor tunc inerat cunctis, videre

Concil. Arausi-
can. can. 14.

Prosper Aquita-
nus lib. 4. praed-
iction c. 6.

P dere puellam nullis indicijs diurni ieiunij faedatam, nullo pallore seu
 tabe, vel debilitate confectam, quin potius robustam, succo viscerum
 moli membrorum: cumque incredibilia viderentur, quae dicebantur,
 habito consilio in monasterio puellarum, in quo reliquiae sancti Ste-
 phani sitae sunt, sacerdos puellam simul praeposito commendauit. Il-
 lic prima tantum die apparuisse illam auem asserit; sibi que increpasse,
 quod neque fame, neque siti compulsa illum appeteret locum, quo sibi
 accedere non liceret. Per duas sane hebdomadas, nihil cibi, vel poculi su-
 mens, in monasterio mansit. Accidit autem ut quintus decimus Do-
 minicus illucesceret dies, ascendente nobiscum sacerdote, ut matuti-
 num illic sacrificium solito offerretur, puellam praeposita ad altare
 perduxit, eo incessu & habitu, quo solent rubore perfusae, ex epulis
 mulieres aduenire: sed ut se illa prostravit altari, clamore stertus sui, cun-
 ctis astantibus, gemitus, lacrymasque induxit; quibus tantum malum
 auferendum praefens plebs Dominum exorabat: erat enim indecens
 murmur in populo. Peracto itaque sacrificio, cum eadem inter caeteras
 breuem particulam corporis Dominici tinctam a sacerdote perci-
 peret, semihora mandens trajicere non valuit; nondum illo fugato, de
 quo dicit Apostolus: Quae consonantia Christi ad Belia! manu igitur
 faciem eius sustentante sacerdote, ne Sanctum projiceret, a quodam dia-
 cono suggestum est, ut calicem salutarem gutturi eius Pontifex appli-
 caret. Quod ut factum est, statim, ut locum illum, quem diabolus ob-
 federat, Saluatoris imperio reliquit; sacramentum quod ore gestabat, cum
 laude Redemptoris transglutisse puella clamauit. Hinc lacritia, hinc vo-
 ces in gloriam Dei; quod post octoginta & duos dies diabolo expulso,
 puella de potestate fuerat erepta inimici: oblatio itaque rursus gratia-
 rum actionis pro ea fit, sacrificijque percipiens certam partem, prisca
 est reddita vsui.]

S Verum est olim energumenis Sacramentum Eucharistiae porrigi &
 amentibus, ut testatum facit canon Concilij Arausici I. Sed multo
 clarius Ioannes Cassianus. Cum enim Germanus eandem quaestionem
 proposuisset, Serenus respondit. Germanus autem sic interrogat: [Et quo
 modo eos non solum despici (egerat, paulo antea de energumenis) ab
 hominibus vel honori, sed etiam a communione Dominica in nostris
 prouincijs perpetuo vidimus abstinere, secundum illam Euangelij sen-
 tentiam; nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas ve-
 stras ante porcos; cum de illis quemadmodum dicis, ita credendum sit,
 quod eis purgationis vel vtilitatis obreitu, huius tentationis humilia-
 tio tribuatur.

F Serenus. Si habuerimus hanc sententiam, immo fidem, quam supe-
 rius comprehendimus, ut & omnia per Deum fieri, & pro vtilitate anima-
 rum dispensare vniuersa credamus: non solum nequaquam despiciemus
 eos, sed etiam pro ipsis tamquam pro membris nostris, incessanter
 orabimus, eisque totis visceribus ac pleno compatiemur affectu (cum
 enim patitur vnum membrum, copatiuntur omnia membra) scientes nos,
 absque

Concilium Arau-
 sicanum, can. 13.
 Ioannes Cassianus
 collat. 7. ca. 29.
 & 30.

Math. 17.

1. Cor. 12.

Hebr. II.

Concil. Altiſiodo-
renſe can. 13.
Sextus Synod^{us} C^{on-}
ſtantinop. can. 83.

B. Clemens lib. 8.
conſtitu. Apoſto-
lic. cap. 7. & 8.

abſque illis, vt pote membris noſtris, omnimodis cōſummari nō poſſe: quemadmodum legimus, ne anteriores quidem noſtros ſine nobis repromiſſionis ſummam conſequi potuiſſe; ita de illis Apoſtolo pronū-
ciant: Et hi omnes teſtimonio fidei comprobati non acceperunt repro-
miſſiones, Deo pro nobis melius aliquid prouidentem, ne ſine nobis cō-
ſummarentur, communionē vero eis ſacroſanctam à ſenioribus noſtris
numquam meminimus interdictam: quinimo ſi poſſibile eſſet, etiam
quotidie eis impertiri eam debere cenſebant; nec enim ſecundū Euan-
gelij ſententiam, quam congruē huic ſenſui coaptatis: Nolite ſanctum
dare canibus, ad Daemonis eſcam ſacroſancta communio, & non po-
tius ad purgationem ac tutelam corporis, animaeque peruenire creden-
da eſt: quae ab homine percepta, eum qui in membris eius inſidet ſpi-
ritum, ſeu in iſtis latitare conatur, velut exurens fugat incendio. Hoc
namque modo curatum & Abbatem Andronicum nuper aſpeximus,
alioſque quamplures. Magis namque, ac magis inimicus inſultabit ob-
ſeſſo, cum eum à coeleſti medicina viderit ſegregatum, tantoque diriūs
ac frequentius attētabit, quanto eum ab ſpirituāli remedio longiūs ſen-
ſerit abdicatum.] Nec id mirum ei videbitur, qui mortuus Eucharistiā
tradi, ad fugādos daemones, apud antiquos legerit, quod in Occidente
Concilium Altiſiodoreuſe, in Oriente autē Sextam Synodum à Theodoro Baſamone notatū eſt.
Hodie autem huius Illiberitani canonis decretum (omifſo Arauſicano)
obſeruandum eſt: nec licebit communionem corporis Domini dae-
moniacis (dum eo ſpiritu exagitatur) vel furioſis impartiri, nec eorū no-
mina ſingulatim & publicē in ſacrificio recitare: & ſi generali oratione
pro eneruſis orare ſacerdos poſſit: vt diuina ſacrificij & orationis
virtute fouente, ceſſet peruerſa tentatio: quod edocuit nos D. Clemens,
iſtius orationis formulam tradens.

NEQVE PERMITTENDVM, VT
ſua manu in Eccleſia miniſtret.

*Daemoniacos à ſacris Eccleſiae functionibus ſemper
repuſos. Cap. LIX.*

RATIANSVS in decretorum collectione,
antiquum eſſe in Eccleſia daemoniacos miniſtra-
re, nec debere, nec poſſe docuit: quod vt con-
firmaret, decretum Pij Papae retulit in. c. commu-
niter definimus XXXIIII. diſtinctione, vbi Pius
ſic ait: [Communiter definimus, vt nullus de his,
qui aut in terram arrepti à daemonibus elidun-
tur, aut quolibet modo vexationis incurſibus ef-
feruntur, vel ſacris audeant altaribus miniſtrare, vel indiſcuſſe ſe ingerāt
Sacramentis

P sacramentis diuinis, exceptis illis qui corporis incommoditatibus dediti, sine huiusmodi passionibus, in terram probantur elisi; qui tamen & ipsi tam diu erunt ab officij sui ordine & loco suspensi, quousq; vnus anni spatio, per discretionem Episcopi, inueniantur ab incurfu daemorum liberati. Sed Gratianus decretum hoc Pio PP. non recedè tribuit, cū Pij non sit, sed Concilij Tolertani XI. can. XIII. multis annis post Pium habitū, cui ea inscriptio etiam in decreto Gregoriano restituenda est.

Si autem Pontificum antiquas constitutiones quaeramus, omisso canone Apostolorum, exstat epistola Pelagij PP. ad vniuersos Episcopos per Lucaniam constitutos, in qua ait: [Vique adeo sanè comperimus, illicita quacque prorumpere, vt daemionibus, similibusq; passionibus irretitis, ministeria sacrosancta tractare tribuatur: quibus si in hoc opere positus, aliquid propriae necessitatis occurrat, quis fidelium de sua salute confidat, vbi ministros ipsos curationis humanae tanta prospexerit calamitate vexari? Atque ideo necessariò remouendi sunt, ne quibuslibet pro quibus Christus est mortuus, scandalum generetur infirmis. Potremò, si corpore sauciatum fortassis aut debilem, nequaquam sancta contingere lex diuina permittit, quantò magis doni coelestis dispensato res esse non conuenit, quod est deterius mente percussos?] Nicolaus PP. [Clerici qui in adolescentia à daemionibus cognoscuntur obsessi, ad superiorem sacri regimini gradum ascendere non possunt.] Idem decreuit Gregorius, vt voluit Gratianus, siue quod verius videtur, auctor libelli de Ecclesiasticis dogmatibus, qui inter opera D. Augustini exstat. Triemius Alcuinum fuisse voluit, alij Isidorum; at plures & maiori auctoritate praestantes, Gennadium, vt dicemus postea: sed D. Gregorij eiusdem sententiae fuisse ipsemet his verbis edocuit. [Eodem quoque tempore, quidam Aquinensis Ecclesiae clericus, daemonio vexabatur, qui a venerabili viro Constantio eiusdem Ecclesiae antistite per multa fuerat Martyrum loca transmissus, vt sanari potuisset: sed sancti Dei Martyres noluerunt ei sanitatis donum tribuere, vt quanta esset in Benedicto gratia demonstrarent. Ductus itaque est ad omnipotentis Dei famulum Benedictum, qui Iesu Christo Domino preces fundens, antiqum hostem de obsessio homine protinus expulit. Cui sanato praecepit, dicēs: Vade & post hac, carnem ne comedas, & ad sacrum ordinem numquam accedere praesumas. Quacumque autem die ad sacrum ordinem accedere praesumpseris, statim iuri diaboli iterum mancipaberis. Discessit igitur clericus sanus, & sicut terrere solet animū poena recēs, ea quae vir Dei praeceperat, interim custodiuit. Cū verò post annos plurimos omnes priores illius de hac luce migrassent, & minores suos sibi superponi in sacris ordinibus cerneret, verba viri Dei, quasi ex longo tempore oblitus postposuit, atque ad sacrum ordinē accessit, quem mox is qui reliquerat diabolus tenuit, eumque vexare, quousque animam eius excuteret, non cessauit.]

F In eadem causa non desunt etiam Concilia, Nicaenum I. [Iubemus vt insanus non fiat clericus, nisi cum aegrotauit, & opus fuit calidam

Correcta inscriptio canonis com muniter definitus 33. dist.

Can. 78. Apostol. Pelagius PP. in epistola ad vniuersos Episcopos per Lucaniam constitutos, cap. 21. apud Grat. in ca. vsque adeo, 33. dist.

Nicolaus tribuunt decretū hoc Gratianus & suo, alter in c. clericus, 33. dist. al. r. parte 11. decretorum, cap. 104. Gratianus in c. marinum, 33. dist. Lib. 3. cap. 60. D. Gregor. lib. 2. dialogor. cap. 16.

Concil. Nicaem. can. 1. apud Alfonso Pisani. lib. 3.

Concil. Arausica
num. can. 16.

Can. 78. Aposto-
lorum.

Concil. Carthag.
4. can. 91.
Can. 92. eiusdem.

medicinam facere, vnde in melancholiam incidit, cuius insaniam cum non sit causa in ipso, neque sit ex daemone habitante in eo, non prohibet ingredi in clerum, neque cogit exire, quare iubemus, vt daemoniacus non possit admitti ad clerum.] Arausicanum autem non solum clericum fieri vetat, sed iam factum deponi, iubet. [Energemeni (ait) non solum non assumendi sunt ad ullum ordinem clericatus, sed & illi qui ordinati iam sunt, ab imposito officio sunt repellendi.] Quem canoem hodie obseruat Ecclesia, tempore quo energumenus erratico spiritu exagitur: quod si eo malo liberetur, & ad ordines Ecclesiae & communio nem admitti posse, ex Apostolis Clemens retulit. [Si quis daemonem habeat clericus non efficitur, sed nec cum fidelibus preces fundito, mun datus verò recipitor, etsi dignus fuerit, recipitor.] Olim autem in Ecclesia Africana, & si non possent ministri esse rerum sacrarum, cogebantur pauimenta Ecclesiae verrere, decreto Concilij Carthaginensis IV. in quo & illud additum, vt victus quotidianus illis ab Ecclesia per exorcistas tribueretur.

De his, qui post lauactum moe-
chati fuerint, ne subdiacones
fiant.

De his, qui post lauacrum moe-
chati fuerint, ne subdiaconi
fiant.

Canon XXX.

Subdiaconum eum ordinari non
debere, qui in adolescentia sua
fuerit moechatus; eo quòd post-
modum, per subreptionem, ad
altiore gradum non sit pro-
mouendus: si autem aliqui sunt
in praeteritum ordinati, amo-
ueantur.

Canon XXX.

Subdiaconos eos ordinari non
debere, qui in adolescètia sua
fuerint moechati; eo quòd
postmodum, per subreptionem,
ad altiore gradum promoue-
bantur: si autem aliqui sunt in
praeteritum ordinati, amo-
ueantur.

Retulit hunc canonem Rabanus in suo poenitentium libro c. 4.

Moechiae crimen in adolescentia commissum subdiaconum
impedit ordinari. Cap. LX.

M

OECHIAE crimine vel deuinctos vel notatos, tan-
quam damnatos irremissibili peccato nec ad poeni-
tentiam admittendos contendit Tertullianus. Sed eum
errorem in quem nimio zelotypiae furore lapsus est, iam
diu Catholica Ecclesia improbauit, nec probauit vnquam

Tertul. lib. de pu-
dicitia.

Hispa-

P Hispanicæ Ecclesiæ Senatus, cum post poenitentiam absoluti & communioni recõciliari superius edixerit. Nunc autem ad criminis detestationem & retinendam sacri ordinis dignitatem, decernit eos, qui ad sacros ordines eligerentur, ea morum & vitæ integritate præfata debere, ut qui in adolescentia sua fuissent moechati, subdiaconi nõ ordinarentur (videat hæretici quã sit antiquus ordo subdiaconatus) quia cum detecto flagitio, poenitentiam agere debuissent, & poenitentes ad ordines promoveri non possent, ut Innocentius scribit ad Episcopos Macedoniae, superuacuum erat, eum ordine subdiaconatus insigniri, cuius functionem non esset postea habiturus.

S Sed cur ob crimen ante ordinationem commissum, quis ab ordinibus repellatur, etiam postea susceptis, Rabanus Archiepiscopus Moguntinus scribit ad Heribaldum. [De his verò visum est nobis scribendum, qui sacros ordines habet, & ante, vel post ordinationem, contaminatos in capitalibus criminibus se esse profitentur: in quibus (ut mihi videtur) hæc distantia esse debet, ut hi qui deprehensi vel capti fuerint publice in periurio, furto, atque fornicatione, & caeteris huiusmodi criminibus, secundum sacrorum canonum instituta, à gradu proprio deponantur: quia scãdalũ est populo Dei, tales personas super se positas habere, quas ultra modum vitiosas esse constat. Nempe inde detrahunt homines sacrificio Dei, & rebelles hinc atque contrarij existentes, eorum pravis exemplis quotidie peiores fiunt, sicut quondam filijs Heli peccantibus fecisse, leguntur. Qui autem de prædictis peccatis, absconditè à se admisisis, per occultam confessionem, coram oculis Dei, præfente etiam sacerdote, qui eis indicturus est poenitentiam, confitentur, & semetipfos grauius deliquisse queruntur, si se per ieiunia & elemosynas vigiliasque & sacras orationes cum lachrymis purgare certauerint, his etiam gradu seruato, spes vnica de misericordia Dei promittenda est.]

Can. 7.

Innocen. I. in epi.
22. ad Episcopos
Macedoniae. c. 5.

Rabanus Maurus
lib poenitentium.
cap. 1.

Refert illud Bur.
lib. 19. decret. ca.
150. luo. p. 6. cap.
400. est parum
recte uterque il-
lud cõcilio Ilerdẽ
si. can. 10. tribue-
rit: ut tribuit etiam
poenit. Rom. titu.
8. c. 1. Grat. citat
in c. de his. 50. dist.

EO QVOD, POST MODVM, PER
subreptionem, ad aliorum gradum non
fit promouendus.

*Cur qui in adolescentia fuit moechus, subdiaconus ordinari
prohibeatur. Cap. LXI.*

NON satis consonant verba sensusque, huius canonis in reddenda decreti ratione. Nam si moechum in adolescentia, ante ordinem subdiaconatus suscipi, vellent Patres huius Concilij subdiaconum non fieri, quod moechi subdiaconi esse non possent: quid addi opus esset, eò quod per subreptionem ad altiorum gradum non sit promouendus? Sat enim erat, si dixissent: Placuit nec

Ec 2 subdia-

Concil. Arelatē.
II. can. 26.
Rabanus in poenitentium. lib. 2.
cap. 4.

subdiaconē fieri, nec ad altiores gradus promouēdū: si autē subdiaconū fieri vellent, fecissent etiā satis, si dixissent: Placuit eū diaconē fieri, nec ad altiores gradus prouehi: saepe enim in inferioribus gradibus vel poenitentiae causa ministrare permisso, demonstrat Conciliū Arelatēse II. Difficultatē hāc diluit Archiepiscopus Moguntinus Rabanus in suo poenitentiu libro, in quo, diuersis canonē hūc verbis conceptum retulit: Subdiaconos (ait) eos ordinari nō debere qui in adolescentia sua fuerint moechati, eò quòd per subreptionem, ad altiorem gradum promouebantur, vel promouebātur sine negatione editorum legitur. Olim enim nō tanta in subdiaconis eligendis, quanta in diaconis & presbyteris (quod & hodie obseruatur) adhibebatur cura, etsi enim moechum in adolescentia videri posset quibusdam ordinari subdiaconum posse, ne tamen is, gradu suscepto, per subreptionē postea, tacito vitae ante actae crimine ad altiores conscenderet, qui sanctiorem posebant vitae integritatem: ideo visum est Patribus, aditum etiā ad hunc gradum moechis praeccludere, vt cautiū adolescentēs viuerent, & sanctiū.

SI AUTEM ALIQUI SUNT IN praeteritum ordinati, amoueantur.

Moechiae crimen impedit clericum ordinari, & ordinatum deponit. Cap. LXII.

Tertul. lib. de pudicitia.
Huius Concil. canone. 51.

Concil. Neocaes. can. 9.

Idem can. 10.

ERE in hoc dixit Tertullianus, moechos cum idololatriis saepe comparari. Quemadmodū enim ex haeresi venientes, postea ordinatos deponi voluerunt Hispani Patres, in hoc ipso Concilio, sic & moechiae sordibus foedatos hūc. Simile in presbyteris constituit Conciliū Neocaesariense: [Qui admiserit corporale peccatum, & hic postea presbyter ordinatus est, si confessus fuerit, quòd ante ordinationem suam peccauerit, non quidem offerat, maneat tamen in alijs officijs propter eius studij vtilitatem; nam caetera peccata consueverunt plurimi etiam ordinatione priuari. Quòd si de his, non fuerit confessus, nec ab aliquibus potest manifestē conuinci, huic ipsi de se potestas est committenda.] Et mox, idem definiuit de diaconis. [Similiter & diaconus si in eodem culpae genere fuerit inuolutus, se se à ministerio cohibebit.] Hodie autem peccatum moechiae ante ordinis susceptionem commissum, non video impedire clericum ordine postea suscepto perfungi, & si posset impedire & suscipiendum, obseruatis primitiuae Ecclesiae moribus.

P De adolescentibus, qui post lau-
uacrum mœchati fuerint.

Canon XXXI.

Adolescentes, qui post fidem lau-
uacri salutaris fuerint mœcha-
ti, cum duxerint uxores, acta
legitima poenitentia, placuit ad
communione[m] eos admitti de-
bere.

De adolescentibus, qui post lana-
uacrum mœchati fuerint.

Canon XXXI.

Adolescentes, qui post fidem
lauacri salutaris, fuerint mœ-
chati, cum duxerint uxores,
acta legitima poenitentia, pla-
cuit ad communione[m] eos
admitti debere.

EXISTAT hic canon apud Rabanum Maurum, in suo poenitentium
lib. c. 4. in principio.

Mœchiae poenam, castitate initi coniugij solui.
Cap. LXIII.

S Adolescentes, vt calorem feruentis aetatis, coniu-
gali lege praeuenirent, rectè decernunt Hispani
Patres, vt si post admissum concupiscētia[rum] crimē
vagandi animum dimiserint, & certum, stabile
& castum connubium contraxerint, acta legiti-
ma poenitentia, arbitrio Episcoporum, ad com-
munionem admittantur, remissa priorum cano-
num seueritate. Simile est quod canone qui
praecessit in virgines mœchantes, si postea matrimonium cum eisdem
inirent, ijdem statuerunt Episcopi. Nec hanc pudicitiae curam in vi-
duis adolescentibus neglexerunt, inferius, poenam enim crimini im-
positam, in aliam leniorem commutarunt, si peccati commissi sor-
des, coniugij contracti honestate eluerentur: Pari de causa ab Im-
peratoribus Christianis postea constitutum est, vt filij antea ex turpi
conubitu suscepti, si pater cum eorū matre connubium celebrauerit,
filij efficiantur legitimi; quod vt adolescentes ex turpi vita ad castitate[m]
coniugij reuocarentur, & vt matrimonij dignitas extolleretur, veteres
edixisse Alexander III. rescripsit.

Can. 14.

Canone. 72.

Alexander. 3. in.
c. tanta qui filij
sunt legitimi.

De excommunicatis presby-
teris, vt in necessitate com-
munionem dent.

Canon XXXII.

Si quis graui lapsu in ruinam
mortis inciderit, placuit agere

De excommunicatis, vt eis pres-
byteri in necessitate commu-
nionem dent.

Canon XXXII.

Apud presbyterum, si quis gra-
ui lapsu in ruinam mortis in
Ee 3 poeniten-

F

poenitentiam non debere, sine
Episcopi consultu; sed potius
apud Episcopum agat, cogente
tamen infirmitate. Non est pres-
byterorum aut diaconorum com-
munionem talibus praestari de-
bere, nisi eis iusserit Episcopus.

ciderit, placuit agere poeni-
tiam non debere, sed potius
apud Episcopum. Cogen-
te tamen infirmitate, ne-
cesse est, presbyterum comu-
nionem praestare debere, & dia-
conum, si ei iusserit sacerdos.

Reconciliationem poenitentium ad Episcopos solos spectare.
Cap. LXIIII.

RE Ecclesiae officijs, multa sibi solis Episcopi, iustis
de causis reseruarunt, quae temporis tractu, ad pres-
byteros postea redierunt. Inter illa autem, habita
est reconciliatio poenitentium; hanc enim solis
Episcopis competere, vel huius Concilij & Car-
thaginensis II. canone admonemur. [Fortunatus
Episcopus dixit, si iubet Sanctitas vestra suggeri,
nam memini praeterito Concilio fuisse statutum,

vt chrisma, vel reconciliatio poenitentium, nec non & puellarum con-
secratio, à presbyteris non fiant: si quis autè emerferit hoc faciens, quid
de eo statuendum sit? Aurelius Episcopus dixit: Audiuit dignatio vestra
suggestionem fratris & Episcopi nostri Fortunati, quid ad haec dicitis?
Ab vniuersis Episcopis dictum est, Chriasmatis consecratio, & puellarum
consecratio à presbyteris non fiant, vel reconciliare quemquam in pu-
blica missa presbyteris non licere: hoc omnibus placet.] Ne autem quis
reseruati huic reconciliandorum poenitentium, Episcopis factae, puta-
ret tunc locum non esse, cum poenitentes graui lapsu in ruinam mortis
incidissent, vt loquuntur Patres: ideo Aurelius Concilij Carthaginensis
Praeses, alterum Canonem adiecit, in quo docet, nec in extremo morbi
licere presbyteris, poenitentem absolueri, Episcopo inconsulto. [Aure-
lius Episcopus dixit, si quisquam in periculo fuerit constitutus, & se re-
conciliare diuinis altaribus petierit, si Episcopus absens fuerit, debet
vtique presbyter consulere Episcopum: & sic periclitantem eius prae-
cepto reconciliare: quam rem debemus salubri Concilio corroborare:
ab vniuersis Episcopis dictum est, Placet, quòd sanctitas vestra necessa-
riò nos instruere dignata est.] Quod pluribus postea, Africani verbis
promulgarunt, paucioribus antea in hoc canone Hispani Episcopi sta-
tuerat, vt si quis videlicet, ex poenitentibus graui valitudine preme-
tur, nõ reconciliaretur à presbytero, Episcopo incòsulto, quòd reconci-
liatio solis Episcopis tunc competeret: at poenitentiam pro absolutione
sive recòciliatione veteres vsurpasse, obseruo ex Concilio Carthaginè
si IV. [Is (ait) qui poenitentiam in infirmitate petit, si casu dum ad eum
sacerdos

Conc. Carthagin.
II. can. 3.

Idem cano. 4.
sequent.

Conc. Carthagin.
IV. cano. 76.

faceros inuitatus venit, oppreffus infirmitate obmutuerit, vel in phre-
neſim verſus fuerit, dent teſtimonium, qui eum audierunt, & accipiat
poenitentiam, & ſi continuò creditur moriturus, reconcilietur per ma-
nus impositionem, & infundatur ori eius Euchariftia; ſi ſuperuixerit,
admoneatur à ſuprà dictis teſtibus, petitione ſuae ſatisfactum, & ſubda-
tur ſtatutis poenitentiae legibus, quam diu ſacerdos qui poenitentiam
dedit, probauerit.]

NON EST PRESBYTERORVM
aut diaconorum talibus praefari debere,
nifi eis iufferit Epifcopus.

EX Codice Regio Lucēſi diximus aliter & retiùs legendú. [Cogēte
tamen infirmitate, neceſſe eſt preſbyterum communionem prae-
ſtare debere, & diaconum, ſi ei iufferit ſacerdos.]

*Absolutio poenitentium an poſſit deferri diaconis, explicato in eam
rem D. Cypriano: Cap. LXV.*

SI de Dominica communionē miniſtranda Illi-
beritani Patres ſolum hinc agerent, nihil in his
verbis eſſet difficile: ſed cum de reconciliatione
poenitentium ſive abſolutione ab Epifcopis in-
dulgentia, egerint priùs, & eandem nunc tracta-
tionem in preſbyteris & diaconis videatur repe-
tere, non eſt illud facile, cur non preſbyteris mo-
do, ſed quod magis eſt, diaconis, eius impertien-
dae non negent facultatē: cū ius ligandi atque ſoluendi ſolis ſacerdoti-
bus conceſſum doceat Ambroſius, Hieronymus, Hilarius & alij. Hoc
vè intelligi perſpicique poſſit, duplicem in preſbyteris & Epifcopis, cū
Theologis, obſeruo poſſetatem: alteram ordinis; alterā iuriſdictionis.
Quae ordinis ſunt, inferioribus alijs vt vices ſuas agant, cōmittere non
poſſunt preſbyteri, quale eſt Chriſti ſacrificium peragere, confeſſionis
ſacramentalis munus mutuo praebere: quae iuriſdictionis ſunt, poſſe, in
ter omnes contenti: at poenitentium reconciliationem magis ad hanc,
quam ad illam pertinere quis negauerit? Ideoque olim haec diaconis
in abſentia Epifcoporum & preſbyterorum per mittebatur. Quemad-
modum enim, excommunicare diaconis licebat, vt auctor eſt Clemēs,
ſic & excommunicatum ſoluere vel reconciliare: cū eiuſdem ſit ſolu-
uere (vt dixi) cuius & ligare: poenitentes autem excommunicatos eſſe,
hoc eſt priuatos communionē ſacramentorum & orationum fidelium,
in Eccleſia, omnibus in confeſſo eſt.

*D. Ambroſ. lib.
de poenit. Hiero-
ny. & Hilarius
in illud Matth.
Quodcumque liga-
ueris ſuper terrā*

*D. Clemens lib. 8.
Conſtit. apoſt.
cap. 34.*

Hinc

D. Cyprianus in
epist. 13. ad pres-
byteros & dia-
conos.

Explicatur D.
Cyprian, in epi-
stola 13. ad pres-
byteros.

Refert decretum
hoc ex Concilio
Arausicano Prä-
cisus Iouenius
ad finem eiusdē
Cōcil. Est et apud
Gratian. in
c. cum aliquis. 11
q. 2.

Hinc intelligendus D. Cyprianus in epistola ad presbyteros & diaconos, cuius verba ni sano & vero hoc sensu interpretemur, in difficili sunt. [Quoniam tamen video (air) facultatem veniendi ad vos, non dum esse: & iam aetatem coepisse, quod tempus infirmitatibus asiduis & grauibus infestat; occurrendum puto fratribus nostris, vt qui libellos a Martyribus acceperunt, & praerogatiua eorum apud Deum adiuuari possunt, si incommodo aliquo & infirmitatis periculo occupati fuerint, non expectata praesentia nostra, apud presbyterum quem cūque praesentem, vel si presbyter repertus non fuerit, & vrgere exitus coeperit, apud diaconum quoque exomologesim facere delicti sui possint, vt manu eis in poenitentiam imposita veniant ad Dominum cum pace, quam dari Martyrēs literis ad nos factis desiderauerunt.] Lapsos enim, vt publicos poenitentes, & excommunicatos reconciliari non potuisse, nisi ab Episcopis, antea dixi. Episcopis autem vel impeditis vel absentibus, curam hanc committi posse presbyteris & diaconis Cyprianus docet: quod illa magis esset absolutio a publicae poenitentiae legibus, quā sacramentalis. Sed si quis vrgeat verba illa Cypriani. [Exomologesim facere delicti sui possint.] Hoc est confessio- nem, actum supponere poenitentis, non verò reconcilians, illud non negabo: neque admittam, ad confessionem auricularem sacramentalem verba esse referenda, quod ab antiquis Patribus didicerim in antiqua poenitentis & excommunicati recōciliatione solitos fuisse ipsos reos delictū & peccatū publicū, propter quod a cūmunionē repulsi fuerant, publice coram Episcopo reconciliante, & omni plebe palamque confiteri, illiusque indulgētiam supplices postulare: cuius antiquam formulam ne nimia desuetudine oblitterata pereat, sed velut digna posteritatis memoria conseruetur, ex Concilio Arausicano recitabo.

[Cum aliquis excommunicatus (inquit) vel anathematizatus, poenitentia ductus, veniam postulat, & emendationem promittit; Episcopus qui eum excommunicauit, ante ianuam Ecclesiae, venire debet, & duodecim presbyteri cum eo, qui eum hinc & inde circumstare debent, vbi etiam esse debent illi, quibus iniuria, vel damnum commissum, debet emendari, aut si iam emendatum est, eorum testimonio comprobari. Deinde interroget Episcopus, si poenitentiam iuxta quod canones praecipiant, pro perpetratis sceleribus suscipere velit: & si ille terrae prostratus veniam postulat, C V L P A M C O N F I T E T V R, poenitentiam implorat, & de futuris cautelam spondet, tunc Episcopus apprehensa manu eius dextra in Ecclesiam illum introducat, & ei communionem & societatem Christianam reddat, & septem psalmos poenitentiales decantet, cum istis precibus, Kyrie eleison, Pater noster, Et ne nos, Saluum fac seruum tuum, Deus meus sperantem in te. Mitte eis Domine auxilium de sancto, & de Sion tuere eum. Nihil proficiat inimicus in eo, & filius iniquitatis nō apponat nocere ei. Esto ei domine turris fortitudinis, a facie inimici Domine exaudi, &c. Dominus vobiscum, &c.

Oratio

Oratio.

Praesta, quaesumus Domine, huic famulo tuo dignum poenitentiae fructum: ut Ecclesiae tuae sanctae, à cuius integritate deuiuerat peccando, admissorum veniam consequendo, reddatur innoxius, Per Christum Dominum nostrum, Amen.

Alia oratio.

Misericordiam tuam, quaesumus Domine sancte, Pater omnipotens, aeternae Deus, qui non mortem, sed peccatorum vitam semper inquiris, respice flentem famulum tuum, attende prostratum, eius plañctum in gaudium tuae miserationis conuerte: scinde delictorum saccum, & induc eum laetitia salutari, ut post longam peregrinationis famem, de sanctis altaribus satiatur, ingressusque cubiculum Regis, in ipsius aula benedicat nomen gloriae tuae semper, Amen.

Alia oratio.

DEVS misericors, Deus clemens, qui secundum multitudinem miserationum tuarum, peccata poenitentium deses, & praetertorum criminum culpas venia remissionis euacuas, respice super hunc famulum tuum. N. & remissionem omnium peccatorum suorum sibi tota cordis confessione poscentem, deprecatus exaudi: innoua in copiosissime Pater, quicquid terrena fragilitate corruptum, vel quicquid diabolica fraude violatum est, & unitati corporis Ecclesiae membris redemptionis annecte. Misere Domine gemituum, misere lacrymarum eius, & non habentem fiduciam nisi in tua magna misericordia, ad tuae Sacramentum reconciliationis admitte. Per Christum Dominum nostrum, Amen. Post haec secundum modum culpae poenitentiam ei iniungat, & literas per parochiam suam dirigat, ut omnes nouerint eum in societate Christiana receptum. Alijs etiam Episcopis hoc notum faciat. Nullus autem Episcopus alterius parochianum excommunicare vel reconciliare praesumat, sine consensu vel conscientia proprii Episcopi. Non licebat ergo presbyteris, vel diaconis, etiã vrgere peccato, poenitentes reconciliare, sine Episcopi cõsultatione: quòd si Episcopus absens esset, ut consulere illum temporis angustiae minimè pateretur, posse presbyterum, vel diaconum illum reconciliare vnã cum Hispanis Patribus D. Cyprianus consentit.

Ex eisdem item colligitur, Episcopos in sua diocesi casus sibi posse referuare, cur igitur Tuae Beatitudi- ni, qui caeteris diuinae potestatis amplitudine longe praestas, Episcoporum & fidelium grauiores casus & causas tuo iudicio referuari haeretici queruntur?

*D. Cyprian. epist.
13. ad presbyteros
& diaconos.
Ecclesiae causas
grauiores iure
posse Romanos
Pontifices sibi
referuare.*

De Episcopis & ministris, ab
uxoribus abstineant.

Canon XXXIII.

Placuit, in totum prohiberi Episcopis,

De Episcopis et ministris, ut ab
uxoribus se abstineant.

Canon XXXIII.

Placuit, in totum prohiberi Episcopis,

f f

copis,

copis, presbyteris, diaconibus, et subdiaconibus positus in ministerio, abstinere se à coniugibus suis, et non generare filios: quod quicumque fecerit, ab honore clericatus exterminetur.

copis, presbyteris, diaconibus & subdiaconibus positus in ministerio, abstinere se à coniugibus suis, & non generare filios: quicumque verò fecerit, ab honore clericatus exterminetur.

Retulit & probavit hunc canonem Concilium Vvormaciense can. 9.

Continentiae legem semper ordinibus sacris annexam in Ecclesia, explicata Concilij Nicaeni historia de Paphnutio. Cap. LXVI.

D. Aug. in epistola Ioan. 2. tracta tu. 2. in principio.

Terrull. de praescrip. aduersus haer. cap. 35.

VOTIES Augustini sententia illa in metem venit, qua docet eas scripturas maxima esse obseruatione, & comendatione dignas, quae cõfutadis haereticorũ erroribus prodesse possunt: quoties altera occurrit Tertulliani monitis eis maximè deferendũ, quarũ vetustate aduersus haereticos praescribitur: toties animo comouetur vehementius ad summã religionorũ horũ patrũ veneracione, qui tot armorum praefidia ad labefactandas haereticorũ machinas decretis his tam sanctissimis quàm vetustissimis reliquerunt: non conuenit ergo cum illi ad promerendum de Ecclesia & religione tam fuerint expediti, fidei & religionis studiosos ad referendã gratiã esse tardiores. Inter reliqua enim quae ad retundenda haereticorũ tela appositè sanxerunt, hoc vnum ad pudicitiae, & continentiae sacrae propugnacione aduersus Lutherum, Caluinum, & reliquos antiquos & recentiores sectarios magni momẽti est, quo ab initio Ecclesiae decernũt, sacros homines, vt diuino cultui mancipati diligentius inuigilet, matrimonio abstinere. Antea enim, quẽadmodũ ab ipso humani generis initio inter sorores & fratres coniugia cõtrahebãtur, quia alij nõ erant, inter quos illa contrahi possent, quae cõsuetudo diu permãsit, quousq; foecũda iam ipsius humani generis propagatione illa interdicta est; sic & à principio nascẽtis Ecclesiae & religionis, quia alij aetate, virtute & prudentia praediti non erant, qui tanto officio fungi possent, opus fuit ex maritis diaconos, sacerdotes & Episcopos eligere, quorum vxores quãuis nullo sacro munere fungi possent, Episcopissas, presbyterissas, diaconissas & subdiaconissas vocatas, quod his sacerdotibus nuptae essent, (exẽplo nostro, quo Marchionissae, Comitissae & Ducissae illae dicuntur, quae Ducibus, Comitibus & Marchionibus nuptae sunt) ex Cõcilio Aelcisiodorensi, Turonensi, & alijs didicimus. Maritos autẽ iam electos à suscipiendis liberis temperantiae lege, & praeflora Apostolorũ imitacione, & traditione semper abstinuissẽ in Ecclesia Occidentali, Hieronymi, Epiphaniij & aliorũ auctoritate nõ ambigo: eo praefertim tempore, quo missae sacrificiũ aut offerre, aut ministrare debuissent. Sed cum ex aliorũ incõtinentiũ, vel non cõtinentiũ experimẽto agnouissent postea, multa redundare incommoda ex mutua illa coniugum caritate, dum recenti

Antiquorum flaminum vxores flaminicas vocatas Sextus Pompeius tradit.

Can. Aelcisiodorensẽ cã 21. Turonensẽ II. can. 20.

Hierony. epist. 50 in fin. lib. I. aduersus Iouinianũ.

D. Epiphani. lib. I. tomo. 1. haere. 56

canis

P carnis voluptate resoluti, marcidique toti, ad tractandum & consu-
 mandum immaculatum Christi corpus accederent, & in medio for-
 san sacrificio, se occasio offerret cogitandi, quomodo vxoribus pla-
 cere debuissent; & illo finito, sanctificatas prius manus Christi corpo-
 re, statim illas ad tractandam foeminarum turpitudinem turpius ad-
 mouerēt, diuino spiritu afflato decreuerunt, in totum prohibere, vt qui-
 iam mariti, vel Episcopi, vel presbyteri, vel diaconi aut subdiaconi
 ordinati sint (hoc enim significat poni in ministerio, vel positos esse
 in ministerio) vxorios post hac amplexus recusarent, congruentem
 sancto ministerio quod gerebant, mentis & corporis integritatem ser-
 uantes. Hanc ergo continentiae legem (sic enim malo, quam caelibat-
 batus illam nuncupare, vt trito magis, quam latino & proprio sermo-
 ne vsurpant nostri, cum sciant caelibes eos in iure nuncupari, qui
 neque sunt, neque fuerunt vnquam mariti, quod ad hanc causam non
 recte accommodatur, cum mariti, iam defunctis vxoribus & viuenti-
 bus conuersis & continētes esse & ad sacerdotiū possint admitti.) Hanc
 igitur continentiae legem ab Hispania primū edito hoc canone à
 Gallis postea renouatā in Concilio Arelatenſi II. legimus. [Assumi aliqūe
 ad sacerdotiū non posse in vinculo coniugij constitutū, nisi fuerit prom-
 issa cūuersio, nō oportet.] Ab Afris deinde reperitā Carthaginēses Pa-
 tres demonstrā, nec nouiter à se stabilitā dixerūt, sed antiquissima Apo-
 stolorū traditione sanctā. [Ita placuit (inquinunt) & concedet sacro lan-
 ctos antistes, & Dei sacerdotes, nec nō & leuitas, vel qui sacramentis di-
 uinis inseruiūt, cōtinētes esse in omnibus, quōd possint, simpliciter quod
 à Deo postulat, imperrare, vt quod Apostoli docuerunt, & ipsa seruauit
 antiquitas, nos quoq; custodimus. Ab vniuersis Episcopis dictū est. Om-
 nibus placet, vt Episcopi, presbyteri vel Diaconi, & qui sacramenta
 contrectant, pudicitiae custodes etiam ab vxoribus se abstineant.]
 Quod grauiori poena proposita constituerunt Hispani Episcopi in Cō-
 cilio Toletano I. vt diaconi videlicet, vel presbyteri liberis operam dā-
 tes, ad altiorem gradum non ascenderēt. [Placuit vt diacones, si vel in-
 tegri vel casti sint, & continentis vitae, etiamsi vxores habeant, in mini-
 sterio constituantur: ita tamen, vt si quis etiam ante interdictum, quod
 per priores ante nos Episcopos constitutum est, incontinenter cum
 vxoribus vixerint, presbyterij honore non cumulentur. Si quis verò ex
 presbyteris, ante interdictum, filios susceperit, de presbytero ad Episco-
 patum non admittatur.] Concilio Agathensi placuit etiam, vt si pres-
 byteri vel diaconi coniugati, ad torum vxorum suarum redire volue-
 rint, Papae Innocentij ordinatio vel Syricij Episcopi auctoritas, quae est
 his canonibus inserta seruetur. Quod si ad aliquos formula illa Ecclesia
 sticae vitae, pariter & disciplinae, quae à Syricio Episcopo ad prouincias
 cōmeauit, nō probatur peruenisse, eis ignorationis venia remittatur:
 ita vt de caetero penitus incipiāt abstinere, & ita gradus suos in quibus
 inuenti fuerint, sic retineant, vt ad potiora eis nō liceat ascendere. Quibus
 in beneficio esse debet, quod locum ipsum, quē retinent, nō amittūt.

Caelibes non re-
 cēt omnes conti-
 nentes nuncu-
 pari.

Conc. Arelat. II
 can. 2.

Conc. Carthag. II
 can. 2.

Conc. Tolet. I.
 can. 1.

Conc. Agathense
 can. 9.

Idem can. 16.

Cœcili. Taurinens.
can. 5. Arafica,
can. 23 & 24.
Turonens. I. can.
1. Aurelian. III.
can. 2. Altifio-
dor. can. 20. Ma-
nifc. I. can. 11.
Tolet. II. can. 1.

III. can. 5. IV.
can. 43. IIX. can.
5. IX. can. 10
Syrcius in epist.
2. ad Himerium
Episcopus Tarra-
conensem.

Innocentius I. in
epistola ad Virri-
cum Episcopum
Rothomagensem
Pelagius siue Ge-
lasius Papa apud
Gra. in c. de Syra-
cusanae 28. di-
stinctione.

Socrates libr. 1.
hist. Eccles. c. 8.
Sozomenus lib. 1
c. 22.

Cassiod. in Typar-
tita lib. 2. cap. 14.
Exstat apud Gra.
in c. Nicaena sy-
nodus 31. distin-
ctio.

Franciscus Tur-
rianus lib. de sex-
ta & septima sy-
node.

D. Gregori lib. 6.
epist. in distinctione
15. epist. 195. ad
Eulogium Episco-
pum Alexandri-
num.

si quis autem scisse formam viuendi missam à sancto Syricio Episcopo deteguntur; neque statim cupiditates libidinis abiectis, illi sunt modis omnibus submodandi; eò quòd post adimonem cognitam, praeponendam arbitrati sunt voluptatem.] Et rursum. [Sanè si coniugati iuuenes còsenserint ordinari, etià vxorum voluntas ita inquirenda est, vt sequestrato mansionis cubiculo, religione promissa, postea quàm pariter conuersi fuerint, ordinentur. Idem decreuit postea, Taurinen- sis Synodus, Arausicana, Turonensis I. Aurelinensis III. Altifiodoren- sis, Manifconensis I. Toletana II. III. IV. IIX. IX. & aliae quibus liben- tur abstinco, sed tandem Lateranensis Generalis sub Innocentio III. & Tridentina.

Ex Pontificibus autem Clemens Papa primus in epistola secunda (si illius epistola est) Lucius & Stephanus PP. Clarius & seuerius multo Syricius ad Himerium Tarraconensem & Innocentius Papa I. ad Vitricium siue Victorinum, vt Gratianus legit, aut Vitricum, (vt ex Rothomagensium praefulum catalogo Robertus Caenalis Episcopus Abruicentis refert) in altera epistola ad Anastasium Episcopum The- salonicensem, & in altera ad Rusticum Episcopum Narbonensem, itè Pelagius siue Gelasius Papa ad Caetegum Patricium.

Illud tamen hìc praetermitti nec licet, nec expedit; quod Conci- lium Nicaenum decreuisse, Paphnutij suasionis, Socrates, Sozomenus & Cassiodorus tradiderunt, apud Gratianum. [Nicaena Synodus (ait) corrigere volens hominum vitam, in Ecclesijs commorantinum, po- suit leges, quas canones vocamus, in quorum tractatu, videbatur ali- quibus, introducere legem, vt Episcopi, presbyteri, diaconi, & subdia- coni, cum coniugibus, quas ante consecrationem duxerant, non dor- mirent; surgens autem in medio Paphnutius Confessor contradixit, honorabiles confessus nuptias, & castitatem esse dicens, cum propria coniuge concubitum, suasisque Concilio, ne talem poneret legem, grauem esse asserens causam, quae in ipsis, aut eorum coniugibus occasio fornicationis existeret: & haec quidem Paphnutius (licet nup- tiarum esset inexpertus) exposuit: Synodusque laudauit sententiam eius, nihil ex hac parte sancruit, sed hoc in vniuscuiusque voluntate non in necessitate dimisit: Graue nimis visum est Francisco Turriano vtriusque literaturae, tum diuinae, cum humanae laude digno, Nicae- ni Concilij decretum & Paphnutij Monachi & Episcopi consilium; in dignumque censuit vtrumque, & tanto Concilio, & tanto Confessore, ideoque filium disputationis, non ad interpretandum Concilium, sed ad infringendà Ecclesiasticorum scriptorù, qui id literis tradiderunt, au- thoritatem conuertit; illos in tota hac Paphnutij historia impudèter & impiè mèritos asseuerans, Sozomenù dicit Theodori Mopsuestae Epif- copi & haeretici laudatorè, eaque de causa illius historiam omni fide, au- thoritate & probabilitate carere, nec à sede Apostolica receptà, vt testa- tur D. Gregorius ad Eulogium Episcopum Alexandrinum. In historia autè Sozomeni (inquit) de quodà Eudoxio, qui Constantinopolitanae Ecclesiae

Episco-

Episcopatum arripuisse dicitur, aliqua narrantur, sed ipsam quoque historiam Sedes Apostolica recipere recusat, quoniam multa mentitur, & Theodorum Mopsuestae nimium laudat, atque vsque ad diem obitus sui, magnum doctorem Ecclesiae fuisse perhibet. Reitar ergo, vt si quis illam historiam recipit, Synodo, quae piac memoriae Iustiniani temporibus de tribus capitulis facta est, contradicat; qui vero contradicere nō valet, illam historiam necesse est, vt repellat. Quibus & illud adijcere potuisset Turrianus, minorem fidem & auctoritatem in historia Nicaeni Concilij Sozomeno tribui posse, quod lapsus illum in tempore eiusdem Concilij & cōfirmatione legamus: refert enim illud habitum fuisse sub Iulio, cū absolutum fuerit tempore Syluestri, praedecessoris nō solum Iulij, sed & Marci, cui Iulius successit, vt demonstrat epistola praesidum Oshj & Viti, ac Vincentij Legatorum ad eundem Syluestrum. Socratem autem Nouatianis fuisse beneuolum & Romanae Ecclesiae parum amicū asserit, aliaque in historia Nicaeni Concilij fuisse mentitum, vt quod Pascha numquam celebraretur, nisi ex vetere consuetudine cuiusque regionis, nihilque Nicaenam Synodum (vt nonnulli, sicut idem ait, vulgo iactarent) de hoc festo Pascha immutasse: quod perinde esse videtur, si vtrumque cōparetur, atque dicere, nullū de Pascha canonē sanxisse: cū cōtrā sint grauissimi Ecclesiae scriptores Epiphanius, Theodoretus, Ambrosius, Gregorius Cappadox in encomio CCCXVIII. Episcoporum & alij quos dicit se praeterire: idē quoque Socratem ausum fuisse mentiri, aut certē quod ignorabat pro certo affirmare, Ecclesiam Romanam in Quadragesima tres tantū hebdomadas exceptis sabbatho & Dominico ieiunare: iam quae fides habeatur in veteri historia, mentienti in praesenti. Haec Turrianus contra Socratem: in quo etiam & alio adminiculo ille possit iuari. Socratem enim multa ex suis libris, praecipuē quae duobus complexus est, ab scriptis Rufini presbyteri se accepisse, ipsemet narrat, eodem libro: at Rufinum & eius opera Gelasium PP. D. Hieronymum securum vt apochripa damnasse, & reiecisse in Concilio Romano comperio, sicque videtur historia haec de Paphnutij consilio & Nicaeni Concilij decreto, his duobus suffulta auctoribus, minus ponderis habitura: cū praesertim, nec Eusebius Caesariensis, qui interfuit Cōcilio Nicaeno, nec post illum Theodoretus, nec Theophanes, nec Georgius Cydrenus, de ea historia mentionem fecerint. Et quia in canone III. eiusdem Concilij Nicaeni, subintroducitas habere Episcopis, presbyteris, & diaconis interdictū fuit. Tanti habitus est, non solum castitatis & continētia, sed honestatis à Concilio ratio, cui non congruit de matrimonio permittendo tanta licentia. Haec Turrianus & qui illius partes susceperunt, ingerunt nobis, vt credamus totā de Paphnutij Confessoris consilio, & Nicaeni Concilij decreto, confictam esse historiam vel fabellam.

Sed cum attenta animi cogitatione considero, quae sanctus Cōfessor Episcopusque Paphnutius consuluit, & Nicaenum Concilium decreuit, non possum non satis mirari, quae causa fuerit, quaeve tanta in cau-

Osij Viti & Vincentij legatorum epistol. ad Syluestrū reperitur ad finē Concilij Nicaeni.

D. Epiph. aduersus Audianos. Theodoretus in vita Marci. Ambros. lib. 10. epistol. Greg. Cappadox in encomio. 318. Episcoporum.

Socrat. lib. 1. c. 8.

Concilium Romanum apud Gratian, in ca. sancta Romana. 15. dist.

*Lib. de Insti. Christi
stiana. c. 3. S. 70.*

*Socrates lib. 1. ca.
18.*

*Sozomenus. lib. 7.
c. 22.
Cassiodorus in hi-
storia tripartita.
lib. 2. c. 14.
Nicephorus lib. 8.
cap. 19.*

none difficultas, qua Turrianus commotus in tā antiquos & graues Ecclesiae scriptores, tā acres sermonis & disputationis aculeos cōtorserit. Si vt Caluinū confutaret, qui huius Cōcilij Nicaeni & Paphnutij auctōritate contendit, licere iā ordinatis, nuptias contrahere, attentius cōsiderare ille potuisset, quōd Paphnutius Confessor, nō consuluit Concilio, vt sacerdotes caelibes matrimonium inirēt: vt impiē ex eadem historia collegit Caluinus (hoc enim nec in Occidentali nec in Orientali Ecclesia est vnquam receptum) sed id tantū, vt iuxta Romanae & Hispanicae Ecclesiae consuetudinem (propōsuerat forsan obseruandū id Ōsius) Graeci omnes & Orientales mariti ad sacerdotium promoti, ab vxoribus antea ductis, tali praecepto non abstraherentur: his enim verbis cā historiam Socrates complectitur. [Verū, de vna re à Paphnutio gesta haētenu: alteram etiam narrabo, eius consilio cōfētam, quae & Ecclesiae vtilitati, & omnibus qui sacris sunt initiati, ornamento esse possit. Visum erat Episcopis, legem nouam in Ecclesiam introducere, vt qui essent sacris initiati (sicut Episcopi, presbyteri, & diaconi) cum vxoribus, quas cum erant laici, in matrimonium duxissent, minimē dormirent. Et quoniam illis erat propōsitum, de hac re consilium inire, in medio eorum confessu, surrexit Paphnutius, ac vehementer vociferatus est, non graue iugum ceruicibus illorum imponendum esse, qui erāt sacris initiati, honorabile esse coniugium inter omnes, & torum immaculatum: videntum, ne nimis exquisita praescriptione, Ecclesiam graui incommodo afficerent. Omnes enim non posse ferre tam austerā disciplinam, tamq; ab omni animi perturbatione vacuam: neque à singularum vxoribus fortasse eam castimoniae normam posse seruari. Viri autem cum vxore legitima concubitu, castimoniam appellauit, illudque satis esse, vt qui in clerum ante ascripti erant, quā duxissent vxorem, hi secundum veterem Ecclesiae traditionem, deinceps à nuptijs se abstinerent, non tamen quemquā ab illa, quā iam pridem cum laicis erat, vxorem duxisset, sciungi debere. Istam in Episcoporum conuentu orationem habuit Paphnutius, cum ipse non modo nuptias non expertus esset, sed etiam (verē dixerim) mulierem non aliquando attigisset. Nam à puero in monasterio seipsum seuerō vitae disciplinaeque generi totum dederat: qui quidem propter singularem castimoniam, praeceteris planē in magna famae celebritate vixit. Itaque cū totus Episcoporum presbyterorum & diaconorum conuentus verbis Paphnutij assensisset, conuērsia de hoc exorta penitus sedata est, potestasque permissa cuique pro arbitratu ab vxorum consuetudine abstinēdi.] Haec Socrates, cui in omnibus penē etiam verbis consentit Sozomenus. Nec Socrates & Sozomenus solum historiam hanc literis tradiderunt, sed & Aurelius Cassiodorus, & Nicephorus. At vtrumque Cassiodorus & Nicephorus à Socrate & Sozomēno desumpsisse, ille respōdebit: desumpsisse non diffiteor; sed in illos, nec Nouatianorum haerēsis, nec Theodori Mopsuestani amicitia, nec Romanae Ecclesiae odium, aut concepta à Gregorio Magno suspicio, vt in alios retorquetur: quinimo cum Gregorius

rius Magnus Sozomeni fidem auctoritatemque cleuasset, quod a Theodori partibus stetit, retulisset profecto, quae errore tanto (vt voluit Turrianus) de Paphnutio Confessore & Concilio Nicaeno impudenter ille confinxerat; cum tanti videri possit ad eorum causae confirmationem. Facit tandem ad stabiliendam historiae fidem quod ex Codice vetusto Bibliothecae Vaticanae, in quo illa ipsdem penè verbis continentur Alfonso Pisanus refert. [Has leges scripsit (inquit) ipse sanctus eorum Confessor, in praesentia Deo dilectissimi & laudatissimi Regis Constantini, de Ecclesiastica gubernatione. Statuerant autem & aliam legem Episcopis proponere, quam diuinus prohibuit Paphnutius, de qua necessarium existimaui narrare admiratione maxima dignam historiam. Placebat quibusdam Episcopis in Concilio, nouam legem in Ecclesiam introducere, & vt de alijs ad Ecclesiam pertinentibus, ita & eam legem definire, de eo quod non oporteat clericos sacri ordinis suam quamlibet vxorem eiicere. Statuerant igitur de eo, quod non oportet clericos sacri ordinis siue Episcopos, siue hipodiaconos, siue aliquem ex sacro catalogo, dormire cum vxoribus; quas adhuc laici duxerant. His ita dispositis, surgens in medio turbae Episcoporum diuinus Paphnutius, magna voce clamauit, dicens: Ne grauetis iugum clericorum sacri ordinis: honorabile enim (inquit) connubium in omnibus, & torus immaculatus, nè perfectionis excessu Ecclesiam magis laedatis; neque enim omnes ferre posse, ait, vacuam affectibus exercitationem, nemo (vt opinor) in castitate conseruatur. Si maritorum quilibet vxore priuetur, pulchram dico esse castitatem vniuscuiusque; cum sua vxore conuentum; imo separari hac lege dico eam quam Deus coniunxit, & quam semel dum lector esset, aut cantor, aut laicus vxorem duxit. Et hoc quidem dixit Paphnutius, cum esset omnis coniugij ex-pers, propterea, quod in monasterijs à pueritia fuerat educatus, ideoque huius viri consilio persuasa tota Episcoporum concio, de hac quaestione tacuit, iudicio volentium relinquens continentiam ex consensu à proprijs vxoribus.] Quod si Eusebius, & qui illum saepe sequuntur Rufinus & Theodoretus, siluerunt; ea causa fuit, quod Nicaeni Concilij historiam, vel aetate, vel negotijs alijs impeditus Eusebius omiserit, vel vt ex Gelasio & Zonara colligitur, quod eius fides cum ea quae in Nicaeno Concilio prodita est, non satis conueniret, satiùsque duxit & merito, historiam Concilij Nicaeni praeterire, quam in eam quid graue & reprehensione dignum scribere.

Sed exquiramus à reliquis, quibus est rationibus persuasus sanctissimus Episcopus & Confessor Paphnutius, vt tam sanctam de continentia sacerdotali legem Nicaeno Concilio dissuaserit? [Surgens in medio Paphnutius Confessor (aiunt Socrates & Sozomenus) honorabiles confessus nuptias, & castitatem esse dicens, cum propria coniuge concubitum; fuitque Concilio ne talem poneret legem, gra-

Conc. Nicaenum apud Alfonso Pisanum lib. 3. de actis eiusdem ad finem.

Gelasius in Concilio Romano in ca. sancta Romana. 15. dist.

uemque asserens causam, quae in ipsis aut eorum coniugibus occasio fornicationis existeret.] Duplex ergo (ni fallor) causa ex his verbis Paphnutij elici potest : altera quae matrimonium ipsum, altera quae coniuges respicit. Quae matrimonium ; grauisissima fuit, ne quis putet perfunctorie illum dixisse, honorabiles esse nuptias, & castitatem cum propria coniuge concubitum. Surrexerat paulo antè Eustachius monachus, qui postea Sebasteae factus est Episcopus, qui, vt Socrates refert, nuptias fieri prohibuit, à cibis abstinendum docuit, vnde nonnullos qui nuptias contraxerant à connubio segregauit, tantoque, tam crudeli, tam impio, tam nefario in nuptias irruit odio, vt in aedibus coniugatorum, precesiones fieri vetuerit, benedictionemque presbyteri habentis vxorem, quam laicus duxisset, tanquam scelus declinandam praeceperit, quem quidem, cum alia pluraris similia fecisset, docuissetque, Gangris in Paphlagonia coactum Concilium gradu Episcopali dimouit, cuiusque dogmata anathemate damnauit, vt praeter Socratem, ipsa Synodus Gangrensis docet ad Episcopos Armeniae. [Nam ex eo (inquit) quod illi (Eustachius videlicet & sui sectatores) nuptias damnarent, & docerent, quod nullus eorum qui sunt in coniugio, habet in Deo spem, seductae mulieres multae, suis subditae maritis, ab ipsis maritis discesserunt, & à proprijs vxoribus viri, sed hoc interim medio, dum continere non valent, adulterium commiserunt, eaque de causa diffamati sunt, & probris infumulati.] Et post alia: [Et qui nolunt in aedibus coniugatorum (odio scilicet coniugij) facere preces factaque despiciunt, ac saepe numero, de oblati in illis coniugatorum domibus non participant, & qui presbyteros coniugatos contemnunt, eorumdemque liturgias non atrectant.] Vt hinc pariter aliqua canonum IV. eiusdem Concilij Gangrensis lux praeferat. [Si quis existimat de presbytero coniugato, quod eo sacrificante, non oporteat ipsius oblationi vel sacrificio communicare, anathema esto.] Non enim id definiuit Concilium (vt haeretici nostri temporis impie contendunt, canonis sententiam vel ignorantia non assequentes, vel quod probabilius est, impietate labefactates) quod voluerit Conciliū omnes presbyteros & sacerdotes vxorū vinculis ligari: sed vt damnaret Eustachij errorē, qui odio vxorū vel sacramēti matrimonij, presbyteros in Graecia maritos, vt impios & execrabiles damnabat. Cum hoc autem (vt eò vnde egressi sumus reuertamur) cognitum haberet & exploratum Paphnutius, superioris Thebaidae Episcopus & Confessor, diuino potius spiritu afflatus, quam humano aliquo consilio innixus, castas nuptias esse dixit, & castitatem cum propria coniuge concubitum, ne si forsitan in tanto Concilio, quantum erat Nicaenum, nuptiae clericorum in laico habitu & statu inuitae reijcerentur, rudes quidam & imperiti, nuptias vt quid turpe damnari falso existimarent, altioresque radices ageret excitata iam Eustachij monachi haeresis, ad quā confutandam necesse fuit illud Concilium Gangrense conuocari, cui Osius Cordubensis, paulo post Nicaenum, interfuit.

Socrates, lib. 2. c.
33.

*Concil. Gangrense
se in praefatione
sui epistolae ad Episcopos
Armeniae.*

Explicatur can.
4. Concilij Gangrensis.

Socrates, lib. 2. c.

33.

Concil. Gangren
se in praefatione
suo epist. ad Epif.
Armeniae.

Explicatur can.
4. Concilij Gan-
grensis.

uemque asserens causam, quae in ipsis aut eorum coniugibus oc-
casio fornicationis existeret.] Duplex ergo (ni fallor) causa ex his
verbis Paphnutij elici potest : altera quae matrimonium ipsum ; al-
tera quae coniuges respicit. Quae matrimonium , grauissima fuit,
ne quis putet perfunctorie illum dixisse, honorabiles esse nuptias, &
castitatem cum propria coniuge concubitum. Surrexerat paulo ante
Eustachius monachus, qui postea Sebasteae factus est Episcopus,
qui, vt Socrates refert, nuptias fieri prohibuit, à cibis abstinendum
docuit, vnde nonnullos qui nuptias contraxerant à connubio segre-
gavit, tantoque, tam crudeli, tam impio, tam nefario in nuprias
irruit odio, vt in aedibus coniugarum, precesiones fieri vetuerit, be-
nedictionemque presbyteri habentis vxorem, quam laicus duxisset,
tanquam scelus declinandam praeceperit, quem quidem, cum alia plu-
ra his similia fecisset, docuissetque, Gamgris in Paphlagonia coactum
Concilium gradu Episcopali dimouit, cuiusq; dogmata anathemate dā-
nauit, vt praeter Socratem, ipsa Synodus Gangrensis docet ad Episcopos
Armeniae. [Nam ex eo (inquit) quod illi (Eustachius videlicet & sui se-
ctatores) nuptias damnarent, & docerent, quod nullus eorum qui sunt
in coniugio, habet in Deo spem, seductae mulieres multae, suis subditae
maritis, ab ipsis maritis discesserunt, & à proprijs vxoribus viri, sed hoc
interim medio, dum continere non valent, adulterium commiserunt,
eaeque de causa diffamati sunt, & probis infimulati.] Et post alia : [Et
qui nolunt in aedibus coniugarum (odio scilicet coniugij) facere pre-
ces factasque despiciunt, ac saepe numero, de oblati in illis coniugarum
domibus non participant, & qui presbyteros coniugatos contemnunt,
eorumdemque liturgias non atrectant.] Vt hinc pariter aliqua canonis
IV. eiusdem Concilij Gangrensis lux praeferatur. [Si quis existimat de
presbytero coniugato, quod eo sacrificante, non oporteat ipsius obla-
tioni vel sacrificio communicare, anathema esto.] Non enim id defi-
niuit Concilium (vt haeretici nostri temporis impiè contendunt, ca-
nonis sententiam vel ignorantia non assequentes, vel quod probabilis
est, impietate labefactates) quod voluerit Conciliū omnes presbyteros
& sacerdotes vxorū vinculis ligari : sed vt damnaret Eustachij errores, qui
odio vxorū vel sacramēti matrimonij, presbyteros in Graecia maritos,
vt impios & execrabiles damnabat. Cum hoc autem (vt eò vnde egressi
sumus reuertamur) cognitum haberet & exploratum Paphnutius, su-
terioris Thebidae Episcopus & Confessor, diuino potius spiritu af-
flatus, quam humano aliquo consilio innixus, castas nuptias esse di-
xit, & castitatem cum propria coniuge concubitum, ne si forsā in tan-
to Concilio, quantum erat Nicaenum, nuptiae clericorum in laico ha-
bitu & statu inuitae reijcerentur, rudes quidam & imperiti, nuptias vt
quid turpe damnari falso existimarent, altioresque radices ageret exci-
tata iam Eustachij monachi haeresis, ad quā confutandam necesse fuit
illud Concilium Gangrense conuocari, cui Osius Cordubensis, paulo
post Nicaenum, interfuit.

Quae

Quae coniuges ratio respicit, illa fuit. Omnes enim ferre non posse tam austeram disciplinam, tamque ab omni animi perturbatione vacuam, neque à singulorum vxoribus fortasse eam castimoniae normam tuto posse seruari: propositum enim erat prius in Concilio, vt Socrates refert, nouam legem in Ecclesiam introducere, vt qui essent sacris initiati, cum vxoribus, quas laici iure in matrimonium duxissent, minimè dormirent: hoc enim generaliter constitui volebant, praecipue in Oriente, in quo Concilium agebatur, & cuius ea consuetudo longius erat progressa; nam in pluribus Occidentis partibus ea vel traditione, vel decreto ablata fuerat, vt antea animaduerti. Illud autem graue visum est Paphnutio, cum propter haeresim Eustachij, tum ob vxorum pericula incontinentiae: ipsae enim cum nullo uoto essent deuinctae, si castitatem cogere tur seruare, quam non uouerant, cum se continere non possent, maritorum fide & caritate fraudatae, in periculo erant labendi in deteriora: à quo etiam periculo, efferuescentes maritorum iuuenem animi aetatis ardore non multum aberant: quos aliquando eligi sacerdotes, exiguis, qui tunc erat Catholicorum Christianorum numerus, & Ecclesiae necessitas postulabant. Quae ratio non solum Paphnutium, ne illum ut parum castitatis amicum repellant nostri, vel suspectum habeant sanctissimi Concilij Nicaeni decretum; mirificiq; pastoris & confessoris Paphnutij consilium; sed multo ante Paphnutium, Dionysium Chorinthiorum Episcopum commouit, vt ad Pinytum Gnothiae Ecclesiae Episcopum scriberet, commonefaciens illum, ne graue seruandae, imo compulsa castitatis onus, ac necessitatem fratrum, ac discipulorum animis imponeret, in quo, multorum periclitaretur infirmitas; cuius rationem habere, & suorum imbecillitati se attemperare erat necesse, quod consilium laudauit, amplexusque est Pinytus, vt Eusebius, & Nicephorus tradiderunt.

Nec noui quid consuluit Paphnutius, & decreuit Concilium, cum semper in Oriente ea impunitas & licentia permessa fuerit. Qui uolebant enim, altioris vitae fastigium conscendere, continenter se gerebat; nec post sacerdotium acceptum sicut in Occidente, vxorum amplexibus implicabantur. Hi autè quibus hac sanctam continentiae traditione se qui displicebat, vxores antea ductas, domi retinebant, & liberis tamquam seculares operam dabant, vt idè Socrates asserit & Nicephorus: in quo statu legem continentiae relinquendam Paphnutius consuluit, & Concilium decreuit, cuius sententia, ommissio fuit potius, quam decretum, cum nihil noui decreuerit.

Sed progrediamur, disquiramusque, an Paphnutius si primus non fuit huius continentiae dissuasor, an ultimus fuerit: At non fuisse ultimum, rescriptum indicat Catholicorum Principum, Honorij & Theodosij ad Palladium P. V. haec post alia dicentium. [Illos autem non relinqui castitatis hortatur affectio, quae ante sacerdotium maritorum legitimum meruere coniugium; nec enim clericis in competenti adiunctae sunt, quae dignos sacerdotio viros sua cōuersatione fecerunt.] His

G g accedit

Socrates lib. 2.
cap. 33.

Euseb. lib. 4. hist.
eccles. c. 22. Ni-
ceph. lib. 4. c. 8.

Socrates lib. 5. c.
22. Niceph. lib.
12. c. 34.

Honor. & Theo-
dosij in l. eum qui
C. Theodosij & Iu-
stiniani, de Episco-
pis & clericis.

Stephanus PP.
apud Grat. in.c.
aliter. 31. distin.

Explicatur Ste-
phani PP. decre-
tum de matrimo-
nijs Orientaliū.

Bedá in li. de re-
medio peccatorū.

Sexta Synodus,
canon. 3.

Socrates, Sozome-
nus & Nicepho-
rus, in locis supe-
rius citatis.

Concil. Neocaesa-
ri. can. 1.

Grego. Magn. in
epist. ad Petrum
subdiaconum Si-
ciliae lib. 1. epist.
42. Exstat apud
Grat. in.c. ante
trienniū. 31. dist.

Idem in eadem
epistola.

accedit Stephanus PP. Aliter (inquit) se Orientaliū traditio habet Eccle-
siarum, aliter huius sanctae Romanae Ecclesiae. Nam earum sacerdo-
tes diaconi & subdiaconi, matrimonio copulantur, istius autem Eccle-
siae, vel Occidentalium, nullus sacerdotum à subdiacono vsque ad Epif-
copum licentiam habet coniugium sortiendi.] Cùm autem vtriusque
Ecclesiae consuetudinem retulisset, neutram, vt Euangelicis Apostoli-
cisq; institutis repugnantem reprobauit, quod facturus non esset Pon-
tifex, si Orientalium traditionem Christianae doctrinae agnouisset ad-
uersam. In qua epistola, quia verbum vnum, duriusculum quibusdam
visum est, ex illo sinistrè admodum elucitibus, sacerdotes Orientis,
iam sacros ordinibus, matrimonia posse contrahere, oportet vt inter-
pretatione molliatur. Matrimonio enim sacerdotes copulari, idem est
prorsus, quòd matrimonij vsum siue còcubitū exercere, vt praeter alia,
Bedá demonstrat. [In tribus (ait) quadragesimis anni, & in die Domini-
co, & in quarta feria, & in sexta feria coniugales continere se debent, nec
illis diebus copulari, quamdiu grauata fuerit vxor, vsq; ad partū, à par-
tu post XXXIII. dies si filius est, si autem filia post LVI.] Eodem sensu
verbū copulari vsurpauit vetus translatio canonū Sextae Synodi: [Quā
uis in Romani (inquit) canonis ordine traditum nouimus, eos qui ordi-
nati sunt, diaconi vel Presbyteri profiteri: quod non suis iam copulen-
tur vxoribus.] Copulari igitur verbum, pro maris & foeminae cor-
porum coniunctione intelligendū est, nam iam semel sacros in Orien-
te, vt in Occidēte celebrare cònubia non potuisse, ijdem qui historiam
Paphnutij retulerunt, literis comprobarunt, Socrates, Sozomenus & Ni-
cephorus; & praeter hos Concilij Neocaesariensis Patres.

Sed ad historiam Paphnutij redeamus, videamusque an illius consi-
lium reliqui post Stephanum Pōtificates improbauerint. Gregorius Mag-
nus (cum paulò ante Pelagius Secundus, qui illum in ea dignitate praec-
cessit, subdiaconos Siciliae vxoribus suis permisceri Romanae Ecclesiae
legibus prohibuisset) duram eius constitutionem existimans substulit,
decernens, vt qui iam matrimonio coniuncti erant, ab eo minimè sepa-
raretur, sed permitterentur copulari: [Ante trienniū (inquit) omnium
Ecclesiarum subdiaconi Siciliae prohibiti fuerant, vt more Romanae
Ecclesiae, suis vxoribus nullatenus miscerentur, quod mihi durum at-
que incompetens videtur, vt qui vsum continentiae non inuenit, neq;
castitatē promisit, còpellatur à sua vxore separari, atque per hoc, quod
absit, in deterius cadat.] Est ne aliud quod Paphnutius còsuluit, ab eo,
quod Gregorius in Sicilia praecipit: nisi quod ille generaliter in Graecia
in omnibus ordinibus sacris, quia de omnibus oblata fuerat disceptatio,
Gregorius autem peculiariter de subdiaconis Siciliae, quia de his solū
institutus fermo & quaestio orta in Sicilia erat: illud solū additum à
Gregorio, quòd subdiaconi in posterum in Sicilia non ordinarentur,
ni prius castitatis legibus se disertis verbis addixissent. [Vnde videtur
mihi (inquit) vt à praesenti die Episcopis omnibus dicatur, vt nullum
facere subdiaconum praesumant, nisi qui se victurum castè promise-
rit;

rit, quatenus & praeterita mala, quae proposito mentis appetita non sunt, violenter non exigantur, & futura mala cautè caueantur.] Nec Gregorius solùm consuetudinem Graecorum non improbavit, sed nec Innocentius III. Cùm enim ab eo quaereretur, per Archiepiscopum, an filius sacerdotis Graeci, ad Episcopatum Anglorientem posset promoueri (filios enim sacerdotum, ad Ecclesiasticas dignitates Ecclesia vix vquam admisit) elegerant enim illum canonici Anglorientenses: Respondit Archiepiscopo Innocentius, vt ad confirmationem illius, & consecrationem, sine dubio, procedat: [Nos igitur attendentes (scribit) quòd Orientalis Ecclesia votum continentiae, non admittit: quoniam Orientales in minoribus ordinibus contrahunt, & in superioribus vtuntur matrimonio iam contracto: mandamus, quatenus nisi pro eo quòd inter Latinos Graeci huiusmodi cõuerfantur, regionis consuetudo repugnet, & si aliud canonicum non obstat, ad confirmationem & consecrationem sine dubitatione procedas.] Quod & Clemens III. Papa docuit, dum ait: [Quaesitum est vtrum sacerdotibus Graecis, quibus legitimo matrimonio licet vt, poenitentia publica sit imponenda, si eam postulet sibi pro filijs oppressis iniungi, &c.] Si illis enim in Graecia matrimonio vti non liceret, non vtique id Pontifex affirmasset, oppressionemq; infantis maiori seueritate damnasset, nec in Concilio Lateranensi Generali sub Innocentio III. ea consuetudo improbat est: nã cùm Latinis Clericis, omnium foeminarum commercium poenis grauissimis interdiceretur, de Graecis haec Patres decernunt. [Cum autem secundum regionis suae morem, nõ abdicarunt copulam coniugalem, si lapsi fuerint, grauius puniatur, cùm legitimo matrimonio vti possint.] Haec longius ad defensionem Paphnutij, magis quàm Graecorũ, deducere ad ducereq; placuit, ne tanta Patri tanto, Episcopo, & Cõfessori impudicitiae, vel incõtinẽtiae nota imponatur, neue Concilio Nicaeno haeretici falso putet leges oes quas ipsi impudẽtiae sancit cõfirmari, cù illud nõ decernat, nec approbet Graecorũ cõsuetudinẽ, sed ne ob haeresim Eustachij, tunc recenter exortam, impingerent ad eundem scopulum, erroris ansam ex Concilio sinistrè sumentes, idẽ superfederunt continentiae legi in Graecia solùm & Oriente, nam de eius sacerdotibus solum nata fuerat disceptatio, & in eis solùm, opus erat nouae illius legis cõstitutione; cum in reliquis Occidentis prouincijs siue traditione, siue lata constitutione id iam obseruaretur: quod & consulisset ipse Turrianus, si in Concilio Graeco & Graecorum Episcoporum maiori ex parte coactõ interfuisset, vidissetque Concilij taciturnitate & coniuuentia, haereseos & errorum periculis (quae ex prohibitione redundabant) aditum intercludi. Illa autem si abfuissent, non Latini modò, sed & ipsi Graeci continentiae legem peculiari decreto proculdubio indixissent: nam in eam sententiã sat fuisse propesos Episcopos omnes, Socrates & Sozomenus scripserunt: at prudẽtes legislatores tẽporũ vicissitudini cedere & posse & debere, Philosophorũ placitis, experimentisq; multis edocti sumus.

Quod autem desubintroductis ad refellendam Paphnutij historiam

Inno. 3. in c. cum
olim de Clericis
coniugat.

Clemens. 3. PP. in
ca. quaesitum de
poenitent. & re-
miss.

*Concil. Trosleian.
can. 9.*

*Iustin. in authen.
de sanctissim.
Epis. S. Presbyteris.
collact. 9.*

*D. Epiphanius ad
uersus haereses.
68. haeresi.*

riam alij referunt leuissimam esse; quia subintroductas habere illis solum interdictum fuit, qui uxores nunquam duxerant, vel ductis carebant, ut testantur Concilij Trosleiani Patres. [Quique (aiunt) clericatus utuntur officio, extranearum mulierum familiaritate habere prohibentur, matrum, sororum, aut filiarum sibi solatia intra domum suam nouerint tantum esse concessa: sed quia sub occasione istarum personarum, aliae mulieres subintroduci coeperunt, sancti Africani canones decreuerunt, ut nec ipsi Episcopi, aut Presbyteri soli habeant accessum ad uiduas, vel uirgines, vel quascumque foeminas; sed ubi aut clerici praesentes sint, aut graues aliqui Christiani, &c.] Hinc Iustinianus Imperator, eiusdem Concilij Nicaeni probans decretum [Presbyteris (ait) diaconis & subdiaconis & alijs in clero scriptis non habentibus uxores, secundum regulas diuinas, interdicimus & nos, mulierem habere in sua domo, &c.]

Illud autem postremo loco reseruauimus, incertum esse, an hic Paphnutius idem sit cum eo, quem tandem in haeresim Melitianorum lapsus admonuit D. Epiphanius: eundem enim indicant Paphnutij nomen, Aegypti locus, Constantini imperium; alium uero, maturitas aetatis huius quiete, pure, pie, & sapienter peractae, spectata prudentia, singularis morum integritas, clara literarum cognitio, insignis praeteritae confessionis gloria, ac tandem diuina illa edendi miracula uirtus: in re dubia pietatis & religionis consideratio, aequiorem tueri partem suadet.

DE CONFIR-
MANDO CONCILIO
ILLIBERRITANO AD
CLEMENTEM IIX.

SANCTAE ROMANAE ET CATHO-
licae Ecclesiae Pont. Opt. Max.

FERDINANDI DE MENDOZA
LIBER III.

Ne cerei in coemeterijs incen-
dantur.

Canon XXXIIII.

Cereos per diem placuit, in coe-
terio non incendi: inquietandi
enim Sanctorum spiritus non
sunt. Qui haec non obseruaue-
rint, arceantur ab Ecclesiae cõ-
munione.

Ne cerei in coemeterijs incen-
dantur.

Canon XXXIIII.

Cereos per diē placuit, in coe-
meterijs non incendi: inque
tandi enim Sanctorum spiri-
tus non sunt. Qui haec non
obseruaerint, arceantur ab
Ecclesiae communionē.

CEREOS IN COEMETERIIS INCENDI
prohibitum ad inquietandos Sanctorum spiritus: et quid sit
spiritus inquietare, Cap. I.

I Catholici scriptores, Beatissime Pater, ingenij
& doctrinae laude praestantes, tam audacter, &
acerbe carpunt, quam plenè non capiunt Con-
cilij sententiam, & propriam erroris culpam in
sanctissimos Ecclesiae Patres Conciliorum au-
ctores rejciunt: non adeò mirum, si haeretici,
pictatis & religionis Christianae, vel ignari, vel
hostes, in eadem ignorantiae, vel temeritatis ve-
stigia incurrant. Assueverant nonnulli, canonis sententiam à Christianae
doctrinae, & antiquae Ecclesiae moribus alienam, quòd cereos in de-
functorum, vel Sanctorum monumentis accèdi, prohibitos iudicarinè,
sed si paulò altius, Patrum mentem plenissimã religionis perpèdissent,
a reperissent

Citati superius
lib. 1. cap. 4.

reperissent profectò, non hoc pietatis documentum; sed antiquae superstitionis radices conuellere voluisse. Pertinet enim ad Episcopos, non minus in superstitione ex hominum animis euellenda, curam, ac diligentiam impendere, ac in religione stabilenda, & augenda industria laboreque inuigilare. Quocirca praesenti constitutione non prohibent, generaliter, cereos in cœmeterijs accedi, id enim cum ex natura sua (vt Philosophi docent) indifferens sit, si iusto & pio religionis zelo accendantur, piū & religiosum erit; sin minus, profanum & impiū: quod huius canonis sanctione prohibuisse Patres, ratio constitutionis reddita perspicuis verbis demonstrat. [Inquietandi enim (ait) Sanctorū spiritus non sunt.] Cum enim haec sit praecipua ferendae & latae legis ratio, perinde est, ac si dixissent Patres: Cereos placuit in cœmeterijs nō incendi, ad inquietandos Sanctorum spiritus; nō quòd verè inquietari posse animas crediderint Hispani Patres; quinimo vt plenum superstitionis crimen illud interdixerunt, & anathemate dānarunt, sed quòd inquietari posse putarent, & vellent hi, qui animas euocare cereis contēdebant: quorum errorem episcopi conantur euellere, decernentes ne cerei incenderentur ad eam euocationis superstitionem, quae verè ad Magiam, seu Necromantiam spectabat. Inquietare enim, seu inquietare velle Sanctorum spiritus, idem est prorsus, quod velle è quiete, in qua morantur, educere, & ad praesentis vsuram lucis reuocare: quod alij sollicitare, elicere, educere, euocare, euellere, inclamare, ciere manes dicunt. Olim enim euocare, & inquietare piorum manes, ad consulendum eos de futurarum rerum euentu & veritate se velle & posse, Magi quidam, seu Necromantici iactabant pernicioso daemonum astu, vt dum hanc sibi rerum futurarum diuinationem vsurparent, supernam Dei potentiam & diuinitatem aemulari viderentur; quo & facilius possent primos Christianae religionis sectatores à vero Dei cultu, ad inanes & falsas illorū superstitiones falsis praestigijs traducere. Qua ratione eorum artem secundam idololatriam rectè Tertullianus nuncupauit. Qui eam exercebant, manes inclamando, inquietare spiritus vel animas dicebatur: idque non probabili modò coniectura, sed grauisimo omnium testimonio, sancti videlicet Spiritus doctrina confirmabo. Cum enim mortuo Samuele viro sancto, & Propheta, Saul in expeditione esset belli aduersus Philistaeos, venissetque in Gelboe, & vidisset castra Philistaeorum, graui illum terrore fuisse commotum sacri Codices ferunt; eaq; de causa consuluisse Dominum: & cum ab eo responsum non accepisset, nec per somnia, neque per sacerdotes, neq; per Prophetas, seruis suis sic praecipisse. [Quaerite mihi mulierem habentem Pythonem, & vadam ad eam, & sciscitabor per illam: & dixerunt serui eius ad eum, est mulier Pythonem habens in Endor. Mutauit ergo habitum suum, vestitusq; est alijs vestimentis, & abiit ipse, & duo viri cum eo; veneruntque ad mulierem nocte, & ait illi: Diuina mihi in Pythone, & suscita mihi, quem dixerò tibi: & ait mulier ad eum: Ecce tu nosti, quanta fecerit Saul, & quomodo eraserit Magos, & hariolos de terra: quare ergo infi-

Tertull. lib. de ani
ma. c. 57.

1. Reg. 28.

diaris animae, vt occidar: iurauit ei Saul in Domino dicens: Viuit Dominus, quia non eueniet tibi quidquam mali propter hanc rem. Dixitque ei mulier: Quem fuscitabo tibi? Qui ait: Samuelem. Exclamauit voce magna, & dixit ad Saul. Quare imposuisti mihi: tu es enim Saul. Dixitque ei Rex: Noli timere. Quid vidisti? Et ait mulier ad Saul: Deos vidi ascendentes de terra. Dixitque ei: Qualis est forma eius? Quae ait: Vir fenex ascendit, & ipse amictus est pallio. Et intellexit Saul, quod Samuel esset, & inclinauit se super faciem suam in terra, & adorauit. Dixit autem Samuel ad Saul. Quare inquietasti me, vt fuscitarer? Et ait Saul: Coartor nimis: si quidem Philistijm pugant aduersus me, & Deo recessit a me, & exaudire me noluit, neque in manu Prophetarum, neque per somnia. Vocauit ergo te, vt ostenderes mihi quid faciam. Et ait Samuel: Quid interrogas me, cum Dominus recesserit a te, & transierit ad aemulum tuum? faciet enim tibi Dominus, sicut locutus est in manu mea, & scindet regnum tuum de manu tua, & dabit illud proximo tuo Dauid; quia non obedisti voci Domini, neque fecisti iram furoris eius in Amalech. Idcirco quod pateris, fecit tibi Dominus hodie.]Ecce quomodo verbum, Inquietare, pro educere est quiete, vel fuscitare, vsurpat Scriptura. Quae euocandi manes professio, & ars, quam Necromantiam vocabat, apud Romanos, Hispanos & alias nationes erat frequentissima: eiusque error tanto altius illorum animis inhaeserat, quanto maior de admirabili eiusdem auctoris sapientia concepta erat opinio & existimatio. Mercurium enim Trismegistum fuisse, Prudentius his verbis cecinit.

1. Reg. 28.

Prudentius lib. 1.
contra Symmachum

Succesit Iouis imperio corruptior aetas:
 Quae docuit rigidos vitis seruire colonos,
 Expertes furandi homines hac imbuit arte
 Mercurius, Maia genitus: nunc mag nus habetur
 Ille Deus, cuius dedit experientia fures.
 Nec non Thessalicae doctissimus ille Magiae
 Traditur extinctas sumptae moderamine Vir gae
 In lucem reuocasse animas, Cocytia lethi
 Iura resignasse sursum reuolantibus Vmbri.
 Ast alias damnasse neci, penitusque latentem
 Immerfisse Chao: facit hoc ad Vtrumque peritus
 Vt fuerit, geminoque armarit crimine Vitam.
 Marmure nam Magico tenues excire figuras,
 Atque sepulchrales scitè incantare fauillas,
 Vita itidem spoliare alios ars noxia nouit.
 Artificem scelerum simplex mirata vestutas
 Supra hominem coluit, simulans per nubila ferri,
 Aligerisque leues pedibus transcurrere ventos.

Cum enim inter alios huius superstitionis errores putarent, mortuorum animas circa tumulos, & corporum suorum reliquias oberrare, vt tradit Laetantius, persuasi etiam erant, verborum quorundam virtute educi,

Laetantius lib. 2.
diuinarum. ca. 2.

Plin.lib.30.c.2.

Cicero oratione in
Varronium.

Horatius lib.1.
Satyra.8.

Haec erat Crati-
dia venefica Nea-
politana.

Philostratus in
vita Apollonii.

Suetonius in vita
Neronis.c.34.

D. Augusti in res-
ponso ad.3. quaes-
tionē Symplicia-
ni.lib.2.
Lactan.lib.6. di-
uin. institut. c.13.

facile adducique posse. De Appione scribit Plinius manes Homeri euocasse, vt sciret qua patria, quibusue parentibus genitus esset; non tamen ausum fuisse profiteri, quid sibi respondisset. De C. Vatinius Cicero; [Et quoniam omnium rerum magnatum (ait) à dijs immortalibus principia ducuntur, volo vt mihi respondeas. Tu qui te Pythagoricum soles dicere, & hominis doctissimi nomen tuis immanibus, & barbaris moribus praetendere; quae te tanta prauitas mentis tenuerit, qui tantus furor, vt cum inaudita, & nefaria sacra susceperis, cum inferiorum animas elicere, cum puerorum extis deos manes mactare soleas; auspicia, quibus haec vrbs condita est, quibus omnis respublica, atque imperium tenentur, contempseris.] De Cannidiae, & Saganæ veneficis Horatius.

Vidi egomet nigra succinctam vadere palla
Canidiam pedibus nudis, passosq; capillo,
Cum Saganæ maiore vultum (pallor vtriusq;
Fecerat horrendas aspectu) scalpere terram
Vnguibus, & pullam dimellere mordicus agnam
Coeperunt: cruor in fossam confusus; vt inde
Manes elicerent animas responsa daturas,
Lanea & effigies erat; altera cerea: maior
Lanea, quae poenis comperceret inferiorem:
Cerea suppliciter stabat seruilibus; vt que
Iam peritura, modis. Hecatem vocat altera saenam,
Alterâ Testiphonem, serpenteis, atque videres
Infernas errare canes; lunamque rubentem,
Ne foret bis testis, post magna latere sepulchra.

De Apollonio Tyanæo Philostratus commemorat, quod cum venisset ad sepulchrum Achillis, obtestatus est illius manes, vt sibi antiquam illius imaginem demonstrarent; tunc autem tumulus leuiter intremuit, mox iuuenis quidam apparuit, primo statura cubitorum quinque, paulo post duodecim, pulchrior quam dici possit, interrogauit autem quaedam friuola, videns autem adolescentem nimium lasciuientem, cognouit eum à daemone occupatum esse, compulitque daemone corpus eius relinquere. De Nerone autē prodit Suetonius cum matris à se occisae specie exagitaretur, verberibus furiarum, ac taedis ardentibus, illius manes educere, & exorare facto per Magos sacro tētas. Quod & aetate posteriori fieri cōsueuisse, colligi videtur ex Augustino, dū nec certum sibi esse tunc respondit ad Symplicianum, an animae defunctorum sic euocatae magicis carminibus suscitari possent, profundiorēque & perplexiorem esse inquisitionem, quam à se tunc inuestigari posset: idque videtur etiam sensisse Lactantius, dum probans animae immortalitatem contra Gentes: [Falsa est ergo (ait) Democriti, & Ericuri, & Dicaearchi de animae dissolutione sententia; qui profecto non aude-

auderent de interitu animarum, Mago aliquo praesente differere, quod sciret certis carminibus cedere ab inferis animas, & adesse, & praebere se humanis oculis videndas, & loqui, & futura praedicere: & si aude-
rent, re ipsa, & documentis praesentibus vincerentur.] Audacius mul-
to Simon ille, ob excellentiam huius artis Magus nuncupatus, qui
euocare manes, suscitare mortuos, & alia mira efficere se posse diuina
virtute, iactabat. Cuius haeretici sectatores, adeo se extollebant, vt
non simplicium tantum hominum, sed & Sanctorum, & Prophetarum
animas se educere posse gloriarentur, vt auctor est Tertullianus, à quo
illi grauissimè refutantur. [Sic & in illa (ait) alia specie Magiae, quae
iam quiescentes animas euellere ab inferis creditur, & conspectui ex-
hibere, non alia fallaciae vis est operator planè, quia & phantasma
praestatur, quia & corpus adtingitur; nec magnum illi exteriores ocu-
los circumscribere, cui interiorum mentis aciem excacare perfacile
est. Corpora denique videbantur Pharaoni, & Aegyptijs, magicarum
Virgarum Dracones; sed Moysi veritas mendacium deuorauit. Multa
vtique & aduersus Apostolos Simon dedit, & Elimas magi; sed plaga
caecitatis de praestigijs non fuit; quid noui aemulatio veritatis ab spiri-
tu irumundo. Ecce hodie eiusdem Simonis haereticos, tanta praesump-
tio artis extollit, vt etiam Prophetarum animas ab inferis mouere se
spondeant: & credo, quia mendacio possunt: nec enim Pythonico tunc
spiritui minus licuit animam Samuelis effingere, post Deum, mor-
tuos consulente Saule. Absit, alioquin vt animam cuiuslibet Sancti, ne-
dum Prophetarum à daemone credamus extractam, edocti quod ipse Sa-
thanas transfigaretur in angelum lucis, ne dum in hominem lucis, etiam
Deum se asseueraturus, signaque portentosiora editurus, ad euertendos
(si fieri possit) electos dubitauit, si forte tunc Prophetam se Dei as-
seuerare, & vtique Sauli, in quo iam ipse morabatur, ne putes alium
fuisse, qui phantasma administrabat, alium qui commendabat; sed
eundem spiritum, & in pseudopphetide, & in apostata facile menti-
ri, quod fecerat credi, per quem Saulis thesaurus illic erat, vbi & cor
ipsius, vbi scilicet Deus non erat, & ideo per quem visurum se credi-
dit, vidit; quia per quem vidit & credidit: si & de nocturnis imagini-
bus opponitur, saepe non frustrari mortuos viuos: nam & Nafamonas
propria oracula, apud parentum sepulchra mansitando captare, vt He-
raclides scribit, vel Nymphodorus, vel Herodotus: & Celtas, apud
vitorum fortium busta eadem de causa abnoctare, vt Nicander adfir-
mat: non magis mortuos verè patimur in somnis, quàm viuos: sed
eadem ratione mortuos, qua & viuos: at somnia quae videntur, ve-
ra sunt. Non enim videntur, quia vera sunt, sed quia adimplentur:
fides somniorum de effectu, non de conspectu renunciar. Nulli au-
tem animae omnino inferos patere satis Dominus in argumento illo
pauperis requiescentis, & diuitis ingemiscentis ex persona Abrahae
lanxit: non posse relegari renuntiatorem dispositionis infernae; quod
vel tunc licere potuisset. Vt Moyssi & Prophetis crederetur; sed

*Tertull. lib. de ani-
ma. c. 17.*

Exod. 7.

Act. 13.

1. Reg. 28.

2. Cor. 11.

2. The. 2.

Matth. 24.

1. Reg. 28.

Matth. 5.

& si quasdam reuocauit in corpora Dei virtus in documenta iuris sui, non idcirco communicabitur fidei, & audaciae Magorum, & fallaciae somniorum, & licentiae poetarum. Atqui in resurrectionis exemplis, cum Dei virtus siue per Prophetas, siue per Christum, siue per Apostolos in corpora animas repraesentat, solida, & contrectabili & satiata veritate, praecudicatum est, hanc esse formam veritatis, vt omnem mortuorum exhibitionem incorporale praestigias iudices.] Haec Tertullianus aduersus Symonis Magi, & eius sectatorum praestigias: qui non rudioribus tantum, sed omnibus generaliter persuadere contendebant, se animas Sanctorum, & Prophetarum e quiete, qua fruebantur, educere posse. Quem errorem ab antiqua, & vana Gentium superstitione hauserunt, quas solitas deorum, vel daemonum potius manes euocare praestigijs multis, Plinius docet. *Herba enim Aglaophoti illos euocasse manes, Gema Ananchitide, & alijs multis testatur. Quorum omnium impio errori, ne in Hispania inualesceret, aditum intercludere volentes sanctissimi Hispaniae Patres, prohibuerunt accendi cereos, non in Ecclesijs, vt nonnulli parum recte scripserunt: (quia de luminaribus Ecclesiae ad celebranda diuina non agunt, nec in Ecclesijs tunc sepeliebantur mortui) sed in coemeterijs, in quibus Sanctorum, & defunctorum corpora reposita erant. In his solum incendi cereos ad inquietandos Sanctorum spiritus noluerunt: hoc enim, non significat modò, sed explicant, dum rationem constitutionis addentes, aiunt: [Inquietandi enim Sanctorum spiritus non sunt. Fuit namque vsitatum his Patribus, quod principaliter constituere volebant, vt breuiori contextu canones conciperent, in vim rationis referre: quod disertis huius & aliorum canonum verbis comprobabo, XXXVI. praesertim, in quo aiunt: [Placuit picturas in Ecclesia esse non debere; ne quod colitur & adoratur, in parietibus depingatur.] Nò enim generaliter sacras omnes picturas placuit illis prohiberi, sed eas solum, quae coli & adorari debent, ne pingerentur in parietibus, vt in eius canonis interpretatione pluribus postea disseremus. Cereos autem in omnibus sacris adhiberi, & in his quae ad eliciendas mortuorum animas fieri consueuerant, notius est, quam vt à nobis fusiùs debeat probari: ne tamen testes desint, Plinium adferam, qui de sanguine Hyaenae loquens [Eodem (inquit) tactis postibus vbicumque Magorum infestari artes, non elici deos, nec colloqui, siue lucernis, siue pelui, siue aqua, siue pila, siue quo alio genere tententur.] Et postea loquens de Magia. [Vt narravit Osthane, species eius plures sunt. Namque & ex aqua, & ex sphaeris, & ex aere, & stellis, & lucernis, ac peluibus, securibusque, & multis alijs modis diuina promittit, praeterea umbrarum inferorumque colloquia.] Posteriori etiam aetate cereos accendere consueuisse Magos, ad exercendam eandem superstitionis vanitatem, ex libris Honorij Necromantici, qui Theaurus Necromantiae appellabatur, quos ipse legerat, tradit Emericus: neque ab eadè hodie superstitione destitisse, sed eosdem accendere solitos, ad euocandos daemones, ex ipsorum et confessione testatu facit*

*Plinius lib. 2.4:
c. 17.*

*Idem lib. 37. c. 11
Idem lib. 28. c. 8.*

Plinius. li. 28. c. 8

Idem lib. 30. cap. 2.

*Emericus. 2. p.
director. q. 43.*

Franciscus Peña, ad eundem Eymericum. Per diem autem ideò adiecerunt, ne cereos ad celebrandas nocturnas vigiliis (quae tunc erant frequentissimae) sustulisse videretur, de quibus in canone sequenti. Et quia sacrificia, quibus ad viderandos Sanctorum & defunctorum omnium spiritus abutebantur, ut tradit Suetonius, per diem, non autem per noctem fieri solebat: nam post prandium non licebat sine causa necessaria celebrare, ut Augustinus testatur: per noctem enim vigiliae tantum, Psalmorum cantus, sacrorum librorum lectiones & interpretationes frequentabantur.

Sanctorum autem nuncupatio olim Christianis fidelibus tribuebatur, ut Paulus scribit ad Corinthios. [Paulus (ait) Apostolus Iesu Christi per voluntatem Dei, & Timotheus frater Ecclesiae Dei, quae est Corinthi, cum omnibus sanctis, qui sunt in vniuersa Achaia.] Et ad Philippenses. [Paulus & Timotheus serui Iesu Christi, omnibus sanctis in Christo Iesu, qui sunt Philippis, cum Episcopis & diaconibus.] Quare Sanctorum nomen pro fidelibus Patres huius Concilii usurpasse intelligi possent: quasi decernerent, quorumcumque fidelium manes è quiete, qua fruebantur, educi non debere, quia in coemeterijs iuxta sanctos Martyres, & Confessores solebat quondam fideles sepeliri. Illicitum enim semper putarunt Hispani in profanis Gentium sepulchris recondi: nam ut viuorum, sic & mortuorum Gentilium communicationem, ut nefariam nostros deuitasse memorat D. Cyprianus ad Clerum & plebem in Hispania consistentes. De Martiali enim Episcopo Astoricensi lapsio haec scribit. [Martialis quoque, praeter Gentilium turpia, & lutulenta conuiuia, & collegia diu frequentata, & filios in eodem collegio exterarum gentium more apud profana sepulchra depositos, & alienigenis cosepultos, actis etiam publicè habitis, apud procuratorum Ducenariorum, obtèperasse se idololatriae, & Christum negasse contestatus sit.] Ut hinc etiam obseruemus, quanta olim ab Hispaniis in electione sepulturae, pietatis & religionis cura sit habita; aduersus grauem illorum haereticorum errorem & impietatem, qui nullam terrae lacrae, aut profanae in sepulturis Christianorum habendam rationem impudenter contendunt. Corporis enim quaquam nihil interfit, an humus illud sacra, vel profana cõtegat, an feracè diripiant, an maria consumant, an flamma subducatur, (cum cadaueribus omnis sepultura, si sentiunt, poena sit; si non sentiunt, ipsa conficiendi celeritate medicina) spiritus tamen & aeternitatis si ratio habenda est, si pietatis fidelium non negligenda cura, si suffragiorum Ecclesiae iura non despicienda, si totius tandem religionis arcana non contemnenda & conculcanda; magni interesse non in profanis Gentium, sed in locis Christianorum sacris sepeliri, ad quae fideles conueniant, orationes, & preces supplices Deo porrecturi, nisi infanus, aut haereticus, aut haereticus infanus non negauerit. Quinimo Ecclesiae, & fidelium suffragijs ommissis, curam sepulturae, & funerum à Catholicis fidelibus, quibus tanquam organis & vasibus ad omnia bona opera Spiritus sanctus est usus, spernedam non esse, ipsius humanae naturae, & gratiae diuinac cõsideratio suadet, ut sapièter & pie docuit Aug. [Nec ideò tunc cõtēneda & abij-

Franciscus Peña ad Eymericum. 3. p. directorij commentario. 26. nu. 115.

Suetonius in Nerone. c. 34.

D. Aug. in epist. 118. c. 5.

1. Ad Corinth. 1.

Ad Philip. 1.

D. Cyprian. epist. 68. ad Clerum & plebē in Hispania consistentes. cap. 3.

Semper in Hispania sepulturae lacrae à fidelibus maximè curam habitam.

D. August. lib. 1. de ciuit. Dei. c. 13.

& abijcienda sunt corpora defunctorum (ait) maximeque iustorum atque fidelium, quibus tanquam organis, & vasibus ad omnia bona opera sanctus vsus est spiritus: si enim paterna vestis, & annulus, ac si quid huiusmodi tanto carius est posteris, quanto erga parentes maior affectus; nullo modo ipsa spernenda sunt corpora, quae utique multo familiarius atque coniunctius, quam quaelibet indumenta gestamus. Haec enim non ad ornamentum vel adiutorium, quod adhibetur extrinsecus; sed ad ipsam naturam hominis pertinent. Vnde & antiquorum iustorum funera officiosa pietate curata sunt, & exequiae celebratae, & sepultura prouisa: ipsique dum viuerent, de sepeliendis, vel etiam transferendis suis corporibus filijs mandauerunt: & Tobias sepeliendo mortuos Deum promeruisse, teste angelo, commendatur; ipse quoque Dominus die tertio resurrecturus religiosae mulieris bonum opus praedicat, praedicandumque commendat, quod vnguentum pretiosum super membra eius effuderit, atque hoc ad eum sepeliendum fecerit: & laudabiliter commemorantur in Euangelio, qui corpus eius de cruce acceptum diligenter, atque honorifice regendum, sepeliendumque curarunt. Verum istae auctoritates, non hoc admoneant, quod insit vllus cadaueribus sensus; sed ad Dei prouidentiam, cui placent etiam talia pietatis officia; corpora quoque mortuorum pertinere significant, propter fidem resurrectionis asstruendam: vbi & illud salubriter discitur, quanta possit esse remuneratio pro eleemosynis, quas viuentibus & sentientibus exhibemus, si neque hoc apud Deum perit, quod exanimis hominum membris, officij diligentiaeque perfoluitur, &c.] Probabilius tamen est nomen sanctorum hos Patres Martyribus & Confessoribus accommodasse; quorum animas vt beatores, & aeterna felicitate gaudetes; se inquietare & educere posse ad futurarum rerum praenotionem gloriabantur ineptissimè Symoniani, impio & superstitioso Gentium errore, cui occurrere Hispanos Episcopos praesenti hoc decreto voluisse, lubens repeto.

Hodie autem tantum adest, vt huius decreti sententia erroris censura notari possit, vt nihil pietati, religioni, & communi sancti Senatus Inquisitorum praxi sit magis consentaneum: à quibus omnes Magos, Necromanticos, Astrologos, vel quouis alio nomine nuncupatos, qui accitis mortuorum, vel daemonum potius manibus, rerum naturalium occultarum vel supernaturalium causas, curiosè, aut superstitiosè potius exquirunt; velut haereticos puniri scimus: quod praeter alia recenti Ioannis XXII. constitutione (quam extrauagantem vocat) Emericus comprobat.

CEREOS IN COEMETERIIS non incendi.

Cereos rebus Ecclesiae sacris adhibitos, semper in Hispania probatos. Cap. II.

Hinc

Tob. 2. & 12.

Ioan. 17.

Emericus. 2. p.
directory. q. 43.
& 3. p. num. 115.

INC liquet, nusquam in Hispania (vt calumniantur haeretici) Ecclesiarum luminaria interdita: quinimo Concilium Tarraconense, grauiter in eos sacerdotes, & diaconos inuehitur, qui singulis diebus vesperas & matutinas omittunt: nam ex illorum desidia & negligentia, illud incommodum redundare ait, vt in Ecclesijs luminaria non ministrarentur. [Diocesanis Ecclesijs vel clero id placuit definiri, vt presbyteri, vel diaconi,

qui inibi constituti sunt, cum clericis septimanas obseruent, id est vt presbyter vnam faciat hebdomadam, qua expleta, succedat ei diaconus similiter, ea scilicet conditione seruata, vt omnis clerus die sabbathi, ad vesperam sit paratus, quò faciliùs die Dominico solennitas cum omnium praesentia celebretur; ita vt hi omnibus diebus, vesperas & matutinas celebrent, quia desistente clero (quod est pessimum) comperimus in basilicis nec luminaria ministrari. Si qui sanè negligentiae vitio haec implere noluerint, nouerint se secundùm statuta canonum, pro modo personarum canonicae disciplinae subdédos.] Grauem etiam poenam proponit Concilium Toletanum XIII. in eos, qui odio fratrum, Ecclesiae luminaria vel extinguerent, vel subtraherent. Nec cereos solù & luminaria accendi in Ecclesijs Hispani Episcopi voluerunt, sed redditus Ecclesiasticos his sustinendis assignari: tertiam enim partè oblationum luminaribus Ecclesiae praescripserunt in Concilio Bracarense I. in quo etiam decernunt, nullam Ecclesiam ab Episcopis consecrari, instituique, ni priùs à fundatore (vt vocat) luminaribus necessaria ministrarentur. Ad sanctarum etiam reliquiarum venerationem singulis noctibus luminaria accendi, fidem facit Concilium Toletanum sub Reccaredo. [Id etiam placuit (ait) Dei sacerdotibus, ne quisquã Antistes infra suam parochiam Dei aulam inquirat; & munificus ille, qui sanctam Dei aedificauerit Ecclesiam, quod ibidem, pro suo haerede largitus est.] Eodem loco: [Presbyter secundùm priorum canonum statuta deseruiens habeat. Et si presbyterum ea facultas habere non permittit, vel diaconus instituatur. Certè si minor est census, ostiarius à sacerdote sit electus, qui nitorem infra sinus sanctae Ecclesiae faciat; qui & sanctarum reliquiarum luminaria omni subsequenti nocte accendat.] Nota est etiam apud eruditos antiqui lucernarij memoria, de qua in Concilio Toletano I. Lucernarium vocabant vespertinum officium, quòd eo tempore lucernae accenderentur. Diuus Chrysostomus ad Solis occasum (ait) quòd etiã lucernariũ appellamus, orandum, scilicet, quia tum ob Dei trãsitũ Deo gratias agimus. Isidorus. [Post Tertiã, Sextam, Nonã, in vespertinis officijs, primo lucernariũ, deinde psalmi duo, responforius vnus, & laudes, & hymnus, atq; oratio dicẽda est.] Hinc horã vndecimã & vltimã diei vocat lucernariã Ioãnes Calsianus: lucernalẽ gratiarũ actionẽ D. Basilii, quae ea hora Deo reddebatur: psalmos lucernales D. Epiphanius: quòd sanè Patres Hispani minimè decreuissent

Conc. Tarra. can. 7.

Concil. Tolet. 13. can. 7.

Conc. Bracar. 2. can. 2. idem can. 5.

Conc. Tolet. sub Reccaredo anno 12. can. 2.

Conc. Toletan. 1. can. 9.

Explicat quid sit lucernariũ, de quo in Conc. Tolet. 1. can. 9.

D. Chryso. in psal. 118.

D. Isido. in regula monachor. cap. 6.

Cassian. lib. 3. de instit. coenob. c. 3.

D. Basil. de Spiritu sancto ad Amphilo.

Canones 37.

Gennadius ca. 35.

Hieron. contra
Vigilantium.

sine aliqua saltem antiqui iuris reuocatione, si Concilium Hispanicum Illiberritanum luminaria Ecclesiae interdixisset: à quo non interdicta modò, sed tacito, quinimo expresso consensu approbata, ex canone insequenti conabor adstruere: in quo specialiter energumeni prohibentur accendere in Ecclesia publicè luminaria: quae sanè peculiaris energumenorum interdictio, contrarium Hispanicae Ecclesiae usum, & generalem luminariorum facultatem ac pietatem probat. Nec Ecclesiae modò cerei huius Concilij decreto non prohibentur, sed nec coemeteriorum, si cultus & pietatis ergo accendantur. Vigilantius enim haereticus, etsi natione Gallus ex prouincia Narbonensi, teste Gennadio, presbyter tamen Barcinonensis, cum ceterorum usum ad cultum Martyrum adeò impugnare vellet, vt referente Hieronymo, idolatras appellaret qui ad cultum Martyrum lumina accenderent, indecibile est, cum machinas omnes vndecumque conquireret & huius canonis telum ad manum esset, illud tamen non auidè arripuisse, in quo tamen erat firmum suae causae praesidium: conscientia tamen dictate & stimulante, non alià ob causam quam ob consentientem cum orthodoxa fide doctrinam penitus ab eo abstinuit. Non erit igitur pij & Christiani hominis officium, calumniam imponere immerentibus, & de praecleara hac Patrum nostrorum religione peius Vigilantio velle mereri.

INQUIETANDI ENIM SAN- ctorum spiritus non sunt.

*Inquietari Sanctorum spiritus, quo alio sensu possit intelligi.
Cap. 111.*

I omnia mentis nostrae, & cogitationis sensa liceat exprimere, fateor me aliquando excogitasse, illud solùm hinc ab Hispanis Episcopis prohiberi, ne interdum cerei in coemeterijs à pijs fidelibus incenderentur, ne lucentibus tot luminibus, Gentes de Martyrum sepulchris redderentur certiores, indeque sanctorum corpora abducerent, & clericorum spiritus maiori custodiae periculo & sollicitudine vrgerentur, & inquietarentur, vt prisco Concilij verbo vtar. Olim enim ad conseruandam Martyrum memoriam, & custodiendas beatorum corporum reliquias, prudentia & pietate singulari maiores nostri statuerunt, vt clerici, antequam presbyteratus & diaconatus ordine insignirentur, per aliquod tempus coemeterijs Martyrum adhererent, cultodesque efficerentur sanctorum corporum: quae

Gen-

gentes illae idololatrae non immanitate minus, quam religione barbarae, assidua cura exquirebant, vt perderent, illustremque illorum memoriam (si fieri posset) aut obliuione obruerent, aut flamma extinguerent, aut aquarum inundatione delerent. Quinque annos huic sanctae curae & custodiae praescripsisse Syluestrum Papam in Concilio Romano refertur. [Hic (ait) inter caetera praedicta omniu consultu constituit in Synodo, vt sacrificium altaris non in serico panno, aut tincto quisquam celebrare praesumeret: sed in puro lineo ab Episcopo consecrato, terreno scilicet lino procreato atque contexto, sicut corpus Domini nostri Iesu Christi in sindone munda sepultum fuit; & si quis desideraret in Ecclesia militare, aut proficere: vt esset prius ostiarius, deinde lector, & postea exorcista per tempora, quae Episcopus constituerit, deinde acolytus annis quinque, cultos Martyrum annis quinque, diaconus annis quinque, presbyter annis tribus, probatus ex omni parte.] Idem adnotauit Damasus loquens de Syluestro. [Constituit (ait) nihilominus, vt si quis desideraret in Ecclesia militare, proficere, vt esset ostiarius annis decem, lector annis 30. (pro quo reponendum puto 30.) exorcista dies XXX. acolytus annis quinque, subdiaconus annis quinque, Martyrum cultos annis quinque, diaconus annis septem.] Si ergo ostiarius, lectores, exorcistae, subdiaconi, vt ad diaconatus & presbyteratus ordinem promoueri possent, custodes Martyrum in coemeterijs esse debent, & piam hanc custodiae curam quinquennio impendere: merito equidem fidelibus interdum cereos in coemeterijs incendere volebat, inquit, ne pietatis honorem, quem Martyribus fideles exhibere volebat, in sacrilegij contumeliam gentes conuerterent, vel sanctis Martyribus, vel sanctis custodibus iniuriamque infereres. Hanc autem consuetudinem incendi cereos noctu, ob metum Tyrannorum ad honorem Martyrum, & inibi sacra peragendi, olim obseruatam Prudentius Hispanus docet in persona Praefecti tyranni ad Laurentium loquentis.

*Soletis (inquit) conueri,
saeuire nos iusto amplius,
cum Christiana corpora
plusquam cruentè scindimus.*

*Abeſt atrocioribus,
censura feruens motibus
blandè, & quietè effragito,
quod sponte obire debeas.*

*Hunc esse vestris orgijs
morem, & artem proditum est,
hanc disciplinam foederis,
libent vt auro antistites.*

*Argenteis scyphis ferunt
fumare sacrum sanguinem,
auroque nocturnis sacris*

*Theodoretus id te
statu. lib. 3. histi
Eccles. c. 6.
Conc. Rom. cuius
epitome exstat 1.
tomo Conciliaru.*

*Damasus in Pon-
tificaliu vita Syl-
uestri PP.*

*Prudentius in hym-
no de sancto Lau-
rentio.*

Adstare fixos cereos.

*Tum summa est cura fratribus
 ut sermo testatur loquax,
 offerre fundis venditis
 sextertiorum millia.*

*Addicta auorum praedia
 foedis sub auctioribus,
 successor haeres gemit
 sanctis egens parentibus.*

*Haec occultantur abditis
 Ecclesiarum in angulis,
 & summa pietas creditur
 nudare dulces liberos.*

Non dissimili etiam proposito idola Gentilium infringere, canone LX. poena proposita prohibuere, quod tamen qui ea diruissent, heroi cae fortitudinis documentum darent, quia à Gentibus tamen occasio sumebatur, vel fideles maiori crudelitate persequendi, vel irruendi in templa sanctorum, ideo Christianis rem per se laudatissimam exquendi aditus interclusus est.

Aboluto autem iam hoc opere, aliud ad me mittit Garcias Loaysa, & diligentiae & eruditionis laude magistro Regio dignissimum, in quod, cum ad expedienda, quae in hoc canone, & Concilio sunt difficilia, parem doctrinae pietatem contulerit: visum est operae pretium, illa nostris lucubrationibus adiungere. Sanctos hinc intelligit fideles, multis id probans & veteris, & nouae Scripturae sacrae testimonijs, quos noluisse Concilium cereos per diem in coemeterijs accendere, ne ipsorum spiritus, dum orationis causa ad Ecclesiam accedunt, inquietentur frequentia & cura immodica cerorum ardentium. Haec ad rem satis Garcias Loaysa, cui debet Hispania liberalem & piam Philippi Principis institutionem, cui debet Ecclesia elaboratam, & doctam Hispanorum Conciliorum collectionem; cui debent literae politiores assiduam & acrem in restituendo Isidoro, & vetustis Hispanicae Ecclesiae scriptoribus curam: & cui denique non hi solum, sed ipsimet etiam veteres, se ferè totos debebunt; quos nisi singularis eius diligentia vetustate sepultos in vitam (ut coepit) reduxerit, nunquam sanè vixerint, qui aliquando sanctè, sapienter, & gloriose vixerunt.

Alij sunt praeterea, tum ingenio, tum iudicio & pietate graues, qui sanctorum nomen hinc, nec ad sanctos vita felici defunctos, nec ad fideles laicos referendum putent, sed ad Episcopos, sacerdotes, & reliquos Ecclesiae ministros, quorum animos, dum hi ministrant, illi sacra faciunt, nimia cerorum ardentium multitudine impediti & inquietari Episcopos nostros noluisse aiunt: quibus canonis verba non repugnant.

In tanta ergo idonearum interpretationum copia, cur redarguendam potius & in prauum vltim detorqueuendam, quam sanè intelligendam religiosorum Patrum doctrinam, alij contendant, non video. Quanto praeclarus, si quod olim Socratem respondisse refert Laertius, (quod & me hinc non dicere modo, sed aperte & ingenuè affirmare lubens profiteor) id ipsum vnà illi liberè faterentur, interrogatus enim quid vitum illi esset, de obscuro quodam Heracliti libro, quem legisset: Quae intellexi (respondit) proba sunt, credo & quae non intellexi.

Laertius in Socrate.

Ne foeminae in coemeterijs per
uigilent.

Ne foeminae in coemeterijs per
uigilent.

Canon XXXV.

Canon XXXV.

Placuit prohiberi, ne foeminae in
coemeterio peruigilent, eò quòd
saepe, sub obtentu orationis scelerata
latenter committant.

Placuit prohiberi, ne foeminae
in coemeterijs peruigilent, eò
quòd saepe, sub obtentu orationis
scelera latèter committant.

IVo p. 11. c. 60. Còcilio Meldesi tribuit: quae citatio, huic nostro restitue da est; nisi dicamus, Concilij Meldensis decreto hoc renouatum fuisse. [Placuit (ait) prohiberi, ne foeminae in coemeterio peruigilent, eò quòd saepe sub obtentu orationis & religionis, latenter scelera committant.] Editorum codicum lectionem v. etusta nostra Conciliorum collectio retinet, quam probo.

De peruigilijs, et earum antiquitate: cur hic sublatae: explicata a Constantij Imp. constitutione in lege V. C. Theodosiani de sacriscijs Paganorum. Cap. IV.

Vid non tentarunt olim Patres huius Concilij vt verecundia & pudicitia muliebris in tuto esset: sciebant enim illam reliquarum virtutum esse custodem; ideoque tamen si vigilias ad memoriam & venerationem Sanctorum celebrandam, ad Dei beneficia mente repetenda, sanctè & religiose institutas viderint, quia tamen nunquam suspitione turpitudinis non vacabat;

ea ratione illas foeminas interdixerunt, vt interdictum viris fuisse olim in Vestalium aede pernoctare, scribit Halicarnassens. Solebant primi Christiani (quemadmodum hodie in vigilia Natiuitatis Dominicae) vespera diei festi, in orationibus pernoctare D. Basilius Magnus. [Iam in de ex media nocte venientes ad sacrum Martyrum templum, Deum ipsum

Halicarnassens
lib. 2. Rem. anti-
quit.
D. Basilius in festo
114.

*Idem in epist. 63.
ad Clericos Eccle
siae Naecacasar.*

*Tertull. lib. 2. ad
uxorem cap. 4.*

*Plinius Iunior in
epist. ad Traian.
lib. 10. epistolar.
D. Cyril. Hieroso.
Catechesi. 9.*

*D. Amb. in Psal.
118. in 8. octon.
vt media nocte
surgebam.*

sum Martyrum per hymnos laudantes, iustiniuisti vsque ad hanc diem nostrum aduertum expectantes: vobis quidem igitur, & somni & quietis, quae in honorem Martyrum & Dei adorationem impendistis, praesto est merces.] Et ad clericos scribēs Ecclesiae Neocaesarianae, formulam hanc vigilandi & surgendi antelucano tempore, & eundi ad Ecclesias & inibi psallēdi, communem fuisse Aegyptijs, Lybijs, Thaebeis Palaestinis, Arabibus, Phaenicibus, Syrijs & his qui ad Eufratrem habitant, tradit. Ante Basilium Tertullianus huius consuetudinis meminit: [Quis enim sinat coniugem suam visitandorum fratrum gratia vicatim alienā & quidem pauperiora quaeque tuguria circuire? quis nocturnis cōuocationibus (si ita oportuerit) à latere suo libēter feret?] Et post alia: [Latebis ne tu cū lectulum, cū corpusculum tuū signas, cū aliquid immundum flatu expuis, cū etiam per noctem exurgis oratum?] Ab initio nascentis Ecclesiae eundem quoque morem distertē Plinius Iunior adnotauit, scribens ad Traianum Imp. [Affirmabant autem (inquit loquens de Christianis) hanc fuisse summam vel culpae suae vel erroris, quod essent soliti stato die ante lucem conuenire, carmenque Christo quasi Deo dicere, secū inuicē, sequē sacramento non in scelus aliquod obstringere..] Cyrillus Hierosolymitanus, [Noctē (ait) ad sapientiam nihil commodius, hac enim persaepe, de Deo cogitamus, lectioni, contemplationi diuinarum scripturarum vacamus, psallitur, oratur,] huius nocturnae orationis siue vigiliarum fructus nemo doctiūs & elegantius Ambrosio in Psalmo CXIIX. versiculo media nocte surgebam. [Addidit (inquit) media nocte surgebam, docēs te surgendum esse media nocte. Nec ociosum est, quod adiunxit: Ad cōfitemdum tibi, hoc est, vt illo maximē tempore deprecari Deum, & propria debeamus desistere peccata: nec solum praeteritis veniam postulare sed etiam praesentia declinare, futura cauere. Multa enim illo in tempore tentamenta proserpunt. Tunc feruet carnis illecebra, tunc tentator illudit: concoquitur cibus, potusque digeritur, stomachus aeger, mēs somnolenta, animus occupatus est. Itaque aut quiescenti calor corporis augetur, aut vigilanti non dum plenior refusus est vigor, qui errorem caue re possit incurfus. Tunc igitur tentator absistit, tunc retia iacit, quibus turbare possit mentem improuidam. Tunc spirituales nequitiae tenet bras offundūt, tūc omne nefas suadere cōtendūt, quando nullus arbiter culpa, nullus criminis conscius, nullus potest esse erroris testis. Tunc varias disceptationes pectori dormitantis infundunt, vt primo de statu mentis deiiciant reluctantem, & aliquorum qui sancti habentur, proponatur exemplum, quod illi aliquando deliquerint, sed postea veniam sint adepti, & tlexerint superiora delicta. Nam etsi omnem emendationem nostrī inimicus exolus sit, tamen ad tempus, vt sobriae mentis virum possit elidere praetendit futuram indulgentiam: vt praesentia peccata persuadeat: & cū impulerit aliquem ad erroris assensum, si viderit eum iam non amore virtutis à culpa, sed poenae contemplatione reuocari, inferit varias disceptationes, vt dicat sibi. Quis me videt: & tenebrae

nebrae circūdāt me, & parietes: quē vereor: nō videt Altissimus nō ad eū peccata nostra perueniunt; nō dignatur spectare, quae turpia sunt. Haec utique vſu exemploque cognoscimus. Nemo enim potest esse expertentationis. Itaque vt tempus habile hoc tentamenti, ita etiam tempus est poenae, quod ex lectione diuina possumus edoceri. Nō enim otiose Dominus Deus noster, cum posset quocunq; momento primitiua AEgyptiorum extinguere, hoc tamen tempus dolore & luctū peccatoribus opportunius indicauit. Sic enim scriptū est: Quia media nocte primogeniti AEgyptiorum ab exterminatore sunt interempti. Ideoque sanctus Moyses propheta, vt hoc praeueniret tempus, ac sine Hebraeorum fraude transfret, agnum ante immolauit: hoc est vesperi, vt manducantes eum, & Pascha Domini celebrantes, non occuparentur exterminatoris insidijs, ne inermes & vacuos spiritalis alimenti nocturna spicula tenebrosi hostis opprimerent.]

Harū originem in nouo testamento à Christo repetit Cōciliū Aquigranense, et in veteri Testamento, fuisse in vſu, his verbis demostret. Antiqua est vigiliarū deuotio, familiare bonum omnibus sanctis, Esaias denique Propheta exclamat ad Dominum dicens: De nocte vigilat spiritus meus ad te Deus, quia lux praecepta tua sunt super terram. Item Dauid & regio & prophético sanctificatus vnguento, ita canit: Media nocte surgebam ad confitendum tibi super iudicia iustitiae tuae. Haec nāque tempore vastator angelus transiens, primogenita AEgyptiorum percussit: vnde & nos vigilare oportet, ne periculo AEgyptiorum admisceamur. Iisdem etiam horis venturum se esse in Euangelio Saluator afferuit: vnde & ad vigilandum auditores suos exuscitans, dicit: Beati serui, illi quos, cū venerit Dominus, inuenerit vigilantes. Et si vespertina (inquit) hora venerit, & si media nocte, & si in galli cantu, & inuenerit eos vigilantes, beati serui illi. Itaq; & vos estote parati, quia nescitis, qua hora filius hominis venturus est. Siquidē nec verbis solum docuit vigilias, sed etiam confirmauit exemplo. Nam testatur Euangelium quia erat Iesus pernoctās in oratione Dei. Paulus quoque & Silas in custodia publica circa mediū noctis orantes, hymnū audiētib; cunctis, vincti dixisse memoratur: vbi repete terraemotu facto, & cōcusis carceris fundamentis, & ianuae sponte apertae, & omniū vincula sunt soluta. Vnde oportet his horis psallendi, orandique frequentiam nos in sanctis habere officijs, sinemque nostrum, vel si aduenerit sub tali actu, expectare securi. Est autē quoddā genus haereticorū, superfluas existimantiū sacras vigilias, & spiritali opere infructuosas, dicentiū iura temerare diuina, qui noctem fecit ad requiem, sicut diem ad laborem. Qui haeretici Graeco sermone Nyctazontes, hoc est somniculosi vocantur.] Quae accepit Concilium à D. Isidoro in libro de officijs Ecclesiae, in quo haec extant. Non solum autē apud Christianos, sed apud Gentes haec nocturna sacra in vſu fuisse, posterioribus temporibus ex Macrobio constat. Cū verò plenam religionis institutionē vt pleraq; alia, hominū audacia, libido & impudicitia contaminasset, ideo Patres Hispani defini

Cōc. Aquigran.
sub Ludouico. ca.

130.
Esai. 26.

Psal. 118.

Exod. 12.

Matt. 12.

Actor. 16

D. Isidor. lib. 1. de
officijs Ecclesiae.
cap. 22.
Macrob. lib. 1. Sa
turmaliorum. c. 3.

definierūt, ne foeminae vnā cū viris noctu ad nocturnas preces dicēdas conuenirent, ne coemeteria, quae Dei & sanctorum Martyrum domus erant, in turpissima luitra & lupanaria conuerterentur.

Quod quia pietatis regulis aduerſari cauſantur quidam, illud obſerua-
bo, defunctorum corpora olim, non modò in Eccleſijs, ſed nec intra vr-
bem ſepeliri licuiſſe: quod primum à Solone inſtitutū, poſtea quae in le-
ges XII. tabularum trāſlatum refert Cicero: idque Romae obſeruatum
ſemper eſt, his ſolū exceptis, qui triumphum egiſſent, vt eſt auctor Plu-
tarchus: quod ad reliquas ciuitates & prouincias conſtitutione Adriani
extenſum ſcribit Vlpia. Similē Antonini Pij cōſtitutionē (forſan quòd
ab Adriano eſſet adoptatus) refert Capitolinus: Intra vrbes (inquit) ſepe-
liri veſuit. Cū autem tempore huius Concilij, Hiſpania Romanorum
legibus ſubderetur, cogebantur Chriſtiani nō modò alios Chriſtianos,
ſed & Martyres etiam extra moenia vrbs in coemeterijs ſepelire: illa au-
tem fuiſſe in locis ſubterraneis & loci natura ſubobſcuris refert D. Hie-
ronymus. [Dum eſſem (inquit) Romae puer, & liberalibus ſtudijs erudi-
rer, ſolebam cum caeteris eiusdem aetatis & propoſiti, diebus Domini-
cis ſepulchra Apoſtolorum & Martyrum circumire, crebroque cryptas
ingredi, quae in terrarum profunda deſoſae, ex vtraque parte ingredien-
tium per parietes habent corpora ſepulcorum, & ita obſcura ſunt om-
nia, vt propemodum, illud propheticum compleatur: Deſcendant in in-
fernum viuentes, & rarò deſuper lumen admiſſum horrorem temperet
tenebrarum: vt nō tam fenestrā, quā foramen demiſi luminis putes,
rurſumque pedetentim acceditur, & caeca nocte circūdatis illud Virgi-
lianum proponitur.

Horror vbiq̄ue, animos ſimul ipſa ſilentia terrent.]

Haec Hieronymus. Similia de coemeterio Cyriacae in agro Verano poſito, haec refert Prudentius.

Hand procul extremo culta ad pomeria Vallo,

Mersa latebroſis crypta patet foueis.

Huius in occultum gradibus via prona reflexis

Ire per anfractūs, luce latente docet.

Primas namque fores ſummo tenus intrat biatu,

Illustratque dies limina veſtībūli.

Inde vbi progreſſu facili nigreſcere viſa eſt

Nox obſcura loci per ſpecus ambiguū:

Decurrunt celsis immenſa foramina tectis

Quae iaciunt claros antra ſuper radios.

Quamlibet ancipites texant hinc inde recessus

Arta ſub vmbroſis atria porticibus.

Attamen exciſi ſubter caua viſcera montis

Crebra terebrato fornice lux penetrat.

Sic datur abſentis per ſubterranea Solis

Cernere fulgorem, luminibusque frui.

Si hominum improborum licentia, tempore intempetae noctis,
offuſa

*Quos ſupra retuli
mus, lib. 1. c. 4.*

*Cice, lib. 2. de legi-
bus.*

*Plutarch. in Pro-
blem. Roman.
quaest. 79.*

*Vlpianus in
L. 3. §. diuus 2. de
ſepulchro violato.
Capitolinus in Vi-
ta Antonini.*

*D. Hierony. ſuper
Ezech. cap. 40.*

Psal. 50.

Prudent. hym. 11

offusa tenebrarum caligine, loci subterranei natura fauentibus ad solici-
tandos foeminarum animos, ad tentandam pudicitiam, ad vim quan-
doque inferendam audacior fit, non immeritò Episcopi nostri diligen-
tes præclari & seueri honestatis pudicitiaequè vindices, his viro-
rum & foeminarum conuentibus aditum intercluserunt, volentes mu-
lierù pudicitia & famâ, & multorù oculis & clara Solis dieiq; luce custo-
diri: quod multo antea prudenter satis à Romulo Romanæ reipubli-
cæ institutore & legistatore cautum est, dum nocturnas has mulierù cù
viris non modo in agris, sed intra vrbes ipsas in templis peruigilationes
fieri vetuit, auctore Halicarnasseo: quod non displicuit Tullio, dum can-
dem Romuli legem inter suas retulit & probauit. In media Graecia Dia-
gonda Thebanum lege perpetua hæc sacra nocturna sustulisse ibidem
commemorat, subindicans Senatus consultum quo anno ab vrbe con-
dita Cl. LXIIX. COSS. SP. Posthumio Albino, & Q. Martio Phi-
lippo sacra nocturna nefandaque illa Bacchanalia, quæ in vrbe irrep-
serant referentes, sapientissimo Consule SP. Posthumio sublata omni-
nò fuisse; postea autem cum Magnentius Tyrannus illa restituisset,
indigna visa sunt suo Imperio Constantio Imperatori à quo illa abo-
lita sunt. [Abolentur (ait in edicto ad Cerealem P. V.) sacrificia no-
cturna Magnentio auctore permilla, & nefaria deinceps licentia repe-
llatur. Dat IX. Kalen. Decéb. Constantio Augusto VI. & Cōstat. Cael. II.
COSS. [Quam cōstitutionem, etsi plerique ad nocturnas nostras vigi-
lias sacras accommodauerint, veriùs est (vt indicat titulus Codicis, Theo-
dosiani de paganis sacrificijs & templis, in quo exstat) de paganorum sa-
cris intellexisse. Magnentius enim impius ethnicusq; Tyrannus; qui vi-
ctus à Constantij ducibus primùm eius matrè, deinde fratrem, postea ve-
ro seipsum occidit, eodem anno quo data est hæc Constantij lex, Con-
stantino Augusto VI. & Gallo Cæsa. II. COSS. vt traditù est à Nicepho-
ro, illa in gratiam Gentium impiè renouauit, sed substulit religiosè Con-
stantius Imperator citata superiùs constitutione.]

Difficile est tamè quod Altiſiodorensis Cõcilij canon decernit, vigilias
enim omnes substulisse videtur, dũ ait: [Omnino & inter supra dictas
cõditiones, vigilias quas in honore Dñi obseruât, omnibus prohibem⁹.]
Cuius canonis sententiam, vt difficultate expediamus, emendati ve-
tusti Codices MS. auxilium ferent. In editis Frãcis Iouerij & Carran-
zæ legitur; [in honore Domini obseruât;] sed in MS. (quod & retulit ex
alijs Laurentius Surius in sua collectione) nomen Martini additur, hoc
autem si reliquis (vt par est) restituamus, agnoscemus profectò illis non
omnes vigilias simpliciter, nec vigilias Domini nostri Iesu Christi, sed
Dñi tantum Martini sublatas: quòd vespere illius diei, festiuitatis solen-
nibus insolentiùs abuterentur, choracis, cantu, ludis & comessationi-
bus turpiùs, quàm religiosiùs festù celebrantes, in vigilijs præcipuè
nocturnis, quibus dissoluti iuuenes ad Ecclesiã accedentes honestatem &
pudicitiam foeminarum tentarent, vanè & turpiter colloquerēt, stre-
pitus excitarent, occasionemque tandè offerrent hi vt religionis cultus,

*Halicarnas. li. 2.
Roma. antiquit.
Cicer. li. 2. de leg.*

*Constant. Imper.
ml. 5. C. Theodos.
de sacrificijs Pa-
ganorum.*

Niceph. li. 9. c. 32.

*Concil. Altiſiod.
can. 5.*

*Explicatur can.
5. Conc. Altiſio.*

*Conc. Viennense
in Clementina
gravi de celebra-
tione missarum.*

*Dium Martinū
Dominum Mar-
tinum vocari in
Gallia & Germa-
nia.*

*Conc. Turonens.
II. can. 19.*

*Conc. Gangrense
can. 5. & 6.*

qui Deo & sancto eius tribuebatur, in graue scandalum & animarum perniciem conuerteretur. Cui similem tulit constitutionem Clemens Papa V. in Concilio Viennensi, [Nonnulli etiam (inquit) tam clerici, quam laici, praesertim in festorum certorum vigilijs, dum in Ecclesijs debent orationi insistere, non verentur in ipsis earumque coemeterijs choreas facere dissolutas, & interdum canere cantilenas, ac multas insolentias perpetrare, ex quibus Ecclesiarum & coemeteriorum violationes, inhonesta variaque delicta quandoque sequuntur, & Ecclesiasticum plerumque perturbatur officium, in diuinæ Maiestatis offensam, & astantium scandalum populorum.] Lektionem autem canonis Altifiodorensis addito verbo Martini, germanam esse, inde etiam conijcio, quod canone XI. sequenti forma exprimitur, quae in celebranda Paschae vigilia obseruari deberet. [Non licet (ait) in vigilia Paschae ante horam secundam noctis vigilijs expediri; quia in illa nocte non licet post mediam nocte bibere; nec in Natali Domini, nec in reliquis solennitatibus.] Quod Concilium decernere non potuerat, si iam canone V. qui praecesserat, omnes generaliter vigilijs Domini subfultisset. At diuum Martinum, Dominum Martinum vocari in Gallia & Germania, obseruo ex Concilio Turonensi I. in principio. [Seuerino (inquit) viro clarissimo Consule sub die XVIII. Kal. Decembris, cum ad sacratissimam festiuitatem, qua Domini Martini receptio celebratur in ciuitate Turonorum, &c.] Et in canone XIII. post alia. [Et humilitatis nostrae constitutio, vt adiuuante Domini misericordia valeat custodiri, sancti ac Beatissimi sacerdotis Domini Martini, quae Deo accepta est obtinebit intercessio.] Et in Concilio Turonensi II. [Item (inquit) proreuerentia Domini Martini, vel cultu ac virtute id statumus obseruandum.]

Sed aduersus haec vrget canon III. eiusdem Concilij Altifiodorensis, quo generaliter, si non Christi, Sanctorum salte vigiliae omnes, videtur sublatae. [Non licet (ait) compensas in domibus proprijs, nec vigilijs in festiuitatibus Sanctorum facere.] Eo tamen decreto, eius Concilij Patres alio respexerunt, voluerunt enim non vigilijs interdicti Sanctorum, sed ne in domibus proprijs eas fideles celebrarent, vt Galli tunc agere solebant, vetustum Euetachij monachi & Episcopi Sebastaeae errorem sectantes danatum in Concilio Gangrensi, vel antiquam Gentium vanitatem, quae sacrificia & sacra apud arbores vel fontes exolebat: ad auferendam enim eam idololatriam, haereseos, & superstitionis omnis materiam, voluit vt conuentus (sic enim legi debet, non compensas) non faciant in domibus proprijs. Nec in eisdem domibus vigilijs in Sanctorum celebratibus agant, neque inter fontes aut arbores, ac riuos vel ad fontes vota exsoluere. Hanc autem fuisse eius Concilij mentem eo magis putarim, quod statim subiunxit, haec omnia in Ecclesia solui, seu fieri debere: sed qui cuique (ait) votum habuerit, in Ecclesia vigilet, & matriculae ipsius votum aut pauperibus reddat. Antiquam autem hanc Galliae siue consuetudinem siue corruptelam peragendi sacra extra Ecclesias in hortis vel domibus secularium

rium Patres Concilij Parisiensis docent, affirmantes Missam ipsam nendum vigiliis satius esse non audire, quam eam audire ubi non licet, nec oportet.

Antiquam autem hanc, vigiliis agendi consuetudinem, monachi tantum retinent. clerici autem in quibusdam solum Ecclesijs Cathedralibus, quarum nonnullae tentarunt aliquando, vt mediae noctis tempus in matutinum transferretur, sed maior pars capituli, ne id constitueretur impedimento fuit, vt de Ecclesia Parisiensi refert Philippus Probus. Quod si totius cleri & capituli consensus accederet, nec id iure effici posse, grauibus nostri temporis auctoribus placuit, quod Conciliorum decretis statutum sit, singula officia suis temporibus peragenda decernentibus: quibus Conciliorum decretis minores praelatos & capitula derogare posse negant: ni antiqua consuetudine Pontificum consensu vel taciturnitate adprobata receptum sit. Hac enim potissimum de causa improbandum non videtur, quod vel Pontificum gratia, vel inueterata consuetudine, apud plerasque Ecclesias receptum est, vt vigiliae quarta vigilia dicantur, diluculum est: id enim tempus ad orandum commodissimum esse inter pios omnes conuenit, quod necesse non fit, post orationem finitam iterum cubitum ire, vt Celsianus docet. Idem esto de his horis dicendis, cum aduersperascit iudicium: quod moniales pleraeque facere solent. Cum vero haec causae non subsint, tempus praescriptum, praeterire non licebit: quod olim a clericis, adeo strictè obseruari voluerunt Patres, vt si infensa corporis illi valetudine non impedirentur, septem dierum excommunicatione feriendos decreuerint, si his horis abessent. [Clericus (ait Concilium Veneticum) quem intra muros ciuitatis suae manere constiterit, & matutinis hymnis, sine probabili excusatione aegritudinis inuentus fuerit desisisse, septem diebus a communione habeatur extraneus; quia ministrum sacrorum, eo tempore quo non potest ab officio suo, vlla honesta necessitas occupare, fas non est a salubri cessare.] Huic aliam poenam adiecerat antea Concilium Carthaginense IV. [Clericus (ait) qui absque corpusculi sui inaequalitate vigilijs deest, stipendijs priuatus excommunicetur: stipendia (vt id obiter notemus ad probandam earum distributionem, quae hodie in Ecclesijs vsu sunt, antiquitate) clericis vel canonicis residetibus olim tribui hinc liquet: a laicis autem vigiliis has minimè celebrari, sed earum loco ieiunium institui, pridie cuiuscumque festi celebris, antiquis Parribus placuit, indeque manauit, vt vigiliarum, idest huius officij nomen ipsi diei & ieiunio inderetur, quod perinde ac quadragesimale obseruatur: solum sanctae Christi natiuitatis nocte excipio, in qua fideles omnes ad vigiliis celebrandas, in Ecclesiam conuenire, antiquum est, sed vtinam antiqua religione & reuerentia.

(2.)

Conc. Parisiense
lib. 1. cap. 47.

Philippus Probus in Pragmati.
Sanctione.
c. 1. celebratio
missarum. Clementia I. eiusdem tit.

Celsianus de infirmitate conuociorum
lib. 2. c. 12.

Conc. Veneticum
can. 14.

Conc. Carthagin.
4. can. 49. & Gelasius Papa in c. Eleutherus 92. distinctione.
Distributiones quotidianas quae canonicis residetibus tribui solent, antiquas iure probati.

Ne picturae in Ecclesia fiant.

Ne picturae in Ecclesia fiant.

Canon XXXVII.

Placuit, picturas in Ecclesia esse
nō debere, ne quod colitur aut ado-
ratur, in parietibus depinga-
tur.

Canon. XXXVII.

Placuit, picturas in Ecclesia esse
non debere, ne quod colitur
& adoratur, in parietibus de-
pingatur.

BVrhardus lib. 3. decretorum c. 35. iisdem verbis canonem retulit,
& Iuo. p. 3. decretorum c. 40. & in Panormia lib. 2. c. 55. quibus con-
fentiunt vetusti CC. MS. iuxta quos vulgata lectio Suriij, & Carranzae
emendanda est, quae pro, Et, Aur, habet.

*Imagines sacras ab Apostolorum temporibus fuisse in Ecclesia:
& cur eas pingi hoc canone interdictum sit.*

Cap. V.

Multae res in hoc Concilio non satis adhuc
explicatae sunt; tum perdifficilis est, Clemēs san-
ctissime, & perobscura quaestio de sanctarum
imaginum picturis, quae & ad perniciosos haere-
ticorum errores confutandos, utilis est: & ad col-
endam diuinæ religionis sanctitatem necessa-
ria. Has autem cum Hispani Patres hîc è Chri-
stianorum templis sustulisse videantur, vt contē-
dunt Caluinus, & Balthasar Hiemayrus: nec Caluinus solūm & haereti-
ci alij, sed, quod magis miremur, Catholici plures, acres nimis & acerbi
huius Concilij censores, asseuerantes canonem vt falsō confictū, & gra-
uissimi erroris labe contaminatum à Concilio expungendum, vel Pa-
tres canonis auctores, turpiori ignorantiae, & impietatis crimine dam-
nandos, veniā sanē illi dabunt, si quam ipsi ab Hispanis Patribus, eadem
& nos ab ipsis vicissim dissentienti libertatem aucupantes, Concilij au-
thoritatem, canonis doctrinam, doctrinae religionem, cum religiosorū
Episcoporum pietate coniunctam non modō ab obiecta calumnia vin-
dicemus, sed eandem cum sanctorū Patrum sententijs, cum Summo-
rum Pontificū constitutionibus, cum praeclaro, & publico totius Chri-
stianae religionis consensu mirificē conuenire adstruamus. Ea fuit, olim
Gentium de diuina natura, aut vana religio, aut stulta ignoratio, vt Deū
ipsū, vel deos, quorū consilio mente, atque ratione vniuersam mundi
machinā regi & administrari censebant, naturalibus humanorū corpo-
rum & membrorum lineamentis formarent, Arnobius. [At verō vos
Deos

Robertus Belar-
minus refert ex
Caluino tomo 1.
de controuer. sjs
Christianae fidei
lib. 2.

Ex Balthasaris
Hiemayri haereti-
ci obpersistence
Viennae combu-
sti libro aduersus
imagines refert
Sixtus Senensis
lib. 7. Biblioth. Sa-
ctae annotatione
CC. XLVIII.
Arnobius lib. 4.
aduers. Gentes.

parum est formatum quod amplectimur mensione, filo etiam atterminatis humano, & quod indignius multo est, terrenorum corporum circumcifura finitis. Quod ergo dicemus caput deos gestare tereti rotunditate collectum &c. Nec humanae tantum formae similitudine eorum naturam repraesentabant; sed quod ineptius est, leonum, canum, caprarum, arietum, hircorum, serpentum etiam nonnumquam, & alium formam exprimētes. Tertullianus. [Sed illi debebant adorare statim bifor- me numen, quia & canino, & leonino capite commixtos, & de capro & de ariete cornutos, & à lumbis hircos, & à cruribus serpentes, & planta vel tergo alites deos receperūt.] Minutius Felix, [Item boum capita, & capita veruecum & immolatis & colitis. De capra etiam & homine mixtos deos, & leonum & canum vultu deos dedicatis. Nonne & Apim bouem cum Aegyptijs adoratis & pascitis?] Nec deos suos hominum & animalium vel alium figura solum depingebat, sed, quo absurdius nihil vel fingi vel excogitari potest, rude palum, & informe lignum, ut deos venerantur. Ita Tertullianus, [Et tamen quanto distinguitur à crucis stipite Pallas Attica? & Ceres farrea, quae sine effigie, rudi palo, & informi ligno prostant?] Palladem enim siue Mineruam & Cererem inter duodecim rusticorum deos numerat Varro, quorum simulacra solebat sine effigie in sude quapiam, aut informi ligno, cum in domorum limitibus, tum in agris erigere, & ut Deos adorare: quod Lucanus significasse videtur, dum scripsit.

Simulacraque moesta deorum

Arte carent, caesisque exstant informia truncis.

Ne ergo vesano hoc ethnicorum errore putarent vel ipsae Gentes, vel Catholici simpliciores, Deum nostrum verum, aeternum, & inuisibile, ut quid corporeum, idolorum stulta imitatione pingi debere, aut posse, ideo imagines inuisibilis Dei in Ecclesijs pingi, Hispani Episcopi interdixerunt: de his enim intellexisse Concilium, qui ratione ab eo reddita legerit perattente, profecto non inficiabitur. [Ne (inquit) quod colitur & adoratur, in parietibus depingatur.] Adorationis enim nomen non diffiteor, pro duliae cultu (ut Graeci vocant) saepe in Scriptura vsurpari. Sic Balaam pronus in terra adorasse Angelum legitur. Iosue etiam Angelum, Saul animam Samuelis, Abdias Heliam, & sic alias: Sed ad patriae cultum, qui soli Deo debetur, illud frequentius referri, ex alijs sacrae Scripturae locis comprobauerim. Primum enim narratur Mardocheum Aman genum flectere noluisse: & rursus, ad Deum idem Mardocheus ait: [Scis, quia non superbia, & contumelia, & aliqua gloriae cupiditate fecerim hoc, ut non adorarem Aman superbissimum, (libere enim pro salute Israel vestigia pedum eius deosculari paratus essem) sed timui, ne honorē Dei mei transferrem ad hominem, & ne quemquam adorem excepto Deo meo.] Cum Cornelius etiam adoraret Petrum: Surge (inquit) & ego ipse homo sum. Et postea Paulus & Barnabas à Licaonibus adorari recularunt. Angelus Domini Ioanni ipsum adoranti dixit: [Vide nefecetis; conferuus enim tuus sum, & fratrum tuorum, Deum adora.] In qua significatione

Tertul. in apolog. cap. 16.

Minutius Felix. in Octauio.

Tertul. in apolog. cap. 16. Varro, lib. 1. de re rustica.

Lucan. lib. 3.

Num. 22. Iosue. c. 5. 1. Reg. 28. 3. Reg. 18. Esther. 3. Ibid. c. 13.

2. Act. 10. 3. Act. c. 14. 4. Apoc. 19.

*Infin. Mar. 2. apo
log. Hier. epist. 53.
ad Riparin. Aug.
de vera & falsa
religione. c. 55. &
lib. 20. cōtra Fan-
stum Manichæū.
c. 21. Fulgen. li. 4.
ad Donat. D. Gre-
gor. epist. ad Seren.
Masilien. Episc.
quae exstat lib. 9.
indict. 4. epist. 9.
Tharas. epist. ad
Constant. & Iren.
relata in VII. Sy-
nodo. actio. 7.
D. Amb. lib. 3. de
spiritu sancto. c.
12.
Ionnas Aurelia.
lib. de cultu ima-
ginū, contra Clau-
dium Taurinen-
sem.
D. Athana. serm.
3. contra Arianos.
D. Amb. in c. 1.
epist. ad Roman.
D. Leo PP. ser. 2.
de Natiuitate.
D. Epiphani. haere-
si. 79.
Concilium Antio-
chaenum probatū
ab Ephesino. tom.
6. cap. 1.
D. August. serm.
68. de verbis Do-
mini.
Greg. li. 9. indict.
4. epist. 9.*

*Aug. lib. 1. de ci-
uitate Dei. c. 1.*

nificatione solum Deum esse adorandum docent Ecclesiae doctores, Iu-
stinus Martyr, Hieronymus, Augustinus, Fulgentius, Gregorius, Thara-
sius grauisissimus Patriarcha Constantinopolitanus. [Si verò saepius
(ait) in Scriptura & elegantibus nostris Patribus adorationem quis dixe-
rit, pro cultu siue latria, quae in spiritu fit, sumi, non negamus, & c.] In
hac adorationis acceptione docuerunt nec homines, nec Angelos
esse adorandos, diuus Athanasius, Ambrosius, Augustinus, & Leo
PP. I. Sic D. Epiphanius beatam Virginem nō esse adorandam asserit, &
B. Ambrosius. [Ac ne quis (ait) loquēs de adoratione Spiritus sancti) deri-
uet ad Virginem Mariam, erat templum Dei, non Deus templi, & ideo
ille solus adorandus, qui operabatur in templo.] Ioannes etiam Aurelia-
nensis cum de cultu ageret imaginum aduersus Claudium Taurinen-
sem: [Virginem quae peperit Christum, nō adoramus, sed sanctam Dei
genitricem congruo honore veneramus. Nec immeritō quippe, quoniā
per eam, auctorem vitae suscipere meruimus, & pro eo quod eadem san-
cta & intemerata Virgo Maria, quae vtique nobis Deum & hominem
edidit, Dominum videlicet Iesum à cunctis fidelibus, pio colitur amo-
re, & debito veneratur honore.] Quinimo eodem sensu Damascenus hu-
manitatem Christi, si cogitatione à Verbo separetur, esse inadorabilem
tradit, & Concilium Antiochaenum in cōfessione fidei, quae exstat in
Concilio Ephesino ait: [Totum rursus adorabilem etiam cum corpore,
sed non secundum corpus adorabilem.] Item Augustinus. [Ego Domi-
nicam carnem (ait) imò perfectam in Christo humanitatem propterea
adoro, quod à diuinitate suscepta, atque deitati vnita est; denique si ho-
minem separaueris à Deo, vt Photinus, vel Paulus Samosatenus, illi ego
nūquam credo, nec seruiuo: velut si quis vestrum, aut purpuram, aut dia-
dema regale iacens inueniat, nunquam conabitur ea adorare; cū verò
ea rex fuerit indutus, periculū mortis incurrit, si ea simul cū Rege ad-
orare quis contempserit.] Quare cū Constantinus Constantiae Episcopus
haeresim abiuraret, quam contra imagines sequutus fuerat in pseu-
do quadā Synodo, postea in Nicaena II. actione III. hāc loquēdi formulā
vsurpauit: [Suscipio & complector venerandas imagines; adorationem
autem quae fit secundūm latriam, hoc est, Dei culturam, tantummodò
Trinitati conferuo.] Quod etiam docuit diuus Gregorius Serenū Mas-
siliensium Episcopum: [Et si quis imagines facere voluerit, minimè
prohibe: adorare vero imagines, omnibus modis deuita. Sed hoc solici-
tè fraternitas tua admoneat, vt ex visione rei gestae ardorem compun-
ctionis percipiant; & in adoratione omnipotentis sanctae Trinitatis hu-
militer prosternantur.]

Quod si verbum, Adorare, apud sanctos Patres pro cultu latriae, fre-
quentius accipitur, multo magis eandem latriae adorationem verbum,
Coli, quod in hoc canone cum altero, Adorari, cōiungitur, significabit;
vt Augustinus docet: [Latria verò (ait) secundūm consuetudinem, qua
locuti sunt, qui nobis diuina eloquia considerunt, aut semper, aut tā fre-
quenter, aut penè semper dicitur ea seruitus, quae pertinet ad colendum

Deum

P Deum. Proinde si tantummodo cultus ipse dicatur, non soli Deo deberi videtur, dicimus enim etiam colere homines, quos honorifica vel recodatione, vel praesentia frequentamus. Nec solum ea, quibus nos religiosa humilitate subijcimus, sed quaedam etiam, quae subiecta sunt nobis, coli perhibentur. Nam ex hoc verbo agricolae, & coloni, & incolae vocantur: & ipsos Deos non ob aliud appellant coelicolas, nisi quod coelum colant, non utique venerando, sed in habitando, tanquam coeli quosdam colonos: non sicut appellantur coloni, qui conditionem debent genitali solo propter agriculturam, sub dominio possessorum: sed sicut ait quidam Latini eloquij magnus auctor.

Vrbs antiqua fuit, Tyrj vernere coloni.

Ab incolédo enim colonos vocavit, nō ab agricultura. Hinc & ciuitates à maioribus ciuitatibus velur populorū examinibus cōditae, coloniē nūcupatur: ac per hoc cultū quidē nō deberi nisi Deo, propria quadā notatione verbi huius omnino verisimū est]. Id etiam docet diuus Cyprianus: & Tharasius in epistola ad Constantinum & Irenem, interpretans in hunc sensum, locum illum Deuteronomij VI. [Hinc diuina (ait) Scriptura dicens: Deum tuum adorabis, & illi soli cultum exhibebis. Adorabis absolute ponit, neque adijcit soli: vt significetur vox diuersae notionis, & aequiuoca: cultum autem exhibebis, siue ferutes, soli, dixit. Quam ob causam latrini vni Deo tribuimus, atque ad illū referimus.] Haec Tharasius. Quōd si colere verbum seu inscriuere (idem enim vtrumque significat) vt in eadem Synodo Nicaena Tharasius explicauit, ad solam diuinitatem referri debet, & solet, vt Tharasius approbatus Synodo Generali Nicaena asseuerat, probabile est, Concilio nostro imagines, quae coli & adorari debent, interdicens, solas Dei imagines prohiberi: quod liquidō videtur ostendere canonis, & verborum ipsius contextus. Cū enim prius materiam constitutionis exprimeret, picturas multitudinis voce, siue pluralis numeri vsu prohibuit: cū verō formam constitutionis exposuit, decernens, quorum, aut cuius picturae veterentur, breuioribus singularis numeri eā finibus circumscriptis: [Ne (inquit) quod colitur & adoratur, in parietibus depingatur.] Aliter enim si Martyrum & Confessorum imagines interdicerentur, quorsum tam generali praeccepto, tam breuem strictamque rationem addidisset?

Confirmat hanc interpretationem, quōd facuissimis his temporibus de sanctorum imaginibus nec cogitarint Episcopi, non quōd putarent eum honoris & religionis cultum sanctis & electis Dei deferendū non esse: sciebant quippe se non studiosē solum, sed piē, religiosē & sanctē, eos colere, & augustē venerari debere, vt venerabantur continuo, non interiori tantum, sed exteriori, & publico cultu, dum grassantis persecutionis aberat periculum. De quo praecclarum exemplum praebuit Sabinus Episcopus Hispalensis, qui huic Concilio interfuit, dum paulo post huius Concilij exitum, egregiā nauauit operā, vt Iustae & Rufinae Martyrū corpora & reliquiae partim ex puteo, partim ex amphiteatro Hispalensi colligerentur, & honorificē sepelirentur custodirenturque:

à quo

Cyprian. li. Quōd idōia non sint dij. c. 2.

Tharasiy epist. ad Constā. exstat in VII. Synodo. actio ne. 7.

Deuteron. 6.

Tharasius in eadē epist. ad Constantinū, quae exstat actio. 7.

De Sabino id refert Breniarium anti. quē Eborēse.

*Euseb. lib. 8. hist.
Eccles. c. 6.*

*Tertull. in Apolo
getico. c. 16. ad fi-
nem.*

*Cornel. Tacit. li. 5.
histor.*

*Minutius Felix
in Octauo.*

à quo par non est, vt credamus, eorundem Martyrum & aliorum coeli-
tum imagines irreuerenter tractari, prohiberi que: sed abstinebant (vt
dixi) ad tempus, ne picturas sanctorum hominum, quos aliquando agno-
uissent, contemptui Gentes haberent, reputantes religionum esse ludi-
bria, vel sibi falso persuaderent, illos à nostris, vt veros Deos patriae ve-
neratione coli. Eusebius enim recenset, quòd cùm tempore Diocletia-
ni grauissima in Christianos exercebatur persecutio, pagani Martyrum
reliquias projiciebant in mare, dicentes: Ne fortè dii efficiantur Chri-
stianorum, & illi, qui Deos adorare nolunt, seruos nostros incipiãt ado-
rare. Ex quo duo planè consequuntur, alterum, Sanctos tunc, & electos
Dei à Christianis coli receptum; alterum, ne in sanctas Martyrum reli-
quias impij desaceruēt, non minori religionis, quàm prudentiae laude,
inter eosdem Christianos conuenisse, vt in locis publicis (cuiusmodi
erant Ecclesiae) non solum imagines Martyrum & Sanctorum non de-
pingerentur, sed neque eorum corpora sepulchris, & monumentis pu-
blicis recondentur. De his autem (vt dixi) Episcopi nostri non memi-
nerunt, quòd de his etiã nec Gentes meminissent, sed de Dei nostri ima-
ginibus: quia sermo & disputatio aduersus haereticos sacras Sanctorum
imagines impugnantes (vt impugnant hodie) non instituebatur, nec tunc
illi exiterunt, sed aduersus Gentes, quarum assidua, & impia obiurgatio
ne quidam forsàn Catholici ineptam erant Dei formaturi picturam, si
id decreto huius Concilij non prohiberetur, & eorum religiosa vel su-
perstitiosa potius simplicitate forsàn Gentes, vel alij Catholici simpli-
ciores arbitrati essent Deum nostrum quid corporeum esse, ideoque li-
neamentis, vel hominum, vel animalium, vel alicum, vel aliarum rerum
corporalium figurari posse, vt pingebantur, & dolabantur quotidie vani-
sime suorum deorum vel daemonum imagines & simulacra. Quòd
aliquando tērasse Gentes in religionis nostrae ludibrium, Tertullianus
testatur: [Sed noua iam Dei, (inquit) num in ista ciuitate, proxime editio
publicata est, ex quo quidem in frustrandis bestijs mercenarius noxius
picturam proposuit cum huiusmodi inscriptione DEVS CHRISTIA-
NORVM ONONYCHITES: is erat auribus asininis, altero pede vn-
gularatus, librum gestans & togatus.] Cuius picturae occasione paulo
antea his verbis retulit: [Nam vt quidam somniaftris, caput asinum ef-
se Deum nostrum: hanc Cornelius Tacitus suspicionem eiusmodi in-
feruit. Is enim bellum Iudaicum exorsus ab origine gētis, & etiam de
ipsa tam origine, quam de nomine & religione gentis, quae voluit argu-
mentatus, Iudaeos refert A Egypto expeditos, siue vt putauit extorres, in
vastis Arabiae locis, aquarum egentissimis, cùm siti macerarentur, Ona-
gris, qui forte de pastu potum petitori aestimabantur indicibus fontibus
vfos, ob eã gratiã confimilis bestiae superficiẽ consecrasse. Atq; ita
inde opinor praesumptũ, nos quoq; vt Iudaicae religionis propinquos,
eidem simulacro initiari.] Eandem Asininae superstitionis vanitatem
nobis falso obiectam confutat Minutius. Ne igitur his & alijs vanissi-
mis imaginum Dei nostri superstitionibus (vt iam dixi) locus daretur,

neue

neue Gentes stolide arbitrarentur Deum nostrum aeternum & inuisibilem suorum idolorum & simulacrorum corporea similitudine aequandum, iustissimè prohibitaè sunt Dei imagines: illo enim errore non Gentes solum, sed & Christiani doctrina & auctoritate graues, imbutos aliquando reperimus. Tertullianus enim, [Cum autem sit, habeat necesse est aliquid per quod est, si habet aliquid per quod est, hoc erit corpus eius. Quod est corpus, est sui generis, nil est incorporale, nisi quod non est.] Alibi. [Nam & dexteram (inquit) & oculos, & pedes Dei legimus.] Quem errorem illi tribuunt diuus Augustinus, diuus Fulgentius, Gennadius, & alij, tamen ab eodem Augustino extenuari verius multo, quam excusari errorem legamus. Ille autem longius serperet, hoc decreto ab Hispanis Episcopis prouisum est, interdicentibus hinc, ne Dei imagines in Ecclesia pingerentur: quod sanè non ab eo tempore tantum, sed ab ipsa Apostolorum aetate Hispanica, Africanà Ecclesiam & Catholicam obseruasse scimus, nullam enim Dei imaginem (vt Deus est) pingi sinebat.

Quare cum Adrianus Imperator (attendant Caluinus, Hiemayrus & reliqui praesentis seculi Iconomachi) atrocissima post Neronem, Domitianum, & Traianum persecutione excitata Christianos exagitasset; ad extremum post Quadrati Episcopi Atheniensis dicatam ei pro Christianae religionis defensione apologiam; post ornatam & grauem, quam pro Christianis habuit praesente Imperatore orationem Aristides vir singularis eloquentiae; post Serennij Granniani legati literas, quibus clamitabat, iniquum videri Christianos nullo obiecto crimine indictaque causa, quo infani populi acclamationibus satisfaceret, neci dari, solaque Christianae religionis professione reos fieri, persecutionem remisit, Minurio Fundano Asiae Proconfuli rescribens, Christianorum neminem absque iusto crimine intentato, & accusatione rite peracta, morte multandum; solamque Christianissimi professionem poenae obnoxiam esse noluit, vt Eusebius refert, & Nicephorus. Nec eo solum Christianos beneficio deuinxit, sed cum intelligeret eos nihil hostiliter contra Rempublicam moliri, & a seditionis Iudaicae principe Batchochaba immanes potius cruciatus passos, quam vt cum eo seditionem contra Romanos concitarent, coepit in eos magis propendere, ac cogitare, quibus posset illorum innocentiam & sanctitatem compensare beneficijs: cumque agnouisset demum eos spreto Gentiliu dijs vel idolis, Soli, Vni, Vero, Optimo & Maximo honorè habere; templaque ad eius cultum desiderare; Christianis tepla, Christianae tunc religionis vsu & forma, sine simulacris Dei veri, & incorporae, ne simile suis profane Gentes arbitrarentur, & sine aliqua etiam deorum suorum effigie & forma, quibus referta & cotaminata erant delubra Gentilium, ne Christianis pro gratia exhiberet molestiam, extrui iussit, vt in eius vita testatur Lampridius. Qua ratione illa, quod numina non haberent, vsque ad tempus Constantini Magni templa Adriani nuncupati sunt. Nec Romae tantum & in Italia hoc Catholici viri obseruabat, sed & in reliquis prouincijs. Quod ridebant Gentes, obijcientes nobis,

Tertullian. lib. de carne Christi.

Idem lib. 2. aduersus Marcionem. D. Aug. lib. 10. de Genesi ad literam. c. 5. lib. de haeresibus. ad Quod vuldeum. c. 86. D. Fulgentius li. 2. de fide ad Petrum. Gennadius de dogmatibus ecclesiae & alij. Aug. d. lib. de haeresibus. ad Quod vuldeum. c. 86.

Euseb. lib. 4. c. 8. Nicephorus lib. 4. c. 5.

Lampridius in vita Adriani.

*Minutius Felix
in Octavio.*

Idem in eodem.

*Arnobius lib. 3.
aduersus Gentes.*

quòd nullà Dei formaremus picturà, occultare quod colebamus. Minutius Felix sic Gētes inducit aduersus religionem nostrà loquentes. [Multa praetereo consultò, nam & haec nimis multa sunt, quae aut omnia, aut pleraq; omnium vera declarat ipsius prauae religionis obscuritas. Cur etenim occultare, & abscondere quidquid illud colunt, magnopere nituntur? cū honesta semper publico gaudeant, scelera secreta sint? Cur nullas aras habent? tēpla nulla? nulla nota simulacra? nūquā palām loqui? nūquā liberè cōgregari? nisi illud quod colūt, & interpretantur, aut puniendū est, aut pudēdū? Vnde autē, vel quis ille, aut vbi Deus, vnicus, solitarius, destitutus, quē non gens libera, non regna, non saltē Romana superstitio nouerit, Iudaeorum solā & misera Gētilitas, vnū & ipsum Deum, sed palām, sed templis, aris, victimis, ceremonijsque coluerūt: cuius adeò nulla vis, nec potestas est, vt sit Romanis hominibus cū sua sibi natione captiuus. At etiam Christiani, quae nam monstra, quae portēta confingunt? Deū illum suum, quem nec ostendere possunt, nec videre, in omnium mores, actus omnium, verba deniq; & occultas cogitationes diligētē inquirent.] Et his ipsis respōdens. [Putatis autem nos (ait) occultare quod colimus, si delubra & aras non habemus? quod enim simulacrū Deo fingā, cū si rectē existimes, sit Dei homo ipse simulacrū?] Et mox. [At enim quē colimus Deum, nec ostendimus, nec videmus, imo ex hoc Deum credimus, quòd cum sentire possumus, videre nō possumus: in operibus enim eius & in mūdīs omnibus virtutem eius semper praesentem aspiciamus, cum tonat, fulgurat, cum serenat. Nec mireris, si Deum non vides, vērō & flatibus omnia impelluntur, vibrantur, agitantur, & sub oculis tamen non venit ventus & flatus. Solem adeò, qui videndi omnibus causa est, videre non possumus, radijs acies submouetur, obtutus intuentis hebetatur, & si diutius inspicias, omnis visus extinguitur. Quid ipsum Solis artificem, illum luminis fontē possis sustinere? cū te ab eius fulgoribus auertas? à fulminibus abscondas? Deum oculis carnalibus vis videre? num ipsam animam tuam qua viuificaris, & loqueris, nec aspicere possis, nec tenere? Sed enim Deus, &c.] Arnobius aduersus eosdē. [De lexu haetenus, nunc ad speciem veniamus, & formas quibus esse descriptos deos superos creditis, quibus imo formatis, & templorum amplissimis collocatis in sedibus, neq; quisquam Iudaicus in hoc loco nobis opponat, & Saducaei generis fabulas tanquam formas tribuamus, & nos Deo; hoc enim putatur in eorum literis dici, & lege certaq; auctoritate firmari; quae aut nihil ad nos attinet, nec ex aliqua portione quidquā habent cōmune nobiscum; aut si sunt creditae sociae, quaerendi sunt vobis altioris intelligentiae doctores, per quos possitis addiscere, quibus modis conueniat literarum illarum nubes atque inuolucra relaxare: nostra de hoc sententia talis est. Naturam omnium diuinam, quae neque cooperit aliquando, nec vitalem ad terminum fit aliquando ventura, lineamentis carere corporeis, neque vllas formarum effigies possidere, quibus extima circumscriptio membrorum solet coagmenta finire: quidquid enim tale est, mortale esse arbitramur & labile, nec obtinere perpetuam

perpetuam credimus acuitatem: quod extremis coercitum finibus, necessaria circunccludit extremitas. At verò vos deos parum est formatum quòd amplectimur mensione, filo etiam atterminatis humano, & quod indignius multo est, terrenorum corporum circuncisura finitis. Quod ergo dicemus caput deòs gestare, tereti rotunditate collectum, &c.] Quae latè continentis sermone prosequitur agens de reliquis mèbris, quae secundùm Gentium vanitatem & errorem Deo inesse deberent, nullo tamen modo posse competere probat, ad finem addens: [Si nostri animi motum non recusatis audire, tantum abest, vt nos Deo corporalia liniamenta tribuamus, vt animorum etiam decora, ipsaque virtutes (quibus eminere vix concessum est paucis) tantae rei vera mur ascribere. Quis Deum enim dixerit fortè, constantem, frangi, sapientem? quis probum? quis sobrium? quis imò aliquid nosse? quis intelligere? quis providere? quis ad fines officiorum certos actionum suarum decreta dirigentem? Humana sunt haec bona, & ex oppositione vitiorum, existimationem meruerunt habere laudabilem. Quis est autem tam obtusi pectoris, tà bruti, qui humanis bonis Deum dicat esse magnum? aut ideo nominis maiestate praecellere, quòd vitiorum careat foeditate? Quidquid de Deo dixeris, quidquid tacitae mètis cogitatione cõceperis, in humanum trànsilit, & corumpitur sensum, nec habet propriae significationis notã, quòd nostris dicitur verbis, atq; ad negotia humana cõpositis. Vnò est hominis intellectus de Dei natura certissimus, si scias & sentias nihil de illo posse mortali oratione depromi. Et haec prima est vestrorum nominum corumelia, quam de formis & sexibus, boni scilicet vindices & religiosi constituitis auctores.] Et alibi. [In hac enim (inquit) censuistis parte crimen nobis maximum impietatis affigere, quòd neque aedes sacras (ante Constantini tempora scitum est Christianos in Africa templa, aut quòd idem est, splendoras structas aedes non habuisse, sed solum oratoria quaedam priuatis in locis, in quibus seorsum conuenirent, vt ex hoc loco Arnobij, & alij Tertulliani constat) & venerationis ad officia construamus, non deorum alicuius simulacrum constituamus, aut formã non altaria fabricemus, nõ aras.] Et postea: [Vos habere sexus deos, aliosque ex his mares, foeminini generis alios esse censetis, nos potentias coelitus discretas esse sexibus abnegamus; quoniam discrimen huiusmodi terrenis animantibus datum est, quas coire, quas generare auctor voluit rerum, substituendis per libidinem prolibus. Vos hominum similitudinem gerere, & mortalium vultibus existimatis esse formatos: nos effigies remur submotas esse ab his longè: quoniam forma mortalis est corporis, & si fortè est vlla, comprehendere, neminem posse, indubitabili asseueratione iuramus.] Cui etiam obiectioni nobis à Gentibus olim propositae respondens Tertullianus [O impiae voces (ait) ò sacrilega conuicia, infrendite, inspumate, ijdem estis, qui Senecam aliquem pluribus & maioribus de vestra superstitione perorantè reprehendistis. Igitur si statuas & imagines frigidam mortuorum fuerunt simillimas non adoramus, quas milui, & mures, & aranae intelligunt,

Idè lib. 6. in principio.

Idem lib. 7.

Tertull. in Apologetico aduersus Gentes. c. 12.

*Iustin. Mart. 2.
apolog. pro Chris-
tianiis:*

*Lactant. lib. 2. di-
uinorum institut.
cap. 2.*

nonne laudem magis quam poenam merebatur repudium agniti erroris? Possimus enim videri laedere eos, quos certi sumus odio non esse? Quod non est, nihil ab vilo patitur, quia non est. Illudebant nobis Gentes, quod simulacra deorum, vel alicuius Dei (vt ipsi) non haberemus, quibus responderet Tertullianus magis aliena confutando, quam confirmando propria: illud tamen in confesso est, illud tanquam errorē nobis obieciſſe Gentes. Quem etiam refellit Iustinus Martyr. [A quo (ait) persuasi nos asseueramus, genios errorum talium auctores, non solum prauos esse, verum etiam scelestos, atque impios, ne viris quidem bonis aequiparandos: & ideo hostes deorum iudicamur. Facemur quidem non hostes deorum istorum fictitiorum, at non illius verissimi Dei Patris iustitiae, prudētiaēque & caeterarum virtutum cunctorum expertis vitiorum.] Et paulo post. [Caeterum (inquit) quod victimis & coronis simulacra in tēplis consecrata non honoramus, in causa est, quia scimus ea carere sensu, atq; anima, ac ne formam quidem habere Deo similem. Negamus enim hanc esse Dei formam, quam quidam aiunt se expressisse, sed istae sunt effigies & nomina daemonū, quos malos esse ostēdimus. Nā quod ad materiam atinet, non ignoratis dedolata cōstitutaē ab opificibus, & interdū recusa ē vilibus vasculis, formis tantūmodo per arte nouatis, & impositis eorū nominibus, quod non solum ab omni ratione alienum, verum etiam cum iniuria Dei coniunctum existimamus, illam ineffabilem maiestatem formā tribuere istis corruptibilibus, & humana ope indigentibus, & scitis impuros horū opifices omnibus vitijs, ne singula perentem, obfisos, qui etiam suarum officinarū ministris ancillulis stuprum offerunt. O vos stupidos, qui ab hominibus obſcoenis deos quos adoratis, fingi refingiq; creditis] Et post alia [Quod solum crimen nobis obijcitis, non eadem vobiscū numina venerantibus, & quod defunctorum manibus nidores ac libamina eorumq; monumentis coronas & inferias non offeramus. Nostis enim easdem animates alibi pro dijs, alibi pro bestijs haberi, alibi pro victimis legitimis. Alterum argumentum est, quod soli mortalium ne mortis quidem formidine adigi potuimus, vt coleremus Liberum, Semeles, & Apollinē, Latonae filios, probrosos puerorum amoribus, aut Proserpinam, Veneremque infano amore Adonidis ceu oestro percitas, quarum celebratis mysteria, aut AEsculapium, alium deum fictitium, sed fauente Iesu Christo, hos contempimus, dicantes nos Deo ingenito & intacto passionibus, quē scimus non ardere Ganymedem, aut Antiopem, similesque foeminas, nec ad Tetydis preces vinculis solui.] Lancrantius. [Quid ipsa simulacra volunt, quae aut mortuorum, aut absentium sunt monimēta? nam omnium fingendarum similitudinum ratio idcirco ab hominibus inuenta est, vt posset eorū memoria retineri, qui vel morte subtraherent, vel absentia fuerint separati; deos igitur in quorū numero reponemus? Si in mortuorū, quis tam stultus, vt colat? Si in absentium, colendi ergo non sunt, si nec vident quae facimus? nec etiam audiunt quae faciamur. Si autē dii absentes esse nō possunt, qui quoniam diuini sunt, in quacūq; parte mūdi fuerint,

P fuerint, vident, & audiunt vniuersa: superuacua ergo sunt simulacra illis vbique praesentibus, cum factis sit audientium nomina precibus aduocare. At enim praesentes non nisi ad imagines suas adfunt. Ita plane, quemadmodum vulgus existimat, mortuorum animas circa tumulos & corporum suorum reliquias oberrare. Sed tamen postquam Deus ille praesto esse coepit, iam simulacro eius opus non est. Quaero enim, si quis imaginem hominis peregrè constituti contempletur saepius, & ex ea solatium capiat absentis, num idem sanus esse videatur, si eo reuerso atque praesente in contemplanda imagine perseueret, eaque potius quàm ipsius hominis aspectu frui velit. Minimè profectò. Etenim hominis imago necessaria tum videtur, cù procul abest, superuacua futura, cum praesto est. Dei autem cuius spiritus, ac numen vbique diffusum abesse nūquam potest, semper vbique imago superuacua est. Sed venient, ne adorent: & idèò simulacra constituunt, quae quia mortuorum sunt imagines, similia mortuis sunt, omni enim sensu carent. Dei autem in aeternum viuientis viuum & sensibile debet esse simulacrum: quod si à similitudine id nomen accepit, quò possunt ista simulacra Deo similia iudicari, quae nec sentiuntur, nec mouentur? Itaque simulacris Dei non illud est, quod digitis hominis ex lapide, aut aere aliaue materia fabricatur, sed ipse homo, quonià & sentit, & mouetur, & multas magnasq; actiones habet.] Hac ergo de causa à Gentibus nò solùm irrisi, sed vt athei, id est sine Deo criminis postulati & dånati sunt, vt testatur Arnobius, Iustinus Martyr, Diò, Nicephorus & alij. Quare cùm Donatistarù strages in Ecclesias, in coemeteria, in tèpla Christianorù, Oprat^r Mileuitanus idèò minitatum exprimeret, vt nò solùm de incèsis libris sacris, de tèplis destructis, de contractis calicibus, de aris, & altaribus rasis, sed & de parietibus lotis, quòd illos aspexissent Christiani, & testes cultus Deo Christo adhibiti, literis proderet cõtra Parmenianù: nūquã tñ mentione fecit de imaginibus Dei, vel pictis, vel fabrefactis, cõtractis, deletis ve, quas si vidissent Donatistae, corrumpere in odiù Christianorù nò erubissent, neq; id omisisset Opratus, qui reliqua retulit minutiora. Sic Ioannes Damascenus, & illi D. Thomas cõsentiens Christianos docèt, nullam imaginè Dei habere, quòd summae esse demètia, & extremae impietatis ducãt, diuinitatè (quã nulla ratio, nulluq; ingeniù cõsequi potest) effingere velle, & figurare. Sic D. Augustin^o nefas esse ducit in Christiano tèplo imagines Dei collocare. Alibi autè refert Varronè dicentè, qui primi deorù simulacra induxerunt, eos & timorè depisisse, & errorè auxisse. Rursus etiã Senecae querimoniam refert, dolentis inuiolabiles deos in materia vilissima, atq; ignobili dedicari: quod ad Fortunatianù Episcopù Siccesem grauius sumo verborù & sententiãrù pòdere scribit, ipso errore cõfutato. Idè Eusebius. [Quod enim corpus (inquit) intellectui diuino similitudinè habebit, cùm nec mentis humanãe imaginè habere posse cognoscatur: humana enim mès incorporea est, atq; simplex, corp^o omne corruptibile, atq; compositum. Quare iure rationalis, atq; immortalis anima & intellectus

d 3

eius

Arnob. lib. 1. aduersus Gentes.
Iustin. Apolo. 2. pro Christianis.
Dion Cass. in Nerua. Niceph. lib. 3. hist. eccles. c. 2.
Opratus Mileuitanus lib. 6. contra Parmenianum.
Ioann. Damasc. lib. 4. de fide orthodoxa, cap. 17.
D. Th. 3. p. 9. 2. 5. artic. 3. in solutione ad 1.
D. August. lib. de fide & Symbolo, cap. 17.
Idem lib. 4. de ciuitate Dei, c. 31.
Idem lib. 6. c. 20.
Idè epist. 111. ad Fortunatianum
Episcopù Siccesem, et epist. 112. ad Paulinam.
Eusebius lib. 3. de preparatione Evangelica. c. 3.

cuius imaginem & similitudinē Dei habere dicitur: immaterialis enim & incorporea, intellectualis rationalisq; per essentiā est virtutis, atq; sapientiae capax: Quod si humanae animae, atque mentis formam, atque effigiem fingere impossibile est, quoniam nec sensu percipitur; quis adeo itultus sit, vt ligneum simulacrū ac effigiem, Dei creatoris omnium similitudinem habere arbitraretur? natura enim diuina omnem materiam & omnia quae percipimus excedit.] Sic Constantinus Magnus in oratione ad Sanctorum coetum: [Nam quod potest (inquit) intelligentia solum percipi, & comprehendi mente, nec appetit formam qua cognoscatur, nec figuram admittit vt imaginem & effigiem.] D. Leo Papa: [Quamuis autem, dilectissirai (inquit) valde fuerit ipsa rei gestae forma mirabilis, nec dubium sit in illo omnium humanarū vocum exultante conuentu maiestatem Spiritus sancti fuisse praesentem; nemo tamen existimet in his quae corporeis visa sunt oculis, diuinam eius apparuisse substantiam. Natura enim inuisibilis, & Patri, Filioque communis, qualitate muneris, atque operis sui qua voluit significatione monstrauit. Proprietatem verō essentiae suae in sua Deitate continuit, quia sicut nec Patrem, nec Filium, ita nec Spiritum sanctum humanus potest visus attingere.] Quare cū in Sexta & Septima Synodo omnium haereticorum tam antiqui, quā illius seculi sectae, opiniones, rationes, & auctoritates proferrentur, nusquā videmus eos huius canonis antiquissimi decretū in sui confirmationē recitasse; quod ratione conuicti agnoscerēt illud de sola Dei increati & inuisibilis imagine intellexisse, quā exprimi, seu depingi non posse, vt in hoc Concilio decernitur, ita in eadem Synodo VII. iterum sancitum est. Epistola enim Germani sanctissimi Patriarchae Constantinopoleos ad Ioannem Episcopum Synadon recitatur & approbatur, in qua sic inquit: [Non enim inuisibilis Deitatis imaginem, aut similitudinem, aut figuram, aut formam expressam, quin etiam ipsorum sanctorum Angelorum praestantes ordines, neque intelligere, neque inuestigare omnino possumus. Sed quando vnigenitus filius, qui in sinu Patris existens, suam creaturam, & mortis adiectione reuocando, Patris & Spiritus sancti beneplacito homo fieri dignatus est, non aliter ac nos carnem & sanguinem assumens; & vt (inquit) magis Apostolus, per omnia nobis similis factus, excepto peccato. Igitur humanitatis illius characteris, & iuxta carnem indifferetiae hominis formae imaginem figurantes, ipsius incomprehensibile Deitatem, atque inuisibilem (vnde ea quae nostrae Fidei praecipua sunt, nascuntur) ostendere nequimus.] Et in Epistola ad Thomam Episcopum Claudiopoleos ex diuo Athanasio in sermone contra idōla haec depromit: [Quemadmodum igitur nulla communio lumini cum tenebris, neque vlla Christo cum Belial concordia: ita nulla Christianis, qui Deum vnum inenarrabili gloria & potentia adorantes, colunt, cū his qui Deū, vt Deus est, effingere & formare intēdūt.] Post autē recitatur sententia Ioānis Episcopi Thessalonicensis, in qua post alia: [Dei autē imaginē (dico Iesu Christi Seruatoris nostri) quemadmodū ipse super terrā cū hominibus

Constantinus apud
Eusebium in oratione
ad Sanctorum coetum. c. 4.
D. Leo PP. ser. 1.
de Pentecost. c. 3.

Septima Synodus
actione 4. in qua
huius Germani
epistolae recitatur.

Heb. 4.

Exstat ea epist.
in eadem septima
Synodo actione.
ne. 4.

2. Corinth. 6.

In eadem. 7. Synodo
actione. 5.

minibus conuerſatus eſt, pingimus, non vt in ipſa natura Deus eſt (quae enim poſſet eſſe Dei ſimilitudo, aut quae figura incorporei, non effigibilis ſue verbi Patris? Deus enim, vt ſcriptum eſt, ſpiritus eſt) quoniam viſum eſt Deo Patri, vt vnigenitū ſuum filium è coelis demitteret, quò pro noſtra ſalute ex Spiritu ſancto & inuiolata Virgine Deipara incarnaretur, nos eius humanitatem ea ratione pingimus, non illius incorpoream Deitatem.] Epiphanius autem in eadem Synodo. [Veri autem Chriſtiani filium vnicum Chriſtum & Dominum conſitentur. Et cum imaginem illius, quemadmodum caro factus eſt, & habitauit in nobis, perfectus videlicet homo, depingunt, valde rectè & piè facere cognoſcuntur. Eſt enim Deus verbum in carne, apud nos diuerſatus, non ipſa Deitas conſideratur depiſta. Deum enim (vt ait) nemo vidit vnquā, ſiquidem, neque depingi neque videri, neque comprehendi poteſt, ſed tantummodo illius humanitas.] Quod ſaepe in eadem actione Epilcopi & ſequenti repetierunt. Quare in Hiſpania Concilio Toletano III. idem eorum error, qui putabant Diuinitatem depingi debere, aut poſſe, iterum conſutatus eſt. In ea enim fidei conſeſione & anathematifmis aduerſus errores antiquos ab Epilcopis Catholicis, & praecipuis Gothicae Gentis viris, in principio Concilij factis, haec aiunt. [Quicumque filium Dei ſecundum Diuinitatem ſuam viſibilem, aut paſſibilem auſus fuerit proferre, anathema ſit.] Poſtremò id recentiori Concilij Tridentini decreto cautum eſt, dum docet diuinas perſonas pingi, & figurari, cum antiquas veteris, aut noui teſtamenti hitorias & narrationes exprimi expediens fuerit, & tunc praecipit, vt moneatur doceaturque, poſtulus à parochio, non propterea diuinitatē figurari, quaſi corporeis oculis inſpici, aut figuris exprimi poſſit, ſed vt praefentem faciant eam ſpeciem & formam, quam Deus aliquando ſuſcipere, & ſe ante hominum oculos ponere dignatus eſt. Si autem ab hac veritate aberrantes diuinas perſonas rerum creatarum ſimilitudine depingant alij, impium ſit & deteſtandum ſacrilegium.

Nec in lege noua tantum voluit Deus imaginem ad ſui ſimilitudinē pingi, cum eam nemo viderit vnquā niſi filius, ſed & in veteri id prohibuit. Inter praecepta enim quae Moyſi dedit, hoc vnum eſt. [Non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem, quae eſt in coelo deſuper, & quae in terra deorſum, nec eorum quae ſunt in aquis ſub terra.] Et paulo poſt, vt haec interpretaretur, addidit. [Deos aureos & argenteos non facietis mecum.] Quaſi diceret, Non facietis imagines aureas, vel argenteas quae figuram Dei repraeſentent: hoc enim Eliaie verba docere aperte videtur. [Cui ſimilem (inquit) feciſtis Deum, aut quam imaginē ponetis ei? Nūquid ſculptile conſtabit faber, aut artifex auro figura bit illud, & laminis argenteis argētari? Poſtea cui aſſimilaſtis me, & adae quaſtis & cōparaſtis me, & ſimile feciſtis, qui cōfertis aurū de ſacculo, & argentū ſtatera ponderaſtis, conducentes aurificem vt faciat Deum?] Et in Leuitico. [Non facietis vobis idōlū & ſculptile, neque titulos erigetis, neque inſignē lapidem ponetis in terra veſtra, vt adoretis eum; ego enim ſum

Ioan. 4.

In eadē ſeptima Synodo action. 6. Verſic. rursus.

Ioan. 1.

Ioan. 4.

Action. 6. & 7.

Concil. Trident. ſeſſ. 25. in princ.

Exod. 20.

Eſai. cap. 40.

Idem. c. 46.

Leuit. 26.

*Deut. 4.**Paul. ad Rom. 1.**Iustinus Martyr
2. apologia.**Ioseph. lib. 1. cō-
tra Apionem:**Idem lib. 2.**Tertullian. in
apologet. c. 16.**Origenes contra
Celsum lib. 4.**Actuum. 17.**Iustinus martyr
2. apolo. pro Chri-
stianis.*

sum Dominus Deus vester; custodite Sabbathata mea, & pauete ad Sanctuarium meum: Ego Dominus.] Voluit ergo Dominus prohibere filijs Israël, qui ad idololatriam propensi erant, ne vllum diuinæ maiestatis simulacrum facerent, sed ante tabernaculum, quod ipsis Dei gloriam repræsentabat, paucere omnes. Quod planius exposuit, cum reddens huius præcepti rationem, sic ait: [Non vidistis aliquam similitudinem, in die qua locutus est vobis Dominus in Horeb de medio ignis, ne forte decepti faciatis vobis sculpram similitudinem, aut imaginem masculi, vel foeminae.] Sic Deuter. V. refertur Dominum de medio caliginis locutum fuisse ad filios Israël: nihilq; eos præter ignem, nubem, atq; caliginem inspicere vnquam potuisse, vt animaduertent, & intelligerent, Deum non esse talem, qui humano ingenio, vel arte pingi posset, vel figurari; nam si aliquam formam vidissent Dei, cum eos alloquebatur, tali eum prædicitur vtique arbitrantur. Quam ignorantiam, vel insaniam potius, notat, reprehenditque in Romanis D. Paulus, qui mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei, in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, vel volucrum, & quadrupedum & serpentum: illi enim, vt Iustinus Martyr tradit, diuinitatis se formam exprimere, taliq; Deum esse figie prædicitur esse arbitrabantur, qualem spectra ipsa præ se ferebāt. Nullam ergo imaginem Dei in veteri testamento effictam, vel formatam fuisse, vt sacris, sic & profanis etiam auctoribus liquet. Iosephus enim contra Apionem ex Hecathæo antiquissimo historico de templi Hierosolymitani descriptione refert, nullum in eo simulacrum, aut aliquod anathema fuisse: postea pluribus, eidem respondet Apioni, obijcienti, quod Iudæi Imperatoribus statuas non erigerent, cum admirari potius debere ait, magnitudinem modestiamque Romanorū, quod subiectos non cogere patria iura violare. Cornelius etiam Tacitus Cneium Pōpeium refert, cū expugnatis Hierosolymis templum adijisset speculaturus Iudaicæ religionis arcana, nullum illic reperisse simulacrum, & vtique si id coleretur, vt Tertullianus animaduertit aduersus Gentes, Cornelij auctoritatem illis obijcens, quod aliqua effigie repræsentabatur, nusquam magis atque in sacrario suo exhiberetur; eo magis, quia verebatur extraneos arbitros vana cultura. Idque affirmat Origenes contra Celsum. Nec id solum positiuam constitutione siue noua, siue antiqua cauetur, sed iure ipso naturæ acquisitaque ratione: nam cum corporea figura, non nisi rem corpoream repræsentet, impossibile erat Dei veritatem, prout in se est exprimi posse; sed necesse erat illam in mendacium (vt diuus Paulus ait) commutari.

Quibus satis constat, imaginem Dei, prout in se est, tam in veteri, quam in nouo testamento prohiberi. Cuius maiori veneratione & cultu, ipsum adhuc Dei nomen apud Patriarchas & Prophetas erat ineffabile: existimantes, non sine magno consilio, abstrusissima diuinitatis mysteria, se & reliquos silentio reuereri debere, potius quam enuntiare: idque comprehendit ipseus Dei vocabulum, quod vt Iustinus martyr interpretatur, non tam Dei nomen est, quam inenarrabilis rei hominibus

minibus innata opinio: eaque de causa, illum quandoque seipsum sine nomine nuncupasse, & dixisse Moysi: Ego sum ens ille. Idem Iustinus Martyr tradit. [Deus autem neque superiorem quemquam habuit à quo nomē acciperet, neque seipse nominare voluit, cum vnus & solus esset, sicut de seipso per Prophetas testatur: Ego Deus primus, & ego deinceps, nec est praeter me Deus alius. Ideo sicut antea dicebam, cum Moysem ad Hebraeos mitteret, nō nomine vsus est, sed participio quodā, quo se vnum, solumque Deum esse significat.] Haec ille.

Eandē hanc Hebraeorū & Christianorū Catholicorū verā sententiam Ethnicorū plures auctoritate & sapientia praestantiores sectati sunt. De Numa enim Clemens Alexandrinus haec refert. [Numa Rex Romanorum erat quidem Pythagoreus, ex his quae à Moysē tradita sunt adiutis, prohibuit Romanis, ne animalī similem Dei facerent imaginem, docēs id quod est optimū, non licere vlli alia ratione, quā sola mente attingere, idque centum & septuaginta annis obseruatum fuisse, & templa quae aedificata absq; imagine, nec afficta, nec depicta: cuius Tertullianus quoq; meminit. [Nā etsi à Numa (inquit) cōcepta est curiositas supersticiosa, nōdum tamē aut simulacris aut templis res diuina apud Romanos cōstabat, frugi religio, pauperes ritus, & nulla Capitolia certātia coelo, sed temeraria de cespite altaria, & vasa adhuc Samia, & nidor ex illis, & Deus ipse nusquā: nōdum enim tunc in Gente Graecorum atq; Tuscorum fingendis simulacris urbem inundauerant.] Et alibi. [Idōlum aliquando retro non erat, priusquā huius mōstri artifices ebullissent, sola templa & vacuae aedes erant, sicut in hodiernum quibusdam locis vetustatis vestigia permanent.] Nec illud omisit Plutarchus: [In prioribus (inquit) centum septuaginta annis, templa quidem aedificabant, sacraque tuguria erigebant, simulacrum verō nullum corporeum dedicabant.] Nec tacuit Dionysius Halicarnassensis, addens Tarquinium Priscum vanitate & stultitia Graecarum religionum Hetruscarumque domi imbutum, Romanos docuisse simulacra dijs ponere. Quod ex sententia Varronis pronūtiat & comprobat D. Augustinus ad Marcellinū, his verbis: [Dicit etiā antiquos Romanos, plusquā annos cētū & septuaginta, deos sine simulacro coluisse, quod si adhuc (inquit) mansisset, castius dij obseruaretur. Cuius sententiae suae testē adhibet, inter caetera etiam Gētem Iudaicā, nec dubitat eū locū ita cōcludere, vt dicat, qui prius simulacra deorū populis posuerūt, eos ciuitatibus suis & metū depulsi, & errorem addidisse, prudenter existimās deos facile posse in simulacrorum stoliditate contemni. Quod verō non ait, errorē tradiderunt, sed addiderunt, iam vtique, fuisse etiam sine simulacris intelligi vult errorem. Quapropter cum solos dicit animaduertisse, quid esset Deus, qui eum crederent animam mundum gubernantem, castiusque existimat, sine simulacris obseruari religionem, quis nō videat, quantum propinquaerit veritati? Si enim aliquid cōtra vetustatē tāri posset erroris, profecto & vnū Deū, à quo mundum crederet gubernari, & sine simulacro colendum esse censeret, atque in tā proximo inuentus facile fortasse de

e animae

Idem in sermone
exhortatorio ad
Gentes.

Clemens Alexan-
drinus, lib. 1. stro-
mat.

Tertul. in apolog.
cap. 25.

Idem lib. de idolo-
latria, cap. 3.

Plutarchus in vi-
ta Numae.

D. Aug. lib. 4. de
ciuitate Dei ad
Marcellinum, c.
15.

animae mutabilitate cōmoneretur, vt naturam potiùs incommutabile, quae ipsam quoq; animã cōdidisset, Deum verum esse sentiret.] Multis aetatibus antea Graeci & Lacedaemonij, à quibus haec & alia Romani acceperat, eiuſdẽ ſententiae fuerūt. Lycurgus enim Lacedaemoniorũ legiſlator, etiamſi multarũ ceremoniarum apud Gentiles inſtitutor eſſet, nulla tamen apud eum ficta deorum imago fuit; quippe hominum aut animaliuũ ſpecies dijs tribui nefarium putauit. Perſas nec ſtatuas, nec tẽpla, nec aras extruxiſſe dijs, proditum eſt, putantes deos ex hominibus ortos nõ eſſe, vt Graeci, Herodotũ auctore; & mundum vniuerſum templum illius aſſerunt. Socraticus Xenophon ſer̄mam Dei veri negat videri poſſe, & ideo quaeri non oportere. Ariſtochius comprehendĩ omnino non poſſe, vt refert Minutius. Plato etiam id videtur ſenſiſſe in Timaeo, dũ ait, vniuerſi huius patrem & effectorem inuenire, eſſe difficile, & cũ inueneris, fieri non poſſe vt eum enũties. Si enim lingua exprimi non poteſt, quomodo penicillo & coloribus, vel alia vili materia exprimeretur? Id quoque ſymbolicẽ docuit ideam Plato, dum omnem materiam ad effingendos deos minũs aptam dixit: [Nam aurum & argentum (inquit) & in alijs ciuitatibus priuatim, & in ſacris res eſt inuidioſa, ebur autem corporis quod amiſit animam, eſt nefarium donarium; ferrum autem & aes ſunt instrumenta bellorum, &c.] Quae refert Clemẽs Alexandrinus. Hanc autem veritatem ab Hebraicis mutuatum Platonẽ adſtruit idem Clemens. Ariſtoteles item Dei formam nec intelligi poſſe cenſuit auctore Tullio. Aſſentitur Antiſthenes Socratis familiaris, dicens nulli eſſe ſimilem, ſicque neminem eum poſſe diſcere ex imagine. Neque diſcrepat Xenophon Athenienſis. [Qui (inquit) omnia mouet, & quieta efficit, magnus quidem eſt, & apertẽ potens, ſed cuiuſmodi nã ſit formae, non apparet: ſed nec Sol qui omni parte videtur eſſe lucidus, & conſpicuus, ipſe ſeipſum videre permittit; ſed ſi quis ipſum impudẽter fuerit contemplatus, viſu oculorum priuatur. Haec Clemens eodẽ loco, inſuper illud addens: [Vnde nam igitur eruditur Grilli filius nuper ab Hebraeorum Prophetiſſa, ſcilicet, quae hoc modo vaticinatur? (Sybillam intelligit.)

*Quae caro coelestem poterit, verumque tueri
Humanæ ſortis, qui expers in vertice coeli;
Eſt Deus aduerſos radios neque cernere Solis
Mortales poſſunt homines, lucemque micantem.]*

Pythagoras hoc dicto, non eſſe geſtandos annulos, ſymbolicẽ docuit, ne, vt idem Clemens obſeruat, deorum effigies (vt moris tũc erat) in eis inſculperẽtur. [Vt Dei (inquit) maietas vilis, & contẽpta reddatur, efficit quae eſt in promptu videndi conſuetudo, & quae intelligentia percipitur, eſſentiam colere per materiam, eſt eam per ſenſum vilipendere.] Quocirca Aegyptiorum ſapientiſſimi Mineruae aedem ſub dio eſſe conſtituerunt. Zeno autem Stoicorum ſectae princeps & auctor, nec tẽpla, nec deorum imagines haberi voluit, nihil compoſitum dijs dignũ ratus. Orpheus autem Theologus de Deo haec ait:

Nullus

*Herodo. lib. 1.
Pluribus Alexã.
ab Alexandro lib.
2. genialium die-
rum. c. 22.
Minutius Felix
in Octauio.*

*Platonis ſenten-
tiam refert Cle-
mens Alexand.
lib. 5. Stromatum.
Idem in orat. ad-
hort. ad Gentes.
Tullius ex Ariſt.
refert lib. 1. de na-
tura deorum.*

*Clemens Alexã.
lib. 5. Stromat.*

*Zeno in lib. de re
publica.*

*Nullus & ipsum
Mortalis cernit, verum omnes aspicit ipse.*

Xenophonis Colophonij de Deo haec etiam sententia.

Maximus in genere est diuum atque hominum Deus vnus.

*Qui nec corpore, nec mente est mortalibus vllis
Asimilis.*

Quae omnia & alia id genus fuisse persequitur Clemens Alexandrinus. Quae de causa Empedocles Homerum & Hesiodum reprehendit, quod specie hominis dijs affinxissent, quae, ut ipse docet, illis minimè congruebat. Pythagoræ præterea traditum, cum ad inferos descendisset, Hesiodi quidem animam aeneae colunae alligatam stridentem, Homerum verò ex arbore pendente serpente circumdatum vidisse: quod haec & alia de dijs finxissent, ut Suidas refert. Nec Graeci, Aegyptij & Romani solum de Deo, sed & Saxones id censerunt de dijs, cum Mercurij ea gens coleret, & alios templis includere deos, & humanae speciei assimilare pro diuinitatis magnitudine, & dignitate, nunquam in animum induxerint: teste Ioanne Bohemo, & Witicchino. Idè de Persis memoriae madauit Herodotus, & Strabo, à quibus diuinitatè nulla humana specie representari posse, creditum semper est,

Leuior autem ponderis sunt, quae referri debuissent, & confutari, quae Audius haereticus attulit teste Epiphanio, ut probaret Deum corporeum esse figura hominis formatum. Ex verbis enim illis, quae Deus locutus est dicens: Faciamus hominem secundum imaginem nostram, & secundum similitudinem (quae ad intellectus & rectae voluntatis rationem sunt referenda, ut diuus Athanasius docet, Basilius Magnus, Augustinus & alij), & ex his quae adiecit Moyses: Et fecit Deus hominè luto accepto de terra, subintulit, Deum corporeum esse, quod homo ad eius imaginem & similitudinem formatus corporeus sit. Confirmabat ipse & eius sectatores errorem ex alijs sacrae Scripturae locis, nimirum: Oculi Domini super pauperem respiciunt, & aures ipsius ad preces illius. Et: Manus Domini fecit haec omnia, Vos durae cruricis: Et: Coelum mihi thronus, & terra scabellum pedum meorum, & quaecumque talia de eo scripta sunt. Et videbam Dominum Sabaoth sedentem in throno alto & elato, & erat caput ipsius velut lana alba, & amiculum ipsius sicut nix. Ex his assererent esse corpus, id est quod est secundum imaginem Dei. Addebant à Prophetis visum esse Deum, quod sine corpore percipi non poterat. Audij sectam secuti sunt multi, à suo principe & auctore Audiani nuncupati, Christianorum nomen spernentes, ut illis obijcit diuus Epiphanius, & ex eisdem sacrae Scripturae locis eiusdem impietatis errori pertinaciter adhaeserunt, ut latissimè refert diuus Augustinus ad Fortunatianum Episcopum Siccensem, de videndo Deo, & ad Paulinam. Ad haec autem & alia, quae ex sacrae Scripturae locis Audiani siue Antropomorphae (si idè enim sunt) reperebatur, audiamus Nouatianum docta & polita oratione respondentem. [Et licet (inquit) Scriptura coelestis ad humanam formam faciem diuinam saepe conuertat, dum dicit: Oculi Domini super iustos, aut dum: Odoratus est Dominus Deus odorem bonae

*Idem Clemens di
Et o. lib. 5. Stromata
ram, penè ad finem.*

*Ioan. Bohemus.
lib. 3. de moribus
Gentium.*

*Witicchindus de
vulgis gestis Saxonum
Herodo. lib. 1. Stra
bo. lib. 15.*

*D. Epiph. lib. 3. ad
uers. haer. 70. haec
ref.*

*D. Athan. in ora
tione contra idola.
D. Basilius in hexa
meron homil. 10.
D. Aug. lib. 1. de
Genesi contra Ma
nichaeos. c. 17.*

*D. Aug. in epist. 3.
ad Fortunatianum,
& altera 112. ad
Paulinam.
Tertul. seu Noua
tiani de Trinitate
cap. 6. & 7.
Pal. 33.*

Gen. 8.
Exod. 31.
Deut. 31.
Isai. 6.
Isai. 66.
4. Reg. 19.

Rom. 7.
Psal. 138.

Exod. 26.
3. Reg. 6.

Ioan. 4.

Psal. 33.
4. Reg. 19.

Exod. 31.
Gen. 8.
Deut. 5.
Isai. 66.

Isai. 30.

frāgrantia: aut dum traduntur Moyſi tabulae ſcripto digito Dei: aut dum populus filiorum Iſraēl, de terra Aegypti mānū valida & brachio excelſo liberatur: aut dum dicit; Os enim Domini locutū eſt haec; aut dū terra ſcabellū pedum Dei eſſe perhibetur: aut dū dicit: Inclina aurē tuā & audi; ſed nos qui dicimus, quia lex ſpiritualis eſt, nō intra haec noſtri corporis lineamenta modum, aut figurā diuināe maieltatis includimus, ſed ſuis illā interminatae magnitudinis (vt ita dixerim) cāpis, ſine vllō ſi ne diffundimus. Scriptū eſt enim: Si aſcēdero in coelū, tu ibi es: ſi deſcēdero ad inferos, ades; Et ſi aſſumpſero alas meas, & abiero trās mare, ibi manus tua apprehēdet me, & dextera tua detinebit me. Rationē enim diuināe ſcripturae de tēperamento diſpoſitionis cognofcimus. Parabolis enim adhuc ſecundū fidei tēpus, de Deo Prophetes tūc loquebatur, non quomodo Deus erat, ſed quomodo popul⁹ capere poterat. Vt igitur haec ſic de Deo dicātur, nō Deo, ſed populo potius imputetur, ſic & tabernaculū erigere populo permittitur, nec tamē Deus intra tabernaculū clauſus continetur: ſic & tēplū extruitur, nec tamē Deus intra tēpli anguſtias omnino ſepitur: nō igitur mediocriſ eſt Deus, ſed populi mediocriſ eſt ſeſus; nec anguſtus Deus, ſed rationis populi anguſtus eſt intellectus habitus. Deniq; in Euāgelio: Veniet hora, Dñs aiebat, quū neq; in mōte iſto, neque in Hieruſalē adorabitis Patrē, & cauſas reddidit, dicēs: Spiritus eſt Deus, & eos ergo qui adorāt, in ſpiritu & veritate adorare oportet. Efficacia igitur ibi diuināe per mēbra mōſtrantur, nō habitus Dei, nec corporalia lineamenta ponuntur. Nam & cū oculi deſcribūtur, quōd omnia videat, exprimitur. Et quando auris, quōd omnia audiat, proponitur. Et cū digitus, ſignificantia quaedam voluntatis aperitur. Et cū nares, precum quaſi odorū perceptio oſtenditur. Et cū manus, quōd creaturae ſit omnis auctor probatur. Et quando brachiū, quōd nulla natura contra robur ipſius repugnare poſſit, edicitur. Et quādo pedes, quōd impleat omnia, nec ſit quidquā vbi nō ſit Deus, explicatur. Neq; enim ſūt ei aut membra aut membrorum officia neceſſaria: ad cuius ſolūm etiam tacitū arbitrium & ſeruiunt, & adſunt omnia. Cur enim requirat oculos, qui lux eſt? Aut cur quaerat pedes, qui vbique eſt? Aut cur ingredi velit, cum non ſit quōd extra ſe progredi poſſit? Aut cur manus expetat, cuius ad omnia inſtituēda artifex eſt, & ſilēs volūtas? Nec auribus eget, qui etiā tacitas nouit volūtates. Aut propter quā cauſam, linguā quaerat, cui cogitare iuſſiſſe eſt? Neceſſaria enim haec mēbra hominibus fuerūt, nō Deo, quia inefficax hominis cōſiliū fuiſſet, niſi cogitamen corpus impleſſet: Deo autē nō neceſſaria, cuius voluntatē non tantūm ſine aliqua molitione opera ſubſequentur, ſed ipſa ſtatim opera cū volūtatē procedūt. Caeterū ipſe totus oculus: quia totus videt: & totus auris, quia totus audit: & totus manus, quia totus operatur: & totus pes, quia totus vbiq; eſt, idē enim, quidquid illud eſt, totus aequalis eſt, & totus vbiq; eſt. Nō enim habet in ſe diuerſitatē ſui quidquid eſt ſimplex. Ea enim demū in diuerſitatem membrorum recidunt, quae veniūt ex natiuitate in diſſolutionē. Sed haec quae concreta nō ſunt, ſentire nō poſſunt, quod enim immor-

immortale est quidquid est, illud ipsum vnum & simplex & semper est, & ideo quia vnum est, dissolui non potest: quonia quidquid est illud ipsum extra ius dissolutionis positum, legibus est mortis solutum. Sed illud, quod dicit Dominus Spiritum Deum, puto ego sic locutum Christum de Patre, vt adhuc aliquid plus intelligi velit, quam Spiritu Deu. Hominibus enim licet in Euangelio suo intelligendi incrementa facie tibus disputer, sed tamen & ipse sic adhuc de Deo loquitur hominibus, quomodo possunt adhuc audire vel capere, licet vt diximus, in agnitionem Dei religiosa iam facere incrementa nitatur. Inuenimus enim scriptum esse, quod Deus caritas dictus sit, nec ex hoc tamen Dei substantia caritas expressa est, & quod lux dictus est, nec tamen in hoc substantia Dei est, sed totum hoc de Deo dictum est quantum dici potest, vt merito, & quando spiritus dictus est, non omne id quod est dictus sit, sed vt dum mens hominum intelligendo vsque ad ipsum proficit spiritum, conuersa iam ipsa in spiritu, aliud quid amplius per spiritum conijcere Deu esse possit. Id enim quod est secundum id quod est, nec humano sermone edici, nec humanis auribus percipi, nec humanis sensibus colligi potest. Nam si quae praeparauit Deus his qui diligunt illum, nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec cor hominis aut mens ipsa percepit, qualis & quantus est ille ipse, qui haec repromittit, ad quae intelligenda & mens hominis & natura defecit: Denique se accepit, Spiritum, substantiam Dei, creaturam feceris Deum: Omnis enim spiritus creatura est. Erit ergo iam factus Deus. Quomodo & si secundum Moysen, igne accepit Deum, creaturam illum esse dicendo, institutum expresseris, non institutorem docueris, sed haec figurantur potius, quam ita sunt. Nam & in veteri testamento, ideo Deus ignis dicitur, vt peccatori populo metus incutiatur, dum iudex ostenditur. Et in nouo testamento spiritus esse profertur, vt resector & creator in delictis suis mortuorum per hanc bonitatem colatae creditibus indulgentiae comprobetur]. Haec Tertullianus siue Nouatianus, quibus similia adfert Clemens Alexandrinus, quae ne longior excurrat oratio, libentius faciemus missa, tum & illa, quae D. Augustinus & ex se, & ex alijs Patribus congerit, illis duabus epistolis ad Fortunatianum Episcopum Siccensem & ad Paulinum in quarum postrema copiose explicat, quomodo viderint Deum Abraham, Isaac, Iacob, Moyses, Micheas, Elaias & si qui sunt alij, qui Deum in Scriptura vidisse dicantur: eos enim dicit Deum vidisse, non sicut ista natura videtur, sed voluntate visus est specie, qua voluit apparere, latente natura exque in se incommutabiliter permanente. Eadem ferè Isidorus.

Diuiinarum igitur personarum siue Deitatis imagines pingere non licet, licebit tamen quas Deus ipse Pater, vel Filius, vel Spiritus sanctus suscipere aliquando dignatus est. Quidquid repugnat impie huius seculari haeretici. Nam si verbis eam quam Dominus formam induit narrare possumus, cur non & imaginibus aut figuris, quas ipse voluit suscipere, cum sacrarum rerum imagines non minus Dei verba sint, quam voces, quibus illae explicantur, aut ipsae quibus conscriptae sunt, lice-

Ioan. 4.

Ioan. 4.

I. Ioan. 1.

I. Ioan. 4.

I. Cor. 2.

Deut. 4.

Ioan. 4.

Ioan. 4.

Clemens Alex. lib. 7. Stromat. paulo post principium.

D. Aug. epist. 111 & 112.

D. Isidorus lib. 1. de summo. bono. c. 6. & 7.

D. Aug. lib. 2. de doctrina Christiana.
Theodosius in Nicaena Synodo 2. actione. 1.
D. Greg. lib. 9. epistol. 9. ad Mafsiliensem Episcopum

rarum notae, ut docuerunt Augustinus, & Theodosius religiosissimus Amoricus Episcopus in Synodo Nicaena II. imagines vocas compendiosam scripturarum narrationem & eruditionem populi, maxime simplicioris. D. Gregorius ad Serenum Mafsiliensem Episcopum: [Quod legentibus scriptura (ait) hoc idiotis pictura praestat cernentibus: quia in ipsa ignorantes vident quid sequi debeant, in ipsa legunt qui literas nesciunt: unde & praecipue Gentibus pro lectione pictura est.] Alias autem ut (dixi) diuinarum personarum imagines, nulla Ecclesiae traditione vel decreto receptas, publice priuatimque proponi summopere cauendum est. In quo tamen Ecclesiae Pastoribus ea cura demandanda foret, ut diligentissimè inquirent, ne pictores, quae solent licentia sua, ad res indignas figurandas abusi, animos rudium à debito cultu & veneratione eorum quae repraesentantur, ad errores & superstitiones traducant.

De picturis autem harum imaginum in parietibus expressis, idèò hic mentio iniecta est, quòd olim primi Christiani, cum ad euitandum Gètium errorem, quo deos suos, siue idòla simulacris & statuis repraesentare solebant, tum etiam ne ostiariorum negligentia à Gentilibus simulacra extraherentur, vel infringerentur, picturis ipsi frequentius, quam statuis uti solebant, cum Christi humanitatem, cum Dei Patris, vel Spiritus sancti in historijs antiquis assumptas formas, cum sanctorum Martyrum & Confessorum actus de Tyrannorum immanitate triumphos vellent describere, & cum picturarum imaginum vsus esset frequentior (quod hodie Graecorum moribus receptum est) idèò de picturis solùm, non de statuis meminerunt.

Sed si de acrius verbis (Ne in parietibus depingatur) Haeretici vel Catholici nos acrius urgeant, volentes, non generaliter Dei, siue Deitatis picturas, sed specialiter, ne in parietibus vllae imagines effingerentur, hoc decreto prohiberi, non repugnabo; dum illud mecum consentientes agnoscant, imagines eius, qui coli & adorari debet, solùm interdictas, quod canò ipse consequentibus verbis rationem decreti reddès, aperuit: [Ne (inquit) quod colitur & adoratur, in parietibus depingatur,] id est, ne, vel Patris, vel Verbi, vel Spiritus sancti forma ab ipsis aliquando suscepta ad eam repraesentandum hominibus, in parietibus depingatur. Cuius còstitutionis nò vna ratio esse potuit. In primis enim, quia cù oès Ecclesiae nascentis imagines picturis, nò statuis frequentius efformaretur, ad còseruandà diuini numinis maiestatem, illud Hispani Episcopi satis pie excogitasse videtur, ne in parietibus Ecclesiae Christi imagines vel diuinarum personarum pingerentur; ut intelligerent Christiani omnes, tam docti, quam simplices, & honoratori loco, & augustiori veneratione diuinas personas, quam humanas Sanctorum discerni distinguique oportere. Et hinc fit probabile, antiquitatem & originem eorum altariù (quae Hispani Retablos vocant) Hispaniae deberi, cù tabulis potius, quam parietibus Episcopi nostri sacras imagines religionis ergò, pingi voluisse, hoc ipso decreto videantur.

Fuit & alia (quae Gentes respicit) idonea satis, & consentanea ratio:

vt vel Christi humanitatē, vel Patris & Spiritus sancti assumptā formā in parietibus depingi eo tēpore Hispani Episcopi interdixerint: q̄ tunc nefas putarēt, abstrusiora Trinitatis mysteria publicari, vt nunc fit passim, in his praesertim prouincijs, in quib⁹ veterū illa religio in premēdis mysterijs irruerēt lublata est. Sed sapiētē & religiosē voluerūt, eas in altaribus ex tabulis cōpactis depingi, vt cōmodē velis obducētis, vt hodie, regi possent, & ad cultū statis tēporibus à Christianis exhibēdū reuenter detegi. Summa enim cura cauebant Episcopi, ne Religionis nostrae mysteria ludibrio cum auctore haberentur, & irriderentur à Gentibus. Sciebāt quippe huius Concilij tēpore, quo maior populi pars erat Ethnicorum, nomē Christi auersis auribus Gentes excipere, quinimo memoriam eius, molesto & iniquo ferre animo, nefandoque & sacrilego errore, aut extrema potius dementia irridere & damnare Christianos, quod audirent illos hominem quendam (vt aiebant) poenae causa affixū cruci colere & adorare, vt Arnobius & Minutius Felix pluribus testantur.

Ne igitur huic periculo graui & pernicioso exponerētur Christi imagines parietibus Ecclesiae depictae, idē ab Hispanis Patribus hoc canone interdictae sunt. Nec abstrusiora solū humanitatis Christi, & diuinitatis mysteria publicē in Ecclesiae parietibus pingi, displicuit olim Episcopis, verū nec alia Christianae doctrinae arcana literis consignari, vel palam publiceq; doceri, fas esse cēsebant: ne infans Ethnicorum ludibrijs & risu illa (vt dixi) exciperētur. Sozomenus cūm Concilij Nicaeni historiā texeret, & formulā fidei inibi expressam cōtinuō addere esset necesse, illā se praetermittere, rā propria, quā cōmuni amicorum pietate & hortatu, his verbis narrat. [Caeterū (ait) quāquā necessum putauit, quo symbolū fidei tū approbatae de caetero posteritati cūm ratum maneret, tum exploratē cognitū esset, ipsam illius formulā ad veritatē planius declarādā hoc loco citare: tamen cūm pij viri, ijq; amici, & rerū eius generis periti me docerent, res eiusmodi à sacerdotibus solū & Episcopis debere, tū dicitū audiri, corū sanē approbauit consiliū. Nā verisimile est nōnullos, qui nō sunt initiati mysterijs, hunc librum perlecturos.] B. Dionysius Areopagita. [Et mihi (ait) nemo profanus obstrepat, nullus qui rudimētis coelestibus careat, pergat ad vidēdū. Nā nec infirmis pupillis, aduersam Solaribus radijs acie intēdere tutū est; ita ne nobis quidē ea, quae supra nos sunt, tētare velle, innocuū fuerit: siquidē verē legalis sanctaq; institutiō, Oziā quidē, q̄ sibi sacerdotale munus assumeret, Core autē quōd celsiora se se sacrosancta munera vsurpare praesumeret, Nadab verō & Abiud, quōd suo munere indignē abuterētur, abiecit, repulit, perdidit. [Praeter Gentiles, eis quoq; mysteria recondita esse volebant, qui baptismo recipiendo nomē recens dedissent. D. Isidorus est auctor catechumenis Symbolū fidei tradi nō solitū, nisi in ipso ferē baptisterij limite cōsistentibus, eo nimitū tēpore quo dicebantur cōperētes, & tūc ait. [Quasi cōmunicatoriū fidei & sanctae cōfessionis indicium, quo instructi agnoscat quales iā ad gratiā Christi exhibere se debeant.] D. Ambrosius ad Marcellinā forem referens quid in causa de basilicis

Arnobius, lib. 1.
aduersus Gentes
Minutius Felix
in Octauio.

Sozomen, lib. 1.
histor. Eccles. cap.
19.

D. Dionysius Areopagita, de Ecclesiastica hierar. p. 1.
cap. 12.

D. Isidorus, lib. 2. de officijs Ecclesiast. cap. 21.

D. Ambrosius, epist. 33.

*Tertullian. lib. de
praescript. aduer-
sus haere. c. 41.*

basilicis tradedis actū esset. [Sequēti die (ait) erat autē Dñica, post lectio-
nes atq; tractatū dimissis catechumenis, Symbolū aliquib⁹ cōperētib⁹
in baptisterijs tradēbā: basilicae, &c.] Quare sui tēporis haereticis Tertul-
lianus velut pudēdū obijcit, q; Ethnicis & catechumenis catholicae reli-
gionis mysteria quēadmodū & fidelibus cōmunia faceret. [Nō omittā
(inquit) ipsius etiā cōuersationis haereticae descriptionē, quā futilis,
quā terrena, quā humana sit, sine grauitate, sine auctoritate, sine dis-
ciplina, vt fidei suae cōgruēs. In primis quis catechumen⁹, quis fidelis in
certū est. Pariter audiūt, pariter orāt, etiam Ethnici si superuenerint, san-
ctū canibus & porcis margaritas, licet nō veras iactabūt, simplicitatē vo-
lūt esse prostrationē disciplinae, cuius penes nos curā lenociniū vocāt.]
Voluerūt semper primi Christiani, catechumenos à penitiori rerū sacra-
rū intelligētia studiosē arceri; eū enim recipiebantur ad catechesim,
quaedā dūtaxat sacramētōrū sūmma velut per trāsennā illis suppedita-
batur, exactiori tractatione proeuctioribus initiatis reseruata, qd̄ D. Cy-
rillus Hierosolymorū Episcop⁹ saepissime docet. Initio enim operis ad-
iurat sanctissimē ne quis infidelibus & catechumenis suas tradat cate-
cheses. Quod de his catechumenis vellē intelligi, qui primoribus tantū
labris rudimēta Christianae disciplinae gustarāt; nō autē de adultis iam
aetate multa in Christo & ei⁹ doctrina progressis. Hos tamē postea (cō-
petētes intelligo) docet, ne audita proferāt in vulgus: [Fueras (inquit) tu
aliquādo catechumenus, nec tamē proposita tibi mysteria enarrabātur.]
Postea verō baptizatū alloquēs: [Cōsidera (ait) quātā Deus dederit tibi
dignitatē, catechumen⁹ vocabaris, foris subsistēs; audiebas spē, & nescie-
bas; audiebas mysteria, & nō intelligebas; audiebas scripturas, & ignora-
bas.] D. Chrysofostomus: [Dūm enim diacon⁹ dicit (ait) pro catechumenis
instāter orem⁹, nihil aliud, quā vniuersum fideiū populū hortatur, vt
pro illis oret, licet tūc adhuc alieni sint catechumeni; nondū enim perti-
nēt ad corp⁹ Christi, nōdū mysteriōrū participes facti sunt, sed adhuc à
spiritali grege diuisi sunt, q; si pro his obsecrādū est, lōgē magis faciēdū
est pro mēbris nostris. Ob hoc autē, ait, instāter oremus, ne velut alienos
aūerferis, ne velut peregrinos pro ignotis habeas; nō enim habēt preca-
tionē legitimā, atq; à Christo inductā; nōdū orādi fiducia sortiti sūt; sed
egēt interuētū aliorū qui sacris initiati sūt; adhuc stāt extra atria regalia;
procul à sacris cācellis.] Et Paulo post subiūgit: [Post haec praecit depre-
cationis modū, quis autē est ille, vt Deus aperiat aures cordiū illorū; ad-
huc enim obturatae sunt & oclusae. Caeterū aures nō has dicit exter-
nas, sed animi, vt audire possint; quae oculus non vidit, nec auris audi-
uit, nec in cor hominis ascēderūt; nondū audierūt mysteria quae fas nō
est efferre; sed vtcūq; procul & eminus stant, iam vero vt audiunt, non
percipiūt tamē quae dicūtur; quōd ea multā desiderant intelligentiam,
nec satis est vt audiātur, at isti nōdū intus habēt aures, eōq; Deus dat mi-
hi linguā auditā, vt sciam quando oporteat proferre sermonē, quoniam
ipse mihi aperit os, dedit mihi manus, addidit mihi aurem audientem:
quemadmodum etiam Prophetae secūs audiunt, quā vulgus & fide-
les

*D. Chrysofostom. ho-
mil. 2. in epistola
posterior. ad Co-
rint. 1.*

les aliter audiunt, quàm catechumeni, &c.] Eadem ratione eos ab Ecclesia, absoluta lectione sacra, per diaconum dimissos, veteres tradiderunt: nec Sacramento Eucharistiae conficiendo, aut iam confecto inspiciendo interesse poterant, vt testantur D. Basilius, Augustinus, & Iidorus & ante hos Dionysius Areopagita. [Porro catechumenos & energumenos, & eos qui in poenitentia sunt, sacrosancta sacerdotalis institutio psalmi. odiam quidem piam & diuinam sanctarum Scripturarum lectionem audire permittit: ad ea verò quae deinceps in hostiae salutaris oblatione geruntur contuenda, non hos planè, sed perfectos & tantae rei dignorum admittit obtutus. Est enim diuinus sacer ordo, sanctae iustitiae plenus, & vnique pro meritis digna salubriter diuidit, congruam finibus diuinarum rerum participationem (iuxta illorum modum & rationem) suo tempore sacratius largiens. Extremus igitur catechumenis ordo tribuitur. Sunt enim nullius perficientis mysterij participes aut eruditi: carentque diuinae formationis pia substantia, partumque adhuc solis fouentur eloquijs: formisque viuificis ad diuinam illam vitae ac lucis auctorem & beatam (quae ex diuina regeneratione prouenit) effinguntur vitam. Quemadmodum igitur carnales infantes prius quàm perficiantur, atque formentur (si cura sua destituantur, & absque obstetricum manibus excidant) vt abortiuus & emotui casum illum ingentium, & vita luceque carentem in terra habituri sunt. Neque profectò quispiam rectè sentiens dixerit (ad id quod videtur intendens) in lucem illos è tenebris ventris emergere. Obijciunt enim perita corporum seruatrix medicina, lucem in ijs solum operari, quae lucis capacia sint, ita & sanctarum rerum sapientissima disciplina rudes primo atque informes animos in cunabulis fidei & tenero alimento sermonum Dei (quibus & illuminandi & viuificandi vis adest) curat, fouet, ac nutrit. Vbi verò illorum substantiam ad id perfectionis adduxerit, vt ad diuinam regenerationem idonei sint: tum demum suo ordine salubriter illis consortium ad ea quae sunt lucis ac perfectionis indulget.] Nec Sacramento solù Eucharistiae conficiendo interesse nõ poterat, sed nec orare simul cù fidelibus licebat, Conc. Laodicenù, [Quoniã catechumeno oratione separatim & prius prostratis eis, Episcopus oportet celebrare, quibus egressis, orent etiam hi, qui in poenitentia sunt constituti, & post manus impositionem his quoque abscedentibus, tunc fideles orare debebunt. D. etiam Chrysostomus. [Quid hac igitur (ait) sit oratione potètius, quae colunã & Ecclesiam turrim adiunxit: Et catechumenis quidè permillum hoc nondum est, quoniam nondum ad hanc peruenere fiducia, vobis autè, &c.] Manus impositionem super ordinandos fieri illis adstantibus Concilium Laodicenù vetuit, Euãgelium illis legi in Ecclesia, benedictionem cum fidelibus simul suscipere noluit, sed separatim, Concilium Arausicanum. Iustis defunctorum exequijs, orationibus & sepulturae non interesse, Dionysius Areopagita. Quinimo tanta erat in coelands Sacramento religio, vt in concionibus publicis, à quibus catechumeni & Gentiles nõ arcebantur, nunquã prof

D. Basilius de Spiritu sancto c. 27.
D. Augustinus in tractatu
11 & 16. in Ioan.
D. Isidorus l. 6. etymolog. c. 17. Areopagita de ecclesia
sua hier. p. 2.
c. 3.

Conc. Laodicenù
can. 19.
D. Chrysostomus
homilia 79. de
Catione.
Cõc. Laod. can. 4.
cõc. Arausica.
I. can. 13. & 15.
B. Dionys. Areo.
de ecclesiastica
hier. p. 2. c. 7.

prijs nominibus sacramenta corā ipsis exprimerentur; sed eā formulam vsurpabant qui concionabantur, (per hoc aut illud sacramentum quod norunt fideles) quasi illis tantum diuinitatis & religionis arcana pandenda forent, ethnicis autem & catechumenis occultanda & reticenda: qua forsā ratione huius Concilij Patres ab exprimenda imagine Christi in hoc canone abstinuissent, insinuasse tamē Christianis latere illorum verborū sensu (Ne quod colitur & adoratur in parietibus depingatur) verosimile est, vt si decreta forsā in ethnicorū manus incidissent; quid ob eorundem errores & ignorantiam de Christo, religionis auctore, & eius imaginibus in parietibus olim depictis, & denuō prohibitis Christiani & religiosi Episcopi constituisent, compertum nō haberēt. Nec ā sacramentis solū, & imaginibus Christi sacris inspiciendis reiectos ethnicos & catechumenos olim accepimus; sed & ab aspectu etiā illius spiritualis lauacri, quod votis omnibus exoptare debebant, Concilij Arausici decreto accepimus, ne forsā coelestis luminis, & Ecclesiae stiticae disciplinae cognitione destituti, Naamani vecordiā imitaretur, & cōsuetā Gentium balnea esse cogitantes, talē illic corporis abluionē parari sibi & alijs impijssimē persuaderent; quod sane cū hac parietum pictura Cōcilio nostro prohibita decreti similitudine cōsonare videtur: eas enim in parietibus Ecclesiae pingi noluerūt ne ethnici vel catechumeni simpliciores, vel qui ad intima Christianae religionis nō adhuc penetrarant (omnes enim tā infideles, quā catechumenos Ecclesiā ingredi potuisse vsq; ad missam catechumenorū, Conciliū Carthaginēse docet) hominē mortuū & cruci affixū, ā Dei inuisibilis, & impassibilis natura lōge alienissimū esse crederēt, auctoreque Christianae religionis spernētes, ipsam etiā religionē contēnerent, quod Arnobij & Minutij testimonio diximus superius: nō tamē negat Cōcilium imagines Christi depingi in altari posse, vt suo tempore & loco debita adoratione ā Christianis colerentur, vt & antea, & postea vsurpasse Christianos veteres, recentiores pij & eruditi viri copiose annotarūt. Hanc autē piā & Christianā religionis traditionē pingēdi imagines in altari, ab ipso Apostolorū tēpore deductā decreto cōfirmare omiserūt, pari qua diximus ratione, ne videret ethnicis & catechumenis exploratū foret, quid ā Christianis quoquo loco & tēpore fieret, & celebraretur: neue catechumeni Iudaicae prodigionis crimē incurrētes, mysteria fidei, & religionis arcana, maximo fidelū dispēdio & religionis iactura ethnicis alijs profanissime euulgarent. Neq; ab imagine Christi inspiciendā catechumenos olim prohibitos mirabitur, qui legerit, antiquorum Cōcilorū Arausici & Mogūtini decretis cautum fuisse, catechumenos ab initiatorum baptismo inspiciendo, ā cōmuni cōiuctu, ab osculo & alijs eius generis ciuilibus salutatio nis officijs non secus repulso fuisse, ac si adhuc essent Gentiles. Nec ethnicis solū & catechumenis, sed Christianis iā perfectis, mysteria disciplinae Ecclesiasticae occultabāt veteres, ni Episcopi essent, vel sacerdotes iudicio & auctoritate graues, vt B. Dionysius Arcopagita docuit. [Sed obserua diligētius: ne sancta sanctorū efferas, neu prophanis lumi-

*Cōcil. Arausican.
can. 4.*

*Concil. Carthag.
4. can. 84.*

*Ex Conc. Arau-
rausi. can. 17. re-
fert Burc. lib. 4.
decret. c. 18. Et ex
Conc. Mogūtini,
can. 5. eodem lib.
4. c. 95.
B. Dion. de Ecclē.
stat. hierarch. in
principio.*

nibus

nibus violanda permittas verum reuerberis magis: occultique Dei mysteria spiritualibus inuisibilibusq; notionib⁹ honorabis, atq; intemerata seruabis: nequaquam ea passim rudibus tradens, sed sanctis solis sanctarum rerum intelligentias sacratius padens. Sic enim (vt theologia nobis suis studiosis cultoribus tradidit) ipse quoque IESVS diuina profecto, atque omni substantia superior mens, & hierarchiae omnis, & expiationis, ac diuinae actionis initium & substantia, augustissimaque virtus: beatissimis illis spiritibus & nobis naturali dignitate longe praestantibus, manifestius simul atque spiritualius lucet: eosque pro viribus ad lucis suae similitudinem transfert. Nostros item vanos & inconstantes motus honestarum amore rerum in eum intento, nosque in tendente, constringit & complicat & in vnam ac diuinam perficit vitam.] Constat ergo (vt opinor) Hispanos Episcopos, non simplici tantum, sed gemina pietatis laude decorandos; altera quod imagines sacras ab initio Ecclesiae venerationis ergo, in parietibus etiam Ecclesiae depinxerint: altera quod pari postea animi probitate, simili cultu, & eade religione, vt his quae diximus & periculis & erroribus occurreret eadem pingendas recentiori constitutione interdixerint: quod ad insignem Hispaniae commendationem pertinere vel Haereticos ipsos fateri necesse est.

Hodie vero propagata iam religione, & consuetudine & constitutione Ecclesiae receptum est, imagines Christi & Sactorum in parietibus depingi posse. Concilium enim Nicaenum II. sic decernit: [His sic habentibus regiam viam incedentes & sanctorum nostrorum & diuinorum Patrum doctrinae insistentes, & Catholicae Ecclesiae, in qua sanctus Spiritus inhabitat, traditionem obseruantes, definimus, cum omni diligentia & cura, venerandas & sanctas imagines, ad modum & formam venerandae & viuificantis Crucis, e coloribus & tessellis, aut alia quouis materia commode paratas, dedicandas, & in templis sanctis Dei collocandas, habendasque tum in sacris vasis & vestibus; tum in parietibus & tabulis, in aedibus priuatis, in vijs publicis, maxime autem imaginem Domini & Dei Seruatoris nostri Iesu Christi, deinde intemeratae Dominae nostrae Deiparae, venerandorum Angelorum, & omnium deinde sanctorum virorum, &c.] Quod & Tharastius etiam ad Constantinum & Irenem dilucide expressit dum scripsit: [Quamobrem modis omnibus recipiendae sunt venerandae imagines Domini nostri Iesu Christi, quatenus scilicet perfectus homo fuit, & hae quoque omnes, quae historica & sacra Euangeliorum narratione depinguntur, nepe intemeratae Dominae nostrae Deiparae, sanctorum quoque Angelorum, nam hominibus ipse quoque in forma hominis visi sunt: item Sanctorum omnium quorum praelia & certamina tabulis & parietibus, sacris item vestibus & vasis, insculpta amari debent, quemadmodum Catholica Ecclesia multis retro seculis in hisce est instructa.]

D. autē Iuo, imaginum picturas in Ecclesijs, canone hoc non fuisse interdictas censuit, sed pictorum parietum suae materiae ipsarum imaginum cultum & ad

Conc. Nicaenum
II. a. 1. 7.

Exstat in eadem
a. 1. 1. Concilij
Nicaeni. II.

D. Iuo. p. 3. decre-
torum c. 40.

Canone. 60.

D. Gregorius lib.
9. indict. 4. episto
la 9.

nem. Illiberitanos enim Patres ad prototypa respiciendum in cultu imaginum, decreuisse, non ad materiam ipsarum imaginum interpretatur, his verbis: [Picturas in Ecclesia non esse adorandas, sed quod adorandum est mentibus fidelium, per eas ad memoriam reuocandum ex Cōcilio Eliberitano cap. XXXVI.] Id ipsum docuit Serenum Malsiliensium Episcopum D. Gregorius: [Atque eis dicendum (ait) si hanc instructionem, ad quam imagines antiquitūs factae sunt, habere uultis in Ecclesia, eas modis omnibus & fieri, haberique permitto. Atque indica, quod non tibi ipsa visio historiae, quae pictura teste pandebatur, displicuerit, sed illa adoratio quae picturis fuerat incompetentē exhibita: atque in his verbis eorum mentes demulcens, eos ad concordiam tuam reuoca. Et si quis imagines facere uoluerit, minime prohibe, adorare uero imagines, omnibus modis deuita.]

Laudo etiam aliorum doctrinam, & pietatem, qua canonī huic plurimum lucis attulerunt. Sanctorum enim & Martyrum picturas (aiūt) hoc canone solum prohiberi, ne parietū decrustatione, debita Sanctorum imaginibus reuerentia detraheretur. Alij uero ut imminente persecutione Christiani illas secum deferre possent, ne ludibrio Ethnicorum & Iudaeorum expositae relinquerentur; portatiles uoluisse Episcopos Hispaniae, non parietibus pictas contendunt: quibus sanē praeclaram (quam merentur) pietatis laudem impertior lubentissime.

Cum tot igitur catholicis & commodissimis interpretationibus huius canonis uerba locum relinquunt commodissimum, cur erronea potius & acerba, à qua longissime abfuerunt, quam sana sententia & benigna, ad quam sine dubio respexerunt Episcopi nostri, Caluinus, Hiemayrus & reliqui haeretici non leniunt illa, sed exasperant: cur sanctam Episcoporum doctrinam non illorum propria religione, sed uelana ipsorum impietate metiri uolunt? cur antiquum Christi cultum cum ipso Christo in Hispania feliciter nascentem, hoc canone sanctissimo feliciter excultum, impietate contendunt antiquari? cur altas fidei radices adeo temere conuelli? cur diuinum religionis nostrae semen uitiari, corrumpi? cur Martyrum & Confessorum egregia facta, dicta, edicta, & placita peruerti? cur Hispaniarum splendorem tam impudenti mendacio inquinari? O si Felix ille Martyr Valerius, coelesti sede ad tempus relicta, rediuius iterum vitales auras carperet, Caluinum & reliquos haeticos tanquam falsarios, falsae doctrinae impostores his Tertulliani uerbis, causae huic satis iudicio nostro consentaneis alloqueretur (omitto lubentissime catholicos, si negligentiae culpa non omnino uacuos, impietatis tamen crimine omnino liberos) Qui estis haeretici? quando, & unde uenistis? quid in meo agitis non mei? quo denique Caluine iure Syluam meam caedis? qua licentia Balthasar Hiemayre fontem meos transtuleris? qua potestate limites meos commoues? mea est possessio, olim possideo, prior possideo; habet origines firmas, ab ipsis auctoribus, quorum fuit;

Tertull. de praef-
criptio aduersus
haeticos c. 37.

ego sum haeres Iacobi, Flauius Cecilius, Melantheus Eugenius & Dionysius Arcopagita, Felix Torquatus, Quintianus Matij Christi discipuli sicut cauerunt Christus & Apostoli testamento suo, sicut fidei commiserunt, sicut adiurauerunt ita teneo, ita tenemus, vos certe exhaereditauerunt semper & abdicauerunt ut extraneos & inimicos. Unde autem extranei & inimici Apostolis haeretici, nisi ex diuersitate doctrinae, quam vnusquisque de suo arbitrio aduersus Apostolos aut protulit aut recepit. Illic igitur & Scripturae & expositionum adulteratio deputanda est, vbi diuersitas inuenitur doctrinae. Si Dominus Iesus Christus Apostolos misit ad praedicandum, alios non esse respiciendos praedicatores, quam quos Christus instituit, quia nec alius Patrem nouit nisi Filius, & cui Filius reuelauit, nec alius videtur reuelasse Filius, quam Apostolis, quos misit ad praedicandum, utique quod illis Christus reuelauit, & hic praescribam, non aliter probari debere, nisi per easdem Ecclesias, quas ipsi Apostoli condiderunt, ipsi eis praedicando, tam viua (quod aiunt) voce, quam per epistolas postea: si haec ita sint, constat proinde omnem doctrinam, quae cum illis Ecclesijs Apostolicis matricibus & originalibus fidei conspiciatur, veritate deputandam, id sine dubio tenentem, quod Ecclesia ab Apostolis, Apostoli à Christo, Christus à Deo suscepit, reliquam vero omnem doctrinam de mendacio praediudicandam quae sapiat contra veritatem Ecclesiarum, & Apostolorum & Christi, & Dei.] Quòd si doctrinae, aut verborum potius ambiguitate premantur haeretici, hanc regulam obseruandam tradit idem Tertullianus. [Vbi enim apparuerit (inquit) esse veritatem disciplinae & fidei Christianae, illic erit veritas, non solum scripturarum, sed & expositionum, & omnium traditionum Christianarum,] quia sicut Apostoli non diuersa inter se docuissent, ita & Apostolici non contraria edidissent Apostolis, ipsi autem nec Apostolis nec Christo, nec Deo consonam vel doctrinam, vel interpretationem ediderunt; quia nec Apostolorum consilium, nec Christi doctrinam, nec Dei iudicium reuerentur, vbi autem Deus non timetur, nisi vbi non est: vbi Deus non est, nec veritas vlla est, vbi veritas nulla est, meritò & talis disciplina est, at vbi Deus, ibi metus in Deum, qui est initium sapientiae, vbi metus in Deum, ibi grauitas honesta, & diligentia attonita, & cura sollicita, & adlectio explorata, & communicatio deliberata, & promotio emerita, & subiectio religiosa, & apparitio deuota, & processio modesta & Ecclesia vnita, & Dei omnia.] Sed omittamus hos testes & iustitiae cultum, & vitae integritatem, & veritatem doctrinae, & fidei religionem ut sanctiores, sic absque dubio meliores: nec strictis sanctorum Patrum regulis, sed vel Paganorum testimonijs rem adhuc ipsam attentius expendamus. Nonne Vlpianus docet vel in Ethnicorum contractibus & stipulationibus, quoties ambigua sit oratio, id est quoties idem sermo duas exprimat sententias, commodissimum esse id accipi, quo res de qua agitur, in tuto sit: nonne generalius scripsit Paulus in dubijs, id semper agendum esse, ut res bona fide contracta, quam tutissimo loco constituitur: nonne Vlpianus commodissimum esse id accipi, quo res de qua

Tertull. de praef. crisp. c. 20.

Idem in eodem. c. 32.

Vlpianus l. quoties in stipulationibus, de rebus dubijs.

Paulus l. vbi est verborum, de rebus dubijs. Vlpianus l. quoties de rebus dub.

P ego sum haeres Iacobi, Flauius Cecilius, Melantheus Eugenij & Dionysij
 Areopagitae, Felix Torquati, Quintianus Matij Christi discipuli: sicut
 cauerunt Christus & Apostoli testamento suo. sicut fidei commiserunt,
 sicut adiurauerunt ita teneo, ita tenemus, vos certe exhaeredauerunt sem
 per & abdicauerunt ut extraneos & inimicos. Vnde autem extranei &
 inimici Apostolis haeretici, nisi ex diuersitate doctrinae, quam vnus
 quisque de suo arbitrio aduersus Apostolos aut protulit aut recepit? Illic
 igitur & Scripturae & expositionum adulteratio deputanda est, vbi di
 uersitas inuenitur doctrinae. Si Dominus Iesus Christus Apostolos mi
 sit ad praedicandum, alios non esse respiciendos praedicatorum, quam quos
 Christus instituit, quia nec alius Patrem nouit nisi Filius, & cui Filius re
 uelauit, nec alius videtur reuelasse Filius, quam Apostolis, quos misit ad
 praedicandum, utique quod illis Christus reuelauit, & hic praescribam,
 non aliter probari debere, nisi per easdem Ecclesias, quas ipsi Apostoli
 condiderunt, ipsi eis praedicando, tam viua (quod aiunt) voce, quam per
 epistolas postea: si haec ita sint, constat proinde omnem doctrinam, quae
 cum illis Ecclesijs Apostolicis matricibus & originalibus fidei conspi
 rer, veritate deputandam, id sine dubio tenentem, quod Ecclesiae ab
 Apostolis, Apostoli à Christo, Christus à Deo suscepit, reliquam vero
 omnem doctrinam de mendacio praedudicandam quae sapiat contra
 veritatem Ecclesiarum, & Apostolorum & Christi, & Dei.] Quod si do
 ctrinae, aut verborum potius ambiguitate premantur haeretici, hanc re
 gulam obseruandam tradit idem Tertullianus. [Vbi enim apparuerit (in
 quit) esse veritatem disciplinae & fidei Christianae, illic erit veritas, nō
 solum scripturarum, sed & expositionum, & omnium traditionum Chri
 stianarum,] quia sicut Apostoli non diuersa inter se docuissent, ita &
 Apostolici non contraria edidissent Apostolis, ipsi autem nec Aposto
 lis nec Christo, nec Deo consonam vel doctrinam, vel interpretationem
 ediderunt, quia nec Apostolorum consilium, nec Christi doctrinam,
 nec Dei iudicium reuerentur, vbi autem Deus non timetur, nisi vbi nō
 est: vbi Deus non est, nec veritas vlla est, vbi veritas nulla est, merito &
 talis disciplina est, at vbi Deus, ibi metus in Deum, qui est initium sa
 pientiae, vbi metus in Deum, ibi grauitas honesta, & diligentia attoni
 ta, & cura sollicita, & adlectio explorata, & communicatio deliberata, &
 promotio emerita, & subiectio religiosa, & apparatus deuota, & proces
 sio modesta & Ecclesia vnita, & Dei omnia.] Sed omittamus hos testes
 & iustitiae cultum, & vitae integritate, & veritate doctrinae, & fidei reli
 gione ut sanctiores, sic absque dubio meliores: nec strictis sanctorum Pa
 trum regulis, sed vel Paganorum testimonijs rem adhuc ipsam attenti
 us expendamus. Nonne Vlpianus docet vel in Ethnicorum contractibus
 & stipulationibus, quoties ambigua sit oratio, id est quoties idē sermo
 duas exprimat sententias, commodissimum esse id accipi, quo res de
 qua agitur, in tuto sit: nonne generalius scripsit Paulus in dubijs, id sem
 per agendum esse, ut res bona fide contracta, quam tutissimo loco con
 stituitur: nonne Vlpianus commodissimum esse id accipi, quo res de qua
 F agitur.

Tertull. de praes.
 cript. c. 20:

Idem in eodem. c.
 32.

Vlpianus l. quo
 ties in stipulatio
 nibus, de rebus du
 bjs.

Paulus l. vbi est
 verborum, de re
 bus dubijs.
 Vlpianus l. quoties
 de rebus dub.

Metianus l. in ambiguis. 96. de reg. iur.

Paul. l. in obscuris 114. de reg. iur. Cicero pro Cecina.

Seneca. l. epist. 11

Tertul. lib. de carne Christi. c. 15.

Arnobius lib. 1. aduersus Gentes.

Arnaldus Pen. in chronographia.

Lib. 1. cap. 2.

agitur magis valeat quam percat: nonne voluit Metianus in ambiguis orationibus id spectari debere quod senserit is, qui orationem protulit? Nonne scripsit Paulus in obscuris illud inspicere debere, quod verisimilius est? [Quae lex (ait rectè Cicero) quod S. Cōsultum, quod magistratum edictum, quod foedus aut pactio, quod (vt ad priuatas res rescedam) testamentum, quae iudicia, aut stipulationes, aut pacti & conuenti formula non infirmari aut conuelli potest, si ad verba rem desistere velimus, cōsiliū autem eorum qui scripserunt, & rationem & auctoritatem relinquamus? sermo herculè & familiaris & quotidianus non cohaerebit, si verba inter nos aucupabimur.] Rectè etiam Seneca monet, semper cum quid dubium est, humanitatem in melius inclinandam: ne fraudem innocentiae dolus faciat, haeresis religioni, veritati mendacium: quo impudētissimè sanctiora huius Cōcilij decreta haeretici hoc tēpore singulari impietate debilitare, contaminare & corrumpere conantur. Sed verissimum tandem illud esse comperio, quod Tertullianus scripsit, hoc inter ethnicos & haereticos interesse, quod ethnici non credendo credunt, haeretici verò credendo non credunt: quinimo audiendo non audiunt, intelligendo non intelligunt, dum sanctam & Catholicam Episcoporum Hispaniae doctrinam & Conciliorum decretis & antiquis Patrum institutis, & Summorum Pōtificum sanctionibus consentaneā pro erronea & impia interpretantur.

Nec minus stulta est, procax, & impia aliorum quorundam haereticorum petulantia, qui omnem huic sacro Concilio, alio Concilio sacro auctoritatem contendunt sublatam: ridiculoso sanè & impudenti quodā mendacio, indignoque vt in eo detegendo vei leuissimā à nobis opera ponatur: ponenda tamen est, ne aut illi sibi videantur dum profana verba depromūt, magnum aliquid dicere, aut si talibus nos continuerimus à litibus obtinuisse se causam putent, victam sui vitio, non assertorum silentio destitutam, quod de Gentibus olim dixit Arnobius. A iūt enim vel effutiant potius impudenter, Concilium hoc Hispanicum paulò ante Francfordiense peractum, & in eo (ob sublatum scilicet sacrarum imaginum cultum) hoc nostrum fuisse damnatum; vt ex illis refert Arnaldus Pontachus Episcopus Vassetensis. Sed tantū eximijs his Ecclesiae doctoribus in aperienda huius Concilij & Francfordiensis doctrina fidei nunc tribuendum, quantum maximis ijsdem (vt se iactant) Ecclesiae antiquarijs in exploranda Concilij antiquitate indulgendum antea probauimus. In primis enim in Concilio Francfordiensi nihil actum reperio de sacrarum cultu imaginum; nec in epistola Adriani Papae ad Episcopos Hispaniae, nec in libro Sacrosyllabo Paulini Aquileiensis, eiusdem Concilij auctoritate edito probatoque, nec in actis tandem reliquis eiusdem Concilij Francfordiensis, in his enim de errore solū Eli panti Archiepiscopi Toletani, & Felicis Vrgelitani de adoptione Christi, & seruitute decretum est; quod ea solum causa esset tunc in Hispania inter Episcopos controuersa. Sed permittamus interim in Francfordiensi actum de imaginū cultu: quibus argumētis aut coniecturis (rogo

ab eisdem hisce antiquarijs) probare poterunt, huius Concilij decretum sacris imaginibus derogasse, & in illo, huius auctoritatem fuisse abrogatam: Si Theophilus & Stephanus Episcopi, Adriani PP. Legati in Francfordiensi praefuerunt, & auctoritate Adriani, Illiberritanum (vt ipsi aiunt) improbarunt: cur Adrianus ipse mox oblata propria causa canones Illiberritani non laudauit modo, sed his ipsis vt sanctissimis rem grauissimam firmari & stabiliri voluit, in eo opere quod ex diuersis Graecae & Latinae Ecclesiae Concilijs collegit, & Ingilramno Mediomatrici vrbis Episcopo tradidit: At dicet, Felicem Vrgellitanum Episcopum in Concilio Francfordiensi damnatum, quem sacris imaginibus bellum graue intendisse ferunt Platina, Sabellicus & Conciliū Senonense. Damnatum Felicem Vrgellitanum assentior, sed ob bellum indictum sacris imaginibus dissentior omnino, quod nec in epistola Adriani, nec in libro Sacrosyllabo, nec in actis eiusdem Concilij mentio extet, de eo errore Felicis; quinimo in libro Sacrosyllabo à Concilio approbato dicitur, quod si ab eo errore adoptionis & seruitutis Christi resipiscerent Elipandus & Felix, admitterentur ad Ecclesiae communionem: quod vtiq; Concilium non permisisset, si alio graui iconomachiae errore essent infecti. [Elipandū namque (ait) & Felicem novos hostes Ecclesiae, sed veteranos à fece perfidiae pollutos, nisi ab hac stultitia resipiscant, & per rectae fidei satisfactionem, lamentis se abluant poenitentiae, indignos & ingratos eos à consortio Catholicorum perpetua animaduersione eliminare decernimus: & à gremio orthodoxae Ecclesiae censemus alienos. Optamus tamen, & omni adnifu mentis immensae pietatis boni Pastoris (qui animam suam posuit pro ouibus suis, & neminem vult perire) clementiam imprecamur, vt perfidiae relicto errore, ad viam veritatis, quae Christus est, & ipso redeant, perducentes: quatenus in sinu matris Ecclesiae dilectionis suscepti amplexu, tranquilla suauiter fidei pace quiescentes, largissima sugant vbera bonitatis Dei, ac per hoc perpetuae felicitatis gaudia, gratia Dei (qui pro omnibus mortem gustauit) largiente, sine fine valeant adipisci.] Haec tamen liber Sacrosyllabus, qui Felicem perspicue admitti vult, deposito errore adoptionis & seruitutis, & pertinacem in illo damnari: nulla vel absolutionis vel damnationis propter imagines mentione iniecta. Qui putarunt itaque in Concilio Francfordiensi actum de imaginibus, falso & temere adijcentes (vt Hispaniae vel Ecclesiae potius Catholicae confarent inuidiam) in eo damnatum esse hoc Illiberritanum, tanquam si in ipso damnatus esset sacrarum imaginum cultus, causam dederunt alijs, vt dicerent Felicem in Concilio damnatum, vt eiusdem erroris imaginum auctorem: cum certum sit, nec id Concilio Francfordiensi actum de Illiberritano, nec Felicem imaginum cultum sustulisse. Qui primus eo tempore, eius erroris venenum disseminauit, non Felix Vrgellitanus in Hispania, sed Claudius fuit Taurinensis in Italia & Gallia (in Hispania enim numquam est ausus) Felicis discipulus, cuius impietate effectum est, vt à discipulo in magistrum aliorum errorum auctorem, crimen alterum referretur.

Sed

Adrianus PP. I. cap. 6. & 61. eius collectionis, quae ad suae causae defensionem composauit, huius Concilij duos citans canones: vti postea proprijs locis adnotabo.

Platinam Adriano. Sabel. Abne. 8. Concilium Senon. can. 14. in fine. Felicem Vrgellitanum non fuisse Iconomachum, defendit etiam Alanus Copus. dial. 5. c. 14. Liber Sacrosyllabus in Conc. Francfordiensi approbatus.

Sed vtinam qui Claudij impietatem imitantur, sacris imaginibus obfistentes, ingenij saltem in hoc, similitudine, eisdē vestigijs insisterēt; efficerent sanē, vt sacrosancta haberi semper debuisset, nō modò apud Catholicos, sed apud haereticos quoq; huius Cōcilij doctrina; cū eius religione Claudius impeditus ab ea citanda semper abstinuerit; prudenter scilicet, aut callidè potius subolfaciens, sacri Concilij sententiam, in ipsum grauioribus aculeis poruisse retorqueri. Quod indicat Ionae Aurelianus libri, quos Caroli Magni iussu aduersus Claudium Taurinensem paulo post Concilium Francfordiense, tempore quo ipsa haeresis in Gallia orta est, scripsit; in quibus vel Claudium proposuisse, vel Ionam respondisse obiecto huius Concilij decreto, mirum aut necessarium potius silentium.

Hispanicas Ecclesias de Iconomachiae errore numquam iure notari potuisse.

Postremò tandem, ad eximiam Hispanicae religionis laudem illud maximè pertinere animaduerto, quod summa Dei benignitate euenisse credi par est: nulla videlicet haereses vel erroris iconomachiae macula, à principio nascentis Ecclesiae, ad hanc vsque diem Ecclesiae Hispanicas vel leuiter notatas, nedum pollutas & contaminatas fuisse: si antiquiora & recentiora Concilia, si traditiones maiorum, si vetustos regni annales, attentiori studio consulamus. Quid enim si tam praeclaro hoc & singulari religionis cultu & obseruantia, vt religionem Catholicam, vt sacrarum imaginum cultum, quem Galli, Germani & Angli tam pertinaci & obstinato oppugnant animo, ad eò felicibus auspicijs ad extremum Orientem & Occidentem Hispani propagarint? Quis enim ipsos, non ipsos dico, sed aeternam erga ipsos Dei Optimi & Maximi beneficentiam non admiretur, non suspiciat, non colat & sempiternis efferat laudibus, quòd pio ipsorum studio, quòd religiosa sollicitudine, quòd zelo Christiano tot oppida, tot vrbes, tot populi, tot gentes, tot nationes, quae à Christo vel improbitate summa, aut ignorantia aberrabant, depulsis tenebris, errore deposito, abiecta superstitione, contractis idòlis, ad veram Euangelij lucem adhuc conuertantur; & Christum verum Deum & hominem sanctissimae nostrae religionis auctorem agnoscant, venerentur, & reuerenter adorent; ipsiusque praecepta studiosissimè complectantur? Faxit ergo ob aeternam & summam ipsius benignitatem Deus, vt conseruata pura & pura tam antiqua & orthodoxa religione, retentaque tam Christiana hac sacri erga imagines cultus felicitate, diu possit & semper Hispania in ipso sanctissimè gloriari.

(.)

De energumenis baptizandis.

Canon XXXVII.

Eos qui a spiritibus immūdis vexantur, si in fine mortis fuerint constituti, baptizari placent: si verò fideles fuerint, dandam eis esse cōmunionem. Prohibendum etiam, ne lucernas publicè accendant. Si facere cōtra interdictum voluerint, abstinant à cōmunione.

De energumenis baptizandis.

Canon XXXVII.

Eos qui ab spiritibus immūdis vexantur, si in fine mortis fuerint constituti, baptizari placent: si verò fideles fuerint, dandam eis esse cōmunionem. Prohibendū etiā, ne lucernas hi publicè accēdant. Si facere contra interdictum voluerint, abstinēat à cōmunione.

Energumēnos baptizandos, si extremo vrgentur periculo. Cap. VI.

AVLT I catechumeni, suscepturi baptismum, cūm omnibus Fidei interrogationibus responde re deberent, vt docet Augustinus: dubium erat, an si maligni spiritus possessione correpti, expertes essent rationis, ad suscipiendum baptismum forent admittendi. Augebat & illud dubitandi occasionem, nam cūm per baptismum Spiritus sanctus daretur, indecens, & indecorum videbatur, vt in maligni spiritus habitaculo, Spiritus

sanctus descendere quodammodo cogeretur. Sed obtinuit apud Patres clementiae & benignitatis ratio, neue religiosa illa & sancta cogitatio, & desiderium quo primūm catechumenus voluit esse Christianus, prae mio suo fraudaretur, placuit, vt ad fidem suscipiendam catechumeni ad mitterentur, si extremo vitae vrgerentur periculo. Quod primum hīc Hispani Patres, Africani postea Concilio Carthaginensi, III. definierunt. [Vt aegrotantes (aiunt) si pro se respondere non possunt, cūm voluntatis eorum testimonium sui dixerint, baptizentur.] Idem constituit Concilium Arausicanum. [Subitō obmutescens (prout statutum est) baptizari, aut poenitentiam accipere potest, si voluntatis praeteritae testimonium aliorum verbis habet, aut praesentis in suo nutu.] Et postea. [Energumenis catechumenis in quantum, vel necessitas exegerit, vel opportunitas permiserit, de baptismate est consulendum.] In hoc autem canone duplex concedūt Hispani Patres priuilegium. Alterū est, quōd qui rationis capaces non sunt, siant Sacramentorum participes. Alterum, vt extra tempora canonibus diffinita baptismum accipiant:

g quōd

D. August. lib. de fide & operib. c. 4

Concilium Carthaginense III. can. 34. apud Grat. in c. aegrotantes. de consecrat. distin. 4.

Concil. Araus. can. 12.

Canon. 15. eiusdem Concilij.

Thimotheus Episcopus Alexandrinus ad interrogationem secundam.

Idem ad interrogationem 6.

quod insequetium temporum Patres perpetua obseruantia colerunt. Timotheus sanctissimus Alexandrinus Episcopus, his verbis respondit. [Si catechumenus à daemone corripitur, & uoluerit ipse, uel sui, ut sanctum baptismum accipiat, debet ne accipere, an non, & maxime si morti propinquus fuerit? Respon. Si is qui à daemone corripitur, non fuerit ab immundo spiritu mundatus, non potest sanctum baptismum accipere: sed in exitu à uita, baptizetur.] Tanta enim erat olim in baptismo suscipiendo religio, ut non daemoniaci solum, sed nec mulieres menstruatae ad baptismum ob singularem eius sacramenti reuerentiam admitterentur, ut idem Timotheus respondit. [Si mulier catechumena (ait) dedit nomen suum, ut illuminaretur, & die baptismatis illi accidit, quod solent mulieribus, debet ne eo die baptizari, an differre, & quantum differre? Respond. debet differre, donec purgata fuerit.] Ad quem Theodorus Balsamon haec adiecit. [Qui diuino baptismate digni erant habendi, describebantur ab his qui munus Ecclesiasticum exercebant, si ergo, inquit, descripta mulier tanquam baptizanda, in fluxum menstruorum inciderit, quando debet baptizari? Hic autem diuinus Pater respondit, quod quando purgata fuerit: donec enim praestituti dies praeterierint, impura esse iudicabitur, & nec baptizabitur, nec diuinis mysterijs digna habebitur.]

SI VERO FIDELES FVERINT, dandam esse eis communionem.

Lib. 2. cap. 60.

DE antiqua Ecclesiae consuetudine, tribuendi communionem energumenis fidelibus, actum late superius, & de eius obseruatione.

PROHIBENDVM ETIAM, NE lucernas publicè accendant.

Luminaria accendi consueuisse in Ecclesia huius Concilij tempore eaq; probata ab his Patribus, non prohibita, et cur ea accendere energumeni prohibeantur. (cap. VII.)

Concilium Carthaginense 4. can. 6.

PRIMO huius canonis uersiculo actum est de fidelibus, qui extremo uitae periculo constituti, baptizari cupiunt. II. uero de fidelibus, quibus energumenis factis communionem concedit: hoc autem postremo, de clericis agitur quos accolythos dicimus, ad hos enim pertinebat olim, Ecclesiae luminaria accendere, ut ex Concilio Carthaginensi IV. accepimus. [Accolytus (ait) quum ordinatur ab Episcopo, doceatur, qualiter in officio suo agere debeat: sed ab Archidiacono accipiat cerofarium cum cereo, ut sciat se ad accendenda Ecclesiae luminaria mancipari.] Quare illos uolunt Patres, si daemoniaci

moniaci sint, ab officio illo esse suspensos. Nec id tantum olim in usu erat, sed inter audientes constituebantur, ut ex canone VI. Concilij Aurelianensis refert Burchardus & Iuo. [Si quis clericus (ait) vexatus fuerit a daemone, decem annos poeniteat, & inter audientes stet, & ad sacros ordines non adducatur. Si bene egerit, & per Dei gratiam liberatus fuerit, sit in reliquis officijs Ecclesiasticis.] Simile ex decretis Nicolai retulit Iuo. Idem decreuit Concilium Arausicanum. [Energumeni (ait) non solum non assumendi sunt ad vllum ordinem clericatus, sed & illi qui ordinati iam sunt, ab imposito officio sunt repellendi.]

Constat etiam ex hoc canone, Hispanos Episcopos Ecclesiae luminaria, in hoc Concilio approbasse, non interdixisse.

Burchardus lib. 19. decret. c. 97.
Iuo. p. 15. decret. cap. 105.

Idē. p. 11. c. 104. can. 16.

Ut in necessitate & fideles baptizent.

Ut in necessitate et fideles baptizent.

Canon XXXVIII.

Peregrè nauigantes, aut si Ecclesia in proximo non fuerit, posse fidelem (qui lauacrum suum integrum habet, nec sit bigamus) baptizare in necessitate, ita ut si superuixerit, ad Episcopum eum perducatur, ut per manus impositionem perfici possit.

Canon XXXVIII.

Peregrè nauigantes, aut si Ecclesia in proximo non fuerit, posse fidelem (qui lauacrum suum integrum habet, nec sit bigamus) baptizare in necessitate, ita ut si superuixerit, ad Episcopum eum perducatur, ut per manus impositionem perfici possit.

In necessitate omnes posse baptizare observata Ecclesiae forma: & quae sit haec manus impositio, qua fideles perfici dicuntur. Cap. IIX.

PISCOPOS primùm olim baptismi dandi ius habuisse; presbyteris verò & diaconis, postea id concessum, auctor Clemens. [Sed neque laicos (inquit) concedimus, aliquod sacerdotale munus exercere, veluti sacrificium, baptismum, manus impositionem, vel benedictionem magnam, siue paruam. Non enim sibi quisquis sumit honorē, sed qui vocatur à Deo. Nam per Episcopi manus datur haec dignitas, qui verò ad eam promotus nō est, sed eam sibi vsurpat, Oziae poenam sustinebit.] Et mox. [Sed neque reitquos baptizare permittimus, veluti lectores, cantores, ostiarios, ministros, sed solos Episcopos, & presbyteros, ministratibus illis diaconis, qui hoc ausi fuerint,

D. Clemens lib. 3. Constit. Apost. c. 10. & 11.

Heb. 5.

2. Paralip. 26. Idē in eodē. c. 11.

Tertull. lib. de baptismo. c. 17.

D. Hieron. in dialogo aduersus Luciferianos.

D. Ambr. lib. 3. de sacramentis. c. 1.

D. Isidorus lib. 2. de offic. eccles. cap. 2. 4.

Theodoret. lib. 2. hist. eccles. c. 27. Tertull. c. 17. de baptismo.

Gelasius Papa in epist. ad vniuersos Episcopos. c. 9.

D. Aug. ad Fortunatum. Cris. Can. in necessitate. de consecrat. dist. 4.

D. Isidorus lib. 2. de offic. eccles. c. 2. 4.

Vicent. à Thibari in Concil. Carthagini. sub Cypriano sententia. 37.

B. Gregorius in Sacramentario.

Concil. Carthag. 4. can. 90. Concil. Carthag. 4. can. 7.

rint, Coritarum supplicium patientur.] Id etiam docuit Tertullianus: [Supereft (inquit) ad concludendam materiolam, de obseruatione quod dandi, & accipiendi bapifmum, commune facere. Dandi quidem habet ius fummus sacerdos, qui est Epifcopus: dehinc presbyteri, & diaconi; non tamen sine Epifcopi auctoritate, propter Ecclesiae honorem, quo saluo salua pax est.] Diuus etiam Hieronymus in dialogo aduersus Luciferianos, in persona Orthodoxi. [Primum quidem (dicit) inde venit, vt sine Epifcopi iussione, neque presbyter, neque diaconus, ius habeant baptizandi.] Haec eadem diuus Ambrosius, Isidorus, & Theodoretus, dum mentionem facit cuiusdam stolas ex aureis filis contextae, quam Imperator Constantinus ad Ecclesiam Hierosolymitanam cohonestandam, Macario illius vrbis Epifcopo donauerat, vt ea amictus sacrosancti bapifmatis ministerium obiret. Id tamen sic intelligendum est, si necessitas absit, nam si ea adstringamur, non solum presbyteris, & diaconis, sed & laicis hominibus competere ius baptizandi, vt in hoc canone decernitur, Tertullianus antea etiam admonuit. [Sufficiat scilicet (inquit loquens cum laico) in necessitatibus, vt vtaris, sicubi, aut loci, aut temporis, aut personae conditio compellit. Tunc enim constanti succurrentis excipitur, cum vrget circumstantia periclitantis.] Gelasius Papa in epistola ad vniuersos Episcopos per Lucaniam, & Brutios, & Siciliam, constitutos. [Absque Epifcopo (ait post alia) vel presbytero baptizare non praesumat diaconus, nisi praedictis fortasse officijs longius constitutus, necessitas extrema compellat: quod & laicis Christianis facere, plerumque conceditur.] Ex diuo Augustino ad Fortunatum, retulit sententiam eandem Gratianus. Post Augustinum, Isidorus: [Vnde constat bapifma solis sacerdotibus esse traditum, cuiusque mysterium, nec ipsis diaconibus explere est licitum, absque Epifcopis, vel presbyteris, nisi illis procul absentibus, vltima languoris cogat necessitas: quod & laicis fidelibus plerumque permittitur, ne quisquam sine remedio saluari de seculo euocetur.]

Sed si perfectus est bapifmus à laicis collatus; quid velint huius Concilij Patres, dum addunt; Ita vt si superuixerit, ad Epifcopum eum perducat, vt per manus impositionem perfici possit: in difficili est, nisi a nimaduertamus prius, hic non intelligi de manus impositione, quae fit à presbytero, dum exorcizat baptizandum: de qua intellexit Vincetius à Thibari in Concilio Carthaginensi sub Cypriano, dicens [Ergo primò per manus impositionem in exorcismo, secundo per bapifmi regeneratione, tunc possunt ad Christi regeneratione venire.] [Imponit etiam manus (inquit B. Gregorius) presbyter in frontibus eorum (scilicet bapizandorum) dicendo signaculum Saluatoris Domini nostri Iesu Christi in frontem tuam pono; & similiter in pectus;] Quod & faciebant olim exorcistae, vt tradunt Concilij Carthaginensis IV. Patres. [Omni die exorcista: energumenis manus imponant.] Quare cum exorcista ordinatur, hanc formam obseruatam eidem testantur. [Exorcista (aiunt) cum ordinar,

P natur, accipiat de manu Episcopi libellū, in quo scripti sunt exorcismi, dicente sibi Episcopo: Accipe, & commēda memoriae, & habeto potestatem imponēdi manus super energumēnū, siue baptizatum, siue catechumenum: De longē diuersa manus impositione intelligēdus est hic canon, de illa videlicet quae vocatur confirmatio: statim enim cum ipso baptismo, eam administrari, idonei, affirmant testes. In primis Hieronymus. [Quod si hoc loco quaeris, quare in Ecclesia baptizatus, nisi per manus Episcopi non accipiat Spiritum sanctū, quem nos asserimus in vero baptismo tribui? disce hanc obseruationē, ex ea auctori- tate descēdere, quod post ascēsum Domini Spiritus sanctus ad Apo- stolos descendit.] Ambrosius. [Sequitur spiritale signaculum, quod audis hodie legi, quia post fontem superest, vt perfectio fiat, quando ad inuocationem sacerdotis Spiritus sanctus infunditur, spiritus sapientiae & intellectus, spiritus consilij, atque virtutis, spiritus cognitionis, atque pietatis. Spiritus sancti timoris. Septem quasi virtutes spiritus.] Ante vtrūque Tertullianus de baptismo. [Exinde (inquit) egressi de lauacro, perungimur benedicta vnctione, de pristina disciplina.] Et mox. [De hinc manus imponitur, per benedictionem aduocans & inuitans Spiritum sanctum. Sanē humano ingenio licebit Spiritum in aquam accessere, & concorporationem eorum, accomodatis desuper manibus, alio spi- ritu tantae claritatis animare: Deo autem in suo organo non licebit per manus sanctas sublimitatem modulari spiritualem? Sed est hoc quoque de veteri Sacramento, quo nepotes suos ex Ioseph, Efrē, & Manasse, Iacob capitibus impostis, & intermutatis manibus, benedixerit, & quidem ita transuersim obliquatis in se, vt Christum deformantes, iam tūc portenderent benedictionem in Christum futuram. Tunc ille sanctif- simus Spiritus super emundata & benedicta corpora, libens à Patre descēdit, super baptismi aquas tanquam pristinam sedem recognoscens, conquiscit, columbae figura delapsus in Dominum, vt natura Spiritus sancti declaratur per animal simplicitatis & innocentiae: quod etiam corporaliter ipso felle careat columba. Ideoque estote (inquit) simplices, sicut columbae, nec hoc quidem sine argumento praecedentis figurae. Quemadmodum enim post aquas diluuij, quibus ini- quitas antiqua purgata est, post baptismum, vt ita dixerim, mundi, pacem, coelestis irae praeco columba terris adnuntiauit dimissa ex arca, & cum olea reuerſa; quod signum etiam apud nationes pacis praetenditur: eadem dispositione spiritualis effectus terrae id est carni nostra, emergenti de lauacro, post vetera delicta, columba sancti Spi- ritus aduolat, pacem Dei adferens, emissa de coelis, vbi Ecclesia est, arca figurata.] Ante Tertullianum, Beatus Dionysius Areopagita. [Sed & ipsi (ait) qui sacratissimo regenerationis mysterio consecra- tur, aduentum sancti Spiritus regumans inunctio largitur vn- guenti: subſignificante (quantum arbitror) sacra descriptione signo- rum ab ipso, qui propter nos in assumpta carne diuino Spiritu san- ctificatus est, immutabili substantialis Deitatis habitu sanctissimum

D. Hieron. aduer- sus Luciferian.

*Aff. 2.
D. Ambros. lib. 3.
de Sacramentis,
cap. vlt.
Esa. 11.*

*Tertull. de baptis-
m. cap. 7.
Idem. c. 8.*

Gen. 49.

Matth. 3.

Matth. 10:

Gen. 8.

*D. Dionys. Areo-
pag. de ecclē. hie-
rarch. p. 3. c. 4.*

*D. Cyprianus in
epistola 73. ad lu
baianum cap. 3.
Idem in epist.
ad Ianuarium. Sa
turninum, &
alios cap. 2.*

*D. Isidorus, c. 2. 4.
lib. 2. de Ecclesi.
offi.*

Act. 8.

Act. 8.

*Innocentius. I. in
epist. 1. ad Decen
tium. c. 7.*

*Eusebius homilia
de Pentecoste.
Beatus Pacia
nus sermone de
baptismo.*

*Rabanus Mau
rus de institutio
ne clericorum li
bra. 1. cap. 31.
Miltiades Papa
in epist. 1. ad om
nes Hispaniae
Episcopos cap. 2.*

Spiritum dari. D. etiam Cyprianus ad Iubaianum: [Quod tunc quoque apud nos geritur, ut qui in Ecclesia baptizantur praepositis Ecclesiae of ferantur, & per nostram orationem, ac manus impositionem, Spiritum sanctum consequantur, & signaculo Dominico consumuntur.] Et in epistola ad Ianuarium, Saturninum, & alios. [Vngi quoque necesse est, eum qui baptizatus sit, ut accepto chrismate, id est vntione, esse vntus Dei, & habere in se gratiam Christi possit.] Post hos omnes latius, & clariùs D. Isidorus differens de manus impositione, vel confirmatione: [Sed quoniam post baptismum (egerat enim antea in eodem capite de bap tismo) per Episcopos, datur Spiritus sanctus, cum manuum impositi one hoc in actibus Apostolorum fecisse meminimus Apostolos: Sic enim legitur: Factum est, dum Apollo esset Corinthi, Paulus per gratias super ioribus partibus veniret Ephesum, ibique, cum inuenisset quosdam discipulos, dixit ad illos: Si Spiritum sanctum accepistis credentes? At illi dixerunt ad eum: sed neque si Spiritus sanctus est audiuimus. Ille verò ait: In quo ergo baptizati istis: qui dixerunt: In Ioannis baptismo. At autem Paulus: Ioannes baptizauit baptismo poenitentiae plebem, di cens in eum qui post eum venturus erat, ut crederent, hoc est in Iesum Christum. Quod cum audissent, baptizati sunt in nomine Domini Iesu, & cum imposuisset illis manum Paulus, venit Spiritus sanctus super illos, & loquebantur linguis, & prophetabant.] Etiam in alio loco: [Cum audis sent hi qui erant Hierosolymis Apostoli, quia receperat Samaria verbum Dei, miserunt ad illos Petrum & Ioannem: qui cum venissent, ora uerunt pro eis, ut Spiritum sanctum acciperent; nondum enim vi lum eorum descenderat, sed tantum baptizati erant in nomine Do mini nostri Iesu Christi. Tunc imponebant illis manus, & accipie bant Spiritum sanctum: Spiritum autem sanctum accipere possumus, dare autem non possumus: sed ut detur, Deum inuocamus. Hoc autem quod post baptisma fiat, quemadmodum Papa sanctus Innocentius scri bit, subiiciam: dicit enim, non ab alio, quam ab Episcopo fieri licere: na presbyteri, licet sint sacerdotes, Pontificatus tamen apicem non habent. Hoc autem solis Pontificibus deberi, ut vel consignent, vel ut pariter tum Spiritum sanctum tradant, non solum Ecclesiastica consuetudo de monstrat, verum & illa lectio Apostolorum, quae asserit, Petrum & Ioan nem esse directos, qui iam baptizatis traderent Spiritum sanctum.] Eusebius etiam Emislenus homilia de Pentecoste. [Quod nunc in neophy tis manus impositio tribuit singulis: hoc tunc Spiritus sancti descensio in credentium populo donauit vniuersis.] Quo loco de manus imposi tione, & confirmatione gratiae, quam regeneratis per baptismum, in de cõferri dicit, copiose tractat B. Pacianus sermone de baptismo. [Haec (in quit) compleri aliàs nequeunt, nisi lauacri, & chrismatis, & antistitis sa cramento: lauacro enim peccata purgantur: chrismate, Spiritus sanctus superfunditur: vtraque vero, ista manu, & cre antistitis, impetra mus.] Idem Rabanus Maurus. Ex Pontificibus, Miltiades Papa ad omnes Hispaniae Episcopos scribit: [Ne his verò super quibus rogastis

rogitastis vos informari, idest, vtrum maius esset Sacramentum, manus impositio Episcoporum, aut baptismus? scitote, vtrumque magnū esse Sacramentum, & sicut vnum à maioribus fit, idest à summis Pontificibus, quod à minoribus perfici non potest, ita & maiori veneratione venerandum & tenendum est: sed ita coniuncta sunt haec duo sacramēta, vt ab inuicem, nisi morte praeueniente, nullatenus possint segregari: & vnum sine altero rite perfici non potest.] Id ipsum docuit Fabianus Papa ad omnes Orientales Episcopos: [In illa die (inquit) Dominus Iesus postquam coenauit cum discipulis suis, & lauit eorum pedes (sicut à sanctis Apostolis praedecessores nostri acceperunt, nobisque reliquerunt, chrisma conficere docuit: ipsa enim lauatio pedum nostrorum, significat baptismum, quando sancti chrismatis vnctione perficitur, atque confirmatur.] Urbanus Papa ad omnes Christianos. [Omnes enim fideles, (inquit) per manus impositionem Episcoporum, Spiritum sanctum, post baptismum accipere debent, vt plene Christiani inueniantur: quia cum Spiritus sanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam, & constantiam dilatur.] Ioannes etiam Papa III. epistola vnica in principio: [Donum (ait) sancti Spiritus per impositionem manuum corepiscopi non tradant, nec presbyteri, sed Episcopi, quia non LXX. sed Apostoli tantum manus imponebant.] His omnibus antiquior diuus Clemens. [Tu ergo Episcope (inquit) illa figura vnges caput illorum, qui baptizantur, siue hi viri sunt, siue mulieres, oleo sancto, in figuram spiritualis baptismi. Deinde vel tu Episcopus, vel tibi subiectus presbyter, sacram super ipsos dicens ac nominans inuocationem, Patris, & Filij, & Spiritus sancti baptizabis eos, in aqua: ac virum suscipiat diaconus, mulierem diaconissa, vt decore traditio infrangibilis sigilli administretur. Postea Episcopus liniat baptizatos vnguento.

Ex Concilio, Parisiense, [Emersit quidam reprehensibilis, & valde iam inolitus vsus, eò quòd, quidam corepiscopi vltra modum suum progredientes, & donum sancti Spiritus, per impositionem manuum tradant, & alia quaeque, quae solis Pontificibus debentur, contra fas peragant: praesertim cum nullus ex septuaginta discipulis, quorum specie in Ecclesia gerunt, legatur donum sancti Spiritus, per manus impositionem tradidisse. Quod autem solis Apostolis, eorumque successoribus, proprij sit officij, tradere Spiritum sanctum, liber Apostolorum docet, in quo legitur: Cum Apollos esset Corinthi, &c.] Item in eodem [Cum audissent Apostoli qui erant Hierosolymis, &c.] Ecce aperte demonstratur, quòd non septuaginta discipuli, quorum formam tenent corepiscopi, sed Apostoli quorum successores sunt Episcopi, tradebant Spiritum sanctum, &c.] Laodicenum, [Oportet (inquit) baptizatos, post baptismum, sacratissimū chrisma percipere, & coelestis regni participes fieri.] Clarius multò id apparet ex canone LXXVII. huius Concilij: [Si quis diaconus (ait) reges plebem sine Episcopo, vel presbytero aliquos baptizauerit, Episcopus eos per benedictionem perficere debet, quòd si ante

*Fabianus Papa
epist. 2. ad omnes
Orientales Episcopos.*

*Urbanus Papa in
epistol. ad omnes
Christianos cap.
vlt.*

*Refertur à Grat.
in cap. omnes. de
consecrat. dist. 5.
D. Clemens lib. 3.
cap. 16. constituc.
tion. Apostolic.*

*Concil. Parisiense
sub Ludouico, &
Lothario lib. 1.
c. 27.*

Act. 19.

Act. 8.

*Concil. Laod. can.
48.*

de

*Eusebius lib. 6. c.
35. hist. eccles.*

Theodor. lib. 3.

*Concil. Nicaeni,
can. 8.
Cur in Concilio
Nicaeno per ma-
nus impositionem
Nouatiani recu-
santur Eccle-
siae.
Can. 77. huius Co-
cilij.*

*Concil. Aurelian-
ense ca. n. 3.*

*Vrbanus PP. in
epist. 1. ad omnes
Christianos. c. 7.
Refert Grat. cap.
omnes. cap. ieiun-
is. de consecrat.
dist. 5.
D. Hieron. aduer-
sus Luciferianos.
Cocil. Laod. can.
47.*

*D. August. hom.
42. de oratione
Dominica.*

de seculo recesserit, sub fide, qua quis crediderit, poterit esse iustus.] His suffragatur Nouati historia, quam ex epistola Cornelij Papae recen-
set Eusebius. [Non est certè (ait) eius generis ille quidem qui ex Satha-
na, qui ingressus in illum, diu est in intimo pectore commoratus. Pri-
mum data fuit credendi occasio, qui quidem, vbi exorcistarum praesi-
dio, spiritu illo malo esset liberatus, & post in tam grauem morbum, vt
iam ferè mori putaretur, incidisset, in lecto in quo decumbebat, aqua
circumfusus, baptismum accepit: si modò talem hominem, baptismum
accepisse dicendum sit: verùm, morbo tandem elapsus, neque caetera,
quibus post baptismum secundùm Ecclesiae canonem imbui oportuerat,
acquisiuit, neque Domini sigillo ab Episcopo obsignatus fuit; quo
quidem neuiquam potius quomodo quaeso Spiritum sanctum ade-
ptus est?] Huius Nouati, aut Nouatiani sectatores, vt Theoderetus est
auctor, sanctos sanctum hoc chrisma nõ tradebant, quare qui ex illa hae-
resi ad Ecclesiae vnitatem reuertebantur, hoc illo vngi erat necesse, vt
vel hinc Concilij Nicaeni decretum interpretemur.

Cùm commune ergò esset olim, vt baptizatis statim à baptismo, ma-
nus impositione Episcoporum, Confirmatio tribueretur, rectè addita
sunt ab his Patribus ea verba: [Ita vt si superuixerit, ad Episcopum eum
perducatur, vt per manus impositionem perfici posset,] nõ quòd putaret,
solum baptismum, ad salutem aeternam non prodesse: (nam prodesse
iure declararunt inferiùs): sed quòd plenum, & perfectum, in robore, &
virtute, aduersus diaboli tentationes, Christianum fieri non putarent: &
rectè, nisi suscepto eo Sacramento, quòd ad eam praestandam diuini-
tus institutum est, & confirmatio vocatur, olim verò manus impositio.
Concilium Aurelianense. [Vt ieiuni (inquit) ad confirmationem veniat,
perfectae aetatis, vt moneantur cõfessionem facere priùs, vt mundi do-
num sancti Spiritus valeant accipere. Et quia numquam erit Christianus,
nisi confirmatione Episcopali fuerit chrismatus.] Vrbanus Papa.
[Omnes fideles (inquit) per manus impositionem Episcoporum, Spi-
ritum sanctum post baptismum accipere debent, vt pleni Christiani
inueniantur: quia cùm Spiritus sanctus infunditur, cor fidele, ad pruden-
tiam, & constantiam dilatatur.] Hieronymus aduersus Luciferianos.
[Non quidem abnuo (inquit) hanc esse Ecclesiarum consuetudinem,
vt ad eos qui longè in minoribus vrbibus, per presbyteros, & diaconos,
baptizati sunt, Episcopus ad inuocationem Spiritus sancti, manus impositurus excurrat.] Illud igitur Hispani Episcopi
sanxerunt hoc canone, vt quod catechumeni, simul cum generationis
lauacro impetrare debuerant: & ob loci, temporisque necessitatem,
& Episcopi absentiam, vel mortè, ommissum est, quasi posthuma hac, sed
secura & certa diligetia compensetur. Hac ipsa de causa, graui aegritu-
dine periclitantibus, & baptismum flagitantibus, concedi iussit Con-
cilium Laodicenũ, ita tamen addit, vt si superuixerint, fidei Symbolũ ad-
discant, quod catechumenis perficere, memorie mandare, & sabbathis
ante baptismum repetere erat necesse, vt Augustinus docet, &
eiusdem

ciusdem Concilij Laodicensi Patres. De poenitentibus, quid simile defini-
erunt Africani Episcopi, in Concilio Carthaginiensi: [Si poenitentes
(aiunt) in infirmitate viaticum Eucharistiae acceperint, non se credant
absolutos, sine manus impositione, si superuixerint.] adeo strictè, ba-
ptismi, confirmationis, & poenitentiae leges omnes obseruari, hisque te-
neri omnes, prius Patres voluerunt.

Cō. Laod. can. 47
Con. Carthag. 4.
can. 79.

AVT ECCLESIA IN PRO- ximo non fuerit.

Extra Ecclesiam posse conferri baptismum in necessitate.
Cap. IX.

N omnibus vicis aut oppidis Hispaniae, Ecclesias
tempore huius Concilij non fuisse, sed in maximis
& nobilioribus urbibus non mirandum: quod illas
ad promulgationem Euangelij, & propagationem
Christianae doctrinae, non minori pietatis, quam
prudentiali laude, Episcopi nostri elegerint, nec in
aliqua orbis provincia, tot gentes cōuersas, tot ex-
structas Ecclesias, tot Episcopatus institutos acce-
pimus, quot eo tempore in Hispania legimus extitisse: si vrgeret tamen
periculum, posse extra Ecclesias baptismum conferri hūc decernitur.

QVI LAVACRVM SVVM IN- tegrum habet.

*Ab infidelibus posse conferri baptismum, obseruata Ecclesiae
forma. Cap. X.*

QVI docet, posse fidelem, qui lauacrum suum in-
tegrum habeat, baptizare catechumenos, neces-
sitate tempore, non negat, infidelem id facere
posse, sed cupit esse fidelē. Nā & si de hoc olim
controuersum fuisse referat D. Augustinus: [Et
haec quidem (inquit) alia questio est, vtrum &
ab his, qui nunquam fuerunt Christiani pos-
sit baptismus dari. Nec aliquid temerè, inde
affirmandum est, sine auctoritate tanti Concilij, quantum tantae rei
sufficit. De ijs verò qui ab Ecclesiae vnitae separati sunt, nulla iam
quaestio est.] Postea tamen responsione Nicolai ad Bulgaros, res adeo
perspicua facta est, vt nullus tergiversandi locus relinquatur, quin
verus sit baptismus, si eam formam, quam Ecclesia tenet, Iudaeus,
vel Paganus, in eius administratione obseruarit: ad consulta enim

D. Aug. lib. 2. ca.
13. contra epistol.
Parmeniani.

h Bulga-

Nicolaus PP. ca.
204. ad Consulis
Bulgarorum, vela
rus à Gratiano in
c. à quodam, de cū
secr. dist. 4.

Bulgarorum, hæc docet. [A quodam Iudaco, nescitis vtrūm Christiano, an pagano, multos in patria vestra baptizatos asseritis, & quid de his sit agendum cōsultitis. Hi profectō, si in nomine sanctæ Trinitatis, vel tantum in Christi nomine, sicut in Actibus Apostolorum legimus, baptizati sunt, (vnū quippè & idē est, vt sanctus Ambrosius exponit,) constat eos non esse denuò baptizandos.]

NEC SIT BIGAMVS.

Baptizare posse bigamos: in Ecclesia Romana bigamos non sedisse, nec aliam irregularitatis notam habentes.

Cap. XI.

BIGAMOS à multorum Sacramentorum ordine, & administratione repulit semper vetulitas: non tamē negauit hīc, baptismum administratū à bigamo, vim suam integram obtinuisse: et si canonicis verba indicent, voluisse Patres, vt bigami ab illius administratione se temperarent. Illud autem hīc, Clemens sanctissime, singulari Dei prouidentia, (vt credi par est) Romanæ Tuæ Sedis concessum animaduerto: bigamos nimirum, in isto tuo augustissimo Throno nūquam sedisse, nec vlla alia irregularitatis nota vera impositos, cum in alijs Ecclesijs plurimis vsu venisse videamus, & bigamos, & alijs corporis vitij deformatos, ad Episcopales Sedes concessa pro tempore gratia, euectos fuisse.

Vt Gentilibus desiderantibus manus imponatur.

Vt Gentilibus desiderantibus manus imponatur.

Canon XXXIX.

Gentiles, si in infirmitate desiderauerint sibi manus imponi, si fuerit eorum ex aliqua parte honesta vita, placuit, eis manus imponi, & fieri Christianos.

Canon XXXIX.

Gentiles si in infirmitate desiderauerint sibi manus imponi, si fuerit eorū ex aliqua parte honesta vita, placuit, eis manus imponi, & fieri Christianos.

Bvrhardus lib. 4. decretorum. c. 30. citat hunc canonem ex Concilio Agathensi. c. 3. quæ citatio nostro restituenda est.

Gentilibus in extremo periculo cupientibus baptizari, nec baptismum, nec confirmationem negandam. Cap. XII.

CVM

M plenus, perfectus, & omnibus numeris abso-
lutus Christianus quis non efficiatur, nisi accep-
ta manus impositione Episcopali, quae cum bap-
tismo coniuncta olim dabatur: (confirmatio nūc
dicitur, vt antea dicebā,) merito tradiderunt Pa-
tres, quod si Gentiles in infirmitate desiderave-
rint sibi manus imponi: hoc est, effici veros, &
perfectos Christianos, (retulerunt enim postero-
ris sacramenti memoriam, quod supponat prioris) si fuerit ex aliqua par-
te honesta vita, eici manus imponatur, & Christiani efficiantur. Confir-
matione enim dicit perfectos Christianos, iam supra Pontificum & Co-
cilliorū decretis confirmauimus: in fauorē enim Gentiliū editus hic canō
est, vt videlicet, nō expectetur tēpus Baptismo recipiendo praescriptū,
si forte illi morbi necessitate adstringantur: vt si casu antē lucis vsura
priuentur, praeteritorum delictorum culpa, & poena remissa, ad aeterna
possint descendere tabernacula. D. Augustinus. [Sed prius (inquit)
baptizetur, deinde doceatur, quid ad bonā vitam, moresque pertineat.
Fit hoc, vbi quemquam fortē dies vrget extremus, vt aduersa paucissi-
ma, quibus tamen omnia continentur, credat: sacramentumque perci-
piat, vt si ex hac vita migrauerit, liberatus exeat à reatu praeteritorū om-
nium peccatorum. Si autem sanus petit spatium discendi, quae discenda
sunt, quod aliud opportunius tēpus reperiri potest, quo audiat, quē ad-
modum fideles fieri, ac viuere debeāt, quā illud, cum attētiore animo,
atque ipsa religione suspenso saluberrimae fidei sacramentum petit:]

In can. praec. c. 8

D. Augu. de fid.
& operib. cap. 6.

Ne de hoc, quod idōlis datum
est, fideles accipiant.

Ne id quod idololātrū est, fi-
deles accipiant.

Canon XL.

Placuit prohiberi, vt cūm ra-
tiones suas accipiunt possessores,
quidquid ad idōlum datum fue-
rit, acceptum non inferant; si ve-
rō post interdictum fecerint, per
quinquēnij spatia temporis a cō-
munionē esse arcendos.

Canon XL.

Placuit prohiberi, vt cūm ratio-
nes suas accipiūt possessores,
quidquid ad idōlum datū fue-
rit, acceptum non ferant; si ve-
rō post interdictum fecerint,
per quinquēnij spatia tēporis
à communionē esse arcēdos.

Oblatum idōlis ab oeconomis non esse acceptum ferendum à possessori-
bus: & qui possessores dicantur. Cap. XIII.

V hodie primitias & decimas ad Ecclesiarum institutio-
nem, ad sacrificiorū sumptus, ad ministroū alimēta, praec-
cipi percipiūque videmus: sic & olim in ethnicorum
republica ad sacrorum administrationē, ad sacerdotū vi-
ctū, ad cercarū, & sacrificiorū sumptū, cōstituta vectigalia,
tradit

Tertul. lib. de ido-
latria. cap. 17.

Arcad. & Ho-
nor. in l. 19. Cod.
Theod. de Pag.
sacrif.

D. Ambro. in epi-
stol. 88. ad Euge-
nium August.
Can. 29. huius Co-
cilij.
Columella. lib. 1.
de re rustica. c. 8.

D. August. in epi-
stola 154. ad Pu-
blicolam ad fi-
nem.

tradit Tertullianus. [Credamus (inquit) itaque succedere alicui posse, vt in quoquo honore, vt in solo honoris nomine incedat, neque sacrificet, neque sacrificijs auctoritatem suam accomodet, non hostias locet, nō curas templorum deleget, non vestigalia eorum procurat, non spectacu- la edat.] Ad sua vsque tempora perdurasse testantur Arcadius & Ho- norius, dum ea hac lege substulerunt.

Impp. Arcad. Honor. & Theod. AA. Curtio PP. P. Post alia.

[Templorum detrahantur annonae, & rem annonariam iuuent ex- pensis deuotissimorum militum profuturae. Simulacra, si qua etiā nunc in tēplis fanisque consistūt, & quae alicubi ritu, vel acceperint, vel acci- piunt paganorum, suis sedibus euellantur, cum hoc repetita sciamus sae- pius sanctione decretum. A Edificia ipsa tēplorū, quae in ciuitatibus, vel oppidis, vel extra oppida sunt, ad vsum publicū vindicētur, arae locis om- nibus destruantur, omniaque tēpla in possessionibus nostris ad vsum accomodos transferātur, domini destruere cogantur. Non liceat om- nino in honorem sacrilegi ritus, funestioribus locis exercere conuitia, vel quidquā solennitatis agitare. Episcopis quoque locorum haec ipsa prohibendi Ecclesiasticae manus tribuimus facultatem: iudices autem XX. librarum auri poena constringimus, & pari forma officia eorum, si haec eorū fuerint dissimulatione neglecta.] Ab his sumptibus praestā- dis non solū abstinere debuisse fideles, sed & catechumenos etiā docet D. Ambrosius ad Eugenium Augustū. Quod ergo hīc prohibēt Patres, illud est, ne videlicet domini (hos possessores vocari alio canone cōstat,) cū accipiūt rationes ab oeconomis suis, siue patrimonij administratori- bus, (ad quos olim haec sacrificiorū cura spectabat, vt ex Columella col- ligitur,) illud acceptū habeāt, quod illi sine eorū praecepto ad idōla de- derint, siue ad sacrificia externa, siue domestica, siue ad cōiuiua, & festa Gentiliū, siue ad aliud, quod idololatriā redoleat, ne si acceptum illud ha- beant domini, videantur tacitē idololatriae seruorum, siue administra- torū cōsensisse. Tantoperē enim ab ea fideles abstinere voluerūt primi Ecclesiae Patres, vt si agnoscerent, carnes, quibus ob necessitatem vitae esset vescēdum, idōlis oblatas, esse potius moriendum, quā illis vescē- dum iudicauerint, vt D. Augustinus docet ad Publicolam. [Restat ni fallor (inquit) vt dicamus aliquid de illo viatore Christiano, quē cōme- morasti victum famis necessitate, si nihil vsquam inuenerit, nisi cibum in idolio positum, vbi nullus alius est hominum, vtrū ei satius sit fa- me emori, quā illud in alimentum sumere? In qua quaestione, quoniā nō est consequēs, vt cibum ille idolothytū sit, potuit enim vel ab eis, qui ibi ab itinere diuertentes corpus refecerant, obliuione, seu voluntate di- mitti, vel illic ob aliam causam quamlibet: poni, breuiter respōdeo: aut certum est esse idolothytum, aut certum est non esse, aut ignoratur: si ergo certum est esse, melius Christiana virtute respicitur; si autē vel non esse scitur, vel ignoratur, sine vilo conscientiae scrupulo, in vsum neces- sitatis assumitur.]

Vel intelligi potest canon de his quae idōlis ab alijs data, vel oblata sunt

sunt: carnes enim idolothytæ postea in macello venundabantur, teste Paulo ad Romanos & Augustino in expositione eiusdem epistolæ, à quibus emendis, & vendendis primi Christiani abstinere, ne viderentur quem honorem dijs illorum habere. Si ergo ad familiaria alimenta oeconomici has carnes immolatas emerint (ut delicatiores, & pinguioribus, emebant multi, nã tales ad sacrificia offerere Gentiles) sumptus in his comparandis factos, non esse acceptos ferendos à dominis, hoc canone decernitur, ne quem honorem (ut dixi) dijs falsis ut eorum sacrificijs tribuisse viderentur.

Paul. ad Rom. Di. Augu. expositione eiusdem epistolæ, c. 78.

ACCEPTVM NON INFERANT.

EX M. S. rectius acceptum non ferant. Asconius Poedianus quid sit acceptum ferre, his verbis explicat. [Moris autem fuit vnumquemque domesticam rationem sibi totius vitæ suæ per dies singulos scribere, in quo appareret, quid quisque de redditibus suis, quid de arte, foenore, lucroue seposuisset, quo die, & quid item sumptus, damni ve fecisset.] Optimum autem villicum docet Columella à sumptibus sacrificiorum & alijs sine voluntate domini abstinere debuisse. [Sacrificia (inquit) nisi ex præcepto domini ne fecerit: Aruspices, sagasque quæ utraque genera vana superstitione rudes animos ad impensas, ac deinceps ad flagitia compellunt, ne admiserit, &c.]

Asconius Poedianus actione 3. in Verrem.

Columella lib. 1. de re rustica, c. 8.

Ut prohibeant domini idola colere seruis.

Ut prohibeant domini idola colere seruis.

Canon XLI.

Admonere placuit fideles, ut quantum possint, prohibeant, ne idola in domibus suis habeant: si verò vim metuunt seruorum, vel se ipsos puros conseruent: si non fecerint, alieni ab Ecclesia habeantur.

Canon XLI.

Admoneri placuit fideles, ut quantum possint, prohibeant, ne idola in domibus suis habeant: si verò vim metuunt seruorum, vel se ipsos puros conseruent: si non fecerint, alieni ab Ecclesia habeantur.

De priuatis sacris antiquorum susè tractatum: explicato Modestino, et Gordiani Imp. rescripto. Cap. XIV.

Erum est quod Tertullianus scripsit. [Caeterum & plateæ, & forum, & balneæ, & stabula, & ipsæ domus nostræ, sine idolis omnino non sunt: totum seculum Satanas, & angeli eius repleuerunt.] Nec domus tantum, sed & omnes partes domus dijs, & eorum simulacris replebantur. De ianuis, hæc idem Tertullianus. [At enim Christianus nec ianuam suam laureis infamabit, si norit quanto

Tertull. lib. de spe et oculis, c. 8.

Tertull. de corona militis c. 13.

Idem aduersus
Gnosticos. c. 10.

Tertull. libro de
idololatria. ca. 15.

D. Cyprianus li-
bro, Quod idola
non sunt dij.

D. August. lib. 4
de ciuit. Dei. c. 8.

Arnobius lib. 2.
aduersus Gentes.

D. Cyprianus lib.
Quod idola non
sunt dij. cap. 2.

Tertullian Apo-
logetica. Isidorus
lib. 8. Etymologia
rum cap. 11.

Sextus Pompeius.
D. Clemens lib. 10
recognitionum.

Macrobius Satur-
nali.

Cicero de Arus-
picum responsis.
Linius lib. 5.

Cicero pro domo
sua.

deos etiam hostijs diabolus affinxerit, Ianum à ianua, Limentinú à limi-
ne, Forculum, & Cardam à foribus & cardinibus: & apud Graecos, Thy-
raeum Apollinē, & Antelios daemones.] Et aduersus Gnosticos. [Quas
mihī (inquit) potestates ianitricas adfirmas iuxta Romanam superstitione-
nem, Cardeam quandam, & Forculum, & Limētinum, quas à cancellis,
ordinas potestates:] Et alibi. [Certi enim esse debemus, si quos laet per
ignotatiam literaturae secularis, etiam ostiorum deos apud Romanos,
Cardeam à cardinibus appellatam, & Forculum à foribus, & Limentinú
à limine, & ipsum Ianum à ianua; & vti que scimus, licet nomina inania
atque conficta sint, cum tamen in superstitionem deducuntur, rapere
ad se daemonia, & omnem spiritum nullum per consecrationis
obligamentum. Alioquin daemonia nullum habent nomen singula-
tium, sed ibi nomen inueniunt, vbi & pignus. Etiam apud Graecos Apo-
llinem, *ἑρμῆος* & Antelios daemones ostiorum praefides legimus.
Haec igitur ab initio praecuidens Spiritus sanctus, etiam ostia in su-
perstitionem ventura praeccecinat per antiquissimum Prophetē Enoch.
Nam & alia ostia in balneis adorari videmus.] Eadē ferē retulit. D. Cy-
prianus, Augustinus quoque, & Arnobius. Deum Scansum ab ascen-
sibus dictum idem Cyprianus testatur. Hos domesticos deos, & La-
res vocasse antiquos, Tertullianus adfirmat. Idem Isidorus. [Pe-
nates (inquit) Gentiles dicebant omnes deos, quos domi cole-
bant, & penates dicti quod essent in penetralibus, id est in secretis. Sicut
dij omnibus & publicis publica erant sacra.] Sic & his dijs priuatis sa-
cra priuata erant, vt Sextus Pompeius tradit. [Sacra (inquit) omnia, vel
publica sunt, vel priuata. Publica, quae publico sumptu, pro populo fie-
rent, quaeque pro montibus, pagis, curijs, & facellis: priuata, quae pro sin-
gulis hominibus, & familijs.] De his sensit D. Clemens, dum ait, singu-
los homines, singulos deos venerari.

Cum autem haec festa, seu sacra priuata celebrarentur, omnes illius
familiae conueniebāt. Macrobius. [Sic (inquit) praeterea feriae propriae
familiarū, vt Claudiae familiae, vel AEmiliae, seu Iuliae, sive Corneliae,
& si quas ferias proprias quaeque familiae ex vsu domesticae celebra-
tis obseruāt.] Quod vnius essent gentis, gentilitia aliquando vocatur. Ci-
cero. [Multi sunt (ait) in hoc ordine, qui sacrificia gentilitia in illo ipso sa-
cello statuto loco anniuersaria factitarint.] Linius. [Quam par vestrum fa-
ctum est, quod in obsidione nuper in egregio adolescente C. Fabio nō
minore hostium admiratione, quam vestra conspectum est? cum inter
Gallica tela digressus, ex arce solenne Fabiae Gentis in colle Quirinali
obijt. An Gentilitia sacrae in bello quidem intermitti, publica sacra &
Romanos deos etiam in pace deseri placet, & Pontifices Flaminesque
negligentiores publicarum religionum esse, quam priuatus in solenni
Gentis fuerit.] Hos deos aliquando extra domum in priuato sacello,
aliquando domi in focus, in penu (vnde penates) in larario reconditos ha-
bebant. Cicero. [Nihil sanctius, nihil omni religione munitius, quam
domus vniuscuiusque ciuiū, hinc arae sunt, hinc foci, hinc dii penates, hinc
sacrae

sacrae religionis ceremoniae continentur.] Vnde Columella optimū
 Patrem familias domo egressum, cum regrederetur, deos penates visi-
 tare iubet. Hinc veteres cū ad bellū proficiscerētur, hoc sibi primū pro-
 ponere solēbāt, esse pro aris & focus pugnandū, vt eos ad arma impelle-
 re, nō tam amor patriae, patrimonij, possessionūque conseruatio, quā
 quaedam erga Deos, & publicos, & priuatos, religio concepta videre-
 tur. Sic Alexandrum Seuerum domi suae, in Larario, Apollonium, Abra-
 ham, & Orpheum habuisse, testis est Lampridius. Nec solūm hos, sed
 & Christum Iesum, Deum, in Larario suo coluisse refert his verbis. [Pri-
 mūm (inquit) vt si facultas esset, id est, si non cum vxore cubuisset, matu-
 tinis horis in Larario suo, in quo & diuos principes, sed optimos electos
 & animas sanctiores, in quibus & Apollonium, & quantum scriptor suo-
 rum temporum dicit, Christum, Abraham, & Orpheum, & huiuscemo-
 di deos habebat, ac maiorum effigies, rem diuinam faciebat.] Plura au-
 tem Lararia veteres habuisse, inde elici potest, quod idem Lampridius paulo post referat, eundem Alexandrum Seuerum inter diuos & op-
 timos in Larario maiori Alexandrum Magnum consecrasset. Huc perti-
 nent quae Tertullianus refert. Cū enim de dijs Gentium, tam publicis
 quā priuatis ageret, vt illorum vanitatem, superstitionemque refel-
 leret, sic inquit. [Sed nobis dei sunt, inquit, & quomōdō vos ē con-
 trario impij & sacrilegi, & irreligiosi erga deos vestros deprehendimi-
 ni? qui quos praesumitis esse, negligitis: quos timetis, destruitis: quos
 etiā vindicatis, illuditis. Recognoscite si mentiar. Primō, quia cū alijs
 alios colitis, vtique quos nō colitis, offēditis: praelatio alterius sine
 contumelia non potest procedere, quia nec electio sine reprobatione.
 Iam ergo contemnitis quos reprobatis, quos reprobando, offendere nō
 timetis. Nam vt supra praestruximus, status Dei cuiusque, in Senatus aesti-
 matione pendeat. Deus non erat, quem homo consultus noluisse, &
 nolendo damnasset. Domesticos deos, quos Lares dicitis, domestica
 potestate tractatis, pignorando, venditando, demutando, aliquando in
 cacabulum de Saturno, aliquando in trullam de Minerua, vt quisque
 contritus, atque contusus est, dū diu colitur, vt quisque dominus sanctio-
 re expertus est domesticā necessitatē. Publicos aequē publico iure foe-
 datis, quos in hastario vectigales habetis: si capitolium, si olitorium forum
 petitur, sub eadem voce praeconis, sub eadem hasta, sub eadem annota-
 tione quaestoris, diuinitas addicta condicitur.] Irridet hic Gētiliū deos,
 tam publicos, quā priuatos, eo quod eos in lupellestilis ratione com-
 putarent: nam prinde ab illis oppignorabātur, & vendebantur, ac reli-
 qua instrumenta domestica, instante necessitate. Quod si illa numina
 essent diuina, potius exoranda essent, vt vrgentem inopiam defen-
 derent, quā commutanda pro re vili, & pecuniaria. Nec commutabā-
 tur solūm, sed frangebantur, & conterebantur, adeo vt quod prius do-
 mi Saturnus erat (verbi gratia) vel Minerua, vas postea conflatum deser-
 uiret culinae. Nec de priuatis dijs hoc tantūm efficiebat, sed & de pu-
 blicis: vectigales enim, & tributariae gentes, cū praesentem pecuniā
 non

Columella de re
rustica lib. 1. c. 8.

Lampridius in
Alexan. Severo.

Tertull. in Apo-
logico cap. 13.

Cicero lib. 2. de le-
gibus.

non habent, publicanis, aut quaestoribus, argenteos, aureosque deos addicebāt, ut saepenumero haltario, venditionique auctionariae, à praecone vaenirēt. Habebant ergo patres familias domi suae, sacra priuata, quae perpetua voluit Cicero in ea, quam ipse formauit, Republica: [Sacra (inquit) priuata perpetuo manent.] Et adeo perpetua, ut morte patris familias sacrorum memoriam perire noluerit, sed Pontificum auctoritate effici, ut illis ea essent adiuncta, ad quos eiusdem morte pecunia peruenisset. Quod si mortui essent haeredes, sacra eū conseruare voluit, qui de bonis mortui, legati causa accepisset plurimum si verò nemo esset, qui vllam rem testamento cepisset, de creditoribus eius, qui plurimum seruasset: ac tandem personam illam, quae ei qui mortuus sit, pecuniam debuisset, nemini que eam persoluerit, ut extremam ponit, ad hoc ut teneatur sacra eius conseruari; quasi eam pecuniam ceperit; ne videlicet interiret priuatorum sacrorum memoria. Quod pluribus Cicero eleganter profecutus est.

Tertullianus in
Apologetico
cap. 13.

Explicatur Paulus
in. l. sacrilegi
ad. l. Iulij pecul.

Haec autem priuata sacra, etsi à priuatis, ad quos pertinebant, eodē honore & reuerentia, quo & publica colerentur, à reliquis verò non sic. Qua ratione illorum stultitiam coarguit Tertullianus, quod ex cuiusque voluntate penderet, an hic vel ille ut deus consecrari, & coli debuisset. Ex quo petendus est intellectus ad Paulum dum ait: [Sacrilégi capite puniuntur. Sunt autem sacrilegi, qui publica sacra compilauerint. At qui priuata sacra, vel aediculas incustoditas tentauerint, amplius quam fures, minus quam sacrilegi merentur.] Hoc autem ideò Paulus scripsit, quia cum sacrilegij crimen publicū esset, & de re sacra publica latū, non poterat ad priuatas res factas extendi: etsi fateatur magis quam rerum solūm priuatarum fures, esse puniendos. In cuius expositione mirū est quantoperè laborarit Accursius, ut intelligeret quae sacra priuata Paulus dixerit. Nunc ea esse putat, quae per principem cōsecrata sunt: nunc sepulchra, quae per illationem mortuorum sunt religiosa: postremo res sacerdotum, quas pro se, & Ecclesiae habet. Quasi Paulus homo ethnicus, de rebus sacerdotū Christi, & Ecclesiae nostrae meminisset; in libro de publicis Romani imperij iudicijs.

Nec minū laborat, in expositione illius versiculi: [Vel aediculas incustoditas tentauerint]. Putat enim aediculas illas esse domunculas, non sacras, sed sacerdotibus relictas, & propter vilitatē incustoditas, ut domūculas quae sunt extra Ecclesiam, in quibus sacerdotes morantur, quas vocamus canonicas (sic ait Accursius) vel illas, in quibus sacra vasa reponuntur. Sēper cū ex antiquitate, Accursio, & suis sectatoribus quid perendum est, illud ex sui temporis moribus & institutis interpretantur quasi de illis veteres Iuriconsulti cogitauerint: de rebus praecipue Ecclesiae, quarum illos ut Gētiles, & idololatrās minus curae habuisse, nullus nisi antiquitatis ignarus inficiabitur. Sacra ergo priuata, ea sunt quae diximus, sacra propria alicuius domus, vel gentis vel famaliae. Aediculae incustoditae, templa erant priuata, seu domus priuatae in quibus sacra haec priuata celebrari solebant; non enim solū in proprio habita-

tionis domicilio, sacra haec celebrabant, sed extra domum in alio sacello eius familiae proprio, cui honor sacrorum publicorum tribueretur, non sacellum, vel templum, sed aedes vel aediculas vocabant, vt constat ex Tertulliano, [Non enim solùm (ait) idololatria committitur, cùm quis immolat, incendit, quae sacris aliquibus vel sacerdotijs obligatur, nec cum aediculas aut signa fabricat, sed & cùm templum exornatur.] Et postea. [Sunt compluriũ artium species, quae etsi non contingunt idolorum fabricationem, tamen ea sine quibus idola nihil possunt, eodem crimine expediunt, nec enim interest, an extruas vel exornes, si templum, si aram, si aediculam eius instruxeris; si bracteam expresseris, aut insignia, aut etiam domum fabricaueris.] Has ergo aediculas qui tentauerint, magis quàm fures, minus verò quàm sacrilogos esse puniendos, Paulus docuit.

Cùm ergò paterfamilias sacra haberet priuata, qui illius familiae, & potestati subditi erant, tam filij quàm serui, sacra illa venerari, & colere tenebantur. Quò pertinent frequentes illae Iurifconsultorum, & Imperatorum loquendi formulae: In sacris paternis esse, in sacris paternis constitui: hoc est, manere in sacris patris vel patriae potestate. Cùm ab hac verò per emancipationem liberabatur, sacris paternis dicebatur absolui, quia iam egressus ex familia patris, sacra priuata patris colere non tenebantur: quasi iam alterius familiae essent, & propria sacra arbitrato suo constituere & colere potuissent. Vnde qui adoptabatur, cù in adoptatis patris transfrent potestate, in familiam, & sacra illius transfere dicebantur. Valerius Maximus cùm de filio Marci Anci Carseolani adoptato à Suffenate auunculo loqueretur, sic ait: [Et si aliquantulum adiuuabat haeredes, quod Marci Anci filius in Suffenatis familiam, ac sacra transferat:] graue erat hoc sacrorum venerandorum onus, vnde rectè apud Plautum testatur ille, se haereditatem adeptum esse sine sacris opulentissimam.

Ex his pendet vera interpretatio rescripti Imp. Gordiani ad Bassum: dum mulierem nuptam refert esse diuinæ & humanae domus sociam cum marito: & alterius, Modestini, dum matrimonium definit esse consortium omnis vitae, diuini & humani iuris communicationem; ad cuius expositionem, Accursius & illius sectatores offendunt. Nam virum & vxorem, diuini & humani iuris participes, interpretantur, esse eiusdem sectae, siue religionis, vt Iudaea nubat Iudaeo: Christiana, Christiano: iuxta l. ne quis. C. de Iudaeis: quasi Gordianus, & Modestinus, de constitutione Valentiniiani Theodosij, & Arcadij, quae in ea lege refertur, & quae maximo temporis interuallo, postea lata est, cogitare poterint, vel cogitantes potuerint diuinare. Sed verius est, vxorem fieri sociam diuinæ & humanae domus: & matrimoniũ, diuini & humani iuris communicationem vocari: quia vxor per matrimoniũ, in potestatem & in familiam mariti transfibatur: sicque efficitur participes omnium sacrorum mariti: & ideo socia diuinæ & humanae domus nuncupatur. Eadem causa Plutarchus iubet, vt vxor, in religione sit mariti, neue aliam peregrina-

Tertull. de idolo-
lar. c. 4.

Etc. 8.

L. Ut. C. de inoffi-
cio.

L. Ut. de curatore
furiosi. l. Ut. C. ad
senatus. Tertull.
l. 2. C. de suis. &
legitim. haered. l.
3. c. de bon. mate.

L. i. §. Ut. de an-
nal. except. l. 3. i.
de fide. commissi-
l. 12. de collat.

Valerius Max.
lib. 7. cap. 7.
Plaut. in trinnu.
Gordianus Imp.
ad Bassum in
l. 3. C. de crimi-
ni: expilat. haer-
edit.

Modestinus in
l. 1. de ritu nup-
tiar.

Plutarch. in prae-
ceptis conuiviali-
bus.

*Macrob. lib. 1. fa-
turnal. cap. 15.
Dionysius Hali-
carnasseus lib. 2.
Romanarum an-
tiquitatum.*

*Boethius in To-
pic. Cicer.*

*Gellius noctium
Atticaru. lib. 18.
cap. 6.*

*Titus Probus lib.
10. epitom. Vale-
rij Max. in princ.*

*Columella in pra-
fatione libri de ve-
rusti.*

*Plutarchus in
problemat. c. 28.*

*Cicero in oratione
pro M. A. C. C.*

nam admittat. [Nam nulli Deo (inquit) sacra occulta & abscondita gra-
ta sunt.] Quare vxor noue nupta, postridie nuptiarum libertatem
auspicans vxoriam, rem diuinam lacris mariti faciebat, vt à Macrobio
proditum est. Origo autem, & antiquitas huius sacrae societatis in-
ter virum & vxorem, & communis vtriusque iuris ab ipso Romulo
est: ipsum enim constituisse, vt mulieres participes essent iurium ma-
ritorum, tradit Halicarnasseus. [Mulierem nuptam (inquit, cum de
legibus Romuli ageret) quae extra sacratas leges conuenisset cum vi-
ro, ei participem esse possessionum, & sacrorum omnium.] Et post
alia: [Si pater filio concesserit, vxorem ducere, futuram sacrorum ac
honorum iuxta leges participem; patri posthac nullum ius esto
vendendi filium.] Et quia diximus vxorem esse sociam diuinam & humanam
domus; exposita communicatione domus diuinam, quid sit sociam
esse domus humanam, aperiendum est. Foemina per coemptionem,
in ius, potestatem, & familiam viri transibat, adeo vt filiae loco habe-
retur, vt ait Boethius: [Coemptio autem (inquit) fiebat hoc modo. Ro-
gabatur vir, an sibi mulier mater familias esse vellet. Illa respondebat
velle. Itaque mulier conueniebat in manum, & vocabantur hae nup-
tiae per coemptionem, & erat mater familias viro, loco filiae.] Idem
tradit Gellius, matrem familias appellatam eam esse solam, quae in mari-
ti manu, mancipioque, aut in eius, in cuius maritus manu, mancipio-
que esset: quoniam non in matrimonium tantum, sed & in familiam
quoque mariti, & in sui haereditatis locum venisset. Suum haereditatis di-
cit matri familias esse, quod filij familias loco sit, qui & suus haeres di-
citur. Vnde quemadmodum filij nomina, & quae nunc cognomina
patris, siue gentilia vocamus, assumebant, sic & vxores: filiabus enim
patres cognomina non imponebant antequam nubere, vt ex
Quinto Scaeuola Titus Probus refert. Nuptae vero non patris, sed ma-
riti cognomen, & eius familiae sumebant: quod hodie in nonnullis
provincijs vsitatum est.

Erat ergo vxor olim particeps non solum diuinorum, sed & fa-
miliae cognominis, tum etiam & honorum. Columella, [Nil enim
(inquit) in domo coniugali apud praefatos diuiduum conspiciebatur, ni-
hil, quod aut maritus, aut foemina proprium sui iuris esse diceret,
sed in commune conspirabatur ab utroque:] vnde haec verba erant
nuptae, cum viri domum primum ingrederetur: Vbi tu Caius, ego
Caia; quibus quasi pacificebatur, commune sibi cum viro rerum om-
nium dominium, & aequale domi imperium: vt scripsit Plutarchus:
ac si diceret; Vbi tu Dominus & familiae princeps, ego sum hera, &
familiae etiam domina: nam in omnibus nuptijs his nominibus uteban-
tur: vt Iuriscōsulti, Sempronij, Caij, Lucij Titij: & Philosophi Dionis, &
Theonis, ad omnia exempla, quae docendi causa proponerent. Qua
ratione Cicero ridet Iuriscōsultos: [Quia in alicuius (inquit) li-
bris, exempli causa, id nomen inuenerunt, putarunt omnes mu-
lieres, quae coemptionem facerēt, Caias vocari. Sed vera nominis ratio
est,

est, vt bono auspicio inciperet matrimoniu. Cùm Tanaquil (haec enim sic vocabatur, antequam Romam ingrederetur, Romam verò ingressa, Caiæ Caecilia, vxor Tarquini Prisci, Romanorum Regis) tantae fuisset industriae, tantae probitatis & virtutis, vt illi statim acream in templo Marci Anci constituerint, auctore Plinio, cum lana, colo & fuso, pudicitiae suae, & industriae monumento: Inde boni omnis causa, Caiæ nomen acceperunt foeminae nubentes, vt Titus Probus refert, addens, ideo institutum fuisse, vt noua nupta ante ianuam mariti interrogata quenam vocaretur, Caiam se esse diceret. Ex quo intelligitur in his matrimonijs quae coemptione fiebant, nomina haec Caiæ, & Caiæ, vsurpari: veramque esse Plutarchi coniecturam, eo verborum vsu parem vtriusque dominationem significari: quod à Romulo tã in sacris, quam in bonis, & possessionibus fuisse constitutum scribit Halicarnassens. Si maritus praeterea vir clarissimus est, foemina nomen clarissimae, & auctoritatem consequitur. Quod si diuersa habeant domicilia, propter conditionem matrimonij, domicilij mariti illa efficitur. Vxor ad eò in potestate erat mariti, & communione bonorum, vt illi tanquam suus haeres succederet, aeque instituenda esset, vel exhaeredanda, vt Vlpianus tradit. [Sui haeredes (inquit) instituendi sunt, vel exhaeredandi. Sui autem haeredes sunt liberi, quos in potestate habemus, tam naturales, quam adoptiui: item vxor, quae in manu est, & nurus, quae in manu est filij, quem in potestate habemus.] A. Gellus. [Matrem familias (ait) appellat eam esse solam, quae in mariti manu, mancipioque, aut in eius, in cuius maritus manu, mancipioque esset, quoniam non in matrimonium tantum, sed & in familiam quoque mariti & in sui haeredis locum venisset.] Idem reulit Boethius. Ex quibus sanè dilucidè constat, quid indicarit Modestinus, cùm dixit, matrimonium esse consortium omnis vitae, diuini & humani iuris communicationem, quidue Gordianus Imperator, cùm scripsit, vxorem esse rei humanae & diuinae sociam, priuata enim sacra fuisse, quorum participes erant vxores.

Caeterum quando haec priuatorum sacrorum ratio in desuetudinem abierit, vel contraria lege fuerit sublata, queri audio, & affirmare nonnullos, eam primum hac Imperatoris Constantini lege interdictam.

Imp. Constantinus A. ad Maximum.

SI quid de palatio nostro, aut caeteris operibus publicis, degustatum fulgore esse constiterit, retento more veteris obseruantiae, quid portendat ab aruspibus requiratur, & diligentissimè scriptura collecta, ad nostram scientiam referatur: caeteris etiam vsurpandae huius consuetudinibus licentia tribuenda, dummodò sacrificijs domesticis abstineant, quae specialiter prohibita sunt.] Sed magis puto antea multo Hispanos Patres hoc genus idololatriae praesentis canonis decreto sustulisse: probabileque est, Osio Episcopo Cordubensi suggerere (quem

Plinius lib. 8. ca. 48.
Titus Probus in epitomeli. Vale
rii Maximi.

Halicarnassens
lib. 2. antiquitatum
Romanarum.
I. foeminae, de senatoribus.
L. exigere de iudicijs l. vltima. S. scripsit. ad municipal.
Vlpianus in fragmentis tit. 22. qui haeredes instituendi sunt.
Aulus Gellius lib. 13. noct. Atticarum, cap. 6.
Boethius in Topi. Ciceron.

L. x. de pagan. sacrificiis. in C. Theodosiano.

L. 12. de papa. sa-
crifi. c. Theodos.

singulari amore & reuerentia, Constantinus Magnus, semper profecutus) imperatoriam hanc cōstitutionem stabilijisse. Cum autem sola excōmunicationis poena ab Episcopis lata, nec simplex Constantini Imperatoris constitutio, errorem hunc, in omnium animis radicatus insidentē, euellere potuisset; grauiori, acriorique remedio, improbis opus fuit: eaque ratione, Theodosius & Arcadius Imp. sub poena domus priuatae confiscationis, haec priuata sacra interdixerunt in rescripto ad Rufinum Praef. Praet.

[Nullus omnino ex quolibet genere, ordine hominum, dignitatum, vel in potestate positus, vel honore perfunctus, siue potens forte nascendi, seu humilis genere, cōditione, fortuna, in nullo penitus loco, in nulla vrbe, sensu carentibus simulacris, vel insontem victimam caedat, vel se cretiore piaculo, larem, ignem erogenium, penates, nidore veneratus, accendat lumina, imponat tura, festa suspendat.] Et post alia. [Si quis vero mortali opere facta, & acuum passura simulacra imposito ture venerabitur, ac ridiculo exēplo metuēs subitōq; ipse vel redimita vitis arbore, vel erecta effosis ara celsipitibus, vanas imagines, humilior licet muneris praemio, tamen plena religionis iniuria, honorare tēptauerit, is utpote violatae religionis reus, ea domo seu possessione multabitur, in qua cum gentilitia contiterit superstitione famulatum. Namque omnia loca, quae turis constiterit vapore fumasse, (si tamen ea in iure fuisse turificantium probabuntur) sacro nostro adscienda censemus. Sin verò in templis fanisue publicis, aut in aedibus, agrisue alienis, tale quispian sacrificandi genus exercere temptauerit, si ignorante domino vsurpata contiterit, XXV. libras auri multae nomine cogetur inferre: coniuuentem verò huic sceleri par ac sacrificantem, poena retinebit.] Sed nec his poenis, Hispanos omnes fuisse coactos, vt antiquae idololatriae obliuiscerentur, (tam pertinaces in deserenda semel suscepta antiquae superstitionis secta fuere, vt constantes adhuc in vera religione retinenda) constat ex Concilio Toletano III. in quo haec Episcopi decreuerunt.

Conc. Tol. 3. can.
16.

[Quoniam penè per omnem Hispaniam, siue Galliam, idololatriae sacrilegium inoleuit, hoc cum consensu gloriosissimi Principis, sancta Synodus ordinauit, vt omnis sacerdos in loco suo, vnà cum iudice territorij, sacrilegium memoratum studiosè perquirat, & exterminare inuentum non differat: omnes verò qui ad talem errorem concurrunt, saluo discrimine animae, qua potuerint animaduersione, coërceant. Quòd si neglexerint, sciant se utique excommunicationis periculum esse subituros. Si qui verò domini extirpare hoc malum à possessione sua neglexerint, vel familiae suae prohibere noluerint, ab Episcopo & ipsi à cōmunionem pellatur.] Sed multò post adhuc eundē errorem perdurasse intelligitur ex Concilio Toletano XVI. in quo, grauissimis poenis praecēptum est Episcopis, presbyteris, & omnibus causarum ciuiliū praefectis, vt idololatriae & superstitionis radices euellerent, renouato antiquo huius Concilij decreto.

Cō. Tol. 16. can. 2.

SI VERO VIM METVUNT SER-
uorum, vel seipfos puros conferuent.*Quando seruorum idola domini debeant diruere.**Cap. XV.*

VI legerit olim Romanorum nonnullos, decem, alios verò, viginti millia seruorum possedisse, nò in compedibus (vt solebant Graeci) metallisue ef fodiendis damnatos, sed ex illis plurimos secum degentes, & qui, quò proficiscebantur domini, assiduè subsequerentur: non mirabitur, quòd in hoc canone definiunt Patres, dominos videlicet, qui cogentes seruos, vt ab idololatriae errori bus ad Christianae religionis disciplinae reuocarentur, si vim eorum extimescât, saltem ipsi se puros ab idololatria conferuent. Seuerius mul- to, & erga seruos, & erga dominos se gessit Còcilium Toletanum XII. postquã enim idololatriae crimè grauissimis verbis exaggerasset, haec addidit. [Ac proinde omnes sacrilegium idololatriae, vel quidquid illud est, contra sanctam fidem, in quo insipientes homines captiuati, diabolicis culturis inferuiunt, sacerdotis, vel iudicis instantia inuentum, vt sac- rilegia eradantur, & exterminata trücentur. Eos verò, qui ad talem er- rorem occurrunt, & verberibus coërcant, & onustus ferro dominis suis tradant. Si tamen domini eorum, per iuris iurandi attestacione promittant, se eos tam sollicitè custodire, vt vltra eis non liceat tale nefas cõ- mittere. Quòd si domini eorum nolint huiusmodi reos, in fide sua sus- cipere, tunc ab eis coërciti sunt, regis aspectibus praesententur, vt prin- cipalis auctoritas, liberam de talibus donandi potestatem obtineat. Do- mini tamen eorum, qui nuncios sibi talium seruorum errores vlcisci noluerint, & excommunicationis sententiam perferant, & iura serui il- lius quem coërcere noluerint, se amisisse cognoscant. Quòd si ingenuo- rum personae his erroribus fuerint implicatae, & perpetua excommuni- cationis sententia feriantur, & arctiori exilio vlciscantur.] Haec de do- minis secularibus, vt vocant. De Ecclesiasticis aliam legem non dispari pietate tulit Africa: decreuit enim, vt Episcopi, presbyteri, & diaconi, nò ordinarètur, priusquam omnes qui in domo eorum erât, Christianos Ca- tholicos facerent: in quo assequendo cum omnes neruos contenderent, Ecclesiasticis muneribus adscripti, nec spe frustrarètur, graui, & iniquo animo tulisse, Iulianum Imp. apostatam, Sozomenus refert. [Maximè autem (inquit) omnium eum angebat, quòd audiret vxores etiam, libe- ros, & seruos multorum sacerdotu, fidem Christi profiteri.] Sed quantò praestantius, & melius, qui illi successit in imperio Iouinianus. Cũ enim in Perside, ad imperium raperetur, clamabat nolle se infidelibus impera- re, cum ipse esset Christianus. Cui responsum à militibus omnibus est, se se qtoque Christi fidei esse obnoxios.

*Athacenus. li. 6.
c. 7.**Concil. Tolet. 12.
can. 11.**Conc. Carthag. 3.
can. 17.**Sozom. lib. 5. hist.
Eccles. cap. 15.**Nicephorus. c. 38.
Eutropius. lib. 2.
Socr. lib. 3. ca. 22.*

S I N O N F E C E R I N T , A L I E N I ab Ecclesia habeantur.

SI tot seruos domini non habent, vt vizi illorum meritò perhorrescant, ab idololatriæ cultu illos reuocare debent, quod si non fecerint, diris vouendos decernitur. Hinc obseruare licet, quanto studio & diligentia patres familiâs in domesticos, vel seruos, vel famulos inuigilare debeât: quâta cura eniti, vt ab eorum illi respiciant religionis & morum. Est enim magnificum, quemquam se ab omni contagione vitiorum reprimi & reuocari: sed magnificentius & suos. Quâto enim magis arduum est, alios præstare quàm se, tanto & laudabilius, cum ipse sit optimus, sui similes & suos quoque reddidisse. Aliter vero, eximia quæque propriæ virtutis laus, nimia familiæ vitiorum patiétia læditur, & nimia seruorum communio Dominicæ communionis interdictione coërcetur.

De his, qui ad fidem veniunt,
quomodo baptizentur.

Canon XLII.

Eos qui ad primam credulitatis fidem accedunt, (si bonæ fuerint conuersationis,) intra biennium temporis placuit ad baptismi gratiam admitti debere: nisi infirmitate compellente coegerit ratio, vel socio subuenire periclitanti, vel gratiam postulanti.

De his, qui ad fidem veniunt,
quando baptizentur.

Canon XLII.

Eos qui ad primam credulitatis fidem accedunt, (si bonæ fuerint conuersationis) intra biennij tempus placuit ad baptismi gratiâ admitti debere: nisi infirmitate compellente coegerit ratio, vel socio subuenire periclitanti, vel gratiam postulanti.

Quando catechumeni baptizandi, & quibus informandi. Cap. XVI.

VARIA tempora catechumenis adultis baptizâdis præscripta in hoc Cõcilio legimus: flaminibus triennij tempus: foeminis peccâtibus quinquennij: omnibus autem communiter biennij hîc. Quod & cõfirmavit postea Iustinianus. Iudæis verò octo menses præscripsit Concilium Agathense, nisi valetudinis necessitas breuius exegerit temporis spatium. Hodie autem iudicio Episcoporum, &

Can. 3. huius Concilij.
Can. 11. huius Cõcilij.

Instit. Imp. no. vel. 144.
Cõc. Agath. can. 25.

eorum presbyterorum, in cuius regione aut parochia sunt, referatur: an doctrinae Christianae mysterijs adeo imbuti sint, & informati, vt merito possint sancto regenerari lauacro: [Sed intelligant Dei sacerdotes, (monuit pie satis & prudenter Concilium Limense) nisi in fide vt oportet instructos baptizent, vel à peccatis absoluant: se, & grandi sacrilegio commaculare, & animarum reos, apud districtum Dei iudicium reddere, &c.] Maxime enim Christi Ecclesiam dedecet infideles multis idololatriae, & morum corruptelis contaminatos, antequam semicatechumenos, plenos fieri Christianos.

Quae autem vel Mauros, vel Turcas, vel Indos, aut reliquos infideles, Ecclesiarum praepositi docere nunc debeant, expressit olim B. Clemens & latissimè D. Augustinus. Sed illa breui retulit compedio Concilium Limense his verbis. [Cum diuino praeepto omnes Christiani adulti te neantur pro suo capti scire, quae ad religionis Christianae, quam profitentur, substantiam pertinēt, qualia sunt mysteria fidei praecipua, quae continentur in Symbolo, mandata Decalogi omnibus seruanda, sacramenta quoque ea, quae necessariò cuique suscipienda sunt: tum demum, quae à Deo petere, & expectare debemus, iuxta Dominicæ orationis institutionem, sedulo in ijs erudiendi sunt à Pastoribus, & ministris omnes, maxime rudiores, Indi, Aethiopes, pueri, pro cuiusque ingenio, & opportunitate, ne grauisimo morbo ignorantiae (vt fit passim) periclitentur. Omnino autem curandum est, vt quicumque neque aetate, neque valetudine impediuntur, memoriter discant elementa Christiana, maxime Symbolum fidei, orationem Dominicam, praeepta Decalogi, Sacramenta Ecclesiae. Id vt fiat, antiquorum canonum statuta sequens, praecipit strictè sancta Synodus, vt nullus adultus ad sacramentum Baptismi admittatur, qui non prius saltem Symbolum, & orationem Dominicam, memoriter reddiderit. Idemque in sacramentis Poenitentiae, & Confirmationis conferendis omnino seruetur, excepto vel necessitatis articulo, vel nimiae senectutis, aut aegritudinis, siue etiam profundae alicuius hebetudinis impedimento, quod parochorum, seu confessariorum iudicio & conscientiae relinquatur. Qui verò ijs tantis impedimentis grauati fuerint, vt copiosorem catechesim non admittant, doceantur demum pro suo modo praecipua fidei capita, scilicet vnum esse Deum, omnium rerum auctorem, qui accedentes ad se vita aeterna remuneret, improbos & rebelles aeternis supplicijs in alio seculo puniat. Deinde hunc ipsum Deum, esse Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, tres quidem personas, sed vnum Deum, verum, praeter quem nullus alius sit verus Deus. Nam quae adorantur aliae Gentes, praeter Christianam, non esse Deos, sed daemones potius, aut figmenta hominum. Praeterea filium Dei, propter reparandam salutem hominum, factum hominem ex Virgine Maria, pro nobis passum, & mortuum, ac tandem resurrexisse, & regnare in aeternum. Hunc esse Iesum Christum, Dominum, & Saluatorem nostrum. Postremò, neminem posse esse saluum, nisi credat in Iesum Christum, & poenitens de peccatis commissis, sacramenta ipsius susci-

Conc. Limense.
actio. 2. can. 4.

B. Cle. lib. 7. Apo
stolic. cons. tit. c. 39
D. Aug. lib. de ca
rechrizandis rudi
bus.

Conc. Lim. can. 4
actio. 2.
Matth. 28.
Marci. 16.
1. Pet. 3.

De consec. d. c. 4:
Baptizandos.
Et c. non liceat.
Augu. lib. 50. ho
mil. 42.
Conc. Fer. Iulian.
in praef. ad fin.
Conc. Moguntia.
can. 45.
Augu. in enchir.
c. 7.
Conc. Lim. 2. ses.
2. can. 16.
Conc. Lim. 2. ses.
3. can. 33. & 34.

fuscipiat: Baptismatis quidem, si infidelis est, Confessionis autem, si lapsus post Baptismum: ac denique statuat ea seruare, quae Deus, & Ecclesia sancta praecipunt. Quorum summa est, vt Deum diligat super omnia, & proximum, sicut seipsum. Intelligant igitur Dei sacerdotes, nisi in fide, vt oportet, instructos baptizent, vel à peccatis absoluant, se & grandi sacrilegio commaculare.] Lingua catechizandi propria & vulgari informandos catechumonos, ad intelligendam & retinendam tenacius doctrinam, satis appositè cauit idem Concilium Limentense.

Idem Conc. Lim.
can. 6.

De celebratione Pentecostes.

Canon XLIII.

Prauam institutionem emendari placuit, iuxta auctoritatem scripturarum, ut cuncti diem Pentecostes celebremus: quod qui non fecerit, quasi nouam haeresim induxisse notetur.

Leuit. 23. Deuter.
16. & Act. 11.

De celebratione Pentecostes.

Canon XLIII.

Prauam institutionem emendari placuit, iuxta auctoritatem scripturarum, vt cuncti diem Pentecostes post Pascha celebremus, non quadragesimam, nisi quinquagesimam: quod qui non fecerit, quasi nouam haeresim induxisset, notetur.

Luc. Act. Apost.
cap. 29.

Epist. 1. ad Corin.
cap. 16.
Cassian. coll. 21.
cap. 20.
D. Amb. in praefat. in psal. 50.
Leuit. 23.

Coloss. 2.

D. Augu. in epist.
119. ad Iannar. c.
16. & 17.
D. Isid. li. 1. de of.
fic. Eccles. c. 32.
Exodi. 20.

Festum Pētecostes abipsis fuisse Apostolorū temporibus. Cap. XV II.

CESSANT iam qui festum hoc celebre inter Christianos, se nescire aiunt, an Apostolorum tempore, Gentium auribus notum fuisse: cum praeter expressum hoc sanctorum Patrum Hispaniae testimonium, ex Luca constet, cū refert maxime contendisse Paulum se ab Asia expedire, vt si fieri posset, diem Pētecostes celebraret Hierosolymis. Quorsum enim tāta in Paulo sollicitudo, si diei celebritate non vrgeretur? Eandem ipse insinuat ad Corinthios, dum ait, se Ephesi moraturum vsque ad Pentecosten, quam Hierosolymis destinatur. Sed confirmat Cassianus: [Cuius festiuitatis traditio (inquit) per Apostolicos viros ad nos vsque transmissa, eodem tenore seruanda est.] D. Ambrosius adeo celebrem praedicauit, vt à die Christi passionis, iubilacum Christianorū esse scripserit: [Et in lege habes (inquit) quia iubilacum dicitur numerus quinquaginta annorū recursus, celebrabilis admodū, quo debita vacuatur, confirmantur Hebraeorū libertates, possessionum refusiones. Hunc numerum laeti celebramus post Domini passionē, remisso culpaē totius debito, chirographo quoque vacuato, ab omni nexu liberi, & suscipimus adueniētem in nos gratiam Spiritus sancti, die Pentecostes, vacante ieiunio laus dicitur Deo, alleluia cantatur.] Id pluribus probauit D. Augustinus: ea in breue cōpendium redegit D. Isidorus, quae quia huius festi initium originemque repetunt consentaneū censui, hic aduersus contra prauē opinātes recitare. [Initiū sanē

P

S

F

P sanè(inquit)& causa festiuitatis Pentecostes,paulo latius repetenda est.
 Pentecostes enim dies,hinc coepit exordium,quando Dei vox, in Sina
 monte, desuper intonantis audita est,& lex data Moyfi.In nouo autem
 testamento Pentecoste coepit,quando aduentum Sancti Spiritus,quem
 Christus promisit, exhibuit: quem ait non esse venturum, nisi ipse as-
 cenderet in coelum: denique dum portam coeli Christus intrasset, de-
 cem diebus interpositis intremuit subito orantibus Apostolis locus,
 & descendete Spiritu sancto super eos, inflammati sunt, ita vt linguis om-
 nium Gentium, Dei magnalia loquerentur. Aduentus itaque Sancti Spi-
 ritus de coelo, supra Apostolos, in varietate diffusus linguarum, solen-
 nitatem transmisit in posteros, eaque de causa Pentecoste celebratur,&
 dies ipse proinde insignis habetur. Concordat autem haec festiuitas
 Euangelij, cum festiuitate legis. Illic enim, postea quam agnus immo-
 latus est, interpositis quinquaginta diebus, data est lex Moyfi, scripta di-
 cito Dei: hic postquam occisus est Christus, qui sicut ouis ad immola-
 dum ductus est, celebratur verum Pascha: & interpositis quinquaginta
 diebus, datur Spiritus sanctus, qui est digitus, Dei super CXX. discipulos,
 Mosaicae aetatis numero, constitutos. Siquidem & haec festiuitas, aliud
 obinet Sacramentum. Constat enim ex septimana septimanarum. Sed die-
 rum quidem septimanae generant eandem Pentecosten, in qua fit
 peccati remissio per Spiritum sanctum. Annorum vero septimanae,
 quinquagesimum annum faciunt: qui apud Hebraeos Iubilaeus dicitur,
 in quo similiter terrae fit remissio, & seruorum libertas, & posses-
 sionum restitutio, quae pretio erant comparata. Septies etenim septem
 multiplicati, quinquagenarium ex se generant numerum, assumpta mo-
 nade, quam ex futuri seculi figura praesumptam esse, maiorum aucto-
 ritas tradidit. Fit enim ipsa & octaua semper, & prima, imò ipsa est sem-
 per vna, quae est Dominica dies. Necesse est enim Sabbathismum ani-
 marum, populi Dei illuc occurrere, atque ibi compleri, vbi datur pars
 his qui octo: sicut quidam differens, Salomonis dicta sapienter exposuit:
 idcirco autem totius quinquagesimae dies, post Domini resurrectio-
 nem resoluta abstinentia, in sola laetitia celebrantur, propter figuram fu-
 turae resurrectionis: vbi iam non labor, sed requies erit laetitiae. Ideoq;
 his diebus, nec genua in oratione flectuntur: quia sicut quidam sa-
 piens ait, inflexio genuum, poenitentiae & luctus indicium est: vnde
 etiam per omnia eandem in illis solennitatem, quam die Dominico cu-
 stodimus, in qua maiores nostri, nec ieiunium agendum, nec genua esse
 flectenda, ob reuerentiam Dominicae resurrectionis tradiderunt.] Nec
 eum diem solum festiuium, & celebrem olim fuisse, in Ecclesia constat:
 in praecipuis enim Ecclesiae festiuitatibus venerandam, & toto terra-
 rum orbe venerabilem dixit Leo Papa. Sed totos illos quadraginta dies,
 fuisse feriatos, testis est Tertullianus, omnes illos Pentecostes nomine,
 comprehendens: prius enim his verbis, celebrem dixit. [O melior fides
 nationum in suam sectam, quae nullam solennitatem Christianorum
 sibi vindicat, non Dominicum diem, non Pentecosten. Etiam si nossent,
 nobis

Act. 2.

Esa. 53.

Eccles. 11.

Sapiens hic, vt
 Isidorus vocat,
 Ioannes Casia-
 nus est collat.
 21. cap. 20.

Leo Papa in ser.
 1. 2. Pentecof.
 Tertull. li. de in-
 latia. c. 14.

nobis cum non communicassent: timerent enim, ne Christiani viderentur: nos ne ethnici pronuntiemur, non veremur. Si quid & carni indulgendum est, habes, non dicam tuos dies tantum, sed & plures. Nam ethnicis semel annuus dies quisque, festus est: tibi octavo quoque die. Excerpe singulas solennitates nationum, & in ordinem texe, Pentecostem implere non poterunt.] Quare quemadmodum diebus Dominicis stantes orabant fideles, in signum laetitiae resurrectionis, sic etiam in his diebus, qui à Paschate sunt, usque ad Pentecosten. Tertulianus [Die Dominico (inquit) ieiunium nefas ducimus, vel de geniculis adorare. Eadem immunitate à die Paschae in Pentecosten usque gaudemus.] Id ipsum confirmat Iustinus Martyr, siue quicumque, ille sit auctor responsionum ad Orthodoxos: [Quoniam easdem vires (inquit) habet Pentecosten, quas Dominica, secundum causam de ea dictam.] Idem prorsus Concilium Nicaenum, & Augustinus: sicque die Pentecostes, ut in diebus Paschae, baptismum olim solum dari, constat ex Concilio Gerudensi. Et in Pentecoste, ut in Paschate, solitum Antonium vestem Pauli primi eremite ferre, D. Hieronymus commemorat. Qui autem tantum festum celebrare omitteret, de adventu Sancti Spiritus dubitare insinuat Episcopi: eaque ratione, tanquam haeresis novae auctores, notari. En quam solerti cura Hispani Patres haeresum novitatibus inducendis obstitierint: quantumque Ecclesia Catholica in conservanda pura & integra sincerae fidei doctrina, Hispaniae olim debuerit, debeat & hodie.

In codicibus manuscriptis, non ut celebraretur festum Pentecostes, sed ut intra quinquagesimum diem à Paschate ab omnibus celebraretur, decernitur, ijdem, quae in textu nostro retulimus, verbis: [Pravam institutionem emendari placuit, iuxta auctoritatem Scripturarum, ut cuncti diem Pentecostes post Pascha celebremus; non quadragesimam, sed quinquagesimam: qui non fecerit, quasi novam haeresim in duxisset, notetur.] Graue enim, & merito, existimarunt, cum omnes unum corpus simus in Christo, una omnium fides, unum baptismum, unus Deus & Pater omnium, non uno eodemque tempore anniuersarium aduentus Sancti Spiritus festum celebrari, sed per eosdem dies, alios stantes, alios flexis genibus orare, alios ferari & conquietescere, & vacare conuiujs, alios ieiunjs & corporis alij afflictionibus macerari. Recte enim à Damaso Papa scriptum primum, & à Leone Magno repetitum postea est: aliter vnus grex vnusque pastor non sumus, nisi quemadmodum Apostolus docet, id ipsum dicamus omnes, & perfecti simus in eodem sensu & eadem sententia: & nisi tandem vno eodemque tempore praecipua religionis nostrae mysteria celebremus. Quinquagesimo autem die post Pascha, Pentecostes festum agendum docet Ambrosius: [In Dominica (inquit) resurgens Saluator, reuersus ad homines est: & post resurrectionem tota quinquagesima cum hominibus commoratus est.] Et paulo inferius, [Non igitur ieiunamus in quinquagesima, quia in his diebus nobiscum Dominus commoratur.] D. Hilarius loquens de numero quinquagenario, qui ex septem conficitur septimanis: [Et haec quidem (ait) Sabbatha Sabbathorum

Tertull. lib. de corona militis. c. 3.

Insim. Mar. lib. responsum ad Orthodoxos. q. 115. Concil. Nicaeni can. 20.

D. Aug. in epist. ad Ianuarium. 119 cap. 17.

Concil. Gerundense can. 4.

Can. de catechumenis. de consec. dist. 4.

D. Hieron. in vita Pauli eremite.

Damas. epist. 4. Leo Papa epist. 4 c. 20

1. Cor. 1.

D. Ambros. ser. 61.

D. Hilarius in praefatione in Psalmos.

Sabbathorum, ea ab Apostolis religione celebrata sunt, ut his quinquagesimae diebus, nullus neque in terram strato corpore adoraret, neque ieiunio, festiuitatem spiritualis huius beatitudinis impediret: quod id ipsum extrinsecus etiam in diebus Dominicis est constitutum.] Casianus [Hoc quoque (inquit) nosse debemus, à vespera Sabbathi, quae lucefecit in diem Dominicum, vsque in vesperam sequentem, apud Aegyptios genua non curuari, sed nec totis quidem quinquagesimae diebus, nec custodiri in eis ieiuniorum regulam.]

Sed quae fuerit illa ratio, quare quadragesimo die festum celebrandum quibusdam visum fuerit (quod improbat Concilium) & quinquagesimo, ut decernit, doctè his verbis expressit Ioannes Casianus: [Quare igitur tota quinquagesima, abstinentiae rigore, prandijs relaxamus, cum vtiq; Christus quadraginta tantum diebus, post resurrectionem cum discipulis fuerit commemoratus.

Theonas. Non incongrua interrogatio vestra ratione integerrimae veritatis meretur agnoscere. Post ascensionem Saluatoris nostri, quae quadragesimo resurrectionis eius acta est die, Apostoli reuersi de monte Oliueti, in quo se ad Patrem pergens praebuit intuendum: sicut etiam Actuum Apostolorum lectio contestatur, ingressi Hierosolymam, decem diebus aduentum Spiritus sancti expectasse feruntur: quibus expletis, quinquagesima eum die cum gaudio susceperunt: & ita est per haec, festiuitatis huius numerus euidenter impletus. Quae in veteri quoque testamento legimus figuratim adumbratum: in quo consumatis hebdomadibus septem, primitiarum panis per sacerdotes Domino iubebatur offerri: qui verissime per Apostolorum praedicationem, qua in illo die concionati leguntur ad populum, oblatum Domino comprobatur, verus scilicet primitiarum panis, qui nouae doctrinae institutione prolatus, quinque millibus virorum e scae suae munere satiatis, primitiuum de Iudaeis Christianorum populum, Domino consecrauit. Et idcirco hi quoque decem dies, ac laetitia celebrandi. Cuius festiuitatis traditio per Apostolicos viros ad nos vsque transmissa, eodem tenore seruanda est. Ideo namque in ipsis diebus, nec genua in oratione curuantur, quia inflexio genuum, velut poenitentiae ac luctus indicium est: vnde etiam per omnia eandem in illis solennitatem, quam die Dominica custodimus, in qua maiores nostri, nec ieiunium agendum, nec genu esse flectendum, quo reuerentiam resurrectionis Dominicae tradiderunt.]

Quare autem necessario die praescripta esset festum celebrandum, Concilium Toletanum X. exposuit: [Cum nihil (ait) fidei sinceritas per diuersitatem aduersum incurrat, & vnitatem Catholicae regulae, varietas nulla discerpatur: est tamen, quod nisi tempore vnitatem seruetur, & discidium indiscissae vnitati parturiant, & Sacramentorum vnitatem constare non valeat. Hinc est, quod Paschale festum, nisi vno die celebremus & tempore, in Iudaicum decidamus errorem. Hinc aduentum sancti Spiritus, post resurrectionem Dei, nisi expectemus: tempore definito dierum, simul & numero, non possumus impleri, eiusdem Spiritus dono, quoniam si caret plenitudinis numero, carere potest & mysterij

Casian. de instr.
coenobiorum lib.
2. cap. vlt.

Casian. collat. 21
cap. 20.

Act. 1.

Act. 2.

Exod. 23. & 34.

Act. 2.

Concil. Tolet. 10.
can. 1.

De meretricibus paganis, si cōuertantur.

Canon XL IV.

Meretrix quae aliquando fuerit, & postea habuerit maritū, si postmodum ad credulitatem venerit, incunctanter placuit esse se recipendam.

De meretricibus paganis, si conuertantur.

Canon XL IV.

Meretrix quae aliquando fuerit, & postea habuerit maritum, si postmodum ad credulitatem venerit, incunctanter placuit esse recipendam.

Quae proprie dicatur meretrix: quae olim ei poenae propositae: quando baptizari debeat. Cap. XIIIX.

Merendo meretricem dictam, eo quòd pretium libidinis mereatur, docuit D. Isidorus. Illa autem mereri dicitur, quae publicè corpore quaestum facit. Quae autem dicantur publicè quaestum facere, nemo melius Vlpiano idè expressit: [Palàm (inquit) quaestum facere dicemus, non tantum eam, quae in lupanario se prostituit: verum etiam, si qua (vt assolet) in taberna, vel caupona, vel aliàs pudori suo non parcat. Palàm autè, sic accipimus, passim, hoc est sine delectu, non si qua adulteris, vel stupratoribus se committit, sed quae vicem prostitutae iustinet.] Nè autem quis intelligeret, eam, quae cum vno, aut altero pecunia accepta se commiscuit, esse meretricè, addidit: [Item quae, cum vno, aut altero se pecunia accepta commiscuit, non videtur palàm corpore quaestum facere.] Requiritur ergò ad hoc, vt quae foemina meretrix dicatur, vel quaestum corpore faciat, vt multorum pateat libidini: sic enim definit D. Hieronymus, apud Gratianū: [Meretrix (inquit) est, quae multorum libidini patet.] In cuius expositione, verbo, quae multorum, mirum est, quàm turpia, & à verò eorum iurium quae citat, sensu abhorrentia retulerit glossa: volens vt meretrix, quae multos admittit, iuxta sententiam Hieronymi, plures quàm XXIII. millia hominum admiserit: argumento (vt ait) Capit. disciplina XLIII. distinctione, vel saltem sexaginta: iuxta Cap. Latores, de clerico excōmunicato: quorū iurium rationes, quàm sint alienae ab ea D. Hieronymi, dubitabit nemo, qui alicuius sit in re literaria iudicij. Multorum enim appellatione, pluralis numerus continetur: quod ad animi, & voluntatis rationem referri debet, vt excludatur singularis: quod est de propria ratione concubinae, seu pellicis, non autem meretricis; cuius turpitudine venalis est; vt diuus Augustinus docet. Si ergo foemina vnum, vel duos receperit ob quaestum, cum hoc parata ad alios quoscūq; recipiendos, meretrix dici potest, & debet; vt commodis, vel incommodis meretricibus

D. Isidor. lib. 10: etymol.

Vlpian. in l. palà 43. de rit. nuptiar.

D. Hieronym. in epist. ad Fabiolā. Exstat apud Gra. in cap. vidua. 34. distin.

Gloss. in eiusdem cap. expositione verbo, quae multorum.

D. Aug. in q. Deu teron. 73. ad c. 23. Can. meretricis. 32. q. 4.

meretricibus à lege propofitis frui, vel affici poffit. Quòd fi de animo hoc, in futurum recipiendi quemcumque non confiterit: eam quae duos tres ve, ob quaestum admiffiffe fuerit comprobatum, meretricem iudicaffe par erit: quòd eos, multorum appellatione in eo actu comprehendendi cenferim. Cuique fuum effo iudicium. Meretricum initium & originem à Venere, repetit Lactantius, eam enim, quam ex spuma maris procreatam Poetae testatur, omni lasciuia, impudentia, & turpitudine fuisse insignem notius est quam à nobis explicari debeat, nam ex famoso Martis stupro, genuit Harmoniam, de qua Plutarchus: ex Mercurio Hermaphroditum: ex Ioue Cupidinem: ex Anchisa AEnaeam: & ex Bute Erycem: eaque de causa amorum, gratiarum, pulchritudinis, delictiarum, voluptatum, & omnis libidinis, illa dea habita est. Haec autem, ne sola impudica videretur, omnium prima, teste Lactantio, meretriciam artem instituit: auctorque mulieribus, in Cypro insula fuit, vti vulgò quaestum corpore facerent. Miserum, turpem, fordidum & infamem, harum meretricum statum, vt illae desererent: multa aduersus eas, in diuersis prouincijs constituta prudenter, legimus. Apud Romanos mos fuit, auctore Tacito, vt quae corpore vellent quaestum facere, stupri licentiam apud AEdiles nuntiarent, vt eo pudore luffusae, ab impudico meretricandi officio retraherentur. [Eodem anno (inquit) grauibus Senatus decretis, libido foeminarum coercita: cautumque, ne quaestum corpore faceret, cui auus, aut pater, aut maritus Eques Romanus fuisset. Nam Vestilia, praetoria familia genita, licentiam stupri, apud AEdiles vulgauerat: more inter veteres recepto, qui satis poenarum, aduersus impudicos, in ipsa professione flagitij credebant.] Ad quem locum facit Tranquillus in Tiberio, [Famosae foeminae (inquit) vt ad euitandas legum poenas, iure, ac dignitate matronali exoluerentur, lenocinium profiteri coeperant, & ex iuuentute vtriusque ordinis, profligatissimus quisque, quo minus in opera scenae, arenaeque ededa Senatus consulto ferirentur, famosam iudicij notam sponte subibat: eos easque omnes, ne refugium in tali fraude cuiquam esset, exilio affecit:] quòd si pudicitiam apud Aediles non vulgarent, stupri poena afficiebantur. Vt hinc intellectam obseruemus antiquam Marcelli Iurifconsulti sententiam: [Stuprum (inquit) intelligitur, etiam in his mulieribus esse, quae turpiter viuerent, vulgoque quaestum facerent: etiam si non palam.] Acceptandi legata, & haereditates, facultatem illis ademit Domitianus Caesar lege perpetua, vt à Suetonio traditur. Donationes in eas collatas, irritas fecit Constantinus Imperator: facta reuocationis potestate legitimae soboli donantis, aut fratri, sorori, vel alijs eius proximis. Vt legitima, iure nature debita à patre priuari possent, à Diocletiano, & Maximiano decretum est in rescripto ad Apollinarem, probatum posteà à Iustiniano, receptumque tandem apud visigothos, lege antiqua. Vestibus matronarum seu honestarum foeminarum vti, illis interdictum indicant Tertullianus, & Vlpianus: sed confirmavit grauiori poena propofita Iulius III. Papa, deinde Paulus III.

Lactantius lib. 1. diuinar. instit.

Plutarch. in vita Pelopidae.

Lactant. lib. 1. diuinar. instit. cap. 17.

Tacitus lib. 2. Annalium.

Tranquillus in Tiber.

Marcellus in l. stuprum. de rit. nuptiar.

Suetonius in vita Domitiani.

Constantius Imp. in l. 1. C. de natural. liberr.

Dioclet. & Maximian. in l. si filiam C. de inoff. testam.

Iustinian. in authent. & cum de appell. cognoscit. §. si vero collat. 8. In legibus Visigothorum lib. 3. tit. 4.

Tertull. libro de pal. 10. & altero de castu foemina rum.

I. item apud La-beonem. §. si quis virgines. de iur. rjs.

*Reccar. lex estat
lib. 3. legum Vuisi
gor. tit. 4. l. 17.
Lex Longobar-
dor. tit. 17.*

*Constātius, l. 1. c.
de naturalibus li-
ber.*

*Tacitus de mori-
bus Germanorū.*

*Thomas Morus
lib. 2. Vtopiae.
Paleolog consti-
tut. Refertur lib.
1. iuris Orienta-
lis, nouella eius-
dem. 2.
Iosephus lib. 4.
antiquitat. c. 17.*

Deut. cap. 23.

*Clemens Alexā-
drinus libro 3.
Stromat.*

Philo Iudaicus.

Gen. 34.

ac tandem seuerissima constitutione, Pius IV. Trecentis furtium ictibus afficiebatur lege wisigothorum primò, & exulabat ab vrbe: quòd si iterum eam ingrederetur, & in turpi officio perseueraret, in seruitutē redigebatur alicuius pauperis, cui Rex illam dono dedisset, lege Reccaredi. Quòd & Longobardorum consuetudine receptum erat: si paupers meretricis illam ab officio non retraheret, vel aliqua poena puniret: ac tandem (vt alia omittamus) turpitudinis, & infamiae nota, apud omnes fere nationes aspersae sunt. Qua ratione apud Romanos lege Constantini, & antea, Senatori non licuit, non solum cum his quae sunt in lupanari, sed nec cum eis quae quocumque modo corpore quaestum facerent, fecissent ve, in matrimonij foedus transire. Apud Germanos nō solum Senatoribus, sed & plebeis hominibus, meretrices vxores ducendi ius denegabatur: cum virgines solum duci posse, sit auctor Tacitus. Haec eadem honestatis lex imposita est Vtopiensibus Insulanis: mulieribus enim perpetuò nuptiae interduntur, quae ante connubium conuictae fuissent furtiuae libidinis, teste Thoma Moro. Quòd & à Constantino Paleologo Orientis Imperatore, ne matrimonia vllam malam haberent causam, decretum fuit. Idem nuptiarum ius meretrici multo antea negatum, in sua republica à Moysse, testis est Iosephus, vt cuius propter iniuriam suo corpori factam nuptiale sacrum Deus non admittat. Idque obseruari valde interest (inquit) vt proles nascatur ingenua, & ad studium veritatis erecta, si non è turpi, aut illiberali matrimonio nascatur. [Deut. [Non erit meretrix de filiabus Israel, nec scortator de filijs Israel.] Ne autem in hominum cogitationem veniret, expiari & redimi posse hoc peccatum, si quid in templo offerretur, ea de causa subsequitur: [Non offeres mercedem prostibuli, quidquid vouerit, quia abominatio est apud Deum.] Quòd si rationem inuestigare conemur, quare necesse fuit prohibere pretium illicito corporis vsu quaesitum, vel Deo, vel templo sacro inferre, cum nec esse, nec viuere meretrices, Moysis leges permitteret: vt agnoscit etiam Clemens Alexandrinus: illud occurrit, legem hanc, ideò à Moysse latam, cum vt debitū officium & reuerentiam locis sacris praestandam exprimeret, tum etiam vt foeminae hac ignominiosa poena deterritae, minori bono ducerent, lucrosae & voluptuosae huic foeditati operam dare. Nisi quis dicat (quod & mihi magis placet) non publici, sed priuati & secreti quaestus oblationem etiā prohibere voluisse, vt aditus redimendi hoc carnis peccatum intercluderetur. Hanc poenam in meretrices, ante Moysis legē, vel vsu, vel conuentione, apud Hebraeos receptam, erui posse videtur ex his quae Philo doctus Hebraicae antiquitatis scriptor, de Iosepho loquēs retulit: illū enim sollicitatū ab hera, fortius resistētē, ac respōdētē libere sic inducit: [Bonis moribus & legibus vitmur, nos Hebraeorum posteri. Aliae gētes puberibus decimum quartum annum egressis, permittunt vsu scortorum, & foeminarum corpore quaestum facientium: apud nostrates nulla est meretrix; capitali supplicio proposito, talē quaestum exercentibus: ante legitimā copulā, alios cōgressus eū muliere nescimus: casti

casti castis virginibus coniungimur. [Nisi quis dicat, attenda recentiori Philonis consuetudine, illum finxisse orationem, vt effectae sunt à Ludio multae, & finguntur quotidie ab historicis. Hoc etiam hodie Iudaeorum praxi receptum audio: apud quos meretrices non permittuntur. Quod in nouo orbe, in regione Palmaria vsitatum est: quid sit coire nemo intelligit, donec nubat, nefasque, & morte piandum est, aliter accedere, vt Petrus Martyr refert. Apud Persas nō solum meretrices vxores ducere turpe, sed illas humeris publicè deferre per urbē, summa ignominia fuit. Scribit enim Plutarchus, Artaxerxē iussisse, Arbacē desertorem, & apud se transfugam delatum, pro poena capitali, qua erat puniendus, humeris meretriculam in via publicè tota die deferre: quam fuisse apud illos grauissimam ignominiam testatur. Poenae etiam loco adulterae foeminae, in angustas quasdam meretricum aedículas, & prostibula, (quae sinistra vocabantur) detrudebantur olim, & explendae omnium libidini exponebantur: tintinnabulo etiam, sub obsceni operis tempus adhibito, vt illo cōmoto, quando flagitium committeretur, praetereuntes non lateret; sed potius illius sonitu poena illa cum ignominia coniuncta indicaretur: vt refert Nicephorus, Socrates, & Diaconus. Tāta igitur ignominia notabātur olim foeminae, quae extra matris monij iura turpiter viuēbant, vt ante Constantini tempora, cum illis matrimonij foedus inire, visis non permitteretur: vt refert Zeno Imperator. Nec post ipsius Zenonis tēpora, si quis illā turpiter agnouerat, poterat deinde cum ea matrimonij cōtrahere. Quod constitutum est ob luxuriosae vitae foeditatē. Si haec Gētes, quasdam natione, quasdam lingua, quasdam religione, quasdam natura & moribus barbaras, aduersus turpem, & miserabilem meretricum statum sanxisse legimus: quid mirum si Hispanicae Ecclesiae Patres singulari morum probitate praestātes, ab ipsarum fordibus maximè abhorrentes, decreuerint, ne illae ad primum diuinum, ac venerabile fidei Sacramentum, ad remissionem delictorū, ad absolutionem mortis, ad consecutionem Spiritus sancti accederent, nisi prius eam vitae turpitudinē abiurarent: hoc enim in primitiuae Ecclesiae cunabulis vsitatum testatur D. Augustinus: [Hoc si ita est (inquit) fateamur, istos laudabili caritate conari, vt omnes indiscretè admittantur ad baptismum, non solum adulteri, & adulterae, contra sententiam Domini falsas nuptias praetendentes: verum etiam publicae meretrices, in turpissima professione perseuerātes: quas certè nulla etiam negligentissima Ecclesia consuevit admittere, nisi ab illa primitiua prostitutione liberatas. Sed ista ratione, cur non omni modo admittantur, omnino non video.] Et in libro de fide & operibus: [Quis enim dubitet, ad huius seculi prauitatem adulteria pertinere, & illos, qui elegerunt in eadem iniquitate persistere? Similiter autem dici potest, publicae meretrices, quas vtique ad baptismum, nisi ab illa turpitudine liberatas, nulla admittit Ecclesia, potuisse inuenire.]

Notam ergo turpitudinis & labem, quam foeminae meretrices ante baptismum contraxerant, poenitentia postea, & foedae voluptatis renuntia-

Petrus Martyr, lib. noui orbis, de populis nuper repertis. Plutarchus in vita Artaxerxis.

Nicephor. lib. 12. cap. 22. Sacrat. lib. 5. c. 18. Casi. in tripartita libr. 9. cap. 24. Diaconus rerum Romanarum lib. 13. Zeno Imperator in l. D. Constanti in. 5. c. de natural. liber. D. l. 5. §. 71.

D. Aug. de oſto Dulcitiij quaestio- nibus, serē in prin- cipio.

D. August. lib. de fid. & operib. cap. 11.

renuntiatione eluere debebant: nec antea poterant ad baptismum admitti. Quod si postea, ante actae vitae turpitudinem cum honestate & pudicitia coniugali commutassent, putarunt Patres, sordes ante matrimonium contractas, sancto matrimonij Sacramento elui potuisse: sicq; aliam ab eis non debere praeteritae vitae seueriorem exigi rationem.

Non dissimili causa decreuerunt superius, vt si adolescentes, qui post fidem lauacri salutaris moechati fuerint, postea vxorem duxerint, acta legitima poenitentia, ad communionem admitterentur. Cum enim peccatum moechiae, longiori excommunicatione puniretur, voluerunt hanc seueritatem singulari clementia temperare, vt ex turpi vita, ad pudicam & honestam matrimonij allicerentur.

Nec in meretricibus tantum, ab antiquo haec ducta consuetudo obseruabatur, sed in omnibus publice peccantibus: nunquam enim eis ad baptismum patebat aditus, ni vitae, quam agebant, turpitudini renunciasent: praeteritaque peccata lacrymis & poenitentia deessent: vt inferius dicemus.

Can. 31. huius
cily.

Cap. 60.

De catechumenis, qui Ecclesiam non frequentant.

Canon XLV.

Qui aliquando fuerit catechumenus per infinita tempora, et numquam Ecclesiam accesserit: si eum de Clero quisquam agnouerit voluisse esse Christianum, aut testes aliqui extiterint fideles; placuit, ei baptismum non negari, eo quod in veteri homine deliquisse videatur.

De catechumenis, qui Ecclesiam non frequentant.

Canon XLV.

Qui aliquando fuerit catechumenus per infinita tempora, & nunquam ad Ecclesiam accesserit: si eum de Clero quisquam agnouerit voluisse esse Christianum, aut testes aliqui extiterint fideles; placuit, ei baptismum non negari; eo quod in veteri homine deliquisse videatur.

Catechumenos graui aliquo morbo obmutescentes baptizari posse: et quid de poenitentibus. Cap. XIX.

VOS Tertullianus, Cyprianus, Augustinus, & alij eius aetatis Latini scriptores, audiētes, ab audiēdo verbo Christiano: illos catechumenos Graeci appellarūt. A Graecis enim, in exprimēdis etiā fidei nostrae mysterijs, ob verborū inopiā nomina multa graeca mutuamur. Catechumeni autē dicebantur adulti, qui dum baptismum expectabant, Christianae Fidei mysterijs erudiebantur.

Non

P Non enim mox ac quis se Christianae religionis studio teneri ostētar, baptisimi gratiā recepisse docet Augustinus, & antea saepius Patres nostri Illiberritani, in decretis praecedētib⁹. Cū autē Paschatis tēpus instaret (eo enim solebāt abluī sancto hoc regenerationis lauacro) cōpetētes vocabātur, quasi simul petētes. Hi ergo catechumeni ad Ecclesiā tenebātur accedere, quē admodum & fideles: sed nō omnibus sacrificij mystērijs interesse, multoq; minus participare: vt testatur D. Augustinus: [Ad sacramētum (inquit) sanctae mēsaē, ritē nemo nisi baptizatus accedit.] [Ipsa deniq; Ecclesia sic traditū tenet, vt hominē sine baptisimō, ad altare profus nō possit admittere.] Arnobius: [Quid enim tā sanctum, quā communione Christi percipere? & quid tā iniquū, quā si nō baptizatus eādē sumar?] Id ipsum docent: Iulianus Martyr, Cyrillus, Beda, & alij. Nec à sumptione tantū Eucharistiae, sed & à conspectu prohibiti sunt: auctore Basilio & Augustino. Quin ea erat in coelādo hoc sacramentō veterū Patrum religio, vt in publicis concionibus, à quibus nec pagani arcebantur, nec catechumeni, non nisi parcissimē tectissimēque de eo loquerentur. Hinc frequenter occurrit apud Augustinum & alios, Sacramentum quod norunt fideles. Accedebant ergō catechumeni ad Ecclesiā, vt audirent Euangelium & eius interpretationē, vt cōstat ex Concilio Valentino: postea verō diaconus exclamabat: Ite catechumeni. Egrediebantur tunc catechumeni Ecclesiā, & ea pars sacrificij ante oblationem, vocabatur Missa catechumenorum: de qua Concilium Carthaginense IV. & pleraque alia. Cūmq; ob delicta aliqui fideles poenitentia afficerentur, illis iniungebatur, vt sacrificij Ecclesiae non interessent, nisi vsq; ad Missam catechumenorū, vel vt orarent cū ipsis. Quā incestuosus, lapsus, & rebaptizatus imposuit Conciliū Ilerdēse & Agathēse. In Ecclesia enim prius orationes catechumenorū dicebātur: postea his egressis, poenitentiu: his autē finitis, & illis abeuntibus, fide-
 S lium, & integra sacrificia peragebātur. Concilium Laodicenum: [Quoniam catechumeni (inquit) orationem separatim, & prius prostratis eis, Episcopum oportet celebrare, quibus egressis, orēt etiam hi qui in poenitentia sunt constituti: & post manus impositionem, his quoq; abcedentibus, tunc fideles orare debent. Quorum tres orationes fiant: vna quidem, id est prima, per silentium: secunda verō, & tertia, per vocis pronuntiationem: & tunc demum osculum pacis dari debere: & posteaquam presbyteri Episcopo pacem dederint, tunc etiam laicis dare, & tunc oblatio offeratur.] Si catechumeni, qui ad eruditionem & doctrinā Christi suscipiendam, ad Ecclesiā tenebantur accedere, & ad legendum in Ecclesia, (ministerio lectorum fuisse praefitos in Ecclesia Alexandrina, cū in reliquis omnibus contra obseruaretur, auctor est Socrates) per infinita tēpora, hoc est, per lōgi tēporis spacium, ad illam nō accesserint, & morbo grauiori correpti, vel phrenēsi obmutescentes, loqui nō possint, nec sacrosancti baptismatis remedium, ab Ecclesia expressē vel tacitē deposcere: si clericus vnus, vel fideles aliqui testes exstiterint, asserentes illum antequam ad Ecclesiā accessum
 F
 I omitte-

D. Aug. lib. de fide & oper. & in alio, de r. arch. rudibus.

Can. 4. 11. & 42. huius Conc.

D. Aug. lib. 1. de peccat. merit. & remiss. cap. 20.

Idem Aug. lib. 2. de baptis. contra

Donatist. c. 14.

Arn. in psal. 139.

Iust. Mar. 2. Apo log. pro Christiana.

Cyrl. lib. 12. in Ioan. Beda lib. 2.

cap. 5. Iust. Eccles. Basil. de Spiritu sancto, ca. 27. D.

Augu. tract. 11. & 56. in Ioannē.

D. Augustinus, libro 10. de Civitate Dei, cap. 6. & in

Psalm. 21. 34. & 109.

Concilium Valentinum Hispaniae can. 1.

Concilium Carthaginense IV. can. 4.

Concilium Ilerdēse, can. 4. & 9.

Can. 9. & Agat. 51. & 60.

Concilium Laodicenum, can. 19.

Socrat. lib. 5. cap. 21.

omitteret, & in morbum incideret, Christianū esse voluisse, non denegandum fore illi baptismum; quod in veteri homine deliquisse videatur. De phrenesi enim, vel alio graui morbo impeditis, & obmutescens, tractasse hos Patres mihi probabile est: nam quid opus erat testimonio clerici, vel aliorum fidelium, quod ille aliquando voluerit esse Christianus, si ipse voce clara, piū religionis Christianae desiderium posset exprimere? aut quae esse posset ambigendi ratio, an conferendus esset baptismus sano catechumeno poenitenti, & baptismum petenti? Cū autem catechumenus ad Ecclesiam accedere saepe omisisset, & morbi necessitate impeditus, animi sui sensa nō posset iam exprimere, dubium probabile oriebatur, an baptismus esset tinguendus? nam Ecclesiae frequentatio ommissa, & petendi tunc baptismatis praetermissum officium silentio, Episcoporum animos in contrariam posset inclinare sententiam. Sed obtinuit apud illos pietatis magis, quam stricti & summi iuris consideratio, placuitque vt ad conferendum baptismum non tam praesentis, quam praeteriti temporis ratio haberetur: quod in hoc nulla, in illo autem aliqua fidei & religionis suscipiendae, non adumbrata, sed expressa documēta dedissent. Quod & Atrios docuit Augustinus Hispanorum cōsiliū sequutus: [Catechumenus ergo (ait) in huius vitae vltimo cōstitutus, si morbo seu casu aliquo sic oppressi sint, vt quamuis adhuc viuant, petere tamen sibi baptismum vel ad interrogata respondere non possint: profit eis, quod eorum in fide Christiana iam nota volūtas est, vt eo modo baptizētur, quo modo baptizātur infantes, quorū volūtas nulla adhuc patuit. Nō tamē propterea dānare debem⁹ eos qui timidi⁹ agūt, quā nobis videtur agi oportere, ne de pecunia cōseruo credita, improbi⁹ quā cauti⁹ iudicare voluisse iudicemur: satis quippe in talibus respiciēdū est illud Apostoli, vbi dicit: Vnusquisq; nostrū pro se rationē reddet Deo. Nō ergo amplius inuicē iudicemus, sunt enim qui vel in his, vel etiā in alijs obseruandū putāt, quod dixisse Dñm legimus: Nolite sariētum dare canibus, neq; proieceritis margaritas vestras ante porcos. Et ista Saluatoris verba referētes, baptizare non audēt eos, qui pro se respōdere nequiuerint, ne fortē gerāt contrariū volūtatē arbitriū. Quod de paruulis dici nō potest, in quibus rationis adhuc nullus est vsus. Sed nō solū incredibile est, nec in fine vitae huius, baptizari catechumenū velle, verū etiā si volūtas eius incerta est, multo fatius est nolēti dare, quā volēti negare, vbi velit an nolit sic non apparet, & tamē credibili⁹ sit eū, si posset, velle se potius fuisse dicturū esse sacramenta percipere, sine quibus iam credidit, non se oportere de corpore exire.] Quod nō solū ad impetrādū aquae baptismū sufficere, sed & ad cōsequēdā aeternā felicitatē prodesse: (quia flaminis baptismus erat) dicimus potest. Quod autē Patres hīc in baptismō, hoc idē in baptismō & poenitentia, seu absolutione poenitētis edixerunt Concilij Arauscani Episcopi. [Subitō obmutescēs, prout statutū est (forsan huius Concilij decretum intellexerunt: nam aliud tunc fuisse mihi non occurrit) baptizari, aut poenitentiam accipere, si voluntatis praeteritae testimonium, aliorum

*D. Augu. lib. 1. de
adul. coning.*

Rom. 14.

Matth. 7.

*Cap. 60.
Conc. Arau. can.
12.*

verbis habet, aut praesentis in suo nutu.] In poenitentia, seu absolutione & Eucharistia obmutescenti danda, Concilij Carthaginensis IV. est constitutio. [Is qui poenitentiam (ait) in infirmitate petit, si casu, dum ad eum sacerdos inuitatus venit oppressus infirmitate obmutuerit, vel in phrenesim versus fuerit, dent testimonium, qui eum audierunt, & accipiat poenitentiam: & si continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur ori eius Eucharistia. Si superuixerit, admoneatur à supradictis testibus, petitioni suae satisfactū, & subdatur statutis poenitentiae legibus, quoadiu sacerdos, qui poenitentiam dedit, probauerit.] Hoc ipsum docuit Pollentiū D. Augustinus, postquam enim catechumenos obmutescētes morbi grauitate, baptizari posse & debere scripserat, addit: [Quae autem baptismatis, eadē reconciliationis est causa, si forte poenitentem finiendae vitae periculum praecoccupauerit. Nec ipsos tamen ex hac vita sine arra suae pacis exire debet velle mater Ecclesia.] Quòd si lenitatis & pietatis Christianae officia haec Concilia & Patres poenitentibus publicis, ob grauiora delicta à Christi & Ecclesiae communione repulsis & graui aegritudine obmutescētibz impertiunt, vtramque illis in extremo vitae spiritu restituentēs; cur reliquis peccatoribus priuatis eadē morbi & linguae grauitate loqui impeditis, si aliqua vel signis, vel nutu, vel verbis paulo antè poenitentiae signa expresserunt, illa denegabitur: retinēdam enim firmiter censeo, quam paulo superius ex Augustino sententiam citauimus. [Etiam cum aegrotātis voluntas incerta sit, multo satius esse nolenti dare, quam volenti negare, vbi velit an nolit sic non apparet, & tamen credibilius sit eum, si posset, velle se potius fuisse dicturum esse sacramenta percipere, sine quibus iam credidit non se oportere de corpore exire.]

Con. Carthag. 4.
can. 75.

D. August. lib. 1. de
adulter. cōiug. ad
Pollentiū. c. fin.

August. vbi sup.

SI EVM DE CLERO QVISQVAM
agnouerit, voluisse esse Christianum, aut
testes aliqui extiterint fideles.

Tanta fuit iam inde à priscis temporibus sacerdotum apud graues viros auctoritas, tanta testimonij ipsorum fides, tātum assertae ab his & confirmatae veritatis pondus, vt vnus sententia (quod ex hoc ca none apparet) multorum fidelium interpositam fidem adaequauerit.

QVOD IN VETERI HOMINE
deliquisse videantur.

*Peccata ante baptismum, cur lenius castiganda, quam quae post
baptismum commissa. Cap. XX.*

PECCATA ante baptismum, facilius remitti debere censent Episcopi, quòd ipsa humanae naturae imbecillitas gratia sacramentorum destituta, & primi parentis peccato debilitata, ut labendi habet facilitatem, sic & veniæ promerendae, & impetrandae difficultate affici, præmiq; non debeat. Veterem hominem vocant Patres primû parentem: & delinquere in veteri homine, idè est profus, quod peccato originis imbecillem labi: quod referunt ad crimen extenuandum. Ideo Augustinus recenter natos, ante baptismum membra primi hominis vocat: post baptismum verò, membra Christi.

In codicibus manuscriptis legitur, Quòd veterem hominem dereliquisse videatur: quae lectio minus placet, quia quod Patres cõtendunt illud est, ut ad susceptionem baptismi, catechumenis non obsit neglecta illa & delictum, quòd ad Ecclesiam per infinita tempora non accesserint: quod eleuant, ad primi parentis peccatum, & naturae debilitatem, culpae rationem referentes. Cui non consonat ratio verborum reddita in manuscriptis, quòd veterem hominem dereliquisse videatur.

*D. Augu. lib. 1. de
nupt. & concupisc.
cap. 4.*

*De fidelibus, si apostatauerint,
quamdiu poeniteant.*

*De fidelibus, si apostatauerint,
quamdiu poeniteant.*

Canon XLVI.

Si quis fidelis apostata per infinita tempora ad Ecclesiam non accesserit, si tamen aliquando fuerit reuersus, nec fuerit idololatra, post decem annos placuit, eum communionem accipere.

Canon XLVI.

Si quis fidelis apostata per infinita tempora ad Ecclesiam non accesserit, si tamen aliquando fuerit reuersus, nec fuerit idololatra, post decem annos placuit, eum communionem accipere.

Qui apostatarum nomine hic contineantur.

Cap. XXI.

QUI deserta, aut violata Christianae religionis professione, quam semel emiserant, ad errores Gentium, vel profana sacrificia reuertentur, apostatas olim nuncupatos, Theodosius & Valentinianus AA. testes. Cùm enim de eorum crimine puniendo agerent, qui apostatarum nomine comprehendi deberent: sic explicarunt:] Sed nè huius interpretatio criminis latius in incerto vageetur

*Theod. & Valen.
in rescripto ad
Bass. PP. in l. 4.
C. de apost.*

vagetur errore eos praesentibus infectamur oraculis, qui nomine Christianitatis imbuti, sacrificia sacrilega, vel fecerint, vel facienda mandauerint.] Id antea probasse, & docuisse videtur Siricius Papa: [Additum est etiam (inquit) quosdam Christianos, ad apostasiam (quod dici nefas est) transeuntes, idolorum cultu, ac sacrificiorum cōtaminatione esse profanatos, quos à Christi corpore, & sanguine, quo dudum redempti fuerant renascendo, iubemus abscindi.] De his tamen huius Concilij Patres nō meminisse, illa verba indicat: [Nec fuerit idololatra] quòd iam prioribus canonibus de eisdem sub idololatrarum, & sacrificatorum nomine latius egressent. Volunt tamen eos, qui velut Athaci Christianam religionem deseruerint, quam semel susceperint, & ad Ecclesiam accedere recusauerint, nec idolorum vanitatibus sacrilegis se contaminauerint, post decenniij tempora, communionem suscipere, poena (vt ita dixerim) omissioni potius, quàm commissiōni imposita, hoc est, desertio ni fidei potius, quàm Gentilis erroris admixtioni addita. Nisi apostatas hīc pro haereticis vsurpari quis dicat: quod facillē nō improbarim, quòd sciam apostatas, haereticos esse, & haereticorum poenis coercendos Bonifacij IX. constitutione. Quare Tertullianus [Persecutio (ait) Martyres facit: haeresis apostatas tantum.] Vnde Anacletus, siue quicūque illius Epistolae sit auctor [Accusandi (inquit) vel testificandi licentia denegatur his, qui Christianae religionis, & nominis dignitatem, & suae legis, vel propositi normā, aut regulariter prohibita neglexerunt. Transgressores enim sponte legis suae, eiusque violatores, apostatae nominantur. Omnis enim apostata refutandus est ante reuersionem suam: non in accusatione recte agentium, aut testimonio suscipiendus, siue aduersus hos, siue aduersus illos.] Grauius se gefsit Cōcilium Arelatense: [De his, qui apostatant (ait) & antequam ad Ecclesiam se repraesentent, nec quidem poenitentiam agere quaerunt, & postea in infirmitate arrepti, petunt communionem; placuit, eis non dandam esse communionem, nisi reualuerint, & egerint dignos fructus poenitentiae.

Hodie autem apostatas omnes, siue vnus fidei dogmatis, siue totius Christianae religionis desertores, Inquisitoribus haereticae prauitatis subijci, & poenis haereticorū coerceri scitū est: resipiscentes tamen admitti posse & debere ad Ecclesiae vnitatē, omīssa damnationis sententia (quam traditionem ad curiam vocant) Emericus docet: cuius sententia pleniori (quòd aiunt) scriptorum ore laudatam assiduoque & frequēti Inquisitorum vsu receptam Franciscus Penna eruditē refert, doctē probat, piē confirmat. Si enim clemētia & benignitati aditus ab Ecclesia erga Apostatas resipiscentes praeccluderetur, aut rarō aut nunquam ad sese Christianosq; mores redirent: cum tamen inter sit Ecclesiae maxime, illos ad pacem mansuetudine & lenitate inuitari, non rigore & seueritate terreri.

Possemus etiam, apostatas hīc eos interpretari, qui longissimi solūm temporis spatio ab Ecclesia abfuisent & à frequenti sacramentorum susceptione

Siricius Papa epistola 1. ad Himerium Tarraconē sem Episcopum cap. 3.

Bonifacius IX. in c. contra Christianos de heret. in 6. Tertull. de praescriptione ad uersus Haereticos Anacletus epistola 1. ad omnes Episcopos cap. 1. Conc. Arelaten. l. can. ultimo.

Emericus 2. par rediret: orij quae st. 49. Franciscus Penna in comentarijs ad Emericum eadem 2. parte & quae, 10ne.

SI TAMEN ALIQUANDO FVERIT reuerfus, nec fuerit idololatra: post decem annos, cum communionem suscipere.

*Expresso Hispaniae decreto errorem Nouatiani improbari.
Cap. XXII.*

SEMEL lapsos non esse ad communionem & poenitentiam admittendos; antiqua fuit Nouatiani haereticis, quam nonnullos Episcopos Afros probasse, testis est D. Cyprianus. Hanc tacite quini- mo expressè reprobant Episcopi Hispani in hoc canone, dum illis reuerfis, post decennem annorum poenitentiam, communionem indulgent: si idololatriae crimine non se polluisset: nam his communionem Dominicam, etiam in ultimo vitae spiritu, non poenitentiam negauerunt, in canone primo & alijs huius Concilij.

Hinc etiam apparet, falso huic Concilio errorem obijci Nouatiani veniam lapsis denegantis, cum apostatis hic respicientibus non solum veniam, post decennij cursum, sed & eucharistiae communionem concesserit, quam solum alijs criminibus denegatam, non absolutionem, obseruauit superius.

*D. Cyprianus lib.
de lapsis:*

Lib. I. cap. 9.

De eo qui uxorem habet, si saepius moechatur.

Canon XLVII.

Si quis fidelis habens uxorem, non semel, sed saepe fuerit moechatus, in fine mortis est conueniendus: quod si se promiserit cessaturum, detur ei communicatio: si resuscitatus rursus fuerit moechatus, placuit, ulterius non edere eum de communione pacis.

De eo qui uxorem habet, si saepius moechatur.

Canon XLVII.

Si quis fidelis habens uxorem, non semel, sed saepe fuerit moechatus, in fine mortis est conueniendus: quod si se promiserit cessaturum, detur ei communicatio, si resuscitatus rursus fuerit moechatus, placuit, ulterius eum non ludere de communione pacis.

Si exstat apud Rabanum Maurum in Poenitentium libro cap. 4. et si ex canone 42 huius, Concilij citet, cum sit 47: saepe etiam variat in adsignando canonum numero, quod indicat diuerso olim, ac hodie ordine, canones fuisse exscriptos. Iuo p. 8. ca. 203. perperam ex canone huius

Concilij

Cōcilij 7. omisis verbis postremis. Si quis fidelis habēs vxorē, nō semel sed saepius fuerit moechatus, in fine mortis est cōueniendus. Quod si se promiserit cessaturū, detur ei cōmuniō. Burchardus lib. 9. decret. c. 67. ex canone etiam 42. & verbis paulo diuersis. Si quis fidelis habēs vxorē, non semel sed saepius fuerit moechatus, in fine mortis est cōueniendus. Quod si se promiserit cessaturum, detur ei cōmuniō. Si resuscitatus rursus fuerit moechatus, placuit, vltērius non illudere alios de cōmuniōne pacis.

De varia poena adulterij. Cap. XXIII.

SIMPLEX adulterium, quinquēnij poena castigandum, Patres huius Concilij constituerunt canone LXIX. Quod si illud semel purgatū, acta legitima poenitētia, denuō repeterēt, nec in fine cōmuniōne accipere eos debere, in canone LXXV. Illud aūthic ab eisdē decernitur: quod si nō semel aut Bis, sed saepe fuerit fidelis vxorē habēs moechatus, in fine mortis cōueniatur, & si se promiserit cessaturum, cōmuniōnem, indulgētia facta, posse suscipere: quod si postea fidem hanc datam temerē violasset, in perpetuum cōmuniōne priuandum. Verba autem illa [Placuit vltērius non edere eum de cōmuniōne pacis] aliter in C. M. S. sancti AEmiliani. [Vltērius eū non ludere de cōmuniōne pacis.] Quam formulam ijdem Patres vsurparūt superius canone III. [Itē (aiūt) ipsi, si post poenitentiā fuerint moechari, placuit, vltērius eis nō esse dandā cōmuniōne, ne lusisse de Dominica cōmuniōne videantur.] In CC. alijs, nō cōmuniō pacis, sed panis legitur. Quae lectio nō est improbabilis: nā Sacramētū Eucharistiae, cōmuniōne panis, veteres nūcupasse, testis est Ignatius, ad Romanos enim scribēs ait: [Non gaudeo corruptibili nutrimento, nec voluptatibus huius vitae, panem Dei volo, panem coelestē, quae est caro Christi filij Dei.] Quod ortū habuisse videri potest ex eo, quod Ioannes refert Dominū dixisse: [Pater meus dat vobis panem de coelo verum, panis enim Dei est, qui de coelo descendit, & dat vitā mundo.] Cuius religione, & olim & hodie cōmuniō panem decuti in terram, aut pedibus calcari, molestē ferimus, quod Tertullianus testatur: [Calicis aut panis (ait) etiā nostri aliquid decuti in terram, anxie patimur.] Pari etiam ratione Sacramētū hoc, quod Christi corpus cōtineat, corpus Christi, & corpus Domini antiqui Patres nūcuparunt, eodem

Tertulliano teste.

(2.)

Ignatius epist. 12.

Ioan. c. 6.

Tertull. lib. de oratione milit. c. 3.

Tertull. in libro de pudicitia, & alio loco de oratione cap. vltimo.

De

De baptizandis, vt nihil accipiant clerici.

De baptizandis, vt nihil accipiant clerici.

Canon XLIX.

Emendari placuit, vt hi qui baptizantur, vt fieri solebat, numos in concham non mittant, ne sacerdos quod gratis accepit, pretio distrahere videatur. Neque pedes eorum lauandi sunt à sacerdotibus, vel clericis.

Canon XLIX.

Emendari placuit, vt hi qui baptizantur, vt fieri solebat, numos in concham non mittant, ne sacerdos quod gratis accepit, pretio distrahere videatur. Neque pedes eorum lauandi sunt à sacerdotibus, vel clericis.

Refert hunc canonem Gratianus in c. emendari. r. quaest. r.

Pro baptismo nihil à sacerdotibus exigendum.

Cap. XXIV.

QUONIAM non solum malum cauere, verum etiam omnem mali suspicionem fugere oportet, eos praesertim, qui diuino cultui dicati sunt, & ministrandis Sacramentis praefecti: ideo Hispani Patres decreuerunt, vt qui baptizantur (vt antea fieri solebat) non mitterent numos in concham, (concham vocant vas aquae baptismatis, sic nuncupatum, quod Cochae speciem praeseferret) ne ex hac fidelium pietate sacerdotes Spiritum sanctum, quem gratis acceperant, pretio distrahere viderentur. Cum huius canonis decretum ad fideles tantum retulerit Concilium, non ad Episcopos, & presbyteros; euenerat forsitan, fideles pietate magis, quam necessitate adactos, solitos aliquid in baptismo semper offerre: audierant enim, ad conspectum Domini vacuos accedere non oportere: cum verò postea propagata religione, non integrae aetatis tantum viri, sed infantes etiam recenter nati ex Christianis parentibus ad baptismum adducerentur, solebant patres eorum aliquid religionis & pietatis Christianae causa, sacerdotibus largiri. Quod principium natum ex religione primum, in praecceptum & necessitatem cum nonnulli sacerdotes Ecclesiae auare nimis conuertissent: adeo vt si pecunijs carerent miseri & pauperes parentes, pignus ab illis exigerent: ex quo eueniebat, vt multi eorum à petendo baptismo retraherentur, commodius tempus expectantes: ideo sacerdotibus eum aditum Bracarense Concilium secundum interdixit, quae solis fidelibus, nostrum Illibertitanum antea praeculerat. [Placuit (ait) vt vnusquisque Episcopus per Ecclesias suas hoc praecipiat: vt hi qui infan-

infantes suos ad baptismum offerunt, si quid voluntariè pro suo offerunt voto, suscipiatur ab eis: si verò per necessitatè paupertatis aliquid non habeant quod offerant, nullum eis pignus violenter tollatur à clericis. Nam multi pauperes hoc timentes, filios à baptismo retrahunt: qui, si forte dū differuntur, sine gratia baptismi de hac vita recesserint, necesse est, vt ab illis eorum perditio requiratur, quorum spolia pertimescentes, à baptismi gratia se retraxerunt.] Eandem legem constituerat antea Gelasius PP. I. [Baptizandis (inquit,) consignandisque fidelibus pretia nulla praefigant: nec illationibus quibuslibet impositis, exagitare cupiant renascentes: quoniam quod gratis accepimus, gratis dare mādāmur, & ideò nihil à praedictis prorsus exigere moliat̄ur, quò vel paupertate cogente deterriti, vel indignatione reuocati, redemptionis suae causam adire despiciant, certum habentes, quòd qui prohibita deprehēsi fuerint admisisse, vel commissa non potius sua sponte correxerint, periculum subituri proprii sint honoris.] Illud praeterea, cū praua & detestabili consuetudine receptum esset, baptizatos infantes in altari collocare, vt muneribus compatrium inde redimerētur, ab Illustrissimo Cardinali Barrotaeo, antiq̄uae probitatis & Ecclesiasticae disciplinae acerrimo assertore in Concilio Mediolanensi sublatus est.

NEQUE PEDES EORVM LAUANDI SUNT à sacerdotibus, vel clericis.

IN alijs C. MS. aliter. [Neque pedes eorum lauandi sunt à sacerdotibus sed clericis.] Sed editorum lectio non tēmerè immutanda, cui consentiunt CC. nostri & sancti AEmiliani.

De antiqua pedum lōione. Cap. XXV.

MIRVM est, quantopere Ecclesiae Romanae ritus, Hispanicae semper placuerint. Lauandi pedes baptizandorum, siue catechumenorum, Mediolanēsis Ecclesiae mos erat, non verò Romanae, teste B. Ambrosio. [Succinctus (inquit) summus sacerdos, pedes tibi lauit. Nō ignoramus, quòd Ecclesia Romana hanc consuetudinem non habeat, cuius typū in omnibus sequimur & formā: vide ergò ne fortè propter multitudinem declinauerit.] Eiusdem cōsuetudinis iterū meminit. Cū antea, haec Mediolanēsis Ecclesiae observatio Hispanicarū vīu esset recepta: tandē re perspecta melius, illā aboleri hoc decreto imperarūt, Romanae cōsuetudinem amplectētes. Quòd si Romanae contestatione, quod caput ea sit & matrix totius Ecclesiae Catholicae, tanquā certissimo quodam re etae fidei & sinceræ religionis signo, reliquae Ecclesiae Catholicae ab haereticis discerni solent, vt Irenaeus & Tertullianus docēt & Hieronymus, indignū sanè imperij tui maiestate, te aestimaturū spero, grauissima haec Hispanorum Episcoporum comitia tam prosperis, augustis & sanctis auspicijs caepta (cōtestationē intelligo Catholicae Tuae Ecclesiae) adeo facile cōtemni, & felicissimum Christianae fidei progressum

m quo-

Gelasius PP. I. in
epist. ad vniuersos
Episcopos, per Lu
caniam, & Bru
rios, & Siciliam
constitutos. c. 7.
Matth. 10.

Concil. Mediol. 1.
p. 2.

D. Amb. lib. 3. de
sacrament. ca. 1.

Idem Amb. li. de
his qui mysterijs
imitantur. ca. 48.
Irenaeus lib. 3. ad
uersus haeres. c. 3.
Tertul. de praesc.
aduersus haer. c. 36.
Hierony. in apol.
1. lib. 1.

*D. Aug. in episto.
118. ad Ianna. ad
finem.*

quorundam solum haereticorum impietate, & Catholicorum negligē-
tiae vel licētiaē culpa retardari. Lotio autem illa, quo tempore, quo die,
quo ritu esset peragēda, quae eius origo, quae vis, quae auctoritas, nemo
Augustino melius: [Si autem quaeris (inquit) cur etiam lauandi mos or-
tus sit, nihil mihi de hac re cogitāti probabilis occurrit, nisi quia bap-
tandorum corpora, per obseruationem quadragesimae sordidata, cum
offensione sensus ad fontem tractarentur, nisi aliqua die lauarētur. Istū
autem diem potius ad hoc electum, quo coena Dominica, anniuersariē
celebratur: (erat ergo quinta feria, vltimae hebdomadis, quā sanctā dici
mus) & quia concessum est hoc baptismum accepturis, multi cum his
latere voluerunt, ieiuniumque relaxare:] hoc autem cum fieret post Euā-
gelium lectum, quo Apostolis pedes lauisse Christus narratur, & per
Pontificem succinctum, vt à D. Ambrosio traditur, in mentem ven-
nit, inde eam consuetudinem manasse, qua in omnibus Ecclesiae Catho-
licae prouincijs receptū videmus, vt die Coenae Dñi, ad Christi imi-
tationem Romanus Pontifex & caeteri vtriusque ordinis principes ad
duodecim pauperū pedes lauādos se dimittāt, lotosque linteo extergāt.

*Isido. lib. 8. Etym.
c. 17. & lib. 1. de
off. Eccl. c. 26.*

Pro antiqua pedum catechumenorum lotione, successisse aliam capi-
tis baptizandorum in Hispania, coniecturā facio ex D. Isidoro, qui hanc
fieri Dominica Palmarum, & ob id eam diem, vulgò capitilauium voca-
tā, ne obseruatione Quadragesimae capita sordidata, ad vnctionē ac-
cederent, ait his verbis: [Dies Palmarum idē dicitur, quia in eo Dñs,
& Saluator noster, sicut Propheta cecinit, Hierusalem tendens, asello se
disse perhibetur. Tunc gradiens cum ramis palmarum, multitudo ple-
bium obuiam ei clamauerunt: Osanna, benedictus qui venit in nomine
Domini Rex Israël. Vulgus autem idē diem hunc capitilauium vo-
cant, quia tunc moris est, lauandi capita infantium, qui vngendi sunt:
ne obseruatione Quadragesimae sordidata, ad vnctionem accederent.]
In Gallijs quoque vsirata refert Alcuynus, qui id etiam fieri solitam
scribit in Dominica Palmarum.

*Alcuyn. lib. de Ec-
cles. offic.*

De frugibus fidelium, ne à Iu-
daeis benedicantur.

Canon XLIX.

*Admoneri placuit possessores,
vt non patiantur fructus suos,
quos à Deo percipiunt cum gra-
tiarum actione, à Iudaeis bene-
dici; ne nostram irritam & in-
firmam faciant benedictionem.
Si quis post interdictum face-
re vsurparit, penitus ab Ecclē-
sia abijciatur.*

*De frugibus fidelium, ne à Iudaeis
benedicantur.*

Canon XLIX.

*Admoneri placuit possessores,
vt non patiantur fructus suos,
quos à Deo percipiūt cū gra-
tiarum actione, à Iudaeis be-
nedici; ne nostram irritam &
infirmam faciant benedictionem.
Si quis post interdictum
facere vsurparit, penitus ab
Ecclesia abijciatur.*

Fruges

Fruges fidelium à Iudaeis vel Gentilibus benedicendi non debere.

Cap. XXVI.

ANAS & impias Gentium & Iudaeorum, superstitiones tollendi, & Christianae religionis doctrinam indies propagandi, Episcoporum nostrorum summa cura fuit. Qua ratione decreuerunt, ut cum fundorum domini (hos vocant possessores, ut superius etiam indicarunt) fructus suos vellet benedictione perfundi, non pateretur ea praestari à Iudaeis, ne sancta nostrarum benedictionum virtus inanis & vacua redderetur. Iam enim diu non consuetudine tantum, sed constitutione Eutichiani PP. ad Ioannem, & ad omnes Baeticae prouinciae Episcopos, receptum fuerat, ut omnes res quae ad usum humanum pertinerent, sacerdotum nostrorum orationibus benedicerentur, nec antea sumi à populo licebat. [Idcirco fratres (inquit Eutichianus) ista praetulimus, ut hae species, quas non licet offerri super altare, extra constitutionem Apostolorum eorumque successorum, ad domum sacerdotum deferantur, & à sacerdotibus benedicantur, & per simplicem benedictionem benedicta demum à populis sumantur: fabae tamen & vuae, & caetera quae Apostoli constituerunt, super altare offerantur.] Nec collectos fructus benedici solum commune fuit delatos ad sacerdotum domus: sed si ciues, agros, vel domos, vel familiam ad fugandos daemones, vel ob aliam causam vellent sacerdotum benedictionibus expiari, utique eas praestare sacerdotes debebant praeecepto Cocilij, apud Regiam relato à Burchardo. [Ut presbyteri (inquit) priuatim fidelibus desiderantibus benedicant & inter minutas has discussiones, visum est omni presbytero per familias, per agros, per priuatas domus pro desiderio fidelium habere facultatem benedictiones aperire.] Non solum autem Iudaeorum benedictiones, sed Christianorum haereticorum sustulit Concilium Laodicenum: [Non oportet (inquit) haereticorum benedictiones accipere, quoniam maledictiones magis sunt, quam benedictiones.] Ethnicorum etiam benedictiones tanquam genus idololatriae Christianos effugere docuit Tertullianus: [Aequae (ait) benedicti per deos nationum Christo initiatus non sustinebit, ut semper reiciat immundam benedictionem, & eam sibi in Deum conuertens emudet. Benedicti per deos nationum, maledicti est per Deum. Si dedero elemosinam, vel aliquod praestitero beneficij, & ille mihi deos suos vel coloniae genium propicios imprecetur, iam oblatio mea vel operatio, idolorum honor erit, per quae benedictionis gratiam compensant. Cur autem non sciat me Dei causa fecisse, ut & Deus potius glorificetur, & daemonia non honorentur in eo quod propter Deum feci. Deus videt quoniam propter ipsum faci: pariter videt, quoniam propter ipsum fecisse, me nolui ostendere, & praeeceptum eius Idolothyrum quodammodo feci.]

Can. 40. huius Conc.

Eutichian. PP. ad syn. epist. 1.

Burchard. lib. 2. decret. cap. 89.

Conci. Laod. can. 32.

Tertull. lib. de idololatr. cap. 22.

De Christianis, qui cū Iudaeis
vescuntur.

Canon L.

*Si verò aliquis clericus, siue fi-
delis fuerit, qui cum Iudaeis
cibum sumpserit, placuit, eum
à communione abstinere, vt de-
beat emendari.*

De Christianis, qui cum Iudaeis
vescuntur.

Canon L.

*Si verò quis clericus fuerit, siue
fidelis, qui cum Iudaeis ci-
bum sumpserit, placuit, eum
à communione abstinere, vt
debeat emendari.*

Sic Burchardus lib. 19. decret. c. 132. Iuo. p. 13. c. 119. & p. 15. c. 142. Ra-
banus autem in poenitentium libro. c. 26. sic: Si vero quis clericus,
vel fidelis, cum Iudaeis cibum sumpserit, placuit, eū à cōmunionē ab-
stinere, vt debeat emūdari. Ex can. 55. huius Cōcilij citat; cum sit nūc. 50.

*A mensa Iudaeorum et alio commercio ciuili fideles debere
abstinere. Cap. XVII.*

PROHIBERVNT Episcopi Christianis in
canone praecedenti, ne fructus suos paterentur à
Iudaeis benedici; in hoc verò decernunt, ne illis
vnà vescantur, neve mensae eorum conuiuiae dis-
cumbant. Eorum autē hic praecipuus scopus fuit,
ne ex diuturna Iudaicae mēsaē commurione gra-
ues & turpes ipsorum errores & superstitiones fi-
deles imbiberent. Eò etiā respexerunt Cōcilij Ni-
caeni Patres, dum Osij forsā praesidis consilium sequenti decreuerunt:
[Nullus sacerdos det foenori, neque quaestum iniquum faciat, neq; so-
cietatem cum Iudaeis habeat, neque fraternitatem, neq; cū eis cibū aut
potum sumat. Siquidem sancti Apostoli hoc statuerunt, & hoc fideles
facere oportet, & quicūque non paruerit, Synodus eum excōmunicat.]
Post Nicaenum Concilium, Epaunense [A Iudaeorum (inquit) conui-
uijs etiam laicos constitutio nostra prohibuit, & ne cum illo clericus pan-
nem comedat, quisquis in Iudaeorum fuerit conuiuio inquinatus.]
Concilium Aurelianense III. [Christianis (inquit) conuiuia interdici-
mus Iudaeorum; in quibus si fortē fuisse probantur, annuali excommu-
nicatione pro huiusmodi contumacia subiacebunt.] Concilium Aga-
thense: [Omnes clerici siue laici (inquit) Iudaeorum conuiuia vitēt; nec
eos ad conuiuium quisquam accipiat: quia cū apud Christianos cibis
communibus non vtantur, indignum est atque sacrilegum, eorū cibos
à Christianis sumi: cū ea quae Apostolo permittente nos sumimus, ab
illis iudicentur immunda, ac sic inferiores incipiant esse Christiani, quā
Iudaei, si nos quae ab illis ponuntur, vtamur; illi verò à nobis oblata cō-
temnant.] Idem decreuit Concilium Venericum, Metense, Melden-
se, Mantisonense. D. Ambrosius, [Observant diem & mēsem (inquit) qui
Kalendis Ianuarij, aut non ieiunant, aut non procedunt ad Ecclesiam

Conc. Nicae. can.
52. apud Alfon-
sum Pisan. lib. 3.

Conc. Epaun. sub
Gelase. editū. can.
15.

Concil. Aurel. 3.
can. 13.

Apud Iuo. p. 13.
c. 99.

Conc. Agathen.
can. 40.

Apud Grat. in c.
omnes deinceps.
28. q. 1.

Conc. Metē. can.
4. Conc. Melden.
can. 73. Conc. Mā
tisc. can. 15.

D. Ambro. in ser.
17. de Kalendis
Ianuarij.

procedunt ad campum. Ergo fratres omni studio Gétiliū festiuitates & ferias declinemus, vt quando illi epulantur & laeti sunt, tunc nos firmus sobrijs atque ieiuni: quo intelligant laetitiam suam nostra abstinentia condemnari. Non solum autem Gentiliū, sed & Iudaeorum cōfortia vitare debemus, quorum etiam cōfabulatio est magna pollutio.] Hoc ipsum decreuisse in Hispania Gothos maiores nostros, ex lege Recaredi Regis constat. [Cū B. (ait) Paulus Apostolus dicat: Omnia munda mundis: coinquinatis autem & infidelibus nihil est mundum, meritō Iudaeorum detestabilis vita & discursus horrendae immunditia, omnium sordium horrore immūdiōr, & refelli oportet & abijci debet. Ne quis ergo ex his primae ritū traditionis & vsuari consuetudine moris, multas ab immundis dijudicet escas: nemo sumenda inhonestē reiciat, quae valde bona esse sui conditio probat. Nemo ex his aliquid priuet, aliud vsurpet, nisi tantum illa discretione seruata, quae ab omnibus Christianis tenetur salutaris & cōgrua: alioquin in transgressione quiq; detectus constitutus erit supplicijs addicendus.] Quod postea renouauit Flauius Eruius maiori sententiā, & verborum ambitu. Inter eos canones qui VI. Synodi nomine feruntur XI. non solum id prohibuit, sed ne Iudaeorum azima comedat, vel familiaritatem cum eis ineat, vel in morbis accersant, vel medicinas suscipiant, vel vnā cū eis laentur. In cuius interpretatione adiecit Theodorus Balsamon, & cū secutus Caranza, Patres in eo canone non prohibuisse azimū panē comedere, sed per azima more Iudaico festa celebrare. Quod parum rectē à Theodoro Balsamone notatum est: nam primum etiam interdicitur, vt aditus secundo intercludatur: quod Concilij Laodicensi duobus canonicis illustrabo. [Non oportet (inquit) à Iudaeis azima accipere aut communicare impietatibus eorū, nec festa celebrare, vel munera quaecumque accipere.] Et alibi. [Quoniā non oportet à Iudaeis vel haereticis feriatia quae mittuntur accipere, nec cū eis dies agere feriatos.] Cuius decreti de muneribus nō accipiēdis singularē reddidit rationē Flauius Eruius Gothorum Rex propria lege lata, quā quia Cōcilij Laodicensi canonē scitē interpretatur, reddita eius decreti ratione, recitabo. [Quā sit extraneū à Christianae fidei regula, qui defensorē seueritatis infimulat, & veritatē ipsam munerum acceptione cōmaculat, audiat cōtra se Prophetam dicentē: Pro eo quod vēdidistis argēto iustum, & pauperē pro calceamento: ecce ego stridebo super vos, sicut stridet plaustrum onustum foeno, & peribit fuga à veloce, & fortis nō obtinebit virtutē suam, & robustus non saluabit animā suam, & tenens arcum non stabit, & velox pedibus suis non saluabitur, & ascensor equi non saluabit animā suam, & robustos corde inter fortes nudus effugiet. Quis enim hic venditus argento iustus accipitur, vel pauper pro calceamento, nisi Vnigenitus Filius Dei Patris, cuius innoxius sanguis XXX. olim à Iudaeis taxatus argenteis, quotidie venundatur ab illuforibus veritatis: Et ideo sunt quidam ex fidelium numero, qui quasi zelo fidei Iudaeorum culpas se detegere vel plectere valida intentione promittant, quos tamen

*Lex Recca. quae
exstat lib. 12. le-
gum. Vñsigotho.
tit. 2. l. 2.*

*Flau. Erui. li. 12.
tit. 13. l. 7.*

*VI. Synodi canon
vt perhibetur. 11.
Exstat apud Gros.
in c. nullus. 28. q.
1.*

*Theod. Balsa. ad
can. 11. Cōc. Trul-
lani.*

*Conc. Laodi. can.
37. & can. 38.
Can. 37.*

*Flau. Erui. Rex
Gotho. l. 10. quae
exstat lib. 12. le-
gum Vñsigotho. ti-
tu. 3. l. 10.*

deprauat solitae cupiditatis illecebra. Nam si talibus quodcūque forsitan fuerit à perfidis in munerum collatione oblatum, ilico reticelcūt, & errores talium, quos vindicare & detegere ante promissum sibi beneficiū nitebantur, percepto miserabili quaestu impunitos transire permittūt. Vnde nulli Christiano licebit, cuiuscumque sit generis, aut dignitatis, ordinis, siue personae, siue ex religiosi, siue etiam ex laicis, quodcumque beneficium cōtra fidem Christi à quolibet Iudaeo, vel Iudaea, siue etiam per eorum internuntios, quodcumque sibi illatum accipere, neque se ob talium vindicationem contra regulas fidei Christianae oblati sibi praemijs implicare. Si quis autem qualibet beneficiorum exhibitione corruptus, aut agnitos errores Iudaeorum celauerit, aut ne prauitas talium feriat, quolibet modo obstiterit; & antiquis Patrum regulis erit obnoxius, & tantum in duplo fisci erit partibus illaturus, quantum à Iudaeo quisque ille accepisse fuerit comprobatus.]

Nec munerum solū vel mensae tantum & ciborum vnā cum Iudaeis Christianos fieri participes maiores nostri noluerūt, sed nec gustare de cibo, quem sibi illi praeparassent: vt constat ex Burchardo: [Comedisti (ait) de cibo Iudaeorum vel aliorum paganorū, quem ipsi sibi praeparauerūt: Si fecisti, decē dies in pane & aqua poeniteas.] Alexander etiā III. in Concilio Lateranēsi Generali praecipit, ne Christiani pro quacūque mercede Iudaeorū seruitio insisterēt, & obstetricibus atq; nutriticibus Christianis, ne infantes Iudaeorū in domibus earum nutrire praesumerent. [Quia Iudaeorū mores (ait) & nostri in nullo concordant. Et ipsi de facili ob frequentē conuersationem & assiduam familiaritatem, instigante humani generis inimico, ad suā superstitionem & perfidiam simplicium animos inclinarent.] Non dissimili proposito cum idolothytis Gentium uelci Christianis fuerit interdictum vt omnis occasio tolleretur eorum erroris, prohibitum, ne animalia quae Gentiles, vel percusserint, vel occiderint, à Christianis edantur, vt ex Nicolao ad consulta Bulgarorum retulit Iuo, [Neque (inquit) quod Christianus persequitur & à pagano percutitur & occiditur animal: neq; quod paganus persequitur, & Christianus occidit, comedendum est.] Omnes enim D. Clementis exemplum consecrati sunt, quem haec docuisse legimus. [Praeterea oportet fidelem fugere impiorum coetus, Graecorū & Iudaeorū, reliquorūque haeticorum; ne vbi vnā cū eis degimus, animis nostris laqueos paremus.] Nec mirari potuisset Carrāza Christianis azima edere cū Iudaeis prohiberi, si animaduertisset, nō solū cū Iudaeis & Gētilibus, sed cum catechumenis etiam antiquos Christianos cibum capere impediri, vt ex Concilio Moguntino retulit Iuo. [Catechumeni (inquit) manducare nō debent cum baptizatis, neque eis oculum dare, quanto magis Gentiles.]

Strictius multo Conciliū Basiliense: antiquorum enim Conciliorum decretis renouatis, multa ad derestandam & auertendam Iudaeorum familiaritatem Christianos edocuit: [Sacros insuper (ait) canones renouantes praecipimus, tam dioecesanis, quam potestatibus, vt modis omnibus

Burchard. li. 19. de
cret. ca. 5. ad finē.
Alex. III. in Con-
cil. Later. Gener.
p. 20. cap. 2.

Iuo. p. 11. decret.
c. 87.

D. Clem. lib. 3. con-
stit. Apostol.
Can. 69. Apostol.

Iuo ex Conc. Mo-
gunt. p. 1. decret.
cap. 289.

Conc. Basl. can. 9.

omnibus prohibeant, ne Iudaei, aut alij infideles, aut Christianos aut Christianas in familiares seu seruitentes, aut filiorum suorum nutrices habeant, ac ne Christiani cum ipsis in eorum festiuitatibus, nuptijs & conuiujs aut balneis seu nimia conuersatione communicent, aut medicos vel matrimoniorum proxenetas seu aliorum cōtractuum mediatores de publico constitutos assumant; nec alijs publicis praeponant officijs, aut ad gradus quoscumque scholasticos admittant, nec eis locentur praedia vel alij redditus Ecclesiastici: prohibeantur etiam libros Ecclesiasticos, calices, cruces, & alia Ecclesiarū ornamenta sub poena perditionis rei, emere, aut pignori, sub poena amissionis pecuniae mutuatae, accipere: sub grauibz quoque poenis cogantur aliquem deferre habitum, per quem à Christianis euidenter discerni possint: quorum ut cui teretur nimia conuersatio, in aliquibus ciuitatum & oppidorum locis à Christianorum cohabitatione separatim habitare compellantur; & ab Ecclesijs longius quantum fieri potest: nec diebus Dominicis & alijs solēnibus festiuitatibus apothecas apertas tenere, vel in publico laborare praesumant.]

De haereticis, ut ad clerū non promoueantur.

De haereticis, ut ad clerum non promoueantur.

Canon LI.

Ex omni haeresi qui ad nos fidelis uenerit, minimè est ad clerum promouendus: vel si quis fuit in praeteritum ordinatus, sine dubio deponetur.

Canon LI.

Ex omni haeresi qui ad nos fidelis uenerit, minimè est ad clerum promouendus: vel si qui sunt in praeteritum ordinati, sine dubio deponantur.

Haereticos non esse ordinandos, & ordinatos deponendos.

Cap. XLIX.

PRAECIPVA fuit semper Hispanorum Episcoporum cura, ut de his qui clero essent adscribēdi, nulla, vel haereseos, vel turpitudinis infamia aut suspicio haberi posset, & merito: cū sacra clerici dignitas sanctos & beatos exposcat mores, nō vitā fidei aut religioni suspectā. Idcirco decreuerunt, ut ex haereticorum prouincijs aduentantes (non erant igitur tunc in Hispania haeritici) ad clerum minimè promouerentur. [Quod si cum grandi (ait Leo PP.) examinatione promotio cōceditur inculpatis, multo magis non debet licere suspectis: non enim leuem apud Deum noxam incurrit, qui de talibus, ad sacros promouendos ordines iudicauerit.]

Forfan alius, ex haeresi uenientes, lapsos respicientes interpretabitur, quos ad sacros ordines promoueri uetus Ecclesiae lex impediebat.

Nec

*D. Leo PP. in epi
stola 3. ad Episc.
Aquiliensem.*

D. Cypria. epi. 68.

Euseb. lib. 6. hist. Eccle. cap. 35.

Tertu. lib. de prae scrip. haeret.

Innocent. PP. I. in epi. 2. 2. ad Epi. Maced. cap. 4.

D. Aug. epi. 70. ad Bonif. & li. de unico baptis. c. 12.

Felix PP. III. in epi. ad Acacium Epi. c. Constant.

D. Aug. dicta epi. 70. ad Bonif. & epi. 162.

Cō. Nicae. can. 8.

D. Bas. epi. 74. ad Occid. & ad Ieren. Comitē. quae citatur act. 1. ser. primae Synodi.

Socr. li. 4. c. 11. Sozom. li. 6. c. 10.

11. & 12.

Rufin. li. 10. c. 28: 29. & 30.

D. Atha. in epi. ad Rusi. relata in 7. Syno. act. 1.

Liber. in epi. ad Orientales, relata à Socr. li. 4. c. 11.

Hierony. contra Luciferianos.

D. Aug. de agone Christiano in fine Idem epi. 70. ad Bonifac.

Cyri. Alexan. in epi. ad Maxi. relata act. 1. Syno. m. VII.

In eadem epi.

Nec promoueri solū, sed susceptis iam gradibus fungi. Quod olim à Cornelio PP. toto orbe Christiano cōsentiente, decretum fuisse refert D. Cyprianus, dum respondit, Martialem & Basilidem Hispaniae Episcopos in persecutione lapsos, ad pristinum honorem admittēdos nō esse: quē admodum & antea idem Cornelius PP. Episcopum Nouatianū à schismate reuertentem, vt laicum in Ecclesia receperat: vt ex eius ad Fabium Antiochenum Epistola Eusebius tradit. Cuius tamen decreti non fuit auctor Cornelius, sed quod primū Ecclesiae specialiter obseruabant, generali constitutione renouauit. Nam Tertullianus refert, Marcionē nec ad Ecclesiae pacem admissum, ni prius quos suo errore deceperat, & ab Ecclesiae vnitatem alienauerat, reduxisset: quod Innocentius PP. vt veteri iure receptum docet. [Nostra verō lex est (ait) Ecclesiae, venientibus ab haereticis, qui tamen illic baptizati sunt, laicam tantū tribuere communionem; nec ex his aliquem in clericatus honorem vel exiguū subrogare. [Eandē Ecclesiae consuetudinē refert D. Augustinus Quod cum non obseruasset aliquando Acacius Constantinopolitanus Episcopus, grauibus verbis notatus reprehensusque est à Felici PP. III. Quod si aliquando huius disciplinae seueritas minus esset percommoda, non nihil detrahebant de illa veteres Episcopi; indulgentiam quamdam tempori deseruientem impertientes: vt idem Augustinus scribit: idque obseruauit olim cum Nouatianis Nicaeni Patres. [Si qui uoluerint (aiunt) venire ad Ecclesiam Catholicam ex Nouatianis, placuit sancto Concilio, vt ordinentur, & sic maneant in clero.] Eodem exemplo Macedoniani quidam resipiscentes, à Liberio Pontifice, & ex eius sententia à Catholicis in Oriente in Synodo Thianensi, Ecclesiae reconciliati, & in cathedras suas restituti sunt, auctoribus Basilio, Socrate, & Sozomeno. Quare cum dolis & fraudibus Arrianorum ingens Episcoporum numerus Ariminenfi Concilio, vel Conciliabulo subscripsisset, mortuo Constantio Imperatore, & reuocatis ab exilio Athanasio, Hilario, Eusebio Vercellensi, caeterisque confessoribus, visum est Ecclesiae ad faciendam concordiam & pacem Catholicae fidei, vt Episcopi resipiscentes ex Arrianis, seruato Episcopi gradu, ad pristinos honores & dignitatem restituerentur: quod consensu Romani Pontificis in Alexandrina Synodo constitutum fuit. Cui gratiae & ordinationi, cum Lucifer Caralitanus in Sardinia Episcopus, vel stulta, vel insana superbia assentiri recusasset, & factum Ecclesiae pertinaciter damnare auerter, ipse vt schismaticus damnari meruit, teste Rufino, & Athanasio, & ex Liberio, Hieronymo, & Augustino. Messalianorum etiam seu Euchitarum haeresis perniciosa cum per Orientis partes deseciret, clericos tamen ab illis redeuntes incolumi gradu recipiendos iussit Synodus III. Ephesina. Coacta ea erat aduersus Nestorianos, quos in errore pertinaces graui anathemate affecerat, & sacerdotij dignitate priauerat: illos tamen, si resipiscerent, in honoribus suis recepit Cyrillus Alexandrinus, vt fatetur ipse. Idem fecisse affirmat Proclum Constantinopolitanum. Eadem indulgentia

rece-

recepit quosdam Iconomachos eadem Septima Synodus; quod ini-
bi, & multis doctorum testimonijs, & ecclesiasticis exemplis defendi-
tur. Cùm Theodoretus in Concilio Chalcedonensi, Nestorij, què priùs
defenderat, errorem abiuraret, omnes Episcopi clamauerunt: Theodo-
retus dignus est sede Ecclesiae, Theodoro to Catholico doctore redda-
tur Ecclesia. Ante hos omnes Miltiades Papa in Concilio Romano,
quod ad causam Caeciliani & Donati, ante Nicaenum & Arclatense cõ-
uocatum est, Donatitas saluo Episcopatus honore in gratiã se receptorum
professus est, si de posito schismate ad Ecclesiae vnitatẽ redire vellent: vt
Augustinus testatur. Quod exẽplũ Africani postea Patres sequuti sem-
per sunt, in Concilio praesertim Carthaginensi, in quo legato decerni-
tur ad Papam Anastasium, vt id ratum habere vellet, non obstante
transmarino decreto, quo de gradu suo reijci praeceptum est. Hanc gra-
tiam Haeresiarchis non solet Ecclesia concedere: quos vt tanti mali au-
ctores maiori affici poena consentaneum censet. Tertullianus (vt antea
dixi) refert Marcionem, ne ad Ecclesiae quidem pacem admissum, nisi
reductis his quos deceptos ab ea segregasset. Sed illud est praesertim
obseruandum, quod & si mansuetudinis & pietatis Ecclesiasticae ratio-
ne haeretici vel schismatici resipiscentes, ad pristinos honoris gradus so-
leant restitui; ad maiores tamen admittendos promouendosque non
esse, epistola D. Leonis Papae docti sumus.

Concilium Chal-
cedonense actio-
ne. 3.

D. August. epist.
50. & 162.
Concilij Cartha-
ginense exstat in
eo quod vulgo vo-
catur Africanum,
can. 35.
Tertull. de praes-
criptionibus haer-
eticorum.
D. Leo Papa epi-
stol. 3. ad Episcopos
Aquilensium.

VEL SI QVI SVNT IN PRAETE- ritum ordinati, sine dubio deponentur.

Haeresi notatos deponendos. Cap. XXIX.

QUIS RIMEN haereseos, vt omnium grauissimum
Hispani Patres meritò semper iudicauerunt: eaque
de causa eo ante ordinationem contaminatõs,
vel vehemẽter suspectõs, à sacerdotũ cõuentu re-
mouerunt. Praeclara enim D. Bernardi sententia est
[auferatur malus, ne malos generet. Melius est vt
pereat vnus, quàm vnitas] Cõcilium Nicaenum,
[Quiq; ex lapsis per ignorantia sunt ordinati, vel

contẽptũ eorũ qui eos ordinauerunt: hoc non praedudat regulae eccle-
siasticae, cũ enim cõpertum fuerit, deponatur.] Idẽ in moechis Hispani
Patres superius edixerunt: [Subdiaconũ (aiunt) eum ordinari nõ debere,
qui in adolescentia sua fuerit moechatus, eo quod postmodũ per subre-
ptionem ad altiorem gradũ non sit promouendus: si autem aliqui sunt
in praeteritũ ordinati, amoueantur.] De Arrianis conuersis eandẽ pro-
mulgavit sententiam Innocentius Papa I. Alia etiam huius decreti ratio
fuit, quia ex haeresi reuertentes poenitentia publicam agere debebant:
qui autẽ semel fuerant in ea poenitentia, à clero remouebantur. Vtrum-
que Innocentius I. docet referens ad Episcopos Macedoniae.

D. Bernard. in
epist. 120.
Cõcil. Nicaenum
can. 10.

Can. 30. huius Cõ-
cilij.

Innocen. Papa. I.
in epistol. 18. ad
Alexand. Episco-
pum cap. 3.
Idem Innoc. in
epistol. 22. ad Epi-
scopos Macedo-
niae.

De his, qui in Ecclesia libellos
famosos ponant.

Canon LII.

*Si qui inuenti fuerint libellos fa-
mosos in Ecclesia ponere, ana-
thematizentur.*

*De his, qui in Ecclesia libellos fa-
mosos ponunt.*

Canon LII.

Si qui inuenti fuerint libellos
famosos in Ecclesia ponere,
anathematizentur.

Adrianus Papa I. in collectione decretorum, quam ex diuersis Con-
cilijs Graecis & Latinis compilauit, ad iudicium litis quam ei
Tharastius Archiepiscopus Constantinopolitanus intenderat, hunc can-
onem retulit. Sed diuersis paulò verbis & sententia conceptum: Sic
enim ait: [Si qui inuenti fuerint libros famosos legere vel cautare, excõ-
municentur] In hoc Concilio qui posuerunt, ab Adriano qui cantarunt,
aut legerunt, communione priuantur. Burchardus lib. 3. decret. cap. 199.
& Iuo. par. 3. cap. 125. aliter: [Si qui (aiunt) inuenti fuerint libros famosos,
& ignotos in Ecclesia legere vel cantare, excommunicentur.] Gratianus
in cap. si qui 5. quaestione. 1. communem huius Concilij lectionem re-
tinet & Cod. noister MS. Conciliorum, quam probò. [Si qui inuenti fue-
rint libellos famosos in Ecclesia ponere, anathematizentur.]

Qua poena libelli famosi auctores coërcendi.

Cap. XXX.

QVI ingenio & virtute carent, cùm illatam iniuriam propulsare non possunt, putant, sed falso, quod ingenij vel virium imbecillitate perdid-
derunt, sparsa libellorum infamia posse resarcire: quod leuissimi & pusilli animi indicium est, grauique poena dignum: si enim iniuria voce priuatim illata (conuictum vocamus) quod honori detrahat, poena vindicanda est; tamen si vocis facile obliuiscamur, quanto magis quae literis publicis & scriptura consultò facta, quae cum per plurimorum manus longè lateque vage-
tur, tam diu subsistit dedecus & infamia, quandiu illius memoria infixa hominum animis durauerit. Ideoque in omni bene instituta re-
publica acerbius & atrocius hanc, quam verborum iniuriam prudentes vindicarunt. Graecos, & à Graecis Romanos mutuantes, & si lenes & molles potius, atque indulgētes in coërcendis alijs iniurijs & delictis fuerint: acerbos, vehementes & acres in puniendis famosorum libello-
rum auctoribus fuisse, lex ipsa duodecim tabularum indicat, cuius haec verba sunt. **SI QVIS ACTITAUERIT. SIVE CARMEM CONDIDERIT. QVOD INFAMIAM FLAGITIVM**

GITIVM VE ALTERI PRECATVR. CAPITE PVNITOR.] Legis testes sunt Cicero, Arnobius, Augustinus & alij. Eius seueritatem placuisse Augusto Cæsari, inde coniectari licet, quod iudicium de libellis famosis, non minus vehemens, quam maiestatis esse voluerit: sic enim scribit Tacitus, [cum legem maiestatis reduxisse, vt non solum facta arguerentur, sed & dicta: primumque cognitionem de famosis libellis specie legis eius tractasse: commotum Casij Seueri libidine, qua viros foeminaeque illustres procacibus scriptis diffamauerat.] Intestabilem factum, siue lege, siue Senatusconsulto, refert Vlpianus, [Si quis (inquit) Librum ad infamiam alicuius pertinentem scripsit, composuit, edidit, dolo ve malo fecit, quo quid eorum fieret, etiam si alterius nomine ediderit, vel sine nomine, vti ea de re agere liceat: & si condemnatus sit, qui id fecit, intestabilis ex lege esse iubetur.] Idem etiam Vlpianus, [Si quis (inquit) ob carmen famosum damnatur, Senatusconsulto expressum est, vt intestabilis sit.] Quid autem esset intestabilis, Caius docuit. [Cum lege quis (ait) intestabilis iuberetur esse, eò pertinet, vt nec eius testimonium recipiatur, & eò amplius, vt putant quidam, ne ipsi dicatur testimonium.] Ergo, nec testis esse poterat, nec testamentum facere, ne quidquam capere ex aliorum testamentis: Sicque intelligendus est Arcadius Imperator: dum ob carmen famosum damnatum, intestabilem fieri respondit. Dignissimus certe est, qui aliorum famam laedere curat, vt tanta infamia ipse afficiatur, vt nec ei testimonium vel dicere, vel dici liceat. Quod moribus recipi oporteret: ne (qua solet) sceleris impunitate repetendi criminis crescat audacia: impunitatem intelligo leuiorem coercionem. At Vlpianus eadem poena ex Senatusconsulto teneri etiam eum docet, qui ^{iniquitate} aliud ve quid, sine scriptura in notam aliquorum produxerit. Quo autem tempore, aut quo auctore factum sit illud Senatusconsultum, non constat: & ambigunt recentiores, an Augusto, an ve Tiberio tribui debeat: sed ego Augusto magis, quam Tiberio tribui posse, ex Suetonio elicio. [Sed aduersus cõuitia (ait) malosque, rumores, & famosa de se ac suis carmina firmus ac patiens subinde iactabat, in ciuitate libera, linguam mentesque liberas esse debere. Et quondam Senatu cognitionem de eiusmodi criminibus ac reis flagitante; Non tantum (inquit) otij habemus, vt implicare nos pluribus negotijs debeamus. Si hanc fenestram aperueritis, nihil aliud agi finetis: omnium inimicitiae hoc prætextu ad vos deferentur. Exstat & sermo eius in Senatu perciuiliis: Si quidem loquutus aliter fuerit, dabo operam, vt rationem factorum meorum, dictorumque reddam: si perseuerauerit, inuicem eum odero.] Cuius sententiam Theodosius, Arcadius & Honorius probarunt in edicto ad Rufinum P.P. probè intelligentes non omnia ad eam seueritatis normam semper esse reuocanda, quinimo oportere nonnunquam regum prudentiam quod in subditis ex leuitate processit, contemnere: quod ex infamia, misereri: quod ab iniuria remittere: vt dignum imperio quod susceperunt probitatis exemplum, modestiae & patientiae reliquis imitandum

Tull. lib. 4. Tusculana. Arnob. lib. 4. aduersus gentes.

D. August. lib. 2. de ciuit. Dei. c. 9. Tacit. lib. 10. Annalium.

Vlpian. in l. 1. §. 5. de iniur.

Idem Vlpian. in l. 1. §. 5. si quis, de iniur.

Caius in l. cum lege de iniur.

Arcad. imperat. in l. ob carm. c. de testib.

Vlpian. in l. 1. §. 5. de iniur.

Suetonius in vita Tiberij.

Theodos. Arcad. & Honorius in l. vnica. c. si quis imper. maled.

*Instituta. l. fin. de
pactis (Secta no-
strorum temporū
non patitur.)*

*Et in. l. unica si
quis imperatori
maledixerit, (Ob
rectatori nostro
vitemporū) Theo-
doricus Rex, apud
Cassiodorū. lib. 2.
epist. 13. Nostri cē
poris iustitia: &
alibi saepe.*

*Græcus scholia-
stes Basilicon. lib.
60.*

*Valerianus, &
Valens in. l. unica
C. de famosus li-
bell.*

*Constantinus Im-
perator in. l. 1. 2.
3. 4. 5. Cod. Theo-
dosiani. de famos.
libell.*

*Idem constantinus
imperator in. l. 6.
Cod. Theodos. de
famos. libell.
Concilii Trident.
sessione. 5.*

tandum proponant. Quòd si temporum, locorum & rerum status naturaque vel coërtionem leuiorem, vel impunitatē & indulgentiam nō permiserint, cum vindicandum fuerit, seuerè vindicandum: vt Decem virorum olim sanxit prudentia. Nec olim solum libellis famosus, vel quacumq; alia publica iniuria, turpitudinis notam Principibus inurere impunè licebat, sed nec illorū seculum quoquomodo criminari. Putabāt enim Principes, nec immeritò, ad maximas ipsorum pertinere laudes, seculi iustitiam, morum probitatem, legum vim, auctoritatem iudiciorum, integritatem magistratuum, & omnis tandem & publicae & priuatae felicitatis praedicationē, vt testes sunt Iustinianus & Theodoricus, de his crebrò in suis cōstitutionibus gloriantes. Qua ratione Græcus scholiastes Basilicon, eum qui Principis seculum criminatur, Principi ipsi docet videri maledicere.

Antiquam autem huius criminis poenae seueritatem, non modò renouarunt, sed auxerunt Valentinianus & Valens Imp. edicto generali proposito decernentes, vt si quis famosum libellum, non solum dictauerit, sed ignarus eius, siue domi, siue in publico, vel alio quocumque loco repererit, nec corruerit prius, quam alter inueniat, sed vim illius manifestauerit, quasi auctorem delicti capitali poena puniendum. Illud praeterea prudenter adiicientes, ne qui libello famoso fuissent notati, aliquod aut famae, aut vitae periculum paterentur. Quod pluribus constitutionibus comprobauit antea Constantinus Imperator. Innocens enim rectè creditur, cui cū defuerit accusator, non defuerit inimicus, vt à Constantio Imperatore ad Populum rescriptum est. Ex quibus illud obseruari licebit, famosum libellum (nisi speciatim id cautum & expressum sit) impedimento non esse futurum, his qui ad Ecclesiasticarum dignitatum vel Ordinum militarium, aut regularium honorem aspirant: à quibus recipiendis infames, aut aliqua nota turpi aspersi repelluntur. [Quod enim (vt Ciceronis verbis vtar) crimen esse potest sine accusatore? Quae sententia sine consilio? Quae damnatio sine defensione? nisi immanis quaedam barbaries.]

Quòd si eorum audacia acri poenitentia reprimenda est, qui libellos probrosos verbis & sententijs conceptos, ad aliorum infamiam ediderint, & publicauerint; multo sanè magis eorum nefaria temeritas refracnanda, accusanda, & punienda, qui sacrae Scripturae verbis, vel sententijs ad eandem contumeliam & infamiam abutuntur, vt Tridentini Concilij decreto

cautum est.

(?)

De

P

S

F

P De Episcopis, qui excommunicato alieno communicant.

Canon LIII.

Placuit cunctis, ut ab eo Episcopo quis recipiat communionem, à quo abstentus in crimine aliquo fuerit. Quòd si aliquis Episcopus praesumpserit eum admittere, illo adhuc minime sciente, vel consentiente, à quo fuerat communionem priuatus, sciat se huiusmodi causas inter fratres cum status sui periculo praestaturum.

De Episcopis, qui excommunicato alieno communicant.

Canon LIII.

Placuit cunctis, ut ab eo Episcopo quis recipiat communionem, à quo abstentus in crimine aliquo fuerit. Quòd si alius Episcopus praesumpserit eum admittere, illo adhuc minime sciente, vel consentiente, à quo fuerat communionem priuatus, sciat se huiusmodi causas inter fratres cum status sui periculo praestaturum.

Ab uno Episcopo excommunicatos, ab alijs non esse reconciliandos. Cap. XXXI.

S **C**VM in canonum praecedentium & subsequen-
tium decretis edendis, verbo solo P L A C E T,
Episcopos vsos legamus: in hoc autem nomen,
cunctis, adiecit: indicium sanè est communis
omnium Patrum consensus, nec in eo condendo
discordes animos habuisse, quos lóga debuif-
set placare disputatio. Rectè enim docuit Aristote-
les, aegrè ferre quemquam suo honore priua-
ri. Idcirco Patres huius Concilij communi consensu decernunt, ad cõ-
seruandam singulorum & omnium auctoritatem, ut ab eo percipiat is
communione, à quo antea abstentus fuerat. Transtulit hunc cano-
nem Osius Sardicenis Concilij praefes, in illud, ubi sic praefatur. [Osius
Episcopus dixit: hoc quoque omnibus placet, ut siue diaconus, siue pres-
byter, siue quis clericorù ab Episcopo suo cõmunionem fuerit priuatus,
& ad alterum perrexerit Episcopum: & scierit ille ad què confugit, eum
ab Episcopo suo fuisse abiectum; non oportere ut ei cõmunionem indul-
geat: quòd si fecerit, sciat se conuocatis Episcopis causas esse dicturum.
Vniuersi dixerunt: Hoc statutum & pacem seruabit, & concordiam cu-
stodiet.] Nec in Sardicenis tantum transtulit Osius, sed paulò antea
translulerat in Nicaenum: [Seruetur & ista sententia (ait) ut hi qui ab
alijs excommunicantur, ab alijs ad communionem non recipian-
tur. Requiritur sanè, ne forte aliqua indignatione, aut contentione,

Aristotel. lib. 2.
oeconomicorum.

Concil. Sardicen.
cap. 16.

Concil. Nicaen.
cap. 5.

*Concil. Carthagi.
2. can. 6.
Concil. Taurinat.
can. 7.
Caesaraugustani,
can. 5.
Epaunensiscan. 28
Sivicius Papa in
epist. ad Episcopos
per Africam cō-
stitutos cap. 7.
Innocēt. in epist.
2. cap. 7.
Canon Aposto-
lorum. 33.*

*D. August lib. 3.
contra Iheras Pe-
tiliani cap. 38.*

aut qualibet commotione Episcopi sui excommunicati sunt. Vt ergo digna haec possint examinatione perquiri, rectè visum est, & per singulos annos in singulis quibusque prouincijs, bis in anno Episcoporum Concilium fieri, vt simul in vnum conuenientes ex cōmuni prouincia huiusmodi examinent quaestiones; vt ita demum, hi qui ob culpas suas Episcoporum suorum offensas meritò contraxerunt, digni etiam à caeteris, excommunicati similiter habeantur: quousque in communi, vel ipsi Episcopo suo visum fuerit, humaniorem circa eos ferre sententiam. Placuit mirè hoc ipsum decretum Concilij Antiocheni Patribus, Carthaginensis, Taurinatensis, Caesaraugustani, Epaunensis: Siricio etià Papae, & Innocentio. Omnes autem mutuo acceperunt potuerūt à canone Apostolorum: [Si quis presbyter (ait) aut diaconus ab Episcopo suo se gregetur, hunc non licere ab alio recipi, sed ab ipso qui eum sequestrauerat: nisi forsitan obierit Episcopus ipse, qui eum segregare cognoscitur.] Quos omnes canones in viridi hodie esse obseruantia, ignorat nemo.

Ideò autem Concilium dicit, non esse admittendum ad communionem ab alio Episcopo excōmunicatum, & admittenti grauem feueritatis sententiam comminatur, nullo discrimine constituto, an scilicet, an ignoranter ille admissus sit: quia olim excommunicatorum nomina, non ad presbyteros solum eiusdem dioecesis, sed ad Episcopos aliarum prouinciarum remitti solebant, vt notum esset omnibus, qui ad Ecclesiae communionem essent admittendi. Diuus Augustinus, [De Splendone verò (inquit) quem diaconum in Catholica damnatum, & à se rebaptizatum presbyterum fecit, cuius in Gallia damnationem ad nos à fratribus missam, collega noster Fortunatus ibidem, apud Constantinam publicè legēdam proposuit.] Si ex Gallia ad Africam, nec Africam solum, sed Africae interiora excommunicatorum nomina remittebant olim Episcopi, ne peccato excommunicatorum quoquo modo perueri, aut contaminari possent fideles, maximam fuisse apparet & caritatis & Christianae religionis in antiquis Episcopis curam.

De parentibus, qui fidem sponsaliorum frangunt.

Canon LIIII.

Si qui parentes fidem fragerint sponsaliorum, triennij tempore abstineant se à communione: Si tamen ydē sponsus vel sponsa in illo graui crimine fuerint deprehensi, excusati erunt pa-

De parentibus, qui fidem sponsaliorum fragerint.

Canon LIIII.

Si qui parentes fidem fragerint sponsaliorum, triennij tempore abstineant se à communione: Si tamen ijdē sponsus vel spōsa in illo graui crimine fuerint deprehensi, ex-

rentes.

rentes. Si verò in eodem fuerint vitio, & polluerint se consentiendo, superior sententia seruetur.

cusati erunt parentes. Si verò in eodem fuerint vitio, & polluerint se consentiendo, superior sententia seruetur.

IVO. p. 8. c. 46. [Si qui parentes fidem fregerint sponsaliorum, triennij tempore à communione se abstineant: si tamen idem sponsus vel sponsa in graui crimine fuerint deprehensi, excusati erunt parètes.] Gratianus autè in cap. is qui 3. r. q. 3. negationè adiecit nò rectè & quaedam alia: [Si qui parentes (ait) fidem fregerint sponsaliorum, triennij tempore abstineant se à communione: si tamen idem sponsus vel sponsa, in illo graui crimine non fuerint deprehensi, excusati erunt parentes: si verò in eodem fuerint vitio, & polluerint se consentiendo, superior sententia seruetur.]

Voluntate parentum contrahi olim et dissolui sponsalia. Cap. XXXII.

S PONSALIA ab spondendo dici, Florentinus scripsit: nam more institutoque maiorum receptum fuit, stipulari sibi spondereque vxores futuras, Vlpiano auctore: & inde sponsi & sponsae inditum nomen, natamque appellationem, prodit idem Florentinus. Sic Seruius Sulpitius: [Qui vxorem (inquit) ducturus erat in Latio, stipulabatur eam in matrimonium ductum iri: qui ducturus erat, idem spondebat. Is contractus stipulationum sponsionumque dicebatur sponsalia: tunc quae promissa erat, sponsa appellabatur, qui sponderat ducturum, sponsus.] Formulam stipulationis siue sponsionis Varro refert. [Spondes ne tuam natam vxorem iri? Spondeo.] De futuro ergò matrimonio contrahendo facta promisso, vel sponsio, sponsalia vocantur: haec enim praecedebant matrimonium [Ne vt Augustinus docet, viles habeant statim vxores mariti datas, quas sponsi suspirabant dilatas] mirum enim auget caritatis & amoris desiderium, eius rei quam ames dilatio: idque receptum est etiam apud nos, vt interim ante nuptias proposita temporis intercapedine, vt si quod sit impedimentum, vel consanguinitatis, vel affinitatis, aut alia his similia, opponantur interim, & probentur ad impediendum futurum matrimonium. Haec autem sponsalia olim sine parentum consensu non celebrabantur, vt Paulus docet, [In sponsalibus (ait) etiam consensus eorum exigendus est, quorum in nuptijs desideratur.] At in nuptijs parentum consensum desiderari, idem Paulus affirmat. Nuptiae (ait) consistere non possunt, nisi consentiant omnes qui coeunt, quorumque;

Florentinus in l. 1. de sponsalib.

Vlpianus in l. 2. de sponsalib.

Idem Florent. in l. 3. de sponsalib. Seruius Sulpitius in lib. de dotibus, teste Aulo Gellio lib. 4. noct. Atticarum. c. 4. Varro lib. 7. de lingua Latina.

D. August. lib. 8. confessionu. c. 3.

Paulus lib. 35. ad ed. ctu. in l. 7. de sponsal. Idè Paul. eodem lib. ad edictum l. 2. de vir. nupt.

quorumque in potestate sunt. Neque eius solum qui in potestate habet, sed eorum etiam in quorum sunt postea recasuri, consensus requiritur, ut nepos qui in potestate aui est, etiam de patris voluntate uxorem debet ducere: quamvis non sit in eius potestate: sat enim est, quod spes sit, fore illum aliquando cum omnibus suis liberis: quod ea ratione est constitutum, quia maxime nostra interest ex qua uxore nobis generentur, qui nominis nostri, sanguinis & familiae haeredes futuri sunt & successores. Quare Paulus: [Nepoti uxorem ducenti, & filius consentire debet: nepris vero si nubat, voluntas & auctoritas aui sufficit.] Quod Accursius & reliqui sui sectatores omnis Romanae antiquitatis periti ideo institutum putant, quia oportet mulierum accelerari nuptias, ne quid interim turpitudinis admittant. Quae ratio non satis idonea est: congruentior multo, quae ex antiquis Romanorum moribus erui potest: liberi enim qui ex nepote descendunt, non aui tantum, sed & patris nomen, familiam & agnationem, & sequi & conservare debebant: quod latius diximus ad canonem. XLI. praecedentem. Non ergo immerito & aui & patris consensum, auctoritatemque leges desiderarunt: quod maxime vtriusque interesset, qui eorum familiae inseri debuissent. At filij descendentesque ex nepte, non patris aut aui nomen retinebant, sed in mariti nomen, familiam & gentilitatem abibant. Praenomen enim virgini non imponebatur, antequam nuberet: nubens vero quod mariti erat induebat. Quare patris materni nihil intererat, ad agnationis & familiae auctoritatem, ex quo patre filia liberos esset susceptura: ad conservandam autem patriam potestatem sat erat, si aui consilio, consensu ve maritum elegisset. Quod si absque parentum voluntate filius filia ve matrimonium iniret (de filiis in potestate intelligo: nam emancipati tanquam extranei hac lege soluebantur) irritum erat & nullum, nati que ex illo liberi prorsus illegitimi habebantur. Apuleius [Impares (inquit) nuptiae, & praeterea in villa, & patre non consentiente factae, legitimae non possunt videri; ac per hoc spurius iste nascetur.] Paulus etiam [Eum (inquit) qui vivente patre, & ignorante de coniunctione filiae, conceptus est, licet post mortem aui natus sit, iustum filium eius ex quo conceptus est, non videri. Illis enim nuptiis non consensit pater.] Quod si contractum matrimonium tacite saltem ratum habuisset, nascetur iste patri suo legitimus, ut Alexander Imperator rescripsit ad Maximam: [Si ut proponis, pater quondam mariti tui, in cuius fuit potestate, cognitis nuptiis vestris non contradixit, vereri non debet, ne nepotem suum non agnoscat.] Sed quia dubium videri posset, cur cum matrimonium ab initio nullum, defuncto iam avo, legibus confirmetur, filius ex eo susceptus illegitimus habeatur: ea ratio est; quia matrimonij confirmatio id solum tempus respicit, quo & avus defunctus est, & iam filius conceptus: at filium iniuste conceptum pro iusto haberi, aequum Romanis non fuit, quod tamen in filiis concubinae a Iustiniano emendatum est: decrevit enim, filios iniuste susceptos matrimonio sequenti reddi legitimos, & haereditatis rerumque omnium, cum his qui in ipso matri-

Paul. in. l. oratione. deriv. nuptiar.

*L. filius emancipatus. 15. de vir. nuptia.
Apuleius lib. 6.
Paul. in. l. 11. de statu hominum.*

Alexan. Imper. ad Maximam in l. 5. de nupt.

Iustin. in. l. cum quis. C. de natural. liber.

matrimonio nascuntur, fore participes. [Cum gratias agere (ait) fratribus suis posteriores debeant, quorum beneficio ipsi sunt iusti filij, & nomen & ordinem subsecuti.] Amor enim susceptum antea filiorum iungendi postea matrimonij desiderium voluntatemque videtur conciliasse. Sed cur non idem decretum fuerit in eo quod Paulus respondit, in promptu ratio est: nam si filij ex eo matrimoniis suscepti, quod sine patris consensu celebratum est, eius morte confirmato matrimonio efficerentur legitimi, nullus esset, qui spreto patris consensu uxorem ducere & filios procreare non mallet; quod certam haberet spem, defuncto patre, iustum matrimonium futurum, liberosque antea iniuste conceptos, iustos habendos & legitimos. Quod ut patriam potestatis & pudicitiae etiam legibus contrarium repudiavit Romanorum prudentia: at hoc in filiis concubinae, contrariam habuit acquitatis rationem, ut videlicet quam turpi concubitu quisque tenebat, eam ut iustam & legitimam uxorem sibi vellet postea sociare. Sine parentum ergo consensu filius filiam neque nuptias, neque sponsalia contrahere poterant. Sed an contracta iam dissolvere possent, audiamus Vlpianum: [In potestate (inquit) manente filia, pater sponso nuntium remittere potest, & sponsalia dissolvere.] Id tamen iure veteri Latinorum nec patres, nec sponsi facere poterant sine causa: quod si facerent, ex sponso actio dabatur. Quod postea lege civili Romanorum sublatum est, ut maior esset matrimoniorum libertas. Quod A. Gellius retulit ex Sulpitio & Neratio: [Sponsalia (inquit) in ea parte Italiae quae Latium appellatur, hoc more atque iure solita fieri scripsit: Seruius Sulpitius in libro quem scripsit de dotibus. Qui uxorem (inquit) ducturus erat, ab eo unde deducenda erat, stipulabatur eam in matrimonium ductum iri; qui daturus erat, idem spondebat. Is contractus stipulationum sponsonumque, dicebatur sponsalia: tunc quae promissa erat, sponsa appellabatur; qui sponderat ducturum, sponsus. Sed si post eas stipulationes, vxor non dabatur, aut non ducebatur; qui stipulabatur, ex sponso agebat: iudices cognoscebant, quamobrem data acceptaue non esset vxor, iudex quaerebat: si nihil iustae causae videbatur, litem pecunia aestimabat, quantique interfuerat eam uxorem accipi aut dari, eum qui sponderat, aut qui stipulatus erat, condemnabat: hocque sponsaliorum ius dicit observatum fuisse vsque ad id tempus, quo ciuitas vniuersa Latio lege Iulia data est. Haec eadem Neratius scripsit in libro quem de nuptijs composuit.] Haec Gellius. Eo autem tempore ut maius sponsalia habitura forent momentum, poenam illi certam solebant addere, quam postea, quod matrimonij libertatem impedit, irritam declarauit Iurisconsulti, Paulo referente. Honestius enim putarunt, cum coniugium non sit aliud, quam duorum voluntates vndeque consentientes, illud amore potius, quam poenae metu, aut conciliari, aut retineri. Eaque de causa minus firmum pactum esse voluerunt, quod liberam impediret vel diuortij licentiam; ut

Vlpian in l. in potestate 10. de spon. salib.

Aulus Gell. lib. 4. noct. Attic. c. 4.

Paul. in l. Titia. 134. de verb. obli.

Pompon. in l. 19. de Verb. oblig. Sueton. in Tiber. cap. 34.

Pomponius scripsit. Si autem illud iuramento firmaretur, relaxatione & indulgentia principis opus fuisse indicat Suetonius, dum refert Tiberium equiti cuidam Romano iurisiurandi gratiam fecisse, vt vxorem in stupro generi compertam dimitteret, quam se nunquam repudiaturum iurauerat.

Cum ergo tempore huius Concilij de sponsaliorum vi & auctoritate leuius iudicaretur, adeoque simplices haberetur futurarum nuptiarum repromissiones, vt liberè infringi possent & dissolui, indignū visum est Patribus aetate sua & religione, fidem ad tantum Sacramentum datam, tanta facilitate violari: cum nihil sit aequitati naturali magis consentaneū, quàm illam in rebus omnibus, sed in spōsalibus praecipuè obseruari: ideoque decreuerunt, vt si patres ad quos pertinebat sponsalia sui & filiorum nomine contrahere, & contracta dissolucere, ea irrita facerent, triennij tempore à communione abstinerent.

Constat hinc etiam, antiquum à Romanis ius parentibus ad sponsalia filiorum delatum, ab Ecclesia non improbari: quinimò sic probatum legitimus, vt minus legitimum haberetur matrimonium, quod sine eorum consensu celebraretur. Euaristus Papa hanc non nouam institutionem à se, sed antiquam à sanctis Patribus & Apostolis traditam scribit ad Episcopos Africae. [Aliter (inquit) legitimum (sicut à Patribus accepimus & à sanctis Apostolis, eorumque successoribus traditum inuenimus) non sit coniugium, nisi ab his qui super ipsam foeminam dominationē habere videntur, & à quibus custoditur, vxor petatur, & à parentibus & propinquioribus sponsetur, & legibus dotetur, & suo tempore sacerdotaliter (vt mos est) cum precibus & oblationibus à sacerdote benedicatur. [Aliter (addit post alia) praesumpta non coniugia, sed adulteria vel contubernia, vel strupa aut fornicationes potius, quàm legitima coniugia esse non dubitatur: etiamsi volūtas propria suffragauerit.] Eadem quae Euaristus, dixerat antea Tertullianus Afer & ipse, quòd ad epistolae auctoritatē contra Magdeburgēses additum velim. [Vnde (inquit) sufficiam ad enarrandā felicitatem eius matrimonij, quod Ecclesia conciliat, & confirmat oblatio, & obsignatum Angeligenuntiant, pater raro habet? nam nec in terris filij sine consensu parentum rite & iure nubent.] Sic etiam Euaristi decretum citato proprio Euaristi nomine, (ne quis temerè illius Epistolae eleuet auctoritatem) renouandum placuit recentioris Concilij Colonienfis Patribus. Idem ferè Hormisda PP. ad Eusebium Episcopum. [Tua sanctitas (inquit) requisitum à nobis, frater venerande, filio adulto quem pater (in alijs legitur mater parum rectè) matrimonium contrahere vult, si sine voluntate filij adulti facere potest: ad quod dicimus, si aliquo modo non consentit filius, fieri non posse; potest tamen de filio nunquam adulto (voluntas cuius nondum discerni potest) pater eum cui vult in matrimonium tradere, & postquam filius peruenerit ad perfectam aetatem, omnino obseruare & adimplere debet. Haec omnibus orthodoxae fidei sancimus, & vobis tenenda manda-

Euarist. PP. epist. 1. ad Episc. Afri.

Etiam si volūtas propria suffragauerit. Legit ex vetusto codice Antonius Cōsius ad marginē. Quae lectio verior est; nā si vt in cōmunibus legitur: Nisi volūtas propria: quid opus erat tot verbis exaggerasse voluntatem parentum in nuptijs filiarum desiderari, si earum sola tandem sufficeret, vt refertur à Gratiano.

Gra. in can. aliter 36. quae 1. 5.

Euarist. in epi. ad Episc. Africae.

Terrull. lib. 2. ad vxorem. cap. 9.

Conc. Colon. par. 7. can. 43.

Hormisda PP. in epi. ad Euse. Episc.

P

S

F

mandamus.] In cuius interpretatione, glossa verbo, [Cōsentit] & verbo, [Debet] antiquū ius, vt solet, miscens cū recētorī, ad debitū illud refert honestatis, non autē necessitatis: quod postrema decreti verba, quae in originali existant, non admittunt. [Haec (ait) omnibus orthodoxae fidei sancimus, & vobis tenenda mandamus.] & illa etiam quae in ipso contextu sunt (Omnino debet haec adimplere:) quae neuitquam dicitur esse Pontifex, si consilium solū, nō autem praeceptum ea cōstitutione vellet contineri. Confirmant haec, quae D. Basilius scribit ad Amphilo-
 P
 S
 F
 chium Iconij Episcopum: [Puellis (inquit) quae praeter patris sententiam fornicatores secutae sunt, reconciliatis parentibus videtur res remedium accipere, sed non protinus ad communionem restituantur, sed triennio punientur.] In cuius interpretatione, quia Euaristi decretum confirmant, quae Theodorus Balsamon docuit, paucis recitauero: [Puellas (inquit) hic sanctus, eas quae sunt in potestate parentum appellat: Dicit ergo, quod si alicuius puellae tradent se ipsas suis amatoribus, praeter suorum parentum sententiam, & ab illis vitium illis allatum sit, etiam si matrimonio sibi esse coniunctae videantur, matrimonium eius quae est in parentis potestate, non possit consistere sine paterna voluntate. Sin autem parentes ipsarum eis reconciliati fuerint, & eas cum amatoribus cohabitare voluerint, ei rei illa ratione videtur remedium afferri. Quod enim ab initio malefactum est, parentum postea consensus reparare videtur, vt fornicatio in matrimonio deducatur. Sed ea non est statim ad communionem recipenda, sed post tres annos. Ne facti autem speciem hoc in loco sic posueris, raptam fuisse puellam. Ex tricesimo enim canone, & ex alijs didicisti, quod si raptus factus fuerit, siue cum puellae voluntate, siue ea nolente, non consistit matrimonium, etiam si qui habent in potestate, consentiant. Sed pone, eam quae est in potestate, non raptam, eum qui illi stuprum intulit, sequi; propterea enim sequens consensus facit, vt à culpa remotum sit coniugium. Haec autem vt mihi videtur, locum habebant, quando solo consensu consistebat matrimonium. Hodie autem quoniam fit cum sacra benedictione, etiam si parentes consentiant, non fiet matrimonium cum sacra benedictione, nisi tres poenitentiae anni expleti fuerint, vel ab Episcopo pro suo arbitratu ad tempus breuius redacti sint.] Quae autem Basilius adiecit postea, priorem hanc suam sententiam apertius explicabunt. [Quae si ne ipsi (ait) qui habent potestatem, fiunt matrimonia, sunt fornicationes. Nec ergo vitēre patre, nec domino, ij qui conueniūt, sunt ab accusatione liberi, donec cōiugio domini annuerint: tunc enim accipit firmitatē coniugii.] Ob parentū igitur potestatem & religionē, ob filiorū pudorem & obseruantiam, ob matrimonii fidem & honestatē, ob communemque benē institutae reipublicae rationem, talem consensum nō solū desiderasse, sed exegisse primae Ecclesiae Patres nō immeritō videtur ad tam diuturnā & inseparabilē vitae cōiunctionem: tamen si sacris posterioris Ecclesiae cōstitutionibus cautū sit, ob religionē sacramenti
 o 2 solū

Refertur in c. 1.
de despons. impu.

D. Basl. in epi. 1.
ad Amphilochi.
Iconij Epif. ca. 38.

Theod. Balsam. in
explicatione eius
dem epist. Basily.

Idem Basl. c. 42.
eiusd. epist.

Nicol. PP. ad con-
sulta Bulgar. c. 5.

Grat. in ca. suffi-
ciant. 37. quæst. 2.
Innoc. III. in cap.
tuæ frater. despo-
silib.

Lucius III. in epi-
ad Burgen. Episc.
in ca. cum causa.
de raptorib.

Cœc. Trid. ses. 24.
de reform. matri-
can. 1.

Matth. c. 19.

D. Ignat. in epistola
ad Polycarpum.

Conc. Meldense.
can. 52.

solùm coniugum siue iungendorum consensum sufficere, vt Nicolaus PP. ad consulta Bulgarorum respondit: [Sufficiat (inquit) secundùm leges solus eorum consensus, de quorum coniunctionibus agitur. Qui consensus si in nuptijs solus fortè defuerit, cætera omnia etiam cum ipso coitu celebrata frustrantur.] Sic etiam Innocentius III. matrimonium contrahi per legitimum viri & mulieris consensum, Brixienſi Episcopo rescripsit.

Sed quia hæc recentiorum multi finistrè interpretantur, asserentes matrimonium etiam iure ipso canonico, sine parentum consensu contrahi validè non posse, testimonijs alijs rem ipsam confirmabo. Lucius III. in Epistola ad Burgenſem Episcopum, matrimonium inter raptorè & raptã, non solùm non consentientibus, sed inuitis & contradicentibus parentibus, ratum & firmum esse ait: [Respondemus (inquit) quòd cù ibi raptus dicatur admitti, vbi nihil ante de nuptijs agitur, iste raptor dici non debet: cù habuerit mulieris adſensum, & prius eã desposauerit, quã cogita uerit: licet parentes reclamauerint, à quibus eã dicitur rapuisse.] Clarius multo Conciliũ Tridentinũ. [Tametsi (inquit) dubitan dũ non est, clãdestina matrimonia libero contrahentiũ consensu facta, rata & vera esse matrimonia quã diu Ecclesia ea irrita nõ fecit, & proinde iure dãnã di sint illi, vt eos sancta Synodus anathemate damnat, qui ea vera & rata esse negãt, qui que falsò affirmant, matrimonia à filijs familias sine consensu parentũ contracta, irrita esse, vel irrita facere posse, &c.] Et hoc iure vtimur; tametsi concedere necesse sit, ad debitam officij & matrimonij honestatem, congruentiũs decentiũsque filios facturos, si parentum consensum exposcant: vt illis commodè quadret, quod Christi ore prolatum Matthæus retulit: [Quos Deus coniunxit.] Aliter enim quomodò coniunxisse illos Deum, credendum est, quos non honestas coniugij, non obsequium & reuerentia parentum, sed intemperans libido effraenataque animi cupiditas conciliauit: Hac enim de causa D. Ignatius, non cù consensu modò parentum, sed & Episcopi consilio & arbitratu ineunda coniugia ad Polycarpũ scripsit. [Decet (inquit) vt & ducẽ vxores & nubentes cum Episcopi arbitrio coniungantur, vt nuptiæ iuxta præceptum Domini, non autem ob concupiscentiam coijſſe videantur.]

TRIENNII TEMPORE ABSTINEANT SE À COMMUNIONE.

Sponsalia infringentes, mortali culpæ obnoxios.

Cap. XXXIII.

OCENT praeclarè Concilij Meldensis Patres, excommunicationè pro peccato mortali solùm imponi. Quare fateri necessariò tenemur, sponsaliorum fidem frangentes, vel impediẽtes (cũ non solùm simplici excommunicatione, sed excommunicatione triennij puniantur) ei iamen admit-

P
admittere capitale: hoc enim significasse Patres, quinimo disertis verbis docuisse videntur; dum statim subiungunt, loquentes de ipsis sponsis: [Si tamen idem sponsus vel sponsa in illo graui crimine fuerint deprehensi.] Graue crimen vocant, tanquam capitale, & mortale: alioquin si leue esset, aut veniale, à grauis quidem nomine omnino abstinuissent. Quòd si graue est illorum parentum crimen, & excommunicationis poenā meretur, qui fidem filiorū humanam in spōsalibus datam impediunt, qua poena illos cēsebis dignos, qui fidē natorū Deo Aeterno Optimo & Praepotenti datā, etiā si non solenni, sed simplici voto confirmatā labefactare, aut quoquo modo impedire conātur? Si prius crimē est excommunicationis censura puniendū, posterius profectō velut sacri legiū Christiano viro indignissimū, acriori esset poena vindicandum.

Nec ecclesiae minus decreta & iuris naturalis diuiniq; rationem offendunt illi, qui ad sponsalia vel matrimonium contrahendum adigunt inuitos; sponsis enim cum adempta propria contractus libertate durissimum seruitutis iugum imponunt, grauioribus se aeternae legis vinculis deuinciunt. Quod Concilij Parisiensis Patres apertius declararunt: dum & illos damnarunt anathemate, qui Principis alicuius gratia & fauore sulti, sine propria vel parentum voluntate aliquam duxissent in matrimonium, vel rapuissent potius vxorem. Quorum iudicium ratum habentes sanctissimi Tridentini Patres, ipsos etiam Principes, vel magistratus diris deuouent, qui terreno (vt aiunt) affectu, & cupiditate obcaecati, vel viros, vel mulieres sub eorum iurisdictione degentes, maximē diuites, vel spem magnae haereditatis habentes, minis, vel poenis adigunt cum his matrimonium inuitos contrahere, quos ipsi Principes, vel domini temporales, vel magistratus praescripserint.

Concilium Parisien. 1. Can. 6.

Concilium Tridentinum Sessio. 24. de reformatione. c. 9.

SI TAMEN IDEM SPONSUS, VEL sponsa in illo graui crimine fuerint deprehensi.

Contractum sponsaliorum ab Ecclesia irritadum, ni certa solemnitate celebretur, consentaneum videri. Cap. XXXIV.

F
M datam igitur in sponsaliorum contractu fidem fallere, graue crimē esse Hispani Patres, hoc canone admoneant, idq; consentaneum sit antiquis, & recentioribus sanctorum Patrum institutis: rem sanē feceris B. Pater, prudentia & auctoritate tua dignissimam, si ad effugiendam & fugandam turpem illorū impudēriam, qui futuri matrimonij praetextu, puellas incautas in fraudē illiciunt, sponsalia sine certa solemnitate notarij saltem, & testiū, aut alia simili forma contracta, irrita fore & nulla decreueris, vt publicae iustitiae auctoritas priuatis dolis, & fraudibus aditum intercludat, exemplo

Concl. Trident.
Sessio. 24. de
reformatione. c. 1

sanctissimi illius decreti, quod vberimo, & Ecclesiae & fidelium fructu, in matrimonij clandestinis Concilium Tridentinum constituit.

EXCVSATI ERVNT parentes.

Parentes si filijs sponsalia infringentibus consentiant, peccare; secus si non consentiant. Cap. XXXV.

I dissolventi sponsalia filij, non parentes causam praestiterint, poterat id facere, non emancipati, sed & filij familias, quos ad nuptias cogendos non esse Terentius Clemens scripsit, excusandos parentes a poena decernit Concilium, illo addito: Quod consensus tali dissidio non praestiterint: Praestito enim, ut consentientes & participes criminis puniendos poenitentia superiori triennij declarat. Sed mirum est de filiorum poenitentia, Episcoporum silentium: eos tamen eadem poena puniendos sensu magis, quam verbis decreti alius crediderit, quos ideo Patres huius Concilij omiserunt, quod frequentius a parentibus, quam a filijs sponsalia & contraheretur & dissoluerentur. At in lege ferenda, frequentiora referri debere, & omitti infrequentia, Philosophorum placitis, & Iurisperitorum Imperatorumque constitutionibus cauetur.

Terentius Clemens
lib. 3. ad legem Iuliam,
& Papiam in .l. non cogitur. 2. i. de ritu nuptiarum.

De sacerdotibus Gentilium, qui non sacrificant.

De sacerdotibus Gentilium, qui iam non sacrificant.

Canon LV.

Sacerdotes, qui tantum sacrificantium coronam portant, nec sacrificant, nec de suis supertibus aliquid idolis praestant, placuit, post biennium accipere communionem.

Canon LV.

Sacerdotes, qui tantum sacrificantium coronas portant, nec sacrificant, nec de suis supertibus aliquid ad idola praestant, placuit, post biennium accipere communionem.

Cur coronis utriusque sacerdotibus interdictum sit: et quae fuerint istae coronae. Cap. XXXVI.

Tertullianus de corona militis. c. 10

D. Cyprianus libro de lapsis in principio.

ORONIS ornati sacerdotes Ethnicorum, cum dijs sacra facerent, Tertullianus est auctor. [Ipsae denique fores, (inquit) ipsae hostiae & arae, ipsi ministri & sacerdotes eorum coronantur. Habes omnium collegiorum sacerdotalium coronas apud Claudium.] Cyprianus,

[Ab

[Ab impio (ait) sceleratoque velamine quo illic velabantur, sacrificantium capita captiua, caput vestrum liberum mansit. Frons cum signo Dei pura, diaboli coronam ferre non potuit, coronae se domini referua uit. Quam vos laeto sinu excipit. mater Ecclesia de praelio reuertetes?] Ante hos Plinius, [Antiquitus quidem (ait) nulla corona, nisi Deo datur: ob id Homerus coclo tantum eas & praelio vniuerso tribuit, viritum vero, nec in certamine quidem vlli. Feruntque primum omnium Liberum patrem imposuisse capiti suo ex hedera. Postea deorum honori sacrificantes sumpserunt, victimis simul coronatis.] Nec sacerdotes tantum coronabantur, sed & omnes qui ea deorum Ethnicorum festa celebrabant, vel solenni preceatione supplicationes faciebant: positis enim per omnia fana & delubra puluinariibus, Senatores, Patricij, nonnunquam omnes tribus & ordines cum coniugibus, & liberis, praecedent Pontifice Maximo, aliquando Duumviris, pueris, ingenuis, libertinis virginibusque patrimis ac matrimis coronati incedebant, lauream manu tenentes, vt docet Tertullianus, & alij congestis auctoribus probant recentiores. Coronas autem sacerdotum prouincialium fuisse aureas, scribit idem Tertullianus, & Suetonius. Aliquando contextas ex floribus idem Tertullianus, Clemens Alexandrinus, & Minutius Felix. Tamen si enim sacerdotes, nec sacrificarent, nec praestarent aliquid ad sacra dijs facienda de suis sumptibus, voluit Concilium, nec coronas ferre posse; quod in ipsis Christianae religionis initijs, congruum videretur, vt qui Christo nomen darent, non solum a profanis Gentilium ceremonijs cauerent, & ab his quae manifestam praese ferebant impietatem, sed se ab his etiam temperarent, quae indifferentia (vt vocant) videri possent. Coronam enim, vel auream vel frondeam in capite ferre, vel non ferre, parum sane retulerat; verum quia Gentiles in deorum sacrificijs, vel sacris, illam vsurpabant, merito Christianis illis vti, interdictum fuit: ne profanis illorum idololatriae ritibus subscribere viderentur, nec aliqua intercederet fidelibus conuentio, cum Belial. Quare non a sacerdotibus tantum Ethnicorum ad fidem conuersis, sed & ab omni Christiano Catholico, & a catechumeno, id summe cauendum monet Tertullianus. [Neminem dico (ait) fidelium coronam capite nosse, alia extra tempus tentationis eiusmodi. Omnes ita obseruant a catechumenis vsque ad Confessores, & Martyres, vel negatores.] Minutius Felix: [Quis autem ille qui dubitat vernis indulgere nos floribus, cum capiamus & rosam veris, & lilium, & quidquid aliud in floribus blandi coloris, & odoris est: his enim & sparsis vtimur mollibus, ac solutis, & fertis colla complectimur. Sane quod caput non coronamus, ignoscite. Auram boni floris naribus ducere, non occipitio, capillifue solemus haurire.] Coronas autem has sacerdotes ideo circumtulisse, vt honorem dijs, vel eorum sacrificijs adhiberent, verosimile erat, & vt honoribus praetera sacerdotum Ethnicorum & priuilegijs fruerentur. Costat enim illis multa fuisse concessa, quae propagata religione

Christiana

Plinius lib. 16. histor. naturalis, ca. p. 4.

Tertullianus de corona militis, cap. 7. Alexander ab Alexandro lib. 5. gentilium dierum cap. 27. Idem Tertullianus de idololatria, & de corona militis. Suetonius in Domitiano, cap. 4. Tertullianus de corona militis, & apologetico aduersus gentes. Clemens Alexandrinus lib. 2. pedag. Minutius Felix in Octauio.

Tertullianus libro de corona militis cap. 2. & libro de praescript. aduersus haereticos. Minutius Felix in Octauio.

Arcadius, & Honorius in. l. 14. de pagan. sacrificijs lib. 16. tit. 1. in. C. Theodosiano.

Christiana, sublata fuisse constitutione Arcadij, & Honorij competentum est, in rescripto ad Caesarium Praef. Praet.

Nec sacrificant.

NON solum in sacrificijs idololatriae crimen contrahitur, sed in omnibus his quae ad cultum deorum quoquomodo spectant: quare in Concilio additum est: Nec &c.

NEC DE SVIS SVMP TIBVS ALI- quid ad idola praestant.

*Idololatriae crimen in quibus contrahatur.
Cap. XXXVII.*

NON Idololatriae crimen incurrere, qui sumptum aliquem praestiterit ad sacrificia, Tertullianus docet. [Planè ad sacerdotium (inquit) & sacrificium vocatus, non ibo: proprium enim idola officium est, sed neque consilio neque sumptu aliam opera in eiusmodi fungar.] Et post alia. [Sed si merum quis sacrificanti tradiderit, imò si verbo quoque alioque sacrificio necessario adiuverit, minister habebitur idololatriae.] Ante Tertullianum, Apostoli, [Si quis (inquiunt) Christianus oleum ad sacra Gentilium, aut ad synagogam Iudaeorum in festis eorum detulerit, aut lucernas incendit, à communione excluditor.]

Tertullianus libro de idololatria cap. 16.

Idem Tertullianus ibidem. c. 17. Can. 70. Apostolorum.

De magistratibus, & dominantibus.

Canon LVI.

Magistratum verò, anno quo agit duumviratum, prohibere placet, ut se ab Ecclesia cohibeat.

De magistratibus, et Duumviris.

Canon LVI.

Magistratum verò, anno vno quo agit duumviratum, prohiberi placet, ut se ab Ecclesia cohibeat.

Magistratus gerere, cur Christiani sub excōmunicacionis poena prohibeantur. Cap. XXXIIX.

VARIAS

ARIAS ethnicorum Principum constitutiones, quae à Nerone primùm; deinde à Domitiano, à Traiano postea, ab Antonino, à Seuero, Maximino, Decio, & Valeriano, aduersus Catholicæ fidei auctorem, & Christiani nominis professores editæ sunt: recensent latissimè, Ecclesiastici scriptores, Tertullianus, Cyprianus, Iustinus Martyr, Arnobius, Orosius, Hegesippus, Eusebius, Nicephorus & alij: eos enim nō patrimonij priuare solùm, nō honoribus & dignitatibus interdiceret, & spoliare, sed in actissimum carcerem includere, exilio multare, & ad necem vsque varijs tormentorum generibus afficere & conficere constituerunt, vt vel his poenis, illos à gloriosa Fidei & Christiani nominis professione detererent. [Quisquis Christianum (ait Imperator Nero in suo edicto) se esse confitetur, is tanquam generis humani conuictus hostis, sine vteriori sui defensione capite plectitur.] Non tamè hi & reliqui eos persecuti sunt semper, & eorum auctore, sed velut furiosi dilucidis intervalis acquiescentes, Christianis & Christo honorem adhibuerunt. Consulenti Augusto oraculū, Pythius Apollo respōdisse fertur, puerum Hebraeum sibi silentium imperare, & in Tartara regressum; quo respōso motus Augustus aram Christo posuit, vt tradit Nicephorus, Tiberius recipi Christum inter suos deos voluit, vt refert Tertullianus: potentiam eius auditis miraculis ille & Vespasianus reueriti sunt. Eum in Larario coluit Alexander, toties abstinens ab vxore, ei que templum dicare voluit; tritum illud Christianorum ore prouerbium, semper in ore habens: Quod tibi fieri nō vis, id alteri ne feceris. Quin Robertus Coenalis Episcopus Abrucensis, eius matris Mammeæ fauore & opibus adiutum Origenem, quotquot extant opera scripsisse memorat. Nec id mirum, nam foeminam religiosam vocat Hieronymus, & Origenis discipulam Eusebius. Post Alexandrum, Antoninus Heliogabalus imaginem Christi in proprium templum induxit, vt testatur Lampridius. Ei statuerat tēpla absque simulacris Adrianus, vt prohibet Iulius Capitolinus; sed non successit, intercesserunt enim aliqui, causantes, hoc pacto breui futuros omnes Christianos. Marcus Aurelius Antoninus, cum in expeditio ne Germanica ipse & eius exercitus grauissima siti laboraret, & Christianorum militum precationibus, imber de coelo descenderet, vt eos recrearet, grando verò maxima mixta fulminibus in hostes, vt tradunt Iustinus, Tertullianus, Nicephorus & Orosius, Christianos beneuolētia & amore singulari prosecutus est. Dion enim historicus, seu potius Xiphilinus copiosè & pluribus testatur, & cum eo Apollinaris Episcopus, legionem ipsam Christianorum, in rei memoriam nomine mutato ab Imperatore, appellatam fuisse *νεραυροβόλον*, hoc est, fulminatricem. Nec eo contentus, Christianos honorum & dignitatum omnium, à quibus antecessorum Imperatorum tyrānide exclusi fuerant, participes esse voluit, constitutione in rei memoriā gratitudinis causa promulgata, quam

Nicepho. lib. 1. c. 17.
Tertull. in Apologetico. c. 5.
Lamprid. in Vita Alex. ad. Seueri.
Robertus Coenalis Episcopus Abrucensis in Panegyrico ad Franciscum Galliarū Regem.
Eusebius lib. 6. cap. 15.
Lampridius in Vita Heliogabali.
Iulius Capitolinus in Adriano.
Iustin. 2. Apologetico aduersus Gen.
Nicepho. lib. 4. c. 12.
Orosius lib. 7. cap. 15.

Vlpian. in l. gene
raliter. §. vii. de
decurnonib.

Suetonius in Clau
dio cap. 24.
Tacitus lib. 3. An
malium.

Theodor. lib. 9. de
Graecar. affectio
num curatio. in
principia.
Euseb. lib. 7. hist.
cap. 9. eccles.
Tertull. in apolo
getico cap. 16.
Euseb. lib. 7. hist.
eccles. cap. 9.

Idem Eusebius di
ctio cap. 9.

Euseb. lib. 7. c. 10

Idem Euseb. di
ctio lib. 7. c. 14.
Spartianus in
Adriano.

refert Vlpianus. [Eis (inquit) qui Iudaicam superstitionem sequuntur, diui Verus & Antoninus honores adipisci permiserunt: sed & necessitatem eis imposuerunt, qui superstitionem eorum non laederent.] Non loquitur autem Vlpianus de Iudaeis & eorum superstitione (vt cum Accursio putant nonnulli) sed de Christianis, vt iam viri eruditi notarunt; etsi ante victoriam hanc, privilegium illud Christianis concessum alij contendant. Superstitionem Iudaicam ideò Christiani sequi dicebantur, quia à Iudaeis doctrinae suae primordia hausissent. Suetonius in Claudio, [Iudaeos (inquit) impulsore Chresto, asfiduè tumultuantes Roma expulit.] Tacitus de Nerone loquens, [Ergo abolendo (inquit) rumori Nero subdidit reos, & exquisitissimis poenis affecit, quos per flagitia inuisos vulgus Christianos appellabat. Auctor nominis eius Christus, qui Tiberio imperante per procuratorem Pontium Pilatum supplicio affectus erat: repressaque in praesens exitialis superstitione, rursus erumpebat, non modò per Iudaeam originem eius mali, sed per urbem etiam, &c.] Galilaeos etiam aliquando vocabant teste Theodoro, & Christum Galilaeum continuò Iulianus Apostata, vt de illo recenset Eusebius: Asinarios etiam vt Iudaeos, reddita eius rei ratione, Tertullianus. Post Verum & Antoninum, Valerianus Imperator magna Christianos benevolentia initio imperij sui complexus est; eos quam familiarissimè & amicissimè (sic restatus loquitur Eusebius) idque in oculis omnium excepit, adeoque suam domum his pijs hominibus complexit, vt eam Dei Ecclesiam planè iudicares, auctore eodem Eusebio. Verum paulò post, doctor quidam & princeps magorum Aegypti, illum tandem perditò consilio deprauauit, & non impulit solum, vt omnes culpa vacuos, & sanctos Dei, vt pote scelestorum ac execrabilium incantamentorum aduersarios & oppugnatores acerbè persequeretur, necique traderet, verum etiam vt impuras ceremonias obiret, profanas exerceat praestigias, execranda mysteria exequeretur, & reliqua faceret; quae commemorat idem Eusebius. Anno ergo IV. imperij sui, octauam in Christianos persecutionem ille aggressus est. Inter alias autem poenas, quibus Christianos exercuit, vna fuit dignitatum omnium abdicatio, vt ex epistola Dionysij Episcopi Alexandrini refert Eusebius. [Post ista (inquit) de alijs rebus aduersis, quae sibi acciderant, ita scribit: At multas fidei confessionibus gloriatur Germanus, ac multa mala contra se patrata habet dicere ille quidem: sed quot, quales, iudicum sententias contra nos pronuntiatas potest enumerare? quot publicationes proscriptionesque bonorum? quot fortunarum direptiones? quot abdicaciones dignitatum?] Quare mortuo Valeriano, cum Galienus illius filius successisset, haec de Marino, & genere illustri, & diuitijs locuplete, & vno ex his qui in exercitu Romano magnum decus & honorem fuerant consecuti, Eusebius recenset: [Est quidam honos (inquit) apud Romanos, qui *κλῆμα* appellatur, quem qui adipiscuntur, eos centuriones fieri aiunt.] Spartianus in Adriano *κλῆμα* vitæ interpretatur,

pretatur, & vitam pro centurionatu accipit, quod centurionibus creandis vitis deferri solita esset, qua illi milites coëcebant) cum locus vacaret, ordo postulabat, vt Marinus eo dignitatis gradu potiretur. Marinum igitur ad hunc honorem elatum alius pro tribunali comparens, in crimen vocat, tum quòd erat Christianus; tum quòd imperatoribus non immolasset: Ac propterea (inquit) ex veterum legum institutis illi non licet eum dignitatis gradum apud Romanos adipisci; sed illud quicquid est muneris, mihi iure impartiri debet.] Quod variè obseruatum est vsque ad tempora Constantini Imperatoris: nam vt varia Imperatorum conditio ferebat, sic variè Christiani ad dignitates ciuiles admissi vel repulsi sunt. De Constantino autem haec prodidit Eusebius. [Ex his verò rebus Imperator abiens, aliàs res illustres, & magni momenti coepit aggredi; ac primum Gentibus per varias prouincias dispersis, Praefectos qui maximam partem salutari Christi fidei se addixissent, misit. Qui verò Gentilium consuetudinem ac ritus imitari visi sunt, his ne sacrificia idolis immolarent, interdixit. Eadem lex ab eo lata fuit, de illis dignitatis gradibus, qui Praefectorum honoribus suo splendore superabant; aut enim si Christiani erant, ita se gerere praecepit, vti appellationis ipsorum dignitas postulabat, aut si aliter animo affecti, mandauit, ne idolis hostias offerrent.] Post Constantinum autem, Iulianus Imperator apostata Christianis aditus ad praefecturas, sub specie religionis interdixit; de illo enim haec memorat Socrates. [Porro ab Imperatore Iuliano mandatum est, vt qui nollent Christianam religionem deserere, in Palatio militum Praetorianorum munere minimè fungerentur. Itemque vt omnes simulacris sacrificare properarent. Christiani in prouincijs nullos magistratus gererent: Nam lex illorum (inquit) vetat gladio vtendum, contra eos, qui scelera digna morte admiserint: & propterea non sunt ad regendum idonei.] Sozomenus. [Hoc animo fuit, etiam aduersus omnes Christianos Imperator: si quidem cum nihil haberet criminis, quod illis posset obijcere, arrepta tamen ex eo occasione, quòd idolis immolare recusarent, ius Reipublicae eis denegauit: & neque in communes hominum congressus, neque in forum venire, neque iudicium exercere, neque gerere magistratum, neque vllum dignitatis gradum obtinere permisit.] Cum ergo ad dignitates ciuiles admitteretur interdù, interdù repellerentur, visum est Hispanis Patribus cauere, non vt Christiani illis non vterentur: hoc enim eo tempore, quo durissimo seruitutis iugo premebantur ethnicis Principibus subditi, commodè nostri decernere non poterant, ne illorum imperium viderentur contemnere, sed id tantum, vt eo anno quo Duumviratum gererent, ab Ecclesiae ingressu & comunione Christiani arcerentur, vt quod pro poena à Gentilibus Imp. datum est: id Christiani pro gratia, consilioque reciperent: fecitque sic praemium religio, quod perfidia putabat esse supplicium, vt non dissimili proposito dixit Ambrosius, ad Valentianum Imperatorem.

Macer. in l. miles agrum. §. is autè verfic. si vitam, de re milit.

Euseb. lib. 2. de vita Constantini. c. 43.

Socrat. lib. 3. hist. eccles. c. 11.

Sozom. lib. 5. hist. eccles. c. 17.

D. Amb. in epist. ad Valentianum Imperatorem.

Sed quae aliae praeterea causae fuerint, quibus Christiani adeo graui poena ab administratione ciuiliū dignitatum retraherentur, diligentius inquiramus. Plures enim fuisse, antiquorum me scriptorum monumenta docent, quae partim dignitatem concedentis, partim quae subditorum, & partim tandem quae ipsius dignitatis concessae incommoda periculaque spectabant. Ante huius Concilij indictionem, & eo tempore quo indictum & habitum est, iam ostendi superius Imperatores ethnicos fuisse: incommodum sanè & merito visum est, seruos Dei à seruis daemonum dignitatem accipere, & illis ea ratione fore deuictos. Si enim ethnico & publicano nec Aue dicere licebat fidei & seruo Dei, secundum praeceptum Apostoli, multo minus licere credebatur, ab eo dignitatem expetere, expetitam deprecari, deprecatam adipisci, adeptaque tandem frui. Quam rationem obseruantes Apostoli sanxerunt, vt publicis administrationibus Episcopi & presbyteri minimè vterentur. [Dicimus (aiunt) quòd non oporteat Episcopum, aut presbyterum, publicis se administrationibus immittere; sed vacare & commodum se exhibere vsibus Ecclesiasticis. Animum igitur inducito hoc non facere, aut deponitor: nemo enim potest duobus dominis seruire, iuxta praeceptum Dominicum.]

Ad subditos quod attinet, quia cum omnes illi essent Gentiles, periculum erat, ne caput ob assiduam & frequentem communicationem, simile fieret reliquis membris minoribus: nam ex sententia Menandri Paulus refert: Corruptunt bonos mores colloquia praua. Hac etiam ratione praeceptum est Concilio Toletano III. & alijs, ne Iudaei Christianis populis iudices praepoherentur. Zacharias etiam Papa I. Venetis praecepisse dicitur, ne captiuos Christianos Sarracenis, aut Gentilibus venderent, vt mercatores antea consueuerant. Eadem etiam de causa excommunicationis poenam adiecit Concilium Carthaginense IV. his qui causas ad iudices Gentilium deferrent. [Catholicus (inquit) qui causam suam, siue iustam, siue iniustam ad iudicium alterius fidei iudicis prouocat, excommunicetur.] Quod antiquum fuit Ecclesiae institutum, ipsorum Apostolorum vsu & auctoritate comprobatum. Diuus enim Paulus Corinthios monet, vt si causa sit inter Christianos, eligatur sapiens aliquis ex eis, spretis Gentilium iudicibus. [Si qui (inquit) ex fratribus negocia habent inter se, ne apud cognitores seculi iudicentur.] Verbo enim illo, Seculi, distinxit Gentiles à Christianis: nam seculum olim pro Gentilitate, & iudices seculares pro Gentilibus vsurpari, ostendit Caius Papa ad Felicem Episcopum, dum docet, Episcopos & clericos apud iudices seculares non esse accusandos, tempore quo praefecturae ciuiles non deferebantur Christianis: quo circa qui ad Gentium errorem reuertebantur, ad seculum dicebantur redire Concilio Arclatenfi II. & dominum Gentilem, seculare dominum nuncupat D. Cypranus. Quare D. Paulus eosdem Corinthios, qui fratres coram Gentibus conueniebant, reprehendit. [Non est inter vos (inquit) sapiens quisquam, qui posset iudicare inter fratrem; sed frater cum fratre

Lib. 1. c. 2. § 3:

Can. 80. Apostolorum.

Explicatur can. 80. Apostolorum. Matth. 6.

Concil. Toletan. 3. can. 14.

Tolet. 4. can. 64

Tolet. 8. can. 12.

Concil. Aruernense can. 5.

Concil. Meldense can. 73.

Concil. Mafiscenense. 1.

Concil. Lateran. sub Innocentio 3. can. 69.

Gregor. 9. in cap. ex speciali de iudicij:

Platina in vita Zachariae Papae

Concil. Carthag. 4. can. 87. Refertur cap. Catholicus.

2. q. 6.

D. Paul. 1. ad Corinthios cap. 6.

Caius Papa in epistola ad Felicem Episcopum.

Concil. Arclaten. § 2. can. 25.

D. Cypris in lib. de laps. cap. 11.

D. Paul. epist. 1. ad Corinth.

P

contédit, & hoc apud infideles: Sic enim interpretatur D. Paulum Ambrosius contra Auxentium, illum increpans, quòd in causa fidei Gentiles iudices poposcisset. [Haec ergo, fratres (ait) coram ipso apud vos plenius disputarem: sed certus Auxētius, non ignaros vos esse rectae fidei, vestrum refugit examen, & Gentiles quosdā quatuor aut quinque ferme homines elegit cognitores sibi; si tamen aliquos elegit, quos vellem adesse in coetu omnium, non vt de Christo iudicent, sed vt maiestatem audiant Christi: tamen illi iam & Auxentio pronuntiauerunt, cui tractanti quotidie non crediderunt. Quae maior eius condemnatio, quàm quòd sine aduersario apud iudices suos victus est? ergo & ipsorum sententiam contra Auxentium iam tenemus, & quòd Gentes elegit iure damnandus est, quia Apostoli praecepta dimisit, cum Apostolus dicat: Audet aliquis vestrum aduersus alterū habens negocium, iudicari apud iniquos, & non apud sanctos?] Eodem sensu Pauli sententiam intellexisse Augustinum, Possidius in illius vita refert. [Secundum Apostoli quoque sententiam (inquit) dicentis: Audet quisquam vestrum aduersus alterum negocium habens, iudicari ab iniquis, & non apud sanctos? An nescitis, quia sancti mundum iudicabunt? Et si in vobis iudicatur mundus, indigni estis iudiciorum minimorum. Nescitis, quia Angelos iudicabimus, nedum secularia? Secularia igitur iudicia si habueritis inter vos, eos qui contemptibiles sunt in Ecclesia, hos collocare ad iudicandum. Ad reuerentiam vobis loquor. Sic non est inter vos ququam sapiens, qui possit inter fratrem suum iudicare, sed frater cum fratre iudicio contendit, & hoc apud infideles. Interpellatus ergo Beatus Augustinus à Christianis, vel à cuiuscumque sectae hominibus, causas audiebat diligenter ac pie: cuiusdam sententiam ante oculos habens, dicentis se malle inter incognitos, quàm inter amicos causas audire; eo quòd de incognitis, pro quo arbitrata aequitate iudicaretur, amicum posset acquirere; de amicis verò vnum esset, contra quem sententia proferretur, perditurus. Et eas aliquando vsque ad horam refectionis, aliquando autem tota die ieiunans, semper tamen noscebat, & dirimebat, intendens in eis Christianorum momenta animorum, quantum quisque, vel in fide, vel bonis operibus proficeret, vel ab his deficeret. Atque compertis rerum opportunitatibus, diuinae legis veritatem partes docebat, eamque illis inculcabat, & eos quo adipiscerentur vitam aeternam, edocebat & admonebat.] Id clarius diuus Clemens. [Praeclara (inquit) Christiani laus est, cum nullo habere negocium. Quòd si ex aliqua vexatione, vel tentatione lis alicui oriatur, curet vt ea transigatur, etiam si detrimentum pati debeat; nec ad ethnicum iudicium accedat. Sed neque patiatur mundanos magistratus de nostris ius dicere: nam per illos diabolus seruos Dei vexat, & nobis notam inurit; quasi non habeamus nos vnum sapientem, qui possit inter partes ius administrare & controuersias componere.] Et mox. [Non cognoscant ergo (inquit) Gentes controuersias, quae inter vos oriuntur, neque contra vos infidelium testimonia

D. Ambrosio oratione in Auxentium.

1. Corinth. 6.

Possidius, Episcopus Calamēsis in vita D. Augusti. cap. 19.

D. Clemens lib. 2. cōsiliū. Apostolicarum cap. 49. & 50.

1. Corinth. 6.

idem Clem. c. 50.

Anaclet. epist. 1.
ad omnes Episco-
pos.

1. Cor. 6.

Alex. 1. in epist.
ad omnes Ortho-
doxos cap. 1. Re-
fertur in c. vela-
tum 11. q. 1.
Matth. 16.

1. Cor. 6.

Alexand. in c. ve-
latum. 11. q. 1.

Arcad. & Hono-
rius in L. 2. 1. de pa-
gan. in C. Theodo-
siano.

Clemens lib. 2.
Apostolicar. con-
stitut. cap. 11.

Paulus in eadem
epistola ad Chor.

recipiatis, neque ab his vos iudicari velitis, neque his aliquid tribuatis, commodi metus ve causa.] Anacletus ad omnes Episcopos: [Si verò fuerit seculare negotium apud eiusdem ordinis viros iudicio tamen Episcoporum: cum Apostolus priuatorum Christianorum causas magis Ecclesijs deferri, & ibidem sacerdotali iudicio terminari voluit.] Idem constituit Alexander I. [Relatum (inquit) est ad huius sanctae & Apostolicæ sedis apicem, cui summarum dispositiones causarum, & omnium negocia Ecclesiarum ab ipso Domino tradita sunt: quasi ad caput, ipso dicente Principi Apostolorum Petro: Tu es Petrus, & super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam: quod quidam æmuli Christi eiusque Ecclesiæ insidiatores, sacerdotes Dei ad iudices publicos accusare praelumant; cum magis Apostolus Christianorum causas ad Ecclesias deferri, & ibidem terminari præcipiat, taliter præuaricantes sunt in Deum suum, & non obediunt præceptis eius.] Exstat hæc apud Gratianum. Sed in eius interpretatione (vt hoc obiter admo- neam) glossa; cum iudices seculares non animaduertent Gentiles intelligendos, dixit, secundum primitium statum Ecclesiæ intelligendum, nimirum, vt causæ seculares ad iudices Ecclesiasticos referrentur: cum hoc nec Alexander, nec Anacletus, nec Clemes, nec Paulus præceperint: sed id tantum, vt ciuiles causæ à ciuilibus præfectis in Ecclesia præsentate Episcopo, vel eo qui eius vicem gereret, iudicarentur, non à Gentilibus, ob ea quæ superius diximus pericula: & ne vt Clemens retulit, putarent Gentes in Ecclesia iudices deesse sapientes, qui eo munere fungi possent. Etsi fortasse Præfectorum ciuiliu sententijs acquiescere recularent, excommunicationis murtone assentiri cogerentur, tunc enim nulla alia poena frequentior inter Christianos erat, nec alio gladio commode vti poterant: cum omnes ferè iudices seculi, seu seculares, ethnici essent vsque ad tempus Catholicorum Imperatorum Arcadij, & Honorij: hos enim in fidei gratiam neglectam Constantini legem recentiori constitutione scimus renouasse, decernentes, vt ethnici iudices esse non possent, quorum consortium & communio- nem vitare Christianos, Apostolorum & reliquorum Pontificum sanctiones prohibebant. Quam anathematis sententiam, vt iuste Episcopi proferre possent, iudicijs ipsis interesse debebant, vt statim ad exitum iudicium ipsum perduceretur, & ea ratione dixisse potuit Anacletus iudicium seculare, iudicio sacerdotali terminari; eo præcipue tempore, quo lites & controuersiae inter Christianos, tam breuibz erant terminis circumscriptae, vt à secunda feria ad Sabbathum vsque diffiniri deberent: vt die Dominico omnes in pace interesse sacrificio & oblationem facere possent: auctore eodem Clemente. Quinimo diuus Paulus adeò Gentiliu iudicia fugienda censuit, vt docuerit spretis peritioribus eorum iudicibus (si docti Christianis deessent) adeundos fore ex ipsis Christianis literis & auctoritate inferiores. [An nescitis (inquit) quoniam sancti de mudo iudicabunt? Etsi in vobis iudicabitur mundus, indigni estis, qui de minimis iudicetis? Nescitis

P

S

F

Nescitis quoniam Angelos iudicabimus, quanto magis secularia? Secularia igitur iudicia si habueritis, contemptibiles qui sint in Ecclesia, illos constituite ad iudicandum. Sic enim interpretatur Paulum Chryso-
stomus: [Cum hyperbole ait, & exuperatione nos volens docere, quod quidquid sit, non oporteat externis dare, mota quae videbatur esse obiectione ante eam soluit. Nā quod dicit est huiusmodi: Fortasse dicet quisquam, nullum esse inter vos sapientem, neque qui ad discernendum & iudicandum sit idoneus. Et quid tum? nam et si nullus, inquit, sit sapiens, vos minimis permittere.]

Ex parte ipsius dignitatis, multa erant incommoda: nam cum Christiani illius temporis, pallio vt & moribus differrent ab ethnicis, teste Tertulliano, res minus apta videbatur, fidelem Christianum purpura, vel praetexta, vel trabea insigniri vt ethnicum; fasces & virgas ante se praeferre, iuramentis Gentilium irretiri, curam habere spectaculorum: sacrificijs idolorum auctoritatem praestare: de sumptibus ad idololatriam spectantibus, de colligendis eo nomine vectigalibus sollicitum esse; ac tandem de re, de honore, de vita Christianorum agere: quod tunc necesse erat, vt Imperatoribus à quibus dignitatem acceperant, obsequium praestaretur: haec autem cum ad dignitatem secularem spectarent, eam tanquam veram idololatriam fugiendam homini Christiano, etiam si se vel gratia vel astutia, putaret liberum fore ab omni idololatriae specie, scitè docuit Tertullianus. [Huius regulae memores (inquit) etiam magistratibus & potestatibus officium possumus reddere secundum Patriarchas & caeteros maiores, qui regibus idololatriae vsque ad finem idololatriae apparuerunt. Hinc proximè disputatio oborta est, an feruus Dei, alicuius dignitatis, aut potestatis administrationem capiat, si ab omni specie idololatriae intactum se, aut gratia aliqua, aut astutia etiam praestare possit, secundum quod & Ioseph & Daniel mundi ab idololatria, & dignitatem, & potestatem administrauerunt, in ornamento & purpura extirè totius Aegypti seu Babyloniae. Credamus itaque succedere alicui posse, vt in quoquo honore, vt in solo honoris nomine incedat, neque sacrificet, neque sacrificijs auctoritatem suam accomodet, nec hostias locet, non curas templorum delectet: non vectigalia eorum procuret, non spectacula edat de suo, aut de publico, aut edendis praestet, nihil solenne pronuntiet vel edicat, ne iuridicem. Iam verò, quae sunt potestatis, neque iudicet de capite alicuius, vel pudore (feras enim de pecunia) neque damnet, neque praedamnet, neminem vinciat, neminem recludat, aut torqueat; si hoc credibile est fieri posse. Iam verò de solo suggestu & apparatu honoris retractandum: proprius habitus vniuscuiusque est, tam ad vsus quotidianum, quam ad honorem & dignitatem. Igitur purpura illa & aurum, ceruicis ornamentum, eodem more apud Aegyptios & Babylonios insignia erant dignitatis, quo more nunc praetextae vel trabeae vel dalmatae, & coronae aureae sacerdotum prouincialium, sed non eadem conditione. Tantum enim honoris minimè conferebatur his qui

De Chryso. hom. 16.

Tertull. lib. de pallio.

Idè in lib. de idololatria cap. 17. cum seq.

Gen. 41.

Daniel. 2. & 7.

Daniel. 12.

Gen. 41.
Daniel. 7.Gen. 41.
Daniel. 7.Luc. 9.
Matth. 11.

Esai. 53.

Ioan. 13:
Ioan. 6.

qui familiaritatem regum merebatur. Vnde & purpurati regum vocabantur, à purpura, sicut apud nos à toga candida candidati: sed non ut suggestus ille sacerdotijs quoque, aut aliquibus idolorum officijs adstringeretur. Nam si ita esset, vtrique tantæ sanctitatis & constantiæ viri statim habitus inquinatos recusassent, statimque apparuisset, Daniellem idòlis non deseruisse, nec Belem, nec draconem colere, quòd multo postea apparuit. Simplex igitur purpura illa, nec iam dignitatis erat, sed ingenuitatis apud Barbaros insigne: quemadmodum enim & Ioseph, qui seruus fuerat, & Daniel qui per captiuitatē statū verterat, ciuitatem Babiloniam & Egyptum sunt consecuti: per habitum barbaricæ ingenuitatis: sic penes nos quoque, fideles si necesse fuerit, poterit & pueris prætexta concedi, & puellis stola, natiuitatis insignia, non potestatis: generis, non honoris, ordinis, non superstitionis. Caete. um purpura, vel caetera insignia dignitatum, & potestatum, insertae dignitati & potestatibus, idololatriæ, ab initio dicata, habet profanationis suae maculam; cum præterea ipsi etiam idòlis, in quantum prætextae & tra-beae & laticlaui, fasces quoque & virgæ præferantur, & meritò. Nam daemonia magistratus seculi huius, vnus collegij insignia, fasces, & purpuras gestant. Quid ergo proficies, si suggestu quidem vtaris, opera verò eius non administres, nemo immundis mundus videri potest. Tunicam si induas inquinatam per se, poteris forsitan illam non inquinare per te, sed tu per illam mundus esse non poteris: iam nunquid de Ioseph & Daniele argumentaris, scito non semper comparanda esse vetera & noua, rudia & polita, coepta & explicita, seruilia, & liberalia. Nam illi etiam serui conditione erant; tu verò nullius seruus, in quantum solius Christi, qui te etiam captiuitate seculi liberauit, & forma dominica agere debebis. Ille Dominus in humilitate & ignobilitate incesit, domicilio incertus: nam filius (inquit) hominis non habet, vbi caput conlocet: vestitu incultus, neque enim dixisset: Ecce qui teneris vestiuntur, in domibus regum sunt. Vultu denique & aspectu inglorius, sicut & Esaias pronunciauerat, si potestatem quoque nullam, ne in suos quidē exercuit, quibus sordido ministerio functus est: si regem se denique fieri conficius, sui regni refugit, plenissimè dedit formam suis dirigendo omni fastigio & suggestu tam dignitatis, quàm potestatis. Quis enim his magis vsus fuisset, quàm Dei filius: quales & quanti eum fasces producerent, qualis purpura de humeris eius floreret, quale aurum de capite radiaret, nisi gloriam seculi alienam, & sibi & suis iudicasset? Igitur quae noluit, reiecit; quae reiecit, damnauit: quae damnauit in pompa diaboli deputauit. Non enim damnasset, nisi non sua: alterius autem esse non possent, nisi diaboli, quae Dei non sunt. Tu si diaboli pompam eierast, quidquid ex ea attigeris, id scias esse idololatriam, vel hoc te commonefaciat, omnes huius seculi potestates & dignitates, nò solùm alienas, verùm & inimicas Dei esse; quod per illas aduersus Dei seruos supplicia consulta sunt; per illas & poenae ad impios paratae ignorantur, sed & nativitas & substantia tua molestae tibi sunt aduersus idololatriam.

triam; ad euitandum remedia, deesse non possunt, cum & si defuerint, superstit vnicum illud, quo felicior factus non in terris magistratus, sed in caelis.] His igitur de causis Concilium decreuit, magistratum, dum gerit Diuum ratum, ab Ecclesia cohibendum, quod grauissimis periculis se exponeret agendi, vel aduersus Dei verum cultum, vel Ecclesiae libertatem, vel probitatem morum, vel sanctiorem religionis nascentis disciplinam. Quare veteres Christiani non solum eas dignitates expetiuisse, sed oblatas recusasse leguntur. Minutius Felix, [Nec vltima (inquit) statim plebe consistimus, si honores vestros & purpuras recusamus; nec fastidiosi sumus, si omnes vnum bonum sapimus, eadem congregati quiete, qua singuli.] Tertullianus in defensione Pallij, (vestis erat Christianorum, aut nouiter conuersorum,) haec inducit verba, quasi Pallij interloquentis. [Ego (inquit Pallium) nihil foro, nihil curiae debeo, nihil officio aduigilo, nulla rostra praecoecupo, nulla praetoria obseruo, cancellos non adoro, subsellia non contundo; iura non conturbo, causas non elatro, non iudico, non milito, non regno, secessi de populo, imò vnicum negocium mihi est, nec aliud me curo quam me.] Lenius paulò erga praefides se gessit Concilium Arelatense primum, dum decreuit, illis, cum promori essent, dandas esse literas communicatorias; sic tamen vt curam eorum non spernerent Episcopi; nec omitteret seueritate Ecclesiastica punire, quoties à praecularis discederent Ecclesiae institutionibus. [De praefidibus (inquit) qui fideles ad praesidatum impetu profiliunt: ita placuit, vt cum promoti fuerint, literas accipiant Ecclesiasticas communicatorias, ita tamen vt in quibuscumque locis gesserint, ab Episcopis eiusdem loci cura de illis agatur: vt cum coeperint contra disciplinam publicam agere, tunc demum à comunione excludantur. Similiter, & de his fiat, qui Rempublicam agere volunt.] Nec seculares dignitates tantum ab ethnicis Imp. recipere initio primitiuae Ecclesiae non licebat, sed nec exercere militiam sub eisdem tanquam genus quoddam idololatriae reiecit idem Tertullianus. [Posset in isto capite (inquit) etiam de militia definitum videri, quae inter dignitatem, & potestatem est. At nunc de isto quaeritur, an fidelis ad militiam conuerti possit, & an militia ad fidem admitti etiam caligata, vel inferior quaeque, cum non sit necessitas immolationum, vel capitalium iudiciorum. Non conuenit sacramento diuino & humano, signo Christi, & signo diaboli: castris lucis, & castris tenebrarum; non potest vna anima duobus deberi, Deo & Caesari. Et virgam portauit Moyfes, fibulam & Aaron: cingitur loro & Ioannes: agmen agit & Iesus Naue: bellauit & populus, si placet ludere. Quomodo autem bellabit, imò, quomodo etiam in pace militabit sine gladio, què dominus abstulit? nã & si aderat milites ad Ioannem, & formam obseruationis acceperant, si etiam centurio crederat: omnem postea militè dominus in Petro exarmado distinxit, nullus habitus licitus est, apud nos illicito actui adscriptus.] Quod pluribus ille disseruit. Post Tertullianum, quòd turpe, & illicitum

*Minutius Felix
in Oflauio.*

*Tertullianus lib.
de Pallio, cap. 5.*

*Concilium Arela
tense. x. can. 7.
Explicatur can.
7. Conc. Arela. 1*

*Tertullianus lib
de idololatria.*

Matth. 22.

*Exod. 3.
Exod. 18.*

*Matth. 23.
Exod. 17.*

*Concilium Tolera-
tanum 1. can. 8.*

tum haberetur, sequemquã militiae dare, tâquam actui profanissimo, & à inuestia, & religione quã tunc Christiani primitiue Ecclesiæ obseruare debebant, alieno, si bellum gerendum esset aduersus fideles, prohibitum est in Concilio Tolerano. I. nec etiam ad diaconatum admitteretur, qui se militiae dedisset. [Si quis (inquit) post baptismũ militauerit, & chlamidem sumpserit, aut cingulum ad necandos fideles, etiam si grãuia non admiserit, si ad clerum admissus fuerit, diaconi nõ accipiat dignitatem.]

Videamus tum, huius canonis decretum hodie obseruandum sit. Cũ Republica non ethnicis tyrannis, sed Regibus Catholicis, & Christianis regatur, nec subditi infideles sint, cessant pericula quae ex eo munere suscepto redundabant: quare ab Ecclesiæ communionem non est cohibendus, qui Duumviratum, vel aliam secularem administrationem à Regibus, vel dominis secularibus receperint, cum exercentes iustè, prudenter & piè, praemio multo magis quàm poena sint digni. Simul tamen fateri oportet, quod si Reges, Principes, vel Republicae infideles essent (vt hodie sunt multae in Orientalibus, Occidentalibus, & Septemtrionalibus prouincijs) non liceret Christiano, magistratus seculares ab ipsis demandatos gerere; ne idololatriae eorum incurrat periculum: quod & ad haereticos non pari modò, sed praestantiori ratione referendum censeo. Si enim Princeps haereticus est, & Republica, vel communitas haeresum erroribus infecta, tamen si huius decreti constitutione non prohibeatur, cõsultius tamen Catholicum virum facturum putarem, si spretis munij illorum, integram & sinceram fidem priuatim coleret; ne frequenti illorum conuictu, & contagione, vel obcaecatos hodie in illorum prouincijs plures, nõ sine magno Christianae Reip. malo cernimus. Olim autem ab haereticis adeò abstinendum docuit. D. Antonius, authore Magno Athanasio, vt nec iuxta eos quidem accedendum consuleret, cuius praeclarum consilium, prudentiae, & religionis plenum Catholicos viros vellem capessere.

*D. Athanasius,
in vita D. Anto-
nij.*

ANNO QVO AGIT DVVM- uiratũ.

De munere antiquo Duumviratus. Cap. XXXIX.

RAT olim in Hispania Duumviratus municipalis an-
nale munus. His Duumuiris similes hodie mihi videntur
hi iudices, quos Arabum voce Alcales, siue Alcaldes no-
strates dicunt, eorumdem enim lingua iudices significã-
tur: apud quos cuiuscumque priuati oppidi summa est.
In praecipuis & magnis vrbibus Republica duorum arbitrio non re-
gitur,

gitur, sed vnus, quem à corrigenda Rep. correctorem vocant. Vt huius autem annui magistratus honorem adipisceretur antiqui, quibus fatigarentur & cruciarentur laboribus, bellè Tertullianus descripsit. [Sed enim (ait) illos qui ambitu obcuti capeffendi magistratus, neque pudet, neque piget incommodis animae & corporis, nec incommodis tatum, verum & contumelijs omnibus eniti in causa votorum suorum. Quas non ignobilitates vestium affectant? quae non atria nocturnis, & crudis salutationibus occupant? ad omnè occursum maioris cuiusque personae decreffentes, nullis couiuijs celebres, nullis comestationibus congreges, sed exules à libertatis, & laetitiae felicitate; idque totum propter vnus anni volaticu gaudiu.] D. Cyprianus. [Quippe illum vides (de magistratibus loquitur) qui amictu clariore conspicuus, fulgere sibi videtur in purpura, quibus hoc sordidus emit, vt fulgeat? quos arroganti factus prius pertulit? quas superbas fores matutinus salutator obfedit? quot tumentium contumeliosa vestigia in clientiu cuneis ante praecessit? vt ipsum etiã salutatum comes postmodu pompa praecederet, obnoxia non homini, sed potestati? neque enim coli moribus meruit ille, sed facibus.] Mamertinus etiam: [Quis ignorat (inquit) tu quoque cum honores populi Romani, suffragijs mandabant, multos fuisse cadi datoru labores? ediscenda omniu nomina tribuu; homines atq; etiã singuli salutandi, prehensandae obuiorum manus, omnibus arridendum, non solu cum infimis, sed etiam cum ignotis familiaritatis imago simulanda, multaq; alia propter honore agenda, quae alijs viru honore dignu facere non deceret. Vnde illud Cralsi celebre dictu, cu peteret Confu latu, & forte cu Scaeuola focero per vias vrbs incederet, nec praesente grauisimo, & seuerissimo viro bladii populo, palpare obuios, & artes peritorias auderet exercere. Quaeſo, inquit, Muti paulisper abscedas, nec comitatu tuo honestari putes; impedis honore meum, te spectante ineptus esse non possum. At vero ego nullius amore turpi assentatione promerui, nihil feci ineptu, nihil egi, quod spectare Mutiu nolle, non modo nullum popularium deprecatus sum, sed ne te quide Imp. que orare praecclarum, cui preces adhibere plenissimu dignitatis est, verbo saltim adij, spote in familia diuinum istud munus infusum est.]

Tertullianus libro de penitent. cap. 11.

D. Cyprianus epistola. 1. ad Donatum. cap. 8.

Mamertinus, in Panegyrico ad Iulianu Imperatorem.

De his, qui vestimenta ad ornadam pompam dederint.

De his, qui vestimenta ad ornadam pompam dederint.

Canon LVII.

Canon LVII.

Matronae, vel earum mariti, vestimenta sua ad ornada seculariter pompam non det: et si fecerint, trienij tēpore abstineant.

Matronae, vel earum mariti, vestimenta sua ad ornada seculariter pompam non dent: & si fecerint, trienij tēpore abstineantur.

Quae pompa olim diceretur: et cur ad pompam offerre vestimenta sub excommunicatione prohibeantur Christianam. Cap. XL.

Suetonius in Claudio, c. 11.

Tertullianus libro de spectaculis, c. 7.

Lictorum comitatum, pompam lictorum vocat Cicero in epistola ad Coeliū lib. 2. epistola. 16.

Quintilianus.

Varro libro. 4. de lingua latina. Cicero lib. 1. officio.

Fercula erant thésae quibus imagines Deorum, & hostiū spolia ferrebantur, vt à populo spectaretur Ouidius lib. 4. fastorum.

D. Augustinus lib. 2. de symbolo, cap. 2.

Tertullianus lib. de spectaculis. c. 4. & 7. & cap. 8.

LVDOS Circēses praecipuo nomine pompam fuisse nuncupatos indicat Suetonius: sed apertissime testatur Tertullianus. [Communis igitur (inquit) origo ludorum vtriusque generis, communes & tituli, vt de communibus causis, proinde apparatus communes habeant, necesse est, de reatu generali idololatriae conditricis suae. Sed Circensium paulò pompator suggestus, quibus propriè hoc nomen pompa praecedit.] Circenses autem ludos pompam nuncupatos crediderim, quia die ipso muneris edendi, vel gladiatores ordine deduci in arenam, vel reliquos circi spectaculorumq; ministros, mos fuit; & inibi solenni quadam pompa circumduci. Quintilianus, [iam dies aderat, iam ad spectaculorum supplicij nostri populus conuenerat, iam ostentata per arenam peritorum corpora mortis suae pompam duxerant.] Inde Varro vnam rationē reddidit, cur circus dicitur, quòd ibi circum metas pompa feratur. Quòd pertinet illud quod Cicero scripsit. [Cauendum, ne tarditatibus vtamur ingressu mollioribus, vt pomparum ferculus similes esse videamur.] Et illud Ouidij.

Circus erit pompa celebris.

D. Augustinus: [Amator est quispiam Circi? quid delectat in Circo, aurigas videre certantes? populos insana furia anhelantes, quemlibet celerem praecedentem, aduersarij sui equum frangentem, ista est omnis delectatio, clamare quia vicit, quem diabolus vicit: exultare & insultare, quòd aduersa pars perdiderit equum, cum is qui tali spectaculo delectatur, iam perdiderit animum.] Et mox. [Sed si te pompa illa & figura, equorum cõpositio, curruum ornatus, & aurigae superstitatis, equos regentis, vincere cupientis: si te haec, vt dixi, pompa delectat.] Quare cum in baptismo renūtiamus diabolo, pompae, & angelis eius, idololatriae etiā quae in spectaculis, & ludis admittitur, nos renuntiare, idem Tertullianus probat. Circenses autem ludos à loco in quo celebrabantur, circo dicto, nuncupari quis ambigat? In hoc autem circo quae ludorum pompa, quae solennia, quae turpia adhiberentur, Tertullianus viuis depinxit coloribus, à quo ista repetenda sunt: [Sed Circensium (inquit) paulò pompator suggestus, quibus propriè hoc nomen pompa, praecedit, quorum sit in semetipsa probans, de simulacrorum serie, de imaginum agmine, de curribus, de thensis, de armamaxis, de sedibus, de coronis, de exuuijs, quanta praeterea sacra, quanta sacrificia praecedant, intercedant, succedant, quot collegia, quot sacerdotia, quot officia moueantur, sciunt homines illius vrbs in qua daemoniorum cõuētus confedit. Ea si minori cura per prouincias pro minoribus viribus administratur, tamē omnes vbique circēses illuc deputandi, vnde & petuntur, inde inquinantur, vel sumuntur. Nā & riuius tenuis ex suo fonte, & furculus modicus, ex sua frõde, qualitatē originis cõtinet. Viderit ambitio siue frugalitas eius, quo Deū offendit, qualiscūque pompa circi,

& si

& si pauca simulacra circumferat, in vno idololatria est; & si vnâ thesaurum trahat, Iouis tamē plaustrū est: quaeuis idololatria sordidē instructa, vel modicē locuples splendida est cēsu criminis sui.] Et paulō post haec ad Circi, & Circēsum ludorū turpitudinem exprimendā addidit. [Vt & de locis secundū propositum exequar, circus Soli principaliter consecratur: cuius aedes medio spatio, & effigies de fastigio aedis emicat; quōd non putauerint sub tecto consecrandum, quem in aperto habent. Quod spectaculum primum à Circe habent. Soli patri suo (vt volunt) editum adfirmat, ab ea & circi appellationem argumentatur. Planē venefica eis vtique negotium gessit hoc nomine quorum sacerdos erat, daemōnijs & angelis scilicet. Quot igitur in habitu loci ipsius idololatrias recognoscis, singula ornamenta circi, singula templa sunt. Oua honori Castorum adscribunt, qui illos ouo editos credendo, de cygno Ioue non erubescunt. Delphinos Neptuno vouent, columnas sefsias à fementationibus, mēssias à mēssibus, tutelinas à tutelis fructuum sustinent. Ante has tres arae trinis dijs parent, magnis, potentibus, valentibus. Eisdem Samotrachas existimant. Obelisci enormitas, vt Hermateles adfirmat, Soli prostituta: scriptura eius, vnde & cēsus de Aegypto supersticio est. Frigebat daemōnum concilium sine sua matre magna: ea itaque illic praesidet Euripo. Confus (vt diximus) apud metas sub terra delitescit. Murtias quoque idōlum fecit. Murtiam enim deam amoris volūt, cui in illa parte aedem vouēte. Animaduerte, Christiane, quot nomina immūda possederint circum. Aliena est tibi religio, quam tot diaboli spiritus occupauerunt. De locis quidem locus est retractandi, ad praeueniendam quorundam interrogationem. Quid enim, inquis, si alio in tempore circum adiero, periclitabor de inquinamento? Nulla est praescriptio de locis, nam non solū ista conciliabula spectaculorum, sed etiam templa ipsa sine periculo disciplinae adire seruus Dei potest, vrgente causa, simplici dumtaxat, quae non pertineat ad proprium eius loci negotium vel officium. Caeterū & plateae, & forum, & balneae, & stabula, & ipsae domus nostrae sine idōlis omnino non sunt: totum seculum Satanas & Angeli eius repluerunt. Non tamen quod in seculo sumus, à Deo excidimus, sed si quid de seculi criminibus attigerimus. Proinde si Capitolium, si Serapeum sacrificator & adorator intrauero, à Deo excidā: quemadmodum circum vel theatrum spectator. Loca nos non contaminant per se, sed quae in locis fiunt, à quibus & ipsa loca cōtaminari, altercati sumus: de contaminatis contaminamur. Propterea autem commemoramus, quibus eiusmodi loca dicentur, vt eorum demōstremus esse, quae in his locis fiunt, quibus ipsa loca dicantur.] Quae omnia ex Tertulliano accepit. D. Isidorus. Vt nihil autem quod ad pompam & hos ludos pertinebat, ommitteret Tertullianus, haec inferius adiecit. [Nunc de artificio quo Circenses exhibeantur. Res equestis retro simplex de dorso agebatur, & vtique communis vsus reus non erat. Sed cum ad ludos coactus est, transijt à Dei munere ad daemōniorum officia. Itaque Castori & Polluci deputatur haec species, quibus equos à

*D. Isid. lib. 18. ety
molo. c. 24. et 25.
Tertul. de specta
culis. cap. 9.*

Mercurio distributos Stheficorus docet. Sed & Neptunus equestris est, quem Graeci *minor* appellant. De iugo verò quadrigas Soli, bigas Lunae sanxerunt, sed et

*Primus Eriethonius currus & quatuor ansus
Iungere equos, rapidusque rotis insistere victor.*

Eriethonius Mineruae & Vulcani filius & quidem de caducā in terram libidine portentum est daemonicum, imò diabolus ipse, non coluber. Si verò Trochilus Argiutus auctor est currus, primò Iunoni id opus suum dedicauit. Si Romae Romulus quadrigam primus ostendit, puto & ipse inter idōla conscriptus, si idem est Quirinus. Talibus auctoribus quadrigae productae, meritò & aurigis coloribus idololatriam vestierunt, & ab initio duo soli fuerunt albus & rufus. Albus hyemi, ob niues candidas; rufus aestati, ob Solis ruborem, voti erat. Sed postea tam voluptate quam superstitione prouecta, rufus alij Marti, alij album Zephyris consecrauerūt. Praefinum verò terrae matri vel verno: Ventū coelo & mari vel autumnō. Cū autē omnis species idololatriae dānata sit à Deo, vtrique etiam illa damnatur, quae elementis mundialibus profanatur.] Haec Tertullianus, vt ostenderet, qua vanitate, qua turpitudine, quot periculis idololatriae plena essent spectacula, non editione solū, sed aspectu. Quòd si periculum erat idololatriae interesse pōpae illi, seu Circo, quanto magis damnandū in his qui nō solū aspectu cerere, sed vestibus ornare eorum pompam curarēt. Volunt ergo Patres huius Concilij, vt matronae, & earum mariti vestes suas non accommodent ad pompam ludorum Circensium, ne participes fiant erroris idololatriae, quam in illis spectaculis contrahi erat necesse. Non enim solū (docet rectè Tertullianus) idololatria committitur, cū quis immolat, incendit, aut sacris aliquibus vel sacerdotijs obligatur, nec cū aedículas aut signa fabricat, sed etiam cū templum exornat, vel quo alio pacto ad celebritatem sacrorum vel ludorum vel spectaculorum adiūmē to est. [Sunt & (inquit) complurium artium species, quae etsi non contingunt idolorum fabricationē, tamen ea sine quibus idōla nil possunt, eodem crimine expediunt. Nec enim differt, an extruas vel exornes, si templum, si aram, si aedulam eius instruxeris, si bracteam expresseris, aut insignia, aut etiam domum fabricaueris. Mator est eiusmodi opera, quae non effigiem confert, sed auctoritatem.] Et paulò post. [Hoc quoque cauere debemus, ne quid scietibus nobis ab aliquibus de manibus nostris in rem idolorum postuletur. Quòd si concesserimus, & non remedijs tā vilitatis egerimus, non puto nos à contagio idololatriae vacare, quorum manus non ignorantium in officio vel in honore & vsu daemoniorum deprehenduntur.] Si vestibus enim ethnicorum Christianos yti genus esse idololatriae, idem Tertullianus affirmat, quòd Christiani, non vita tantū, sed moribus, veste & verbis ab ethnicis differre debeant; meritò idololatriae loco habendum censent Hispani Patres, quòd matronae & earum mariti ad ornandam seculariter pompam idolorum, vestes suas accommodēt. Quòd si foeminae vel viro Christiano vestes

Ordinē autē pompae qui agnoscedi & legendi studio tenentur, adeant Vuolsangum lib. 10. Iust. Rom. c. 5. Ioan. Bohē. de morib. Gent. lib. 3. de Europa. ca. 19. ad ad finem.

Tertul. c. 8. de idololat.

Tertul. lib. de idololat. cap. 18.

P vestes ludis Circensibus & eorum apparatui dare non licet, non licebit sane ad festa Gentilium vel haeticorum propria, quidquam Christiano, aut dono, aut mutuo, aut commutato dare: ne eorum vanitati & erroribus assensum praestitisse videatur.

Veterem autem hanc consuetudinem commodandi vestes ad scenam vel ludos, & caeteras publicas apparitiones, Vlpianus refert: [Interdum (inquit) dolum solum in re commodata qui rogauit praestabit: vt puta, si quis ita conuenit, vel si sua dumtaxat causa commodauit spoliae forte suae, vel uxori quo honestius culta ad se deduceretur, vel si quis ludos e des Praetor scaenicis commodauit, vel ipsi Praetori quis vltro commodauit.] Meminit autem Praetoris Vlpianus (quia sunt qui pro Praetore, Principem parum recte interpretetur) quod ad Praetores Romanos spectaculorum pertinerent editiones, vt Tertullianus docet, vtrumque Alconius Poedianus: [Nam AEdili (inquit) atque Praetori Hortensio, & item Metellis rapta ex prouincijs signa ad ornandum forum & comitium commodauerat Verres. Olim enim cum in foro ludi populo darentur, signis ac tabulis pictis, partim ab amicis, partim a Graecia comodatis utebantur ad scaenae speciem, quia adhuc theatra non fuerant.] Alfenuus Varus non vestes solum, sed & argentum & supellestem commodari consueuisse scribit. [Cum in testamento (ait) alicui argentum quod vsus sui causa paratum esset, legaretur, itemque vestis aut supellex, quaesitum est, quid cuiusque vsus causa videretur paratum esse? Vtrumne id argentum, quod victus sui causa paratum paterfamilias ad quotidianum usum parasset: an & si quas mensas argenteas, & eius generis argentum haberet, quo ipse non temere vteretur, sed commodare ad ludos & ad caeteras apparitiones soleret: Et magis placet, quod victus sui causa paratum esset, tantum contineri.] Nec commodari solum, sed & locari etiam accepta mercede vestes, & reliqua ad eum usum parata, solebant, vt Caius & Vlpianus referunt. Sed an id turpe sit, vt huius canonis sanctione prohibitu dicamus: quod verius puto: Est enim indignum Christiano viro, lucrum velle facere religionis iactura.

Vlpian. l. 5. Sinterdum. commodati.

Budeus in annot. ad Pandect.

Terrul. lib. de spe. Etaculis.

Alconius Poedianus actio. 3. in Verres. vers. Dices tua quaque signa.

Alfenuus Varus in l. c. in testamento. 30. de aur. & argent. legat.

Caius & Vlpian. l. 19. § 1. de iur. & in l. sed, & si quid. 18. de usufr.

De his, qui communicatorias literas portant.

Canon LIIIX.

Placuit, ubicumque, & maxime in eo loco, in quo primae cathedrae constitutus est Episcopus, vt interrogentur hi, qui communicatorias literas tradunt; an omnia recte habeant, & suo testimonio comprobent.

De his, qui communicatorias literas portant, vt de fide interrogentur.

Canon LIIIX.

Placuit, vt vbique, & maxime in eo loco, in quo prima cathedra constituta est Episcopatus, vt interrogentur hi, qui communicatorias literas tradunt; an omnia recte habeant, & suo testimonio comprobent.

De

De literis communicatorijs: & vario illarum usu.

Cap. XLI.

VI scripserunt in Concilio Nicaeno primū, ob Arrianorum haeresim, literarum canonicarū vsum inuentū, vel hoc canone refelli possunt: quo satis apparet ante Arrij ortū, & Concilij Nicaeni indictionē, fuisse in Hispania communē. Osū enim Cōcilij Nicaeni praefidē, ex hoc Cōcilio in illud vsum literarū, vt pleraq; alia, trāstū lisse si dicamus, quid vetat? Nec in Hispania tūc primū excogitari, sed iā diu excogitatam earū formulā conseruari, adie ta noua lege insinuatur. A principio enim Ecclesiae vsum earū coepisse significat Paulus ad Corinthios. [incipimus (ait) iterum nosmetipfos cōmendare, aut nunquid egemus (sicut quidam) commendatitij Epistolis ad vos, aut ex vobis? Epistola nostra vos estis, scripta in cordibus nostris; quae scitur & legitur ab omnibus hominibus.] Quas communicatorias hūc & alibi, aliquando formatas dici diuus Augustinus docet ad Eleusium, quod vna in omnibus forma obseruaretur. Ecclesiasticas & canonicas etiā vocabāt, quod Conciliorum & Pontificum canonicis approbarentur. Sine illis autem in principijs Ecclesiae noluerunt Episcopi Hispani, vlos clericos vel laicos fideles proficisci, ad occurrendum multorum fraudibus: ne videlicet haeretici aut apostatae se veros Catholicos fingentes, ab Episcopis & Christianis, vt digni sua communione reciperentur: postea verò illa pollui contingeret: neve profani homines se ministerio sacro initiatos apud externos mentirentur. Erantque hae li terae velut argumēta & tesserae sinceræ fidei, quibus Catholicis apud Catholicos cōmēdari solebant à Catholicis, vt Optatus docuit. Illis autē peregrini carentes, tanquam graui suspitione haereseos notati à cōmunionē repellēbantur. Quas laici impetrabāt & clerici, ad signum orthodoxae fidei pacificas & communicatorias in genere: quas clerici vt ministerio Ecclesiastico fungerentur in alijs prouincijs, dimissorias peculiari nomine vocatas obseruo. Quod si suspitione fidei aliquando notati, vel anathematis cēsura deuincti, de absolutione & poenitentia publicum peterent testimonium, literas commendatitias etiā impetrabant, vt ex Concilio Chalcedonensi Theodorus Balsamon & alij antiqui recentioresque multi adnotarunt, ex translatione Herueti apud Surium. Sed magis probo antiquam translationem ab Iuone retentam, docentem, commendatitias maiori in Ecclesia honore praeditis dari solitas. Si enim verbi proprietatem spectemus, quam Patres antiquos obseruasse aequum est iudicare: suspectos purgare magis quàm commendare solemus: quos enim commendamus, vt dignitate, virtute, vel religione magis praestantes commendamus: quod constat etiam ex Paulo in eādē epistola ad Corinthios.

De harum literarum formatarum seu canonicarum formula Hispani

D. Paulus epist. 2.
ad Corinth. cap. 3.

D. Aug. epist. 163.
ad Eleusium.

Optatus lib. 2. de
schism. Donatist.

Theod. Balsam. in
Conc. Chalcedon.
cap. 11.
Ino de caus. cleri.
ca. 2. 16. in 6. par.
decret.

D. Paul. dicta epist.
2. ad Corin. c. 3.

nis olim cōmuni quod dicā certo, nihil habeo, quōd in re tā antiqua sine testibus nō liceat diuinare: probabili tamē cōiectura duci possumus eandē fuisse, vel similē illi, quā ex Cōcilio Nicaeno referūt Iuo, Burchardus & Gratianus. Texēdā autē eius rationē ex postremis verbis Cōcilij Chalcedonēsis repetemus. [Graeca (inquīt Atticus Episcopus) elementa literarū, numeros etiā exprimere, nullus qui vel tenuit Graeci sermōnis notitiā habet, ignorat. Ne igitur in faciēdis epistolis canonicis, quas mos Latinus formatas vocat, aliqua fraus falsitatis temerē praesumerētur; hoc à Patribus trecētis decē & octo Nicaeae cōgregatis saluberrimē inuentū est, & cōstitutū, vt formatae epistolae hāc calculationis seu supputationis rationē habeāt, id est, vt assumātur in supputationem prima Graeca elemēta, Patris, & Filij, & Spiritus sancti, hoc 7, 7, 7: quae elemēta octogenerium & quadringentesimū, & primū significāt numerum. Petri quoq; Apostoli prima litera, id est, 7, quae numerum LXXX. significat; eius quoque qui scripsit epistolam prima litera; cui scribitur, secunda litera; accipientis, tertia litera; ciuitatis quoque de qua scribitur, quarta; & indictionis, quaecumque est illius temporis, numerus assumatur. Atq; ita his omnibus Graecis literis, quae, vt dixim⁹, numerus exprimunt, in vnum ductis, vnam, quaecumq; fuerit collecta, summā epistolae teneat: hāc qui suscipit omni cū cautela requirat expressē, addat praeterea separatim in epistola nonagenarium & nonum numerum, qui secundum Graeca elementa significat, Amen.] Exemplum autem epistolae formatae hoc Iuo refert.

[In nomine 7 Patris, & 7 Filij, & 7 Spiritus sancti. Rathbodus sanctae Trēuerēsis Ecclesiae ac plebis ipsius humilis famulus Roberto, reuerendae sanctae Metensis Ecclesiae Antistiti in Christo Principe pastorū, māsutam cū gaudio prosperitatis ac perpetuitatis gloriam. Decreta sanctōrum trecentorum decem & octo Patrum Nicaeae cōstitutorū saluberrima seruantes, Deo dignam piāque fraternitatē vestrā canonicē aggreddimur, & sub nomine formatae epistolae reuerenter vestram sanctitatem adimus, vobis videlicet intimandō, quia praesenti presbytero nostro, nomine Gillemaro, has dimissorias dedimus literas, quem in nostra dioecesi Ecclesiasticē educatum, de ordine clericatum ad presbyteratus proueximus gradum; vt his canonicis munitus apicibus, cum nostra licentia ei in vestra parocchia sub defensione ac regimine vestrae carae dilectionis degere liceat, illumque in sinu sanctae matris Ecclesiae canonicē fouendum ac regendum vobis committimus.

Hanc ergo epistolam Graecis literis hinc inde munire decreuimus, & annulo Ecclesiae nostrae bullare censuimus. Christus pastorū princeps; inter ceterū Beati Petri, cui specialiter ouile Dominicum commissum est, fraternitatem vestram ad custodiam sui gregis diu nobis cōseruet incolumem. ^{anq} summa horum, Mille D. XXXIX. 7, 7, 7.]

Quod autem primū in Cōcilio Nicaeno cōstitutū fuisse censeo, illud est, vt persona scilicet Patris, & Filij, & Spiritus sancti, in epistolarū exordio exprimeretur, ad docendā diuinarum personarum aequalitatē,

Iuo, 6. par. decre. cap. 434. & 435. Burchard. lib. 2. cap. 227. Grat. in cap. 1. & 2. 73. distinct. Existat de prompra ex Conc. Chalcedonensi apud Grat. in principio 73. dist.

Iuo, cap. 434. 6. par. decre.

damnandamque Arrii haeresim, inter Patrē & Filium inaequalitatem constituentis: à quo vt discernerentur catholici, ea exordij formula inuenta est.

Has autem epistolas non nisi Episcopi tantum dare poterant, vel Chorepiscopi. Cum enim Episcopi docere publicè & curare omnia, quae erant sui instituti, non possent, ethnicorum potentia & itinerrum difficultatibus impediti: necesse fuit deligi ab illis viros aetate graues, doctrina nobiles, probitate religioneque spectatos, qui eorum loco in ciuitatibus minoribus seu vicis publicè & priuatum populum docerent, & (vt commodissimum erat) Episcopos in toto hoc regendae Christianae Reipublicae munere iuuarent, quos Graeca voce, Chorepiscopos nuncuparunt, quasi Episcoporum vicarios: sed titulo & functione vicaria tantum, vt hodie titulares Episcopi. Ad vicinos autem Episcopos presbyteris parochianis has literas dare licebat, vt constat ex Concilio Antiocheno. Sed si longius esset progrediendum, Chorepiscopi vel Episcopi formati erat vtendum; vt in eodem Concilio decernitur. Quod autem hanc Episcopi nostri constituunt, illud est: vt in omni loco, in eo praesertim in quo primam suam cathedram constitutam habet Episcopus, interrogentur omnes, qui communicatorias literas portant (ab actu traditionis quo illas Episcoporum manibus offerunt, trade re dicuntur) an omnia in illis contenta rectè intelligant. Cum enim compendarijs quibusdam notis contexerentur ordine quem superius retulimus, oportebat sanè, illorum omnium eum reddere rationem, qui communicatorias literas deferret, vt earum fructu liceret frui. Hoc autem vbique & in omni loco fieri oportebat, ne subdoli & fraudulenti homines illas possent ex capite confingere. Sed quamuis in omni loco eas examinari oporteret, in eo praesertim, in quo prima cathedra constituta esset Episcopatus: quia cum in maioribus ciuitatibus cathedra Episcopalis constitueretur, acriorem diligentiam in his adhiberi erat necesse, ne turpi forsan portantium falsas literas communionem ciuitas tota sensim ac latenter eodè errore notaretur, vel caperetur. Nec ab his examinari tantum Concilio placuit, sed & testimonio Episcoporum corroborari, vt certior de his populus redderetur, qui ad Ecclesiasticam communionem, qui ad humanum conuictum securè possent admitti.

Concil. Antioch.
can. 8.

MAXIME IN EO LOCO, IN QVO primae cathedrae constitutus est Episcopus.

*An Archiepiscopi & Primates vt hodie, fuerint olim in Hispania
tempore huius Concilij. Cap. XLII.*

X his verbis sunt qui intelligat olim in Hispania, tempore huius Concilij, & Archiepiscopos & Primates extitisse, quos primae cathedrae Episcopos nuncupabat. Quod certe verum esse voluissim, & firmioribus vel argumētis vel cōiecturis innixū, vt laudè hanc Hierarchici ordinis iam in Hispania constituti

P stituti fundatiq; (vt opto) deferre possem, sed cūm videā in subscriptio-
 nibus Episcoporu, siue testimonio notarij ordinē hunc primatus obfer
 uatū non fuisse (quod inter reliqua priuilegia primatus referunt D. Gre
 gorius & Augustinus, Concilium Bracarense & Mileuitanum) nō pos-
 sum sanē in eam sententiam induci. Subscripsisse enim primo loco,
 sedisse & confirmasse Concilium Felicem Episcopum Accitanum con-
 sentiunt Codices omnes, & editi, & MS. quem primum locum & se-
 dem inter Episcopos Hispanos obtinuisse, nullis vetustae antiquitatis
 constat monumentis. At si postremo loco sedisse & subscripsisse, hono-
 rificentius olim quispiā dixerit, postremo loco subscripsit Eutichianus
 Episcopus Bastitanus. Quos autem olim primam sedem habuisse dici
 posset probabilius, Toletanos nimirū, vel Hispalenses, secūdo & septi-
 mo loco sedisse vel confirmasse Conciliū, fide notarij publica configura-
 tum reperimus. Quare huius canonis aliam esse sententiā placet. Cūm
 enim verba Patres canonis auctores non ad Episcopos, sed ad loca & se-
 des Episcoporum retulerint (voluerunt enim in omni loco, sed in eo ma-
 ximē, in quo primae cathedrae cōstitutus est Episcopus, qui deferret li-
 teras cōmunicatorias, examinari, probariq;) perinde est, ac si dixissent, in
 omni loco oportere literas cōmunicatorias deferētes examinari, & com-
 probari: sed in eo praefertim, in quo primam cathedram suā Episcopi
 constituissent, hoc est in cathedralis siue matricis Ecclesiae vrbe: aliter
 enim quī fieri potest, vt credamus, Cōcilium Primum sedes solas ex-
 primere, & Episcoporum sedes reticere voluisse: cūm multo magis se-
 des Episcoporum, quā Primum debuisset recēdere, quōd ex maiori
 illarum numero plura & grauiora redundare possent pericula. Quā sanē
 sententiā confirmant vetusti & emēdatiores CC. MS. in quibus exstat:
 [In qua prima cathedra cōstituta est Episcopatus.] Hoc autē ideō dixe-
 runt huius Cōcilij Patres, quia poterāt in omni loco literas cōmunicato-
 rias dare cōprobareq; presbyteri, in villis videlicet, si ad Episcopos vici-
 nos iter esset agēdum, vel si esset progrediēdū lōgīs, Chorepiscopi (qui
 vicarij erant Episcoporu in villulis & oppidis) sicque decreuerunt Pa-
 tres, vt in loco quo essent presbyteri & Chorepiscopi, literae & earū de
 latores examinarentur, & testimonio suo illae canonicae probarentur,
 sed in eo praefertim, quem ad primam cathedram suam constituē-
 dam elegerant Episcopi: ne Catholicae fidei radices, quas graui illi stu-
 dio & pia sollicitudine in praecipuis vrbibus affixerant, haereticorū ver-
 sutia & calliditate euellerentur. De cathedra mentio fit, nam receptum
 fuisse olim à primis ferē Apostolorum temporibus cathedras constitui
 Episcopis in Ecclesia in loco excelsiori, ad demonstrandam iurisdiction-
 nis & throni potestatem, Urbanus primus PP. ad omnes Christianos
 docet. [Quōd autem (inquit) sedes in Episcoporum Ecclesijs excel-
 lae constitutae & praeparatae inueniuntur, vt thronus speculationem
 & potestatem iudicandi & soluendi atque ligandi à Domino sibi da-
 tam materiam docent. Vnde ipse Saluator in Euangelio: [Et quacum-
 que ligaueritis super terram, erunt ligata & in coelo. Et alibi: Accipite

*D. Greg. lib. 7. Epi-
 stolarum epi. 112
 ad Siazum Episc.
 Augustodunē. in
 dict. 2.
 D. Aug. epi. 217.
 ad Victorium.
 Concil. Bracar. I.
 can. 24.
 Conc. Mileuitanū
 can. 13.*

*Conci. Antioche.
 can. 8.*

*Vrbani. I. in epist.
 ad omnes Christ.
 cap. 4.*

*Matth. 18.
 Ioann. 20.*

*Conc. Carthagin.
IV. can. 35:
D. Hiero. in epist.
8, ad Euagrium.*

*D. Augu. in epist.
203, ad Maxim.
Episcop. Donatist.*

Can. Apost. 34.

Cyprian. epist. 68.

*Conci. Carthag. 3.
can. 7.*

Spiritum sanctam, quorum remisistis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt. Romano Pontifici subscribunt Africani in Concilio Carthaginensi. [Vt Episcopus (inquit) in Ecclesia in confessu presbyterorum sublimior sedeat: intra domum vero collegam se presbyterorum esse cognoscat.] D. etiā Hieronymus ad stipulatur eisdē, dum ait: [Nam & Alexandria à Marco Euangelista vsque ad Heraclam & Dionysium Episcopos, presbyteri semper vnum ex se electum in excelsiori gradu collocatū Episcopum nominant, quomodo si exercitus Imperatorē faciat.] D. Augustinus, [In futuro (ait) iudicio nec absides gradatæ, nec cathedrae velatæ adhibebuntur ad defensionē] absides enim gradatas, sedes Episcoporum intelligit, altiore sublatis fastigio, cathedras autē velatas, quod velis olim sacrae dignitatis causa illae regi cōsueuissent. Quod ergo in ea vrbe, prima hoc est praecipua cathedra Episcopi cōstituta sit, quā sequebatur presbyterorum conuentus, idē de prima cathedra, hoc est, de vrbe in qua ea cathedra ab Episcopo sita & translata sit, huius Concilij Patres meminerunt: cogebantur enim interdum Episcopi faciente persecutorum tyrannide, propria loca deserere, & in alia pacis Christianae & salutis ac vitæ custodiendae causa cōmigrare, trās lato inibi dignitatis & potestatis throno, quā cathedra vocabant. Voluerunt igitur in omni loco, sed in his praesertim quae ad propriā habitationē elegerāt Episcopi, religionis & disciplinae Ecclesiasticae maximā haberi curā, & rationē ab aduētibus omnib⁹ strictissimē exigī, & de fide illorū saepissimē interrogari, ne vrbes quas Episcopi elegerant ad constituendū habitationis & religionis domiciliū, vasa haereticorū versutia aliquā fidei iacturā facerēt. Quod & antea Apostolorum constitutione cautū reperiō: [Nullus (ait) Episcoporum peregrinorū, aut presbyterorum, aut diaconorū sine cōmendatijs suscipiatur epistolis: & cū scripta detulerint, discutiātur attentius, & ita suscipiantur, & quidē si praedicatores pietatis fuerint, suscipiātur, sin minus, vbi necessaria ipsis suppeditaueritis, ad communionem & vltiorem ipsos cōsuetudinem nō admittitote; multa enim per subreptionem proueniūt.]

Non ergo constat ex hoc canone, Archiepiscopos & Primates fuisse tunc in Hispania, assignatis Metropolitanorum suffraganeis, & constituta ea vrbium differentia, & priuilegijs, quae illi retinent hodie. Nam si is ordo hierarchicus erat in Hispania, quare oborta causa criminum Basilidis & Martialis Episcoporum, non ad Metropolitanum eiusdem prouinciae, sed ad Africā recurrerunt, ad Carthaginensem videlicet Episcopum Cyprianum: cū Episcoporum causas ad Primatem esse deferendas sciamus. [Quisquis Episcoporum accusatur (dicitur in Concilio Carthaginensi) ad primates prouinciae ipsius causam deferat accusator; & si euocatus ad causam dicendam non venerit, communione ad tempus ei interdicitur. Per singulas regiones Episcopos cōuenit nosse Metropolitanum Episcopum, sollicitudinem totius prouinciae gerere; propter quod ad Metropolim omnes vndique qui negocia videntur habere, concurrant: vnde placuit cum & honore praecelle-

re,

P re, & nihil amplius, praeter eum, caeteros Episcopos agere, secundum antiquam à Patribus nostris regulam constitutam; nisi ea tantum, quae ad suam dioecesim pertinent, possessionesque subiectas.] Satis enim erat & commodius, omnia tanti itineris navigationisque difficultate & periculis, in sua provincia, quam aliena obortam causam sopiri & terminari. Hanc autem formam hierarchici ordinis antea in Hispania, nec Episcopi obseruare, nec denuò inducere potuerunt, quia ad illam generali decreto in omnibus Hispaniarum Regnis stabilendam, consilio omnium Episcoporum communi maturaque deliberatione opus erat. At conuenire in vnum locum, tum Imperatorum ethnicorum metum, tum maximis itinerum difficultatibus non poterant: nam Imperatores conuentus hos quasi collegia illicita peragi non facile patiebantur, vt Plinius Secundus Proconsul Ponti, & Bythiniae se non pati scripsit ad Traianum: & Maximus ne ad caemeteria conuenirent, prohibuisse, Eusebius tradit. At in Concilio hoc, ideo eam causam Primatum, & Patriarcharum omittere potuerunt, quia ipsi tanta animi moderatione, virtute & sanctitate pollebant, vt absque Primatum legibus & iudicijs, non solum in Ecclesiastica disciplina, & institutione, sed in omni caritatis officio continerentur. Nec sine hierarchici ordinis legibus eos vixisse putemus, cum antiquioribus ordinatione eam ipsam curam demandasse, dixerim superius.

S Non ignoro Epistolam Lucij Papae, multo ante hoc Concilium ad Episcopos Hispaniae, & Galliae perhiberi: in qua fit mentio de Metropolitanis, inhihibeturque Hispani & Galli Metropolitanis, nisi quod ad suam pertineret parochiam, sine consilio, & consensu omnium comprouincialium Episcoporum, quidquam agere: sed iam superius animaduersum est, Epistolam illam Lucij suspitione non vacare, reddita sententiae ratione: quam esset molestum repetere. Illud tamen addo, non videri probabile in Hispania tantam tempore Lucij Papae inter Episcopatus, Archiepiscopatus, & Primatias inductam distinctionem, cum multo post ancipiti dubitatione laborantem viderimus Seuerum Episcopum Cordubensem, Dionysium Papam exposulasse, & exequiuisse, quem ordinem in diuisione parochiarum tenere debuisset: cui Pontifex non responderet vt antiquum teneat receptum in eius Ecclesia, vel in Ecclesijs Hispaniae: sed à se nouiter Romae inductum, eamque formam, vt generalem per omnes provincias faceret diuulgari. Illius haec verba sunt. [De Ecclesijs ergo parochianis, vnde Apostolicam sedem consulere voluisti, qualiter sint custodiendae per Cordubensem prouinciam, ac diuidendae sacerdotibus, nihil tuae caritati melius nobis videtur intimare, quam vt sequaris, quod nos in Romana Ecclesia nuper egisse cognoscitur, Ecclesias vero singulas singulis presbyteris dedimus, parochias, & coemeteria eis diuisimus, & vnicuique ius proprium habere statuimus, ita videlicet, vt nullus alterius parochiae terras, terminos, aut ius inuadat, sed vnusquisque terminis suis sit contentus, & taliter Ecclesiam, & plebem sibi commissam custodiat, vt ante tribunal

Plinius Secundus
libro. 10. epistolam.
rum.

Eusebius libro. 9.
hist. Ecclesiasti.
cap. 2.

Lib. 1. cap. 3.

Lucius Papa, epistola ad episcopos Hispan. & Galliae. c. 3. & 4.

Lib. 1. cap. 3.

Dionysius PP. in epistola ad Seuerum Episcopum Cordubensem.

Ioannes Episcopus Gerundensis in Paralipomeno Hispaniae. Vassaeus in Chronico Hisp.

Lib. 1. c. 3.

aeterni iudicis ex omnibus sibi commissis rationem reddat; & non iudicium, sed gloriam pro suis actibus accipiat. Hanc quoque normam, carissime, te & omnes Episcopos sequi cōuenit; & quod tibi scribitur, omnibus quibuscumque potueris, notum facias; vt non specialis, sed generalis fiat ista praeceptio.] Nec ignoro etiam quod scripsit Ioannes Episcopus Gerundensis, & post illum Vassaeus, hoc Concilium, videlicet Illiberritanum, habitum fuisse anno Domini. CCCCXXIIX. in ea Illiberi, quae est ad radices montis Pyrenaei, interfuisseq; Constantinum Magnum cum matre Helena, tuncque diuisam Hispaniam in quinque prouincias, Tarraconensem, Carthaginensem, Baeticam, Lusitaniam, & Galloeciam, & singulis prouincijs assignatos fuisse Episcopos Metropolitanos. Haec enim illi honorifice obseruasse videri possunt, sed plene probasse videri non possunt, vt pluribus antea demonstraui.

De fidelibus, ne ad Capitolium causa sacrificandi ascendat.

Canon LIX.

Prohibendum, ne quis Christianus, aut Gentilis ad idolum Capitolij, sacrificandi causa ascendat, aut videat: quod si fecerit, pari crimine teneatur: si fuerit fidelis, post decem annos acta poenitentia recipiatur.

De fidelibus, ne ad Capitolium causa sacrificandi ascendat.

Canon LX.

Prohibendum, ne quis Christianus, vt Gentilis ad idolum Capitolij, sacrificandi causa ascendat, & videat: quod si fecerit, pari crimine teneatur: si fuerit fidelis, post decem annos acta poenitentia recipiatur.

Capitolia fuisse in Hispania, et alijs prouincijs ad exemplum Romani. Cap. XLIII.

Arnobius lib. 6. aduersus Gentes.

APITOLIUM à capite Toli hominis uicé tani dictū Arnobius refert. Cum enim templū aedificare, & Ioui dicare uellet Roma, fundamē taque illius iaceret, in fundamīnum sedibus sepulchrum Toli inuentū est, & in eo caput illius integrū. [Nec erubuit ciuitas maxima (ait Arnobius) & numinum cunctorum cultrix, cum uocabulum templo daret, ex Toli capite Capitolium, quā ex nomine Iouio nuncupare.] Ad similitudinem Romani Capitolij, alia in reliquis prouincijs Gentes aedificauerūt, & formam, & nomen, sicut & alterū Palatij à Romano mutantes. Fuisse Capitolia in Hispania hinc liquet, (nec audiendi qui de Romano Capitolio Hispanos Episcopos intellexisse sinistrè interpretantur.) Aliud fuisse Carthagini memorat D. Cyprianus. De Capitolio Narbonensi, Rauernati, & Tholofano,

D. Cyprianus Epistola. 55. & libro de Laetitia.

P Tholosano, in ejectionem facit Sidonius. De alio Caputae Capitolio Suetonius. In illis deorum erant idola, in illis sacrificia omnia solennia peragebatur, ad illa conueniebant omnes, vel sacra facturi, vel visuri, qua ratione Capitolium omnium daemonum templum vocat Tertullianus, additque: [Tot illis immundi spiritus confidunt, quot homines capit.] Ne ergo Christiani recenter conuersi, antiquam sacrorum consuetudinem iam intermissam, aspectu renouarent; neque ethnici inueterato confirmaretur errore; si christianorum conuiuientia profana sacrificia tacite probati conspicerent, iustissimo hoc Episcoporum consilio, succursum est periculo tanto; praecipitque, ne quis Christianus fide, aut proposito, hoc est fidelis, aut catechumenus ad idolum Capitolij sacrificandi causa ascendat & videat: quod si fecerit, pari crimine teneatur. Tertullianus: [Si inuocatur, nec in sacrificijs sit titulus officij, & operae meae expunctio, quid tum? si liber. Vtinam quidem nec videre possimus, quae facere nobis nefas est. Sed quonia ita malis circumdedit seculum idololatria, licebit adesse in quibusdam, quae nos homini non idolo officiosos habent. Plane ad sacerdotium, & sacrificium vocatus non ibo (proprium enim idoli officium est,) sed neque consilio, neque sumptu aliave opera in eiusmodi fungar. Si propter sacrificium vocatus adsistam, ero particeps idololatriae, si me alia causa coniungit sacrificanti, ero tantum spectator sacrificij.] Et alibi: [Caeterum & plateae, & fori, & balneae, & stabula, & ipsae domus nostrae, sine idolis omnino non sunt, totum seculum Satanas, & Angeli eius repleuerunt, non tamen quod in seculo sumus, a Deo excidimus: sed si quid de seculi criminibus attigerimus. Proinde si Capitolium, si Serapeum sacrificator & adorator intrauero, a Deo excidam: quemadmodum circum, vel theatrum spectator.] Quod si non sacrificij faciendi, vel inspicendi causa, tempore quo offendiculum Catholicis, vel infidelibus iniiciatur, sed alio exquirendae rei studio, nullam culpam sustinere, idem Tertullianus fatetur. [Quid enim inquis (ait) si alio in tempore circum adiero, periculi tabor de inquinamento? nulla est praescriptio de locis. Nam non sola ista conciliabula spectaculorum, sed etiam templa ipsa sine periculo disciplinae dire feruus Dei potest, virgine causa, simplici duntaxat, quae non pertineat ad proprium eius loci negocium, vel officium.] Et post alia: [Loca nos non contaminant per se, sed quae in locis fiunt: a quibus & ipsa loca contaminantur, altercati sumus: de contaminatis contaminamur. Propterea autem commoremur quibus eiusmodi loca dicuntur, ut eorum demonstremus esse, quae in his locis fiunt, quibus ipsa loca dicantur.]

Ne quis Christianus, aut Gentilis.

Prohiberi Christianum a sacrificando, sub excommunicationis poena, facile est: sed Gentilem, in quem excommunicationis non cadit (de his qui foris sunt quid ad nos?) diu visum est difficile, ob deprauatos Surijs, & Carranzae codices: sed emendatiores MS. re fecerunt manifestam, in quibus pro distinctione, (aut,) (vt) legitur: quasi clarius diceret Patres: [Ne quis Christianus catechumenus, vel fidelis, vt Gentilis ad Capitolium sacrificandi

*Sidonius in vita
sanctorum Ap-
policinaris, & Sa-
turni. Suetonius
in Tiberio
cap. 3.
Tertullianus lib.
de spectac. c. 12*

*Tertullianus de
idololatria, c. 16.*

*Idem libro de spe-
ctaculis, c. 8.*

sacrificandi causa ascēdat.] Qua ratione ad finem dicitur, [Quòd si fuerit fidelis, post decem annos acta poenitentia recipiatur,] id est, Christianus, qui tanquam Gentilis ad Capitolium sacrificandi dijs causa ascendit, pari crimine idololatriæ, vt Gentilis teneatur: sed fidelis, acta poenitentia, post decēnium admittatur: nā catechumeni alia ratio erat.

AD IDOLVM CAPITOLII, SACRIFICANDI CAUSA ASCENDAT.

Ad exemplum Romani Capitolij, reliqua in editis locis constructi solita. Cap. XLIV.

CAPITOLIA exterarum prouinciarum, vt nomen à Romano, sic titum & locum imitatione expresserunt. Romanum autem fuisse in loco præexcēlso constat: erat enim extructum in Saturnio monte, sicque sacrificaturi, aut precaturi, ascendere cogebantur. Tacitus [Exin lacti Capitolium scandunt, deosque tandem venerantur.] Et alibi: [Nec sisti poterant scandentes per coniuncta aedificia, quæ vt in multa pæce in altum edita, solum Capitolij acquabant.] Suetonius de Iulio [Ascendit Capitolium, ad lumina quadraginta Elephantis dextra, atque sinistra Lychnuchos gestatibus.] Plinius ad Traianū, [Tibi ascēdēti de more Capitolium, cuium clamor, vt iam Principi occurrit.] Et post alia: [Vbi verò coepisti Capitolium ascendere, quam laeta omnibus adoptionis tuæ recordatio.] Lampridius in Alexandro: [Capitolium septimo die cū in vrbe esset, ascendit.] Hinc frequens est Iurisconsultorum nostrorum de ea conditione memoria: Si Titius, vel Maetius in Capitolium ascenderit. Commodissima sunt ad sacrificandum, vel orādum, vt hominum tumultibus liberiora, quæ in alto sunt loca, sicque in montibus olim Gentes Deum adorasse, sine alijs templis, superius dixi, eaque ratione nascentis religionis Ecclesias nostras in editis locis constructas Tertullianus docet, & reliquijs earum quas ipsa deleuit vetustas, e octi sumus, idque obseruare debent, qui denuo eas construunt, vel constructuri sunt.

Tacitus lib. 4. annalium.

Idem Tacitus lib. 2. histor.

Suetonius in Iulio.

Plinius in Panegirico ad Traianum.

Lampridius in Alexandro.

Vlpianus lege. 1. §. 3. cū alijs de legat. 2.

Lib. 2. c. 31. Tertullianus aduersus Valēntinos cap. 3.

De his, qui destruentes idōla occiduntur.

Canon LX.

Siquis idōla fregerit, & ibidem fuerit occisus, quia in Euangelio non est scriptū, nec inuenitur ab Apostolis vnquam factum, placuit, eum in numerū non recipi Martyrum.

De his, qui destruentes idōla occiduntur.

Canon LX.

Si quis idōla fregerit, et ibidem fuerit occisus, quia in Euangelijs non est scriptum, nec inuenitur ab Apostolis vnquam factum, placuit, eum in numerum non recipi Martyrum.

Burchard.

Burch. lib. 6. decretorum. c. 45. ex Canone. 70. huius Cōcilij citat, cum sit. 60. & verbis paulò diuersis. [Si quis idola fregerit, & ibidem occisus fuerit, quia in Euangelijs scriptum non est, neq; inuenitur sub Apostolis vnquam factum, placuit cum in numerum non recipi Martyrum,] sic etiam Iuo par. 10. cap. 172.

Idola ethnicorum diruentes, cur in numerum recipi Martyrum Hispani Patres interdixerint. Cap. XLV.

MV docuerit Christus, Beatissime Pater, amicum pro amico, nihil fide praeclarius, vel amore excellentius, vel pietate illustrius, vel beneficentia praestitius, vel maiori denique laude ò:gnis efficere posse, quàm vt se in capitis periculù, & vitae discrimè inferat, qui nō subijt tantù vitae periculù, sed vitam ipsam admirabili & summa animi constantia, ad ardentem fidei confessionem

Ioan. 15.

Citati scriptores lib. 1. c. 4.

expirandam, ad gloriam Christiani nominis amplificandam, ad euerendam idolorum seruitutè constantissimè fudit, plures mirantur scriptores, qua causa impulsì Episcopi nostri, hunc debito gloriosi martyrij fructu, emerita heroicæ fortitudinis laude, condignoq; futuræ laureolæ praemio, minori forsàn (quàm par esset) pietate priuauerint. Eoque perduxit illos, vel canonis difficultas, vel Christianæ pietatis amor, vel Catholicae religionis zelus, vel propèsum in Martyres studiù, vt certò affirmauerint, canonè hùc suppositù esse, & indignù, vt inter sanctissima alia Patrù nostrorù decreta referretur. Sed absit, vt tà sanctæ doctrinae, tà prudèti cōsilio, tà pio & religioso praecepto, ad eò grauè & acerbà erroris maculam aspergamus. Olim enim ob saecutiã tyrãidemq; Imperatorù (omnes ferè ante Constantinù, Christianã religionem iã feliciter nascentè, varijs modis conatos fuisse opprimere, nullù persecutionis genus omittentes, quis nesciat?) multi fideles, cù vincula, verbera, fustes, equuleù, scorpiones, vngulas, bestias, flamas, exiliù, larumias, metalla, aliaq; tormentorù genera, ad necem vsque paterètur: alij itè non solù mortè oblatà ferrent libenter, sed se ipsos offerret cōstantissimè: eueniebat plerùq; constãti illa & gloriosa Martyrù cōfessione ad eò Praesidù animos exacerbari, vt exuètes quã priùs in duerãt barbarorù saecutiã & immanitatem, atrocem postea belluarù feritatè imitantes, non in hos modò, sed in reliquos Christi fideles & ministros atrocissimè grassarentur: quod sanè periculù multo ante à Christianis cauèdù monuerat Clemès Alexandrinus. [Is est (ait) qui quantù in se est, adiuuat improbitatè eius, qui persequitur, quòd si etiã ipse causam praebens, feram plane irriter; similiter etiã si praebat aliquã pugnae causam, vel dani, vel iudicij, vel inimicitiarù, is occasionè peperit persecutionis: & ideo iussi sumus nihil retinere ex his, quae ad hanc vitam pertinet: sed ei qui tollit palliù, praetereà etiã dare tunicam, non solù vt permaneamus obnoxij nullis animi

Clemens. Alexan. drinus lib. 4. Stro mar.

*D. Isidor. in Bre-
uario Gothico.
Mox arabe vocat*

*Lampridius in
Heliogabalo.*

Erant Salambo
nae sacra luctu-
osa, quod deplora-
ret in eis Ado-
nidis interitum.
Idcirco Lampridius de Heliogabalo haec festa celebrante ait: Salambona etiam omni planctu & iactatione Syriae cultus exhibuit, omen sibi faciens imminetis exitij.

*D. Isidorus in Bre-
uario Gothico.
Vsuarius in Mar-
tyrol. 19. Iulij.
Ambros. Moral.
lib. 10. hist. His-
panicae. cap. 16.*

*Cassiodor. lib. 10.
hist. Tripartitae.
Socrus. lib. 5. c. 16*

perturbationibus; sed ne ea vindicantes, eos, qui in iudicio contendunt, in nos reddamus efferratos: & per nos commoueamus eos, ut nomine maledictis appetat.] Quae sane causa Hispanos Episcopos in ea induxit sententiam, ut nomine, honore & dignitate Martyrum eos priuados decreuerint, qui nullo fidei aut superioris praecepto, coacti, qui nulla Catholicae confessionis necessitate constricti, idola Gentium frangerent. Occasio autem ea forsitan fuit. Nam cum Hispali duae fuissent sorores Christianae (D. Isidoro auctore) distrahendis vasis fictilibus quaerentes victum, quo se & alios Christianos egenos miserationis ergo sustentarent, (tam parce enim, & pie vixisse semper, testatur idem Isidorus) euenit, ut cum ipsae in foro et operi essent intentae, quam plures ethnicae mulieres per forum morte suo circulatorio idolum Salambonae deae circumferrent (Salambona autem Hispalenses sicut & Assyrii eam deam vocabant, quam Romani & alij Venerem, ut Lampridius tradit) cumque maximo cinctae comitatu, choreis & saltationibus luctuosis (ut ferebat mos) festum celebraret, poscentes a singulis vel stipem, vel res alias quascumque, ut eas vel templo, vel sacrificijs deae sacrent; accesserunt ad Iustam & Rufinam, yas quoddam fictile ex his quae venundabant, postulantes. At illae ne quem simulacris falsae deae haberent honorem, profano idololatriae se crimine polluentes, munus offerre recusarunt: illud asseuerantes, se soli Deo vero, non autem falsis idolis ex ligno vel lapide confectis, cultum praestituras. Indignatae Gêriles, vasa omnia illa fictilia proiecto in ea idolo confrugerunt, ipso quasi honoris abnegati expetente vindictam. At illae non tam iactura indignatae vasorum, quam iusto aeterni Dei zelo & pietate commotae, accesserunt ad idolum, & illud inde abijcientes confrugerunt. De Iusta enim id refert D. Isidorus. Hoc autem cum ad Diogenianum tunc Hispali & totius Baeticae Praesidem deferretur, illas equuleo distortis, [Et (ut Vsuarius refert) vngularum laniatione vexauit: post, carcere, inedia, & torsionibus afflixit: tandem Iusta in carcere spiritum exhalauit: Rufinae vero ceruix confracta est in confessione Domini.] Quae ad annum Domini CCXXCVII. principio Imperij Diocletiani annales nostri referunt. Cum autem Martyrum professio, ad indignationem commouisset Diogenianum: qui tunc in Christianos Hispaniae Imperatorum praecepto omne persecutionis genus exercebat: ne alij simili exemplo vel illius vel futurorum Praesidum & successorum animos ad maiorem saeuitiam & crudelitatem incitarent (de Eulalia taceo Emeritensi, quod multo ante illius Martyrum canone hic editus sit) idcirco decretum est Concilio hoc Illiberritano (adfuit enim in eo Sabinus Episcopus Hispalensis, a quo forsitan codendi huius canonis ratio profecta est) ne quisquam idola Gentilium disturbaret, ne hac occasione illi, vel in tepla nostra, vel in personis liberius grassarentur: ut atrocissimè etiam Augustini temporibus, in Christianos grassatus est Gororanes Perfarum Rex, quod Abdas Episcopus sanctissimus disturbaasset Ignis maximi apud Perfas dei tepla, ut scribit Cassiodorus: quod & Alexandriae euenisse Theodosij Imperio auctor est Socrates. Cum enim Theophili Episcopi consilio

P filio, Imperator edicto sanxisset, Gentium eueri delubra illudque opera effici eiusdem Theophili, & cum Serapidis & Mitrac templa diruisset, acerbissimum Genres dolorem concepisit, nec concepit ferre potuisse, quin communi consensu in Christianos grauissimo impetu irruerent, nec antea à caedibus voluisse abstinere, quam conceptam doloris acerbicatem, maiori Christianorum pernicie & sanguinis effusione lenissent. De Arabibus, A Eropolis, Phoenicibus, Syris & alijs haec mandauit literis Sozomenus. [Adhuc autem in quibusdã ciuitatibus pro tēplis suis alacriter Pagani dimicabāt: velut in Arabia Patraci, & A Eropolitae: in Palaestina Raphiorae & Gazaci: in Phoenicia ij qui Heliopolim incolūt: in Syria potissimum vindices templi Apamiae, quae colitur ad Axium fluum: quos quidem ego intellexi ad protectionem templorum suorum frequentes auxilijs vfos hominum Galilaeorum, & collectorum ex pagis Libano vicinis; demum ad tantam prorupisse audaciam, vt etiam Marcellum, qui eius prouinciae Episcopus erat, interficerent. Hic enim cū iudicaret illos non alia ratione facilius à priori superstitione posse conuerti, templa quae in vrbe & in pagis habebant, euerit, & certior factus in Aulone (is est tractus Apameorum prouinciae) templum esse amplissimum, militibus aliquot ac gladiatoribus assumptis aduersus istud contendebat. Cui cū appropinquasset, extra telorum iactum ipse restitit: erat enim pedibus debilis, & neque pugnare, neque hostem fugere, vel fugare poterat. Militibus deinde ac gladiatoribus in destruendo templo occupatis, ex Paganis quidam, intellecto, quòd ille ibi relictus esset solus, ea ex parte qua locus pugna vacabat, egrediuntur, & ex improuiso adorti eum corripunt, & rogo iniectum interimunt, ac in praesentia quidem clam id habuerunt.] Huic damno occurrunt prudenter hoc decreto Hispani Episcopi, & occurrerunt etiã (vt audio) alio simili Pōtiffices Maximi, dū praeceperūt iam diu sacerdotibus & monachis Hierosolymitanis sub graui cēsura anathematis, ne verbum Domini publicè praedicarent, quia tamen Christianae doctrinae propagatio res sit sanctissima; ne tamen excitati Turcarum animi facerent in Christianos crudelius, iustissimè eis illud interdictum est.

Fuit etiam alia satis solers & prouida in edendo hoc decreto Patrum nostrorum ratio, qua huic se martyrio offerentes, priuari martyrij dignitate consentaneum iudicauerunt; quia erant inter Christianos olim pauperes, & mendici multi, qui non tam Christianae religionis zelo, quam temporalium bonorum iactura, se martyrio exponebant, vt detenti videlicet in carcere, alerentur ab Ecclesia, & debitis quibus vrgebantur, plenè ab ea satisfaceret, vt auctor est Augustinus. [Quidam etiam, ait in eadē epistola, quae est Mēsurij Carthaginēsis Episcopi ad Secūdū Tifigitanum] facinorosi arguebantur & fisci debitores, qui occasione perfectionis, vel carere velent onerosa multis debitis vita, vel purgare se putarent, & quasi abluere facinora sua, vel certè acquirere pecuniam, & in custodia delicijs perfrui de obsequio Christianorum. Eandem consuetudinem suppeditandi necessaria Cōfessoribus indicat Tertullianus, dum

Sozomenus, lib. 7
cap. 15.

August. in breuiculo
collat. 3. diei.
cap. 15.

Tertull. lib. ad
Martyres in prin
cipio.

Cyprian. epist. 37

*Concil. Carthag.
4. canone. 43.*

*Concil. Rothom.
can. 5. Apud Bur
chardum lib. 2. de
cre. c. 71. Inon.
2. par. decretorū
cap. 121.*

*Tertull. ad Scapu
lan.*

*Nicolaus Papa
ad consulta Bulga
rorum:*

librū ad Martyres sic exorditur. [Inter carnis alimēta (ait) benedicti Mar
tyres designati, quae vobis & Domina mater Ecclesia de vberibus suis, &
singula fratres de operibus suis proprijs in carcerē subministrant, capite
aliquid & à nobis, quod faciat ad spiritum quoq; educandū.] Cyprianus
etiam, hoc pietatis officium Cōfessoribus exhibendū cōsultat clero; post
alia enim quae ad hāc rē scripsit in principio, ad finem addit: [Pauperi-
bus quoque, vt saepe iam scripsi, cura ac diligētia vestra non desit: ijs ta-
men qui in fide stantes & nobiscū fortiter militātes, Christi castra non
reliquerunt, quibus quidē nunc maior à nobis, & dilectio & cura prae-
standa est, quōd nec paupertate adacti, nec persecutionis tēpestate pro-
strati, dum Domino fideliter seruiunt, caeteris quoq; pauperibus exem-
plum fidei praebuerunt.] Et hoc tandem praecepto ianxerunt Episcopi
Africani in Concilio Carthaginensi IV. [Christianū Catholicū (aiunt)
qui pro Catholica fide & pro Ecclesiastica re & Christiana religione tri-
bulationem patitur, honore omni à sacerdotibus honorādum: etiam &
per diaconum ei victus administratur.] Vt his ergo comm^{is} fruere-
nt, solebant se quidam temerē martyrio exponere, quos non honoran-
dos vt Martyres, idem Mēsius rescripsit, vt paulō post dicemus.

His praeterea accedebat, quōd nascentis Ecclesiae Partes maximē opta-
rint, vt in perferendis tunc profanis idolorum sacrificijs & impijs super-
stitionibus, patientiae, modestiae, mansuetudinis & humilitatis virtuti-
bus resplenderent Christiani, neque vi & armis ethnicorū delubra, sed
pietate & religione deturbari volebant: quo sic admirabilior Christi
potestas, & Catholicae Ecclesiae progressus humanis non tribueretur
auxilijs: quod facilē eueniret, si templa, vel idōla Gentium viribus po-
tius, quam Ecclesiastica disciplina perfringerent, & eādē feuerita-
te Christianae religionis semina latius propagare adniterentur. Quem-
admodum enim Philosophos, & Oratores, mundiū; huius sapientes pri-
mum non elegit Christus, per quos coelesti doctrina hominum genus
erudiretur; sed illiteratos piscatores, quorum opera & Philosophi, & Ora-
tores in Ecclesiae retia pertraherentur, ne videlicet humanae sapientiae
viribus conuersio Gētium adscriberetur: in qua suae gratiae vim Deus
illustrē videri volebat: ita ad propagationē Euangelij, & idolorum euer-
sionem, noluerunt humanarum virium fieri periculum; sed vtriusque
rationem diuināe prouidentiae reseruari: vt palam fieret non humana
aliqua praesumptione aut virtute, sed diuina prorsus sapientia, & pote-
state nouam tunc nomine Christi religionem introduci & stabiliri inter
Gentes. Qua ratione non vi, non armorum strepitu fidem nostram
propagari, sed omni & religionis & pietatis officio monuit Tertullianus.
[Non est religionis (inquit) cogere religionem, quae sponte suscipi
debet, non vi.] Ita Nicolaus Papa ad consulta Bulgarorum. [De his
(inquit) qui Christianitatis bonum suscipere renuunt & idōlis immo-
lant, & genua curuant, nihil aliud possumus scribere vobis, nisi vt eos ad
fidem rectam monitis, exhortationibus & ratione potius, quam vi, quōd
vanē sapiunt, cōuincatis.] Et postea, [Nulla cum his (inquit) qui non cre-
dunt

P dunt, idòlaq; adorant, miscenda cõmunio est. Porrò illis violètia vt credant, nullatenus inferenda est: nã omne quod ex voto non est, bonũ esse non potest.] Id in subditos suos nondũ conuersos vsurpauit Edilbertũ Anglorũ Regẽ refert, & laudat Beda. [Quorum fidei (inquit) ita congratulatus esse Rex perhibetur, vt nullum tamẽ cogeret ad Christianismũ, sed tantũmodo credentes arctiori dilectione quasi conciuẽs sibi regni coelestis amplecteretur. Didicerat enim à doctõribus auctoribusq; salutaris, seruitium Christi voluntarium nõ coactiũ debere esse.] Quod & antea magnũ Constantinũ fecisse, saepe prædicat Eusebius: & Nicephorus [Maximus (inquit) ille Constantinus qui ingentẽ quidẽ, minorẽ tamẽ virtute & gloriã suã, consequutus est laudẽ, & primus vera pietate Imperium exornauit: quum omnẽ (vt ita dicã) terrarum orbem in idolorũ cultu insanientẽ, sacrificare quidẽ daemonibus prorsus prohibuit, aras autẽ corũ non sustulit, mandato illo promulgato, vt deorũ tẽpla clausa, quo à nemine adiri possent, seruariẽtur. Idẽ filij eius fecere: crudelitatis enim esse putarũt, repente prorsus tantã instituire mutationẽ: satius esse existimãtes, quietis cõsilijs paulatim homines ad verã pertrahere religionẽ.] Id erga Iudaeos obseruãdũ decreuit Conciliũ Toletanũ III. & Gregor.

Quia in Euangelijs non est scriptum.

Non teneri quemquam priuata auctoritate idõla Gentium infringere, posse tamen suo tempore & loco. Cap. XLV I.

S **N**ON esse scriptum in Euangelijs, vt quis priuata auctoritate se offerat martyrio, dando illi ansam fractis idõlis, certũ est, & Hispani Patres hic affirmãt: quinimo cõsiliũ extat apud Matthacum, vt cũ nos persecuti fuerint in vna ciuitate, fugiamus in aliam. Huic autẽ fugiẽdi licetia non modo non est locus, cum heroicae virtutis documẽtũ est dãdũ, quin potius ad percipiẽdã oblatã martyrij coronã animo alacri currẽndũ est, vt insigni pietate & eruditione probauit latissimẽ diuus Eulogius Cordubẽsis Episcopus, & electus postea Archiepiscopus Toletanus, in toto eo libro, cui titulu dedit, Memoriale sanctorũ. In hoc tñ, nõ pietatis modò, & religionis, sed prudẽtiaẽ etiã ratio obseruãda est: cũ sapiẽter doceat D. Bernardus [Fortitudinis matrẽ esse prudẽtiã, nec fortitudinẽ, sed temeritatẽ quẽlibet ausũ quẽ nõ paruriuit prudẽtia.] Quod & ab his obseruari impẽsius vellẽ, qui Oriẽtis & Occidẽtis Indiae Gẽtes ex errorũ tenebris ad veritatis Christianae lucẽ studẽt reuocare: scio enim nonnullos in propagãdo Euãgelio, & in affigendis publicẽ crucibus, neruos omnes cõtẽdissẽ: imprudentia tñ religionem & pietatẽ nonnunquã frũstrante.

Neque inuenitur ab Apostolis vnquam factum.

An Apostoli fregerint vnquã Gentium idõla: & quanti traditiones Apostolicas ab initio Ecclesiae Hispani Patres fecerint. Cap. XLVII.

Beda lib. i. eccle siast. hist. Gentis Anglorum c. 26.

Euseb. li. 2. de Vita Constantini c. 55. Niceph. lib. 12. c. 25.

Concil. Toleta. 4. can. 55. relato in cap. de Iudaeis. 45. distinct. Et Gregor. Magnus in epist. ad Petrũ Episcopum Terracinensem lib. i. regist. epist. 34. & in epist. ad Paschasium, in registro lib. 11. iudicatione 6. epist. 15. Gratian. in. c. qui sincera. 45. dist.

Matth. 10.

D. Eulog. Cordubensis Episcopus tom. 1. lib. Memoriale sanctorum.

D. Bernard. lib. 10 de considerat. ad Eugenium. cap. 8.

N Codice Lucēsi, Neq; inuenitur sub A postolis vnquā factū. Vtraq; lectio vera est. Sed cūm de Dominico Euāgelio suprā meminerint, probabilius est, de factis A postolicis nūc etiā Patres agere voluisse: sicq; primā lectionē retinēdam esse. Cui consonāt quae de D. Paulo, Petro & alijs D. Cyprianus & Athanasius referunt: quae tamen huius loci sint propria, copendij causa omittā. Sed siue sub A postolis, vel ab A postolis nūc quā factū legamus, vtraq; lectio difficultate non caret, cūm D. Ioannem Euāgelistā A postolicis tēplū diruisse in insula Pathmo, in qua fuerat relegatus, Prochorus tradat eius discipulus, in Asia verō Ephesinae Dianae tēplū etiā euertisse, Abdias narrat; & aliud Marthaeū in Etyhopia. Sed nō diruerūt, nō fregerūt, labefactarūt oratione, nō manibus, disturbarūt coelesti, nō humana virtute: vt ijdē Prochorus & Abdias testātur, quos sequi & imitari fideles, voluerūt Hispani Patres. Scripturae praeterea sacrae & A postolicarū constitutionū dignitatē quanta veneratione coluerint, doctrina hīc sancta & exemplo demonstrarunt, dū Gentium idōla humanis viribus prosterni idē noluerūt, quōd nec diuinis literis, nec A postolicis exēplis fulciretur. In quo praeclearis diui Pauli vestigijs instituerunt, dum ad Thesalonicensēs scribens, ait: [Itaque fratres, state & tenete traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam.] A Paulo eādē se hausisse doctrinam testatur Beatus Dionysius Aereopagita D. Eugenij magister, à quo accepit pietatis & dignitatis haeres Melanthius. [Nostrae (inquit) hierarchiae vis omnis in verbis, quae à Deo tradita sunt, cernitur. Sanctissima autem veneratione q; dignissima verba ea esse dicimus, quae nobis à sacrosanctis nostris praeceptoribus, in sanctis atq; Theologicis Scripturae libris sunt prodita, quaeq; ab iisdē sanctis viris institutione, quae magis à materia abhorreret, proximaque iam quodāmodo esset, ac similis coelesti hierarchiae, ex mēte in mentē verbo corporeo illo quidē, sed quod minus est materiae particeps, sine scripto studiorū nostrorū duces princepsq; didicerunt.] Et paulo post. [Quocirca, primi illi hierarchiae nostrae duces ac principes, cūm ipsi à diuina bonitate plenē cumulatēq; sanctū hoc munus accepissent, & à diuina benignitate eius apud posteros propagādi prorogādiq; causa missi essent: ijdēq; valdē vt diuini posteros ad coelestia, & diuinitatis similitudinem traducere cuperēt: signis, quae sub sensum cadunt coelestia, varietateq; ac multitudine id quod coniunctum cōnexumq; erat, & humanis diuinas res, quaeque materia carent, ijs quae ex materia constāt, ac nostris eas quae essentia superiores sunt, partim scriptis, partim non scriptis suis institutionibus, ex sacrosanctis legibus nobis tradiderunt.] Eādē Irenaeus scripsit, edoct⁹ à Polycarpo Ioānis discipulo. [Quid enim & si quibus de aliqua modica quaestione disceptatio esset, nōne oportet in antiquissimas recurrere Ecclesias, in quibus Apostoli conuersati sunt, & ab eis de praesenti quaestione sumere, quod certū & re liquidū est? Quid autem, si neque Apostoli quidem scripturas reliquissent nobis, nonne oportebat ordinem sequi traditionis, quam tradiderunt ijs, quibus

D. Cyprian. epist.
56. ad Thibaritanos.

D. Athan. in sua
de fuga Apolog.
Prochorus hysto.
Apostol. cap. 25.
Abdias lib. 5. &
7. hist. Apostol.

2. Thef. 2.
Diony. Aereopag.
lib. 1. de Ecclesin.
hierarch. c. 1.

Irenaeus lib. 3. c.
4. aduersus haereses.

quibus committēbāt Ecclesias: Cui ordinationi assentiunt multae Cen-
 tes, barbarorum eorum, qui in Christum credunt, sine caractere, vel
 aramento scriptam habentes per spiritum in cordibus suis salutem, &
 veterem traditionem diligenter custodientes, in vnum Deum creden-
 tes fabricatorem coeli & terrae, & omnium quae in eis sunt, per Chri-
 stum Iesum Dei filium. Hanc fidem qui sine literis crediderunt, quan-
 tum ad sermonē nostrum, barbari sunt: quantum autem ad sententiam,
 & consuetudinem, & conuersationem, propter fidem, per quam sapien-
 tissimi sunt, & placent Deo, conuersantes in omni iustitia, & castitate,
 & sapientia. Quibus si aliquis annūciauerit ea quae ab haereticis adiū-
 uenta sunt, proprio sermone eorum colloquens, statim concludens au-
 res, longo longius fugient, ne audite quidem sustinentes blasphemum
 colloquium. Sic per illam veterem Apostolorum traditionem, ne in cō-
 ceptionem quidem mentis admittunt, quodcumque eorum portencilo-
 quium est: neque enim congregatio fuit apud eos, neque doctrina in-
 stituta. Traditione igitur quae est ab Apostolis, sic se habente in Ec-
 clesia, & permanēte apud nos, reuertamur ad eam, quae est ex scripturis
 ostensione, eorum qui & Euangelium conscripserunt Apostolorū. Sed
 cur nō omnia scriptis tradiderint Apostoli, sed sermone multa retineri,
 & conseruari voluerint, haec docet Basilius. [Nonne (inquit) ex doctri-
 na quam patres nostri in silentio, quod curiosos & oetiosos submouet
 seruauerunt: pulchrē quidem illi, nimirum docti, arcanorum veneratio-
 nem silentio conseruare? Nam, quae nec intueri fas est, non iniuriis,
 qui conueniebat horum doctrinam publicitūs circumferri scripto? Dein-
 de Moysis exemplo probans, qui non omnes ad penitiora factamēta
 admisit: probē, inquit, sciens pro sua sapientia, res visu tritas, & vnde-
 cunque parabiles, expositas esse contemptui: cacterū id, quod depōsi-
 tum est, quodque rarum est, huic natura coniunctum esse, summam ad-
 mirationem & studium. Ad eundem profectō modum, & qui in pri-
 mordijs Ecclesiae certos ritus perscripserūt Apostoli, & Patres, in ocul-
 to silentioque mysterijs suam seruauerunt dignitatem: neque enim om-
 ninō mysterium est, quod ad populares & vulgares aures effertur. Est
 autem etiam silentij species ipsa obscuritas, qua vitur scriptura, men-
 tem ad contemplationem dogmatum inhabilem exercens, idque ad vti-
 litatem in scripturis versantiū.] Inde illa contra doctrinae, atque sacra-
 mentorum profanatores Gregorij Nazianzeni grauis querela. [Illud
 saltem (ait) inter nos conueniat, vt mystica mysticē, & sancta san-
 ctē proloquamur, nec in profanas aures, quae in vulgus efferi nefas est,
 projiciamus, ne alioqui constet eos, qui daemones adorant, & tur-
 pium fabularum, ac verum cultum profitentur, nobis grauitate su-
 periores esse: quippē, qui his, qui non iisdem sacris initiati sunt,
 cruorem potius suum, quam sermones quosdam impertirent.] An-
 tiquissimo igitur hoc Hispanorum Episcoporum decreto, haereticos
 recentiores qui Apostolicis traditionibus derogant, conuinci posse sa-
 tis manifestum fit: dum mille & trecentis ab hinc annis tam grauis &
 sancta

*Basilius in lib. de
 Spiritu sancto
 cap. 27.*

*Gregor. Nazian-
 ni in oratione. 1.
 de Theologia.*

sancta fuerit earum apud ipsos & omnes auctoritas. Nec Hispanorum etiam Episcoporum doctrinam & pietatem minus licebit hinc vel à rigidis eorum censoribus commendari, quòd non solum Euangelicis & Apostolicis institutis repugnantes sententias tradere noluerint, sed nec latum quidem vnguem ab eorum scriptis & non scriptis traditionibus velle discedere, tam sancta, quam aperta sententia declarauerint. Sed bene iam habet acerba ista & mala tractatio: auget enim pretium virtutis audire malè, cum bene feceris.

PLACVIT, EVM IN NVMERVM non recipi Martyrum.

Non decerni ab Hispanis Patribus in hoc canone, Martyrem non esse, qui idola fregerit: sed in numerum Martyrum ab Ecclesia non referri: & cur. Cap. XLIIIX.

D. August. epist. 167. ad Festum, & sermo. 17. de Verbis Dñi. Refertur ab Innoc. 3. in c. cum Martiae de celebratio. Missarum.

D. August. in breuiculo collationis cum Donatistis in 3. die cap. 17.

D. Clemens lib. 5. Constitutio. Apostolicarum, c. 7. Iulius PP. in epistola ad Orientales. Cyprian. epist. 15. & 82. Athanas. in apologia de fuga.

NON decreuerunt Patres Hispani (vt falso illis obijci solet) Martyrem verum non esse, omnem qui Gentium idola confregerit: cum omnis, qui pio & prudenti animo sanguinem vel vitam profuderit pro Christo, certus & verus sit Martyr. Si enim Martyrem (vt Augustinus docuit) non facit poena, sed causa: qui cum causa poenam coniunxit, quare apud Deum, Martyris nomine & honore non decorabitur? Quod decernunt igitur, id solum est, eum qui prosterneus idola Gentium interfectus fuerit, in numerum Martyrum non recipi, hoc est in catalogum Ecclesiasticum Martyrum non esse referendum. Similem constitutionem tulit in Africa, eodem ferè tempore Mensurius Episcopus Carthaginensis; eos enim qui vltro Martyrio se offerret, non honorandos vt Martyres Christianis praecipit: vt testis est Augustinus: [Lectum est (ait) eos qui se offerrent persecutionibus non comprehensi, & vltra dicerent se habere scripturas, quas non traderent (conquirebant tunc Donatistae haeretici scripturas sanctas, vt eas igni traderet) à quibus hoc nemo quaesierat, displicuisse Mensurio; & ab eis honorandis eum prohibuisse Christianos.] Quemadmodum ergo veri sunt Martyres, qui vltro se Martyrio offerunt, & illud perferunt constantissimè, quorum exemplis pleni sunt Ecclesiastici annales: tamen illa oblatio prohibita fuerit à D. Clemète, Iulio PP. Cypriano, Athanasio & alijs: sic & illi veri Martyres sunt, qui flagrantis pietatis & religionis zelo idola opportuno tempore fregerint: tamen ob exempla & rationes à nobis citatas superius, idola frangere inhibitum fuerit à Concilio; ne videlicet occasionem darent Gètilibus liberius & inhumanius reliquos Christi filios nouiter tunc ad Ecclesiam conuersos persequendi. Eaquè de causa non definit Concilium Martyres non esse: quia si verè natura sua

sua Martyres sunt (vt dixi) Conciliū efficere nō potuit, vt in hierarchia
 coelesti, Martyrū illi ordini à Deo nō adscriberetur: sed illud tanrūm
 decernit, vt in Ecclesiastica, honore Martyrū non decoratur. Consue-
 uit enim Ecclesia viuētes & mortuos Confessores, & Martyres, multis
 ornare priuilegijs. Et vt omitteremus literas Confessorias, quibus peccato-
 rū indulgentiā Episcoporum consensu lapsis dabant, de quibus abūdē
 superius: eos inter tentationes (sic enim vocabant olim Episcopi perfec-
 tionū calamitates) officio suo incumbētes gradibus sublimandos de-
 creuerūt Africani Partes, in Concilio Carthaginensi IV. quinitimo omni
 honore afficiēdos, & detētos in carcere, victu per diaconos sustentādos,
 adiecerunt. [Christianum Catholicum (aiunt) qui pro Catholica fide, &
 pro Ecclesiastica re & Christiana religione tribulationes patitur, honore
 omni à sacerdotibus honorandum: etiam & per diaconum ei victus ad-
 ministratur.] Cūm autem ē vita excessissent, memoriam illorum inter
 alios sanctos spiritus celebrabant. Nec id semel tantūm, sed singulis qui-
 busq; annis cum is dies recurrisset, quo illi se martyrio consecrarent, vt
 auctor est Cyprianus, [Sacrificia pro eis (inquit) semper, vt ministris offe-
 rimus; quoties Martyrum passiones & dies anniuersaria commemo-
 ratione celebramus. Denique & dies eorum quibus recedunt ad-
 notate, vt commemoraciones eorum inter memorias Martyrū celebra-
 re possimus. Quamquam Tertullus fidelissimus & deuotissimus frater
 noster, inter caetera sollicitudinem, & curam suam cum fratribus in om-
 ni obsequio operationis impartit; qui nec illic circa curam corporum
 deest, scribat, ac significet mihi, dies, quibus in carcere beati fratres no-
 stri ad immortalitatem gloriosae mortis exitu transeunt, vt & celebrēt
 hīc à nobis oblationes, & sacrificia, ob commemoraciones eorum,
 quae citō vobiscum Domino prosperante celebrabimus.] Neq; id acta-
 te solūm Cypriani, commune fuisse in Ecclesia constat; nam Origenes
 ait, [Bene & secundum voluntatem Dei, innocentium memoriam san-
 cti Patres celebrari mandarunt sempiternam in Ecclesijs, velut pro do-
 mino morientium, velut pro Iudaeis & Gentibus credituris, velut
 etiam pro ipsis parentibus.] Hoc idem sensit Origene & Cypriano ve-
 tutior Tertullianus. [Oblationes (inquit) pro defunctis, pro natalitjs an-
 nua die facimus.] Quod sinistrē admodum quidam accommodarunt
 ad dies natalitios ethnicorum, cum res sit indubitata; apud antiquos,
 natalitia Martyrum, pro die passionis vsurpari, vt videre est (vt
 omitteremus alia) ex Concilio Laodicensi vetante natalitia Martyrum
 in Quadragesima celebrari: quōd tempori luctus festiua illa solennia eo
 die peragenda, non satis congruerent. Smyrnenensis Ecclesia diem pas-
 sionis diui Polycarpi, discipuli diui Ioannis Baptistae celebrat; de qua
 faciens mentionem Eusebius ait: [Quo in loco etiā nunc praestante Do-
 mino solennem agimus eorum festq; conuentus, maximē quidē in die pas-
 sionis eius, sed & cūm eorum memorias qui prius passi fuerant, celebra-
 mus: vt sequentium animi ad praecessoris viā exemplis insignibus sus-
 citentur.] Quare rectē Concilium Gangrense ante annos amplius mille

Lib. 2. cap. 51.

Concilii Carthag.
4. can. 42.
Idem can. 43.

D. Cyprianus Epi
sola. 34. C. 37.

Origenes in homi-
lia quadā in illud
Matth. vox in va-
ma.

Tertull. lib. de co-
rona militis.

Laurēt. de la Bar-
ren Tert.

Concilii Laodice-
nū can. 51. C. 52.

Eusebius lib. 4. hi-
stor. eccles. cap. 15

Concilii Gangren-
se can. 20.

*D. Clemens lib. 8.
Apostolicar. con-
stit. cap. 12.*

*D. Augustinus
sermone. 17. de
verbis Apostoli.*

*D. Augustinus
tractatu. 84. in
Euangelio Ioannis.
Ioannis. 15. cap.*

*Cyrillus Hieroso-
lymitan^o in suis
catechesibus.*

*D. Clemens lib. 8.
Apostolicar. con-
stit. cap. 13.*

*D. Cyprianus epi-
stola. 34.*

*D. Dionysius de
Eccles. hierarch.
1. part.*

*D. Augustinus li-
bro de virginib.*

*Concilium Afri-
canum can. 13.*

*D. Gregorius in
registro lib. 7. epi-
stola. 29. indict. 1.*

ducentos, anathemate ferit Eustachium, & illius sectatores, qui colle-
ctas, quae per basilicas Martyrum fiebant, vel etiam quae ibidem cele-
brabantur oblationes, memoriasque ipsorum, reprehendebant. Quod si
altius originem huius consuetudinis repetamus, ab ipso tempore Apo-
stolorum ortum habuisse reperimus. D. enim Clemens, cum constitutio-
nem Iacobi fratris Ioannis recenseret, loquens de oblatione, [Adhuc
(inquit) offerimus tibi pro omnibus sanctis, quae a seculo placuerunt,
Patriarchis, Prophetis, Iustis, Apostolis, Martyribus, Confessoribus.]
Atque ut id obiter notemus, ne quis ad Clementis hunc, & alterum Cy-
priani locum, paulo ante citatum offendar: animaduertendum, nihil ob-
stare his, quae de amplitudine dignitatis Martyrum Augustinus praedi-
cat his verbis: [Iniuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre.] Nam non
oratur pro Martyre, ad delictorum expiationem; sed partim, ad gratia-
rum actionem, quas Deo reddere decet, ob constantiam & animi fir-
mitatem Martyribus concessam; partim ut eorum precibus adiuuentur
fideles ipsi qui orant. Augustinus, cum locum illum Ioannis interpretaretur:
Maiorem hac dilectione. [Ideo quippe ad ipsam (inquit) mensam, non
sic eos connumeramus, quemadmodum alios, qui in pace requiescunt,
ut etiam pro eis oremus, sed magis, ut orent ipsi pro nobis, ut eorum
vestigijs adhaereamus, quia impleuerunt ipsi caritatem, qua Dominus
dixit, non posse esse maiorem.] Cyrillus etiam Hierosolymitanus, verba
illa Misae Graecorum exponens, [Etiam offerimus tibi pro omnibus
qui a seculo tibi placuerunt, sanctis.] eodem modo exponit: [Atque hoc
sacrificium (inquit) tibi offerimus, ut memores simus primum eorum,
qui dormierunt, Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Martyrum,
ut Deus orationibus & intercessionibus eorum nostram deprecationem
suscipiat: deinde ut memoria habeamus sanctos Patres, qui dormierunt,
atque Episcopos, & deinde omnes qui nos praecesserunt, magnam vtili-
tatem credentes accessuram eorum animabus, pro quibus offertur ex ora-
tione sancti, ac tremendi sacrificij.] Hoc ipsum docuit diuus Clemens:
[Memoremus (inquit) Martyres sanctos, ut mereamur certaminis eorum
participes fieri.] Et hoc est, quod B. Cyprianus dixit, sacrificia pro
eis offerri, id est in honorem, & commemorationem eorum: ut sicut ait
Beatus Dionysius, huiusmodi commemoratione nos ad beatam vir-
tutem hortemur, & ad diuinam sortem eorum obtinendam per imita-
tionem. Quae res inde nata videtur, quod in sacrificijs, iuxta ritum veteris
Ecclesiae, post symbolum decantatum, & mutuam consalutationem, nomi-
na pie defunctorum scripta in libello, quem in altari ponebant, reci-
tabantur, non sine laude & praeconio virtutum, quae in illis viuētibus
illuxerant. Ita diuus Augustinus: [Perhibet enim (inquit) praeclarissi-
mum testimonium Ecclesiastica auctoritas, in qua fidelibus notum est,
quo loco Martyres, & quo defunctae sanctimoniales ad altaris sacramen-
ta recitentur.] Illis diebus passiones eorum legedas in Ecclesia, Concilio
Africano cautus reperio: quod & suo tempore vigere scripsit D. Gregorius,
[Mos ait penè omnium Martyrum distinctis per dies singulos passionibus
collecta

collecta in vno codice nomina habemus, atq; quod annuis diebus in eorū veneratione Missarū solēnia agimus.] Hinc nata martyrologia, quae inter libros sacerdotibus necessarios annumerat Burchardus. Hinc celebres de eorū laudib⁹ cōciones, quarū rationē, in eorū piā memoriā infirturā reddit B. Basilius. [Qui vitas eorū (inquit) qui in pietate honestē persefuerarūt, recēsemus, glorificamus primū Dominū per seruos, laudamus autē iustos per testimonium eorū, quae nouimus, populū verō per honestorū factorum narrationē exhilaramus. Nam exhortatio ad tēperantiam est vita Ioseph, & ad fortitudinē vita ipsius Sāpsonis.] Hinc dies festi, quibus hodie etiā Christiani feriātur, qui olim tāta agebatur celebritate, vt illis dieb⁹ cōiuiua & spectacula fierēt, choreae ducerētur & saltationes, vt prodit D. Basilius. [Anteā (inquit) fiebāt sanctorū mortes, vt Ioseph mortē Samuel, nūc non amplius lacrymis sanctorū mortes profequimur, sed tripudijs diuinitus inspiratis, super sepulchra eius choreas ducimus.] Gregorius Nyssenus haec de populari lactitia in honorē Martyrū ait. [Descēdit (inquit) rursus in Vrbe, & omni circā regione vndiq; peragrata, ac perustrata, additamentū, & quasi corollariū studij sui erga numē diuinū instituebat, apud omnes vbiq; populos fanciēs, vt nomine eorū qui pro fide certassent, dies festi, atq; solennes conuentus celebrarētur, cūmq; alius in aliū locum corpora Martyrū duxissent, per an niuersarij circuli ambitū congregati laetabatur in honorē Martyrum, S] Et paulō post, singularem huius cōmunis lactitiae ratio nē reddens. [Cū animaduertisset (inquit) quōd propter corporis voluptates, simplex & imperitū vulgus in errore simulacrorū cultus permaneret, quo maximē id quod peripiciū est, interim in eis assequeretur, nēpe vt vanis superstitionibus relictis, ad Deū conuerteretur: permisit, vt in memoriā sanctorū sese exhilararēt, & oblectarēt, atq; in lactitiā effunderentur.] Verū cū nihil tā piū sit, tā religiosum, tam sanctū, quod humana prauitate nō possit peruerti: tēporum decursu effectum est, vt illa festa, choreae & solēnitates aliquādo turpiter fierent, sic vt matronalis honor, & innumerabiliū foeminarū pudor deuotē veniētū ad sacratissimos illos dies, iniurijs lasciuientū appeteret: qua de causa decreuerūt Africani Patres ab Imp̄. postulare, vt illa spectacula, & cōiuiua imposita poena graui prohiberent.

Sed redeamus ad Martyres persequamurq; reliqua priuilegia, quae relatis in numerum eorum, veteres Ecclesiae mores impertiebant, & quibus idōla frāgentes priuari in hoc canone decernitur. Postquā enim ē viuis ex cesserant, nō solū eorum corpora fideles, vt Sanctorū venerabatur, & exosulabantur, sed vulnera ipsa, sanguinē, ossa, vel reliquas partes (quas idcirco reliquias vocamus) prosequēbatur eximio cultu. D. Basilius ostendens, quā pretiosa sit eorū mors, qui pro Christo mortē occubissent. [Quādo Iudaicē (ait) moriebatur, abominabilia erāt morticina; cum pro Christo vero contingit mors, pretiosae sunt reliquiae Sanctorū:] Et inferius: [Dicebatur (inquit) de sacerdotib⁹, & Deo dicatis: Nō contaminabitur ex aliquo mortuo; nunc autem qui contingit ossa

Burchardus libro
1. decretorū. c. 8
D. Basilius in cō-
cione quā habuit
pro Gordio Mar-
tyre.

D. Basilius in ser-
monē de S. Bar-
laam.
Gregorius Nyssē-
nus in vita Magni
Gregory.

Concilium Afri-
canum can. 27.

D. Basilius in ex-
positione Psal.
117.

Martyris, quandam sanctificationis societatem assumit, ex gratia corpore insidente.] Hinc liquet quantum sanctorum reliquijs tribuendum sit, cum eorum contactu quandam sanctificationis societatem contrahi dicat Basilius. Nec solum ossa & corporum cineres, quae templa Spiritus sancti quondam fuerant, sanctorumque operationum organa, sed etiam baculos, sudariola, vestes, lectulos, sedes, & reliqua, quae illi corpore gestauerant, vel manibus correctauerant, & etiam vincula religiosissimè obseruabāt, vt testatur Tertullianus. Vulgare, & tritum est, quo honore, qua reuerētia, quo cultu & religione, magnus Athanasius suscepit palliū, & melotē, quae illi in testamento legauerat insignis ille & magnus Antoni: cuius legati meminit honorificè Athanasius. Antoniū etiam vestem Pauli primi eremitae gestare solitum diebus solennibus Paschae, & Pentecostes, D. Hieronymus refert. Iacobi Apostoli (qui Domini frater cognominatus, & Ecclesiae Hierosolymitanae primus Episcopatum gessit) cathedram seu sedem Episcopalem ab eius successioribus honorificè custoditam, ostentatamque; aduenis cultus causa, Eusebij adhuc annis, annalium memoria proditum est.

Ad sepulturam efferebantur maximo honore, & pompa, vt significat B. Cyprianus. [Corporibus etiam omnium (inquit) qui etiam secti sunt in carcere, tamen glorioso exitu mortis excedat, impartiat, & vigilantia, & cura propensior: neque enim virtus eorum, aut honor minor est, quominus ipsi quoque inter Martyres numerentur.] Sic legitur de sancto Stephano: [Sepelierunt eum viri timorati, & fecerunt planctum magnum super eum.] Planctus enim nomine, funeris honorè & pompam Lucam significasse tradit Hieronymus. [Quod Stephano (inquit) fecerint Hierosolymae fratres planctum magnum: & utique, planctus magnus non in plangentium exanimatione, vt tu putas, sed in pompa funeris, & exequiarum frequentia intelligendus sit.] Et hoc sane non in Martyrum solum, sed & in piorum funeribus saepe euenire, singulari potius Dei pro uidentia, quam humano consilio cernimus. Efferuntur enim nonnunquam Dei gratia privati homines innocentes, & virtutis laude praestantes, maiori pompa, maiori dico religiosorum, nobilium, & popularium comitatu, pijs oblationibus & suffragijs, quam soleat multis impendijs factis, qui dignitatis honore, vel qui nobilitatis praestant dignitate, si Christiana nobilitate careant: quorum utrumque nec consilio caret, nec fructu, vt vitio ac virtuti iusta merces, diuersa funeris aestimatione accedat, nec eleuet praemia virtutis, qui probos viros & iustos feliciter aspexerint sepeliri, quam viuere flagitiosos & impios.

Cum ad sepulturā olim Martyres deferebāt, dalmatica, aut collobio purpurato insigniebāt, constitutione Eutichiani. PP. vt Damasus refert. [Hic temporibus suis (inquit) per loca diuersa. CCCXLII. Martyres manibus suis sepeliuit, qui hoc constituit, vt quicumque fidelium Martyrē sepeliret, sine dalmatica, aut collobio purpurato, nullatenus sepeliret: dum tamen huius constitutionis ad illū peruenisset notitia.] Vt vel hinc interpretemur decretum Concilij Romani secundi, sub Gregorio Magno.

Dal-

Tertullianus lib. 2. ad uxorem. Athanasius in vita D. Antonij.

D. Hieronymus in vita Pauli eremitae.

D. Cyprianus epistola. 37. ad praef. byteros, & diaconos.

Actu. cap. 7. D. Hieronymus epistola. 25. ad Paulum, & 55. ad Riparium. Eusebius lib. 4. histor. ecclesiastic. cap. 15.

Damasus in vita Eutichiani.

Concilium Romanum sub Gregorio Papa primo can. 4.

Dalmaticā enim hanc postea fideles partiebantur, & vt sanctas Martyrum reliquias venerabatur. Sed cum in funerandis Romanorū Pontificū corporibus eā adhiberent nonnulli, molestē tulit Gregorius Primus, idq; fieri omnino prohibuit, in Cōcilio secūdo Romano. [Sicut indignos (inquit) Beati Apostoli Petri reuerētia mēs fideiū veneratur, ita nostrā infirmitatē decet, semetipsam semper agnoscere; & impensae sibi venerationis honorē declinare, ex amore quippe fideiū huius sedis rectoribus mos vltra meritū erupit, & cū eorū corpora humanā deferūtur, haec dalmaticis contegant, ealdēque dalmaticas pro sanctitatis reuerētia, sibi met partiendas populus scindat: & cū adsint multa à sacris corporibus Apostolorum Martyrumque velamina, à peccatorū corpore sumitur, quod pro magna reuerētia reseruetur: de qua re praefenti decreto constituo, vt fererrum quo Romani Pontificis corpus ad sepeliendū ducitur, nullo tegmine veletur. Quam decreti mei curam gerere sedis huius presbyteros ac diaconos cenſeo. Si quis vero ex eorum ordine, hoc curare neglexerit, anathema sit.]

Sepeliebantur hi solum in Ecclesijs, non autem alij Catholici, vt quemadmodum singularibus ipsi praestitissent virtutibus, ita praecipuo & singulari sepulturae honore decorarentur. De Hispaniae consuetudine testes sunt Concilij Bracarenſis Patres: de Graeciae, Chryſostomus. [Romae (inquit) quae vrbs est regalissima, relictis omnibus ad sepulchra Piscatoris & pellicionis currunt, & Reges, & praesides, & milites, & in Caſtantinopoli Reges nostri magnam gratiam putant, nō si prope Apostolos, sed si vel extra eorum vestibula, corpora sua sepeliantur, sicutque piscatorum ostiarij Reges. Hinc intelligendi sunt Imppp. Gratianus, Valentinianus, & Theodosius, dum aiunt: [Nemo Apostolorum vel Martyrum sedem humanis corporibus existimet esse concessam.] In Ecclesia sepeliri primū Beato Fulgentio Confessori in Africa indultum refert illius discipulus. [Manē verò (ait) postquam multitudo maxima populorum de locis finitimis ad exequias venit, sacerdotum manibus ad Ecclesiam ciuitatis quae Secūda dicitur, vbi etiam reliquias Apostolorū constituerat, deputatus, sortitus est honorabile monumentum. Primus planē in eadem basilica Pontifex poni meruit, vbi nulum mortuum neque sacerdotem, neque laicum sepeliri consuetudo sinebat antiqua, sed magna vis dilectionis remouebat impedimentū consuetudinis, ambientibus vniuersis ciuibus, & cum summa deuotione quaerentibus, vt vbi vir sanctus & Deo amabilis fuerat consecratus, ibi orationibus singulorum semper etiam localiter videretur adiunctus.] Qua ratione honorificum fuit postea fidelibus, iuxta Martyrum sepulchras & monumenta sepeliri, vt docuit D. Chryſostomus. Cuius pij desiderij singularem rationem reddidit D. Ambrosius vel Maximus Taurinēsis: [Ideo (inquit) à maioribus prouisum est, vt sanctorum ossibus nostra corpora sociemus: vt dum illos tartarus metuit, nos poena non tangat, dum illis Christus illuminat, nobis tenebrarum caligo diffugiat, cū sanctis ergo Martyribus quiescentes, euadimus inferi tenebras eorum

Concil. Bracar.
l. can. 36.

D. Chryſostomus
hom. Quod Christus
sit Deus.

Imppp. Grat. Valen-
tini. Theod.

In l. 2. c. de Sacro
sanct. Eccles.

Auctor vitae
Fulgentij. ca. 30.

Idem Chryſosto-
mus dict. a homi-
lia quod Christus
sit Deus.

D. Ambrosius
vel Maximus Tau-
rinensis homil.

77.

D. August. lib.
21. contra Fau-
stum Manich. c.
20.

D. Hieronymus
contra Vigilant.

Damascen. orat.
1. de imaginib.

Prudentius in vi-
ta sancti Hippo-
lyti Episcopi &
Martyris.

Felix PP. in epi-
stola 2. ad Episco-
pos Galliae.
Damascus in vita
Felix PP. I.
Euseb. lib. 8. histo.
Ecclesiast.

D. August. epist.
120. ad Honora-
tum.
Gennadius li. de
dogmatibus Ec-
clesiast. cap. 72.
Theodor. libro 8.
Graecarum affe.
Anacletus in epi-
stola ad omnes
Episcopos, & se-
cerdotes.

proprijis meritis, aut tamē cōfocij sanctitate.] Nec in Ecclesia solum, sed in loco sublimiori, in altari scilicet, reponerantur, non ut is honos eis tanquam Deo deferretur, ut olim calumniabantur haeretici. D. Augustinus: [Populus autem Christianus memorias Martyrum religiosa solennitate concelebrat, & ad excitandam imitationem, ut meritis eorum confocietur, atque orationibus adiuuetur. Ita tamē ut nulli Martyrum, sed ipsi Deo Martyrum constituamus altaria. Quis enim Antistitum in locis sanctorum corporū assisens altari, aliquādo dixit: Offerimus tibi, Petre, aut Paule, aut Cypriane: sed quod offertur, offertur Deo, qui Martyres coronavit, &c.] In altaribus etiam recedebantur corpora, in vasculis nonnunquam aureis, ut Hieronymus refert aduersus Vigilantium de reliquijs D. Andreae, Lucae, & Timothei translatis à Constantino Cōstātinopolim, & Beati Samuelis ē Iudaea in Thraciam per Arcadium. Quod si aliquando non in urnis collocandas, sed humi cōdendas voluit D. Athanasius, ut testatum ex illo facit Damascenus, hoc ideō illum cōsuluisse est intelligendū, ut Aegyptiorum morem abrogaret, qui mortuos suos non sub terra condebant, sed in lectulis & symposijs collocabant, ut auctor est idem Damascenus. Sepulchris eorum epitaphia plena honoris & laudis affigebantur, ut cecinit Prudentius.

Innumeros cineres sanctorum Romula in Urbe

Vidimus, o Christi Valeriane sacer,

Incisos tumulis titulos, & singula quaeris

Nomina, difficile est ut replicare quear.

Tantas iustorum populos furor impius hausit,

Cum coleret patrios Troia Roma deos.

Plurima litterulis signata sepulchra loquuntur

Martyris aut nomen, aut Epigramma aliquot.

Super haec sepulchra Martyrū seu altaria Missas celebrari constituit Felix PP. I. in epistola ad Episcopos Galliae, ex qua ratio petēda est, qua ille permotus ea legem tulerit. [Vobis (inquit) & omnibus Ecclesijs tenendū & agendū mādamus, ut super memorias Martyrum Missae celebrētur: ne memoriae eorum aut veneratio posset prohiberi.] Tyranni enim, ut superius dicebā, memorias delere Martyrū pro viribus contendebant. Vnde Eusebius refert, quod cū tēpore Diocletiani grauisima in Christianos esset persecutio, pagani idololatrae effodiebant corpora Martyrū, & proiiciebāt in mare, dicentes: Ne fortē dij efficiātur Christianorū: & illi qui deos adorare nolunt, seruos nostros incipiāt adorare.] Hac igitur de causa motus Felix decreuit, ut super sepulchra Martyrum (ut diuturnior & celebrior esset eorum memoria) Missae dicerentur. Nec Missas solum, sed Ecclesias ipsas in eorumdem nomine & honore consecrari Augustinus, Gennadius, & Theodoretus testātur: & ante hos Anacletus, cū ordinem Patriarchalium sedium assignaret, Ecclesiam diuo Petro erectam à sancto Marco Euangelista discipulo eius commemorat. [Secunda (inquit) sedes apud Alexandriam est Beati Petri nomine, à sancto Marco discipulo eius, & Euangelista consecrata.] Cū verō ali-

aliquando Ecclesiae & altaria nomine Martyrum construerentur, per vias & agros, in quibus nullae erant Martyrum reliquiae, sed solum ad corradendas ex fidelium deuotione pecunias: id fieri omnino prohibuit Concilium Carthaginense V. decernens, vt nulla memoria Martyrum acceptaretur, (sic ait) nisi aut corpus aut aliquae certae reliquiae essent, vel origo esset alicuius habitationis, possessionis, aut passionis: vt hinc etiam eruant haeretici, non solum Ecclesias erigi in piam & sanctam Martyrum memoriam, sed locum martyrij & habitationis, & possessionem ipsam sanctorum Martyrum, in maximo fuisse honore & reuerentia.

In illis Martyrum Ecclesijs, historiae suppliciorum eorum depingebantur. D. Basilius narrat imaginem sancti Barlaam in templo depictam, seque gaudere ait, quod melius pictores expresserint manu eius pro Christo combusta, quam ipse oratione descriperit. Euodius scribit, in Ecclesia sancti Stephani, in qua eiusdem reliquiae seruarentur, fuisse imaginem eius Martyris figuratam, ad quam visendam homines concurre soliti erant. Prudentius de sancto Calsiano sic cecinit.

Erexi ad coelum faciem, stetit obuia contra

Fucis colorum picta imago Martyris.

Plagas mille gerens, totos lacerata per artus,

Ruptam minutis praefereens punctis cutem.

Item de sancto Hippolyto.

Picta super tumulum species liquidis viget umbris,

Effigies fracti membra cruenta viri.

Imagines autem & passionis Martyrum ideo in Ecclesia depingebantur, vt frequenti eorum recordatione fideles ad cultum pictatis inflamarentur, & eorum precibus Deo commendari ardētius frequentiusque postularēt. In hunc sensum D. Basilius: [Res] (inquit) in bello fortiter gelitas, tum eloquentes homines saepenumero, tum pictores exprimūt, illi sermone ornantes, hi tabulis delineantes; & vtrique multos ad fortitudinem excitant. Quae enim sermo historiae per auditum exhibet, ea pictura tacens per imitationem ostendit. Martyrum enim encomium, & adhortatio est congregatorum ad virtutem. Recte dixit quisquis ille est, picturam esse mutam poesim. In Ecclesijs vel coemeterijs Martyrum custodes assignabantur, qui reliquias sanctas à Gentibus profanari non finerēt: nec diaconatus vel presbyteratus ordinem suscipere antea subdiaconi, vel minores clerici poterant, quam triennium huic custodiae impēdissent, vt ex Damaso & Cōcilio Romano sub Syluestro dicebam. Quinimo Epaunense Concilium sub Gelasio, sanctorum reliquias in oratorijs villaribus recondi vetuit. [Ni forsan] (ait) clericos cuiuscumque parochiae vicinos esse contingat, qui sacris cineribus psallendi frequentia famulentur.]

In his Martyrum coemeterijs, seu Ecclesijs Romani Pontifices stationes, & omnes actus publicos Pontificales celebrabant, Episcopi peragebant diuina mysteria, vigiliis decantabant, baptismum, ordines & omnia

Concilium Carthag. V. can. 14.

D. Basil. in fine orationis in sanctum Barlaam. Euod. lib. 2. de miracul. sancti Stephani. Prudent. in hymno de sancto Calsiano.

D. Basil. hom. 40. de Martyribus.

Lib. hoc 3. cap. 3. Concil. Epauense. sub Gela. can. 25.

Onufrius Panuini-
us de coemere-
rijs. cap. 11.

Conci. Meldense.
can. 39.

D. Augustinus
epist. 137.

D. Chrysostomus
sermo. 35. de vir-
tutibus, & virijs
& in sermone de
sancto Barlaam.

& homil. 66. ad
populum Anio.

D. Aug. lib. 1. re-
tractationum. c.

131. & lib. 22.
de Civitate Dei.

Theodoretus lib.

8. de Graecarum
affectionum cur-
vat. ad finem.

A. g. lib. 22. de
Civitate Dei. c. 8.

Theodoretus lib.

6. de Graecarum
affect. curatione

Concilium Nicae
nū can. 29. apud

Alfonsum Pija-
num. li. 3. de actis
Concil. Nicaeni.

D. Chrysostomus
homil. 28. de ser-
mon. Ascension.

Demini.

D. Augustin. d.
epist. 137.

D. Gregorius in
epistol. 8. ad Ca-
storum Notarium.

lib. 7. in dicitio. 2.

nia sacramenta ministrabant, Verbum Dei concionabantur, latè & doctè probat Onufrius Panuinius. Ad haec sepulchra Martyrum emer-
gumenes, seu daemóniacos afferri, vt eorum intercessione liberarétur, testatúr Concilij Meldensis Patres, & Augustinus: Chrysofomus verò affirmat, quòd sicut virtus erat in veste Pauli, & vmbra Petri ad sanan-
dum aegrotos, ita in sanctorum cineribus, ad expellédos daemones. De alijs valetudinarijs id ipsum refert diuus Augustinus: Caecum enim quendam illuminatum fuisse, contactu corporum sanctorum Martyrum scribit, & Lucillum praeterea quendam dolore & apostemate fistulae, cuius desperata curatio erat, sanatum fuisse contactu reliquiarum sancti Stephani Protomartyris. Theodoretus [Piè vero (ait) fideliterque precatos ea maxime còsequi quae desiderat, testantur illa quae votorum rei dona perfoluunt, manifesta nimirum adeptae sanitatis indicia. Nam alij quidem oculorum, alij verò pedum, alij porrò manuum simulacra suspendunt, ex argento aurove confecta. Grátis sibi namq; accipit eorum Dominus qualiacumque sunt dona, nec exigua, nec vilia dedignatur, quippe qui ea pro ferentis facultate metitur. Haec itaque omnium spectacula exporrecta, testantur morborum depulsionem, cuius ipsa certissima signa sunt, à sanitate consequutis allata: haec inquam sepulorum ibi Martyrum, quae sit virtus ostendunt, & ipsorum Martyrum virtus, quem ipsi coluerat Deum, verum esse Deū declarat, &c.] Haec autem miracula vt digna posteritatis memoria literis consignare solebant, & deinde in Ecclesia populo recitare, ad colendam gratam & sanctam Dei beneficiorum & seruorum eius memoriam Augustino teste. Nec leue illud Martyrum priuilegiū erat, quod Theodoretus refert: Nomina videlicet eorum, qui pro Christo gloriosam mortem capefferent, etiamsi humiles, abiecti & ex media facie plebis desumpti essent, nobiliora, illustriora & celebratiora effici, quàm Principum, Regum & Imperatorum; illorumque nominibus multo magis quàm horum sibi impositis delectari Christianos, velut certis pijsque argumentis persuasos, vnà cum nominibus, virtutibus etiam Martyrum & diuina illorum intercessione protegi, defendi, & à multis periculis liberari. Nec ea pietas, Ecclesiae approbatione & Conciliorum decretis destituta est, cū Concilium Nicaenum strictè praeceperit Martyrum & Sanctorum nomina, non ethnicorū Christianis indè debere. Quare qui Hercules, Hectoris, Achilles, & similibus ethnicorū nominibus Christianos nūcupari debere scripserunt, videant an Concilij Nicaeni decretis aduersentur. D. Chrysofomus, Angelos circumcurritare Martyrum templa, tradit, & ideo etiam supplicationes fieri sua aetate à toto populo Constanti-nopolitano, ad templum sanctorum Martyrum scribit. Extra ciuitatem iuraméta solennia super eorum reliquias fieri testantur D. Augustinus, & Gregorius. Ac tandem vt perpetua esset eorum memoria: vita illorum literis mandabatur à notarijs, qui huic studio diligentem nauabant operam. Septem diaconos constituisse per septem regiones, vt septem notarijs imminerent, & res gestas Martyrum in integrum colligerent,

gerent. Fabiano Papae tribuit Damasus, sed ante Fabianum gesta Martyrum à notarijs exquisuisse & in Ecclesia recondidisse Antherum, idem Damasus notauit: & hunc fuisse auctorem primum scribendi res gestas Martyrum Platina affirmat; dicens id factum esse propter quemdam Maximum, qui martyrio coronatus est, ne vnà cum vita beneficentium memoria aboleretur. Sed minori videtur in diligen- tia adnotasse, cum Damasus non pronuntiet illum primum fuisse, sed à notarijs solum gesta Martyrum exquisuisse, & recondidisse in Ecclesia; ex quo consequi videtur, eam curam notarios ante illud tempus habuisse: & quia Antherum PP. ob id Martyrem effectum à quodam Maximo Praefecto idè Damasus perhibet: Non factus ergo Martyr Maximus, sed Martyrem Maximus fecit Antherum; quòd facta Martyrum perpetua vellet memoria conseruari. Tyranni enim Imp. inuidentes gloriae Martyrum, vt eorum memoria aboleretur, inhiuerunt saepe, ne res ab illis gestae literis mandarentur. Ante Fabianum & Antherum notarios huic negotio septem praeposuisse Clementem Romanum; idem Damasus est auctor. [Hic (inquit) fecit VII. regiones diuidi fidelibus Ecclesiae, qui gesta Martyrum, sollicitè & curiosè vnusquisque per regionem suam perquireret.] Tametsi enim ciuitatem Romanam in quatuordecim fuisse regiones distributam tradant Sextus Rufus, Publius Victor, & Cornelius Tacitus: compendij tamen causa in septem regiones à Pontificibus illa dispersita est, & harum singulis singulos diaconos (quos ob id regionarios vocabant) praefecerunt. Quot verò diaconi, tot subdiaconi; & quot subdiaconi, tot notarij, designabantur. Hos autem illis fuisse subiectos, scribit Damasus: [Hic regiones (ait) diuisit diaconibus, & fecit septem subdiaconos, qui septem notarijs immineret, qui gesta Martyrum in integrum colligerent.] Paulinus etiam D. Ambrosij notarius & qui vitam eius conscripsit, ait se fuisse sub cura Taciti diaconi, ad què cuncta acta referret. Neque Romanam tantum Ecclesiam eam curam sustinuisse constat, sed & omnes reliquarum prouinciarum, quòd ab omnibus eam suscipiendam Fabianus PP. mandarit. Quare eum percubuisse in Hispania Prudentius & D. Isidorus significant, dum in martyrio sancti Emeterij & Celedonij praecceptum fuisse aiunt à Maximo & Asterio, ne Christiani scriptis suos Martyres celebrarent, conquistaque fuisse omnia, vt igni traderentur: nec potuit aliter ipse Prudentius tot Sanctorum Martyrum qui eum multis annis aetate praecesserant, facta conscribere, nisi vetulta illi horum notariorum exemplaria opem suppeditassent. In Africa eandem operam his colligendis dedisse Afros Patres indicat diuus Cyprianus, monens presbyteros & diaconos, vt dies quibus Martyres tormentis fuissent affecti, adnotarent. Quod & ante Cyprianum in vsu Africanæ Ecclesiae fuisse Pontius scribit illius diaconus. [Maiores nostri (inquit) plebeis & catechumenis martyrium confectis, tantum honoris prae martyrij ipsius ueneratione dederunt, vt de passionibus eorum multa aut propè dixerim pene cuncta conscripserint. Vt

Plantina in Anthero.

Damasus in Vita Clementis.

Damasus in Vita Fabiani.

Paulinus in Vita D. Ambrosij.

Fabianus PP. in epistol. decret. Prudentius in Vita S. Emeterij & D. Isidorus in suo Missali Mozarabum.

D. Cyprianus episcopus. 37. ad presby. & diaconos Carthae. Pontius diaconus in Vita Cypriani.

ad nostram quoque noticiam qui nondum nati fuimus, peruenirent. His ergo honoribus non afficiendum eum, qui in idôlis frangêdis occu-
 patus fuerit occisus Concilio placuit: ne nimia primum auidacia proce-
 dât, neue inanis gloriæ cupidi (vt de Circumcellionibus ait Augustinus)
 ornamenta horum honorum Martyrum aucupantes, se Martyrio con-
 denter offerrent: postea verò tormentis cederent leuissimè: ne ve tandè
 forti & intrepido animo ad idôla confringenda profilirent reliqui ni-
 mis imprudenter, eaque ratione à Gentilibus in eos furentibus necaren-
 tur. Si autem suo tempore & loco, piè & fructuosè euerendis idôlis ope-
 ram collocarent, nemo sanæ mentis negauerit eos & eximiam laudè
 & martyrij titulum mereri, qui vitam pro religione & religionis aucto-
 re Christo profudissent. Quod & multis sanctorum exemplis possumus
 demonstrare. In primis enim Cõcilium Nicaenum II. ex Leontio Epif-
 copo Neapoleos Cypri, libro quinto apologiæ pro Christianis contra
 Iudæos hæc refert: [Me verò (inquit) cum videris Christi, aut eius in-
 culpatæ Matris, aut alterius iusti imaginem salutantem, confestim in-
 digniaris, blasphemias fundis, resilis, & idololatrias nos vocas. Mirum te
 extra verecundiam, neque horrere, neque tremere, neque erubescere,
 cum videas me per orbem terrarum idolorum sana destruentem; Mar-
 tyrum vero templa ædificantem. Iam si constat me idôla adorare, quid
 causæ est, quamobrem Martyres qui idôla destruxerunt, veneror vt
 deos, & glorifico? quo pacto ipsos Martyres, qui statuas ligneas con-
 frugerunt, honore prosequor? si ligna, vt deos glorifico, quomodo vene-
 neror & adoro Martyres, & Apóstolos, qui lapideas effigies perdidè-
 runt?] De Circumcellionibus D. Augustinus prodit, & Philastrius: quòd
 cum vanissimi essent, & furore pleni, affectarentque gloriam Martyrù,
 vt illam assequerentur, solebant ipsi festa paganorum cum illis celebra-
 re, templa ingredi, & ibi idôla frangere, non quidem vt frangerent idô-
 la, sed vt idôla frangentes occiderentur à paganis, & sic inter Martyres
 referrentur: quod facere non tentassent, si vidissent euerfores idolorum
 à numero Martyrum excludi. Et fortasse hac etiam ratione qui idôla
 confringebant, hic à Concilio in numerum Martyrum non esse adscri-
 bendos decernitur, quia inter Hispanos & Afros multa tunc erant com-
 munita. [Illi autem (inquit Augustinus) retribuêtes mala pro bonis, quia
 eis consulimus ad æternam salutem, etiam temporalem nobis conan-
 tur auferre: sic amantes homicidia, vt in seipsis ea perficiant, quando
 in alijs perpetrare non possunt. Sicut enim caritas laborat Ecclesiæ eos
 ab illa perditione liberare, sic eorum laborat furor, aut nos occidere, vt
 suæ crudelitatis pascant libidinem, aut etiam seipsos, ne perdidisse vi-
 deantur occidendorum hominum potestatem. Qui autem nesciunt cõ-
 suetudinem illorum, putant eos modo seipsos occidere, quando ab eo-
 rum insanissima dominatione per occasionè legum istarum, quæ pro
 vnitæ sunt constitutæ tanti populi liberatæ, qui autem sciunt, & ante
 ipsas leges quid facere soleat, non eorum mirantur mortes, sed recordã-
 tur mores: maximè quando adhuc cultus fuerat idolorum ad paganorù

Nicaeni, Concil.
 2. actio. 4.

D. Aug. epist. 70.
 & Philast. de Cir-
 cumcel.

D. Aug. in epist.
 70. ad Bonifacium
 comitem.

P celeberrimas solennitates, ingentia turbarum agmina veniebant; non vt idola frangerent, sed vt interficerentur à cultoribus idolorum. Nam illud si accepta legitima potestate facere vellent, si quid eis accidisset, possent habere qualemcumque vmbra nominis Martyrum; sed ad hoc solum veniebant, vt integris idolis ipsi perimerentur. Nam singuli quique valentissimi iuvenes cultores idolorum, quis quod occideret, ipsis idolis vouere consueuerant: quidam etiam se trucidandos armatis viatoribus ingerebant, percussuros eos se nisi ab eis perimerentur, terribiliter comminantes: nonnumquam & à iudicibus transeuntibus extorquebant violenter, vt à carnificibus, vel ab officio ferirentur. Vnde quidam illos sic illulisse perhibetur, vt eos tanquam percutiendos ligari, & dimitti iuberet, atque ita eorum impetum ineruetus & illacus euaderet: iam verò per abrupta praecipitia, per aquas, & flammam occidere seipos, quotidianus illis lusus fuit. Huc facit historia; quam de Beato Cyrillo diacono & Martyre conscripsit Theodoretus: Scelus autem (inquit) ab illis in Phoenicia patratum, quis est, quales, qui sine lacrymis possit commemorare? Nam Heliopoli, quae est vrbs Libano finitima, execrabiles isti Gentiles recordati facinoris Cyrilli diaconi, qui repugnante Constantino; diuino quodam zelo accensus, multa simulacra, quae in ea vrbe celebrantur, confrugerat, non modò eum interfecerunt, verum etiam disiecto ventre secur eius degustare non sunt veriti. Verùm, Deum omnia contemplantem hoc celare non poterant: sed debitas sui maleficij poenas ei dederunt. Nam quotquot illius sceleris labe inquinati sunt, primùm amiserunt dentes, qui pariter omnes ad vnũ excidebāt: deinde linguas perdiderunt, quae putredine tabefactae ex ore effluebant: postremò oculis orbatì sunt: quorum calamitatibus verae pietatis vis clarè praedicata est. Faut his martyrium venerandi senis & Episcopi Marci Arethufij, de quo Sozomenus scribit: [Porro autem Arethufij Marcum, suum Episcopum, iam admodum senē, canicie & vita piè acta venerandũ miserabiliter occiderunt, quippe contra eum iam pridem odium conceperant: tum quòd Gentiles eius impulsu multo alacrius, quàm suafu Imperatoris Constantij se ad fidem Christi transfulerant: tum quòd delubrum apud ipsos longè augustissimum magnificentissimèque structum, ab illo deturbatum fuerat. Vbi verò Imperium Iuliano delatum est, videns populum in se concitatum, simulque Imperatoris edicto vel vt pecuniae summam, quae satis aestimaretur, ad delubrum de integro extruendum persolueret, vel ipse idem denuò aedificaret, condemnatum; animoque complexus neutrum à se posse fieri, atque praesertim posterius, quod nē Christiano quidem fas erat, nedum Episcopo, primo tempore fuga suae vitae cõsuluit. Verùm vt intellexit multos propter se in discrimē venire, tum distractionem membrorum, tum iudicia, tum tormenta, cū his cõiuncta subeundi, redijt Arethufam, & sua sponte se populo tradidit, vt quod libitũ erat in ipsum ederent. Illi autè ob idem ipsum factũ, quod vt homine verè pio & sapiente dignum laudare debuerant, ab eo se

S

F

Theodoret. lib. 3.
cap. 6.

Sozomenus lib.
5. Eccles. hist. c. 9.

contemni arbitrati, omnes gregatim in eum irruere, raptare per plateas, trudere, vellere, singuli denique membra promiscue ferire coeperunt, in hoc facinus non viri solum, sed mulieres etiam, & alij omnes cuiuscumque essent aetatis studio alacri, & ira quoque incensi, acriter incumbabant, adeo ut etiam aures eius tenuibus quibusdam funiculis auellerent. Pueri praeterea, qui scholas frequentabant, fructum hoc pro ludo habere. Quin etiam cum in sublime elatum, instar globi inter se voluere, vltro citroque tum ab se proijcere, tum denuo excipere styliis, quibus eum acerbè & crudeliter pupugerunt. Vbi verò corpus vulneribus ubique deformatum erat, & ipse nihilominus adhuc spiritum ducebat, illū melle & liquamine vngunt, imponunt in sportulam, quae tota ex iuncis contexta erat, in sublimi denique suspendunt. Quo quidem tempore etiam vespae & apes ad eum aduolarent, carnemque eius exederent, ferunt eum Arethusijs dixisse, se in sublime positum esse, videreque eos infra humi repentes: quare ea quae tum sibi, tum eis post euentura essent, praesignificasse dicunt. Traditum est praeterea, eum qui tum illius loci praefectus erat virum, licet superstitioni Gentilium in primis deditum, moribus. tamen aliqui adeo praestabilem, ut etiam adhuc celebris fama de eo percresceret, Marci constantiam & patientiam admiratum, liberè Imperatorem, tum admonuisse, tum incusasse, propterea quòd ipse ab vno sene qui tot & tam grauibus tormentis adeo magno ac forti animo se opposuerat deuictis, turpis meritò nota inureretur decoris: & tum ipsi omnibus ridiculè, tum illi contra quos eiusmodi facinora ediderant, illustres & gloriosi videntur. Itaque Beatus ille Marcus, tam generosa mente Arethusiorum furori & multiplicibus tormentis, ab illis sibi inflictis restitit, ut etiam sit ab ipsis Gentilibus magnam laudem consecutus.] His accedit martyrium sanctae Eulaliae Emeritenfis, de qua Prudentius haec in eius laudem canit, post alia.

*Prudentius in
Peristepha. hymno
in laudem sanctae
Eulaliae.*

*Sozomen. lib. 5.
cap. 10.
D. Gregor. lib. 2.
dial. & hist. Cas.
lib. 1. c. 1.
Bonifin. lib. 5. de
cad. 1.
Egnat. li. 3. ca. 7.
Krant. lib. 4. Me
trop. c. 8.
Helmol. in chro.
Sclauonum.
D. Isidorus in
Breviario Goth.*

*Martyr ad ista nihil, sed enim
Infremit, inque Tyranni oculos
Sputa iacit, simulacra debinc
Disipat, impositamque mola
Turibulis pede profubigit.
Nec mora carnificis gemini
Iuncea pectora dilacerant,
Et latus vngula virgineum
Pulsat utrinque, & ad ossa secat,
Eulalia numerante notas.*

Et ut plura alia breuiori compendio repetamus, his sunt adiungenda quae de Macedonio, Theodulo & Taciano refert Sozomenus: de Beato Benedicto Gregorius Magnus: de sancto Martyrio Bonfinius: de Beato Vigilio Tridectino Egnatius: de wolfredo Anglo Krätius: de Beato Geroldo Aldeburgensi Episcopo Helmoldus: de Vnuuamo Hamburgensi Antistite Krätius: de Iusta & Rufina cōfringenribus idèlū Veneris & ob id martyrio affectis, D. Isidorus. Quibus consonat quod de Eupfijchio ex

Patri-

Patricijs Caesareae Cappadociae oriundo Sozomenus adfert: prae fidei enim studio, cum Fortunae templum euertisset, in carcerem detrusus, praeclaro dato & virtutis & pietatis testimonio, securi percussus coronatus est.

Hac autem diruendorum idolorum licentia, & Principes, & subditi vti debent, non abuti: quorum potestatem tribus his pietatis, & prudentiae regulis vellem circumscribi. Prima, ut in provincijs Catholica fide, & religionē iam imbutis, nulla patiantur antiquae idololatriae; vel superstitionis vestigia. Quod, ut omittamus veteris legis praecipua, recentioribus Conciliorum decretis grauius & seuerē id interdicentibus confirmabo. [Admonere placuit fideles (docet Concilium nostrū) ut quantum possint, prohibeant, ne idōla in domibus suis habeāt.] Toletanum XII. eandem regulam praescripsit Principibus. Sed iterata grauiori sanctione repetitum est in Concilio Toletano XVI. his verbis: [Manifestissimē liquet, quod hostis humani generis, ut Apostolus narrat, per mundum rugiens currat, quaerens quem deuoret: nam diuerso tergiversationis suae astu, quā plurimos insipientium decipiēs, suis eos decipulis irretire non cessat: & cum Dominus praecipiat: Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem, quae est in caelo desuper, & quae in terra deorsum; & reliqua. Et iterum: Non facietis vobis idōlum, & sculptile, nec titulos erigētis, nec insignem lapidem ponētis in terra vestra, ut adoretis eum. Rursumque: Dominum Deum tuū adorabis, & ipsi soli seruies: illi diuersis suadelis decepti, cultores idōlorum efficiuntur, veneratores lapidum, accensores facularum, excolētes sacra fontium, vel arborum, auguratores quoque, seu praecantores, multaque alia, quae longum est narrare. Et quia ille nec conditor eorū est, nec Dominus, ac Redemptor; summopere rectoribus Ecclesiarum Dei conuenit studere, ut quos maligna persuasione per diuersa sacrilegia sibi hostis idem subiecerat, de eius iure tollentes, suo eos restituant creatori. De quibus videlicet sacrilegijs extirpandis, quoniam multimoda sanctorum Patrum in diuersis Concilijs clarent edicta, vigilanti sensuum indagazione perlustrauius, ac discreto grauitatis pondere, horum instituta perpendimus. Et quia debita rationis plenitudine nitent, cum cōsensu, ac feruentissimo iussu religiosissimi domini nostri Egicani Regis, instituētes decernimus, ut omnes Episcopi, seu presbyteri, vel hi qui iudicandis causarum negocijs praesunt, solerti cura inuigilent, & in cuiuscunque loco praemissa sacrilegia, vel quaelibet alia, quae diuina lege prohibentur, vel sanctorum Patrum cohibent instituta, venerantes quoque, aut facientes repperint, cuiuscunque sint generis, aut conditionis, statim secundū praedictatum sententiarum ferriem, emendare, & extirpare non differant: & insuper ea, quae in eodē loco sacrilegio oblata fuerint, in conuicinis Ecclesijs coram ipsis, qui hoc voto sacrilego dedicanda crediderant, habenda perpetim auferantur. Quod si forsitan Episcopus, aut presbyter, seu etiam iudex, ad quē locus ille pertinuerit, manifestissimum, ac probatissimum cuiuspiam

Sozomenus lib. 5.
historia: eccl: sia-
fic. cap. 10.

Concilium Illiber-
ritanum. can. 40.
Concilium Tole-
tanū. 12. can. 11:
Concilium Tole-
tanum. 16. can. 2.

1. Petri. 5.
Exod. 20.
Leuit. 26.
Deut. 6.

*Iofue. 22.**Concilium Nāne
tenſe can. Nimo.**Vouent.**Pſalm. 75.**Auguſt. ſermo. 6.
de verbis Domini.**Deut. 7. & 12.*

ſacrilegij facinus praenſcens, hoc ardenti voto emendare neglexerit, loci ſui dignitate priuatus, anni vnus ſpatio erit ſub poenitentia conſtitutus, loco ſuo in poſtmodum rediturus: ſcilicet, vt in eodem tempore, quo ille à loci ſui propulſus fuerit officio, ſpecialiter à Principe eligatur, qui timore Domini plenus, & vt Phinees, ſpeciali zelo accenſus, cū iudicibus ſibi met, vt diximus, iniūctis, & ſacrilegium, quod inuenerint, omnimodè extirpent, & ab omni populo iram Dei arceant. Si qui verò pro talium defenſione obſtiterint ſacerdotibus, aut iudicibus, vt ea nec emendent, vt debent, nec extirpent, vt concedet; & non potius cū eis exquiſitores, vltiores, ſeu extirpatores tanti criminis extiterint, ſint anathema in conſpectu indiuiduae Trinitatis: & in ſuper, ſi nobilis perſona fuerit, auri libras tres ſacraſiſſimo fiſco exſoluat: ſi inferior, centenſis verberibus flagellabitur, ac turpiter decaluitabitur, & medietas rerum ſuarum fiſci viribus applicabitur.] Et his ſatis conſentanea ſunt quae Nannetenſis Concilij Patres ediderunt: [Summo (aiune) decertare debent ſtudio Epilcopi, & eorum miniſtri, vt arbores daemonebus conſecratae, quas vulgus colit, & in tanta veneratione habet; vt nec rimum, vel ſurculum inde audeat amputare, radicibus excindantur, atque comburantur. Lapides quoque, quos in ruinofis locis, & filueſtribus, daemonebus ludificationibus decepti, venerantur, vbi & vota fouent, & deferunt, funditus effodiantur, atque in tali loco proiciantur, vbi nunquam à cultoribus ſuis venerari poſſint. Et omnibus adnuntietur, quantum ſcelus ſit idololatria, & qui haec veneratur, & colit, quaſi Deum ſuum negat, & Chriſtianitati abrenuntiat, & talem poenitentiam inde debet ſuſcipere, quaſi idola adoraffet: omnibusque interdicitur, vt nullus votum faciat, aut cadelam, vel aliquid munus pro ſalute ſua rogaturus alibi deferat, niſi ad Eccleſiam Domino Deo ſuo. Scriptum eſt enim: Vouete & reddite Domino Deo veſtro. Nouimus ſiquidem, quanta Dominus antiquo populo per Prophetas ſuos interminatus eſt, qui in lucis ſacrificabant, & in excelsis immolabant. Si quis hoc tranſgreſſus fuerit, fidè perdidit, & eſt infidelis deterior: & idcirco omnimodo à ſanctae Eccleſiae conſortio abſcindatur, & non, niſi dignè poenituerit, recipiatur.]

Haec in his prouincijs obſeruanda, quae religionis Chriſtianae ſemina ſemel ſuſceperint.

In Paganorum autem prouincijs regulam alteram, & noſtra, & poſteritatis obſeruatione dignam, Auguſtinus docet, illorum videlicet, idola proſternenda non eſſe, antequam illi ditioni noſtrae ſubdatur. [Verbis (inquit) ipſorum ne credatis, nec timeatis, hoſtes nos dicunt idolorum ſuorum. Sic praetereſt Deus, & det omnia in poteſtate, quomodo dedit quod fractum eſt. Hoc enim dicimus caritati veſtrae, ne faciatis iſta, quando in poteſtate veſtra non eſt, vt faciatis illud. Prauorum hominum eſt, fuſioſorum Circuncellionum, & vbi potentiam non habet, ſacuire, & velle mori. Properant ſine cauſa. Audiſtis quae vobis legimus, omnes qui nuper in mapalib⁹ affuiſtis: cū data vobis fuerit terra

in

in potestatem (Prius ait, in potestatem, & sic dixit, quae facienda fuit.)
 Aras (inquit) eorum destructis, lucos eorum comminuetis, & omnes
 titulos eorum confringetis. Cum acceperitis potestatem, hoc facite.
 Vbi nobis non est data potestas, non facimus; vbi data est, non praeter-
 mittimus.]

Sed nec continuo cum Paganorum prouinciae nostrae potestati sub-
 duntur, statim idola illorum confringere licebit, sed maturo prius pie-
 tatis, & prudentiae consilio adhibito. Quod idem Augustinus observa-
 uit, dum post illa, subiunxit: [Multi Pagani habent istas abominationes
 in fundis suis; nunquid accedimus, & confringimus? Prius enim agi-
 mus, vt idola in eorum cordibus confringamus. Quando Christiani,
 & ipsi facti fuerint, aut inuitant nos ad tam bonum opus, aut praeue-
 niunt nos. Modò orandum est pro illis, non irascendum illis.] Et post
 alia: [Quia ergo ferrere eos voluit Deus, putant nos vbiicumque quae-
 rere idola: quae cum inuenerimus, in omnibus locis frangere. Quare?
 non ante nos sunt loca, in quibus sunt? Aut verè ignoramus vbi sint
 ista? & tamen non facimus, quia nos dedit in potestatem Deus. Quan-
 do dat Deus in potestatem? quando Christianus erit, cuius res est mo-
 dò, factum voluit cuius res est. Si noller ipsum locum dare Ecclesiae, &
 tamen iuberet in re sua non esse idola: puto quia debuit summa deuo-
 tione fieri à Christianis, vt adiuuaretur absens Christiana anima, quae
 in terra vult Deo gratias agere; non vult ibi aliquid esse in contumelia
 S Dei. Terra accedit, quia Ecclesiae dedit ipsa loca. Et in re Ecclesiae idola
 futura erant? Fratres, ecce quid displicet paganis. Parum est illis, quia
 de villis ipsorum non illa tollimus, non illa frangimus: & in nostris vo-
 lunt ea seruari. Contra idola praedicamus, de cordibus illa tollimus, su-
 mus persecutores idolorum. Profitemur. Nunquid seruatores? non fac-
 cio, vbi non possum: non facio vbi conqueritur dominus rei. Vbi au-
 tem vult fieri, & gratias agit: reus ero, si non fecero.] Haec Augusti-
 nus. Quae similia aut eadem ferè sunt cum his quae Episcopi nostri hoc
 Concilio ante decreuerunt, dum idola ex aedibus priuatorum, & tolli, &
 euerti voluerunt, ni vim seruorum extimescerent, hoc est ni probabili-
 ter conijcerent, commodam legis nostrae propagationem impediri, vel
 seruorum ethnicorum animos, hac acerbitate ad maiorem in nostros
 crudelitatem excitari. [Admonere (ait) placuit fideles, vt quantum pos-
 sint prohibeant, ne idola in domibus suis habeant. Si verò vim meruunt
 seruorum, vel se ipsos puros cõseruent,] hoc enim casu abstinendū ab
 euersione idolorū voluerūt. Quod Constantino Magno semper placuit
 se, retuli paulò superius, consilio (vt opinor) Magni Osiij Episcopi Cordu-
 bensis, à cuius sententia, nec in minimis solebat Constantinus discedere.

Posterior praescriptio, & regula est: vt quoties ad sacrificandum
 idolis, nos metu pagani, vel vi adigant, quoties fraude, vel quo alio
 malo consilio impellant, ea constanti & heroica virtute disturbe-
 mus, prosternamus, conculcemus: cum nefariam vim, vi sancta
 liceat propulsare: etiam in ipsis eorum territorijs, in media populi luce,
 etiam

Can. 40. huius
 Conc.

etiam si in nostra potestate prouinciae illorum non sint; etiam si corda illorum ad credendum dura, & ferrea sint; etiam si patrimonij, si honoris, si sanguinis, si vitae periculum praesens sit. Gloriosum & felix mortis genus, quo aeternae vitae praemium tanta securitate comparatur. His enim de causis, vel vna illarum commoti fuere, quotquot idolorum simulacra disturbantes, honore & corona Martyrum decorati sunt. In quorum numerum potiori iure sunt referendi, qui afflate diuino spiritu eadem lae factantes occiduntur: sed caute peruidendum, num spiritus ex Deo sit.

Illud autem Christianos veteres in demoliendis Gentium idolis mire obseruasse, animaduerto, ut eruta, vel sublata, non vsui priuato, sed publico deputaretur; ne potius auaritiae, quam zelo Christiano, ea directio agentibus tribueretur. D. Augustinus ad Publicolam: [Et cum templa (inquit) idola, luci, & si quid huiusmodi, data potestate, euertuntur, quamuis manifestum est, cum id agimus, non ea nos honorare, sed potius detestari, idem tamen in vsus nostros priuatos dumtaxat, & proprios non debemus aliquid vsurpare: ut appareat nos pietate ista destrucere, non auaritia. Cum vero in vsus communes, non proprios ac priuatos, vel in honorem Dei Veri conuertuntur, hoc de illis fit, quod de ipsis hominibus, cum ex sacrilegis, vel impijs in veram religionem mutantur.] Theodosium Imperatorem Alexandriae Gentium delubra Theophili Episcopi consilio disturbantem, ornamenta omnia templorum in vsuum pauperum conuertisse, à Socrate memoriae proditum est.

D. August. episto
la. 154. ad Publicolam.

Socrates lib. 5. in
stor. ecclesiast.
cap. 16.

PLACET IN NUMERVM NON recipi Martyrum.

Olim Episcopi adscribebant Martyres coelestium numero: quod iustis de causis, soli Romano Pontifici reseruatum est. Cap. XLIX.

PISCOPI ergo olim, & Concilia prouincialia declarandi Martyres, & coelestium numero adscribendi habebant potestatem. Quod significat etiam D. Cyprianus, monens presbyteros & diaconos, ut eum certiores faciant, cum quis è vita discederet, tormentis affectus, ut eius memoriam inter Martyres celebrare posset. [Denique & dies eorum (inquit) quibus excedunt, adnotate, ut commemorationes eorum inter memorias Martyrum celebrare possimus. Quamquam Tertullus fidelissimus, & deuotissimus frater noster, pro caetera sollicitudine, & cura sua, quam fratribus in omni obsequio operationis impertit (qui nec illic circa curam corporum deest) scripsit, & scribat, ac significet mihi, dies quibus in carcere beati fratres

D. Cyprianus, episto
la. 37.

P

S

F

tres

tres nostri ad immortalitatem gloriosae mortis exitu transeunt, & celebratur hic a nobis oblationes, & sacrificia, & commemorationes eorum, quae cito vobiscum, Domino protegente, celebrabimus.] Oportet quoque Mileuitanus aduersus Parmenianum, cum de Lucilla potenti, & factiosa foemina loqueretur, sic ait: [Cum correptionem Archidiaconi Caecilianus ferre non posset, quae ante spiritalem cibum, & potum os nescio cuius Martyris, si tamen Martyris, libare dicebatur, & cum praeponebat, calici salutari os nescio cuius hominis mortui, & si Martyris, sed iteudum vindicari, correpta, cum confusione, irata discessit.] Quibus videtur Oportet ostendere, nefas fuisse venetari eius Martyris reliquias, qui vel sacri Senatus consulto, vel alicuius saltem Episcopi iudicio & auctoritate nondum esset vindicatus, hoc est, probatus & receptus: vindicare enim verbum in hoc sensu veteres usurpasse, testis mihi est Tertullianus. [Sed nobis Dei sunt inquit, & quomodo vos estis contrario impij, & sacrilegi, & irreligiosi erga deos deprehendimini, qui quos praesumitis esse, negligitis, quos timetis, destruitis, quos etiam vindicatis, illuditis.] Et alibi, loquens de his qui pretio idololatriam periculum redemerat. [Potes itaque te Martyrem vindicare, constat ostendisse Christum. Redimens, non ostendit.] Apud unum si forte confessus es, ergo & apud plures nolo confiteri, negasti.] Episcopus igitur hanc olim facultatem habuisse, Augustinus Cypriano cõsentit, dicens: quod Secundus Tigisitanus Episcopus in Numidia scripsit ad Mensurium Episcopum Carthaginensem, de his qui in ea provincia tunc felici fuissent affecti martyrio, eo quod sacros codices, iuxta Diocletiani edictum tradere nolissent, quos omnes Martyrum honore dignos, & ille rescripsit. Alios vero indignos cõsuisse eundem Mensurium, ipsemet Augustinus narrat. Ex Concilio Agrippinensi simile quid citat D. Ivo. [De Ecclesijs (ait) seu sanctis nouiter inuentis, sine auctoritate inuētoris, nisi Episcopo probate, in eius territorio minime veneretur, salua etiā de hoc & de omnibus Ecclesijs canonica auctoritate.] Postea vero ad tuendam rei dignitatem, & deuitanda incõmoda & pericula multa, quae ex communi hac licentia redundabant, Romano Pontifici merito reseruata esse constitutione Alexandri, & Innocentij III. receptum iam videmus.

Oportet Mileuitanus lib. 1. aduersus Parmenianum.

Quid sit vindicare Martyres apud Tertullianum, & Oportet.

Tertullianus in Apologético aduersus Genes. c. 13.

Et in libro de fuga ad Fabium. c. 12.

Augustinus in breuiculo collation. 3. diei. c. 13.

Idem Augustinus loco praedicto, c. eodem.

Ivo ex Concilio Agrippinensi. 3. parte decretor. cap. 54.

Alexander, & Innocentius in c. 1. & 2. de reliq.

& venera, sanct.

De his, qui duabus fororibus copulantur.

Canon LXI.

Si quis post obitum uxoris suae, fororem eius duxerit; & ipsa sit fidelis, quinquennio a comunione placuit abstinere: nisi forte ve locius dari pacem necessitas coegerit infirmitatis.

De his, qui duabus fororibus copulantur.

Canon LXI.

Si quis post obitum uxoris suae, fororem eius duxerit; & ipsa fuerit fidelis, quinquennio a comunione placuit abstinere: nisi forte dari pacem velocius necessitas coegerit infirmitatis.

Hunc canonem reuult Rabanus in libro Poenitentium. cap. 2.

*Vxore mortua, non licere cum eius sorore matrimonium
contrahere. Cap. XLIX.*

DIRIMVM (vt opinor) Ecclesiae decretum literis consignatum, quo constitutum est, matrimonium affinitate impediri, hoc Hispanorū Episcoporū videtur, antiquo Romanorū iure abrogato, quo licebat cū defunctae vxoris sorore matrimonium contrahere. Coecilius Metellus, vxore defuncta, illius forem desponsam tulit. Crassum defuncti fratris vxorem duxisse prodit Plutarchus: Pudentillam tabulas nuptiales fecisse cum viri mortui fratre, Appuleius. Congruit autē cum antiquo legis Mosaeicae, in quō haec matrimonia cū fratre, vel sorore praemortui interdicta sunt. Hoc tamen lex illa à nostra differrebat, quod vxor praemortui fratris sine filiis, necessariò tenebatur, cum fratre prioris mariti, & ipse cum illa matrimonio coniungi, ni poenam illa lege praescriptam subire veller. Hoc autem in lege nostra non licet huic Concilij decreto & Altiſiodorensis. [Non licet (ait) duas sorores (si vna mortua fuerit) alteram in coniugium accipere] Quod autem hic, & in Concilio Altiſiodorensi de viro statutum est, ne cum sorore vxoris etiam praemortuae quis nuptias celebret, id à foemina obseruandum, ne duobus fratribus nubat, Concilium cauit Neocaesariense. [Mulier si duobus nupserit fratribus, abijciatur vsque in diem mortis, sed propter humanitatē in extremis suis, sacramētis reconciliari oportet, ita tamē vt si fortē sanitatem recuperauerit, matrimonio soluto ad poenitentiam admittatur.] Quae canonē siue prior frater viuat, siue is à viuus excesserit (vt de vxoris sorore hic dicitur), intelligendum generalia eius verba manifestē demonstrant. Quinimo de fratre praemortui eo magis intelligendum est, quod de viui mariti fratrē minor, aut nulla esse posset dubitatio. Vtrumque vetuit Concilium Moguntinum I. [Si quis vxorem viduam duxerit, & postea cum filiastra sua fornicatus, seu duabus sororibus nupserit; aut si quae duobus fratribus nupserit, seu cum patre & filio, tales copulationes anathematizare, & disungi praecipimus, nec vnquam amplius coniugio copulari, sed magna distictione feriri.] Concilium Aurelianense I. [Nec superstes frater torum defuncti fratris ascendat, nec se quisquam amissae vxoris forori audeat sociare: quod qui fecerint, ecclesiastica distictione feriantur.] In eadem sunt sententia Concilium Turonense II. & Parisiense I. Quare cū Diodorus Tharsensis Episcopus aliquādo interrogatus, an liceret cum sorore vxoris praemortuae matrimonio coniungi? & licere respondisset: seuerē & grauius reprehensus est à diuo Basilio, illud aduersus receptam, & antiquam Ecclesiae consuetudinem testante. Conciliorum decretis, & sanctorum Patrum sententijs matrimonia haec interdicientibus consentiunt Catholicorum Principum constitutiones. Impp. enim Constantinus, & Constans Augu

*Appuleius Apolog. 2.
Leuit. 18. c.
Poena exstat Deuteronomij ca. 25.*

Concil. Altiſiodorenſe can. 30.

Conc. Neocaesariense can. 2.

Concil. Moguntinum I. can. 56.

Conc. Aurelian. I. can. 20.

Concil. Turonense II. can. 22.

Concilium Parisiense I. can. 4.

D. Basilius in epistola ad Diodorum.

Impp. Constantinus, & Const. in l. 2. c. Theodosius de incest. nuptijs.

sti, & Iulianus Caesar ad Volusianum vicarium vrbs sic rescripserunt. [Et si licitū veteres crediderint, nuptijs fratris solutis, ducere fratris vxorem: licitum etiā post mortem mulieris, aut diuortii, cōtrahere cū eiusdem sorore coniugium: Abstineant huiusmodi nuptijs vniuersi, nec aestiment, posse legitimis liberis ex hoc consortio procreari, nam spurios esse cōuenit qui nascētur.] Vt incestuosos tali contubernio copulatos Honorius, & Theodosius A.A. postea decreuerunt. [Tanquā incestū (aiunt) cōmiserit, habeatur, qui post prioris coniugis amissionem, sorore eius in matrimoniū propriū crediderit fortendā: pari ac simili ratione etiā si qua post interitū mariti in germani eius nuptias crediderit aspirandum: illo sine dubio insecuturo, quōd ex hoc contubernio, nec filij legitimi habebuntur, nec in sacris patris erunt, nec paternam vt sui suscipiant hereditatem.] Cū autem haec affinitatis impedimentā, non natura, sed positua lege consent, vt ea stabilita sunt, eadem etiā, causa necessaria oborta, tolli poterunt. Quid enim est tam naturale: Rationem huius impedimenti reddidit Concilium Cauilonense, sub Carolo Magno. [Sanē (inquit) quae in proprio viro, haec nimirum in vxoris parentela de lege nuptiarum, regula custodienda est. Quia ergo constat eos duos esse in carne vna, communis illis vtrinque parentela esse credenda est, sicut scriptum est: Erunt duo in carne vna.] Aliam docuit D. Iuo ad Lisiardam Suesionensium Episcopum. [Quia per hāc (inquit post alia) licentiam fallente diabolo possent multa in honesta, & incestuosa prouenire coniugia, quae cessant seruata prohibitione legitima.] Idq; non indissimili causa docuit D. Ambrosius: [Quid tam solenne (ait) quā osculum inter auunculum, & neptem, quod istae quasi filiae debet, haec quasi parenti? Hoc igitur inoffensae pietatis osculum suspectum facies de talibus cogitando nuptijs, & religiosissimum sacramentum caris pignoribus eripies.] Contendebat enim Paternus, cui rescribit Ambrosius, filio neptem ex filia copulare: quarum nuptiarum sterilitatem his verbis minatur. [Vnde oportet ab ea discedas intentione, quae etiam si liceret, tamen tuam familiam non propagaret, debet enim tibi filius noster nepotes, debet etiā neptis carissima pronepotes.]

Honorius, & Theodosius in edicto ad Anrelianum Prae. Prae. relato in l. 2. & vltima de incest. nupt. in c. Theodosiano lib. 3. titulo. 12.

Concilii Cauilonense, sub Carolo Magno. can. 29. Gratianus in can. sanē consanguinitas. 35. quae est. 2. D. Iuo in epistola 248. ad Lisiardam, Suesionensium episcopum. D. Ambrosius epistola. 66. ad Paternum.

De auguribus, & pantomimis si conuertantur.

Canon LXII.

Si augur, aut pantomimi credere voluerint, placuit, vt prius artibus suis renūntient, et tunc demū suscipiantur, ita vt vltterius non reuertantur. Quod si facere contra interdictum tentauerint, projiciantur ab Ecclesia.

De aurigis, & pantomimis si conuertantur.

Cap LXII.

Si auriga, aut pantomimi credere voluerint, placuit, vt prius artibus suis renūntient, & tunc demū suscipiatur, ita vt vltterius ad eas nō reuertantur. Quod si facere cōtra interdictū tētauerint, projiciantur ab Ecclesia.

*De aurigis agi in hoc canone, non auguribus: et cur tan acri poe-
na aurigae feriantur. Cap. L.*

*Concilium Arela-
tense. l. can. 5. &
6.*

*Concilium Arela-
tense. l. can. 20
Valer. Theodosius,
& Arcadius, Im-
perat. ad Albinu
P. P. in l. 9. c. de
maleficis, & mathe-
mat.*

*Isidorus libro. 18.
etymolog. cap. 30.*

*Symmachus epi-
stola. 81. libri. 7.
& epistola. 106.*

*Idē Symmachus
lib. 9. epistola. 12.
18. 19. 20. 21. 22.
23.*

QUOD VIS augures vnquam cum pantomimis con-
iunxit: quis sacerdotum collegia, cum Circo, vel
theatro? quis diuinandi, cum agitati, vel reprae-
sentandi peritis, nisi deprauata editorum codi-
cum exemplaria? Pro augure, auriga legendū est.
Quod praeter emendatores Codices M. S. ex
Concilijs Arelatensibus. I. & II. liquet, in quibus
omnes ferē canones huius Concilij translati
sunt. In primo Arelatensi. [De agitatoribus qui
fideles sunt, placuit, eos quamdiu agitant, à communione separari.] In
secundo. [Haec de agitatoribus siue theatricis, qui fideles sunt, placuit,
eos, quamdiu agunt, à communione separari.] Agitatores autem, & aurigae
eosdem esse constat ex rescripto Valentianiani, Theodosij, & Arca-
dij Imppp. ad Albinum. P. P. [Quod si quissquam (aiunt) ex agitatoribus,
id est aurigis, seu ex quolibet alio genere hominum contra hoc inter-
dictum.] Id etiam Isidorus probat, vtriusq; originem tradens: [Ars Cir-
ci (inquit) auriga & currus, equites vel iudices. Auriga proprie dictus,
quod currum agat, siue quod feriat iunctos equos. Nam haurit, ferit
dicimus, vt: Latus haurit apertum. Ipse est & agitator, id est, verbera-
tor, ab agendo dictus.] De aurigis praeterea Patres Hispanos hic vnā &
pantomimis cogitasse, multo est probabilius, quam de auguribus: nam
ars aurigarum, etsi in reliquis prouincijs frequens, in Hispania fuit
semper frequentissima, ob equorum Hispanicorum alacritatem, & ce-
leritatem: quorum vsus ad ludos Circenses, nō Hispania tantum, sed Ro-
ma saepe requisit. Aurelius enim Symmachus vrbis Romae Praefec-
tus in praetura filij, cum spectacula esset exhibiturus, ab Hispania,
equos educi Romā curauit, & de ea cura plures illius epistolae extāt
ad Messalā. [Instruenda (inquit) mihi, atque adornanda praetura est, ad
cuius nos editionem magnitudinis tuae processus animauit. Inceptum
enim meum viribus fratris vtetur. Quaeso igitur, vt mecū religiosē vo-
tū tua officia partiaris, & familiaribus meis ad Hispaniae longinqua per-
gētibus, ob equorum curulium coëmptionem suffragia, promouendi
coferre digneris.] Et alibi: [Amor mutuus (inquit) facit, vt tibi ex vsu
meo agenda delegem. Cum igitur filij mei Praetoria in se editio, quā
vir illustis comes, omnium virtutū genere sublimissimus, suis euectio-
nibus iuuare dignatus est, coëmptioni equorū ex Hispania celeritas ad-
mouenda est. Quare quaeso te, vt familiares meos ad Hispanias missos
nulla tarditas demoretur, quos iuuari tuis literis volo, vt illis merita tua
Hispanorum mentibus impressa suffragio sint. Vale.] Aliae etiam sunt
eiusdē Symmachi, in quibus fit mentio curulium quadrigarū, siue equo-
rū Circensium Hispani sanguinis, de quibus etiam vendendis denegata,
vel concessa licentia meminerūt Imppp. Valentinianus Valens & Gra-
tianus

P tianus. Mirificè enim placebat in Circo equorù Hispanicorù alacritas
 & celeritas, adeò vt Capitolinus recenset, Verù Imperatorem, volucris
 equo Prasino aureù simulacrù fecisse. Quare cum tanta esset de Hispa
 nicorù celeritate cõcepta, vel opinio, vel existimatio, vt venio cõceptos
 arbitrantur, Plinio teste; eos ad Circenses ludos & aurigarum certami
 na, & Roma, & prouinciae desiderarüt. Aurigarum autem officium
 vt à doctrina religionis nostrae alienum & plenum idololatriae impro
 barunt vetustissimi Ecclesiae scriptores, Tertullianus, Augustinus &
 alij quos superius retulimus: sed hoc loco non omittendus Saluianus
 qui Circensiu horum ludorù acerrimè est infectatus infamiam. [Fingam
 us enim quòd respicere nos Dominus noster velit etiã, non merètes:
 videamus si potest. Ecce innumera Christianorum millia in spectaculis
 rerum turpium quotidie commorantur: potest ergo illos Deus respice
 re, qui tales sunt: potest ad eos respicere qui bacchantur in Circus? qui
 moechãtur in theatris: an fortè hos volumus, & hoc dignum putamus,
 vt cum in Circus nos & in theatris Deus videat, ea quae nos aspiciamus,
 aspiciat quoque ipse nobiscù; & turpitudines quas nos cernimus, cernat
 & ipse nobiscù? alterutrum enim fieri necesse est: quòd si nos videre
 dignatur, consequens est, vt etiam illa vbi nos sumus, videat: aut si ab
 illis (quod non dubium est) auertit oculos, etiam à nobis qui illic sumus,
 pariter auertat. Et cum haec ita sint, facimus haec tamen, ac sine cessa
 S tionem, quae dixi. An fortè in morem veterum paganorum; theatrorum
 & Circorum Deù nos habere arbitramur? Faciebãt enim haec illi, quia
 has idolorum suorum delicias esse credebant: nos quomodo haec faci
 mus, qui odisse Deum nostrum haec certi sumus?] Et cum aliquando
 post Christiani qui haec exercebant Circensia, accurata se excultatione
 defendenter, non in deorum etnico: rum, sed Christi honorem, se illa
 exhibere affirmantes, quid visum eidem Saluiano spectemus. [Chri
 sto (ait) ò amentia monstrosa: Christo Circenses offerimus & mimos: &
 tunc hoc maximè, cum ab eo aliquid boni capimus, cum prosperitatis
 aliquid ab eo attribuitur, aut victoria de hostibus à diuinitate praesta
 tur. Et quid aliud hac re facere videmur, quàm si quis homini benefi
 cium largienti iniuriosus sit, aut blandientem conuitijs caedat: aut of
 culantis vultù mucrone transfigat? Interrogo enim omnes potentes ac
 diuites mundi huius, cuius piaculi reus sit seruus ille, qui probo ac bono
 domino malum cogitet, qui benemerenti conuitium faciat, & pro li
 bertate quam accipit, contumeliam reddat? absque dubio maximi
 criminis reus creditur, qui malum pro bono reddit, cui etiam malù pro
 malo reddere non liceret. Hoc ergo etiam nos qui Christiani dicimur,
 facimus: irritamus in nos misericordem Deum impuritatibus nostris,
 propitiantem sordibus laedimus, blandientem iniurijs verberamus.
 Christo, ergo ò amentia monstrosa! Christo Circenses offerimus &
 mimos, Christo pro beneficijs suis; theatrorum obloena reddimus;
 Christo ludicrorum turpissimorum hostias immolamus: &c.] Atten
 dat haec hi qui Christo & sanctis Martyribus taurorum agitationem

Imperatores, Valè
 tianus, Valens, &
 Gratianus, m. l. 2
 C. Theodosian. de
 equis, curulib, li
 bro. 15.

Plin. lib. 8. c. 42.

Flac. lib. 3. ca. 40.

Saluianus lib. 5.
 de prouidentia
 Dei.

*D. Augu. serm. 2.
de Martyrib.
D. Chry. in 1. Cor.
c. 16. homil. 42.*

vouentes maximū se obsequiū & pietatis officium eisdē praestitisse pu-
tant. Sed quid Augustinus in pari causa doceat, audiamus. [Tūc (inquit)
dignatur pro nobis Sancti Domino supplicare, cū aliquid in nobis de
suis virtutibus recognoscunt] Chrysostrōmus. [Habēt enim & quidem
maximam vim orationes Sanctōrum, sed tunc profectō, cum nos id
ipsum per poenitentiam postulamus.]

AUT PANTOMIMI.

*Qui fuerint Pantomimi, & cur tam acris illis poenitentia
imponatur. Cap. L I.*

PANTOMIMI dicebatur, qui molli & impudi-
ca saltatione, qui fracto corporis motu, indecenti-
que gestulatione ita res gestas representabant,
vt loqui manibus magis, quā agere viderentur.
Calsiodorus: [Constitutatur à vobis Praefini Panto-
mimus, quatenus sumptum quem pro spectaculo
ciuitatis impendimus, electis cōtulisse videamur.
Hanc partem musicae disciplinae mutat nomina
uēre maiores: scilicet quae ore clauso manibus loquitur, & quibusdā ge-
sticulationibus facit intelligi, quod vix narrāte lingua aut scripturae tex-
tura possit agnosci.] Et alibi: [Pantomimo igitur, cui à multifaria imita-
tione nomē est, cū primū in scenā plausibus inuitatus aduenerit, assi-
stūt consoni chori diuersis organis eruditi: tūc illa sensuū manus oculis
cānorū cāmen exponit, & per signa cōposita, quasi quibusdam literis
edocet intuētis aspectum: in illaq; leguntur apices reru: & non scribēdo
facit quod scriptura declarauit: idē corpus Herculem designat & Vene-
rem, foeminā praesentat & marem, Regem facit & militē, senem reddit
& iuuenē: vt in vno credas esse multos tam varia imitatione discretos.]
Hāc Tiberio Imperatori suo tēpore natā Suidas scribit, & eam adēo illi
displicuisse refert Dio, vt Roma omnes Pantomimos exegerit: quod &
iterū Traiano factum cōmendat Plinius. Hi autē actus suos edebant in
theatro: qua ratione theatrum vocat Tertullianus, priuatum impudici-
tiae consistorium, vbi mimorum & Pantomimorum turpitudinem ad-
vium expressit. [Similiter (inquit) impudicitiam omnem amoliri iube-
mur. Hoc igitur modo etiam à theatro separamur, quod est priuatum
consistoriū impudicitiae, vbi nihil probatur, quā quod alibi non pro-
batur. Ita summa gratia eius de spurcicia plurimum concinnata est, quā
Attellanus gesticator, quā Mimus etiam per mulieres repraesentat,
sexum pudoris exterminans, vt facilius domi quā in scena eru-
bescant; quā denique Pantomimus à pueritia patitur in corpore, vt
artifex esse possit. Ipsa etiam prostibula publicae libidinis hostiae in sce-
na proferuntur, plus miserae, in praesentia foeminarum, quibus solis la-
tebant, perque omnis aetatis, omnis dignitatis ora transducuntur, lo-
cus, stipes, elogium, etiam quibus opus non est, praedicatur. Taceo de re
liquis,

*Calsiodorus libro
1. diuinar. epif. 20.*

*Idem libri 4. epif. 5.
vltima.*

*Suidas verbo
Athenodorus.
Dio lib. 57.*

*Plinius in Pane-
gyrico ad Traian.
Tertul. in lib. de
spectacul. ca. 17.*

liquis, ea quae in tenebris & in speluncis suis delitescere decebat, ne diem contaminarent. Erubescat Senatus, erubescant ordines omnes. Ipsae illae pudoris sui interemptrices de gestibus suis ad lucem & populum expauescentibus semel anno erubescunt. Quod si nobis omnis impudicitia execranda est, cur liceat audire, quae loqui non licet? cum etiam securitatem & omne vanum verbum iudicatum à Deo sciamus? cur aequè liceat videre, quae facere flagitium est? Cur quae ore prolata comunicant hominē, ea per oculos & aures admissa nō videatur comunicare: cū spiritui apparent aures & oculi, nec possit mundus praestari, cuius apparitores inquinantur. Habes igitur & theatri interdictionem, de interdictione impudicitiae.] Multo clariùs aurigarū, & pantomimorū turpitudines reprehendit idem Tertullianus: [Quum igitur humana recordatio (inquit) etiā obstrepente gratia voluptatis, dānandos eos cēseat, ademptis bonis dignitatū in quendā scopulum famositatis: quanto magis diuina iustitia in eiusmodi artifices animaduertit? An Deo placebit auriga ille tot animarum inquietator, tot furiarum minister, tot statū, vt facerds coronatus, vel coloratus vt leno, quem curru rapiendum diabolus aduersus Heliam exornauit? Placebit & ille, qui vultus suos nouacula mutat infidelis erga faciē suam, quam non contentus Saturno & Isidi & Libero proximam facere, insuper contumelijs alaparum sic obijcit, quasi de praecepto Domini ludat? Docet scilicet diabolus verberandam maxillam patienter offerre. Sic & tragoedos cothurnis extulit, quia nemo potest adijcere cubitum vnum ad staturam suam, mendacem facere vult Christum. Iam verò ipsum opus personarum, quaero an Deo placeat, qui omnē similitudinem vetat fieri, quanto magis imaginis suae. Non amat falsum auctor veritatis, adulteriū est apud illum omnē quod fingitur. Proinde vocem sexus actates mentientem, amores, iras, gemitus, lacrymas adseuerantem non probabit, qui omnem hypocrisim damnat. Caeterum cum in lege praescribit, maledictum esse qui muliebribus curatur: sanē & ille artifex pugnorum impunitus.] Saluianus: [Talia (inquit) sunt, quae fiunt in theatro, vt ea non solum dicere, sed etiam recordari aliquis sine pollutione non possit: talia quippe crimina, singulas sibi ferme in nobis vendicant portiones, vt cogitationes sordidae animos, vt impudici aspectus oculos, vt auditus improbi, aures: ita vt cum ex his vnum aliquid errauerit, reliqua possint carere peccatis: in theatri verò nihil eorum reatu vacat, quia & concupiscentijs animus, & auditu aures, & aspectu oculi polluuntur. Quae quidem omnia tam flagitiosa sunt, vt etiam explicare ea quispiam atq; eloqui saluo pudore non valeat. Quis enim integro verecundiae statu dicere queat, illas rerum turpium imitationes, illas vocum ac probrorū obsoenitates, illas motuum turpitudines, illas gestuū foeditates: quae quāti sint criminis, vel hinc intelligi potest, quod religionem sui interdicunt.] Post subdēs. [Alia quoque omnia mala agentes, polluunt nō videntes vel audientes, siquidem etsi blasphemum quendam audias, sacrilegio non pollueris, quia mente dissentis: etsi interuenias latrocinio,

*Item Tertullian.
cap. 23. & 24. libro
de spectac.*

*Matth. 6.
Lucae. 12.*

Exod. 20.

*Saluianus lib. 5. de
providentia.*

non

Roman. 1.

*Lactant. lib. 6. di
uinar. insti. c. 20.*

*Minutius Felix
in Octauio ad si-
nem.*

*D. Chryso. homil.
69. in cap. 21.
Matthaei. & ho-
milia 62. ad popu-
lum Antiochenū
& homil. in psal.
50.*

*D. Epiphani. ad fi-
nem librorū quos
contra haereticos
scripsit.*

*D. Augusti. lib. 1.
de consens. Euan-
gel. cap. 33. & lib.
2. de symbol. c. 2.
D. Isidorus li. 18.
et ymolog. c. 31.*

*Cicero in oratio-
ne pro Flacco.*

non inquinari actu, quia abhorres animo; solae spectaculorum impu-
ritates sunt, quae vnum admodum faciunt, & agentium, & aspicien-
tium crimen. Nam dum spectantes haec comprobant, ac libenter vi-
dent; omnes ea visu audituque agunt, vt verè in eos Apostolicum
illud peculiariter cadat, quia digni sunt morte, non solum qui faciunt
ea, sed etiam qui consentiunt faciendis. Itaque in illis imaginibus
fornicationum; omnis omnino plebs animo fornicatur: & qui forè
ad spectaculum puri venerant, de theatro adulteri reuertuntur. Non
enim tunc tantummodo quando redeunt, sed etiam quando veniunt,
fornicantur: nam hoc ipso quod aliquis rem obscenam cupit, dum
ad immunda properat, immundus est: & cum haec ita sint, qui ta-
lia agimus, negligi nos à diuinitate causamus, relinqui nos à Domi-
no nostro dicimus, cum ipsi Dominum relinquamus.] Lactantius:
[Quid de mimis loquar, corruptelarum praeferebant disciplinam: qui
docent adulteria, dum fingunt; & simulatis erudiunt ad vera? Quid
iuuenes aut virgines faciant, cum haec & fieri sine pudore, & spectari
libenter ab omnibus cerant? Admonentur vtique quid facere possint,
& inflammantur libidine, quae aspectu maximè concitatur; ac se quis-
que pro sexu in illis imaginibus praefigurat; probantque illa dum ridet;
& adhaerentibus vitij, corruptiores ad cubacula reuertuntur: nec pue-
ri modò quos praematuris vitij imbui non oportet, sed etiam senes,
quos peccare iam non decet, in talem vitiorum semitam dilabuntur.]
Et mox: [Vitanda ergo spectacula omnia, non solum ne quid vitio-
rum peccatoribus insidiat, quae sedata & pacifica esse debent, sed ne cu-
ius nos voluptatis consuetudo delinuat, & à Deo & bonis operibus auer-
tat: nam ludorum celebrationes deorum festa sunt; si quidem ob na-
tales eorum vel templorum nouorum dedicationes sunt constituti. Et
primitus quidem venationes, quae vocantur munera, Saturno attribue-
tae sunt; ludi autem scenici Libero, Circenses Neptuno: paulatim verò
& caeteris dijs idem honos tribui coepit, singulique ludi numinibus eo-
rum consecrati sunt, sicut Sisinius Capito in libris spectaculorum docet.
Si quis igitur spectaculis interest, ad quae religionis gratia conuenitur,
discessit à Dei cultu, & ad deos se contulit, quorū natales & festa celebra-
uit] Minutius Felix, [In scenis etiam non minor furor, turpitudine proli-
xio: nunc enim mimus vel exponit adulteria vel monstrat, nunc eneruis
histrio, amorem dum fingit, infligit. Idem deos vestros induendo, stu-
pra, suspiria, odia dedecorat.] Qua ratione Beatus Chrysostomus, thea-
tralem chorum malorum omnium fontem, scaturiginem ac fomitem
appellat theatra, pestilentiae cathedram, incontinentiae gymnasium,
luxuriae officinam, impudicitiae orchestram, Babylonicam forna-
cem: & ideo theatrorum ingressum Christianis interdixit. Sic Epiphanius,
Augustinus, Isidorus, Arnobius & alij. A quorum sententia
non dissensit vetus ethnicorum prouidentia, cum prisca Massilienses,
quorum disciplinam & grauitatem Graeciae, & cunctis gentibus an-
teponere Cicero non dubitauit, antequam ad eorum aures Christi
doctri-

doctrina & religio peruenisset. Mimis, quorum argumenta maiori ex parte stuprosum continebant actus, nullum in scenam aditum dabant, ne vt eleganter à Valerio Maximo traditum est, talia spectandi consuetudo, etiam imitandi licentiam sumeret. Ob eam turpitudine & genus idololatriæ quod in omnibus Circi & theatri actibus solebat admitti: nõ solum fideles ab eis peragendis sub excõmunicatione arcebantur, sed antequam fidẽ susciperẽt, eis se non adfuturos in baptismo promittebãt, vt docet D. Clemens, & post illũ Tertullianus. [Ne quis(ait) argumẽtari nos pũter, ad principalem auctoritatẽ cõuertar, ipsius signaculi nostri. Cũ aquam ingressi Christianã fidẽ in legis suæ verba profiteamur, renunciasse nos diabolo & pãpæ & angelis eius ore nostro cõtestamur. Quid erit summũ ac præcipuum, in quo diabolus & pãpæ, & angeli eius cõsecratur, quã idololatria? Ex qua omnis immundus & nequũ spiritus, vt ita dixerim, quia nec diutius de hoc. Igitur si ex idololatria vniuersam spectaculorum paraturam constare constiterit, indubitatẽ præiudicatũ erit, etiam ad spectacula pertinere renunciationis nostræ testimonium in lauacro, quæ diabolo & pompæ & angelis eius sunt mancipata, scilicet per idololatriam. Cõmemorabimus origines singulorum, quibus incunabulis in seculo adoluerint, exinde titulos quorũdam, quibus nominibus nuncupentur, exinde apparatus, quibus superstitionibus instruantur; tum loca, quibus præsidibus dicentur, tum artes, quibus auctoribus deputentur. Si quid ex his non ad idõlum pertinuerit, id neque ad idololatriam neque ad nostram eierationẽ pertinebit.] Et post: [Quot adhuc modis perorabimus, nihil ex his quæ spectaculis deputantur, placitum Deo esse aut congruens Dei seruis, quod Domino placitum non sit, si omnia propter diabolum instituta, & ex diaboli rebus instructa monstrauiamus, nihil enim non diaboli est, quidquid Dei non est, vel Deo displicet: hoc erit pompa diaboli, aduersus quam in signaculo fidei eieramus, quod autem eieramus, neque factõ, neque dictõ, neque visu, neque prospectu participare debemus. Caeterũ nonne eieramus & rescindimus signaculum, rescindẽdo testationem eius? Nunquid ergo superest, vt ab ipsis ethnicis responsum flagitemus? Illi iam nobis renũcient, an liceat Christianis spectaculo vti. At quin hinc vel maxime intelligunt factũ Christianum, de repudio spectaculorum. Itaque negat manifestẽ, qui per quod agnoscitur, tollit. Quid autem spei superest in eiusmodi homine: nemo in castra hostiũ trãsit, nisi proiectis armis suis, nisi destitutus signis & sacramentis principis sui, nisi pãpæ simul perire.] D. Cyprianus eidem sententiæ subscribit. [Omnia (inquit) ista spectaculorum genera damnauit, quando idololatriam substituit, viderunt omnium matrem: vnde l. c. vanitatis & leuitatis monstra uenerunt. Quod enim spectaculum sine idõlo? Quis ludus sine sacrificio? Quod certamen non consecratũ mortuo? Quid inter hæc Christianus fidelis facit, si idololatriam fugit, quid loquitur? Qui tam sanctus sit de rebus criminosis, voluptatem capit, quid contra Deum superstitionis probat: quas amat dũ spectat? Caeterum sciat hæc omnia inuenta daemoniorũ

Valer. Maximus
lib. 2. cap. 1.

D. Clemens lib. 8.
constitutio. Apostolicar. cap. 38.
Tertull. lib. de spectacul. cap. 4.

Idem in eodem
cap. 24.

D. Cyprian. epistol. 2. ad Rogatianũ.
lib. de spectacul. cap. 3.

Saluan. lib. 5. de
providentia Dei.

D. Isidorus lib. 18
etymologiar. c. 62.

D. August. lib.
vincto de fide &
operib. cap. 12.
Idem August. de
oſto Dulciji quae
ſtion. quaeſt. 1.

non Dei. Impudenter in ecclesia daemona exorcizat, quorum voluptates in spectaculis laudat: & cum ſemel illi renuntians, reſciſſa ſit res omnis in baptiſmate: dum poſt Chriſtum ad diaboli ſpectaculum vadit, Chriſto tanquam diabolo renuntiat.] Saluanus [In ſpectaculis enim quaedam apoſtataro fidei eſt: & à Symbolis ipſius & coeleſtibus Sacramentis laetalis praeuaricatio. Quae eſt enim baptiſmo ſalutari Chriſtianorum prima confeſſio: quae ſcilicet: niſi vt renuntiare ſe diabolo ac pompis eius atque ſpectaculis & operibus proteſtentur? Nam ſpectacula & pompae, etiam iuxta noſtram profefſionem opera ſunt diaboli. Quomodo igitur ò Chriſtiane: ſpectacula poſt baptiſmum ſequeris, quae opus eſſe diaboli confeſiteris? Renuntiaſti ſemel diabolo & ſpectaculis eius; ac per hoc neceſſe eſt, prudens & ſciens, dum ad ſpectacula remeas, ad diabolum redire te cognoſcas. Vtrique enim rei ſemel ſimul renuntiaſti, & vnum vtrumque eſſe dixiſti. Si ad vnum reuertes, ad vtrumque remeaſti: Abrenuntio enim (inquis) diabolo, pompis, ſpectaculis & operibus eius: & quid poſtea? Credo (inquis) in Deum Patrem omnipotentem, & in Ieſum Chriſtum filium eius. Ergo primum renuntiaſti diabolo, vt credatur Deo; quia qui non renuntiaſti diabolo, non credit Deo: & idem qui reuertitur ad diabolum, relinquit Deum. Diabolus autem eſt in ſpectaculis, pompis ſuis, ac per hoc, cum redimus ad ſpectaculum, relinquimus Fidem Chriſti. Hoc itaque modo omnia Symboli Sacramenta ſoluuntur: & totum quod in Symbolo ſequitur labefactatur, & inquinatur. Nihil enim ſequens ſtat, ſi principale non ſtererit. Dic mihi tu Chriſtiane: quomodo te tenere ſequetia Symboli putas, cuius principia perdidisti? membra ſine capite nihil profunt, & ad exordia ſua, cuncta reſpiciunt: quae vtiq; ſi perierint, omnia peſſum trahunt. Siquidem ſtirpe ſublata, aut non ſunt reliqua: aut ſi ſunt, ſine emolumento ſunt, quia ſine capite nihil conſtat.] Diuus Iſidorus [Deum (inquit) negat, qui talia praefumit, Fidei Chriſtianae praeuaricator effectus eſt, qui id denuo appetit, cui in laacro iam pridem renuntiauit, id eſt diabolo, pompis & operibus eius.] Hoc eſt ergo quod Episcopii Hiſpani in hoc canone decreuerunt, eos nimirum qui credere voluerint, id eſt qui baptiſmum ſuſcepturi ſunt, in eius ſuſceptione Circi & theatri artibus, quibus antea dediti erant, renuntiaturos. Nec ſolum exercitationem & uſum earum deſerere debent, ſed & aſpectum. Antiqua enim fuit Eccleſiae conſuetudo, non recipiendi ad baptiſmum indifferenter quoscumque, ſed eos tantum quos vitae honeſtas commendabiles Eccleſiae reddidiſſet. Quare non ſolum his ſtudijs dediti quae idololatriam redolent, quibus nullum grauius exſtare poſſe certum eſt, arcebantur à baptiſmo, vt D. Auguſtinus teſtatur, ſed & alijs minoribus irretiti, ni prius profiterentur eam vitae turpitudinem deſerturos. [Hoc ſi ita eſt (inquit Auguſtinus) fateamur iſtos laudabili caritate conari, vt omnes indiſcretè admittantur ad baptiſmum, non ſolum adulteri & adulterae contra ſententiam Domini falſas nuptias praetendentes, verum etiam publicae meretrices in turpiſſima profefſione perfeueran

tes,

P tes, quas certè etiam nulla negligentissima Ecclesia consuevit admittere, nisi ab illa primitus prostitutione liberatas.] Tanti enim sacramenti participes noluit Ecclesia eos fieri, quorù vitæ turpitudine Spiritui sancto accipiendo impedimento esset. Sicut enim indignè corpus Domini assumentem, iudicium sibi manducare & bibere Apostolus docuit: sic & ad baptismum accedentem D. Augustinus: [Sicut enim (inquit) qui manducat & bibit sanguinem Domini indignè, iudicium sibi manducat, sic & qui accipit indignè baptismum, iudicium accipit, non salutem. Nam & Iudas proditor bonum corpus, & Simon Magus bonum baptismum Christi percepit, sed quia bono non bonè vsi sunt, mali malè vtendo delati sunt. Bonum est baptismum, bonum est Christi sanguis & corpus, bona est & lex, sed si quis ea legitime vtatur.]

1. Corinth. 11.

D. Augustin. lib.
vmo contra Fulgentium Donatistam. cap. 6.

1. Corinth. 11.

1. Timot. 1.

ITA VT VLTERIVS NON REuertantur. Quòd si facere contra interdictum tentauerint, proijciantur ab Ecclesia.

S **N**ON licet eis, qui ludicram artem exercuerunt, & illi ad fuscipiendum baptismum renuntiarunt, ad eam postea reuerti: quòd si facere contra interdictum tentassent, proijciendos ab Ecclesia Conciliū sanxit. Sed si exquiratur, quae causa fuerit quare dixerit Conciliū, quòd si contra interdictum facere tentauerint: nò verò, quòd si contra interdictum fecerint: occurrit id factum, quòd olim qui semel ludicras artes exercuissent, ad eandem compelli poterant: quare vt renuntiationi in baptismum factae fraudè facerent, poterant ipsi non propria voluntate expressè, sed tacitè eniti, vt cogerentur à iudicibus ethnicis ad eandem reuerti. Quòd prohibere volens Conciliū, dixit, quòd siue fecerint, vel facere simulata ea diligenter tentauerint, proijciantur ab Ecclesia, ob turpitudinem, quam animo saltem concepissem certum erat: hanc in mulieribus seuera lege Gratianus, Valentinianus, & Theodosius vindicarunt.

Ijdem AAA. ad Valerianum. P.V.

Grat. Valent. &
Theodof. l. 8. c.
Theodof. de sceni-
cis.

F **S**CENAE mulier, si vacationem religionis nomine postularit, obtentu quidem petitionis veniae non desit; verum si post turpibus voluntata complexibus, & religionem, quam expetierit, prodidisse, & gerere quod officio desierat, animo tamen scenica detegatur, extracta in pulpitu, sine spe absolutionis vllius, ibi eo vsque permaneat, donec anus ridicula senectate deformis. Nec tunc quidem absolutione portatur, cum aliud quam casta esse non possit. Dat. VIII. Id. Mai. Aquila, Syagrio & Eucherio Coss. Qua ratione in eo Concilio, quod Africani titulo citari solet, inter alia quae ab Imperatoribus postulanda proponuntur, illud est: ne quisquam Christianus qui ad Christianitatis gratiam venire voluerit ex qualibet ludicra arte, cogatur ad eam reuerti:

Cõcil. Africanũ
caus. 30.

*Gratia, Valentin.
& Theodos. in l. 9.
de scenicis, c.
Theodos.*

[Et de his etiam petendū (ait) vt si quis ex qualibet ludicra arte ad Christianitatis gratiam venire voluerit, ac liber ab illa macula permanere, non cum liceat à quoquam iterum ad eadem exercenda reduci, vel cogi.] Quam gratiam ab Inppp. Gratiano, Valentiniano, & Theodosio in petralle, liquet ex hac lege.

Ijdem. AAA. Herafio Proc. Afric.

QVaecumque ex huiusmodi faece progenitae, scenica officia declinare ludicris ministerijs deputentur: quas necdum tamen sanctissimae religioni & in perenni seruandae Christianae legis secretorum reuerentia suae fidei vindicabit. Illas etiam foeminas liberatas cōtubernio scenici praeciudicij durare praecipimus, quae mansuetudinis nostrae beneficio expertes muneris turpioris esse meruerunt.

Hanc summi priuilegij loco habuerunt Christiani, quòd antea cogentur à Gentilibus poenae & supplicij causa, vel gladiatorum, vel venatorum, vel comoedorum, tragoedorum, & scenicorum munus obire, vt auctor est Clemens.

Quòd si Gentiles olim, vt gratiam assequerentur, & cōmunionem Ecclesiae in percipiendo baptisimo, omne genus turpitudinis in cantu, vel saltatione spernere cogebantur, quid facturi sint iam Christiani sancto regenerati lauacro, vt aeternam consequantur beatitudinem, hinc rogo, vt eruant. Cuius studij cura quanta & à fidelibus & à magistratibus habenda sit, vel Platonis ethnici, Christiani iam doctrinam ex audiamus. Negat enim musicas leges mutari posse sine mutatione legū publicarum, ideoque valde fore timendum, ne nouis turpissimi cantus vel saltationis inuentis antiquae & salutare leges mutantur, & noua deinde perniciēs sensim illapsa ciuium animos malis studijs & doctrinis malis totas repente ciuitates euertat. [Assentior enim Platoni (ait) Nihil tam facile in animos teneros atque molles influere, quam varios canendi sonos, quorum dici vix potest, quanta sit vis in vtraque partem: namque & incitat languentes, & languēfacit excitatos, & tum remittit animos, tum contrahit, ciuitatumq; hoc multarum in Graecia interfuit antiquum vocum seruare modum: quarum mores lapsi, ad mollitiem pariter sunt immutati cum cātibus, vt hac dulcedine corruptelaq; deprauati, vt quidam putant, aut cum seueritas eorum ob alia vitia cecidisset, tum fuit in auribus animisq; mutatis, etiam huic mutationi locus. Quam obrem ille quidem sapientissimus Graeciae vir, loq; doctissimus, valde hanc labē veretur: negat enim mutari posse musicas leges sine mutatione legum publicarum. Gratuito olim ista vendicabat vetus illa Graecia, longè prouidens, quā sensim perniciēs illapsa ciuium animos malis studijs malisque doctrinis repente totas ciuitates euertaret: si quidem seuera illa Lacedaemon netuos iussit, quòd

plures quam septem haberet, in Timothei fidibus
inde demi.]

*D. Clemens lib. 5.
Apostolicar. cō-
stit. cap. 1.*

*Ex sententia Da-
monis Philosophi
refert & procat
Plato lib. 4. de
Republica.
Cicerolib. 2. de le-
gib.*

*Noua cantus &
saltationis inuen-
ta Reip. muta-
tionem minatur
ex sententia Pla-
tonis: ideo sum-
me illa cauenda,
si turpia sint.*

De vxoribus, quae filios ex adulteris necant.

Canon LXIII.

Si qua mulier per adulterium absente marito cōceperit; idq; post facinus occiderit; placuit, ei nec in fine dandam esse communionem, eo quod geminauerit scelus.

De vxoribus, quae filios ex adulterio necant.

Canon LXIII.

Si qua mulier per adulterium absente suo marito conceperit; idq; post facinus occiderit; placuit, ei nec in fine dandam esse communionem, eo quod geminauerit scelus.

Burchardus lib. 17. decretorum. cap. 51. Iuo. lib. 9. cap. 102. aliter. [Si qua mulier (inquiuit) per adulterium absente marito cōceperit: idq; post facinus occiderit, placuit vix in fine dandam esse communionem, eo quod geminauerit scelus. Sic etiam cum aduerbio (vix) ex Concilio Arelatensi can. 15. Refert idē Burchardus. c. 53. ex Eliberitano Rabanus Maurus in Poenitentiū lib. cap. 11. & Poenitēiale Romanū, apud Antonium Augustinū tit. 1. cap. 27. Sed cōmunem Cōcilij lectionē magis probō; quod frequentius soleat Concilium cum graui sunt crimina, etiam in extremo cōstitutis cōmunionem negare. Quod si simplici adulterio sine crimine homicidij, eandē poenā cōstituerūt Patres, canone 64. quāto magis adulterio cū homicidio coniuncto: Sic etiā Cōcilium Ancyranū, quod post Illiberritanum, habitū antea ostendi, cum eiusdē criminis meminisset, antiquā refert diffinitionē fuisse, vt vsq; ad obitū contaminati non cōmunicarent. [De mulieribus (inquit can. 21) quae fornicātur, & partus suos necant, sed & de his quae agunt secum, vt vtero cōceptos excutiant, antiqua quidē diffinitio est, vsq; ad exitū vitae ab Ecclesia remoueri (antiquā diffinitionē, huius Concilij decretū vocat) humaniū autē diffinimus, vt eis decē annorū tribuatur. Id ipsum indicare videtur D. Basilius scribens ad Amphiloichium Iconij Episcopū. c. 2. dū referens eiusdē criminis poenā, ait: [Oportet autē nō vsq; ad obitum eorū cōfessionē extendere, sed decē quidē annorum mensurā admittere, definire autē non tēpore, sed modo poenitentiae medicinam:] Sic etiā Martinus (vt vocatur) Papa, siue Episcopus Bracarēsis in collectione decretorū, cū huius Cōcilij canonē referret, negatē etiā partē retinuit. [Si qua mulier (ait) fornicauerit, & infantē & qui ex inde fuerit natus, occiderit, & quae studuerit abortū facere, & quod cōceptū est necare, aut certē, vt nō concipiat, elaborat, siue ex adulterio, siue ex legitimo coniugio has tales mulieres, nec in morte recipere cōmunionē priores canones decreuerūt: nos tñ pro misericordia siue rales mulieres, siue conscias scelerū ipsorū, decē annis agere poenitētiā iudicamus.] Exstat in collectione Cōciliorū Martini cap. 72. Cōcilium etiā Moguntinū sub Rabano Archiepiscopo c. 21. huius Cōcilij meminit, & canonē refert, sed in cōtextu & ad marginē vtraq; lectio, nec in fine, & vix in fine, refertur: negatē magis probō.

Lib. 1. c. 2. & 3.

De poena parentum proprios foetus interimentium.
Cap. LII.

NEFARIUM scelus & execrandâ impietate earum parentû (si parentes nuncupandae sunt) quae vel immaturos foetus intra propria viscera latent, vel recenter natos, & vt (inquit ille) à partu adhuc rubentes ad libidinis turpitudinem & infamiam tegendam interimunt (solent enim materna adulteria in lucem editi liberî parentû similitudine & forma prodere) multis & his grauissimis legibus represit semper, coërcuit & vindicauit recens & antiqua Ecclesiae disciplina. Patres Hispani communionem ad exitum vsque denegarant in hoc canone: nec immeritò, quòd parentes istae triplicis sint criminis reae: homicidae sui, maritorum adulterae & filij nondum nati, atroces parricidae. Concilij Ancyrani Episcopi decem annorum poenitentiam: humaniùs postea Ilerdensis Concilij Patres septennem tantùm praescripserunt. [Hi verò (aiunt) qui malè conceptos ex adulterio foetus vel editos necare studuerint, vel in ventre matrum potioribus aliquibus colliserint, in vtroque sexu adulteris, post septè annorû curricula communitio tribuatur: ita tamen, vt omni tempore vitae suae fletibus, & humilitati insistant.] Post haec, Concilium Arelatense decè annorum poenitentiam adiecit, superioribus Ancyrani, Illiberritani, & Ilerdensis constitutionibus renouauis, vt Burchardus refert, & poenitentiale Romanû. [Mulieres quaedam (ait) vt audiuius, quae ex fornicatione concipientes, metuentes, ne scelus quod occultè perpetrauerunt, manifestum fieret; infantes quos pepererunt occiderunt, & terrae cõgerie cooperuerunt, aut in aquas proiecerunt. Quod quantùm nefas sit, canones Ancyrani, Hiberitani (pro quo reponendum est Illiberritani) atque Ilerdensis Concilij testes sunt: his itaque vix in fine dandam esse communionem decernunt: sed humaniùs tractantes, post decennem poenitentiam, tales placuit ad cõmunionem recipi.] Idem Burchardus alterum canonem ex innominato Concilio refert: est autem Concilium Ancyranum: [De mulieribus (inquit) quae fornicantur & partus suos necant, vel quae agunt secum, vt vtero conceptos excutiant, antiqua quidem definitio, vsq; ad exitum vitae, eas ab Ecclesia remouet. Humaniùs autem nunc definimus, vt eis decem annorum tempus, secundùm praefixos gradus poenitentiae largiatur:] Vt homicidas puniendas decreuit Concilium Vuormaciense. [Mulieres igitur (inquit) quae ante temporis plenitudinem, conceptos vtero infantes voluntate excutiant, vt homicidae proculdubio iudicandae sunt; illae verò quae dormiendo filios suffocare videntur, leniter de his iudicari oportet; quia nolentes & non consentiendo, ad hunc deolutae sunt casum.] Impietatis maximae eas coarguit diuus Augustinus: [Aliquando (ait) eo vsque peruenit haec libidinosa crudelitas, vel libido crudelis,

Concil. Ancyran.
can. 21.

Concil. Ilerdense
can. 2.

Concil. Arelatè.
can. 6.

Burchard. lib. 17.
cap. 52.
In poenitentia:
Romano tit. 1. c.
27.

Idem Burchard.
cap. 54.
Concil. Ancyra.
can. 21.

Concil. Vuormac.
can. 35.

D. August. lib. 1.
de nupt. & con-
cupiscent. cap. 35.

P vt etiam sterilitatis venena procuret, & si nihil valuerit, conceptos foetus aliquomodo intra viscera extinguat, ac fundat, volendo prius interire, quam viuere: aut si in vtero iam viuere, occidi, antequam nasci, profus.] Ante Augustinum Lactantius: [Ad vitam enim (inquit) Deus in spirat animas, non ad mortē. Verūm homines ne quod sit facinus, quo manus suas non polluant, rudibus adhuc & simplicibus animis abnegant lucem non a se datā. Expectet verò aliquis, vt alieno sanguini partant, qui nō pareant suo: sed hi sine vlla cōtrouersia scelerati & iniusti.] Ante Lactantium Minucius Felix: [Sunt (ait) quae in ipsis visceribus medicaminibus epotis originem futuri hominis extingunt, & parricidium faciunt, antequam pariant.] Ante Minutium Tertullianus: [No bis (inquit) homicidio semel interdicto, etiam conceptum vtero, dum ad huc sanguis in hominem delibatur, dissoluere nō licet. Homicidij festinatio est, prohibere nasci, nec refert nato quis eripiat animam, an nascentem disturber. Homo est & qui est futurus, & fructus omnis iam in semine est.] Apud Medicos enim: & si in quaestione fuerit aliquando, an partus in vtero animal sit & homo, obtinuit tamen hominem esse, vt docet Hypocrates, & Galenus: quod & apud Iurifconsultos receptum est, à quibus poena homicidi sancita est, in eum eamque, qui quaeuque partum animatum ab vtero abegerit, vel abortum procurauerit: nec enim leuius esse putant natales impedire, quā interimere natos, quod si foetus abigatur nō animatus, in exiliū mittitur qui abegit. Nec lege Cornelia tenetur vxor adultera vel adulter qui partum abigi facit, sed lege Pompeia de parricidijs. Quod crimen adeo graue tempore Iustiniani Imperatoris & Leonis Caesaris habitum est, vt cōstitutio edita sit, permissa licentia marito dirimendi matrimonij, si mulier sponte abortum fecisset, Iustiniano teste & Harmenopolo. Quod tamē iuris canonici decretis abrogatum est. wisigothi etiam maiores nostri hanc aduersus abortum procurantes legem sanxerunt. [Qui mulieri praegnantī poculum dederit ad necandum infantem, vel ad faciendum abortum, occidatur. Mulier quae abortum facere requisit, si ancilla est, ducenta flagella suscipiat, si ingenua, careat dignitate personae, & cui iusserimus seruitura tradatur.] Poenam auxit Flavius Cindasindus Rex, quā vt pietatis laude plenissimam placuit referre: [Nihil est (inquit) eorum prauitate deterius, qui pietatis immemores, filiorum suorum necatores existunt. Quorum quia vitium per provincias regni nostri sic inoluisse narratur, vt tā viri, quam foeminae sceleris huius auctores esse reperiantur, ideo hanc licentiam prohibentes, decernimus, vt seu libera, seu ancilla natum filium filiamue necauerit; siue adhuc in vtero habens, aut portionē ad abortū acceperit, aut aliquo quocūq; modo extinguerē partū suū praesumpserit, mox prouinciae iudex, aut territorij, vt tale factū repererit, nō solum operatricē criminis huius, publica morte condēnet, aut si vitae reseruare voluerit, omnē visionē oculorū eius non moretur extinguerē: sed etiā si maritū eius talia iussisse vel permisisse patuerit, eū de etiam vindictae simili subdere nō recuset.] Grauiorē multo sanxit hac

actate

Lactant. lib. 6. di
uinariū insitunt.
cap. 20.

Minutius Felix
in Octauio.
Tertull. in Apolo
getico, cap. 9.

Hippocra. lib. de
puer. natura.
Galen. proprioli-
bello.
L. si quis aliquid
§. abortionis. l. Ci-
cero de poenis. l.
si mulier. ad leg.
Cornel. de sicar. l.
diuus. de extr. 400.
crim. l.
L. 15. ad leg. Pōp.
de parricid.
Iustinian. in au-
thē. de n. p. §. has
itaque causas col-
latione. 4. Har-
menopol. lib. 4. ti-
tul. 12.
Visigothorū le-
ges lib. 6. tit. 3. l. 1.
Cindasindus rex
in l. 7. tit. 3. lib. 6.
Visigothorum.

Sixtus Papa. 5. in
constitutione, de
facientibus aut
procurantibus abor-
tum.

Concil. Mantisc.
can. 6. relatum à
Burchardo lib. 3.
decretor. c. 200.

Theodoret. lib. 9.
de Graecarum af-
fection. curat.

actate Sixtus Papa huius nominis Quintus, anno sui Pontificatus quarto, decernens, vt qui, quaeue abortum facere fieriue iussisset, vel curasset, ea excommunicacione puniretur, qua solui à nemine possent, praeter Romanae sedis Episcopum. Sed antiquo iuri restituit Gregorius XIV.

Olim autem ad euitandam tanti criminis grauitatem, aut crudelitatem potius, illud remedium excogitarunt Episcopi, vel vt minus malū elegerunt, vt singuli presbyteri in suis parochijs publicè foeminas praemonerent, vt si qua furtiuo & iniusto concubitu concepisset, ne partū enecaret, sed clam illum deferri faceret ante ianuas Ecclesiae, vt fidelibus alijs & pijs foeminis nutriendum vel Episcopi, vel presbyteri traderent. [Hoc sancto Cōcilio (Matisconense fuisse refert Burchardus) decretum est, vt vnusquisque presbyter in sua plebe publicè annunciet, vt si aliqua foemina clanculo corrupta conceperit, & pepererit, nequaquam diabolo coarctante filium aut filiam suam interficiat, sed quocūq; praeualer ingenio, ante ianuas Ecclesiae partum deportari, ibiq; poni faciat, vt coram sacerdote in crastinum delatus, ab aliquo fideli suscipiatur, & nutriatur: & tali ex causa homicidij reatum, & quod inuis est, parricidium euadat: nam qui filium aut filiam interficit parricida omnimodis tenetur. Hoc tamen nisi ad euitandum maius illud malum turpe esse docuerunt Augustinus, Lactantius, Tertullianus & alij.

Hinc fit, Platonis sententiam vt erroneam iniquamque iustissimè re-
felli & accusari à Theodoro. Aiebat enim Plato, viros ac mulieres, dum praescriptum à se gignendi tempus excederent, liberè posse conuersari, hoc tamen excepto, ne quem amplius conceptum foetum in lucem ederent: si quis autem institutum hoc violasset, vt foetū ad partum perduceret, ita eum exponi, vt omni alimento careret: quid verò vnquam tale vel Echetus, vel Phalaris (ait Theodoretus) legibus suis instituit: quis tale parricidij genus est vnquā ausus? Nam qui prohibet foetus in lucē edi, abortitijs profectò pharmacis infantes corrumpi iubet.

De foeminis, quae vsq; ad mortem, cum alienis viris adulterant.

Canon. LXIV.

Si qua mulier, vsque in finē mortis suae, cum alieno fuerit viro moechata, placuit: nec in sine dandam esse communionem. Si verò eum reliquerit, post decem annos recipiat communionem, acta legitima poenitentia.

De foeminis, quae vsque ad mortem, cum alienis viris adulterant.

Canon LXIV.

Si qua mulier, vsque in finem mortis suae, cum alieno fuerit viro moechata, placuit, nec in sine dādam ei esse cōmunionem. Si verò eum reliquerit, post decem annos accipiat communionem, acta legitima poenitentia.

De poena eius mulieris, quae vel semel in vita, vel ad mortem usque cum alieno vitro moechatur. Cap. LIII.

SI qua mulier siue matrimonij vinculis adstricta, siue soluta, in perpetuo cum marito alieno vixerit adulterio, placuit Patribus, vt etiã in extremo vitae spiritu communio illi denegaretur: quod si ante à turpi eius consortio discessisset, decem annorum illi iniungi poenitentiam: quibus elapsis, illi praestari posse communionem. Notandum hic, quã acri & feuera lege earum foeminarum libidinem, quae viro alieno turpiter adhaereret, Episcopi nostri coëcuerint. Si adulterij enim crimen morte vindicandum committunt vxores, cum ad solutos accedunt, cum ad vxoratos, duplicis sanè adulterij reae censeari debent, vt censebantur & puniebantur olim, Beda teste: quod violata duplici sacramenti religione, duplicem faciãt iniuriam, suo marito, & alieno: & hanc tanto grauiorem, quanto altera illius vxor grauius ferat sua dignitate & honore pudicitiae priuari: quod illis esse molestissimum, & plenam iurgiorum dissidijque occasionem, prudenter monuit Aristoteles. Id diligentius ab his qui cõfessionibus praesunt, animaduerti vellem, & acriori poenitentia ab his reos castigari, abiecta prorsus à sacerdotali vigore, communi illa patientia, quae sibi met peccatis aliorum parcendo, non parcat.

Beda de remed. peccator. cap. 2.

Arist. lib. 2.º de economicorum. Conc. Parisiense. lib. 1. c. 32.

De adulteris vxoribus clericorum.

Canon LXV.

Si cuius clerici vxor fuerit moechata, & faciat eã maritus suus moechari, & eam non statim proiecerit, nec in fine accipiat communionem: ne ab his qui exemplum bonae conuersationis esse debent, videantur magisteria scelerum procedere.

De adulteris vxoribus clericorum.

Canon LXV.

Si cuius clerici vxor fuerit moechata, & sciat eam maritus suus moechari, & eam nõ statim proiecerit, nec in fine accipiat communionem: ne ab his qui exemplũ bonae cõuerfationis esse debet, videantur magisteria scelerũ procedere.

Cur vir uxorem adulteram retinens puniatur. Cap. LIV.

Veritatem mariti, vxorem adulteram retinētis, vt nimiam reprobarunt olim viri prudentes: censuerunt quae eam nõ esse ferendã, sed tanquam veri lenocinij crimen damnandã. Paulus, [Eum (inquit) qui deprehensam in adulterio vxorem non statim dimisit, eum lenocinij postulari placuit.]

z Id

Marcell. in l. 29.
de adulter.
Vlpian. in l. 2. S.
vnde. de adulter.
Conc. Nanneten.
can. 12.

Greg. 9. in esp. 3.
de adulter.

D. Hier. ad ca. 9.
Matth:

D. Hiero. in epist.
Pauli. ad Chovin.
Gra. in can. dixit
Dominus. & can.
in coniugio. 32. q. 1.
D. Isidorus lib. 2.
de offic. Ecclesia.
cap. 19.

Theod. in suo poe-
nitentiali.

D. Chry. hom. 26.
super Matth. c. 9.
Innoc. III. in re-
scripto ad Genuē
sem Archiep. ve-
lato. in ca. quem-
admodū. S. illud.
vers. quod si ex-
presse. de iure iur.
Alfonso. X. His-
paniarum Rex. in
l. 2. titul. 9. par. 4.

Id caput inter reliqua legis Iuliae cōprehensum scribit Marcellus. Clau-
dium Gergum virum clarissimum lenocinio sine accusatore damnatū
tradit Vlpianus, quod vxorem in adulterio deprehensam retinuerit.
Hoc ipsum antiquis Ecclesiae Patribus non displicuisse, vel ex hoc ca-
none & LXX. inferius apparet: sed multo clarius ex Cōcilio Nannetesi,
à quo poena septem annorum retinenti adulteram constituitur. [Si cu-
ius (inquit) vxor adulterium perpetravit, & hoc à viro deprehensum fue-
rit, & publicatum; dimittat vxorē, si voluerit, propter fornicationem; illa
verò septem annis publicè poeniteat: vir verò eius illa viuente nulla-
tenus aliam accipiat. Quod si voluerit adulteram reconciliari, licentiam
habeat; ita tamen vt pariter cum illa poenitentiam agat, & exacta poe-
nitentia, post septem annos ad communionem vterque accedat. Similis
forma & in muliere seruabitur, si eam vir eius adulterabit.] Concilium
Aurelianense, siue Arelatense, siue Hermes doctor in Pastoris libro (om-
nibus his tribuitur canon ille) apud Gregorium IX. [Si vir (ait) sciuerit
vxorem deliquisse, & non egerit poenitentiam mulier, sed permanet
in fornicatione sua, & viuut cum illa, vir reus erit, & eius peccati parti-
ceps: quod si mulier dimissa egerit poenitentiam, & voluerit ad virum
reuertere, debet recipere peccatricem, quae poenitentiam egit: sed non fac-
pe.] D. Hieronymus: [Sola fornicatio (inquit) est quae vxoris vincit affe-
ctum, imò cum illa vnam carnem in alia diuiserit, & se fornicatione à
marito separauerit, non debet teneri, ne virum quoque sub maledicto
faciat, dicente Scriptura: Qui tenet adulteram, stultus est, impius est.]
Idem Hieronymus eandem sententiam iteratò defendit. [In coniugio
(inquit) quis positus, quaecumque peccata fecerit, non propriā insulfat
coniugem, sed fornicatio vxorem coinquinat, vt iam non sit virum suo li-
cita, sed adultera.] Eadem confirmat D. Isidorus: postquam enim praee-
dentem Hieronymi sententiam retulit, addidit ipse: [Vbicumque est
igitur fornicatio, & fornicationis suspicio, liberè vxor dimittitur.] Theo-
dorus. [Si quis vxorem suam scit adulterā & nō vult dimittere eā, sed in
matrimonio habere; tribus annis poeniteat, & quamdiu poenitet, absti-
neat se ab illa.] Cuius ea ratio fuit, ne videlicet mariti vxorum turpitudi-
nē mutua cohabitatione, vel expressè, vel tacitè approbantes, crudele ni-
mis & iniustum lenonum officium exercuisse videretur. Lenonem enim
esse, aut planè ferreum necesse est, cui scienti prudentique sine dolore
tanta inferatur iniuria. Quod à D. Chrysofomo deducimus. [Sicut cru-
delis & iniquus est (inquit) qui castam dimittit vxorem: sic fatuus est,
& iniustus, qui retinet meretricem: patronus enim turpitudinis est, qui
celat crimē vxoris.] Quod Innocentiū III. in rescripto ad Genuēsem Ar-
chiepiscopū approbasse legimus. Idq; adeò placuit Alfonso X. Hispaniae
Regi sapientissimo, vt dixerit sub poena capitalis culpae quēquam teneri
eā vxorē dimittere, quā certo scit adulterari, & in adulterio absq; emēda-
tionis spe eā fore pertinacē. [E todo home (ait) que soperie, que su muger
le faze adulterio, tenudo es de la acufar, si entendiere que se no quiere
partir del pecado, que quiere vsar del, et si nō lo faze, peca mortalmēte.]

Quare

Quare lectores & ostiarios, qui vxoribus adulteris adhaerebant, remouendos à clero decreuit Concilium Tarraconense. Vxor autē adultera illa dicebatur, ad hoc vt retineri non posset, nō qualibet suspicione nota, sed adulterij turpitudine deprehēsa, vel cōiūcta, vt ab Imperatoribus Severo & Antonino rescriptū est. [Crimen (aiunt) lenocinij contrahunt, qui deprehensam in adulterio vxorē in matrimonio retinuerūt, nō qui suspectam adulteram habuerint.] Sicque intellexisse antiquos Ecclesiae Patres, cōstat ex D. Basilio ad Amphiloichium Iconij Episcopum: [Adulteras mulieres (inquit) & cōfidentes, vel quomodocūq; cōiūctas publicare quidem, Patres nostri prohibuerūt, ne cōiūctis mortis causam praebeamus, eas autē stare sine cōmunionē iusserunt, donec impleretur tēpus poenitentiae.] Quā acri enim & sagaci cura, foeminarum adulteria olim Patres non publicanda, sed secretō castiganda censuerunt, quae ad Basilium adiecit Theodorus Balsamō, perspicuē probāt: [Adulteri, secū dūm L I X. can. stāt in quatuor annis cum defēribus, quinque cum audientibus, quatuor cum supplicibus, & duobus cū ijs, qui cōsistunt absque cōmunionē. Dicit ergo Sanctus: Si quae adulterata mulier peccatū cōfessa fuerit, vel quomodocūque cōiūcta sit, nō oportet eā publicare, id est, eā in dictarum poenarum locis statuere. Qui enim eā viderit extra diuinos Ecclesiae ambitus stantē, vel etiam cum catechumenis exeuntē, primo aspectu omnino intelliget, propter adulterij crimē, eā illi esse poenā iniūctam, & fiet poenitentia causa mortis, post futurum fortē viri reditum, qui id animaduertit. Permittitur ergo cōsultere, & cum fidelibus cōprecari, à sacramentorū autē cōmunionē abstinere, donec poenitentiae tempus cōpletum fuerit. Hac autem humanitate in mulieres vt oportere, Sanctus diffiniuit, propter eā quā diximus rationē. Viri enim adulterium cōfidentes immisericorditer dictis poenis subiiciuntur: quia non est timor in eis, qui de mulieribus dictus est: qui praefumunt esse etiā alijs fortasse criminibus obnoxij, & iure puniri. Quomodocūque autem conuincunt mulieres, nō debes accipere de omnibus nota probatione, sed de mulieris conscientia & probatione: hoc est, siue mulier sua spē cōfessa sit, vel vt etiā à pariendi periculo coacta, vel aliquo alio modo clanculū, & nō publicē seipsam condemnans enuntiauerit. Si enim dixeris, publicē factā esse probationem, & veluti in triumphum esse ductum adulterium, rectē omnes poenae in eam congerentur. Neque enim canon in ea locum habet, quoniam semel publicata est, & ex viri reditu nulla caedis suspicio tenetur, propter poenarum denuntiationem. Ex eo autem quod dicit Sanctus: Ne demus cōiūctis causam mortis, cōiūctis scilicet & publicatis per poenas: ne dixeris concedi maritis adulteras suas mulieres interficere: in sola enim propria domo in facto ipso deprehensam potest maritus adulterum occidere, & cum scenicum, vel alium qui sit infamis. Et lege XXV. cap. XXXVII. tit. LX. lib. XXVII. XXIX. & alia capita. Sed accipe etiam verbum Sancti: ne fiant poenae causae magni scandali inter maritum & vxorem, & fortē etiam vt procedat ad iniustam illius caedem.]

Conc. Tarracon.
can. 9.

Seuerus, & Antoninus Imperatores in l. 2. C. de adulter.

D. Basilius epist. 1. ad Amphil. Iconij Episc. c. 34.

Theodorus Balsamon ad Basil. d. cap. 34.

ET EAM STATIM NON PROIE-
cerit, nec in fine accipiat communionem.

Nulli licere sine iudicio Ecclesiae uxorem repudiare.

Cap. LV.

NON debet quis secularis, ne dum clericus, adul-
teram priuato suo consilio dimittere, sed publi-
ca iudicis Ecclesiastici auctoritate & iudicio.
Olim enim in primitiua Ecclesia omnia delicta
ad sacerdotes deferbantur, vt eorum auctores Ec-
clesiastica disciplina coërcerent, solennesque &
statae censuræ erant, ac poenae libris poeniten-
tialibus inscriptæ, quibus illi affici deberent. De
adulterio habetur mentio ab Innocentio PP. I. ad Exuperium Episcopû
rescribete. [Christiana religio adulterium in vtroque sexu pari ratione
condemnat. Sed viros suos mulieres non facile de adulterio accusant,
& non habent latentia peccata vindictam. Viri autem liberius vxores
adulteras apud sacerdotes deferre cõsueuerunt, & ideò mulieribus pro-
dito crimine earum, communitio denegatur. Virorum autem laten-
te commisso, non facile quisquam ex suspitionibus abstinetur. Qui
vtique submouebitur, si eius flagitium detegatur. Cum ergo par causa
sit, iaterdum probatione cessante, vindictæ ratio conquiescit. Quòd si
vir non poenitentiam vxoris solùm, sed diuortium desideraret, ad eod-
dem Ecclesiae iudices confugiebat. Concilium Agarhense: [Si verò
seculares (ait) qui coniugale consortium nulla culpa grauiori dimittunt,
vel etiam dimiserunt, & nullas causas disidij probabiliter proponetes,
propterea matrimonia sua dimittunt, vt aut illicita aut aliena praesufu-
mant: si antequam ad Episcopos comprouinciales disidij causas dixe-
runt, & priusquam in iudicio damnentur, vxores suas abiecerint, à com-
munione sanctæ Ecclesiae, & sancto populi coetu, pro eo quòd fidem
& cõiugia maculant, excludantur.] Ad Episcopos ergo causæ matrimo-
nij, non ad iudices seculares spectant, vt hodie recenti Concilij Triden-
tini decreto confirmatum est; quidquid Marloratus Caluianus anti-
qui iuris Ecclesiae ignarus repugnet. Quòd si causam Ecclesiae Impera-
tor ethnicus Aurelianus & Christianæ fidei hostis acerrimus, ad Epif-
copos detulit, causam videlicet Pauli Samosatani, vt ab Eusebio & Ni-
cephoro traditum est; causam non Ecclesiasticam modò, sed spiritua-
lem, & ad vnum & magnum Ecclesiae sacramentum spectantem, quid
causæ est quare Marloratus ad iudices seculi deferri velit? cum non
apud Christianos modò, sed & apud Gentes causas matrimonij Pontifi-
cibus delatas olim, ex his Taciti verbis intelligamus? [Nec domesticis
abstinebatur, abducta Neroni vxor, & consulti per ludibrium Põtifices,
an concepto, nedum edito partu ritè nuberet.]

*Innocent. I. in epist.
3. ad Exuperium
Episcopum Tolo.*

*Conci. Agarhense.
can. 17.*

*Grat. in can. secu-
lares. 33. quæst. 2.
Conc. Tridentin.
sessi. 24. can. 32.*

*Euseb. lib. 7. c. 20.
Nicephorus. li. 6.
cap. 29.*

*Tacitus lib. 10. his-
toriae. August.*

Quae

Quae in hoc canone decreuerunt Patres, et si de vxoribus clericorū expressa sint, in viris secularibus etiam locum habere posse, religione sacramenti, & rationis similitudine colligitur ex canone LXX. inferius, & his quae nuper dixi, quae ad seculares etiam spectant, ad nobiles praesertim, quorum exemplum & mores reliqua populi pars solet imitari. Quod si clericus vxorem à se reijcere noluisse, quid facere possit, consulamus Concilij Toletani I. Patres. [Placuit (aiunt) vt si quorumcumq; clericorū vxores peccauerint (ne fortè licentiā peccandi plus habeant) accipiant mariti earum hanc potestatem, praeter necesse, custodiendi, ac ligandi in domo sua, ad ieiunia salutaria, non mortifera, eas cogentes; ita vt inuicem sibi clerici pauperes auxilium ferant, si seruitia fortè non habeant. Cum vxoribus autè ipsis quae peccauerint, nec cibos sumant, nisi fortè ad timorem Dei, acta poenitentia, reuertantur.] Hoc autem in vxore adultera clerici obseruandum est. Si autem illa adulterium commiserit, antequam maritus Ecclesiae ordinibus initiatur, ad eam accedentem ordinari postea non posse, Concilio Neocaesariensi edocemur. [Si cuius vxorem (ait) adulterium commississe, cum esset laicus, fuerit comprobatum, hic ad ministerium Ecclesiasticum admitti nõ potest; quod si in clericatu iam constituto eo, adulterauit, dato repudio dimittere eam debet: si verò retinere eius consortium velit, non potest suscepto ministerio perfrui.]

Concilium Toletanum, 3. can. 7.

Concilium Neocaesariense can. 8

NE AB HIS, QUI EXEMPLUM
bonae conuersationis esse debent, videantur magisteria
scelerum procedere.

*Quod innocentiae & integritatis specimen clerici praebere
debeant. Cap. LVI.*

QUANTO homines officio, & dignitate Deo propinquiores, tanto magis diuinae bonitatis imitatores esse debent, vt sapienter Nicaeni Concilij Patres considerarunt. [Clerici (aiunt) sacri ordinis esse debent typus, & imago coelestium. Episcopus debet esse typus Dei, tanquam caput post illum Ecclesiae, quam recepit. Presbyter tenere debet sedem, & locum Seraphicum. Diaconus verò Cherubicum.] Quanto ergo Episcopi à Dei bonitate, presbyteri à Seraphinorum caritate, diaconi à Cherubinorum sanctiori diuinae naturae contemplatione imitationeq; deflexerint, tanto à recta & debita sui muneris functione discrepabunt. Videant ergo omnes sacris ordinibus initiati, quam insignem, & illustrem integritatis, & omnium virtutum specimen, non Christo solum, non

Lib. 3. de actis Concilij Nicaeni, apud Alphonsum Pisanum, quod desumptum videtur à B. Dionysio Areopagita in principi. lib. de eccles. hierar.

Prosper. lib. 1. de
vita contempla.
c. 20. Con. Aquif.
gran. c. 26.

clero, non Ecclesijs suae fidei commissis, sed populo & plebi intenta, & religiosa animi sollicitudine praebere debeant, ne quod praecceptis ipsi, & horratu aedificant, vita, moribus, & exemplo destruant, sibi enim habere debent persuasum, culpa carere non posse, si aliqua virtute careat.

De his, qui priuignas suas ducunt.

De his, qui priuignas suas ducunt.

Canon LXVI.

Si quis priuignam suam duxerit uxorem, eo quod sit incestus, placuit, nec in fine dandam esse ei communionem.

Cap. LXVI.

Si quis priuignam suam duxerit uxorem, eo quod sit incestus, placuit, nec in fine dandam esse ei communionem.

De matrimonio interdicto cum priuigna. Cap. LVII.

Modestinus in. l.
4. S. de gradib.
affini.

RIUIGNA quae sit, Modestinus explicat.

[Vxor (inquit) liberis ex alia vxore natis, nouerca dicitur: matris vir ex alio viro natis, vitricus appellatur: eorum vterque natos alienae, priuignos, priuignasque vocant.] Et mox: [Priuignus est vxoris meae filius, ex alio viro natus, ego illi vitricus.] Dicitur autem priuignus, quod antequam mater secundò nuberet, est progenitus: pri, enim antiquos dixisse pro, prae, Festus est auctor. [Priuigna quoque non solum ea mihi intelligitur, quae vxoris meae filia est, sed & neptis & proneptis.] Matrimonium ergo contrahere prohibent hinc Patres, cum filia, vel nepte primae vxoris, quod ad affinitatem pertinet: & hoc est secundum affinitatis impedimentum, ab Episcopis Hispanis in hoc Concilio praescriptum. Quod renouarunt primi Concilij Moguntini Patres, irritum sic contrahatur matrimonium declarantes: [Si quis vxorem (ait) viduam duxerit, & postea cum filiastra sua fornicatus fuerit, seu duabus sororibus nupserit: aut si qua duobus fratribus nupserit, seu cum patre & filio, tales copulationes anathematizari, & disungi praecipimus, nec vnquam amplius coniugio copulari, sed magna districtione feriri, &c.] Quod affinitatis impedimentum ad contrahendum matrimonium moribus etiam

Romanis receptum fuisse, auctor

Pomponius.

L. Adoprius. 1. 4.
S. Nemo de ritu
nuptiar.

Concilium Mo-
guntini. 1. can.
56.

Pomponius libro
3. ex Plantio in. l.
Aristo. 40. de rit.
nupt.

De

F

De coniugio Catechumenae foeminae.

Canon LXVII.

Prohibendum, ne qua fidelis, vel Catechumena, aut comicos, aut viros scenicos habeat: quaecumque hoc fecerit, à communione arceatur.

De coniugio Catechumenae foeminae.

Canon LXVII.

Prohibendum, ne qua fidelis, vel Catechumena, aut comicos, aut viros scenicos habeat: quaecumque hoc fecerit, à communione arceatur.

IN Codice Lucensi Regio legitur: Aut comatos, aut viros cinerarios: quam lectionem non probarim, quòd cum vulgata congruant non solum reliqui CC. MS. sed & decreti rationes, & Episcoporum consiliù, vt mox ostendemus.

Qui Comici, qui Scenici, et cur matrimonium cum his interdictum. Cap. LII X.

OMICI, qui & comoedi, à comoedia nuncupati. Comoedia, auctore Casiodoro, à pagis dicta est. Comus enim pagus vocatur, vbi rustici gestientes humanos actus lactisimis carminibus irridebant. Haec prima eius origo: sed vt idem Casiodorus addidit [aetas subsequens miscens lubrica priscorum inuenta traxit ad vitia, & quod honestae causa delectationis repertum est, ad voluptates corporeas praecipitatis mentibus impulerunt.] Vnde comoedi Isidorus teste, sunt, qui priuatorum hominum acta, dictis aut gestu canebant, atque stupra virginum, & amores meretricum in suis fabulis exprimebant. Par ratio est de scenicis, qui à scena nomè sunt mutuati. [Scena autè, eodè Casiodoro interprete, fons erat theatri ab vmbra luci defissima, vbi à pastoribus inchoate verno, diuersis sonis carmina catabantur; ibi actus musici, & prudentissimi seculi dicta floruerunt. Sed paulatim factum est, vt honestissimae disciplinae improborum consortia fugientes, verecunda se exinde consideratione subtraherent.] Qui ergo artis ludicrae pronuntiandi ve causa in scenam prodissent, scenicos appellatos Iulianus docet. Scena autem, vt ex Labeone refert Vlpianus, est quae ludorum faciendorum causa, quolibet loco vbi quis consistat, moueaturq; spectaculum sui praebiturus, posita sit in publico, priuatoe, vel in vico, quo tamen loco passim homines spectaculi causa admittantur.] Solebat autè scena, vt Isidorus tradit, fieri in teatro, in modum domus instructo, cum pulpito, qui pulpitus orcheistra vocabatur, vbi catabant comici, tragici, atque saltabant histriones, & mimi. Dicta autem scena graeca appellatione, eo quòd in specie domus erat instructa. Vnde & apud Hebraeos tabernaculorum dedicatio, à similitudine domiciliorum

Casiodorus lib. 4. variarum epist. vi.

Isidorus lib. 8. etymologiar. cap. 31.

Iulianus lib. 1. ad edictum in l. 1. de his qui notantur infam.

Vlpianus lib. 6. ad edictum l. 2. §. air praetor. de his qui notantur infam.

Isidorus lib. 8. etymolog. cap. 31.

ciliorum *σκηνοπηγία* appellabatur, idest scenopegia. Scenarum autem tria genera tradit Vitruuius, vnum tragicum, secundum comicum, tertium satyricum, quorum ornatus dissimili erant dispariq; ratione. Scenae tragicae deformatae columnis erant, & fastigijs, & signis reliquisq; regalibus rebus: comicae verò aedificiorum priuatorum, & moentiorū habebant speciem, prospectusque fenestris dispositos, imitatione, & cōmuniū aedificiorū ratione: satyricae scenae ornabatur arboribus, spelūcis, montibus, & reliquis agrestibus rebus, in topiarij specie deformatae, vt Vitruuius ait. Omnes eos qui in his scenis spectaculū sui facturi quaestus gratia prodibant infames fuisse, ex Pegafo & Nerua, idem Vlpianus docet his verbis: [Eos enim qui quaestus causa in certamina descendunt, & omnes ob praemium in scenā prodeuntis famulos esse Pegafus, & Nerua filius responderunt. Tertullianus, [Etenim (ait) ipsi auctores, & administratores spectaculorum, quadrigarios, scenicos, xyfticos, harenarios, illos amantissimos, quibus viles animas foeminae, aut illi etiam corpora sua substernunt, propter quos in ea committunt, quae reprehendunt, ex eadem parte, quam magni faciunt, deponunt, & diminuunt, imò manifestè damnant ignominia, & capitis minutione, arcentes curia, rostris, senatu, equite, caeterisque honoribus omnibus simul ac ornamentis.] Quae vitae turpitudō, & infamia adeò viles, & abiectas reddebat perlonas, ludicrā hanc artē exercentes, vt lege Iulia lata, senatores, & eorum filij & nepotes à contrahendo matrimonio cum scenicis mulieribus impedirentur, vt Paulus refert, vel cum earum filiabus, iuxta constitutionē Valēris & Martiani. Nec filij, & nepotes per vilerem sexum descendentes, sed & filia, neptis, & proneptis, à matrimonio eorum hominum qui in scenam prodijissent, arcerentur, vti Modestinus scribit. Quod si ethnicis hominibus eam artē professi tanto opere displicerent, mirandum non est, quod sapientissimi Ecclesiae Patres, ob eandem vitae turpitudinem, & aliam longè deteriorem, matrimonium fidelibus foeminis, cum his scenicis prohiberent. Nam in comoedijs, & scenis grauisimo idololatriae crimine implicabantur, dijs falsis honorem cultumque adhibentes, vt supra diximus: à quorum consortio Christianas, & catechumenas foeminas veluerunt abstinere; ne eiusdem criminis sordibus foedarentur. Addebant huic crimini scenici, & comoedi aliud sacrilegij grauisimum: irridebant enim in spectaculis Christianorum mores, & Catholicae Religionis mysteria. Quar: cum Genesius mimus in theatro Imperatore spectante, causam Religionis nostrae illuderet, repentē Dei virtute, & spiritu afflatus, quod iocose antea iactabat, seriò agere coepit, Christum inuocans, & se Christianum aperta confessione proclamans: quod causam dedit, vt fictum simulatumque martyrium, in verum conuerteretur. Quod etiam de Ardalone, Graecum & Latinorum tabulae testantur, natalem eius diem XV III. Kal. Maij celebrantes. Simile de Dioscoro Architeatro, ad Alipium retulit Augustinus, qui in deridendis Christianorum rebus esse soleret effusus; effectus & ipse licet saepe frustra renitens, Christianus:

D.l.2. de his qui noxant. infam.

Tertullianus de spectaculis, c.22.

Paulus libro. 1. ad legem Iuliam & Papiam in. l. 44. de rit. nupt. Valens, & Martianus in. l. 7. C. deincest. nupt. Modestinus libro singulari de ritu nuptiarum in. l. 42. eiusdē tituli.

Supra hoc lib. 3. c. 51.

D. Augustinus epistola. 67.

Christianus: sicque plenè accidit quod scriptum est, Dominus illufores deludet. Theodoretus, [Audio ego (inquit) nonnullos scenico genere hominum repente immutatos, in Athletarum nostrorum ordinem transisse, factosque tormetorum victores, ac iam coronam martyrii consequutos, post celebratam victoriâ, magno eos daemionas cõcusisse terrore, quibus subditi olim ipsi fuerant.] Idem Porphyrio Mimo coram Iuliano Apostata euenit. Cum per iocum enim corâ Imp. Iuliano baptismum susciperet, mutata Dei virtute repente volunstate, Christianum se esse professus est: què mox securi percussit idem Iulianus praecepit, à quo martyrii corona Porphyrius ornatus est, & ab Ecclesia Romana in Martyrum numerum relatus. Ne ergo, vel foemina fidelis recenter cõuersa, vel catechumena talium maritorum consortio à professione semel susceptae fidei, vel suscipiendae retraheretur, interdicta merito matrimonij societas est; ne aeternam prae temporali turpissimè cõmutaret.

Nec à matrimonio contrahendo solum cum scenicis tanquam cum turpissimis personis, & idololatriae abstinere voluerunt Christianas, & catechumenas foeminas Hispani Episcopi: sed & iam contractum, & consummatum dissolui, si non quo ad vinculum, quo ad torum saltem constituerunt: hoc enim videntur sanxisse, cum eas viros scenicos habere prohibuerunt. Quod nõ dissimili proposito explicauit, & docuit Tertullianus. [Igitur cum quaedam (inquit) istis diebus nuptias suas de Ecclesia tolleret, id est, Gentili cõiungeretur, idque ab alijs retro factum recorderet, miratus aut ipsarum perulantiam, aut consiliariorũ praeuaricatione, quod nulla scriptura eius facti licentiã proferrent. Nunquid, inquit, de illo capitulo sibi blandiuntur primae ad Corinthios, vbi scriptum est: Si quis frater infidelè habet vxorem, & illa matrimonio cõsensit, ne dimittat eam. Similiter mulier fidelis infideli nupta si consentaneum maritum experitur, ne dimiserit eum. Sãctificatur enim infidelis vir à fidei vxore, & infidelis vxor à fidei marito, caeterum immundi essent filij vestri. Hanc monitione fors fidelibus iniunctis simpliciter intelligendam putent, etiã infidelibus nubere licere, qui ita interpretatur. Absit, vt scies se circumferbat. Caeterum manifestum est, scripturã istam eos fideles designare, qui in matrimonio Gentili inuenti à Dei gratia fuerunt; secundum verba ipsa: Si quis (inquit) fidelis vxorem habet infidelè, non dicit, vxorem ducit infidelem: ostendit iam in matrimonio agentem mulieris infidelis, mox gratia Dei conuersum perseverare, cum vxore debere: scilicet propterea, ne qui fidem consecutus putaret, sibi diuertendum esse ab aliena iam & extranea quodammodo foemina.]

Olim autè nõ à matrimonio solum, sed à baptismo etiã repellebatur, ni prius harũ artium vanitatem, & turpitudini renuntiarèt, vt traditum est à Clemente. [Scenicus si accedat (inquit) siue mulier (ad baptismum intelligit) Auriga, Gladiator, Cursor Itadij, Ludius, Olimpius, Choraulis, Cytharodæ, Lyristes, Saltator, Caupo, desistat, vel rejiciatur.] Id etiã cõstat ex canone praecedenti: sicque in baptismo abiurabatur, nõ solum horum spectaculorum editione, celebratione ve, sed & aspectu, vt testatur Tertullianus, Cyprianus,

a a

Minutius

Theodoretus lib. 8.
1. Graecæ affect.
curat. ad finem;

Martyrologium
Roman. 1. Septem.

Tertullianus lib.
2. ad vxorẽ. c. 2.

1. Cor. 7.

Ibidem.

D. Clemens lib. 8.
c. 38. Apostolica.
constitutio.

Can. 62. huius
Concilij.

Tertullianus, D.
Cyprianus, Minu-
tius Felix in Octa-
uio, Concilio Car-
thaginẽse. 3. Can.
11.

Innocentius 1.
epistola 24. ad
patres in Tolerana
Synodo coactos
cap. 2.
Concilium Cartha-
ginense. 3. can. 35.
Concilium Cartha-
ginense. 7. can. 2.
Theodos. Arcadii.
& Honor. m. l.
11. C. Theod. de
scenicis.

Minuti⁹ felix in Octauio, & Cōciliū Carthaginēse. Quod si post bap-
tismū vinculis eiusdē criminis implicarētur, ab aliorum etiā sacramētōrū
susceptione repellēbātur. Ab Ordinibus repulso liquet ex Innocētio I.
Ab Eucharistiæ cōmunionē, ex Cōcilio Carthaginēsi III. Nec sacramē-
torū susceptione solū indignos eos iudicarūt olim Africani Episcopi,
sed & testimoniū ferendi fide, Cōcilij Carthaginensis auctoritate. Mu-
lieres etiā scenicas gēmis, vestibus sericis, & auratis interdixerunt Theo-
dofius, Arcadius, & Honorius Imppp. in rescripto ad Rufinum PF. P. à
quo leue quoddā mendum tolli necesse est. [Nulla (aiūt) mima gēmis,
nulla figillatis, sericis aut textis vtatur auratis. His quoq; vestibus noue-
rint abstinentū, quas Græco nomine à Latino crustras vocant: in qui-
bus alio admixtus colori puri robor muricis inardescit. Vti sanè hīdē
scuclatis (pro quo reponendum scutulatis) & varijs coloribus sericis, au-
roq; sine gemmis collo, brachijs, cingulo, non vetamus, &c.] Cū enim
hac constitutione mimarum in vestibus luxu coërceatur, & in his prae-
sertim eas quae purpura tingeantur: pro (rubor) (robor) vicaria(o) in
(v) commutatione perperam à librarijs substituitur.

VEL CATECHUMENA.

*Quare catechumena ante lauacrum, poenitentia velut Christiana
afficiatur. Cap. LIX.*

E catechumena autem idē mētio facta est, quia
et si de his qui foris sint, nihil ad nos, dixerit Pau-
lus, catechumeni non omnino erant extra Eccle-
siam, cū de illis ratione finis propositi maxima
semper cura habita fuerit ab Episcopis. Quare cō-
cubinas habere, ab Augustino illi non permitte-
bantur, & quarundam orationum quae in Missa
hiebant erāt participes, vsque ad eam partē, quae
Missā catechumenorum dicebatur, de qua Augustinus, Gregorius, Isi-
dorus, & alij. Quare ad Ecclesiam accedere saepe tenebantur, vt huius
Concilij decreto cautum superius retuli, in quo nonnulla alia diximus.
Hac ipsa ratione catechumenis lapsis poenitentiam adscripsit Conci-
lium Nicaenum. [Placuit (inquit) huic sancto, & magno Concilio de
catechumenis, vt tribus annis inter audientes verbum sint tantummo-
dō, post haec vero orent cū catechumenis.] Delatoris catechumeni poe-
nitentia exstat inferius, vt ante quinquennij tempus admitti nō possit
ad baptismum. Sed latius catechumenorum poenitentiam, vt vilem, &
necessariam, frequentem fuisse in Ecclesia scripsit Tertullianus. Ab hoc
ergo Ecclesiam ingressu, & orationum cōmunionē repellendas catechu-
menas hīc decernunt Hispani Patres, si comicos viros, & scenicos non
dimiserint. Quod si adulteram peccantē dimittere mariti iubebantur
canone superiori, cur nō & ipsae viros idololatrias, alijsq; grauib; crimi-
nibus contaminatos? Reliqua de catechumenis dicemus capite sequēti.

D. August. lib. 5.
Homiliarū, homi-
lia. 49. cap. 2.

D. Gregorius, Isi-
dorus & August.
Canon 45. huius
Conc.
Concilij Nicae-
num can. 13.

Can. 73. huius Cō-
cilij.

Tertullianus lib.
de poenitentia. c. 6.

Can. 65. huius Cō-
cilij.

P De catechumena adultera,
quae filium necat.

Canon LXVIII.

Catechumena si per adulterium
conceperit, et conceptum neca-
uerit, placuit eam in fine bap-
tizari.

De catechumena adultera, quae
filium necat.

Cap LXVIII.

Catechumena si per adulteriū
cōceperit, & cōceptum prae-
focauerit, placuit eam in fine
baptizari.

De prisco more admittendi infideles ad Baptismum: & de poena, vt
non nisi in fine quis possit baptizari: et an catechumenas, sine bap-
tismo decedens aeterna frui possit beatitudine: explicatis in eam rē, Con-
cilij Bracarēsis. i. can. 35. et B. Chrysostomo: differitur praeterea de cap.
Catechumenum, de consecratione, distinctione. 4. Cap. LX.

GRAVISSIMA fuit olim hinc inde petitis ra-
tionibus agitata cōtentio, an Ecclesia de vita eo-
rū, qui ante baptilmū peccassent, aliquā rationē
habere debuisset. [Quibusdā enim videbatur (ait
Augustinus) indiscretē omnes admittendos esse
ad lauacrū regenerationis, quae est in Christo Ie-
su Domino nostro: nō solum si malā turpemque
vitā facinoribus & flagitijs euidentissimis notā
mutare noluisse, sed in ea etiā se perseueraturos, aperta confessione
de clarassent. V. G. Si quis meretrici adhaeret, nō ei prius praecipiat, vt
ab ea discedat, & tunc veniat ad baptilmū, sed etiā cum ea manens mā
suumq; se confitens, admittatur, & baptizetur, ne impediatur fieri mē-
brū Christi, etiam si mēbrum meretricis esse persistit, sed postea do-
ceatur, quā sit hoc malū, iāq; baptizatus de mutandis in melius mori-
bus instruatur. Peruersum enim putat, atq; praeposterum, prius docere,
quē admodū debeat viuere Christianus, & deinde baptizari. Sed cēsēt
praecedere debere baptilmi sacramentū, vt deinde sequatur vitae mo-
rūq; doctrina: quā si tenere & custodire voluerit, vtiliter fecerit, si autē
noluerit, & retenta fide Christiana, sine qua in aeternū periret, in quo-
libet scelere immunditiaeq; permanserit, saluum cum futurum, tanquam
per ignem, velut qui aedificauerit super fundamentum, quod est Chri-
stus, non aurum, argentum, lapides preciosos, sed ligna, foenum, stipulā,
id est, nō iustos castosque mores, sed iniquos & impudicos.] Haec Au-
gustinus, quae priuato consilio aduersus eos scripsit, qui omnes ad bap-
tilmum ciera discrimen admittebant. Origo autem, & principium eius
disputationis ab eodem refertur his verbis. [Ad hanc autem videntur
disputationem impulsī, quōd eos mouerit, non admitti ad baptilmum
illos qui dimissis vxoribus, alias duxerint, vel foeminas quae dimissis
viris, alijs nupserint: quia haec nō coniugia, sed adulteria esse Dominus
Christus

D. Augustinus
de fide, & operi-
bus in principio.

1. Cor. 6.

1. Cor. 3.

Canone huius Cō
cilij. 62.

D. Augustinus
libro de fide, &
operib. cap. 6.

Col. 3.
Matth. 9.

Eusebius libro. 7.
cap. 3. histor. eccle
siast.

D. Augustinus in
principio libri de
catechizandis rud.
D. Clemens Papa
in epistola. 1.

Christus sine vlla dubitatione testatur.] Sed contrarium, vt melius mul-
to & congruentius prudentiae Christianae, elegit Ecclesia, non Africa-
na solūm, quod testatur Augustinus, nec Hispanica tantūm, vt ex hoc
canone constat, & ex canone praecedenti, in quo Aurigas, & Pantomi-
mos ad baptismum non antea admittendos, quā artibus suis renun-
tiant, decernitur, sed Catholica etiam, & Romana, vt postea ostēdemus:
quod multis & grauisimīs testimonijs probauit D. Augustinus. [Quod
aliud (inquit) opportunius tempus reperiri potest, quo au diat, quemad-
modum fidelis fieri, ac viuere debeat, quā illud, cum attentiore animo
atque ipsa religione suspensio, saluberrimae fidei sacramentum petit?
An vsque adeo dissimulamus à sensibus nostris, vt vel nos ipsos non
recordemur, quā fuerimus attenti, atque solliciti, quid nobis praeci-
perent, à quibus catechizabamur, cum fontis illius sacramenta pete-
remus; atque ab hoc competentes etiam vocaremur? vel non intuea-
mur alios, qui per annos singulos, ad lauacrum regenerationis accu-
runt, quales sint ipsis diebus quibus catechizantur, exorcizantur, scru-
tantur, quāta vigilantia conueniant, quo studio ferueant, qua cura pē-
deant? si tunc tempus non est dicendi, quae vita congrua tanto, quod
accipere desiderant, sacramento, quando erit? An verò cum accepe-
rimus in tantis criminibus permanentes; etiam post baptismum, non no-
ui homines, sed rei veteres, vt videlicet peruerfitate mirabili prius eis di-
catur: Induite hominem nouum; & cum induti fuerint, postea dicatur:
Exiite veterem, cum Apostolus sanum ordinem tenens dicat: Exiite
veterem hominem, & induite nouum: & ipse Dominus clamer: Ne-
mo assuit pannum nouum vestimento veteri, & nemo mittit vinum
nouum in vtres veteres? Quid autem aliud agit totum tempus quo
catechumenorum locum, & nomen tenent, nisi vt audiant, quae
fides, & qualis vita debeat esse Christianis, vt cum seipfos probauerint,
tunc de mensa Domini manducant, & de calice bibant. Quoniam qui
manducat indignè, iudicium sibi manducat & bibit. Quod autem fit
per omne tempus quod in Ecclesia salubriter constitutum est, vt ad no-
men Christi accedentes, catechumenorū gradus accipiant, hoc fit mul-
to diligentius, & instantius his diebus, quibus competentes vocantur,
cum ad percipiendum baptismum sua nomina iam dederunt.] Quo au-
tē ordine haec omnia olim fierent in Ecclesia, consentaneum est, vt ex
veterustis Patribus repetamus. Cum primūm Episcopi curam habent
catechumenorum, postea crescente indies fidelium multitudine, & ip-
sialijs Ecclesiarum negotijs distentis, cura vni presbytero demanda-
ta est, quem catechumenorum siue audientium Doctorem nuncupa-
bant. Eo officio post Apostolos, apud Alexandriam Pantaenus primus
functus est, secundus per ordinem Clemens Alexandrinus: tertius Ori-
genes Clemētis discipulus, à Demetrio Episcopo electus, vt testatur Eu-
sebius, & si postea Diaconos officium id exercuisse tradiderit Augusti-
nus. Qualis autem is magister, vel doctor esse deberet, ex B. Petro Cle-
mens Papa refert. [Qui catechizant (inquit) id est, qui verbo instruunt,
incipientes,

P

S

F

Canone huius Cō
cilij. 62.

D. Augustinus
libro de fide, &
operib. cap. 6.

Col. 3.
Marth. 9.

Eusebius libro. 7.
cap. 3. histor. eccle
siast.

D. Augustinus in
principio libri de
catechiz. ad. rud.

D. Clemens Papa
in epistola. 1.

Christus sine vlla dubitatione testatur.] Sed contrarium, vt melius mul-
to & congruentius prudentiæ Christianæ, elegit Ecclesia, non Africa-
na solum, quod testatur Augustinus, nec Hispanica tantum, vt ex hoc
canone constat, & ex canone præcedenti, in quo Aurigas, & Pantomi-
mos ad baptismum non antea admittendos, quam artibus suis renun-
tiant, decernitur, sed Catholica etiam, & Romana, vt postea ostendemus:
quod multis & grauisimis testimonijs probauit D. Augustinus. [Quod
aliud (inquit) opportunius tempus reperiri potest, quo audiat, quemad-
modum fidelis fieri, ac viuere debeat, quam illud, cum attentiore animo
atque ipsa religione suspenso, saluberrimæ fidei sacramentum peti-
t. An vsque ad eò dissimulamus à sensibus nostris, vt vel nos ipsos non
reordemur, quam fuerimus attenti, atque solliciti, quid nobis præci-
perent, à quibus catechizabamur, cum fontis illius sacramenta pete-
remus; atque ab hoc competentes etiam vocaremur? vel non intuea-
mur alios, qui per annos singulos, ad lauacrum regenerationis accu-
runt, quales sint ipsis diebus quibus catechizantur, exorcizantur, scri-
tantur, quata vigilantia conueniant, quo studio ferueant, qua cura pē-
deant? si tunc tempus non est discendi, quæ vita congrua tanto, quod
accipere desiderant, sacramento, quando erit? An verò cum accepe-
rint, in tantis criminibus permanentes, etiam post baptismum, non no-
ui homines, sed rei veteres, vt videlicet perueritate mirari prius eis di-
catur: Induite hominem nouum, & cum induti fuerint, postea dicatur:
Exuite veterem; cum à Apostolo sanum ordinem tenens dicat: Exuite
veterem hominem, & induite nouum: & ipse Dominus clamer: Ne-
mo assuit pannum nouum vestimento veteri, & nemo mittit vinum
nouum in vtres veteres? Quid autem aliud agit totum tempus quo
catechumenorum locum, & nomen tenent, nisi vt audiant, quæ
fides, & qualis vita debeat esse Christianis, vt cum seipsos probauerint,
tunc de mensa Domini manducant, & de calice bibant. Quoniam qui
manducat indignè, iudicium sibi manducat & bibit. Quod autem fit
per omne tempus quod in Ecclesia salubriter constitutum est, vt ad no-
men Christi accedentes, catechumenorū gradus accipiant, hoc fit mul-
to diligentius, & instantius his diebus, quibus competentes vocantur,
cum ad percipiendum baptismum sua nomina iam dederunt.] Quo au-
tē ordine hæc omnia olim fierent in Ecclesia, consentaneum est, vt ex
vetustis Patribus repetamus. Cum primùm Episcopi curam haberent
catechumenorum, postea crescente indies fidelium multitudine, & ip-
sialijs Ecclesiarum negotijs distentis, cura vni presbytero demanda-
ta est, quem catechumenorum siue audientium Doctorem nuncupa-
bant. Eo officio post Apostolos, apud Alexandriam Pantaenus primus
functus est, secundum per ordinem Clemens Alexandrinus: tertius Ori-
genes Clemētis discipulus, à Demetrio Episcopo electus, vt testatur Eu-
sebius, & si postea Diaconus officium id exercuisse tradiderit Augusti-
nus. Qualis autem is magister, vel doctor esse deberet, ex B. Petro Cle-
mens Papa refert. [Qui catechizant (inquit) id est, qui verbo instruunt,
incipientes,

P

S

F

incipientes, primò oportet, vt ipsi instructi sint; de anima enim agit
 hominum; & oportet, eum qui docet & instruit animas rudes, esse talè,
 vt pro ingenio discipulorum semetipsum possit aptare, & verbi ordinem
 pro audientis capacitate dirigere. Debet ergo ipse præcipuè apprimè
 esse eruditus & doctus, irreprensibilis, maturus, impaudus, sicut ipsi
 probabitur scire Clemens in hunc post. me.] Eorum autem locum obri-
 nere eos cathedralium Ecclesiarum canonicos, quos doctorales nuncu-
 pant, iam diu mihi persuasi. Quem autem ordinem in hac institutione
 is doctor scholasticus, seu catechista obseruare debuisset, & ille quem ip-
 se nouus Christianae disciplinae sectator, tanquam fidei suae spòsorem
 adhibuerat, (non enim temere omnes ad catechesim admittentur,
 sed illi solùm quos antiqui Christiani probatae vitæ, fidei & religionis
 Pontificibus instituendos obtulissent, sincerum ipsorum studium & vo-
 luntatem spondentes) Clemens PP. docuit. [Qui primò (inquit) ad my-
 sterium pietatis accedunt, per diaconos adducantur ad Episcopum vel
 presbyteros, & causae exquirantur, cur ad Dominicum sermonem ac-
 cesserint: & ij, qui eos adduxerunt, testificentur, singula diligenter expo-
 nentes. Exquirantur etiam eorum mores ac vitæ, & an serui sint vel li-
 beri. Quòd si quis seruus reperiatur, interrogetur cuius domini sit: at si
 hominis fidelis seruus fuerit, interrogetur dominus, an illum suo testi-
 monio commendare velit; si nolit, reijciatur, quousque se dignum apud
 dominum exhibeat. Si commendatur domini testimonio, recipiatur. Si
 sit ethnici seruus, instruat quemadmodùm placeat domino, ne blasphe-
 metur verbum. Si habet vxorem, vel mulier si virum, doceatur conten-
 tus esse vterque suo connubio. Si sint soluti, discant non fornicari, sed iu-
 stis nuptijs copulari. Si dominus fidelis, sciens seruum vel ancillam for-
 nicari, tamen non dat seruo vxorem vel ancillae virum, excommunicat-
 ur. Si quis daemonem habet, erudiatur in pietate, sed non recipiatur in
 communionem, priusquam purgetur. Si mors instet, recipiatur. Si quis
 sit leno, vel lenocinium desinat, vel reijciatur. Meretrix si accedat, vel
 desistat, vel reijciatur. Artifex idolorum, si accedat, vel desinat, vel reij-
 ciatur. Scenicus si accedat, siue vir sit, siue mulier; Auriga, Gladiator, Cur-
 sor stadij, Ludius, Olympius, Choraules, Cytharoadus, Lyristes, Saltator,
 Caupo, desistat vel reijciatur. Miles si accedat, erudiatur, nemini iniuriã
 facere, non calumniari, contentum esse suis stipendijs: si pareat, recipia-
 tur: repugnans, reijciatur. Paedico, Cynaedus, mollis, incantator, Astro-
 logus, vates, venatorijs carminibus dans operã, nepos circumforaneus,
 amuleta faciens, lustrator, Augur, coniector, palmorum interpres, obser-
 uans in occursum offensiones oculorum, pedum, auium, felium, carminũ,
 auditionũ symbolicarum, tempore probetur: nisi pareat, reijciatur. Pel-
 lex, infidelis ancilla, soli domino obsequens, recipiatur. Si cum alijs intè
 perans fuerit, reijciatur. Graecos mores qui sequitur, vel Iudaicas fabu-
 las, vel mutet se, vel reijciatur. Theatralibus ludis qui dat operã, venatio-
 nibus, equorũ cursibus, certaminib⁹, vel desistat, vel reijciatur.] Ferè om-
 nia haec docuit B. Dionysius Areopagita. Alia autè multa quibus imbui

Clem. PP. lib. 8.
 constit. Apost. ca.
 38.

Diony. Areopag.
 lib. de Eccl. hier.
 pa. 3. cap. 3.

*Clem. PP. lib. 7.
cap. 39.
D. Aug. toto lib.
de catechizandis
rudibus.*

*D. Ambr. lib. de
myster. smit. ca. 1.*

*Conci. Neocaesari-
en. can. 5.
D. Aug. de catec.
rudib. cap. 13.
Conc. Neocaesa.
can. 5.*

*Conc. Nicaenum.
can. 5.*

*Can. 73. Iulius Cō-
cil.
D. Aug. de fide &
operib. cap. 18.*

oportebat catechumenos, idē Clemens recēssit. Sed ea latius multo Augustinus opere integro de catechizandis rudibus quae a catechistis & affidūe legi & cōtinuō obseruari impēdē cupio, vt susceptū magisterij institutū vberriino auditorum fructū feliciter exequantur. Tempore autē quod catechumeni in hac fidei (vt ita dicā) probatione conterebant, nō solūm quae ad peccatū & prioris vitae odiū, quae ad infidelitatis, ignorātiaē & caecitatis detestationē pertinent, illi edocēbantur, sed & omnia quae ad bene beateq; viuendum, ad morum integritatem, coelestemq; in suscipienda religione deinceps securam vitam spectant: eaq; nō ore solum psyttacorum more, sed diurna nocturnaq; manu exercere versareq; tanquam veri Christiani interdum monebantur, interdum cogebantur. D. Ambrōsius, [Cū vel Patriarcharum (ait) gesta vel procerbiūm praecpta leguntur, quid putas aliud expeditur, quā vt his informati atque instituti assuescant maiorum ingredi vias, ac diuinis oraculis obedire, quo renouati per baptismum eius vitae cursum teneant, quae deceat ablutos.] Vnde si quid humanitus accidisset, lapsuq; peccarent, poenitentia vt fideles, sed nonnumquam leuiori, puniebantur. Concilium Neocaesariense, catechumenis peccantibus poenitentiam praescipit, vt genibus flexis verbum audiant (audiebant enim cōmuniter stantes, vt colligitur ex D. Augustino. [Catechumenus (inquit Concilium) id est audiens, qui ingreditur in Ecclesiam, & stat cum catechumenis, si peccare fuerit visus, figēs genua audiet verbum, vt se abstineat ab illo peccato, quod fecit: quōd si in eo perdurat, abijci omnino debere.] In Cōcilio etiā Nicaeno, lapsi catechumeni haec poenitentia legitur. [Placuit huic sancto & magno Cōcilio, de catechumenis qui lapsi sunt, vt tribus annis inter audientes verbum sint tantummodo; post haec verō orent cum catechumenis.] Catechumenae habentis virum comicum vel scenicum, poenitentia exstat canone praecedenti, crimen alterius deferentis sancita alia poena est inferius. Hoc autem, vt quondam illi calumniabantur, non esse nouum in Ecclesia abundē probat D. Augustinus. [Illud sanē mirabile est (ait) quod fratres qui aliter sapiūt, cūm debeat ab ista vel noua vel vetere, pernicioia tamen opinione discedere, ipsi insuper dicunt nouam esse doctrinam, qua nequissimi homines, in suis flagitijs se perseueraturos in proparulo profitentes, non admittuntur ad baptismum: quasi nescio vbi peregrinentur, quādo meretricis & histrionis & quilibet alij publicae turpitudinis professores, nisi solutis aut diruptis talibus vinculis, ad Christi sacramenta non permittuntur accedere: qui vtique secundū istorum sententiam omnes admittentur, nisi antiquum & robustum morem sancta Ecclesia retinet, ex illa scilicet liquidissima veritate venientem, quae certum habet, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt. Et nisi egerint ab his mortuis operibus poenitentiam, accedere ad baptismum non sinuntur. Si autem subreperint, nisi vel postea mortui egerint poenitentiam, salui esse non possunt. Sed ebriosi, auari, maledici, & si qua alia vitia damnabilia apertis factis conuinci, redarguique non possunt: praec-

P ptis tamen & catechismis validissimè flagellant, atque omnes tales
 mutata in melius voluntate, ad baptismum videntur accedere. Sed si
 forè adulteros, quos non lex humana, sed diuina condemnat, id est, qui
 alienas vxores tanquã suas habent, vel foeminae alienos maritos alicubi
 negligentius admitti solere aduerterunt, ex illis rectis debent conari ista
 corrigere, hoc est, vt etiã isti non admittantur, nõ ex his prauis illa recta
 deprauare, vt neque de morum correctione catechizandos esse censeant,
 competentes: & consequenter omnes etiam illarum publicarũ turpitu-
 dinum & scelerum professores, hoc est meretrices, lenones, gladiatores,
 ac si quid huiusmodi est, etiã in illis malis permanetes, admitti oportere
 arbitretur. Omnia quippe illa quae Apostolus enumerat, conclusões, quo-
 niam qui talia agũt, regnum Dei nõ possidebunt: qui vehemētius agũt,
 manifestata sibi cõgruenter increpãt, & resistentes atq; in eis se permã-
 suos profitentes, ad accipiendum baptismũ non admittit.] Aliam prae-
 terea difficultatem, quam ijdẽ ipsi obiecerant, hũc etiã spectantem his
 verbis expediuit idẽ Augustinus. [Sed in tribus millibus, inquit, quos
 vno die Apostoli baptizarũt, & in tot millibus creditũ, in quibus Apo-
 stolus ab Hierusalẽ vsq; in Illyricum Euãgelium repleuit, erãnt vtique
 aliqui alienis vxoribus copulati, vel foeminae alienis maritis: in quibus
 S regulam Apostoli constituere debuerunt, quae deinceps in Ecclesijs ser-
 uaretur, vtrũ non admitterentur ad baptismum, nisi illa adulteria corre-
 xissent. Quasi non similiter aduersus eos dici possit, quòd nõ inueniunt
 aliquem commemoratum, qui cũ talis esset, admissus est. Aut verò pof-
 sint singulorum hominum crimina (quod infinitum erat) commemo-
 rari, cũ generalis illa regula satis superque sufficiat, vbi Petrus plu-
 ribus verbis testificans, baptizandis ait: Eripite vos ab hoc seculo prauo.
 Quis enim dubitet ad huius seculi prauitatem adulteria pertinere,
 & illos qui elegerunt in eadem iniquitate persistere? Similiter autem di-
 ci potest, publicas meretrices, quas vtique ad baptismum, nisi ab illa
 turpitudine liberatas nulla admittit Ecclesia, potuisse inueniri in tot mil-
 libus tunc credentium per tot Gentes, & de his suscipiendis vel prohibe-
 ndis constituere Apostolos exempla debuisse. Veruntamen de qui-
 buldam minoribus possumus coniectare maiora. Si enim ad baptismũ
 Ioannis veniẽtes publicani prohibiti sunt aliquid amplius exigere, quã
 quod eis fuerat constitutum, miror si venientibus ad baptismum Chri-
 sti, posset permitti adulterium. Commemorauerũt etiam Israẽlitas, mul-
 ta mala & grauiã perpetrasse, & effudisse multum sanguinẽ Prophetarum,
 nec tamen ex his factis penitus meruisse deleri, sed ex infidelitate
 sola, qua in Christum credere noluerunt, non intuentes, quia peccatum
 eorum non hoc solum fuit, quia in Christum non crederunt; verũ
 etiam quia Christum occiderunt: quorum vnum pertinet ad crimen
 incredulitatis, alterum ad crimen crudelitatis. Illud ergo est contra fidẽ
 rectam, istud contra bonam vitam. Vtroque autem vitio caret, qui fidẽ
 Christi habet: non sine operibus mortuam, quae etiam in daemionibus
 F inuenitur, sed fidem gratiae, quae per dilectionẽ operatur.] Nec eas pec-
 catorum

Idem Aug. c. 2. i.
 de fide. & operib.
 Roman. 15.

Act. 2.

Luc. 3.

Luc. 1.
 Galat. 5.
 Luc. 17.

*Tertull. lib. de poe
ni. cap. 12.
D. Hiero. in epist.
ad Demetriadē.
Ep. c. 3. Iſaiae.*

*Idem Tertul. eodē
lib. cap. 2.
Conc. Carthagin.
4. can. 85.*

*D. Auguſt. de ſide
op. cap. 19.*

*Can. 73. Huius Cō.
Hoc lib. 3. cap. 52.
Euseb. lib. 2. hiſt.
Eccleſ. cap. 35.
Conc. Neocaeſar.
can. 12.
Conc. Bracarē. I.
can. 35.*

*D. Ambr. in ora.
ſunebr. de obitu
Valent. Imper.
D. Aug. lib. 4. de
baptiſmo contra
Donatiſt. cap. 22.
D. Bernard. in epi
ſto. 22. ad Hugo.
Hugo de ſacto V'i
Etore. lib. de de ſa
crament. p. 6. c. 7.
Conc. Arauſi. ſub
Leone I. can. 12.*

catorum labes quas iā adhuc catechumeni, ſed & omnes quas antea infideles turpiter contraxerāt, poenitentia iniecta eluebant; non poenitentia, vt ſanctiſſimū eſt Eccleſiae Sacramentū, & ſecundū poſt inſcriptionis Dñicae monumenta, ſalutare ſubſidium (vt vocat Tertullianus) vel ſecunda (vt Hieronymus) poſt naufragiū tabula: ſed vt eſt peccatorum & anteaetae vitae deſectatio, vt quidquid error vetus inquinaret, quidquid in corde hominis ignorantia contaminaret, id poenitentia verrēs & radens ſuperuēturo Spiritui ſancto pararet; quo ſe ille cum coeleſtibus bonis libens inferret. Quare carnibus & vino eos ſemper abſtinere (vt abſtinent hodie qui rigidiuſ religionum inſtitutum proſequentur) Concilio Carthaginēſi IV. cautum eſt. Qui haec à ſanctiſſimis Eccleſiae Patribus inſtituta legerit, non mirabitur, quod hic Hiſpani conſtituunt; nam crimen adulteriꝝ grauiſſimum olim habitum, etiam illi qui ad baptiſmum omnes indiſſerenter admittebant, conſeſſi ſunt, teſte Auguſtino. Si autem huic aliud non minori poena dignum, homicidiū nimirum, nec homicidiū tantū, ſed parricidium adiecerūt, (de cuius grauitate actum eſt ſupra) nō immeritō haec poena conſtituta eſt, vt vſq; ad obitū non baptizētur. Quemadmodū enim pro grauiſſima poena impoſitū eſt fidelibus, vt ſacroſancti corporis & ſanguinis Domini non fierent participes, ſic & catechumenis infidelibus ne baptiſmi, vt ſi forte non fictē ad illum ſuſcipiendum acceſſiſſent; ſed ea quam oſtentarant religione, dilato regenerationis beneficio maiora certioraque verāe conuerſionis argumenta prodeſtes, digniores vt reciperent, efficierentur: interimque tali poena deteriti, ab alijs etiam peccatis retraherentur. Quōd ſi delictum nō adeo graue eſſet, ad breuioris temporis ſpatium baptiſmus differebatur: catechumenos enim fidelium delatores quinquennio non eſſe baptizandos, pro poena decretum eſt ab eiſdem inferiūs. De his quae partus enecant, & earum poena actum ſuperiūs. De ea autē quae hic conſtituitur, vt ſcilicet nō niſi in fine baptizētur, agēdū. Grauiſſima haec poena eſt, vt quis nō niſi in mortis diſcrimine baptizari poſſit: quod turpe adeo olim habitū eſt, ſi ſpōte quis differret baptiſmum vſq; ad id tempus, vt ſi poſtea lōgiori perfrueretur lucis vſura, ordinari preſbyter nō poſſet: quod antiqua Eccleſia cōſuetudine receptū tradit Eusebius & decreto Cōcilij Neocaeſariēſis ſancitum eſt.

Sed quid ſi eo temporis interuallo, catechumenus inſenſa & graui valitudine abſumeretur, morereturque ſine baptiſmo, an aeterna ille felicitate priuaretur, quaeri poſteſt: Et audio ex ſententia & decreto Concilij Bracarenſis I. multos notaſſe, ea catechumenos priuandos: ſic enim canō ait. [Item placuit, vt catechumenis ſine redemptione baptiſmi defunctis, ſimili modo, neque oblationis ſanctae cōmemoratio, neque pſallendi impēdatur officium: nam & hoc per ignorantiam vſurpatum eſt.] Huius tamē canonis ſententiam longē eſſe diuerſam cenſeo: nam cūm baptiſmus flaminis, eandem quam aquae habeat virtutē, vt docuit Conciliū Arauſicanū ſub Leone I. D. Ambroſius, Auguſtinus, Bernardus, & Hugo: Qui in quā fieri poeſt, vt peccatorū indulgentiā & ſancti

P

S

F

& sancti Spiritus gratiā, quam catechumēnis exantlati in audiēdo & scādo triennij labores, quam seuera & rigida ieiunij, abstinentiæ, & poenitentiae obseruatio, quam ardentissimum fidei, spei & caritatis studium, apud Deū harū omniū virtutū acquisitū acclinatorē conciliarunt, & pepererunt, eam postea perexiguo temporis interuallo, quaedam solam morbi non spiritalis, sed corporalis necessitas eripiat, euertat, labefactet, expugnet: Deum enim tam immitem & ferreum esse, vt his sanctis muneribus non leniatur; tam obliuiofum, vt nullam retineat diuinæ suæ pollicitationis memoriā; tam ingratum, vt singularem cordis & animi (quam ipse requirit) obseruantia & obsequiū ferē Christianū despiciat, spernat; nec cogitari, nedum scribi; aut affirmari fas est. De suo enim Valentiniano sic est locutus Ambrosius. [Nō habet gratiā quā desiderauit: non habet quā poposcit: & quia poposcit, accepit.] Ab hac benigna Christianæ pietatis sententiā, Catholicā & sanctam Hispanicæ Ecclesiæ māfuerudinē & lenitatē minimē discrepasse, facilius probauerim, si obseruauerim prius, olim primitiuæ Ecclesiæ Patres tā seuerā, & strictā vitæ Christianæ institutionē à primis exegisse fidelibus, qualē vitā hodie, non dicā vulgares Christiani, sed & omnes qui ad excelsum vitæ institutū aspirāt, adeo præclarā redderēt: erat enim inter eos quasi summa religio, vel leuiter post baptismū peccasse. Qua ratione multi catechumenorū, vt mollius interim & intēperantiū viuērēt, suscipiēdi baptismi occasione omittebāt, sibi persuasū habētes, cūm voluissent, ab his formidibus quas logiori vitæ cōtraxerāt, baptismi susceptione posse mūdari. Eos peculiari cōcione grauiter notat & insectatur D. Augustinus: [Nō omnes (inquit) sciūt donū Dei, quia non omnes desiderāt aquā uiuam. Si enim desiderarēt, nunquā circa se baptismi Sacramēta differēt. Igitur de se pronūtiāt, & vitæ suæ testimoniū perdūt, qui adeo volūt tardius baptizari, vt flagitia & scelera multa cōmittant. Noli differre, o homo, re media salutis, &c.] Id ipsum testatur D. Chrysostomus. Et eodē malo laborasse Marcionistas auctor Tertullianus: baptismum enim iterabant, vel ad extremū ætatis protēdebāt. Ne ergo occasione susciperent liberiorius peccādi, tēpore quo Christianis omnino legibus nō adstringebātur, Cōciliū rectē decreuit: nō quōd catechumēni mortui sine aquæ baptismi, & spiritali vitæ priuarētur (nā & hoc aduerfabatur maximē virtuti & animo suscipiēdi baptismū, quē catechumenos habuisse & præ se tulisse certū est) sed quōd illis oblationis sanctæ cōmemoratio nō impēderetur, neq; psallēdi officiū; hoc est, ne pro illis sacrificiū fieret, neue psalmodorū recitatio. Solebāt enim olim (vt hodie) memorias defunctorū anni uersarijs orationib⁹, vigilijs, psalmodorū decātatione & Missis celebrare, vt testis est Beda, referēs, ad crucē quā Osualdus in Anglia erexerat, fratres Hagustaldēsī Ecclesiæ, annis singulis pridie ill⁹ diei, quo is occisus fuerat, vigilijs egisse cū psalmodorū laude; & victimā sacrae oblationis pro salute animæ eius offerre solitos. Gestā præterea Episcoporū Metēsū (vt alia multa missa faciam⁹) de Clodulfo Episcopo tradūt, quōd ipsi sepulto, clerici ei⁹ per dies triginta Missarū solēnibus, orationibus cōtinuis,

Ioan. 4.
D. August. serm.
de non differendo
baptismo, & lib.
de catechizand.
rudib.

Heb. 6.
D. Chrysost. hom.
1. in acta Apost.
Tertull. aduersus
Marcionem.
Explicatur Con
cilium Bracaren
se. 1. can. 35.

Beda lib. 3. cap. 2.

*Concil. Tolet. 3.
can. 22.
Idem Beda lib. 5.
cap. 15.*

*Concil. Neocaesara
riensis can. 12.*

*Concil. Bracarum
se can. 16.*

*Concil. Vormac.
can. 80.*

*D. Cyprian. epist.
52. ad Antonia-
num, cap. 6.*

*Caelestin. Papa. 1
in epist. 2. ad Gal-
liarum Episcopos.*

*Leo Papa. 1. epist.
89. ad Theodori
Forouliensis Epis-
copum.*

*Grat. in can. ag-
nouimus, & can.
is qui. 26. quael. 6
D. Cypri. in epist.
ad presbyteros,
& diaconos, ac
plebem Furnis cō-
sistentem, lib. 1.
epistol. 66.*

vigilijs & psalmodijs pietatis intuitu iusta persoluerūt. In Hispania autē religiosorū hominū tantū & in pace Ecclesiae decedētiū corpora deferri ad sepulturā psalmodiarum cantu, apparet ex Concilio Toletano III. Impiis verō neq; loco solito iuxta caeteros Christianos tumultus datus est vnquam, neque preces eis exhibitae, neque Missae dictae, neque psalmi cantati, vt Beda testatur. Quare cum de carechumenis, qui baptismi susceptionē ad obitū vsq; distulerant, suspicio esset iniecta, animo potius ficto, quam verē Christiano sacrae militiae nomen dedisse, vt in Concilio Neocaesariensi dicitur: vel si vero, baptismū eo cōsilio postea distulisse, vt interim maiori licentia peccaret: quod multis experimentis perspexerat: meritō in poenā decretū est, pro eis sine baptismō aquae defunctis, neq; sacrificiū offerri, neq; psalmos cantari: vt vel huius saltē notae, & poenae metu, antiquā vitae turpitudinē desererent, inueteratā peccati cōsuetudinē relinquerēt, & in cōtrarijs se virtutū studijs exercētes, Dei cōtinuo bonitatē agnoscerēt facilius, sapiētiā colerēt praestatiūs, maiestātē reuererētur augustiūs, & omnibus sic tandē Episcoporū, & Ecclesiae monitis tanquā veri proposito Christiani obsequerētur fideliūs. Hāc fuisse Bracarēsis Cōcilij sententiā adducor; quōd alio eiusdē Cōcilij decreto poena eadē sancita sit in eos, qui ob grauiā scelera vltimo supplicio afficerentur, tametsi de aeterna eorū felicitate non esset desperandū, quōd poenitentia ducti extremū illud supplicium pati potuissent. Cōcilij verba sunt: [Itē placuit, vt hi qui sibi ipsis, aut per ferrū, aut per praecipitiū, aut suspendiū, vel quolibet modo violentiam inferunt mortē, nulla pro illis in oblatione cōmemoratio fiat, neque cum psalmis ad sepulturam eorum cadauera deducantur: multi enim sibi hoc per ignorantia vlturpauerūt. Similiter & de his placuit, qui pro suis scelerib⁹ puniūtur.] Quod cū in Gallia quoq; aliquando fuisset obseruatū, sublatum postea est Concilio Vormaciensi. Nec acerba & dura videri debet Concilij constitutio, qua decreuit, differentes baptismum, oblatione & psalmorū laude priuari; cum durior multo fuerit D. Cyprianus erga eos, qui poenitentia ad mortis periculū distulerāt, & in eo pacē & poenitentia petebant: censuit enim illis eam esse denegandā, sic ad Antonianū scribēs: [Et idcirco, frater carissime, poenitentiam non agentes, nec dolorē delictorū suorū toto corde & manifesta lamentationis suae professione testantes, prohibendos omnino censuimus à spe cōmunicationis & pacis, si infirmitate atque periculo coeperint deprecari; quia rogare illos non delicti poenitentia, sed mortis vrgentis admonitio cōpellit: nec dignus est in morte accipere solatium, qui se nō cogitauit esse moriturū.] Quod in vsu fuisse ad tempora Caelestini Papae I. & Leonis I. argumentū est, quōd contrariū vterq; definitur obseruandum. Poena enim haec pro leuioribus delictis (etsi grauiora tunc viderentur) etiam illis qui baptismum susceperant, imponi solebat. D. Cyprianus pro Geminio Victore monet non offerri: neque pro illius dormitione sacrificium celebrari; quōd de seculo solum excedens Geminium Faustinum presbyterum tutorem testamento suo nominasset: [Quod iam pridem (in-

quit)

quit) in Concilio Episcoporum statutum fuerit, ne quis de clericis & Dei ministris, tutorem vel curatorem testamento suo constitueret.] Et haec erat excommunicatio seu anathema defunctorum, de qua intelligendum est Concilium Carthaginense apud Balsamonem & Gregorium IX. Episcopo anathema post mortem dici iubens, qui extraneos, vel consanguineos haereticos haeredes instituisset, hoc est, pro illis, nec sacrificium offerri, nec preces, & reliqua Ecclesiae suffragia.

In hoc ergo, pro catechumenis sine baptismo defunctis sacrificium & laudes dici non posse decernitur: pro illis intelligo, qui in culpa fuerunt, vt sine baptismo decederent: vel quia ficto animo aspirabant ad baptismum: vel si vero, quia recusabant tinctionem, vt vitam interim agerent liberius. Si autem non ea de causa, sed implendae iniunctae poenitentiae, vt in hoc Concilio, vel agendae proposito, vel praeparandi sui gratia baptismum differrent, cur illis aeternae vitae aditum putemus intercludi? nonne obedientiae, Christianae modestiae & poenitentiae recordatione, & quod rerum omnium caput est, summa Dei nostri clementia & benignitate merito inuitabimur, vt de laude, de praemijs, de gloria, magis quam culpae immunitate nedum culpa cogitemus? pro illis igitur catechumenis, qui sine culpa sua sine baptismo discesserint, & in sacrificio secretam offerri orationem, & in funere educendo psalmos cantari posse censeo, quod non minor sit baptismi flammis, quam aquae virtus, dignosque tandem illos esse Ecclesiastica sepultura: quam silentio praetermisit Concilium, quod eo tempore perfecti adhuc Catholici eiusdem Concilij Bracarensis decreto minime possent in ea sepeliri.

D. quoque Chrysostronus in contrariam adhuc sententiam solet citari, quod dixerit, pro catechumenis, nec sacrificium offerendum, nec orationem habendam: [Catechumeni vero (inquit) nec hac digni consolatione censentur, sed omni sunt tali suffragio priuati.] Alio tamen respexit Chrysostronus: agebat enim de suffragijs & orationibus publicis Ecclesiae ab Apostolis institutis, vt in Missae sacrificio defuncti fideles commendarentur: in his ait aeternum non esse de catechumenis defunctis, ideoque non licere in publico Missae sacrificio pro illis offerri, ne institutionibus Apostolicis aliquid adderetur. Non tamen voluit Chrysostronus, illos aeternis (vt ei obijcitur) tormentis tamquam infideles cruciari: cum in eodem capite docuerit, pijs fidelium oblationes & elemosinas magno illis futuras leuamento: quod de ethnicis, nec ille cogitasset. Hanc autem fuisse eius diuini mentem, quae sequuntur verba comprobare videntur: [Non temere (ait) ab Apostolis haec sancita fuisse, vt in tremendis mysterijs defunctorum agatur commemoratio. Sciunt enim illis multum contingere lucrum, vtilitatem multam. Cum enim totus constiterit populus extensis manibus, sacerdotis plenitudo & tremendum proponat sacrificium, quorum Deum non exorauimus pro ijs deprecantes? Sed hoc quidem de his qui cum fide migrarunt. Catechumeni vero, nec hac digni consolatione censentur, sed omni sunt tali suffragio priuati, praec-

Concil. Carthag.
can. 84. apud
Theodor. Balsamon.
Exstat apud
Greg. 9. in c. Si
quis Episcopus, de
haereticis.

Concil. Bracar.
se. 1. can. 36.

D. Chrysostronus
homil. 69.

Explicatur D.
Chrysostronus
homil. 69.

ter vnum solum. Quod autem illud dare licet pro eis pauperibus, & ex hoc aliquid eis praestare refrigerationis, vult namque Deus nos alterum altari prodesse, nam quare pro pace mundi, & tranquillitate nos ius sit orare? Quare cum hic vbique sunt latrones & fures ac sacrilegi, & infinitis pleni facinoribus, & tamen pro omnibus precamur, forsitan aliqua fiet eorum mutatio? Sicut itaque pro viuentibus precamur, qui nihil à mortuis differunt, ita pro illis quoque licet orare.] Haec Chrysofostomus, quibus sanè pios omnes in contrariam quam antea Chrysofostomo imponebatur, sententiam ituros non ambigo: catechumenos videlicet nulla propria culpa, sed mortis necessitate sine baptismo aquae defunctos, haec dirctis coelestis vt filios iam regeneratos fore participes.

Sed obijciunt alij aduersus sententiam hanc Augustini doctrinam, apud Gratianum, dicentis. [Nullum catechumenum quamuis in bonis operibus defunctum, vitam aeternam habere credimus, excepto martyrio.] Quod tamen non est adèd difficile: nam sententia illa & liber in quo illa continetur Augustini non est, sed Gennadij: quòd si eam opinionem tenuisset aliquando Augustinus (quã in eius libris me legisse non memini) reuocauit eam postea, dum apertè docet contra Donatistas, catechumenum, si sortè baptismi Sacramentum non contempsit, sed repentè absque illo, necessitati naturae cedens interijt, gloria non carere: [Qua in re (ait) nec ego dubito, catechumenum Catholicum, diuina caritate flagrantem, haereticò baptizato antepone; sed etiam in ipsa intus Catholica bonum catechumenum malo baptizato anteponimus; nec ideò tamen Sacramento baptismatis, quo iste nondum, ille iã imbutus est, facimus iniuriam; aut catechumeni Sacramentum Sacramento baptismi praefendum putamus, cum aliquem catechumenum aliquo baptizato fideliorum melioremque cognoscimus. Melior enim Centurio Cornelius nondum baptizatus Simone baptizato. Iste enim & ante baptismum sancto Spiritu repletus est, ille & post baptismum immundo spiritu inflatus est. Verum tamen Cornelius, si etiam Spiritu sancto accepto baptizari noluisset, contempri tanti Sacramenti reus fieret.] Consequenter postea haec adijciens. [Baptismi sanè vicem, aliquando implere passionem, de latrone illo, cui non baptizato dictum est: Hoc die mecum eris in paradiso: non leue documentum, idem Beatus Cyprianus assumit. Quod etiam atque etiam considerans, inuenio non tantum passionem pro nomine Christi, id quod ex baptismo decrat, posse supplere, sed etiam finem conuersionemque cordis, si sortè ad celebrandum mysterium baptismi in angustijs temporum succurri non potest. Neque enim latro ille pro nomine Christi crucifixus est, sed pro meritis facinorum suorum; nec quia credidit, passus est, sed dum patitur, credidit. Quantum itaque valeat, etiam sine visibili Sacramento baptismi, quod ait Apostolus: Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem: in illo latrone declaratum est: sed tunc impletur inuisibiliter, cum mysterium baptismi non contemptus religionis, sed articulus necessitatis excludit.] Et mox, [Quid autem valeat (inquit) & quid agat

D. August. lib. de ecclesiastic. dogmatib. c. 73. apud Grat. in can. catechumenum. de cõsecr. dist. 4.

D. August. lib. 4. de baptismo contra Donatistas. cap. 21.

Act. 10. c. 8.

Idem cap. 22. Luc. 23.

Luc. 28.

Rom. 10.

Idem cap. 23.

P in homine corporaliter adhibita sanctificatio Sacramenti, sine qua tamen ille latro non fuit, quia non eius accipiendae voluntas defuit; sed non accipiendae necessitas affuit, difficile est dicere. Nisi tamen plurimum valeret, non serui baptismum Dominus accepisset: verum quia per se ipsa consideranda est, excepta salute hominis, cui perficiendae adhibetur, satis indicat, quod & in malis, & in eis qui in seculo, verbis non factis renuntiant, ipsa integra est; cum illi nisi corrigantur salutem habere non possint. Sicut autem in latrone, quia per necessitatem corporaliter baptismus defuit, perfecta salus est, quia per pietatem spiritualiter affuit; sic & cum ipsa praestò est; si per necessitatem desit quod latroni affuit, perficitur salus: Quod traditum tenet vniuersitas Ecclesiae cum paruuli infantes baptizantur, qui certè nondum possunt corde credere ad iustitiam & ore confiteri ad salutem.] Et rursum. [Et sicut in illo latrone (inquit) quod ex baptismi Sacramento defuerat, compleuit Omnipotentis benignitas, quia non superbia vel contemptu, sed necessitate defuerat; sic in infantibus qui baptizati moriuntur, eadem gratia omnipotentis implere credenda est, quod non ex impia voluntate, sed ex aetatis indigentia, nec corde credere ad iustitiam possunt, nec ore confiteri ad salutem.] Item postea, [Quibus rebus (ait) omnibus ostenderit, aliud esse Sacramentum baptismi, aliud conversionem cordis; sed salutem hominis ex utroque completi; nec si vnum horum defuerit, idèò putare debemus consequens esse, ut & alterum desit; quia & illud sine isto potest esse in infante, & hoc sine illo potuit esse in latrone: compiente Deo, siue in illo, siue in isto, quod non ex voluntate defuisset; cum verò ex voluntate alterum horum defuerit, reatu hominem inuolui. Et baptismus quidem potest in esse, vbi conuersio cordis defuerit: conuersio autem cordis potest quidem inesse, non percepto baptismò; sed contempto, non potest. Neque enim vllò modo dicenda est conuersio cordis ad Deum, cum Dei Sacramentum contemnitur.] Multò clariùs id ipsam docet Augustinus reddens omnium rationem, contèdènsq; facere his satis, qui contrariae adhaeserant opinioni. [Catechumenis ergo (inquit) in huius vitae ultimo constitutis, si morbo, seu casu aliquo sic oppressi sint, ut quamuis adhuc viuant, petere sibi tamen baptismum, vel ad interrogata respondere non possint; profit eis, quòd eorum in Fide Christiana, iam nota voluntas est; ut eo modo baptizentur, quomodo baptizantur infantes, quorum voluntas nulla adhuc paruit. Non tamen propterea damnare debemus eos, qui timidiùs agunt, quam nobis videtur agi oportere, ne de pecunia conferuo credita, improbius quam cautius iudicare voluisse iudicemur. Satis quippe in talibus respiciendum est illud Apostoli, vbi dicit: Vniquisque nostrum pro se rationem reddit Deo. Non ergo ampliùs inuicem iudicemus. Sunt enim qui vel in his, vel etiam in alijs obseruandum putant, quod dixisse Dominum legimus: Nolite sanctum dare canibus, neque proieceritis margaritas vestras ante porcos. Et ista Saluatoris verba re-

Matth. 3.

Idem cap. 24.

Idem cap. 25.

D. August. lib. 1.
de adulterinis cō-
iugijs cap. 25. &
27.

Rom. 14.

Matth. 7.

ferentes, baptizare non audent eos, qui pro se respondere nequiverint: ne forte contrarium gerant voluntatis arbitrium. Quod de paruulis dici non potest, in quibus adhuc rationis nullus est usus. Sed non solum incredibile est, ne in fine vitae huius baptizari catechumenum velle, verum etiam si voluntas eius incerta est, multo satius nolenti dare, quam volenti negare; ubi velit, an nolit, sic non apparet, & tamen credibilis sit eum, si posset, velle se potius fuisse dicturum esse, sacramenta percipere, sine quibus iam credidit, non se oportere de corpore exire. Si autem Dominus, ubi ait: Nolite dare sanctum canibus, hoc quod isti cauendum putant, vellet intelligi, non ipse suo traditori dedisset, quod in suam ille perniciem, sine culpa dantis, cum dignis indignus accepit. Vnde cum hoc diceret Dominus, credendum est significare voluisse, quod lucem intelligentiae spiritualis immunda corda non portant. Esti portanda doctor ingesserit, quae non recte accipiunt, quia non capiunt, vel reprehensionis moribus lacerant, vel contemnendo conculcant. Si enim beatus Apostolus, quamuis in Christo iam renatis, tamen adhuc paruulis, lac dicit se dedisse, non eorum. Necdum enim poteratis (inquit) sed nec adhuc quidem potestis. Si denique ipse Dominus electis Apostolis dixit: Adhuc multa habeo vobis dicere; sed non potestis illa portare modo: quanto minus possunt ferre, quaecumque de incorporea luce dicuntur, immundae mentes impiorum? Quae omnia non leuibus coniecturis, sed clarissimis rerum notis comprobant, diuum Augustinum eius semper sententiae fuisse, ut crederet doceretque catechumenum, dum baptismi Sacramentum non contempserit, si sine illo, necessitate naturae deederet, ad aeterna descendere tabernacula. Sicque illum intellexit & interpretatus est Innocentius II. ad Episcopum Cremonensem. [Apostolicam (inquit) sedem consulere decreuisti, & infra. Inquisitioni tuae taliter respondemus, presbyterum, quem sine vnda baptismatis, extremum diem clausisse significasti; quia in sanctae matris Ecclesiae fide & Christi nominis confessione perseverauerit, ab originali peccato solutum, & coelestis patriae gaudium esse adeptum, adserimus incunctanter. Lege super IIX. librum Augustini de ciuitate Dei, ubi inter caetera legitur: Baptismus inuisibiliter ministratur, quem non contemptus religionis, sed terminus necessitatis excludit. Librum etiam Beati Ambrosij de obitu Valentiniani, idem asserentis reuolue. Sopitis igitur quaestionibus Doctorum, Patrum sententiam teneas, & in Ecclesia tua iuges preces, hostiasque Deo offerri iubeas pro presbytero memorato.] In citando tamen libro Augustini, memoria lapsus videtur Pontifex (quod bona eius venia dixerim) cum integro libro IIX. de ciuitate Dei, nihil de catechumeno mortuo sine baptismo edisserat Augustinus, nec in omnibus XXII. in decimo tertio tantum Cap. VII. de eo qui moritur sine baptismo aquae cum baptismo sanguinis, id est martyrij, tractat. Sententiam autem Augustini, quam retulit & probauit Innocentius, exitare eisdem verbis conscriptam in dicto libro de baptismo contra Donatistas, nemo inficiabitur,

1. Cor. 3.

Ioan. 16.

Innoc. 2. in epist.
ad Episcopum Cremonensem, apud
Gregor. 9 in cap.
ad Apostolicam
de presbyt. n. baptizat.

tur, qui legerit quae paulò antè ex eodè repetita sunt. In citandis autem Sanctorù & aliorum auctororù vel locis, vel nominibus, quis adeò crassi ingenij erit, & recti consilij inops, qui tam strictam fidei rationem à Pontificibus exigat, ac in dubijs Catholicæ fidei quaestionibus? Si diligentiae & eruditionis laus cum splendescit, redundat in notarios, cur si qua leuissima culpa in his contracta sit, nõ in eosdem, sed in Pontifices retorquebitur? Vt Innocentium II. hic loca Augustini commutasse, sic & Caecelstinum PP. III. vel Caecelstini notarium, Gregorium citasse pro Ambrosio, obseruauit superius. Neutrum tamè à vera fidei & auctororum doctrina aberrasse manifestum est.

Quare caput illud, Catechumenum, quod à Gratiano in sua discordantium canonum concordia est insertum, omni prorsus auctoritate carere mihi persuadeo: quia illud Augustini non est, non Tertulliani, non Fulgentij, non Gregorij, non Isidori (omnibus enim his tribus solet non tandem alicuius probati Doctoris, sed Gennadij Malsiliensis in Gallia presbyteri, qui suppleuit catalogum, quem scripserat D. Hieronymus de viris illustribus. Sic Vvalafridus Strabo: [Génadius (inquit) Malsiliensis presbyter in dogmate Ecclesiastico.] Eidem Gennadio tribuit Algerus, & Petrus Lombardus in editione Louaniensi, et si in alijs recentioribus nimis audacter, Augustini nomen falsò quidam adscripserint. Eiusdem Génadij, non Augustini titulo citauit Beatus Thomas. Item Platina Gennadio tribuit Malsiliensi, quamuis illum Episcopum nõ rectè nominet, cum presbyter tantum fuerit, de ea factione Gallorù, contra quam scribunt Prosper & Hilarius Augustino, & contra quam habitum fuit Concilium Arausicanum secundum. In eo libro nõnulla à pijs lectoribus cauenda scripsisse Gennadium, vt scripserat antea multa erroribus conspersa grauissimis in Catalogo virorum illustrium, iam diu pie fati & doctè notarunt Canonici Louanienses in principio & eè sura eiusdem libri, monentes, illum non esse Catholici scriptoris, sed Gennadij: & ideò diuersis conscriptum characteribus, vt reliqua falsò Augustino imposita, à catalogo eius librorum scitè reiecerunt. Citata autè illius capitis Génadij doctrina, & Augustini, Ambrosij, & aliorum sanctorù sententiae cõmuni Doctorù consensu receptae perspicue aduersatur, & Innocentio tandem Papae III. qui apertissimè definiuit, sine baptismo aquae, sed per fidem sacramenti, quam habent catechumeni, posse saluari: sic enim inquit: [Nam cum quis non solum per Sacramentum Fidei, sed per fidem etiam Sacramenti efficiatur proculdubio membrum Christi: & qui Christum habet per fidè, etiam si baptismum non habeat, habeat utiq; fundamentum, praeter quod aliud poni non potest, quod est Christus Iesus; superaedificari posse videtur.] Idque tandem stabilitum est recentiori Concilij Tridentini decreto.

(?)

Caecelstinus in. c. laudabilem. de cõ. uers. infidel. in. 2. compilar.

Lib. 2. c. 22.

De consec. dist. 4.

c. catechumenù.

Vvalafrid. Strabo

lib. de rebus Eccle

siastic. cap. 20.

Algerus lib. de

corpore & san

guine Domini.

capit. 22. in prio

ri editione. Pe

trus Lombardus

lib. 2. sent. miar.

distin. 83 in edi

tione Louaniensi.

D. Tho. quodlibet.

12. art. 11. & in

cathena. ad. 1. ca

pit. Matthaei.

Platina in Sym

macho.

Innoc. 3. in. c. ve
mens. de presbyte
ron non bapri.

Concil. Trident.
sess. 6. can. 4.

De viris coniugatis, postea in
adulterium lapsis.

Canon LXIX.

*Si quis fortè habens uxorem, se-
mel fuerit lapsus, placuit, eum
quinguenno agere poenitentiam,
et sic reconciliari; nisi neces-
sitas infirmitatis coegerit ante te-
pus dare communionem. Hoc
& circa foeminas obseruan-
dum.*

De viris coniugatis, postea in
adulterium lapsis.

Canon LXIX.

*Si quis fortè habens uxorem, se-
mel fuerit lapsus, placuit, eum
quinguenno agere poenitè-
tiam, & sic reconciliari; nisi
necessitas infirmitatis coege-
rit ante tempus dare comu-
nionem. Hoc & circa foe-
minas obseruandum.*

IVo, part. 8. cap. 281. [Si quis habens vxorem, semel fuerit lapsus, pla-
cuit, eum quinguenno agere poenitentiam. Hoc & circa foeminas
obseruandum est.] Poenitèntiale Romanum antiquum apud Antonium
Augustinum tit. 3. cap. 4. sic: [Si quis fortè habens vxorem, semel lapsus
fuerit, placuit, eum quinguennum agere debere poenitentiam, & sic
reconciliari: nisi necessitas infirmitatis coegerit ante tempus dare com-
munionem. Hoc & circa foeminas obseruandum est.]

De poena mariti adulterium committentis.

Cap. LXI.

DEFERRI olim ad Episcopos, vel presby-
tros fidelium delicta, vt deferuntur hodie ad
Abbatem vel rectorem monachorum peccata, vt
puniant, vel coerceant, obseruauit superius. De cri-
mine adulterij testis est Innocentius I. rescribens
ad D. Exuperium Episcopum Tolosanum. In hoc
ergo Christi & Ecclesiae foro, imposita poeniten-
tia marito adulteranti quinguennum est: septen-
nium in Concilio Ancyrano & Vormaciensi. [Si quis adulterium (in-
quit Ancyranum) commiserit, septem annis in poenitentia completis,
perfectioni reddatur, secundum pristinos gradus.] Vormaciense.
[Si cuius vxor adulterium fecerit, aut vir in alienam vxorem irruerit,
septem annis poenitentiam agat.] Seuerius Concilium Gerun-
dense, decernens, vt qui vxorem alterius agnouisset, si illi vxor ef-
set, ad clerum non admitteretur: [Si quis de laicis (inquit) post vxorem,
aliam cuiuscumque conditionis cognouerit mulierem, in clero nullatenus
admittatur.] Quòd si quinguenij tempore aduersa valetudine utatur,
si mortis insitet periculum, communionem accipere posse, gratia
facta,

Lib. 2. ca. 17.
Innoc. I. in epist.
3. ad Exuperium
Episcopum Tolo-
sanum cap. 4.
Concil. Ancyra.
can. 20.
Concil. Vormac.
can. 10.

Concil. Gerundè.
can. 8.

P facta, decernitur.] Si verò conualuerit, & post id tempus in poenitètia tráfactum, & impetratam recòciliationem, iterum lapsus fuerit, in morte tantum esse còueniendum docemur canone XLVII. superiori. Quòd si promiserit cessaturum, dandam ei communionem. Si autè à morbo liberatus, iterum moechatus fuerit, ne detur ei communio pacis vel panis, ac de Dominica communionem luisse videatur.

HOC ET CIRCA FOEMINAS obseruandum.

Vter adulterio commissio magis peccet, vir an uxor.
Cap. LXII.

SECRET O huic multa repugnare videntur, dú parem foeminae & viri adulterio poenam praescribit: sic enim videtur parem vtriusque culpam docere. Primò. n repugnat D. Augustinus, qui maritos adulteros, maiori poena quàm vxores afficièdos censet. [Indignantur (inquit) mariti, si audiant adulteros viros pendere similes adulteris foeminis poenas; cum tanto grauius eos puniri oportuerit, quo magis ad eos pertinet, & virtute vincere, & exemplo regere foeminas.] Et alibi: [Non moechaberis (ait) id est, non ibis ad aliquam alià, praeter vxorem tuam. Tu autem exiges hoc ab vxore, & nō vis hoc redere vxori. Et cum debeas in virtute praecedere vxorem: quoniam castitas virtus est: tu sub vno impetu libidinis cadis, & vis vxorem tuam victricem esse, tu victus iaces. Et cum tu caput vxoris sis, praecedit te ad Deum, cuius caput es. Vis domum tuam capite deorsum pedère? caput enim mulieris vir est, vbi autè melius viuunt mulier, quàm vir, capite deorsum pendet domus. Si caput est vir, melius debes viuere quàm mulier, & praecedere in omnibus bonis factis vxorem tuam.] Repugnat etiam lex Iulia, Seuerusq; & Antoninus Imp. docentes, maritos accusare posse vxores adulteras, vxores verò non sic maritos.

S Sed Augustinus non obstat, quòd ille non contendat probare, magis peccare violatae castitatis crimine virum adulterum, quàm foeminam (castitas enim pudicitiaq; foeminas decet magis multo quàm viros) ideoq; foeminae, tum ob hanc causam, tum ob partus periculum, magis peccat quàm viri, confunduntur enim earum adulterio incerta stirpe familiae, & parentibus non suis illegitimae proles adscribuntur, vt cum iustus liberis eandem partem ferant. Quod sane grauissimum est, nec Augustinus negauit, sed solum ait, magis peccasse virum, ob scandalum & exemplum, quod imperij ratione ille subditis praebere tenebatur: tum etiam ne maritus vxori indignaretur adulterae, cū talibus irritata moribus, aut imitari se putet aut vindicare, vt rectè post Quintilianum dixit Lactatius. Lex autè Iulia, Imperatoresq; Seuer⁹ & Antoninus de grauitate criminis

cc non

D. Aug. lib. 2. de adulter. cōiug. c. 8

Idem lib. de decē chordis. c. 3.

Ephes. 5.

Imperator Antoninus in l. 1. c. ad l. Iul. maieft. Refert Grat. in can. apud misericordē. §. quod si in adulterio. vers. hoc in mulierib. 32. q. 1.

Lactant. lib. 6. diuinar. instruo. ca. 23.

non disputant, sed de accusatione ciuili & publica: hanc enim noluerit vxoribus aduersus maritos, sicut maritis aduersus vxores concedi; cū ob decoris, honestatis, reuerentiaeq; coniugalis rationē, ad quā obseruandā arctius vxores vt foeminae tenentur adstrictae: tum praeterea ob periculū zelotypiae, ad quā procliuiiores esse foeminas agnouerant illi; sicq; ad accusandum facilius cōmoueri: quibus intercludere aditum lex Iulia & Imperatores voluerunt: ne si forsā his nimium essent indulgentes, vxorum molestijs & litibus, omnia iudicum tribunalia non implerentur solū, sed impedirentur.

Quod autē Papinianus scripsit. [Viro atq; vxore mores inuicem accusantibus, causam diuortij vtrumq; dedisse pronuntiatum est; id ita accipi debet, vt ea lege quā ambo contempserunt, neuter vindicetur: paria enim delicta, mutua cōpensatione dissoluūtur.] his non repugnat, si aduertamus, diuersam esse accusationē de adulterio, à morū accusatione: de adulterio enim, cōstante matrimonio, accusatio instituebatur, morū verò accusatio, matrimonio soluto. Quae idē instituebantur, vt pronuntiaretur alterutrius culpa diuortium factū esset; intererat enim multum ad dotis repetitionē, an bona gratia, an culpa alterius coniugum matrimonium dissolueretur; idque in actione rei vxoriae vocari solitum in quaestionem, Quintilianus refert. Si enim bona gratia matrimonium esset dissolutum, vtrique coniugi saluū & imminutum ius manebat. Si verò culpa coniugum, & illa mariti esset, praesentem dotem & integram reddere cogebatur, vt testatur Cicero & Vlpianus. Et si alioquin in die tantum reddere debuisset. Si verò culpa vxoris diuortium fieret, dotis parte vxor multabatur: morum enim grauiorum actione (vt à Boethio & Vlpiano scriptum exstat) sextam in singulos liberos dotis partem maritus retinebat: leuiorum autem, octauam. Mores grauiores, adulteria cōsebant: leuiores autem reliquos: & haec sunt retēiones, quas fieri olim ob mores Iustinianus refert. Hinc fit, mulierem quae ob suos mores causam dedit diuortio, integrae dotis damnum non subijisse: hoc enim quinq; tantum legibus sancitum scribit Vlpianus, Iuliae maiestatis, vis publicae, parricidij, veneficij, & de sicarijs. Cui iuri antiquo Theodosij constitutione derogatum arbitror; is enim decreuit, mulierē quae culpas in ea lege diffinitas contraxerit, totius dotis & donationis propter nuptias amissione puniri. Quibus alias tres causas adiecit Iustinianus: illud nō omittēs, quod si sine dote vxor ducta fuerit, quartae partis reliquorū bonorū (si qua habeat) dānū sustineat. Ex quo cōsequitur, respōsa prudentū, & Imperatorū cōstitutiones, quae ante Theodosiū factae referūtur, ex quibus cōstat, culpa mulieris soluto matrimonio, dotē apud virū remanere, Tribonianum immutasse, & inuertisse; vt cum recentioribus constitutionibus congruerēt: cū antiqui & certi iuris fuerit, dotis tantum partem mulieri etiam adulterae perijisse, retinebat enim eam partem maritus, vel iudicio de moribus repetebat; nisi ipse quoque turpiter & impudicē viuens, ad peccandum mulierem induxisset, vel eam ob quaesitum adulterari passus esset: eo enim calu vxoris mores accusa-

Papinianus in l. viro, solut. matrici.

L. 5. §. 1. de pact. dotal.

Quintilian. lib. 7. cap. 4.

L. vxoris. in fine de dinorrij.

Cicero, in Topicis.

Vlpian. in Instit. tit. de dotib.

Boethius in Topicis. C. 1. 1.

Vlpian. in Instit. tit. de dotib.

Iustin. in l. vnic. §. 1. de rei. vxor. act.

Vlpian. in l. 3. de bon. damnar.

Theodos. in l. cōsensu. de repud.

Iustin. in l. vltim. de repud.

L. 39. solut. matrici.

accusare ad retinendam partem dotis non permittebatur. Quod Scaeuola docuit. [Cum mulier (inquit) viri lenocinio adulterata fuerit, nihil ex dote retinetur: cur enim maritus improbet mores, quos ipse aut ante corrupit, aut postea probauit? Si tamē ex mente legis sumat quis, vt nec accusare possit qui lenocinium vxori praeberit, audiendus est.] Differat ergo in hoc accusatio de adulterio ab accusatione morū; differat etiā quia illud publicum erat delictum, hoc tantum priuatum; & adeo priuatum, vt haeredi ea actio olim non competeret: & si postea ea sublata fuerit à Iustiano.

Quod verò canon huius Concilij, & D. Chrysoctomus docēt, ad paria iudicari debere maritū & vxorē: de poenitentia Ecclesiastica intelligendum est, quā maritus sic agere debet ob violatum torū vxoris, sicut & vxor ob violatū torum mariti: vtriusq; enim (ne alter conueniri posset de alio) parem poenam constituerunt leges canonicae, vt constat ex Concilio Ancyrano, & Wormaciensī, & ex Innocentio PP. quorū decreta superius recitauimus.

Sed quid si vir eadē turpitudine viuat, cum aliaq; adulteretur, an mulier eiusdem criminis causam marito obijcere possit, Vlpianus cōsultendus est. [Iudex adulterij ante oculos habere debet, & inquirere, an maritus pudicē viuēs, mulieri quoq; bonos mores colendi auctor fuerit: periniquū enim videtur esse, vt pudicitia vir ab vxore exigat, quā ipse non exhibeat: quae res potest & virum dānare, non rem ob cōpensationem mutui criminis inter vtriusq; cōmunicare.] Quod ex rescripto Antonini Imp. sumptū etiā videtur, cui' partē ex Codice Gregoriano D. Augustinus refert ad Pollētium: [Sanē meae literae nulla ex parte causae praec iudicabūt. Neq; enim, si penes te culpa fuit, vt matrimoniū solueretur, & secundū legē Iuliam vxor tua Eupasia nuberet, propter hoc rescriptū meum adulterij dānata erit, nisi cōstet esse commissum. Habebunt autē ante oculos hoc inquirere, an eum tu pudicē viueres, illi quoq; bonos mores colēdi auctor fuisti. Periniquū mihi videtur esse, vt pudicitia ab vxore exigat, quā ipse non exhibet: quae res potest & virū dānare, non ob cōpensationē mutui criminis rē inter vtrumq; cōponere, vel causam facti tollere.] Quo decreto summa iuris naturalis aequitas & religio cōtinetur, dū quis ea iubet alijs facere, quae sibi iuste fieri velit, idēq; ius maritis praescribit (quod Lactantius docuit) vxores videlicet vt se castē gerant, exemplo continētiaē esse docēdas: iniquū enim est, vt id exigas quod ipse praestare vel nolis vel nō possis: quod & Seneca scripsit. [Improbis est (inquit) qui ab vxore pudicitia exigat ipse alienarum corruptor vxorū.] Et Augustinus, [Nihil iniquius est (inquit) quā causa fornicationis dimittere vxorem, si & ipse conuincitur fornicari. Occurrit in illud: In quo alterū iudicas, te metipsum condēnas, eadē enim agis quae tu iudicas. Quapropter quisquis fornicationis causa vult abijcere vxorē, prior debet esse à fornicatione purgatus, & immunis.] Et rursus alio in loco. [Si ducturi estis vxores, seruate vos vxoribus vestris, quales vultis eas inuenire, tales & ipsae inueniant vos. Quis iuuenis est, qui nō

Scaeuola in l. cū mulier. solut. matrim.

L. rei iudicatae. §. vtri. solut. matrim. l. 1. Cod. Theodos. lib. 3. tit. 13. de dotib.

Iustianus in l. vtrim. de repud. l. vnica. §. taceat. de rei. vxor. act.

Conci. Ancyrano. can. 20.

Conci. V'ormac. can. 10.

Innocent. P. P. I. in epist. ad Exuperium Episcopum. Tolos. c. 4.

Vlpian. in l. si vxor. 13. §. index, ad leg. Iul. de adult. l. August. lib. 2. de adulterio. coning. ad Pollentium. cap. 8.

Lactant. lib. 6. diuinarum institut. Seneca in epist. ad Luciliū. 94. D. Aug. lib. 1. de sermo. Domini in monte. Roman. 2.

Idem in ser. 46. de verbis Domini.

L. 5. de publi. iudi.

castam velit ducere vxorē: et si accepturus est virginē, quis non intactā desideret? Intactā quaeris? intactus esto: Puram quaeris? noli esse impurus. Num enim illa potest, & tu non potes? Poterit ergo crimen adulterij adultera mulier viro adultero obijcere, non vt ipsa excusetur, sed vt vir tanquam occasio suae turpitudinis puniatur, quia constitutionibus cautum fuit, ne relatione criminum, sed innocentia reus purgaretur.

De foeminis, quae conscijs maritis adulterant.

De foeminis, quae conscijs maritis adulterantur.

Canon LXX.

Si cōscio marito fuerit moechata vxor, placuit, nec in fine dandam ei esse communionem: si verò eam reliquerit, post decem annos accipiat communionem, si eam cum scierit adulteram aliquo tempore in domo sua retinuit.

Cap. LXX.

Si conscio marito, & ipso consentiente fuerit vxor moechata, placuit nec in fine eis dandam esse communionem: si verò eam reliquerit, & separati fuerint, & dignè poenituerint, post decem annos accipiant communionem.

POenitentiale antiquum Romanum apud Antonium Augustinum titu. 3. cap. 2. retulit hunc canonem, et si non rectè Concilio Moguntino tribuat, in cuius notis idem Antonius Augustinus se non reperisse in Concilijs hunc canonem ait: sed exstat in hoc Illiberitano. Burchardus lib. 9. cap. 69. & Ito. part. 8. cap. 206. Concilio Moguntino tribuunt etiam: sed huic nostro ille restitui debet.

De poena vxoris adulterantis et mariti consentientis.

Cap. LXIII.

NOLVERUNT huius Concilij Patres, in hoc canone, de poena solùm foeminarum, quae scientia & consensu mariti adulteratur tractare, vt epigraphe habet; sed de poena etiam ipsorum maritorum, qui sciunt & consentiunt ipsorum vxores esse adulteras: quod ostendit postremus versiculus, qui praecedenti cōnectitur. [Si verò eam reliquerit (inquit) post decem annos accipiat communio nem.] Sed confirmat magis eiusdem canonis contextus, quem superius ex Poenitentiali Romano, retulimus. [Si verò (aiunt) eam reliquerit & separati fuerint, & dignè poenituerint, post decem annos accipiant poenitentiam. Olim enim nonnullae vxores, audientes quòd ipsae non habent potestatem sui corporis, sed vir, licere sibi putabāt ad torum alterius viri

Poeni. Rom. apud
Ani. Aug. III. 3.
cap. 2.

P viri accedere; cōniunte suo, vel licentiā dāte: in quo historiā antiquā tē-
 pore Cōstitij Imp. ad propositū satis accōmodatā refert D. Augustinus.
 Sed tamen (inquit) vtrum quod ait Apostolus: Mulier non habet pote-
 statem sui corporis, sed vir. Similiter & vir non habet potestatem sui
 corporis, sed mulier, possit in tantum valere, vt permittente vxore, quae
 maritalis corporis potestatem habet, possit vir, cū altera, quae nec alic-
 na vxor sit, nec à viro disiuncta, concūbere. Sed non ita est existiman-
 dum: ne hoc etiā foemina viro permittente facere posse videatur, quod
 omnium sensus excludit. Quamquam nonnullae causae possint existe-
 re, vbi & vxor mariti consensu, pro ipso marito hoc facere debere videa-
 tur, sicut Antiochia factum esse perhibetur. Nam Acindinus tūc Prae-
 fectus, qui etiam Consul fuit, cū quendam libiae auri debitorem fisci
 exigeret, nescio vnde commotus, quod plerumque in istis potestatibus
 perniciosum est, quibus quod libet, licet, aut potius putatur licere; com-
 minatus est iurans, & vehementer affirmans, quod si certo die quē con-
 stituerat, memoratum aurum non exsolueret, occideretur. Itaq; cū
 ille teneretur immam custodia, nec se posset debito illo expedire, dies
 metuendus imminere, & propinquare coepit; & forte habebat vxorem
 pulcherrimam, sed nullius pecuniae qua subuenire posset viro. Cuius
 mulieris pulchritudine, cū quidam diues esset accensus, & cognouit-
 set maritum eius in illo discrimine constitutum, misit ad eam, pollicēs
 pro vna nocte, si ei miseri vellet, se auri librā daturum. Tum illa, quae
 S se sciret, non habere sui corporis potestatem, sed virum suum, perulit
 ad eum, dicens paratam se esse pro marito id facere, si tamen ipse con-
 iugalis corporis dominus, cui tota illa castitas deberetur, tanquam de
 re sua, pro vita sua vellet id fieri: egit ille gratias, & vt fieret, imperauit;
 nullo modo iudicans adulterinum esse cōcubitum, quod & hūdo nul-
 la, & magna mariti caritas se iubente, & volente flagitaret. Venit mulier
 ad villam illius diuitis, fecit quod voluit impudicus: sed illa corpus, nō
 nisi marito dedit, non concumbere, vt solet, sed viuere cupienti. Accepit
 aurum, sed ille qui dedit, fraude subtraxit quod dederat, & supposit
 simile ligamentum cum terra: quod vbi mulier iam domi suae posita
 inuenit, profiliuit in publicum, eadem mariti caritate clamatura, quod
 fecerat, qua facere coacta est. Interpellat Praefectum: fatetur omnia,
 quam fraudem passa esset, ostendit. Tum verò Praefectus primò se reū
 quod suis minis ad id ventum esset, pronuntiat, tanquam in alium sen-
 tentiam diceret, de Acindini bonis auri libram fisco inferendam: illam
 verò mulierem dominam in eam partem disputo, liceat cuique aestima-
 re quod veli: non enim de diuinis auctoritatibus deprompta historia
 est, sed tamen narrato hoc factō, non ita respuit hoc sensus humanus,
 quod in illa muliere viro viuente commissum est, quemadmodum an-
 tea, cum sine vilo exemplo res ipsa poneretur, horruimus. Hoc etiam
 licere, non doctrina solum, sed exemplo, viri olim sapientia, & auctori-
 F tate praestantes docuerunt. Grauisimum enim Romanorū Catonem

D. Augusti, lib. 1.
 de sermo. Domini
 in monte paulo.
 post medium.

D. Augus. de bon. cōiuga. c. 18. & de fide, & operib. cap. 7.

Tertullianus in Apologetico. c. 39

Libro 2. legū Vni syothorum titulo 6. ad finem. l. 2.

Liber poenitentis lis Roman' apud Antoni. ngu- stinum tit. 3. c. 20.

vxorem suam Martiam alterius domum, Hortensij scilicet, filijs imple-
turam tradidisse D. Augustinus refert. Socratem praeterea, quem Apol-
linis oraculo, vt sapientissimum omnium scimus iudicatum, tanquam
armeni matricem amico suo ad propagandam sobolem, vxorem tradi-
disse scribit, irridetque vtriusq; sapiētiam Tertullianus: certo enim cer-
tius est, neutrum coniugū, etiam alterius permissu, posse alienae indul-
gere libidini, sine crimine adulterij: idq; adeo graue censuerunt Patres
Hispani, vt admitter. tibus & cōsentientibus communionē etiam in vl-
timo vitae spiritu negauerint; quod non nisi in peccatis grauissimis fa-
cere consueuerunt.

Constat ex hoc canone, quā antiqua sit in Hispania lenonum
maritorum nota & infamia. Quōd si tanta essent animi turpitudine,
vt vxores pudorem prostituere cogerent, seuerē lenocinium olim Go-
thi vindicarunt, facultate vxori concessa, vt dimisso illo turpi mariti
contubernio, honestas alterius nuptias iuste posset contrahere: quod
permissum lego in Poenitentiali Romano antiquo. [Contigit tibi
(inquit) vt vxor tua, te conscio & hortante, cum alio viro, illa
autem nolente, adulterium perpetraret: si fecisti, quadraginta dies
in pane & aqua poeniteas, & septem annos vnū ex his in pane & aqua,
& nunquam sis sine poenitentia. Si autem vxor tua hoc probare potue-
rit, quōd tua culpa & tuo iussu, se reuente & luctante, adulterata sit, si
se continere non potest, nubat cui voluerit tantū in Domino. Tu autē
sine vxoria spe in perpetuum maneat. Illa autem si consentiens fuerat,
eadem ieiunet, quae tibi proposita sunt, & sine spe coniugij maneat.]
Quae leges quamquam non probauerint diuortium, sed impunitatem
in foro permiserint, cōtrarijs tamen ecclesiae moribus, & constitutio-
nibus abrogatae sunt.

De stupratoribus puerorum.

Canon LXXI.

*Stupratoribus puerorum, nec in
fine dandam esse commu-
nionem.*

De Stupratoribus puerorum.

Canon LXXI.

Stupratoribus puerorum, nec
in fine dandam esse commu-
nionem.

De poena stupri nefandi Cap. LXV.

M

VLT A, & ea grauissima crimina incolumi honesta
te referri possunt & argui; homicidium enim, latrocinium,
sacrilegium, & alia quis nō accuset? At hoc, cuius metio-
nem facere illiberritani Patres nos cogūt, ipsos verō foe-
dissima quorundam turpitudine, vel execrabilis potius, &
summa infamia, adeo graue est, adeo puridum, vt etiam si honestus sit
qui illa accusare velit, honestate tamen integra, nec accusando possit
enuntiare:

enuntiare: vincit enim linguae officiū, sceleris magnitudo. Quam aptè, quam scitè, quam prudenter Constatius & Constans Imp̄p. AA. dū volēs gladij poena scelus tātū vindicare, sic ad Populū scriplerunt: [Cū vir nubit, in foemina viros paritura quid cupiatur? vbi sexus perdidit locū? vbi scelus est quod nō proficit scire? vbi Venus mutatur in alterā formā? vbi amor quaeritur nec videtur? iubem⁹ insurgere leges, armari iura gladio vltore, vt exquisitis poenis subdātur infames, qui sunt, vel qui futuri sunt rei.] Sodomae, & Gomorrhæ incolae huius criminis turpitudi-
ne foedatos, diuina iustitia vlti-
ce, incēdij poena conflagrasse sacris literis proditū est: & id meritō, vt quā aestuanti turpis libidinis ardore culpā contraxerant, nō dissimili alterius incendij flamma parē poenā persoluerent. Diuinū hoc exemplū Valērianus, Theodosius, & Arcadius AAA. sequuti sunt, dum ad Orontiū vicariū vrbs scripserunt. [Omnes quibus flagitij vsus est virile corpus muliebriter constitutū alieni sexus dānare patientia (nihil enim discretum habere vidētur cū foeminis) huiusmodi scelus, spectante populo flammis vindicibus expiabunt.] Hoc ipsum apud Hispanos, lege & moribus receptum est, adiecta bonorum confiscatione. In Regno autem Aragoniae ob criminis immanitatem, sacro Inquisitorum senatui eius punitio referuata est: quod & in Regno Valentiae obseruari audio.

Clericos autem huius criminis reos, degradādos, & iudici seculari tradendos, iustissima & sancta Pij V. constitutio decreuit. Quam non solum in eos exerceri, qui delictū consummassent, sed & eos qui tentassent, censuerim aequissimum, ne atrox illud & graue in Rempublicam Christianam redundet periculum, quod ex pernicioſa tanti peccati contagione imminere iam diu Gallicani Patres in Concilio Parisiensi sanctissimè praedixerunt. [Hoc namq; peccatum (aiunt) sancti Patres diuino spiritu afflati, meritō in sacris canonibus acrius caeteris iudicandum decreuerunt: quoniam eo regnante, & statum Christi Ecclesiae infirmari, & regnum periclitari aptè cognouerunt.] Sed de his satis prudentius haec enim tacentur, & doctius multo nesciuntur.

De viduis moechis, si eundem postea maritum duxerint.

Canon LXXII.

Si qua vidua fuerit moechata, & eundem postea habuerit maritū, post quinquennij tempus, acta legitima poenitentia, placuit, eam communioni reconciliari: si aliū duxerit relicto illo, nec in fine dādā ei esse communionem: vel si fuerit ille fidelis, quem acceperit,

De viduis moechis, si eundem postea maritum duxerint.

Cap. LXXII.

Si qua vidua fuerit moechata, & eundē postea habuerit maritū, post quinquennij tēpus, acta legitima poenitentia, placuit, eā cōmunioni reconciliari: si alium duxerit relicto illo, nec in fine dādā ei esse cōmunionem: vel si fuerit ille fidelis,

commu-

Constansius, & Constans in. l. cū vir. ad legem Iulii de adulterijs.

Genes. c. 18.

Valentin. Theod. & Arca. l. 6. tit. 7 lib. 9. Cod. Theod.

Hispanica lex prima tit. 21. lib. 8. noui ord.

Vt restatur Iacobus Simancas lib. de Catholicis institut. c. 50.

Concil. Parisiense lib. 1. cap. 34.

communione non accipiat, nisi post decem annos, acta legitima poenitentia; nisi infirmitas coegerit velocius dare communionem.

quæ accepit, communionem non accipiat, nisi post decem annos, acta legitima poenitentia; nisi infirmitas coegerit velocius dare communionem.

Prima huius canonis pars exstat apud Gratianū. c. si qua fuerit. 3. 1. quæ est. 1. [Si qua fuerit (ait) vidua moechata, & postea eundem habuerit maritum, post quinquennij tempus, acta legitima poenitentia, placuit, eam communioni reconciliari.] Integrum canonem referunt vetusti CC. MS.

Virgines, & viduas moechantes minori poena afficiendas, si cum eisdem viris nuptias celebrent. Cap. LXV.

Canon. 14.

QUOD de virginibus statuerunt Patres superius, hoc de viduis obseruandū hinc decernunt, vt si illae videlicet, cū ijs, quos ad concubitum antea admiserant, nuptias postea contraxerint, minori poena afficiantur. In eo tamen canon ille ab hoc discrepat, quod in illo virgines peccantes, vnus tantum anni poenitentia, hinc autem quinquennij afficiuntur. Cū enim virginittatis magisterium, viduarum continentia & exemplis valescere debeat, vt docuit D. Ambrosius, iure magis illae puniuntur, quae cū praeclearius honestatis, & morum de se praebere debeant exemplum, turpius, deformius, & detestabilius praebent.

D. Ambrosius in principio libri de Viduis.

ET EVNDEM POSTEA HABVERIT MARITUM.

Secundas nuptias licere viduis Cap. LXVI.

H si clariores eas viduas doceat D. Ambrosius, quae adolescentiae calorem, & efferuescentem iunioris aetatis edomant ardorem, nec maritorū gratiam, nec vberiora liberorum delectamenta desiderant; cū tamen aetas lubrica, & experta etiā matrimonij voluptas, impudiciae postea vsu repetita & confirmata, exiguam spem praebent stabili, & perpetuae continentiae, nubere posse placuit Episcopis nostris, Pauli Apostoli doctrinam sectantibus, nubere praestantius

Idem Ambrosius in eodem libro de Viduis in principio.

1. Cor. 7.

praestantius esse, quàm vri docentis, praestat enim his magis connubiù, quòd Christi membra, cõiugali honestate seruata, lenonis membra esse non sinat, neque sacrum, & purum Dei templum, prophanum libidinis, aut impurum fieri permittat.

Hinc etiã fit, licere cuiuscq; Christiano absque peccato secundas ini-re nuptias, aduersus antiquum Montani errorem, quem postea haereticici eius sectatores Montanistae, seu Cataphryges, & Pepusiani cum Nouato, & Tertullianus nimia amoris erga coniugem intemperantia lapsus, omnibus ingenij & doctrinae neruis defenderunt: sed confutarunt illum, non multo post, vt ab orthodoxa veritate alienum, & cum Apostolorum doctrinã pugnantem Nicaeni Patres. [Si qui voluerint (aiunt) venire ad Ecclesiã Catholicã ex Nouatianis, placuit Sancto Cõcilio, vt ordinentur, & sic maneant in clero. Ante omnia autem hanc habeant ab eis confessionem, quã per scripturã exigi oportet, vt fateatur se cù omni consensu Ecclesiae Catholicae statuta obseruaturos: id est, cõmunicaturos fe & his, qui fortè secundas nuptias experti sunt.] Concilium Carthaginẽse IV. inter ea quae ab Episcopo cõsecrando exquirenda decernit, illud vnum est, num secunda matrimonia damnet. Simile quid in Concilio Toletano III. legitur, & in Florentino, quod sub Eugenio IV. pro vnione Graecorum habitum est: [Quoniam nonnullos, asseritur (inquit) quartas nuptias tanquam condemnatas respuere, ne peccatum vbi non est, esse putetur; cùm secundùm Apostolum, mortuo viro, mulier sit ab eius lege soluta, vt nubendi cui vult in Domino habeat facultatem, nec distinguat, mortuo secundo, vel tertio: declaramus, non solum secundas, aut tertias, aut quartas atque vltiores, si aliquod canonici impedimentum non obstat, licitè contrahi posse: commendatiores tamen dicimus, si vltiũs coniugio abstinentes, in castitate permanserint.] Confutarunt etiam eundem errorem graui orationum, sententiarum, & locorum vtriusque testamenti pondere, D. Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, Epiphanius, & alij. Sicut ergo nuptias secundas damnare, & itrupe vel fornicationi comparare, Christianorum Catholicorum non est, sed Montani, Tertulliani, aut Nouati: sic illas sacrae coaequare virginitati, Iouiani, Eluidij, aut Basilidis est, non Catholici Christiani, vt aduersus eisdẽ Hieronymus probauit, & illo anterior Sircius Papa, ac tandem D. Thomas, & alij.

SI ALIUM DVXERIT, RELICTO illo, nec in fine dandam ei esse communionem.

Gravior poena viduae imponenda, quae alij nubit relicto eo, à quo semel cognita est. Cap. LXVII.

dd NO

Tertullianus lib. de Monogamia, & alio de exhortatione ad castitatem & alio de pudicitia.

Concilium Nicaenum can. 8.

Concilium Carthaginense. 4. can. 1.

Concilium Toletanum. 3. can. 10.

Concilium Florentinum, sub Eugenio. 4.

D. Ambrosius libro de Viduis.

D. Hieronymus epistola de Monogamia, & in alio ad Geruntiam de viduitate.

D. Augustinus lib. 26. de civitate Dei. c. 34. & lib. de haeresibus. 26. haere si, & alio de bono viduitatis, & lib. 2. contra aduersariorum legis, & Prophetarum, & contra Faustum Manichaeum lib. 32. cap. 17. D. Epiphanius aduersus Montanum heresi. 59. & aduersus Cataros. Guido, contra Graecos.

Sircius Papa in epistola ad Episcopos Africae D. Thomas contra detrahentes religioni cap. 6.

NOLVERUNT maiores nostri tot esse turpitudinis viduarum testes & conscios; eaq; de causa decernūt, quòd si nuptias contrahant cū alio, relicto eo, cuius turpe consortium antea agnouerant, nec in fine communionem accipiant: in honestae enim coniunctionis poena aliquo futuri matrimonij praetextu, si non excusari, releuari tamen potest; sed tunc praefertim, cum matrimonium cum eodem postea celebratur. At cū eo sp̄tato ante cōnubium initū, alter ad matrimoniū eligitur, accusari multo magis, quàm defendi excusariue potest: quòd praeter turpitudinem, insigne sit animi leuis & inconstantis iudicium. Ex quo consequitur, multo minus excusari eas, quae plurium, quàm quae vnus tantum impudica abutuntur consuetudine: vnum enim admittere, intemperantis animi est: at duos vel plures, seruilis turpitudinis & libidinis meretriciae nota perspicua, ideòq; Patres maiorem seueritatem in has, quàm in illas exercent.

VEL SI FVERIT ILLE FIDELIS,
quem acceperit, communionem non accipiat, nisi
post decem annos, acta legitima poenitentia,
nisi infirmitas coegerit velocius dare
communionem.

NON solum poenitentia afficitur vidua, cū alij nupsit diuerso ab eo à quo antea cognita est infidelis, sed etiam si fidelis; eo tamē discrimine, quòd si infideli, perpetuò; si fidelis, decem tantum annorum spatio-communione priuetur.

De delatoribus.

Canon LXXIII.

Delator si quis extiterit fidelis, et per delationem eius aliquis fuerit proscriptus, vel interfectus, placuit, eum nec in fine accipere communionem. Si leuior causa fuerit, intra quinquennium accipere poterit communionem. Si catechumenus fuerit, post quinquentia tempora admittatur ad baptismum.

De delatoribus.

Canon LXXIII.

Delator si quis extiterit fidelis, & per delationem eius aliquis fuerit proscriptus, vel interfectus, placuit, eum nec in fine accipere communionem. Si leuior causa fuerit, intra quinquennium accipere poterit communionem. Si catechumenus fuerit, post quinquentia tempora admittatur ad baptismum.

Burchardus

Burchardus lib. 6. decretorum. c. 27. ex cap. 1. huius Concilij canonē fecerat, cum sit, 73. verba eius paulo diuersa. [Delator si quis exstiterit fidelis, & per delationē eius aliquis fidelium fuerit praescriptus, vel interfecit, placuit, eum non nisi in fine accipere comunione. Si leuior causa fuerit, intra quinquenniū accipere comunione poterit. Si catechumenus fuerit, post quinquennij tempora admittatur ad baptismū.] Iuo part. 10. c. 156. [Delator si quis exstiterit fidelis, & per delationē eius aliquis fidelium fuerit proscriptus, vel interfecit, placuit, eum non nisi in fine, accipere comunione. Si leuior causa fuerit, intra quinquenniū accipere comunione poterit. Si catechumenus fuerit, post quinquennij tempora, admittatur ad baptismū.] Sic & Gratianus in can. si quis fidelis, 5. q. 6. Vulgarum Concilij lectionē, cum negatione: Nec in fine: magis probo, quod saepifimē eadē poena pro similibus delictis in hoc Concilio sanciat.

De poena delatorum, & qui dicerentur proscripti. Cap. LXIX.

GRAVITER tulisse antiquos Ecclesiae Patres, ut ira aut odio magis, quam pietate, Christi fideles aliorum crimina ad iudices punienda deferrent. Lactantius his verbis ostendit: [Non enim (ait) cum occidere Deus vetat, latrocinari nos tantum prohibet: sed ea quoque ne fiant, monet, quae apud homines pro licitis habentur. Ita neque militare iusto licebit, cuius militia est, in ipsa iustitia; ne-

que verò accusare quemquam crimine capit, quia nihil distat, utrum ne ferro, an verbo potius occidas: quoniam occisio ipsa prohibetur. Itaque in hoc Dei praecepto nullam prorsus exceptionem fieri oportet; quin occidere hominē sit semper nefas, quē Deus sanctū animal esse voluit.] Qui ergo aliorum crimina deferrent, ut interficerentur, vel proscriberentur, in perpetuū comunione priuatur ab Hispanis Episcopis. Burchardus perperam legit praescriptus, pro, proscriptus. Vocabantur olim proscripti, quorum nomina in foro, libellis publicē fixis scripta exstabant; ut quaere retur ad necē, & praemio percussori, & supplicio occultatori proposito, ab Appiano traditū est Lucium Sillam harum proscriptionum principē, ac inuentorem fuisse: lege autem Papia Poppea certa criminum delatorum praemia proposita, ne perditī & facinorosi homines, clandestina facinora admittētes, impuniti relinquerentur, Suetonius refert. Ea autē cum dimidium multa antea fuissent, Nero Imperator delatorum licentiam volens comprimere, ad quartas reuocauit, ut in illius vita scribit Suetonius: vnde quadruplatores dicti, quod quartam partem de proscriptorum bonis (quos detulerant) assequerentur, ut à Poediano proditum est. Cum autem multi eo quaestu turpiter vitam tolerarent, temporumque licentia ad calumnias saepe abuterentur, de illorum praemijs abrogandis prudenter coeperunt Senatores Romani cogitare: sed Tiberius Caesar obstitit, dicitans iura subuerti, si custodes

dd 2

legum

Lactantius diuinarum institutio num lib. 6. c. 20.

Burchard lib. 6. cap. 27.

Suetonius. c. 10. in vita Neronis. Asconius Poedias actione. 3. in Verrem.

Tacitus lib. 4. an
malis: Suetonius
in vita Tiberij. cap.
60.

Dion Cassi. libro
37. hist. Rom.
Suetonius in vita
Vitellij. c. 14.

Suetonius in vita
Domitij. c. 12.

Aristot. lib. 6. Po
lic. c. 5.

Capitolinus in vi-
ta Pij Antonini.
Herodianus lib.
5. de Traiano. Pli-
nius in panegiri-
co.

Herodianus lib. 2
c. 7. Dio Cassius
lib. 58.

Dion Cassius co-
dem lib. 58.

Constantinus Ma-
gnus in edicto ad
provinciales re-
cto in l. penult. de
delatorib. lib. 10.

legum amouerentur, vt scripsit Tacitus & Suetonius: sicque in immen-
sum hoc modo auctas fuisse opes, sub Tiberio Dion Cassius refert.
Vitellius quoque tantam delatoribus fecit fidem, vt Mathematicos de-
latos, & inauditos capite punierit, vt in illius vita prodit Suetonius. Do-
mitrianus operum & munerum impensis exhaustus, nihil penſi habuit,
quin praedaretur omni modo: bona viuorum ac mortuorum, vsque-
quaque, quolibet & accusatore & crimine corripiebantur: satis erat ob-
ijci quaecumque factum, dictumque, aduersus Maieſtatem Principis,
vt idē Suetonius est auctor. Ne ergo fideles, vel praemio, vel gratia Im-
peratorum, aut Praefectorum allecti, aliorum crimina detegerēt, poena
ab his Patribus constituta est. Nec pie solum & christianē Rempublicam
suam gerunt Hispani Patres, sed prudenter; ablati enim his delat-
tionibus, odium & inuidia ciuium cessat, contentio tollitur, studium
maledicendi minuitur, & quod pluris est aestimandum, eradicatur ma-
le acquirendi cupiditas: quibus pax & concordia proborum ciuium
turbari & perturbari solent, vt doctē magistratus omnes admonuit
Aristoteles. [Quare oportet eos (ait) qui curam salutis habent Reipubli-
cae, contra moliri, leges ponēdo: vt damnatorum bona sacra sint, & non
in publicum, sed in sacrum referantur: haec enim lex nihilominus iniu-
rias compeſcet, nam poena eadem erit: Populus autem minus cupidē
damnabit, cum nihil sit vtilitatis ex damnatione suscepturus. Insuper
publicas accusationes, quam rarissimas facere, magna poena constituta,
aduersus eos, qui falso accusarint. Non enim populares in iudicium vo-
cari consueuerunt, sed nobiles. Oportet autem erga statum Reipubli-
cae, quantum fieri potest, omnes reddere beneuolos; quod si id fieri ne-
queat, saltem conari, ne hostes existiment eos, qui gubernant.] Intellexe-
runt id olim Vespasianus, & Titus Imp. quos tato persecutos odio fuisse
delatores Dion commemorat, vt flagellis caesos, per amphitea-
tri arenam spectandos traducerent: vt poenis coerciti, à noxis defe-
rendis abstinerent. Pius verò Antoninus, eos qui crimina defere-
bant, si non probassent, capitali poena affecit; si probassent, oblato
praemio priuatos dimisit infames. Quinimo ab illo extinctos omnes
Capitolinus refert. De Opilio Macrino, idem recenset Herodianus: de
Traiano Plinius: de Pertinace & Gordiano, Herodianus: de Tiberio
Dion Cassius: tamenſi enim illis fauisset prius, comperiens tamen
postea perniciosum esse hominum genus, saepeque concessa hac
abusum fuisse potestate; & ob leue vel simulatum, & confictum cri-
men, ira, odio, & pretio, optimorum ciuium mores, fortunas, salutem,
& vitam, in discrimen adduxisse; omnes qui inter delatores praecipui
erant, vna die occidi iussit, vt à Dione memoriae traditum est. Pruden-
ter autem Constantinus Magnus cauit, ne quisquam priuatus
delator esset, sed delationes ab aduocato fisci esse
proponendas.

VEL INTERFECTVS FVERIT.

De poena eius qui aliquem interficiendum detulit.

Cap. LXX.

DEO singulari pietate & modestia instituen-
dos Christianos prisci Patres voluerunt, vt ab
spectaculis in quibus homines interficerentur,
abstinere praeceperint, vt tradidi superius. Vi-
su enim, dictu, auditu nihil esse volēbat Christia-
no cū insania Circi, cū atrocitate arenae, cū fa-
uicia spectaculi, quāto ergo magis nec cū ipsius
editione: edit enim spectaculū qui fratrē publi-

Hoc lib. 3. ca. 50.

cē defert, vt publicē interficiatur: nec defert solū, sed interficit. Quid
enim interest ferro, an verbo occidas, vt scripsit Lactantius? Isidorus
autem: [Beatus, cuius testimonio innocens ab scelere obiecto purga-
tur: impius, cuius prodicione etiā iniquus perimitur. Neq; enim decet
Christianū morti obnoxium subdere, & ad effundendū sanguinē, infeli-
cium voce testificationis praebere sermonē. Sermo enim iusti, tantū ad
ministerium debet esse salutis; ira verò indignationis & tribulationis &
immisionis per Angelos malos.] Aliò praetereā animum intendere in
hoc canone potuerūt Patres, ne videlicet cūm edicta Imperatorum aut
Praesidum ethnicorum aduersus Christianae fidei professores propone-
rentur, auderent fideles, vel catechumeni alios Christianos vel fratres
odio deferre, vt aliena Praesidū manu proprias iniurias vindicare: vt
vindicasse multos olim, antiquorū monumētis testatū est: vel saltē edi-
ctorū & Praefectorū metu. In actu enim passionis Beati Cypriani Pa-
ternus Proconsul dixit: [Volo scire ex te, qui sint presbyteri, qui in hac
ciuitate consistunt. Cyprianus Episcopus respondit: Legibus vestris be-
ne ac vtiliter censuistis, delatores nos non esse. Itaque detegi & deferri
ā me nō possunt, in ciuitatibus suis inueniētur. Paternus Procōsul dixit:
Ego hodie in hoc loco exquiro. Cyprianus dixit: Cūm disciplina prohi-
bit, vt quis se vltro nō offerat, & tuae quoque hoc censurae displiceat,
nec offerre seipsi possunt, sed ā te exquisiti inuenientur.] Quare in eos
qui fideles ethnicis magistratibus deterrēt, vel indicarēt, poenā statuit,
Cōciliū Ancyranū, & paulō anti, Conciliū Arelatēse I. [De his (inquit)
qui scripturas sanctas tradidisse dicūtur, vel vasa Dñica, vel nomina fra-
trū suorum, placuit nobis, vt quicumq; eorū in actis publicis fuerit de-
tectus, vel verbis nudis, ab ordine cleri amoueat.] Noluerūt enim His-
pani & Gallicani Episcopi, Christianos ira fratrum & odio, in religio-
nis & vitae discrimen inferri; tamen ipsi fideles iudicari, castigari, puni-
ri, interfici saepissimē oparēt pro Christo. Tertullianus, [Christianus ve-
rō quid simile? (egerat prius de delinquentibus ethnicis) neminem pu-
det, neminem poenitet, nisi planē retro non fuisse, si denotatur, glo-
riatur; si accusatur, non defendit; interrogatus, vltro confitetur, dam-
natus

Lactant. lib 6. di-
uinar. insti. c. 20.
Isidorus lib. 3. de
summo bono. c. 59

Exstat in vita D.
Cypriani.

Conc. Ancyran.
can. 9.
Conci. Arelat. I.
can. 13.

Tertul. in Apolo-
getico. cap. 1.

natus gratias agit. Quid hoc mali est, quod naturalia mali non habet? timorem, pudorem, tergiuersationem, poenitentiam, deplorationem. Quid hoc mali est, cuius reus gaudet? cuius accusatio votum est, & poena felicitas.

SI LEVIOR CAUSA FVERIT,
intra quinquennium accipere poterit
communione.

UAM feueri & acres fuerint Hispani Patres in vindicanda delatorum audacia, hinc constat, dum nō solū grauiora crimina, ex quibus proscripio bonorum, aut interfectio recundet, sed & leuiora, ac rōri multent poenitentia, quān soleat hodie adulterium, incestus, vel homicidium, dum quinque annorum poenitentiam iniungant.

SI CATECHVMENVS FVERIT,
post quinquennij tempora admittatur
ad baptismum.

ON fidelium iam & Christianorum tantū curam gestit olim Ecclesia, vt superius est animaduersum, sed & catechumenorum. Cū enim illi Christianae Reipublicae ciues fieri cupiant, non iniuria Christianorum legibus subduntur. Qui alicuius enim Reipublicae honores & commoda sentire vult, incommoda & onera (si haec onera sunt) vt sentiat, necesse est, in his praesertim quae ad eandem causam spectāt. Quare cū catechumenis ad baptismum recipiendum biennium praescriptissint antea Patres: si postea crimen aliquod admiserint, vt illius sordes purgare valeant, triennium additum est in praesenti. De alijs poenis catechumenorum actum late superius.

Can. 42. huius
Concil.

Hoc lib. 3. cap. 59.
& 60.

De falsis testibus.

Cañon LXXIV.

Falsus testis, prout crimen est abstinebit: si tamen non fuerit mortis, quod obiecit. Et si probauerit, quod diu tacuerit, biennij tempore abstinebit. Si autem non probauerit in conuentu clericorum, placuit per quinquennium abstinere.

De falsis testibus.

Canon LXXIV.

Falsus testis, prout crimen est, abstinebitur. Si tamē non fuerit mortis quod obiecit: & probauerit, quod diu tacuerit, biennij tēpore abstinebitur. Si autem non probauerit in conuentu clericorum, placuit per quinquennium abstinere.

Bur

BVrhardus lib. 16. cap. 18. ex canone 10. huius Concilij citat decretum, cum sit 74. [Falsus testis (ait) prout crimen est, abstinetur: si tamen non fuerit mortis, quod obiecit, & probauerit quod diu tacuit, biennij tempore poenitebit. Si autem non probauerit in conuentu clericorum, placuit per quinquennium abstinere.] Bernardus autem Papiensis praepositus in prima Epistolarum decretalium collectione. lib. 5. titu. 6. de crimine falsi. c. 1. aliter. [Falsus testis (ait) prout crimen est, punietur, si tamen non fuerit mortis quod obiecit, & probauerit, quod diu tacuit, biennij tempore poenitebit: si autem non probauerit in conuentu clericorum, placuit per quinquennium abstinere.] In C. MS. Lucensi & S. A. Emiliani. [Falsus testis prout crimen est abstinere, si tamen non fuerit mortis quod obiecit, etsi probauerit, quod non tacuerit, biennij tempore abstinere.] Sed magis placet lectio editorum Codicum: quod diu tacuerit, quibus alij etiam CC. nostri MS. consentiunt.

De poena falsi testis. Cap. LXXI.

SCRIBIT Isidorus falsum testem triplicem iniuriam irrogare: primam Deo, cuius praesentiam contempnit: secundam iudici, quem mentiendo sefellit: postremam innocenti, quem suo testimonio seu mendacio laedit. Ideo tam seuera ab Hispanis Episcopis excommunicatione multatur. Si crimine in quo deposuit, mortis esset, perpetua excommunicatione puniri voluisse crediderim, vt delatores canone praecedenti, etsi expressum hic non sit. Si vero illud non esset mortis, & probauerit testis accusatus se non sponte ad testimonium ferendum profiliisse, sed diu tacuisse, & velut adactum delatoris impulsu, biennij communionem priuandum: si vero hoc non probasset, quinquennio, quod maiori esset culpa obnoxius. Aristoteles cum Charondam Catinensium legistatorem summis efferret laudibus, illud vnicuique illius inuentum commemorat, quod primum omnium falsis testibus legem multamque posuerit. Apud Romanos Tarpeio monte deiici, Gellius est auctor. Lege diuina à Moyse promulgata ea poena afficiendos, quam essent passuri hi, quibus imposuerunt calumniam, si verum fuisset testimonium, tradit Iosephus; quod legibus nostris receptum est.

Quod si clericus sit, qui falso testimonio alterius vitam, fortunas, aut famam laedit, capitalis criminis reum censendum docuit Concilium Venticum, & ab officij honore depositum in monasterium detrudendum, Agathense.

De his autem, qui testem ad falsum iurandum induxerunt, nulla hic poena exstat, nisi maius, vt falsum testem illum puniendum: quid enim interest, sua, an aliorum lingua ipse noceat? exstat tamen expressa in Concilio

Mantif-

D. Isidor. lib. 3. de
summo bono. cap.
59.

Arist. lib. 2. Po-
lit. c. 10.
Aul. Gell. lib. 20.
noct. Attic. c. 1.
Ioseph. lib. 4. Iu-
daic. antiquit. c. 6

Lege 80. Tauri.

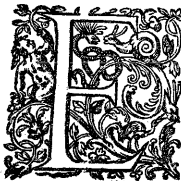
Concil. Venetic.
can. 15.
Concil. Agathen.
can. 59. Exstat
apud Grat. in c. si
Episcopus, 50. dif.

Concil. Matifc.

Matifconenſi. [Quis cōuictus fuerit , alios ad falſum teſtimonio vel periurium attraxiſſe , aut quacumque corruptione ſolicitafſe , ipſi quidē uſque ad exitum non communicent : eis uero qui ei in periurio conſenſiſſe probantur , poſt ab omni ſunt teſtimonio prohibendi , & ſecundum legem , infamia notabuntur , ſed & his qui mendacio ueritatem (quam ſa- cro ſanctam uenerari debebant) uiolaſſe comperti ſunt .]

SI AVTEM NON PROBAVERIT
in conuentu clericorum , placuit per quin-
quennium abſtineri .

*A tempore Apoſtolorum Eccleſiam habuiſſe iuriſdictionem foren-
ſem , & hoc canone comprobari . Cap. LXXII .*

His etiam uerbis obſeruare licebit , audientiam olim , ſiue iuriſdictionem forenſem Epifcopos & clericos habuiſſe in Chriſtianos , nec de foro poe- nitali tantum , ſed de exteriori iudiciali decre- tum hoc intelligi oportere ; ne haeretici externa hanc Eccleſiae iuriſdictionem & poteſtatē , vel ſtultē negent , vel impiē calumnientur , ut nimis recentem & nouam iactantes . Nec à Conſtan- tini Magni actate eius initium repetendum eſt , ſed ab ipſis Apoſtolorū temporibus Apoſtolica auctoritate firmatum , ut praeter hoc Hiſpano- rum Epifcoporum decretum , Auguſtinus probat : & de moleſtia litii & litigantium pertinacia his uerbis conqueſtus . [Suis uicioſis & negotio ſis cupiditatibus adiuuandis ut occupemur , & eis noſtra tempora impē damus , eſſagitat , aut certē infirmos premunt , ut cauſas ſuas ad nos de- ferre compellant , quibus dicere non audemus . Dic homo , quis me con- ſtituit iudicem aut diuiſorem inter uos ? conſtituit enim in talibus cau- ſis Apoſtolus Eccleſiaſticos cognitores , in foro prohibens iurgare Chri- ſtianos . Nec illis quidē qui non aliena rapiunt , ſed ſua cupidē repetunt , dicimus : Cauete ab omni cupiditate , conſtituentes eis ante oculos homi- nē , cui dictum eſt : Stulte , hac nocte auferetur à te anima tua , quae prae- paraſti cuius erit : quia & quando dicimus , non recedunt , nec declinant à nobis , ſed inſtat , uirget , precantur , tumultuantur , extereſcunt , ut ipſi po- tius ad iſta quae diligunt , quàm ſeruandis Dei mandatis quae diligi- mus , occupemur . O quanto taedio turbarum turbulentarum , & quan- to deſiderio diuinorum eloquiorum dictum eſt : Declinate à me maligni , & ſcrutabor mandata Dei mei . Ignoscant obediētes fideles , qui pro ſuis ſecularibus cauſis rarē nos quaerunt , & iudicijs noſtris facili- mē acquieſcunt , nec nos conterunt litigando , ſed obtemperando po- tius conſolantur . Certē propter eos qui & inter ſe pertinaciter agunt , & quando bonos premunt , noſtra iudicata contemunt , faciuntque

D. Auguſt. in com-
men. ad pſal. 118.

1. Cor. 6.

nobis

nobis perire tēpora rebus erogādis diuinis, certē inquam propter istos, & nobis liceat exclamare in hac voce corporis Christi: Declinate à me, maligni, & scrutabor mandata Dei mei.] Et rursus: [Dominum Iesum (inquit) in cuius nomine securus haec dico, testem inuoco super animā meam, quoniam quantum attinet ad meum commodum, multo mallem per singulos dies certis horis, quantum bene in moderatis monasterijs constitutū est, aliquid manibus operari, & horas certas habere ad legendum & orandum, aut aliquid de diuinis literis agendum liberas, quā tumultuosissimas perplexitates causarum alienarum pati de negocijs secularibus, vel iudicando dirimendis, vel interueniendo praescidendis: quibus nos molestijs idē affixit Apostolus, nō vtiq; suo, sed eius qui in eo loquebatur, arbitrio.] Idem docet D. Clemens, Ambrosius, Chrysostomus & Popsidius Episcopus Calamensis, quorum sententias, quia superiūs aliō tulimus, non est sanē visum operacpretium eadēdem iterum hīc repetere.

De conuentu autem clericorum idēd meminerunt, quōd Episcopi olim nihil inconsulto clero agere solerent, vt testantur iisdem Clemens, & Chrysostomus. Vnde diuus Ignatius ad Tralianos, presbyteros, consiliarios & confessores Episcoporum appellat, quod illorum consilio publicas res capefferent: haec enim erat antiquorum Episcoporum consuetudo, haec sanctitas & prudentia, [vt si forē aliquando quispiam eorum vellet aliquatenus deuiare (quod de Pontificē & eius consiliarijs scripsit diuus Bernardus) ipsi non sine- rent, fraenarent praecipitem, dormitantem excitarent, quorum reuerentia & libertas ipsum extollentem reprimeret, cedentem corrigeret; quorum substantia & fortitudo nutantem firmaret, dissidentem erigeret, quorum fides & sanctitas ad quaeque sancta, quaeque honesta, ad quaeque pudica, ad quaeque amabilia & bonae famae prouocaret.] Quōd adēd probarūt Patres Africani in Concilio Carthaginensi IV. vt irritam decreuerint eorum Episcoporum sententiam, quam illi sine praesentia clericorū tulissent. [Vt Episcopus (aiunt) nullius causam audiat, absq; praesentia clericorum suorum, alioquin irrita erit sententia Episcopi, nisi praesentia clericorum confirmetur.] Nec forenses causas tantūm ciuiles, aut criminales, sed nec spirituales tractabant, nec ad sacerdotium fideles admittebant sine clericorum praesentia, vt vnā illi prospicerent cum Episcopis, an qui sacro senatui forēt adscribendi, digni essent tantae dignitatis honore, ne illis incōsultis, Respublica Christiana quid detrimenti caperet, vt eodem Concilio Carthaginensi IV. decernitur. Quam antiquam Ecclesiae inter Episcopos & clerum pacem, vel vnitatem potiūs, haec, vtinam, aetas nostra fidelius obseruasset: non enim tot inter Episcopos & Capitula (vt vocant)

discordiae, lites, & contentiones
oriuntur.

(?)

Psal. 118.

D. August. in libro de opere monachor. cap. 29.

*1. Corint. 6.
D. Clemens lib. 2.
Apost. cōst. c. 49
& 50.
D. Chrys. hom. 16*

*D. Ambr. in oratione cōtra Auxentium,
Popsidius Episcopus Calamensis,
in Vita D. August. cap. 19.
D. Clemens lib. 2.
constitut. Apostolic. cap. 1.
D. Chrysostom. in libr. de sacerdotio
D. Ignatius in epistol. ad Tralianos.
D. Bernardus lib. 4. de considerat. ad Eugeniu. c. 5.
Cōcil. Carthag. 4. can. 23.*

Exstat apud Gratia. in. cap. nullius 15. q. 7.

Concil. Carth. 4. ca. 22.

De his qui sacerdotes accusant,
nec probant.

Canon LXXV.

Si quis autem Episcopum, presbyterum, vel diaconum falsis criminibus appetierit, & probare non potuerit, nec in fine dandam ei esse communionem.

De his qui sacerdotes, vel ministros accusant, nec probant.

Canon LXXV.

Si quis autem Episcopum, presbyterum, vel diaconum falsis criminibus appetierit, & probare non potuerit, nec in fine dandam ei esse communionem.

Adrianus Papa in ea collectione canonum, quam superius dixi ad causae suae tuitionem fecisse, hunc canonem 60. illorum numero retulit. [Si quis (ait) Episcopum, aut presbyterum, aut diaconum falsis criminibus appetierit, & probare non potuerit, nec in fine dandam ei esse communionem.] Exstat etiam canon confirmatus in actis Concilij, apud sanctum Medardum in suburbio Suefionensi, tempore Caroli Regis Francorum anno Domini 853. & apud Iuonem 6. part. decretor. c. 288. et si Concilio Carthaginensi tribuerit, sicut & Laurentius Surius primo tomo Conciliorum ad finem Carthaginensis III. Exstat, & apud Gratianum in cap. si quis Episcopum. 8. q. 3. & Anselmum lib. 3. cap. 92. Iuo & Surius: Nisi in fine: non rectè.

De falsa Episcoporum, & clericorum accusatione punienda.
Cap. LXXIII.

Vex loco & tempore, sic ex dignitatis gradu vitaeque merito atrocitas iniuriae crescit. Qua de causa, falsa Episcoporum, presbyterorum & diaconorum, quam secularium accusatio acrius sanè est punienda. Vna, quinquennij; altera, perpetua excommunicatione multatur. Accessit huic & alia ratio, ne videlicet temerè laici ad clericorum accusationem profilirent, dissidebant enim olim ab eis odio capitali: ideò acriori poena cohiberi debebant. Nec laici quicumque clericos accusare poterant, sed omni crimine vacui, & tales, vt ab ordinibus suscipiendis repelli non possent: vt refert & comprobat Adrianus Papa I. [Placuit (ait) vt seruus, nullus libertus, nulla infamis persona sacerdotem accuset: omnes verò infames esse dicimus quos leges seculi infames appellant, & omnes qui culpis exigètibz, ad sacerdotium non possunt prouehi. Indignum est enim vt illi eos accusent, qui esse non possunt quod ipsi sunt. Quoniam sicut maiores à minoribus non iudicantur, ita nec criminari possunt.] In accusatione autem succumbentes dānari anathemate Concilium Bracarense constituit: accusationem autem hanc coram Episcopis & praepositis Ecclesiae proponendam, vel ex ca nonè praecedenti intelligi potest.

*Adrianus PP. I.
in collectione de-
cretorum, cap. 10*

*Concil. Bracar.
can. 8.*

P De diaconibus, si ante honoré peccasse probentur.

Canon LXXVI.

Si quis diaconum se permiserit ordinari, & postea fuerit in crimine detectus mortis, quod aliquando commiserit; si sponte fuerit confessus, placuit, eum, acta legitima poenitentia, post triennium accipere communionem; quod si alius detexerit, post quinquennium, acta poenitentia, accipere communionem laicam debere.

De diaconis, si ante honorem peccasse probentur.

Canon LXXVI.

Si quis diaconum se permiserit ordinari, & postea fuerit in crimine detectus mortis, quod aliquando comiserit; si sponte fuerit confessus, placuit, eum, acta legitima poenitentia, post triennium accipere communionem: quod si alius eum detexerit, post quinquennium, acta poenitentia, accipere communionem laicam debere.

Diaconus in crimine mortis detectus, etiam ante ordinationem admissio, deponitur: & quod esset crimen mortis.

Cap. LXXIV.

ETVS est Phauorini Philosophi sententiá, loquendum esse sermone recenti, viuendum autem antiquis moribus; quod si prius vt obseruant multi, obseruarent posterius; vel pauciores vel meliores certé essent in Ecclesia ministri. Olim enim, vt ex hoc canone apparet, ea morum integritate & innocentia praeditos eligi oportebat, non Episcopos tantum & presbyteros, sed etiam diaconos, vt ob antiquum crimen, ante ordinem admissum, illo postea fungi impedirentur: si vel propria confessione, vel probationibus legitimis, illud Ecclesiae postea constitisset. Simile est quod de haereticis ordinatis edixerunt, superius: quod & placuit Concilij Nicaeni patribus. [Si qui (aiunt) sine examinatione promoti presbyteri sunt, & postea examinati, confessi sunt peccata sua, & cum confessi fuissent contra regulam venientes homines manus eis temere imposuerunt, hos Ecclesiasticus ordo non recipit. In omnibus enim quod irreprehensibile est, defendit Ecclesia Catholica.] Concilium Bracarense II. [Si quis presbyter, aut diaconus sine aliqua examinatione promoti sunt, aut certé cum discuterentur, criminosa peccata sua celauerunt, & post ordinationem ab alijs sunt detecti, abijciatur à clero; similiter & de vniuerso ordine cleri seruetur: nam hoc sibi, quod irreprehensibile est, sancta & Catholica defendit Ecclesia.]

Phauorinus apud Cellium Noctium Aetiar lib. 1. cap. 10.

Superius can. 51. Concilium Nicaenum can. 9.

Concil. Bracaven. 2. canon. 24.

F In hoc sibi, quod irreprehensibile est, sancta & Catholica defendit Ecclesia.]

IN CRIMINE DETECTVS
mortis.

Theodorus Balsa
m. in epist. 1. ad
Amphilochium
Ieonj Episcopum
cap. 32.
Cyrillus lib. 4. in
Leuit. D. Chryf.
in psalm. 49. Ori-
genes hom. 10. in
Genesim. Clemēs
Alexandrinus
lib. 2. Stromat.
D. Ambro. lib. de
poenitētia cap. 9.
& lib. 2. cap. 30.
Hieronym. contra
Iovinianum.
Bernard. de tripli-
ci misericordia.

Quid mortis crimen sit, indicat sanè etymon ipsius nominis, do-
cetque Theodorus Balsamon: [Peccatum ad mortem (inquit)
mihi videtur esse omne peccatum, quod capitale inducit supplicium,
mortem scilicet peccatori.] Ante Theodorum Cyrillus, D. Chryso-
stomus, Origenes, Clemēs Alexandrinus. Nec à Graecis dissentiunt Latini,
Pacianus parenesi ad poenitentiam, vbi legit, id est peccatum quod ducit
ad mortē. Eiusdē sentētiaē fuere Beatus Ambrosius, Hieronymus, &
Bernardus; quod autē leuius est, hoc veniale dicitur, quod ex se, hoc veni-
am ob leuitatem materiae & ipsius humanae naturae imbecillitatem;
illud autem mortem ob grauitatem mereatur. Ex his edocemur quā
antiqua certaue fuerit semper in Ecclesia peccati mortalis (vt vocant)
venialisque differentia, nec omnia esse aequalia, vt cum veteri Stoico-
rum paradoxo, impiē censuit Iouinianus, auctore Augustino. Nec omnia
esse mortalia vt nouē asseruit Caluinus; nam non ex omni peccato,
etiā leuissimo, deponerentur olim à suscepto ordine diaconi: nam sic
qui possent eo munere fungi: Deponeretur ergo ex grauibus, illis videli-
cet, quorum reatus mortalis erat, hoc est, poenam merebatur aeternam.

SI SPONTE FVERIT CONFES-
sus, placuit, cum, acta legitima poenitentia, post trien-
nium, accipere communionem: quòd si alius detexerit,
post quinquennium, acta poenitentia, acci-
pere communionem laicam debere.

Leuius, qui se deserunt, quàm conuictos puniendos.
Cap. LXXV.

Tertull. lib. de poe-
nitentia. c. 8.

VT modesti & Christiani animi est, ingenuique
pudoris, peccata propria, lapsusque sponte fateri;
sic duri obstinati & pertinacis, probationes iudicij,
sententiamque expectare forensē. Rectē enim
Tertullianus, [Tantum (inquit) releuat cōfessio delictorū,
quantum dissimulatio exaggerat: cōfessio enim
satisfactionis consilium est, dissimulatio cō-
tumaciae. Confessione praeterea satisfactio dispo-
nitur, confessione poenitentia nascitur, & vt poenitentia Deus, sic & iu-
dex poenitentia mitigatur. Est enim apud eos spontanea accusatio, iu-
sta excusatio, spontanea damnatio, vera absolutio.] Ideoque decreuit Cō-
cilium, vt si diaconus crimen quod admisit, vel ante ordinem susceptū,
vel post, sponte Ecclesiae detulisset, velletque, maculas illius Ecclesiasticae
disciplinae

P disciplinae medicina purgare; non nisi duorum annorum spatio poenitentia illi iniungeretur: quod si inuito illo & repugnante, alius detulisset, legitimèque probasset, quinquennij supplicium indiceretur. Eodem exemplo, poenam longè diuersam constituerunt hi Patres fidei habenti uxorem, si cum Iudaea vel Gètili moechatus, se ipsum detulisset, vel inuito illo alius detexisset. Simile est quod decreuit Concilium Neocaesariense, [Qui admiserit corporale peccatum (ait) & hic postea presbyter ordinatus est, si confessus fuerit, quòd ante ordinationè suam peccauerit, non quidem offerat, maneat tamen in alijs officijs, propter eius studij vtilitatè: nã caetera peccata censuerunt plurimi etiam ordinatione priuari.] Et mox. [Similiter & diaconus si eodè culpae genere fuerit inuolurus, se se à ministerio cohibebit.] Concilium Bracarense II. [Si quis presbyter ante ordinationem peccauerit, & post ordinationem confessus fuerit, quia antea errauit, non offerat, sed tantum pro religione, nomen presbyteri portet: similiter & de diaconibus seruandum est, vt si ipse confessus fuerit, ordinem subdiaconatus accipiat: hoc est, illo fungatur.]

Canone. 78. huius
Concilij.
Concil. Neocaes.
can. 9. & 10.

Concil. Bracarense
2. can. 25.

ACCIPERE COMMUNIONEM laicam debere.

Quae fuerit laica communio. Cap. LXXVI.

VAE fuerit laica communio, adhuc inter doctores non conuenit: quibusdam à materia, alijs à loco nomen laicae inditum interpretantibus; sed magis placet à materia & loco simul laicae nomen, communionem laicam accepisse; sed à loco praefertim. Olim enim in Ecclesia ad audiendam sacram, percipiendamque sacri corporis communionem, diuersa loca fidelibus à clericis praescripta erant: intra caecos enim Ecclesiae (hodie chorum vocamus, & in Ecclesijs minoribus, capellam maiorem) non intrabant laici, nec ibi orare, aut communicare poterant; quod praclarum D. Ambrosij factum, omnium Episcoporum imitatione dignissimè, perspicue probat. Theodosium enim Imperatorem, post oblatum munus ad altare, intra cancellos haerentè, per diaconum interrogari iussit, nunquid vellet, quod isthinc haereret: dicenti se nihil aliud velle, quam vt diuina mysteria peragi videret: Ea (inquit ille) isthinc videre tibi non licet; habent in Dei templo sacerdotes, habent & laici locum suum. In Concilio etiam Laodicensi id decretum est. [Solis (ait) ministris altaris liceat ingredi ad altare, & ibidem communicare.] Quod in Hispania cauit Concilium Bracarense I. [Item placuit (inquit) vt ingredi sacrarium, ad communicandum,

Niceph. lib. 12.
hist. Eccles. c. 141.

Concil. Laodice-
num can. 19.
Concil. Braca. 1.
can. 31.

In. 6. Synodo can.
69.

Concil. Toleta. 4.
car. 18.

Dionys. Areopa.
Clemens Papa li-
bro 2. cap. 61. cō-
stitut. Apostolic.
Concil. Sardicen.
can. 1.

Cōcil. Agathen.
can. 50.

Grati. in can. 51.
Episcopuss. diff.

Concil. Toleta. 1.
Cornelius Papa

in cap. 4. epistola-
e ad Fabianum
Antiochenum,
citatae ab Euseb.
lib. 6. hist. Eccle-
siast. cap. 35.

D. Cyprian. epist.
2. ad Stephanum

Papam, & epist.
52. ad Antonia-
nū. & alia 68. ad

Clerum, & ple-
bem in Hispania

consistentes. In-
notent. 1. in epist.

22. ad Episcopos
Macedoniae. c. 4.

D. Gregor. lib. 4.
indist. 13. epist.

17. cap. 61. Nico-
laus 1. in can.

Theopaldum 2.
quasi. 3.

Felix Papa 3. in
epist. 1. ad Episco-
pos Africae cap.

2.

nō liceat laicis, viris, vel mulieribus, nisi tantum clericis: sicut & antiquis canonibus institutum est.] Et in sexta (vt perhibetur Synodo. [Nulli omnium (ait) qui sit in laicorum numero, liceat, intra sacrum altare ingredi: ab eo tamen nequaquam prohibita potestate & auctoritate regia, quandoquidem voluerit creatori dona offerre, ex antiquissima consuetudine.] Clarius, Concilium Toletanum. [Nonnulli (ait) sacerdotes post dictam orationem Dominicam, statim communicant, & postea benedictionem in populo dant: quod deinceps interdicimus, sed data benedictione ad populum, tūc corporis & sanguinis Domini Sacramentum sumatur: eo videlicet ordine, vt sacerdotes & leuitae ante altare communicent, in choro clerus, extra chorum populus.] Laici autem, vt refert Micrologus, consistebant ad Meridiem, foeminae ad Aquilonem. Monachi autem (auctore Dionysio Areopagita) cancellis proximerant, tanquam clero viciniore. Introitus virorum custodiebant ostiarij: foeminarum verò diaconissae, vt refert Clemens Papa. Quare cum Episcopi vel presbyteri, vel diaconi, vel alij quicumque ex clero (his enim solis poena communionis laicae imponebatur, non laicis) aliquod crimē graue admisissent, è loco suo detrudebantur, iuebanturque cum laicis esse, & cum illis extra cancellos per ministerium archidiaconi, post Ecclesiasticos communicare. De Episcopis exstat exemplum in Concilio Sardicensi. [Osus Episcopus dixit: Non minus mala consuetudo, quam perniciofa corruptela funditus eradicauda est, ne cui liceat Episcopo de ciuitate ad aliam transire ciuitatem; manifesta est enim causa, qua hoc facere tentat, cum nullus in hac re inuentus sit Episcopus, qui de maiori ciuitate, ad minorem transiret: vnde apparet, auaritia ardore, eos inflammari, & ambitioni seruire, & vt dominationem agant. Si omnibus placet, huiusmodi pernicies, saeuus & austerius vindicetur; vt nec laicā communionem habeat, qui talis est. Responderunt vniuersi. Placet.] Et mox, eandem poenam laicae communionis Episcopis translatio- nem quocumq; praetextu affectantibus, decernit. De Episcopo, presbytero, & diacono falsarijs canon est in Concilio Agathensi, vt communionem laicam suscipiant. Aliquando autem non laicam communionē sumere, sed inter laicos communicare iuebantur. Concilium Toletanum I. agens de subdiacono tertiam vxorem accipiente: Qui verò tertiam (inquit) quod nec dicendum est, acceperit, abstentus biennio, postea inter laicos reconciliatus, per poenitentiam communicet.] Cornelius Papa loquens de Episcopis qui Nouatianum ordinauerant, [Vnum eorum (inquit) ad laicam cōmunionē recepimus,] Diuus Cyprianus eandem loquēdi formulā vsurpauit, Innocētius, Gregorius, Nicolaus, & alij. Nec loco tantum, sed & materia laicam cōmunionem à sacerdotali discretam inde colligitur, quod Felix Papa iubet Episcopos, presbyteros, vel diaconos rebaptizationes in se admittentes, vsque ad obitum communionem priuandos, in obitu verò communionem laicam illis reddendam; non enim est probabile illos morientes ad Ecclesiam esse deducendos, vel si in Ecclesia morarentur, lectulis iacentes eam

Ecclesiae

P Ecclesiae partem, quae laicis praescripta erat; sed: probabilius multo, illos gradu & ministerij functione deiectos, in ordinem populi fuisse redactos, ut cum laicis ad communionem venirent, siue vnius speciei, in his provinciis, in quibus vna species laicis concedebatur: siue vtriusq; in alijs, quae vtriusq; speciei vsum receperunt: sicque legimus in Concilio Sardicensi, in fine vitae communionem laicam Episcopis amplio rem Episcopatum ambientibus denegari.

*Concil. Sardicen.
can. 2.*

Quod autem, inter laicos communicare, & laicam communionem accipere Ecclesiae ministri supplicij & poenitentiae causa iuberetur: ideo aliquando inter laicos poenitentiam agere dicebantur. Non quod poenitentiam publicam agerent sicut laici: nam ab ea arcebantur Ecclesiae ministri, ut cautum est in Concilio Carthaginensi V. & a Siricio PP. & Leone I. Sed ea (ut dixi) ratione, quod poenitentiam communionis laicae impostam agerent, communicando cum laicis: ut hinc apertior fiat sententia Concilij Neocaesariensis, dum ait: [Presbyter si uxorem duxerit, ab ordine suo illum deponi debere. Quod si fornicatus fuerit, vel adulterium commiserit, extra Ecclesiam abijci, & ad poenitentiam inter laicos redigi.] Quae verba postrema, tam graue doctis facesserunt negotium, ut tollenda illa ex contextu, ut falso addita, iuxta versionem Dionysij Exigui contendant, ut notatum est in Decreto Gregoriano notis ad Gratianum. Sed cum comoda ea interpretatione admittat, ut existant in reliquis exemplaribus; non video sane, cur illa sint expungenda. Quid enim interest, si cum Concilio dicamus, poenitentiam agere inter laicos, vel poenitentiae causa inter laicos communicare, ut usurpasse diuum Cyprianum, Gregorium, Innocentium, Nicolaum, & alios, supra est animaduersum? Quanquam inficias non ierim, sacerdotes olim & clericos grauib; irretitos criminibus, publica potuisse aliquando poenitentia multari, suis tamen prius ordinibus degradatos, ut hodie fieri solet cum his, qui ob atrociora delicta carceri perpetuo, vel triremibus addicuntur: quod miror, ut nouum & insolens doctissimos Gregoriani decreti censores reiecit, cum id compertissimum habeatur antiquorum Conciliorum decretis. Toleranum IV. [Si quis clericus (inquit) in demoliendis sepulchris fuerit deprehensus; quia facinus hoc pro sacrilegio, legibus publicis sanguine vindicatur, oportet canonibus in tali scelere proditum clericatus ordine submoueri, & poenitentiae triennio deputari.] Quod si de his degradatis poenitentiam publicam agentibus intelligamus decretum a Martino Papa, siue Episcopo Bracarensi relatum in sua collectione a Gratiano, dum ait. [Si quis presbyter propter publicam poenitentiam a sacerdote acceptam, absque aliqua necessitate diem Dominicam pro quadam religione ieiunauerit, sicut Manichaei, anathema sit:] & locos praeterea Cypriani, Gregorij & Nicolai iam citatos: nihil oberit, quod recentiori huic & antiquo Ecclesiae vsui sit consentaneum.

*Concil. Carthag.
5. can. 11.
Siric. Papa epist.
ad Elimerium Tarraconensem Episcopum.
Leo I. in epist. 90.
ad Rusticum Episcopum Narbonensem cap. 2.
Concil. Neocaes.
can. 1.*

*Can. presbyter.
28. distim.*

*C. si quis presbyter.
30. dist.
Concil. Tolet. 4.
can. 46.*

*Martinus papa
in sua collectio.
num. 57.
Gratian. in can.
si quis presbyter.
50. dist.*

F

(?)

De

De baptizatis, qui nondum confirmati moriuntur.

Canon LXXVII.

Si quis diaconus regens plebem, sine Episcopo vel presbytero, aliquos baptizauerit, Episcopus eos per benedictionem perficere debet: quòd si ante de seculo recesserit, sub fide qua quis crediderit, poterit esse iustus.

De baptizatis, qui nondum confirmati moriuntur.

Canon LXXVII.

Si quis diaconus regens plebem, sine Episcopo vel presbytero, aliquos baptizauerit, Episcopus eos per benedictionem perficere debet: quòd si ante de seculo recesserit, sub fide qua quis crediderit, poterit esse iustus.

Martinus Perezus Ayala Episcopus Guidixensis, in libro de traditionibus Apostolicis, 3. par. consideratione. 2. asser. 6. & ab illo mutuatus Alfonso Pisanus lib. 3. de actis Concilij Nicaeni, ad canonem 55. Arabicum decepti videntur, dū canonem hunc septuagesimum septimum Concilij Nicaeni esse affirmant, cum germanum & proprium huius Concilij Illiberitani & postliminio illi restituendum ex hoc manifestum sit, nisi dicamus, ab hoc in Nicaenum, Osium eius Concilij praesidem, ut plerisque alios transtulisse. Burchardus praeterea libro 4. decretorum cap. 92. hunc canonem Concilio Turonico can. 3. tribuit: sed ea citatio huic etiam restituenda est.

SI QVIS DIACONVS REGENS plebem, sine Episcopo, vel presbytero aliquos baptizauerit.

Iurisdictionis Ecclesiae esse capax diaconum.
Cap. LXXVII.

HINC obseruandum, iurisdictionis Ecclesiae diaconum fieri posse participem. Ideoque excommunicare posse, Beatus Clemens & Cyprianus docent, ut superius ostēdi. Hic regere posse plebem, diaconum, hoc est, curam parochiae habere, Hispani Episcopi docēt, & baptizare posse.

Supra hoc lib. 3. c. 7.

EPISCOPVS EOS PER BENEDICTIONEM perficere debet.

Benedictionem hic Sacramentum Confirmationis intelligi, & cur Christiani ea perfici dicantur.
Cap. LXXIIX.

CON-

CONFIRMATIONIS sacramentum fuisse semper in Ecclesia, ex hoc canone discimus, nō ad catechesim quandā, qua adoleſcētiæ proximī fidei suae rationem coram Ecclesia exponēbant, vt peruersē effutiunt haeretici; sed ad cōstantiam Christianam, prudentiamque accipiendam, per impositionē manus Episcopi vt disertē loquitur Fabianus Pontifex, diuinitus institutum.

Fabianus PP. in
epist. 2. ad omnes
Orient. Episc.

Concil. Trident.
Sessio. 7. de confir-
matione. can. 3.

Ambros. lib. de
his qui mysterijs
iniciantur. cap. 6.

Edocemur praeterea hoc canone Cōfirmationis sacramentum ad solos Episcopos spectare, contra Lutherum, qui presbyteris id muneris deferri impudētē asseuerat: quod aduersus eundē, sancto spiritu afflato Patres Cōcilij Tridentini, pari iudicio & cōsensu statuerunt. Illud praeterea obseruandum, Confirmationē olim varijs nominibus, cōsignationem scilicet, manus impositionem, obſignaculum, benedictionem, operationem Spiritus sancti, chrisma, chrismatīs sacramētum appellari. Primus, vt opinor, qui ex re sacramento aptē nomen indidit, & confirmationem vocauit, Beatus Ambrosius fuit, quem Patres recentiores, sequuti sunt. Voluerunt ergo Illiberritani Episcopi, si diaconi absente Episcopo vel presbytero baptismum ministrassent: quōd nondum perfectus Christianus esset, sine Confirmatione, id est, virtute & fortitudine esset destitutus, qua omnes fideles Sacramēto Confirmationis ad decertandū cum hoste, minori cum discrimine corroborantur, vt illum baptizatum deducant ad Episcopum, vt eum per benedictionem siue manus impositionē cōfirmet. Idem sentiēdum, si presbyter absente Episcopo baptismum contulisset, ad Episcopū enim baptizatus erat deducendus, eiusdē Confirmationis impetrandae gratia.

QVOD SI ANTE DE SECVLO RE- cesserit, sub fide qua quis crediderit, poterit esse iustus.

Solo baptismo in necessitate posse quēquā saluum fieri. Cap. LXXIX.

HIS verbis satis manifestum fit, Patres huius Concilij non ideo antea dixisse, perfici Christianū Cōfirmatione, quōd solo baptismo quis nō efficeretur Christianus, & particeps aeternae beatitudinis: nā ea fide qua quis credidit in baptismo, cum saluū fieri posse, modō, nullo scelere obstructus sit, declarant: perfici autē Christianum ideo dixerūt, quoad plēnū robur sancti Spiritus, quod per Confirmationē confertur. Id etiam docuit Miltiades PP. ad omnes Hispaniae Episcopos. [De his vero (inquit) super qui bus rogatastis vos informari, id est, vtrum maius esset sacramentum, manus impositio Episcoporum, aut Baptismus? scitote verumque magnum esse sacramentum, & sicut vnum à maioribus fit, id est à summis Pontificibus, quod à minoribus perfici non potest: ita & maiori veneratione venerandum, & tenendum est; sed ita coniuncta sunt haec duo sacramenta, vt ad inuicem, nisi morte praueuiente nullatenus possint segregari: & vnum sine altero potest, aliud autem non potest.]

Miltiades PP. in
episto. ad omnes
Episcopos Hispaniae. cap. 2.

ff De

De fidelibus coniugatis, si cum Iudaea vel Gentili moechati sint.

Canon LXXIIX.

Si quis fidelis habens uxorem, cum Iudaea vel Gentili fuerit moechatus, à communione arceatur. Quòd si alius eum detexerit, post quinquennium, acta legitima poenitentia, poterit Dominicae sociari communioni.

De fidelibus coniugatis, si cum Iudaea vel Gentili moechati fuerint.

Canon LXXIIX.

Si quis fidelis habens uxorem, cum Iudaea vel Gentili fuerit moechatus, à communione arceatur. Quòd si alius eum detexerit, post quinquennium, acta legitima poenitentia, poterit Dominicae sociari communioni.

Iisdem verbis retulit Iuo hunc canonem. p. 8. c. 282.

Gravius fidelem virum si ad foeminam infidelem accesserit, quam è contra. Cap. XXX.

Cap. 15. & 16.

RAVI censura interdixerunt Patres superius, solum fidelem iungi cum Iudaea vel infideli matrimonij nexu: nunc verò in maritos se cum eisdem adulterio polluentes, quinquennij poenitentia merito animaduertunt. Grauius enim vir fidelis delinquit, si ad Iudaeam vel infidelem accesserit, quam foemina fidelis, si ad virum Iudaeum vel infidelem. Cum enim proles matrem, non patrem sequi debeat, si iuris ciuilibus spectemus praecepta, quae in filiis educandis obseruari solent; periculum erat graue, si foemina Iudaea vel ethnica ex viro fideli liberos susciperet; nam Iudaismi vanis superstitionibus, vel Gentilitatis vesanis erroribus illi imbui poterant & contaminari.

QUOD SI ALIUS EUM DETEXERIT, post quinquennium, acta legitima poenitentia, poterit Dominicae sociari communioni.

Diuersa in eum qui se defert, vel qui conuincitur, poena statuenda. Cap. XXXI.

I ipse crimen palam confiteretur, vt maiorem pudoris & modestiae fructum perciperet, nullum excommunicationi tempus praescribitur: si alter detexerit, quinquennij: quo clapsus reconciliari communioni posse decernitur. Deesse duo verba in prima parte huius puto, vt congruat cum cano. LXXVI.

praece-

precedenti, in quo diacono lapso, si crimen confiteatur, ipsi triennij tempus ad poenitentiam praescribitur: sin autem alius detexerit, quin-quennij, sicque si ipse confiteatur triennio abstinere debere; sin aliter, quinquennio intelligendum arbitror.

De his qui tabula ludunt.

Canon LXXIX.

Si quis fidelis alea, id est tabula, luserit, placuit, eum abstinere; et si emendatus cessauerit, post annum poterit communioni reconciliari.

De his qui alea ludunt.

Canon LXXIX.

Si quis fidelis alea, id est tabula, luserit, placuit, eum abstinere; & si emendatus cessauerit, post annum poterit communioni reconciliari.

De poenitentia alea ludentis. Cap. XXXII.

VDVM aleae à Graecis in otio Troiani belli à quodam milite Alea nomine inuentum, & ab illo eo nomine nuncupatum, D. Isidorus tradit: quòd in tabula fieret, ludum tabulae etiam appellarunt. [Tabula autè, (vt idem Isidorus refert) ludebatur pyrgo, calculus, tesseraeque. Pyrgus dicebatur, quòd per eum tesserae pergerent, quod turris speciem habebat, nam Graeci turrim *πυργος* vocant. Calculi vocati quod leues sint & rotundi, vnde & calculus dicitur lapis breuis, qui sine molestia sui breuitate calcatur. Item calculi, quòd per vias ordinales quasi per calles eant. Tesserae autem vocatae, quia quadrae sunt ex partibus omnibus. Has alij lepusculos vocant, eo quòd exiliendo discurrunt. Olim autem Tesserae iacula appellabantur, à iaciendo.] Hoc autem ludi genus quare prohibuerint Patres, idem Isidorus recenset. [Ab hac arte (inquit) fraus & mendacium: atque periurium nunquam abest, postremo & odium & damna rerum: vnde & aliquando propter haec scelera interdita legibus fuit.]

Ob haec & alia multa, quae ex tali ludo redundant, Plato sensit, aleam & reliquas perniciosas artes à daemone (quem nominat Theuth) inuentas esse, & ad Thamum Aegypti Regem delatas. Aristoteles etiam aleatores fures atque latrones illiberales dicit esse, quia in turpi lucro versantur, & omnia quaestus causa sustinent probra. Ad eò autem frequens erat hic ludus olim, vt Imperator Caligula ex vsu illius còpendiù non spreuerit, tributo illius nomine his qui lucrù fecerant, imposito, vt in illius vita tradit Suetonius. Cù autè pecuniae deessent, libertate ipsam (quà rebus omnibus pretiosiore sacri iudicij negabit nemo) periculo aleae exponabant, vt Tacitus refert: [Inter serua (inquit) sobrii Germani aleam exercet,

ff 2 tanta

D. Isidor. lib. 12.
etymolog. cap. 31.

Arist. lib. 4. eth.
ad Nicomac. c. 11.

Sueto. in vita Cal.
li. vi. cap. 41.
Tacit. de antiquis
moribus Germanorum.

*Iustin. Imp. in lo
vlt. de religiof. &
fump. funer.*

*D. Cyprian. lib. de
aleatorib. cap. 2.*

2. Pet. 5.

tanta lucrandi perdendive temeritate, vt cūm omnia defecerunt, extremo ac nouissimo iactu de libertate, ac de corpore contēdāt.] Qua ratione Iustinianus Imperator prouidere volēs his malis, nulli licere voluit, aut in priuatis domibus, vel alea ludere, vel inspicere. Alia praeterea in ludo hoc nefaria admitti solita testantur veteres. Zabulo quippe illius primo inuentori antē erat sacrificandum, quām quis manum in tabula porrigeret, vt D. Cyprianus testatur. [Quā magna (inquit) & larga pietas Dei filij, quōd in futurum praefcius nobis consular: ne quis frater incautus denuo laqueis diaboli capiatur, sollicitos esse iussit, & prouidos atque eruditos; quoniā hostis ille antiquus circuit, pulsans Dei seruos, nō vno genere tentans. Multae enim sunt tentationes eius, quorum primordia sunt, idololatria, moechiae, furta, rapinae, avaritia, fraus, ebrietas, impatientia, adulterium, homicidium, zelus, perfidia, falsa testimonia, eloquium falsum, inuidia, extollentia, maledictum, error, & si qua sunt similia, quae his congruunt; ex quibus est aleae tabula. Praesto est diaboli laqueus manifestus, venenum portans laetale serpentis, & inductio corruptens, quae cum videtur nihil esse, magna amplexi operitur delitio. Quid illud est, quae fideles, vt manus quae iam ab iniurijs humanis expiata est, & ad sacrificium Dominicum admissa, & quod ad salutem totius hominis pertinet, dignatione suscipit; quae ad laudem Domini in oraculo exurgit, quae signum crucis, per quod tuemur, frontibus imprimit, ipsaque diuina sacramenta cōsummar; quid est, inquam, vt iterum laqueis diaboli, vnde exuta est, implicetur, & per ipsa damnentur? Aleatrics manus libidinoso studio consueuerunt, id est, aleae tabulae, quod est diaboli venabulum, & delicti vulnus insanabile. Aleae tabulam dico, vbi diabolus praesto est, ad capiendum summisus, & cum ceperit de captiuo triumphum, perfidia, falsa testimonia. Tabulam aleae dico, vbi dementia, & furia, & venale periurium, imperium, & colloquium serpentinum. Illic rabiosa amicitia, illic atrocissimi sceleris fraternitas discordans, illic conuitia, & audacia saeva, & mens insana, & fera impatientia. Aleae tabulam dico, vbi possessionum amissio, & pecuniarum ingentium perditio, monstrum & demonstans litigiosum, furax dementia. O aleatorum noxia, sedentaria, & pigra nequitia. O manus crudeles, & ad periculum sui armatae, quae bona paterna & opes auorum sudore quaesitas ignominioso studio dilapidant: manus trux, noxia & infomnis, nocte dieque continuis instrumentorum suorum armigera: quae peccando seipsam damnauit, & post peccata non desinit ire. O nequam manus in perniciem domini sui armata, quae sordidissimi aeris totam substantiam perdit; & cum tot essent augendae rei familiaris & multarum abundantiae opum, modo in ops & pauper est. Alea est, quam lex odit: alea est quam sequitur crimen ignobile, vbi manifesta tentatio & poena occulta. Alea est, alueus mali & supplantatio amici, quae nec lucrum confert, sed totum consumit. Hinc deinde pauperes fiunt, hinc opes suas perdunt: hinc iam consumptis omnibus rebus suis, mutuis pecunijs se obruunt: hinc pa-

trimo-

P trimonium sine vlla fori calumnia amittunt. Qualis est lis, vt quos nemo persequitur, se ipsos per inuidiam persequantur? vt paternas suas haereditates sub hostium suorum multiformi numero dispergant? Est & quando ipsi aleatores cum prostitutis mulieribus, penes auctore suum nocturnas vigilias clausis foribus celebrant: armantur aduersus se miserum, spiritu diaboli repleti, & illic duplex aut geminum crimen admittunt. Hic concreat aleae sonus, illic silentio operatur incestus: hic sine vlllo dignitatis suae respectu, sine vlla exultatione, pestifero studio cedere bonis suis cogitur: illic secretò mortale venenum bibitur. Vnde haec sacrilega meditatio, vnde hoc crimen, auctorum testimonio comprobamus: Cum enim quidam studio literarum bene eruditus, multum meditando, hoc malum & tam perniciosum studium adinuenit, in Iustinu filium Zabuli, qui cum artibus suis repleuerat: hanc ergo artem ostendit, quam & colendam sculpturis cum sua imagine fabricauit. Statuit itaque imaginem suam cum nominis sui subscriptione, suggerere sibi amico, qui vt hanc artem excogitaret, in peccatorem subuenit. Sic ergo se in imagine speciosa demonstrans, alto quodam loco condidit, & in sinus suos hanc aleae tabulam gestans, vt quasi ipse lusor, & adiuuentor huius malitiae appareret, cuius nomen à Dei seruis nominari non debet (sic enim in nomine turpis est, quomodo in factis iniquus) & quiseque Dei seruis aleae tabulam amplectitur, auctoris nomine vocaretur. Ille enim cum se in statunculis, & simulacris formaret, aliud crimen adinuenit, quo se ab imitatoribus suis colendum, & sibi sacrificandum instituit, ita vt qui vellet studio eius adhaerere, non ante manum in tabulam porrigeret, nisi auctori huius prius sacrificasset. Inde factum est, vt olim qui homo fuerat, & facinoris admissionis adulter, post mortem à pronis, & errantibus sub ficticio nomine Dei, talis colitur meruerit. Aleae tabula, qui ludit, & maleficia nosse debet, quod à Dei seruis longè sit, sciens quoniam foris maleficus, & venarius, & iterum in iudicij diem in igne tor tante torquetur. Aleae tabula qui ludit, prius auctori eius sacrificare debet, quod Christianis non licet, dicente Domino: Sacrificans dijs eradicabitur, nisi Deo soli. Et iterum: Nolite sacrificare dijs alienis, ne incitetis me in operibus manuum vestrarum, ad disperdendum vos. Christianus qui es, & aleae tabula ludis: licet non sacrifices, lege huius facinoris particeps es. Et vtrique Dominus occurrit, & dicit: Exi de ea populus meus, ne sis particeps delictorum eius. Et iterum: Discedite, discedi te inde, exite de medio eius, qui portatis vasa Domini, & immundum ne tetigeritis. Christianus quicumque es, & alea ludis, hoc immunditia tua credere debes, quia non Christianum, sed ethnicum tibi nomen est, & illud quod ad sacrificium Dominicum pertinet, in vacuum fumis, sic enim dicit: Omnis immundus non tanget sacrificium sancti. Dicit enim Scriptura: Omnis vir manducans carnem sacrificij, & immunditia eius super ipsum, peccat anima sua de populo meo. Aleator quicumque es, Christianum te dicis, quod non es, eo quod seculo particeps es, nec amicus Christi potes esse, qui cum inimico Christi tenes amicitiam.]

Exod. 22.
Hierem. 27.

Apoc. 16.

Esai. 52.

Leuit. 7.

D. Isidorus, d. lib.
18. cap. ultimo.

Concilium Con-
stantinopolitanū. 6
can. 70.

Non dissensit à Cypriano D. Isidorus. [Quidam autem (inquit) aleatores sibi videntur phyleologicè per allegoriam hanc artem exercere, & sub quadam rerū similitudine fingere. Nam tribus tessèris ludere prohibent, propter tria seculi tempora, praeterita, praesentia, & futura, quia non stant, sed decurrunt. Sed & ipsas vias fenarijs locis distinctas, propter actates hominum, trinarijs lineis propter tempora argumentantur. Inde tabulam ternis descriptam dicunt lineis.] Haec sunt quae mouerunt Hispanos Patres, vt ludum aleae seu tabulae poena excommunicat[i]onis proposita prohibuerint: quorū sententiā sequuti sunt, qui Constantinopolitanae Synodo canones adiecerunt; [Nullum (inquiunt) omnino, siue clericum, siue laicum ab hoc deinceps tempore alea ludere, qui secus fecerit, excommunicetur.]

Constat etiam ex hoc canone, posse Episcopos, & Cōcilia prouincialia, ludis secularium leges imponere, & eas violantes ecclesiastica coercere disciplina.

De libertis.

Canon XXC.

Prohibendum est, vt liberti quorum patroni in seculo fuerint, ad clerum non prouebantur.

De libertis.

Canon XXC.

Prohibendū est, vt liberti quorū patroni in seculo fuerint, ad clerū non promoueantur.

Gratianus retulit hunc canonem in cap. prohibendum. 54. distinctione.

*Liberti qui, et cur ab ordinibus suscipiendis repellantur.
Cap. XXCIII.*

Vlpianus l. 4. de
iustit. & iur.
Caus in. l. 6. de
sta. homin.
Modestinus in. l.
1. de excusat. sur.
Suetonius in Vita
Claudij cap. 23.
Laurerius Valla.
lib. 4. elegantia.
cap. 1.
Imppp. Valer. Va-
lens. & Gratian.
l. 1. de ingrat. li-
bere. Imp. Constā-
tius. & l. 2. de li-
bert. in cor. liber.
Con. Toler. 4. c. 18

OS dici libertos tradit Vlpianus, qui serui esse desierunt. Eosdem vocat libertinos Caius. [Libertini (inquit) sunt, qui ex iusta seruitute manumissi sunt.] Olim autem, id est, Appij Cacci temporibus, & deinceps aliquandiu, libertini dicebantur, non ipsi qui manumittebantur, sed ingenui ex his procreati: quod Modestinus obseruasse videtur: sed clariùs Suetonius in Claudio. Post verò, alterum vsurpari pro altero à Iurifconsulis perspicuum est. Quare illorum sententiae non est locus, qui libertini nomen, statum ipsum, liberti, personā designare scripserūt. Libertini autem, siue liberti, ideo ad clerum promoueri vetantur, quia si fortè quam ingratitudinis causam aduersus patronum committerent, licentiam habebat patronus, reuocandi illos iterum in seruitutem. Seruos autem clericos fieri nō debere,

P debere; iam ab ipso ferè Apostolorum tempore receptum fuerat. Erant & alia patroni viuents in libertum iura, quae dignitatem cleri non decebant. Tenebantur enim liberti operas praestare patronis: sunt autem operae (auctoribus Paulo, & Pomponio) officium diurnum: officij verò praestatio, ad nutum esse debebat patroni, vt docet Caius. Tenebantur patronum in opè alere, vt Imp. Seuerus, & Antonius rescripserunt, & liberti locupleti mortuo, ei scilicet qui plusquam centum aureos haberet in facultatibus, succedebat patronus; adhibita etiam actione Caluissiana, qua reuocabantur alienata in fraudem huius successionis. Sublato autem è viuus patrono, iura simul haec tollebantur, et si alia superessent in eorum filijs, & successoribus: quae vt minoris momenti ad impediendum sacerdotium, parui fecerunt huius Concilij Patres.

Potuit & alia ratio ad hoc decretum ferendum eosdè incitare, ne videlicet ethnicorum serui, etiam seruitute per manumissionem vindicati, clero adscriberentur, nam occasione oblata, dum patroni viuere, eorum duntaxat ventitandi, & infidelium actibus se plerumque immiscendi, quod solebant saepissimè, vt susceptae libertatis beneficium, fide, beneuolentia, obsequijs, & omni gratitudinis genere compensarent: periculum erat, vel apostasiae in libertis, vel proditionis librorum sacrorum, & rituum Ecclesiasticorum, quos inepto & profano risu legere solebant Gentes: ne uè personae iam Ecclesiasticae infidelium molestis oneribus & grauius premerentur. Quam rationem obseruasse videntur Concilij Nicaeni Patres, sancientes, vt Christiani infidelium serui, non prius ordinarentur, quàm manumissi, & maturo superiorum iudicio examinati. Serui (inquit) infidelium, quamuis ab eis diligantur, quia res eorum fideliter custodiant, & quamuis sint bonae famae & vitae: tamen quia difficili ac dura seruitute seruos fideles premunt, non prius fieri debent clerici, quàm sint manumissi, ac liberi, fatisque probati, an digni sint gradu.]

Paul. & Pöpon.
l. 1. c. 3. de oper.
libertor.

Cains. l. cum patronus. 2. de oper.
libertor. Imp. Seuer. & Antonius eod. tit.

Vlpianus. l. si libertus de iur. patronat. & Iustinianus in titulum sibi. de success. libert.

Alfonso Pisanus
libro. 3. de act. cõcil. Nicaeni; can. 2.

De foeminarum epistolis.

Canon XXCI.

Ne foeminae suo potiùs, quàm maritorum nominibus, laicis scribere audeant, qui fideles sunt, vel literas alicuius pacificas ad suum nomen scriptas accipiant.

De foeminarum epistolis.

Canon XXCI.

Ne foeminae suo potiùs, quàm maritorum nominibus, laicis scribere audeant, quae fideles sunt, vel literas alicuius pacificas ad suum nomen scriptas accipiant.

Cur foeminis scribere sine maritorum nominibus, aut eis rescribi non liceat. Cap. XXX.

QVID

VID causae est, Patres religiosi ac sancti, vt literas ad nomen solum foeminarum a laicis scriptas accipi, vel ab eis suo nomine rescribi laicis non patiamini: consuluerunt ne vobis, experti vxorum naturam, conditionem, statum? Audistis ex frequenti literarum scriptioe foeminas sollicitari? Prouidere ne voluistis maritorum honori, & auctoritati, vt omnia, tã domestica, quã externa sua manu gubernentur? An audaciae sollicitatorum! an foeminarũ, vt vulgò iactatur, leuitati? Habuistis ne persuasum, interdictis his multis intercessoribus, aditum ad turpitudinẽ intercludi? Putastis literarum iacturam, industria & sollicitudine, non virorum tantum (quod referre dolet) sed aliarum foeminarum non posse compensari? Credidistis ne, hoc solo decreto vxorum cum maritis sollicitari concordiam! vel tanto obsequio matrimonij leges reliquas indicari? Placuit ne vobis, vt quẽadmodum postea sacerdotes, & clericos, ab his literulis foeminarũ scribẽdis, vel recipiendis abstinere voluit Hieronymus, id & facerent nunc vxores? Visum ne vobis est, generali hac constitutione, laicorũ vxores expressẽ, tacitẽ tamen clericorum quas habebant, vel diaconorum, sacerdotum, & Episcoporum, quas habuerũt, & domi vt soreos alebãt, fore subuentum? Aliquis ne zelotypiae stimulus presbyteros, & diaconos vestro caetui adstantes ad hanc constitutionem ferendam sollicitauit? vel adeo progressa est religio vestra, sanctitas, piusque Christi zelus, vt nitamini, foeminas Christianas, in primitiuae Ecclesiae initijs, religiosas, nõ presentis, sed antiqui seculi fore persimiles, quibus deinceps harũ epistolarũ scriptioem vetusti & sanctissimi Patres, Augustinus & Benedictus interdixerũt? Cũ hæc Beatissime Pater, ab Episcopis Hispanis quaesiuissẽ, mihi responderunt omnes: P L A C E T. Nec desunt his temporibus, quibus non displiceat, in quibusdam prouincijs huius canonis decretum renouari, easque literulas, quarum vsus est frequentissimus, non ad vxores, vel virgines, quibus saepe illae, sollicitantur, & quandoque sollicitant, sed ad maritos, vel propinquiores parentes, quibus earum cura mandata est, inscribi, rescribi que, vt aditus tentandae foeminarum pudicitiae (quam tam latẽ patẽre dolent multi) aliqua ex parte intercludatur. Quod si vxoris domum ingredi quemquam, sine expresso viri praecepto, ad eam visendam, vel rem domesticam tractandam, non debere permittere, Aristoteli placuit homini ethnico. [Veritas (inquit) maximẽ verba, quae de mulierum corruptela cuicumferuntur. Et si quod intus accidat, vt sibi notum sit soli, & si quod malum ab ingredientibus committatur, vt penes virũ sit culpa:] neque homines vrbanos tantum, quod Aristotelem dixisse legimus, sed neque medicos mulierem ingenuam infirmam, Gothi maiores nostri permiserunt curare posse, sine praesentia, patris, matris, fratris, filij aut auiculi, vel alterius propinqui, excepto si necessitas emerisset aegritudinis (eorum verbis loquor:) quod si tũc

D. Hieronymus
in epistola ad Ne-
potianum.

D. Augustinus in
Regula Monacho-
rum, quae exstat
epistola. 109.

Benedictus in
sua regula. c. 54.

Aristoteles libro
2. Oeconomicor.
cap. 1.

cas

P eas personas abesse contigisset, tunc aut coram vicinis honestis, aut coram seruis aut ancillis idoneis, medicum accessurum: quod si aliter praesumpserit (inquit Rex) decem solidos propinquis aut marito coactus ex soluat, quia difficillimum non est, ut sub tali occasione, ludibrium interdum adhaerescat. Quid mirum si Christiani, & religiosi Patres, literas, quae tacite sermonis expressi officio funguntur, minori forsitan prohibuerint seueritate?

Exstat haec lex
lib. 11. legum Vni
sborum. l. 1.
tit. 1.

Liquet igitur ex hoc canone, Hispanis Patribus iustius multo eius laudis praeconiū tribui posse, quod Socrati olim honorificè impertitus est Cicero, eos nimirū, philosophiam morū non è coelo tantum deuocasse, collocasse in urbibus, & in domos etiam introduxisse, sed in ipsos etiam fidelium animis, summa cura inferere studuisse, dum non libidinem tantum, sed libidinis indicia coerceri uoluerunt. Graue enim delicti, & turpitudinis genus est, in foeminis praesertim nobilibus, turpes videri, etiā si non sint. Vtinā omnes antiquae pudicitiae, honestatis, & omnium virtutum non verò (ut quaedam solēt) turpitudinis, & vitiorū hypocritae esse, & videri cuperēt, nā haec tāto pestilētior hypocritis, quanto exēpla vitiorū magis quā virtutū nocere possunt, & solent. Iulius Caesar Pompeiam uxorem, Magni Pompei filiā, Clodianaē turpitudinis suspicione notatā repudiavit, dicitans eius torū non tantum crimine, sed & criminis suspicione carere oportere. Maximè enim interest Reipublicae, ob cōmunē parentū, & consanguineorū pacem, ob maritorū concordiam, ob familiarū honorē, ob certitudinē liberorū, ob haereditarū, & successiorū securitatē, dimidiarū populū partē, quae (ut Aristoteles prudenter considerauit) foeminarū est, sanctis continētiae & honestatis legibus institui & informari. At illarū pudicitia qui, quae ue, solo Venereae libidinis cōtēptu, non etiā decētū vestiū, & ornatus cultu; graui oculorū aspectu; tēperato linguae vsu; casta aurium attēctione, ac tandē modesto totius corporis habitu cōseruari, aut violari putāt, fallūtur; ea enim de causa olim Caecina Seuerus graue in Senatu orationē habuit aduersus matronā in publico prodeūtē sine stola: Lentulicū; Auguris cōsultis, quae ita se exauctorasset, pro stupro poena fuit, ut refert Tertullianus. [Quoniam quidem (ait) indices custodesq; dignitatis habitus, & lenocinij factitandi impedi mēta.] Quare Caius Sulpitius Gallus vxorē repudiasse dicitur, quod aper to capite foris fuisset. P. Sempronius Sophus eadem nota coniugem affecit, quod se ignoratē ludos spectasset. Quintus Antistius Vetus non aliter sensit, vxorē enim repudiavit, quod illā in publico cum quadā libertina vulgari, secreto loquerētē vidisset. Quod si hūc decorē quae non obseruatur, errasse dicitur, errabūt sanē & illae, quae sibi persuadent, honestarū matrū familias nomen, auctoritatēq; retinere posse, & cōseruare, etiā si suspectarū amicitia inean, si suspectis literulas scribāt, vel recipiant: si suspectos aut suspectas grato, & hilari vultu excipiāt: si à suspectis non solum munera, sed neq; honorē deferri placeat. Sequātur vxores, vel earū mariti, Alexandri Seueri exemplū, quē tradit Lāpridius, ab impudicis mulieribus matrē suā, & vxorē saluari vetuisse: omnia enim quae honestissima

Aristoteles lib. 1.
Polit. cap. 8.

Tertul. lib. de pal.
lio. cap. 4.

Valerius Max.
lib. 6. cap. 3.

Lampridius in
Alexandro Se-
uero.

nestissima nō sunt in focminis, inhonestasunt, foeda sunt, turpia sunt dignissimaque tandem, vt à matronis nobilibus, tanquam capitalis, & funesta pestis honoris, & auctoritatis fugiantur, vt à Patribus Hispanis in literis recipiendis, vel scribendis, in hoc canone honestissimè sapientissimèq; admonentur.

Haec sunt, Beatissime Pater, quae in religionis adolescentis, aut nascentis potius incunabulis, Hispani Episcopi, ad retinendam & propagandam Ecclesiasticae disciplinae integritatē, quā ab Apostolis Petro, Paulo, & Iacobo diuinitus acceperant, non singulari modo humanae sapientiae, & prudentiae laude scripserunt: sed diuina morū, & vitae sanctitate stabilierunt, & gloriosa proprii sanguinis subscriptione consignarunt. Quae licet Sedi Tuae sacrosanctae difficillimis Ecclesiae tēporibus, nō sine maxima obsequij laude retulerint, & pijsima religionis fide consecrarint: denuō tamen, sapientissimo & maximo, beatitudinis Tuae iudicio renouari cupiūt, & renouata confirmari impensius optant: ne tēporis diuturnitate suffulta & corroborata (vt solet) quorūdam audacia, quas Cōcilio coepit adimere, sibi vires conciliet: paremque faciat iacturā Hispanorum dignitas & religio, quā suscepit adhuc Concilij vetustas. Quod si id labores nostri, lucubrationes, studia, & preces à Te non impetrauerint; hoc impetrare ipsa causa debet, hoc Ecclesiae auctoritas, hoc Christiana pietas, hoc diuina religio, quae dolet sanè, nec dolet tantum, sed conqueritur, huius Cōcilij dignitatē, cum in eadem, qua caetera, causa sit, non in eadem esse existimationis publicae, & auctoritatis cōditione: quā demū si Tu cōcesseris, vel olim à Christo, & Sede Tua concessam, sed inuidia tēporum, & quorundam licentia contēptam, ac penè collapsam refeceris, erexeris, & in pristinum antiquae maiestatis statū reduceris; efficies profectō, vt Te nō restitutorē solum, sed auctore nostrae dignitatis, defensore fidei, propugnatorē auitae religionis, & tanquā pijsimum patriae parentē agnoscat, veneretur, & colat Hispania tota, quod non minorē intelligat tibi, virtutis, pietatis, & beneficentiae gloriā deferendā, in erigenda labascēte iā Concilij auctoritate, ac ipsis Episcopis Concilij auctoribus in condēda. Quinimo superiorē lōgē hanc illa nec inuiti fatebuntur omnes, qui agnoscat sincerius, tanto esse praestantius, gratiusq; futurum, restitui iniuria sublatum, quam tribui recenter, quāto etiā miserabilius, acceptū perdidisse, quam omnino non accepisse beneficiū. Praesta igitur illud, praesta, Sanctissime Clemēs, aut redde potius Catholicae Hispaniae, Catholicae Ecclesiae, Catholicae Religioni, quae vnā à Te habere omnes impēsē cupiūt, & à Te solo habere possunt, redde illud libenter, redde benignè, vt verissimè de Te praedicare possit posteritas, quod de sanctissimo PP. Stephano gloriosè retulit, & laudauit antiquitas. Cū ad nouitatē enim erroris Agrippini Carthaginensis Episcopi cuncti reclamarent, atq; omnes vndiq; Orthodoxi sacerdotes, pro suo quisq; studio reniterentur, tunc beatae memoriae Stephanus Apostolicae Tuae Sedis Antistes (vt autor est Vincētius Lirinensis)

P mitati maioris, & sacratoris imperij ratione & cōsulere, & providere te-
 netur. Hoc autē facilius cōsequi posse tradiderūt maiores, si vetera fide-
 liter sapienterq; tractādo, si qua sunt antiquius informata & inchoata
 accuret & expleat, si qua obscura declaret, si quā recondita exprimat, si
 expressa & enucleata cōsolidet, firmet: si qua cōsolidata & firmata custo-
 diat: hoc enim Nicæni, Ephesini, Chalcedonēsis, Constantinopolitano-
 rū, Lateranensī, Tridentini & reliquorū Cōciliorū decretis (quotquot
 extāt hodie) enixa semper est Catholica Ecclesia, hoc semper neq; quid
 quā aliud haereticorū erroribus, aut recentiorū cōmentis excitata cōten-
 dit. Hoc etiā Hispanica praeclaris Catholicae vestigijs insitēs aduersus
 vanas Gentium superstitiones, & vesanas haereticorū nouitates hoc Cō-
 cilio olim cōstituit, decreuit, & hoc ipsum hodie declarari, stabiliri, & cō-
 firmari lata à te recenti constitutione exposcit, exoptat, & orat. En oratū
 etiam veniunt antiquissimi Hispaniae Confessores, & Martyres, tuis pe-
 dibus humillimè aduolui cupientes. En accedunt iam, suscepta pro re-
 ligione vulnera, & obductas cicatrices modestius potius, quā glorio-
 sius tuae Sanctitati monstrantes. Ecce iam adsunt. Heroēs sanctissimi,
 aeterna gaudentes felicitate, tuae tamen diuinæ clementiae & pietatis
 vberimum hunc fructum adhuc expectantes. Ecce instant acrius, &
 vrgent beatitudinem Tuā, vt si quid de Ecclesia, si quid de fide, si quid
 de religione bene sint meriti, si quod lumen in Ecclesiae exordio Gen-
 tium & haereticorum tenebris propria, aut coelesti potius sancti Spiritus
 S doctrina intulerunt, si quod posteritati beneficium tam sancti labo-
 res compararunt, si non viui modò, sed morientes (si mori potuerunt,
 quorū mortalitas magis, quā vita finita est) tanquā athletae fortissimi
 pro Ecclesia pugnantes, diuinā Ecclesiae ab Ecclesiae inimicis, pacis
 & vnitatis victoriam trophaeque reportarūt, hoc à te velut praemij &
 mercedis loco consequantur, vt non disparem saltem, non inferiorem
 in terris apud homines sanctissimae illorum reliquiae & doctrinae, ac in
 coelis apud Deum augustissimi illorum spiritus dignitatem & auctori-
 tatem obtineant: ne diuinæ sententiae praecidium profana quorundam
 leuitate spernatur, ne hi quos vt doctiores, quos vt meliores, quos
 vt sanctiores elegit & amplexus est Christus: tamquam ob immanissi-
 ma scelera, bonis sacris interditi ab Ecclesia deportentur: sed quos alij
 iudices, & cēsores, nullis suffragijs creati, nulla auctoritate selecti, sed se-
 uero nimis & rigido priuato suo iudicio relegarunt, aequitas Tua singu-
 laris & clementia, patefacta iam post tot annorum decursum, quae haec-
 tenus oppressa est, veritate, reuocet & restituat. Nihil enim habet, nec
 sacra Tua dignitas maius, quā vt possis; nec sancta mens Tua melius,
 quā vt velis, omnium, sed Sanctorum praesertim auctoritatem cōser-
 uari, sublatam restitui, restitutam augeri, & auctam tandem quo possit
 splendore exornari: & vt felicitatis est posse quantum velis: sic & mag-
 nitudinis velle quantum possis. Longiorem forsan disputationem Cal-
 uini, Magdeburgensium, & reliquorum haereticorū impietas postula-
 bat: aequitas autem causae & natura Tua multo breuiorem. Quare cum

& mihi, & Martyribus, & vniuersi Concilij dignitati vtilius futurū esse
 arbitrer, te ipsum, quā aut me, aut quēquam alium loqui tecum, sinē
 iam dicēdi faciam: si modō prius illud solum addiderim, restituta huius
 Concilij dignitate, non tantū Martyribus & Confessoribus Hispani-
 aem rem Te iucūdisimam gratissimamque facturum, vt & ipsi etiam
 aetatem hanc tuam proprijis tuis virtutibus florentem, sed ingrauescen-
 tem diu publicis calamitatibus, perpetua apud Dominum foueant in-
 tercessione, diuinum beneficium beneficio diuino mutuo compensan-
 tes. Nec vniuersam solum Hispaniam, quod in ea exornanda, nullum
 amoris, nullum studij, nullum pietatis officium praetermiseris, sed Ita-
 liam praeterea Galliam, Germaniam, Angliam, Graeciam, Asiam, & om-
 nes orbis prouincias eximio beneficio deuincies, quod inclinantem iā
 huius Concilij erigens auctoritatem, iisdem prouincijs, quae ab hoc Co-
 cilio canones, & decreta lubentissimē fatentur accepisse, praecleara diui-
 naque prouidentia comprobes, defendas, sustentas, confirmas: deuincta
 etiam recēter gratulabitur Tibi ipsi & nominis & animi tui singularis
 clementia, quae tanti beneficij magnitudinem gloriamque a se ipsa de-
 bitum iri putat. Gratulabitur omnis posteritas, quod antiquissimi huius
 Concilij canones, senescentes aetate multa, & multorum offensione nu-
 tantes, auctoritate tua confirmatos laudare possit posthac securius. Gra-
 tulabitur tandem & gratificabitur Christus, quod dignitatem & Hispani-
 cae & Catholicae huius Ecclesiae tibi sancto ipsius Spiritu & gratia cō-
 missam, non solum factam tectamque custodieris, sed nouo splendore
 illustratā, noua etiā auctoritate cohonestaueris. Quod vt oro & exopto,
 sic spero & confido, ad cultum Dei, ad obsequium Christi, ad dignitatē
 Ecclesiae, ad honorem Hispaniae, ad iucundam & gratam tui nominis
 recordationē, (cui tam egregiam & illustrē laudem diuina videtur refer-
 uasse prouidentia) & ad aeternae beatitudinis praemiū felicissimē succes-
 surum. Nam si omnibus illis, qui post Platonem, aut potius ex Platone
 Tullius scripsit, qui patriam conseruauerint, adiuuerint, auxerint, certus
 est in caelo ac diffinitus locus, vbi beati aeuo sempiterno fruuntur: nihil
 est enim illi principi Deo, qui omnem hunc mundum regit, quod qui-
 dem in terris fiat, acceptius, quā concilia coetusque hominum iure
 sociati, quae ciuitates appellantur, quorum rectores & conseruatores,
 coelitus profecti, illuc reuertatur: quāto magis merebitur, qui militantē
 hanc Ecclesiam, munitissimam Dei ciuitatem, inexpugnabilem arcem
 fidei, cuius imperij amplitudo ipsius Solis finibus terminatur, quam ca-
 rissimam sibi sponsam impediō sui sanguinis Christus deuinctā tenet,
 qui omni officiorū genere coluerit, qui summo studio & pietate prote-
 xerit, qui ab impugnantiū telis singulari vigilantia defenderit, qui ardē-
 tissima caritate adamauerit, quāto inquam, vberiorē fructum, auctiorē
 mercedem, ampliora praemia, à Deo Opt. & Max. acquisitimo & libera-
 lissimo laborum atque virtutum aestimatore percipiet: eum enim ex-
 celsis longissimae & felicissimae vitae spatijs, inter purissimas mentes
 coelitum, meritō sperabimus aeterna beatitudine fruiturum.

P Lirinensis) cum caeteris quidē collegis suis, sed tamen prae caeteris restitit, dignum (vt opinor) existimans, si reliquos omnes tantum fidei deuotione vinceret, quantum loci auctoritate superabat. Quod & in Epistola ad Africam missa, his verbis sanxit. [Nihil innouandum, nihil peruertendum eorum quae tradita sunt à maioribus,] satis intelligens vir sanctus ac prudens, pietatis rationem nihil aliud admittere, nisi vt omnia qua fide à Patribus suscepta forent, eadem fide filijs cōsignarentur: nosq; religionem, & praeclara religionis decreta, nō qua vellemus ducere, sed qua nos illa ducerēt, agnoscere, sequi, amplecti, colere, & venerari oportere: idq; esse proprium Christianae modestiae, & grauitatis, non sua posteris tradere, sed tradita à maioribus praeclarē cognita, & accepta seruare. Si omnia ergo (vt vidisti) huius Cōcilij decreta, sanctae doctrinae plena, plena pietatis Christianae, plena Catholicae religionis, plenē probauimus, ne patiaris illa profana quorundam audacia immutari, iabefactari, perueri. Si aurum purum putum accepimus à Catholicis, ne feras plumbum impudēter, vel acramēta ab haereticis fraudulenter supponi. Si salubrem aquam, si perennem, si clarā, si coelestē à diuino sancti Spiritus fonte haustam religiosi Episcopi in hoc Concilio reconditam reliquerunt, ne à perfidis putidam, coenosam, & pestilentem, vel subijci, vel misceri permittas. Si vniones & gemmas pretiosas, Tuae Sedi sanctissima Christi membra obtulerunt, ne patiari impuras quasdam & adulterinas inferri: sed si necesse sit, oblatas ab his polias, si ab his, & Hispanica Ecclesia politas, Catholicae artificiosē inferre: si insertas iam à Pontificibus alijs, Tu tutare fideliter, adorna sapienter, adijce venustatem, splendorem, & gratiam, vt Te poliēte reddatur illustrius, quod antea obscurius credebatur; per te intellectum gratuletur posteritas, quod antea venerabatur nō adeo intellectum vetulitas. Doce fideles omnes quod à Christo didicisti, doce & confirmā nouē, non nouam, sed sanctam, & veterem huius Concilij doctrinā, & adeo veterem, vt ferē cū ipsamet Christiana religione coepisse videatur. Crescat florēti tuo imperio indies, & proficiat, tam singulorum, quā omnium, tā Hispaniarum, quā aliarum prouinciarum, tam Concilij vnus, quā totius Ecclesiae, sacra dignitas, sacra auctoritas, sacra maiestas. Crescat rerum diuinarum cognitio, scientia, sapientia: sed in suo dumtaxat genere, in eodem scilicet dogmate, eodem sensu, eadē intelligentia. Imitetur religio nostra corporum rationem, quae licet annorum decursu numeros omnes suos euoluant, & explicent, eadem tamen permanent, quae antea erant. Inter pueritiae florem, & maturitatem senectutis interest plurimum, sed ijdem tamen ipsi senes fiunt, qui fuerant antea adolescentes; vt quamuis vnus eiuſdemque hominis status habitusque mutetur, vna tamen nihilominus eademque natura, vna eademque persona sit. Quod si humana species in aliquam deinceps, non sui generis vertatur effigiem, aut certē addatur quidpiam membrorum numero, vel detracti loco, quid aliud non proprium, sed alienum subijciatur, necesse est, vt totum corpus, vel

intercidat, vel prodigiosum fiat, vel cerè debilitetur. Absit ergo, vt sano Hispano corpori, vt sacro Hispano Concilio, vt sanctae Hispanicae Religioni, quinimo & Catholicae, quid temerarium, quid profanum, quid impium falsò tribuatur. Absit, vt pro coelesti dogmate humanae superstitiones introducantur. Absit, vt bene fundata antiquitas impia nouitate subuertatur. Quòd si senescente, aut caduca penè ià aetate (vt rerum est vicissitudo) si temporum iniuria, si haereticorù impietate, si Catholicorum incuria, quid immutatum, quid ereptù, quid detractum, vel ablatum de religione huius Concilij, vel de honore potius est; hoc ipsum singulari Tua pietate & clementia recuperari, sarciri, restituiq; oportet: vt quod in Hispanica Ecclesia veterum Patrum fides, quod caritas & religio, quod sapientia Doctorum, quod Confessorum constantia, quod Martyrum sanguis, quod ipsius tandem Optimi & Praepotentis Dei agricultura seuit, hoc ipsum reuulla haereticorum zizania, à te sapientissimè excolatur, excultum floreat, maturescat, proficiat & perficiatur: ac tandem verissimum fiat his temporibus, in recenti hac Hispanica Religione pressura, quod superioribus etià de Catholicae dixit Hilarius: [Tum vincit, cum laeditur; tum intelligit, cum arguitur; tum obtinet, cum deseritur: dum opprimitur, crescit: dum persequitur, floret: dum contemnitur, proficit: tunc stat, cum superari videtur: proficit afflictionibus, sanguine Martyrum irrigatur: tristitia erigitur, angustia laeratur, ieiunijs reficitur.] Aliter enim, Beatissime Clemens, si permutari antiquorum decreta; si ad cuiuscumq; sani, vel insani arbitrium intelligi, vel violari potius, & pollui Patrum instituta; si extra sacrae, atq; incorruptae vetustatis fines egredi, profanae, ac nouellae curiositatis libidinem, vel vagari permiseris; si lasciuientem hanc haereticorum licentiam, vel impudentiam potius, debacchandi in Catholicae Ecclesiae Concilia, non cohibueris, horreo dicere, quantum excidendae, atq; abolendae Religionis periculum consequatur: abdicata enim qualibet parte Catholicae Religionis (obtinent enim non minimam sacra Ecclesiae Concilia, sed praesertim antiquiora) alia quoque atq; etiam alia, ac deinceps alia, & alia iam quasi ex more licitoq; abdicabuntur. Porrò singulatim partibus repudiatis (vt doctè satis idem Vincentius Lirinensis persequitur) quid aliud ad extremum consequetur, nisi vt totum pariter repudietur? Si nouellae quaedam & insolitae, vel insolentes potius, decretorum Ecclesiae interpretationes, pro antiquis Ecclesiae sententijs, si extraneae pro domesticis, si pro sacrae profanae, si impiae pro Catholicis inferuntur, traduntur, & publicantur: proserpat hic mos, in vniuersum necesse erit, vt nihil posthac apud Ecclesiam intactum, nihil illibatum, nihil sanctum, nihil integrum, nihil tãdem immacularum relinquatur; sed sit ibidem deinceps impiorum & turpium errorum seminariù, vbi erat antea castae & incorruptae sacrarium veritatis: à quo vel leuiter dissimulando, tam pia & religiosa sanctae Romanae, & Catholicae Ecclesiae cura & sollicitudo debet abesse, quàm ipsa praeter reliquas omnium salutari, & incolu-

P Caeterum si quid in his tandem est, Clemens Sanctissimè, aut culpa negligentiae omissum, aut rerum ignoracione offensum, aut aetatis conditione peccatum: eius à te veniam precor, & quàm vniuersissimis postum precibus supplex rogo, supplex efflagito. A Te ignarum doceri, tardum impelli, elatum reprimi, errantem corrigi, lapsum erigi, stãtem firmari me cupio vehemèter. Habes, habebisque semper summo ingenio alios, singulari alios eloquentia, praeclaris studijs, & eruditione alios, multo (quod lubentissimè fatear) superiores: sed qui fidè Petri firmiùs teneat, qui sedem Petri sanctiùs colat, qui Te in ea diuina prouidentia sedentem religiosiùs veneretur, habebis neminem. Scio cum Bernardo, quam in Christi Ecclesia personam geras: [Tu es Sacerdos Summus, Tu Pontifex Maximus, Tu Princeps Episcoporum, Haeres Apostolorum, Tu primatu Abel, gubernatu Noè, Patriarchatu Abraham, ordine Melchisedech, dignitate Aaron, auctoritate Moyse, iudicatu Samuel, potestate Petrus, & vnctione Christus.] Fateor cum Cypriano, Ecclesiam Romanam (cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine suo profuderunt) Catholicae radicem esse & matricem; & in hac vna sancta, Catholica, & Apostolica vt in verae sinu matris aequiesco. Huius doctrinam sanctam cum lacte nutricis infans hausit, puer didicit, & constanti iam aetate constans retineo, amplector, defendo, & in hac tandem consensescere & emori cupio; huic me meaq; omnia vti reuerenter, ita & libenter subijcio; & si quid vel ingenitus patriae amor, vel iusta in grauisissimi & vetustissimi huius Concilij reprehenses in te niperantius dictum extorserit indignatio; si pij huius operis dignitate, & sanctissimae Tuae Maiestatis grauisissimis & eruditissimis auribus indignum aliquid vel me inuito his traditum monumentis excederit; hoc in primis summa & iustissima erga fidem sedemque istam Tuam Apostolicam haereditaria & peculiari quadã Mendozae gentis nostrae maxime semper ab eadem honoribus exornatae, obseruantia & obsequio, hoc flagranti erudendae & propugnandae veritatis studio, hoc singulari in diuos & Ecclesiam Catholicam pietatis & religionis zelo, synccera eque tandem & praeclarae meae conscientiae & fidei testimonio excusari, indulgeri & condonari obnixè rogo, & certò me impetraturum singularis, & nominis & animi tui CLEMEN TIA spem firmissimam pollicetur. Deus Opt. Max. S. T. quàm diutissimè seruet incolumem, vt Te gubernante, sedatis temporum difficillimorum fluctibus, & parta de communi hoste victoria, Respublica Christiana in optata pace, & tranquillitate conuiescat. Dat. Frexni apud Torotum III. Kal. Aprilis, CIOIO. XCIII.

Tuae Beatitudini

Deditissimus.

Ferdinandus de Mendoz. a.

D. Bernardus de
consideratione ad
Engelum. cap. 8.
lib. 2.

D. Cyprianus in
epist. 45. ad Corne
lium Papam.
Tertull. de praef-
crip. aduersus haer
eticos. c. 36.

INDEX RERVM
IN HIS TRIBVS LIBRIS
contentarum: l. librum indicat. c:
caput p. paginam.

A

- A**bbates monasteriorum non posse in abdicatione honorum, & continentiae voto dispensare: posse tamen Romanos Pontifices. l. 2. c. 30. p. 125.
- Abortum procurantis poena. l. 3. c. 52. p. 176.
- Abfides gradatae dicebantur sedes Episcoporum, & quare. l. 3. c. 42. p. 134.
- Abfolutione poenitentium non denegari Episcopi Illiberritani. l. 1. c. 4. p. 12. cū seq.
- Abfolutio poenitentium an deferri possit diacono, & quae. l. 2. c. 65. p. 223.
- Abstinere, abijci, arceri, pro excommunicari vsurpabat veteres, & quibus alijs nominibus. l. 2. c. 8. p. 29.
- Abstinentia quid. l. 2. c. 48. p. 69.
- Abstinere à carnibus ieiunium imperfectum. l. 2. c. 52. in fine. p. 194.
- Abstinere quo tempore debeant coniuges. l. 1. c. 6. p. 58.
- Accitanus Episcopus qui sit, & cur primus Episcoporum Hispaniae in hoc Concilio subscripserit. l. 1. c. 10. p. 68.
- Accusatio falsa Episcoporum & clericorum qua poena multanda. l. 3. c. 73. p. 217.
- Adolescens moechatus si matrimonium contrahat, ad communionem admittitur. l. 2. c. 63. pag. 221.
- Adorationis nomen interdum pro duliae cultu. l. 3. c. 5. p. 21. frequentius tamen pro cultu latriae ibidem. p. 22.
- Adrianus imperator Christianis mitior factus. l. 3. c. 5. p. 25. Tempora Christianis sine imaginibus construi mandauit. ibidem.
- Adulterae uxoris poena. l. 3. c. 53. p. 170. & c. 63. p. 204. Mariti. 61. ibid.
- Adulteram uxorem retinens cur puniatur. l. 3. c. 54. p. 177. & mariti consentientis adulterari poena. l. 3. c. 63. p. 204.
- Adultery coërtio spectat ad Episcopos. l. 2. c. 17. p. 69. variae poenae. l. 3. c. 23. p. 89.
- Adulterorum vter peccet grauius vir an uxor. l. 3. c. 52. p. 202.
- Africanum aliquod Concilium particulare fuisse falso credi. l. 2. c. 2. p. 4.
- Agitator quis sit & Auriga. l. 3. c. 50. p. 166.
- Agabrensis Episcopus vel Egabrensis qui intelligendus. l. 1. c. 10. p. 71.
- Aleae lusus à quo inuentus, eius poena. l. 3. c. 82. p. 227.
- D. Ambrosij commentaria in epistola Pauli ad Hebraeos germana esse non supposita, nec in his repudium probatum, & quae eius sententia. l. 2. c. 20. p. 97.
- Theodosium Imp. à cancellis eiecit. l. 3. c. 76. p. 221.
- Anathema in perpetuum quid sit in Concilio Caesaraugustano. l. 2. c. 7. p. 14.

I N D E X.

Apostata quis. l. 3. c. 21. p. 86. à communione alienus. *ibidem.*
Apostoli an & quomodo idola Gentium fregerint. l. 3. c. 47. p. 144.
*Apostolicas traditiones magni semper in Hispania factas praesertim à Patri-
 bus Illiberritanis.* l. 3. c. 47. p. 144.
*Aragonenses Episcopos ex B. Benedicti instituto & ex coenobio S. Ioannis de
 Pinna eligendos cantum Concilio Iaccensi.* l. 2. c. 30. p. 126.
*Archiepiscopi & Primates an fuerint tempore huius Concilij in Hispania ut ho-
 die.* l. 1. c. 10. p. 69. & l. 3. c. 42. p. 133.
Arelatense Concilium I. quando peractum. l. 1. c. 2. p. 72. *Subscriptiones secundi
 Concilij Arelatensis primò restituentiae.* l. 1. c. 10. p. 92.
Arnobius adhuc ethnicus libros aduersus Gentes scripsit. l. 2. c. 10. p. 58.
Arcensis qui olim Episcopus qui hodie. lib. 1. c. 10. p. 42.
Audientes appellantur catechumeni. l. 3. c. 19. p. 82.
Augusto mense non indicendum ieiunium, cur in hoc Concilio praeceptum. l. 2.
 c. 49. p. 170.

B.

Balsamonis lapsus in interpretatione Concilij Sardicēsis. l. 2. c. 41. p. 152. *Et
 alter eod. lib. c. 52. p. 88. Quae fides ei habēda.* l. 2. c. 34. p. 135. & 41. p. 152.
Baptismus quomodo intelligatur manus impositione perfici. l. 3. c. 8. p. 56. *In ex-
 tremis non denegadus energumēni.* l. 3. c. 6. p. 88. *Nec Gentilibus.* c. 12. *Gratis
 cōferēd.* c. 24. *Ad eū percipiēdū quomodo fideles admitterētur.* l. 3. c. 60. p. 187.
*Baptismum differre ut interim vita liberius agatur, peccatum graue: agendae
 poenitentiae causa licitum, & cur pro poena olim baptismus differretur.* l. 3.
 c. 60. p. 187. *cum seq.*
Baptizati in necessitate sine confirmatione possunt saluari. l. 3. c. 79. p. 52. *Et an
 morientes sine aquae baptismo possint.* l. 3. c. 60. p. 192. *cum seq.*
Baptismus lacrymarum appellatur poenitentia. l. 2. c. 46. p. 162.
Baptizare possunt omnes in necessitate obseruata Ecclesiae forma. l. 3. c. 8. p. 56.
etiam infideles. c. 10. p. 57. & *bigami.* c. 11. p. 58. & *extra Ecclesiam.* c. 9. p. 59.
*Ex D. Benedicti instituto & monasterio S. Ioannis de Pinna eligendos Episco-
 copos Aragonenses vetus Concilij Iaccensis decretum supra Aragonenses.*
Benedictio solet nuncupari sacramentū confirmationis. l. 3. c. 78. p. 225.
Benedictio Ethnicorū tanquā idololatria vitada. l. 3. c. 26. p. 88. *Itē & Indaeorū.*
Benedictio frugum antiqua in Hispania. l. 3. c. 26. p. 93.
Bigami aut alias irregulares nūquā sederūt in Romani Ecclesia. l. 3. c. 11. p. 58

C.

Canones veri Concilij Illiberritani. l. 1. c. 5. p. 48. *cū seq.* *Falso illi adscripti
 & suis locis restituti.* eod. l. 1. c. 6. p. 57.
Canones Conciliorum qui explicantur, proprio indice referuntur.
Canonicae literae quae. l. 3. c. 41. p. 130.
Cantus noua instituta Reip. mutationem minantur. l. 3. c. 51. p. 174.
Capitulauim quare Dominica Palmarum dicta. l. 3. c. 25. p. 92.
Capitolia ad exemplū Romani fuerunt in alijs prouincijs. l. 3. c. 43. & 44. p. 136.
cum seq. *In editis locis & conspicuis ea fieri solebant.* *ibid.*
Capitolia qui sacrificandi causa ascendisset qua poena afficeretur. l. 3. c. 43. p. 138
Carpoctatianorum haereticorum error. l. 2. c. 8. p. 96.

Cate-

Catechumeni quāto tēpore informādi. l. 2. c. 10. p. 57. & 23. p. 96. Quando baptizandi. l. 3. c. 16. p. 72. & 82. Sine baptismo decedentes an aeterna fini possent beatitudine. l. 3. c. 60. p. 186. Et de eorum cōnubijs. l. 2. c. 22. p. 82. (ur ante baptismū poenitentia afficiatur. l. 3. c. 59. p. 192. Grauius aegrotantes extra legitimum tempus baptizantur. l. 2. c. 23. p. 96. Filiū ex adulterio necātes in fine baptizantur. l. 3. c. 60. p. 187. cum seq. Ecclesiam diu frequentantes qua conditione baptizandi. l. 3. c. 19. p. 83.

Catholicis ex haeresi reuertentibus poenitentia danda, & communiō post decem annos. l. 2. c. 46. p. 162. Cum Iudaeis vesci non licet. l. 3. c. 27. p. 96.

Caucoliberis cur sic vocetur: in eanec Conciliū hoc habitum, nec Episcopi cathedra constituta vnuquam est. l. 1. c. 1. p. 6. cum seq.

Causarū Ecclesiasticarū iudiciū ad Principes seculares non pertinet. l. 1. c. 2. p. 18

Causas & casus grauiores iure sibi referuare possunt Pōtiffices Maximi. Vide, Pōt.

Caesaraugustana Ecclesia prima omnium à D. Iacobo instituta. l. 1. c. 10. p. 73.

Quando in Metropolitanam erecta. l. 1. c. 10. p. 75.

Cereos in coemeterijs incendi cur in hoc Concilio prohibitum. l. 3. c. 1. & 3. p. 1. cum seq. In Ecclesiae sacris semper in Hispania adhibitos. l. 3. c. 2. p. 1. cum seq. Et redditus annuos ad eos comparandos assignatos. ibid.

Coelibes non rectè vocari omnes continentes. l. 2. c. 66. p. 226.

Chorepiscopi qui essent. l. 3. c. 41. p. 132.

Ciuitas Episcoporum appellabatur Quetum & quare. l. 1. c. 1. p. 14.

Clementis PP. epistolam 5. quae in Conciliorum volumine & decreto Gratiani habetur ab haereticis confarminatam esse. l. 2. c. 8. p. 36.

Clericorum vxores adulterae regnandae. l. 3. c. 54. p. 177. cum seq.

Clerici extraneas saeminas in domibus nō habeāt. l. 2. c. 53. p. 195. Ab vxoribus

abstineāt. l. 2. c. 66. p. 226. Negotiari prohibentur. l. 2. c. 38. p. 143. Quomodo

ordinabatur. l. 2. c. 50. p. 173. Eorum auctoritas & fides. l. 3. c. 19. p. 85. Inno-

cētiae & integritatis quod specimē praebere debeant. l. 3. c. 56. p. 183. Non

cōmittētur foeminas. l. 2. c. 53. p. 201. Eorum falsa accusatio. l. 3. c. 73. p. 218.

Coeitus ante & post partū quādm interdīctus. l. 1. c. 6. p. 57. & 58. In Dominicis

& magnis festiuitatibus orationis habēdae gratia interdīctus, si fiat in his &

filij concipiuntur ex sententia D. Augustini solent leprosi epileptici aut dae-

moniaci nasci. ibid.

Colere quid. l. 3. c. 5. p. 22. Collectas. l. 2. c. 55. p. 209.

Communione nomine intelligi in hoc Concilio Eucharistiam. l. 2. c. 9. p. 56. Cur

persecutionū tēpore ob quaedā delicta etiā extremū spiritū emittētibus ne-

garetur. l. 2. c. 6. p. 12. A cōmuniōne repelli aliquādo pro excommunicari, vsur-

pāri. l. 2. c. 9. p. 29. Ab ea abstinere mēstruatas. l. 3. c. 6. p. 50. Communicari cū

oblacione & sine oblacione quid. l. 2. c. 8. p. 31. Communicabāt olim quodidie si

deles praesertim E. panis: postea ter in anno, deinde quater. li. 1. c. 6. p. 58. Cle-

rici ad altare, laici extra cācellos. Quae diceretur laica communio. l. 3. c. 76.

p. 221. cum seq. Communicatoriae literae. l. 2. c. 51. p. 176. l. 3. c. 41. p. 130.

Comici sine comedi qui. l. 3. c. 58. p. 124. Eis non nubendum & quare, ibidem.

Comedia vnde dicta. ibid.

Concha quae dicta in hoc Concilio. l. 3. c. 24. p. 90.

I N D E X.

- Concilium Arelatenſe* I. quando peractum; Vide *Arelatenſe*.
Concilium Nicaenum quando peractum. l. 1. c. 1. in princ.
Concilij quando intereſſe credendum *Spiritum ſanctum*. l. 1. c. 4. p. 38.
Concilia varia quae in hoc opere explicantur proprio indice indicantur.
Concilium Illiberritanum quando finitum. l. 1. c. 2. ad finē. p. 30. quando coeptum incertum.
Conciliorum cogendorum utilitas. l. 1. c. 7. p. 62. *Illā promulgādi mos*. l. 2. c. 3. p. 5. in eis *cauſae fidelium tractabantur* maxime ad religionem ſpectantes. l. 3. c. 7. p. 17. In *Eccleſia ſemper cogebantur*, & cum extra *Eccleſiam*, qua de *cauſa*. l. 1. c. 9.
Conciliorum collectores. l. 1. c. 4. p. 41.
Concubinitus peccatum lethale, in *Hiſpania* & reliquis pronitijs habitum ſem per illicitum, cur concubiniarij a *communione* in *Hiſpania* & *Africa* aliquā do non fuerint publicē reiecti. l. 2. c. 8. 9. & 10.
Confefſores qui. l. 2. c. 51. p. 175.
Confefſoriae literae. l. c. 51. p. 176.
Confirmatio appellabatur manus impoſitio. l. 3. c. 8. p. 53. Item *benedictio*. l. 3. c. 78. p. 225. Non deneganda in *extremis*. l. 3. c. 12. p. 59. Ea cur perſici dicitur *baptiſmus*. l. 3. c. 8. p. 56. Et *Chriſtiani*. l. 3. c. 78. p. 225. Ad ſolos *Epifcopos ſpectat*, ibid.
Coniuges quando abſtinere debeant. l. 1. c. 6. p. 58.
Communia Gentilium Chriſtianiſ prohibita, & irrita. l. 2. c. 33. p. 129. lege civili ſub *capituli poena* non interdicta. ibid. p. 132. *Haereticorum* item, & *ſchiſmaticorum*. l. 2. c. 34. p. 133. Ac *Iudaeorum*. c. 35. p. 136.
Commubium ſecundum durante primo ſemper ab *Eccleſia* improbatum. l. 2. c. 20. & 21. p. 74. cum ſeq; *Concilio Illiberritano falſo impoſitum contrarium*. l. 2. c. 21. p. 88.
Conſulum nomina in *Concilijs* praefigebantur. l. 1. c. 2. p. 26. Et quare in quibusdam *deſiderentur*. ibid. l. c. 10. In *decretis fidei* non affiguntur. ibid.
Conſtantineus Magnus Imperator in *Hiſpaniam* non venit. l. 1. c. 2. p. 21.
Conſtantinopolitanae Synodi Sextae quae auctoritas. l. 2. c. 34. p. 135.
Continentia ſemper ab *Apoſtolorum* aetate *ordinibus ſacris annexa*. l. 2. c. 66. p. 226. In *Hiſpania* praefertim. ibid.
Controverſiae de dogmatibus Eccleſiae, de *librorū auctoritate*, & ſimiles ab his *Eccleſijs* decidebantur, quas *Apoſtoli* inſtituiſſent, ſed à *Romana* praefertim. l. 1. c. 10. p. 89.
Conuentus quid differat à *Concilio*. l. 1. c. 3. p. 32.
Corſicanus Epifcopus non interfuit huic *Concilio*. l. 1. c. 10. p. 73.
Core Corinthia. l. 2. c. 5. p. 10.
Coronae ſacerdotibus prohibita & cur. l. 3. c. 36. p. 113. cum ſeq.
Crimen mortis quod. l. 3. c. 74. p. 260. *Principale*. l. 2. c. 5. p. 10.
Culpa parentum in filios quando redundet. l. 2. c. 47. p. 164. cum ſeq.
Cuſtodes Martyrum clericis: *diaconi* & *presbyteri ordinari* non poterant, niſi *quinquenniū* in ea re impendiſſent. l. 3. c. 3. & c. 48. p. 153.
Cymon patr em clariffimum quare *plebeiae matri* poſtpoſuerit. l. 2. c. 11. p. 61.

I N D E X.

D.

- D**AEmoniaci à sacris repelluntur. l. 2. c. 59. p. 214.
 Daemones cur erratici spiritus dicantur. l. 2. c. 57. p. 210.
 Deferentes se, leuins, quam conuicti puniuntur. l. 3. c. 75. p. 220. & c. 81. p. 226.
 Defunctorum corpora, Solonis & legum 12. tabularum instituto extra Vrbes se-
 peliebantur. l. 3. c. 4. p. 16.
 Delatorum poena. l. 3. c. 69. p. 211. & c. 70. p. 213.
 Sine Dalmatica aut collobio Martyres non sepeliebantur. l. 3. c. 48. p. 154.
 Delictis casu admisis quare olim poenitentia imponeretur. l. 2. c. 15. p. 64.
 Deorum conuiuium in nuptijs Pelei & Thetidis, explicatum. l. 2. c. 8. p. 42.
 Deus interest Concilij & quando. l. 1. c. 4. p. 38. Prout in se est pingi non po-
 test. l. 3. c. 5. p. 37.
 Diaconi tres Episcopum comitabantur. l. 1. c. 9. p. 37. Non sedent in Concilij,
 nec eorum presbyteris. l. 1. c. 9. p. 95. Nec habent decernendi auctoritatem. p.
 88. Cum subscribebant Concilij erant Vicarij Episcoporum. Quando subla-
 tum, vt illi non mitterentur, sed presbyteri aut Archipresbyteri. l. 1. c. 11. ad
 finem. p. 99. Pro crimine mortis, etiã ante ordinationem admisso, deponuntur.
 l. 3. c. 74. p. 279. Sunt capaces iurisdictionis Ecclesiasticae. l. 3. c. 77. p. 224.
 Dies & Consules quare in quibusdam Concilij desiderentur. l. 1. c. 2. & c. 10.
 p. 67. In causis fidei eorum nomina non praefigebantur & cur. ibidem. p. 66.
 Dimissoriae literae. l. 3. c. 41. p. 130. cum seq.
 Distributionum quotidianarum antiquitas. l. 3. c. 4. p. 19. in fi.
 Diuinationem futurorũ, quia diuinitatẽ aemulatur, appetit diabolus. l. 1. c. 1. p. 2.
 Diuisio Episcopatum, quae Vuambae tribuitur. l. 1. c. 1. p. 8.
 Diuortij antiquitas. l. 2. c. 18. p. 71. Eius causa iusta Episcopi iudicio probanda. c.
 19. p. 73.
 Dominici diei antiquitas. l. 2. c. 43. p. 154.
 Dominicis diebus stantes orabant, & à Paschate ad Pentecostẽ. l. 3. c. 17. p. 76.
 Tribus Dominicis qui aberat ab Ecclesia excommunicatus. l. 2. c. 44. p. 157.
 Dominorum in seruos potestas. l. 2. c. 14. p. 62.
 Dominus Martinus, appellatur in Gallia & Germania diuus Martinus. l. 3. c.
 4. p. 18.
 Duo Episcopi eiusdem Ecclesiae fuerũt aliquando in Hispania, & in Africa &
 cur. l. 1. c. 1. p. 11.
 Duumviri munus annale in Hispania. l. 3. c. 39. p. 124.

E

- E**cclēsia Romana princeps reliquarum. l. 1. c. 11. p. 89. Vide Romana.
 Ecclesiae Catholicae Episcopi cur se aliquando Hispani nuncupauerint.
 l. 1. c. 1. p. 10.
 Ecclesiae eiusdem duo Episcopi quare reperiantur, supra duo.
 Ecclesiae iurisdicctio ab Apostolorum tempore. l. 3. c. 72. p. 216.
 Ecclesiae primitivae Patres severiſsimam ac strictiſsimam vitæ institutionem
 à fidelibus exigebant. l. 3. c. 60. p. 193.
 Ecclesiarum antiquitas. l. 2. c. 45. f. : 58. Earum ingressus non interdicitur Gen-
 tilibus

I N D E X.

- tilibus & Iudaeis vsque ad Missam catechumenorum. l. 3. c. 5. p. 42.*
Ecclesiasticorum conuictus. l. 2. c. 53. p. 201.
Edicta sine die & Consule quae auctoritate careant. l. 1. c. 10. p. 71.
Egabrensis Ecclesia quae. l. 1. c. 10. p. 71.
Elipandi error in Concilio Francfordiensi dānatus & qui fuerit. l. 3. c. 1. p. 46.
*Emerita colonia Romanorū à quibus aedificata, Metropolis antiqua, cui hodie
pareat, quando in Compostellanam translata. l. 1. c. 10. p. 92.*
*Energument. l. 2. c. 56. p. 209. An communicent. c. 58. p. 213. Baptizādi in extre
mis. l. 3. c. 6. p. 49. Luminaria ne accendant. l. 3. c. 7. p. 50.*
Elbora Gothice, quae Ebora Latine. l. 1. c. 10. p. 93.
*Episcopi iudicis & legislatoris munus exercent. l. 3. c. 7. p. 17. Eorum est
iudicium de lapsis virginibus. l. 2. c. 29. p. 114. Ipsis suberant olim mona
chi & monasteria. l. 2. c. 30. p. 123. Nec sine eorum licentia recipi; aut eici
recepti poterant. ibid. p. 124. Ipsi quandoq; sacramenta ministrabāt. l. 2. c. 55.
p. 203. Martyres coelestium numero adscribebant. l. 3. c. 18. p. 162.*
*Episcopi Hispani Sanctae vel Catholicae Ecclesiae Episcopos quare se aliquan
do nominarint. l. 1. c. 1. p. 10. Sancti ab initio Ecclesiae appellati. l. 1. c. 8.
p. 63.*
Episcoporum nomina initio Concilij praefigebantur. l. 1. c. 10. p. 65.
Episcopum comitabatur presbyteri duo, diaconi tres. l. 1. c. 9. p. 75. & c. 10. p. 69.
Episcoporum translationes olim parum frequentes. l. 1. c. 9. p. 79.
Episcoporum accusatio falsa quomodo puniendā. l. 3. c. 73. p. 218.
*Equos Hispanos ob celeritatem & alacritatem ad ludos Circenses & spectac
la Romani & reliquae Pronintiae semper requisierunt. l. 3. c. 50. p. 160.*
Erratici spiritus qui & cur sic appellentur. l. 2. c. 57. p. 210.
Esseni, dicti sunt etiam Ossij. l. 1. c. 9. p. 78.
*Eucharistia an, & quando negari possit in extremo constitutis. l. 2. c. 6. p. 11.
cum seq.*
Excommunicatio quam timenda. l. 2. c. 55. p. 203. cum seq.
*Excommunicatus ab vno Episcopo, non est ab alio reconciliandus. l. 3. c. 31.
p. 103.*
Excommunicati munera refutat Ecclesia & quare. l. 2. c. 55. p. 203. & 204.
Excommunicati panes designati sunt canes. l. 2. c. 55. p. 204.
*Excommunicatis haereticis reddebat Ecclesia odio haereticis, si quae illi stantes
in eam contulerant. l. 2. c. 55. p. 204.*
Exonoba, quae ciuitas. l. 1. c. 10. p. 77.
*Extraneae mulieres quae dicantur, & cum clericis non cobitent. l. 2. c. 53.
p. 195.*
- F
- F** *Acularum accensores, caeterique idololatrae ab Episcopo exterminandi.
l. 2. c. 48. p. 59.*
Falsi testes quomodo puniendi. l. 3. c. 71. p. 215.
Felix Vrgellitanus Iconomachus non fuit. l. 3. c. 5. p. 47.
Foeminae in coemeterijs non peruigilent. l. 3. c. 4. p. 13.
*Foeminae sine maritorū nominibus scribere non poterāt. l. 3. c. vlt. p. 132. Adul
terantium*

I N D E X.

- teratium conscjs maritis quae poena. l. 3. c. 63. p. 204. & 205. Usque ad mortē adulterantes nec in fine comunicent, alias post decenniu. l. 3. c. 53. p. 177.
- Fercula. l. 3. c. 40. p. 126.
- A fidei catholicae professione Concilia exordiri. l. 2. c. 1. p. 1. Eam quare Illiberritani Patres omiserint. ibid. Fidei symbolum Nicaenum ab Ofio Hispano editum. l. 1. c. 4. p. 40.
- Fidelis vir ad infidelem foeminam accedens grauius delinquit, quam si è contrà mulier ad virum. l. 3. c. 80. p. 226.
- Filios ex adulterio necantes nec in fine comunicent. l. 3. c. 52. p. 176.
- Fibulariam dictam olim Calagurrim. l. 1. c. 10. p. 93.
- Fideles in necessitate baptizant. l. 3. c. 10. p. 57.
- Flamines ethnicorum. l. 2. c. 7. p. 17. Cui post triennium baptizarentur. l. 2. c. 10. p. 57. Immolantes quando. l. 2. c. 10. p. 57. Munus idolis dantes in fine comunicant. l. 2. c. 9. p. 53. & 54. Post baptismu immolantes nunquam comunicat. l. 2. c. 7. p. 17.
- Flaminicae, flaminum uxores. l. 2. c. 66. p. 226.
- Foetus ex adulterio necantium poena supra filios.
- Formatae literae. l. 3. c. 41. p. 130. Earum exemplum. ibid. p. 131.
- Fratribus duobus nubens qua poena imponenda. l. 3. c. 49. p. 164.
- In Francfordiensi Concilio quid actum, in eo hoc Illiberritanu improbatum non fuisse, nec de eo actum. l. 7. c. 5. p. 16.
- Fringes à Iudaeis, aut Gentilibus non benedicendae. l. 3. c. 26. p. 93.

G

- G**entilibus in extremis non denegandus baptismus. l. 3. c. 12. p. 59.
- Gerion Hispaniae Rex. l. 2. c. 4. p. 10.
- Gothi quando primum ad fidem conuersi & quorum studys. l. 1. c. 1. p. 10.
- Gothici characteres quando coeperunt, & quado eorū vsus sublatus. l. 1. c. 1. p. 25.
- Gregorius Episcopus Illiberritanus Confessor sanctus, eius tamen quae narratur historia cū Ofio, fabella cōficta à Marcellino haeretico. l. 1. c. 10. p. 79. cū seq.
- Gregorius Magnus instituit in Concilio Romano, vt in cubiculo Pontificis non deferrent laici. l. 2. c. 35. p. 201.

H

- H**elenae castellum (vulgo Elna) ab Helena Constantini matre aedificatum, incertum est, certius à Constantio in gratiam auiae. l. 2. c. 2. p. 21.
- Haeresis Arriana quanto tempore durauerit in Hispania. l. 1. c. 1. p. 10.
- Haeretici non sunt ordinandi: ordinati sunt deponendi. l. 3. c. 28. & c. 29. p. 97. cum seq. Non erāt in Hispania Illiberritani Concilij tempore. ibid. Haeretici non dandae Catholicae puellae. p. 133.
- Haereticis mos est libros sanctorum adulterare: aut adulteros magnis adscribere auctoribus. l. 2. c. 8. p. 34.
- Hispaniarum Ecclesiarum antiquitas. l. 2. c. 45. p. 158. cum seq.
- Hispaniae Ecclesiae multa debet Catholica. l. 2. c. 20. p. 74.
- Hispaniae Ecclesiae nunquam Iconomachae. l. 3. c. 5. p. 48. & c. 17. p. 76.
- Hispani Episcopi primi, post Christum, matrimonium indissolubile praecipit & poena adiecta confirmarunt. l. 2. c. 18. p. 72.

I N D E X.

Hispani initio nascentis Ecclesiae quotidie communicabant. l. i. c. 6. p. 57.
Homicidium grauisimum delictum semper est habitum. l. 2. c. 8. p. 17. Pro ca-
suali quare imponatur poena, cum non sit culpa. ibidem. c. 15. p. 64.

I

- I**dololatria capitale crimen & summum scelus. l. 2. c. 5. p. 10.
 Idolis immolans qua poena puniendus. l. 2. c. 6. p. 12.
 Idola infringere vetitum olim, & quibus ex causis. l. 3. c. 45. p. 139.
 Ad id nemo tenetur priuata auctoritate. l. 3. c. 46. p. 141. *An fregerint Aposto-*
li. c. 47. p. 142. Infringentes, in numeru Martyru cur recipi detetur. c. 45. p. 139
 Idoli, & idololatriae etymon, & antiquitas. l. 2. c. 4. p. 5.
 Idololatram seruum non coercens Dominus qua poena puniendus. l. 3. c. 15. p.
 71. & 72.
 Idololatram saeculares leges puniunt. l. 2. c. 6. p. 11. *In quibus contrabatur idolo-*
latria. l. 3. c. 37. p. 110.
 Idolotrytum oeconomis accepto non ferendum. l. 3. c. 13. p. 59.
 Ieiunium & eius fructus. l. 2. c. 48. p. 168. *Firmisimum praesidium aduersus dia-*
bolum & carnem. ibid. p. 169. Quadragesimale & Quatuor temporum. ibi.
Julio & Augusto cur sublatur. l. 2. c. 49. p. 170. Sabbatum in Occidenta-
li Ecclesia praecipuum, in Orientali interdictum & cur. l. 2. c. 52. p. 182. cum
seq. Ieiunij superpositio, cur dictum ibid. p. 182. Ab Apostolis non interd-
ctum. p. 184. Quare seruatum. ibid. Ab Illiberritanis patribus indictum.
ibid. in fine cap.
 Iesuitarum nomen recens non esse. l. 2. c. 45. p. 159.
 Illiberris urbs quae, quod eius verum nomen, quae antiquitas. l. 1. c. 1. p. 2. & 3.
 Illiberis alia Narbonensis Episcopum nunquam habuit. l. 1. c. 1. p. 8.
 Illiberritani Patres lapsis absolutionem non negarunt, imo expresse indulerunt.
 l. 2. c. 46. p. 162. *Cereos non substulerunt. l. 3. c. 1. p. 2. cum seq. Nec imagines*
sacras, eod. l. c. 5. p. 20. cum seq.
 Illiberritanum Concilium non in Narbonensi Illiberi, sed in Baetica actum. l. 1.
 c. 1. p. 9. *Non solum Nicaeno antiquius, sed & Arelatensi. I. Tempore Diocle-*
tiani. actum. l. 1. c. 2. p. 28. & p. 14. p. 66. Ac etiam alijs omnibus quae exstant
c. 3. p. 34. finitum Idibus Mays. Quando caeptum nondum certum. Eius au-
thoritas grauisima, utpote a multis Pontificibus & Concilijs Generalibus
ac Prouincialibus comprobata. l. 1. c. 4. p. 35. cum seq. Legati Sedis Apostoli-
cae in eo interfuerunt. eod. l. c. Eius veri canones. l. 1. c. 5. In Francfordien-
si non fuisse damnatum, nec de eo actum. l. 3. c. 5. p. 46.
 Imagines sacras in altari pingēdi vsus ab Apostolis. l. 3. c. 5. p. 42. *Quae sint quae*
Illiberritano Concilio prohibentur. ibid. & p. 37.
 Impedimentum primum affinitatis cum forore uxoris. l. 3. c. 49. p. 164. *Secundum*
cum priuigna. c. 57. p. 182.
 Imperatores & Principes saeculares de causis Ecclesiasticis non cognoscant. l. 1. c.
 2. p. 18.
 Indulgentiarum vsus antiquissimus. l. 2. c. 51. p. 180.
 Inquietare sanctorum spiritus quid in hoc Concilio. l. 1. & 3. p. 1. cum seq.
Inscriptio-

I N D E X.

Inscriptiones antiquae Illiberis Granatae repertae. l. 1. c. 1. p. 4.
 D. Isidori opera à Theodisco Graeco adulterata. l. 2. c. 8. p. 35.
 Iudaei non communicandum. l. 3. c. 27. p. 94. Nec eos praeficiendos Christianis. l. 3. c. 38. p. 118.
 Iudaicae superstitionis quare notati Christiani. l. 3. c. 38. p. 116.
 Iulio mense cur ieiunari non praeciperetur. l. 2. c. 49. p. 170. cum seq.
 Iurisdictionem forensis habuit Ecclesia ab Apostolorum tempore. l. 3. c. 72. p. 216.
 Iustae & Ruffinae corpora Sabinus Episcopus Hispanensis religiosae pietatis gratia conquisiuit & honorifice sepelienda curauit. l. 3. c. 5. p. 23:

L

L Aica communio quae sit. l. 3. c. 76. p. 221.
 Laici in Concilijs interesse non possunt. l. 1. c. 12. p. 99.
 Laicus cuius uxor fuit adultera non ordinatur. l. 3. c. 55. p. 83.
 Lapsos respicientes admittit Illiberritanum Concilium. l. 2. c. 7. p. 12. & c. 46. & l. 3. c. 22. p. 88.
 Lares. l. 3. c. 14. p. 62.
 Legati Apostolicae Sedis interfuerunt Concilio Illiberritano. l. 1. c. 4. p. 35.
 Leges sine die & Coss. quae valeant, quae non. l. 1. c. 10. p. 71.
 Lenocinj poena. l. 2. c. 24. & c. 25. & l. 3. c. 63. p. 205.
 Lenonum maritorum notae, ac poena. l. 3. c. 63. p. 205.
 Leonigildus Gotthorum Rex Episcopos Catholicos suis sedibus exturbauit, & praefecit haereticos. l. 1. c. 1. p. 10. & 11.
 Libellatici qui. l. 2. c. 9. p. 47. Minus peccant, quam sacrificati. ibi. p. 53.
 Libelli famosi poena. l. 3. c. 36. p. 100.
 Liber sacrosyllabus. l. 3. c. 5. p. 47.
 Liberti qui, & cur ab ordinibus repellantur. l. 3. c. 83. p. 239.
 Libri huius conficiendi occasio. l. 1. c. a. p. 1.
 Licere verbum, quid. l. 2. c. 24. p. 97.
 Licitorum pompa. l. 3. c. 40. p. 126.
 Literae communicatoriae, seu confessoriae, quae. l. 2. c. 51. p. 176. l. 3. c. 41. p. 130.
 Literae pacis. l. 2. c. 51. p. 176.
 Lucernarium. l. 3. c. 2. p. 9.
 Lucianus Baeticus nobilis misit sex notarios Hierosolymam ad exhibenda opera D. Hieronymi. l. 2. c. 7. p. 34.
 Ludere de communionis pacis. l. 3. c. 23. p. 89.
 Luminaria Ecclesiae numquam in Hispania interdicta. l. 3. c. 2. p. 9.
 Lycurgi sententia improbat. l. 2. c. 7. p. 35.

M

M Agia interdicitur. l. 2. c. 16. p. 68.
 Magistratus gerere cur Christiani prohibebantur. l. 3. c. 38. p. 115.
 Malefici qui. l. 2. c. 16. p. 67.
 Maleficium idololatria cur perfici dicatur. l. 2. c. 16. p. 67.
 Manus impositio quid. l. 3. c. 8. p. 52. Est duplex. p. 53.
 Per manus impositionem cur Nonatiani reconciliarentur. l. 3. c. 8. p. 56.

I N D E X.

Martyres declarandi potestatem habebant olim Episcopi, & Concilia prouincialia quae hodie soli Pontifici Romano est reseruata. l. 3. c. 48. p. 162.
Martyrologij origo. l. 3. c. 48. p. 149.
Martyrum multa priuilegia. l. 3. c. 48. p. 14.
Martyrum custodiae. l. 3. c. 48. p. 153. Eorum numero cur non adscribitur qui propria auctoritate fregerit idola, Martyr licet sit. l. 3. c. 48. p. 146.
Matrem plebeiam clarissimo patre praetulit Cymon. l. 2. c. 11. p. 61.
Matrimonij & diuortij antiquitas. l. 2. c. 18. p. 70.
Matrimonium cum duabus sororibus contrahere non licere Illiberritano Concilio primum statutum. l. 3. c. 49. p. 164. Neque cum priuigna licet. eodem l. c. 57. p. 182. Die Dominico contrahi non poterat. l. 1. c. 6. p. 58.
Medonis interdicti poena quae olim. l. 2. c. 21. p. 91.
Mensa Indaeorum abstinendum. l. 3. c. 27. p. 94.
Menstruatae foeminae à baptismo percipiendo & communione arcebantur. l. 3. c. 6. p. 50. Et ab oblatione. l. 2. c. 55. p. 208.
Meretrice proprie quae, & eius poena. l. 3. c. 18. p. 78. Origo à Venere. ibid. p. 79.
Metropolitani an fuerunt tempore Illiberritani Concilij. l. 1. c. 10. p. 69. & 75. & l. 3. c. 42. p. 132.
Miracula sanctorum olim in Ecclesia recitari solebant. l. 3. c. 48. p. 154.
Missa olim in Oriente Sabbatho & Dominica tantum celebrabatur in Quadragesima. l. 2. c. 55. p. 205.
Missa catechumenorum quae. l. 3. c. 19. p. 83.
Moechia quid. l. 2. c. 8. p. 18. Omni lege improbat. p. 44. Impedit subdiaconatus ordinem suscipi. c. 60. & 61. Et alios ordines: ac ordinatos deponit. c. 62. p. 220. Eius poena. l. 3. c. 53. p. 177. Coniugio inito soluitur. l. 2. c. 63. p. 221.
Mulier qualiter cum Episcopis negotientur. l. 2. c. 53. p. 201.
Munera non communicantium Ecclesia non recipit. l. 2. c. 55. p. 203.
Munus dare quid sit in hoc Concilio. l. 2. c. 9. p. 53.

N

Negotiatio quae clericis interdicta. l. 2. c. 38. p. 141.
Nicephori lapsus de tempore Concilij Nicaeni. l. 1. c. 1. p. 17. Alter de die Dominico. l. 2. c. 43. p. 155.
Nomina offerentium antiquitus recitabantur. l. 2. c. 38. p. 213.
Nomina sanctorum non Ethnicorum Indi debere Christianis. l. 3. c. 48. p. 154.
Notae in frontibus Confessorum & Martyrū insigebantur in poena. l. 1. c. 2. p. 22.
Numa Pompilius Moysi scriptis adiutus. l. 3. c. 5. p. 33.
Nonatiani reuertentes ex haeresi cur per manus impositionem reciperentur. l. 3. c. 8. & p. 56.
Nonatiani errorem expressè Illiberritani Patres damnarunt. l. 3. c. 22. p. 88.
Nuptiae secundae licitae. l. 3. c. 66. p. 208. Primis praestare continentiam. ibi.
Nundinae clericis prohibita sup. negotiatio.

O

Oblatio panis & vini ab omnibus Christianis fiebat olim. l. 2. c. 55. p. 205.
Quare Sabbatho & Dominica tantum offerri praecipitur in Concilio
Laodi-

I N D E X.

Laodiceno. *ibid.* A non communicante non accipiendā. *ibidem.* p. 208.
 Oblatum idolis accepto non ferendum. l. 3. c. 13. p. 59. & 60.
 Offendentium nomina in Ecclesia antiquitus recitabantur. l. 2. c. 58. p. 213.
 Ofiris. l. 2. c. 54. p. 10.
 Ofius Episcopus Nicaenam symbolum concinnauit. l. 2. c. 1. p. 2. Templā daemō-
 num eius consilio dirui praecepit Constantinus. c. 3. p. 7. Non est reuerfus
 in Hispaniam ante Constantini obitum. l. 1. c. 21. p. 26. Eius excimide laudes.
 c. 4. p. 39. Mortis eius historia conficta. c. 9. p. 69. Reliqua eius historia. p. 77.
 Ofij dicti sunt qui & Essen. l. 1. c. 9. p. 78.
 Ouetum cur ciuitas Episcoporum diceretur. l. 1. c. 1. p. 14.

P

Pacem dabant Confessores: & quae dicerentur pacis literae. l. 2. c. 51. p. 176.
 Panis non calcandus, nec in terram mittendus, & qua ratione. l. 3. c. 23.
 p. 89.
 Pantomimi & eorum turpido & poenitentia. l. 3. c. 51. p. 168.
 Paphnutij historia & mens explicatur. l. 2. c. 66. p. 228.
 Parentum proprios foetus interimentium poena. l. 3. c. 52. p. 176.
 Peccantium multitudo facit, vt poena remittatur, aut minuatur. l. 2. c. 8. p. 27.
 Peccata ante baptismum commissa cur lenius, quam quae post baptismum, puni-
 rentur. l. 3. c. 20. p. 86.
 Pedum lotio. l. 3. c. 25. p. 91.
 Pelei & Tethydis nuptiae. l. 2. c. 8. p. 43.
 Penates dij qui dicerentur. l. 3. c. 14. p. 62. cum seq.
 Pentecostes festum ab ipsis Apostolorum temporibus ab omnibus celebrandum
 & quando. l. 3. c. 17. p. 74.
 Peruigilium, & eius antiquitas. l. 3. c. 4. p. 13.
 Picturae in hoc Concilio quae interdiciuntur. l. 3. c. 5. p. 20.
 Pictorum licentia coercenda. l. 3. c. 5. p. 38.
 Placuit verbi vis, & vsus in Concilijs. l. 2. c. 2. p. 3.
 Platonis errores refutantur. l. 2. c. 52. p. 178. &
 Plebs quo pacto Concilijs aderat. l. 1. c. vlt. p. 99.
 Poena flagellorum, verborum, ac fustium quae. l. 2. c. 12. p. 61. Vt non baptizetur
 quis nisi in fine. l. 3. c. 60. p. 187.
 Poenitentia pro absolutione a veteribus vsurpabatur. l. 2. c. 64. p. 222.
 Poenitentium reconciliatio ad solos Episcopos spectabat. l. 2. c. 64. p. 222.
 Poenitentia non deneganda in extremis. l. 2. c. 6. p. 114. cum seq. Quare pro deli-
 ctis casu admissis imponebatur. eod. l. c. 15. p. 64.
 Pompa appellabatur. Cursuum ludorum apparatus. l. 3. c. 40. p.
 Pontifex Romanus merito grauiores casus sibi reseruat. l. 2. c. 65. p. 225.
 Possessores in hoc Concilio appellantur qui domini. l. 3. c. 13. p. 60.
 Presbyteri sedebant in Concilijs. l. 1. c. 10. p. 95. Habebant priuilegium decernē
 diu in eis. *ibid.* p. 98.
 Presbyteri duo diaconi tres comitabantur Episcopum ad Concilium. l. 1. c. 9. p. 75.
 & c. 10. p. 96.

I N D E X.

Primates an fuerint tempore Illiberritani Concilij. l. 1. c. 9. p. 69. & 75. & l. 3. c. 42. p. 133.

Principes seculares de Ecclesiasticis causis non cognoscunt. l. 1. c. 2. p. 18.

Proscripti qui. l. 3. c. 69. p. 211.

R

R Animiri II. Aragonij Regis & monachi historia. l. 2. c. 30. p. 125.

Reconciliatio poenitentium ad solos Episcopos spectat. l. 2. c. 64. p. 222.

Religionum commendatio. l. 2. c. 79. p. 116.

Relicta Episcopi presbyteri & diaconi si nubat, nec in sine communicet. l. 2. c. 6. p. 14.

Repudiare uxorem nemini, sine iudicio Ecclesiae, licet. l. 3. c. 55. p. 180.

Romanae Ecclesiae principatus. l. 1. c. 1. p. 11. Matrix & caput reliquarum. l. 1.

c. 10. p. 89. Quanti eam fecerint semper Hispani Patres, praesertim Illiberritani. l. 1. c. 4. p. 46. & c. 10. p. 67. & l. 3. c. 25. p. 91.

Ruta assidua in Ethnicorum sacerdotum eduljijs, & cur. l. 2. c. 37. p. 139.

S

S Abinus Hispanensis Episcopus. l. 3. c. 5. p. 23.

Sacerdotibus quare prohibita coronae. l. 3. c. 36. p. 113. cum seq.

Sacerdotum ethnicorum varia privilegia. l. 2. c. 36. p. 137. cum seq.

Sacra priuata antiquorum. l. 3. c. 14. p. 61. cum seq. Salambonae. c. 45. p. 140.

Sacra paterna quae. l. 3. c. 14. p. 67.

Sacrificati qui olim dicerentur. l. 2. c. 9. p. 47.

Sal prohibitum sacerdotibus Gentilium & cur. l. 2. c. 37. p. 139.

Salambonae (i. Veneris) sacra solemnia in Hispania. l. 3. c. 45. p. 140. Diruta eius idola & aliorum deorum Gentilium a Flavio Episcopo Illiberritano. l. 1. c. 10. p. 91.

Saltationis noua inuenta Reip. mutationem minantur. l. 3. c. 51. p. 174.

Sancti appellabantur Christiani. l. 3. c. 1. p. 7. Item Episcopi. l. 1. c. 8. p. 63.

Saturnus, humidusque, an siccus. l. 2. c. 8. p. 38.

Scaenici a matrimonio Christianorum, & a baptismo, & ab ordinibus, & a communionem, & a fide ferenda repellentur. l. 3. c. 58. p. 185. cum seq.

Scaenicis mulieribus gemmae & sericum inibitum. l. 3. c. 58. p. 186.

Scribere foeminis non licebat, sine maritorum nominibus. l. 3. c. 2lt. p. 232.

Scriptores quidam antiqui in disquirenda rerum & temporum notitia parum diligentes. l. 1. c. 2. p. 17.

Sedes Episcopalis iurisdictionem demonstrat. l. 3. c. 42. p. 134.

Sepelire non licuit olim intra vrbes. l. 3. c. 4. p. 16. Nec intra Ecclesias, nisi Martires. c. 48. p. 151.

Sepulturae sacrae maxima cura ab Hispanis semper habita. l. 3. c. 1. p. 7.

Seruorum castigatio qualis. l. 2. c. 14. p. 62.

Sistra quae. l. 3. c. 18. p. 81.

Socia diuinae & humanae domus vxor cum dicitur, quid intelligendum. l. 3. c. 14. p. 67.

Socrati historico quae fides habenda. l. 2. c. 66. p. 229.

Solemitas sponsalibus praescribenda. l. 3. c. 34. p. 111.

Sozomeno quae fides adhibenda. l. 2. c. 66. p. 228.

I N D E X.

Speſtatorum quae vanitas & turpituſo. l. 2. c. 50. p. 166.
Spiritus inquietare quid in hoc Concilio. l. 3. c. 1. p. 1. cum ſeq.
Spiritus ſanctus a Patre, & Filio procedit. l. 2. c. 1. p. 2.
Sponſa & ſponſus vnde dicti. l. 3. c. 32. p. 105.
*Sponſalia infringentium letale crimen. l. 1. c. 33. p. 110. Et parentum conſentien-
 tiu. l. 3. c. 35. p. 113. Olim ſponſalia parentum voluntate contraherantur &
 diſſoluebantur. l. 3. c. 32. p. 108.*
Stigmata Confefſorū & Martyrū ſro us inſigebatur in poenam. l. 1. c. 2. p. 22.
Stuprum, vide adulterium.
Stupri nefandi poena. l. 3. c. 64. p. 106.
Subintroductae mulieres quae. l. 2. c. 53. per totum maxime. p. 199.
*Summus Pontifex ſanctiſſimus ab initio Eccleſiae appellatus & Epifcopi ſan-
 ti & cur. l. 2. c. 8. p. 63.*
Superſtitiones euellere, Epifcoporum munus. l. 3. c. 1. p. 2.
*Symbolum Nicaenum ab Ofio compoſitum. l. 2. c. 1. p. 2. Illiberritani Patres qua-
 re id omiſerint. ibid.*
Symbolum catechumenis non tradebatur, niſi iam competentibus. l. 3. c. 5. p. 36.
Synodi ſextae canonum origo & auctoritas. l. 2. c. 52. p. 85.

T

T *Abulae, vel oleae luſus. l. 3. c. 82. p. 227.*
Temporum origo, ac ratio. l. 2. c. 2. p. 6. Vbi de templis Gentilium.
Tempus Illiberritanū Concilij. l. 1. c. 2. p. 16. cui ſeq; Concilij Nicaeni. eod. c. 2. p. 17.
Teſtis falſi poena. l. 3. c. 71. p. 215.
Toletana Eccleſia Primas Hiſpaniarum; ſecūda poſt Romanam. l. 1. c. 10. p. 76.
Olim & hodie quae ſuffraganea illi ſubſunt. ibid.

V

V *Alerij Caefar auguſtini Epifcopi & Confefſoris encomium. l. 1. c. 4. p. 40.*
Affuit Concilio Illiberritano. c. 9. p. 74.
Veſtales Virgines. l. 2. c. 30. p. 117.
Viduuarum moechantium poena lenior ſi eiſdem moechis nubant. l. 3. c. 65. p. 208.
gravior ſi alij. c. 67. p. 210. Earum duo genera. l. 2. c. 18. p. 113.
Vigiliarum origo. l. 3. c. 4. p. 13. cum ſeq.
Vindicare Martyres quid ſit apud Tertullianum & Optatum. l. 3. c. 48. p. 163.
*Virgines ſacrae ab Apoſtolorum tempore in Hiſpania. l. 2. c. 27. & 54. p. 20. In
 parentum domibus obgraſſantiū perſecutionum pericula morabatur. l. 1. c. 6.
 p. 59. & l. 2. c. 54. p. 202. Poſt votum nunquam eis licuit matrimony vincu-
 lis ampicari. l. 2. c. 20. p. 103.*
Virginum moechantium poena lenior ſi eiſdem moechis nubant. l. 3. c. 65. p. 208.
Vrurij poena. l. 2. c. 39. & 41. p. 148. cum ſeq.
*Vxorēs olim maritorum cognomina aſſumebant. l. 3. c. 14. p. 68. Sine eorum nomi-
 nibus literas non ſcribebant vide foeminae.*

Z

Z *Acynthus. l. 2. c. 3. p. 7.*
Zelus quid, ac zelotypia. l. 2. c. 11. p. 60.

C INDEX

INDEX ALTER CONCILIORVM PON-

tificum, Sanctorum Patrum, & aliorum scriptorum
qui obiter in his libris explicantur, aut
illustrantur.

Ex Concilijs

Altifiodorensi. can. 5. l. 3. c. 4. p. 118.
Arausicano. can. 14. l. 2. c. 58. p. 114.
Arelatensi 1. can. 7. l. 3. c. 38. p. 123.
can. 8. l. 1. c. 2. p. 27. can. 9. l. 2. c. 51.
p. 176. can. 10. l. 2. c. 20. p. 75.
Bracarensi 1. can. 35. l. 3. c. 60. p. 192.
Carthagin. 3. can. 26. l. 2. c. 30. p. 19.
Constantinopolitana 6. l. 2. c. 52.
p. 185. Constantinopolitano. 7.
can. 1. p. 158.
Gangrensi. can. 4. l. 2. c. 66. p. 282.
Laodicensi. can. 49. l. 2. c. 55. p. 205.
Niceno 1. Paphnutij historia. l. 2. c.
66. p. 228. canon eiusdem. 3. l. 2.
c. 53. p. 195. & can. 8. l. 3. c. 8. p. 56.
can. 29. l. 3. c. 48. p. 146.
Romano sub Syluestro. can. 12. l. 2.
c. 31. p. 128.
Romano sub Gregorio. l. 3. c. 48. p.
151.
Sardicensi can. 40. l. 2. c. 41. p. 151.
Septima Synodo. can. 1. l. 2. c. 52.
p. 190.
Toletano 1. can. 9. l. 3. c. 2. p. 9. can.
17. l. 2. c. 8. p. 19. & 28. In To-
letano 3. emendatur duae sub-
scriptiones l. 1. c. 1. p. 10.

Ex Decretalibus

c. Cum ad monasterium de stat.
monach. l. 2. c. 30. p. 119.
c. Si quis propter necessitatem de
furtis. l. 2. c. 15. p. 66.
c. Praeterea de vsur. l. 2. c. 40.
c. Si quis Episcopus de haereticis
l. 3. c. 60. p. 195.

Ex decreto Gratiani.

16. dist. c. Sextam Synodum. l. 2. c.
52. p. 189.
26. dist. c. Perlectis. l. 2. c. 58. p. 213.
31. dist. c. Aliter. l. 2. c. 66. p. 234.
33. dist. c. Communiter defini-
mus, emendatur inscriptio. l. 2.
c. 59. p. 217.
24. dist. c. Is qui. l. 2. c. 8. p. 31.
34. dist. c. Christiano. l. 2. c. 8. p.
19.
73. dist. c. Relatum. l. 2. c. 8. p. 42.
& 44.
11. q. 1. c. Relatum. l. 3. c. 57. p. 20.
12. q. 1. c. Dilectissimis. l. 2. c. 8. p. 33
32. q. 7. c. Quaedam cum fratre. l. 2.
c. 21. p. 89.
De consecr. dist. 4. c. Catechume-
num. l. 3. c. 60. p. 196.
Ead. dist. c. De Arrianis. l. 1. c. 2. p.
27.

Ex digestis.

l. 1. de ritu nuptiarum. l. 3. c. 14. p.
67.
l. Sacrilegi ad. l. l. l. peculat. l. 3. c. 14
p. 66.

Ex auctoribus.

D. Ambrosio 1. ad Corin. 7. vers.
Postquam. l. 2. c. 20. p. 79. & 81.
D. Augustino de bono coniugali.
l. 2. c. 8. p. 26. & 32. Item. c. 10. de
bono viduitatis. l. 2. c. 20. p. 106.
de re&itudine Catholicae con-
uersationis. l. 2. c. 8. p. 23.
Burchardo l. 6. decret. c. 26. Emen-
datur. l. 2. c. 16. p. 67.

Canon

